JĀTAKATTHAVAṆṆANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE

JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. V.

Published for the Pali Text Society

by

LUZAC AND COMPANY, LTD.

46 Great Russell Street, London, W.C.1

1963

First edition (Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., Ltd.) 1891
Reprinted (Pali Text Society) 1963

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO

THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W RHYS DAVIDS,

Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGVAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,

M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahaṁsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked S^{dr}. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhi. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṁ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṁ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakaṁ samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṁ vuttaṁ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṁ pakāsento Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 48 l 29 read , idha āvātam khaṇitvā tasmim etc
— 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I $\frac{156}{1}$) after tathā.
— 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Samvaro
— 93 l 24 read paridevamānam
— 109 l 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282
— 123 l 15 cfr Mahavastu I p 281
— 140 l 17 cfr. Sumaṅgala- I $\frac{155}{17}$.
— 180 l. 21 read karunā
— 354 l. 9 read Samyamassa for Seyyassa
— 364 l. 24 read Baranasirañña pana Samyamena
— 372 l 25 read baddhabhavam
— 384 l 27-29 read „Sami, panduvanno si jato. kin nu te kāci cintā atthi, udahu raja - - tanha uppanna - - tanhā - - nam (Neglect of the compositor in the last proof)
— 387 l 12 cfr Mahavastu II p 49 sq.

—

Vol IV Page 5 l 36 [11. 14] read C[ks].
— — 48 l. 16 read middhapaye, cfr $\frac{41}{26}$, III $\frac{99}{8}$
— — 57 l 2 read na asmase
— — 64 l 8 cfr Feer, Samyutta- I p 18 sq.
— — 71 l 18 cfr. III $\frac{313}{10}$.
— — 89 l 1 read rājā satim
— — 95 l 14 read ekadā
— — 132 l 15 read ayapatten eva, cfr V $\frac{359}{4}$.
— — 141 l 1 read patidissati
— — 163 l 11 read modathavho
— — 166 l 1 cfr Milindap p 422.
— — 177 l 5 read gamakūtakammam va pisunakammam va
— — 192 l 27 read appativekkhitvā
— — 239 l 22 read sammantam
— — 266 l. 23 read me.
— — 285 l. 8 read paribhāsentī
— — 357 l 24 read vedayittho.
— — 398 l 6 cfr Samyutta- I p 2.
— — 499 l. 26 read : [1] B[d] C[k]

XVI. TIṀSANIPĀTA.

1. Kiṁchandajātaka.

Kiṁchando kimadhippāyo ti. Idaṁ S. J. v. uposathakammaṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi S. bahū[1] upāsake ca upāsikāyo ca uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṁ nisinne „uposathik' attha upāsakā" ti pucchitvā „āma bhante" ti vutte „sādhu vo kataṁ uposathaṁ karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposathakammassa nissandena mahantaṁ yasaṁ paṭilabhiṁsū" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmadatto dhammena r. kārento saddho[2] ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi amaccādayo dānādīsu samādapesi[3]. Purohito pan' assa parapiṭṭhimaṁsiko[4] lañcakhādako kūṭavinicchayiko[5] ahosi. Rājā uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā" 'ti āha. Purohito uposathaṁ na samādiyi, atha naṁ divā lañcaṁ gahetvā kūṭaṭṭaṁ[5] katvā upaṭṭhānaṁ āgataṁ rājā „tvaṁ[6] uposathiko[7]" ti amacce pucchanto „tvam pi[8] ācariya uposathiko" ti pucchi. So „āmā" 'ti musāvādaṁ katvā pāsādā otari. Atha naṁ eko amacco „nanu tumhe na uposathikā" ti codesi[9]. So āha: „ahaṁ velāyam eva bhuñjiṁ, gehaṁ pana gantvā mukhaṁ vikkhāletvā uposathaṁ adhiṭṭhāya

---

[1] C^k B^d -u. [2] B^d su-. [3] C^k -dā-. [4] B^d adds viya. [5] C^k B^d ku-. [6] B^{ds} tumhe. [7] B^{ds} -kā. [8] B^{ds} omit pi. [9] C^k ce-.

sāyaṁ na bhuñjissāmîti, rattiṁ sīlaṁ rakkhissāmi[1], evaṁ me upaḍḍhuposathakammaṁ bhavissatîti". „Sādhu ācariyā" 'ti. So[2] gehaṁ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasaṁ tasmiṁ vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭaṁ karontī[3] gharaṁ gantuṁ alabhamānā „uposathakammaṁ nâtikkamissāmîti" upakaṭṭhakāle[4] mukhaṁ vikkhāletuṁ ārabhi. Tasmiṁ khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṁ ambānaṁ[5] ambapiṇḍī[6] āhariyittha[7]. So tassā uposathikabhāvaṁ ñatvā „imaṁ[8] khāditvā uposathikā hohîti" adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṁ brāhmaṇassa kammaṁ. So aparabhāge kālaṁ katvā Himavantapadese Kosikigaṅgāya[9] tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge sobhaggappatte kanakavimāne alaṁkatasirisayane suttappabuddho viya nibbatti alaṁkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasasahassadevakaññāparivāro, so rattiṁ yeva taṁ sirisampattiṁ anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammassa sarikkhako[10] vipāko ahosi, tasmā aruṇe uggacchante[11] ambavanaṁ pavisati, paviṭṭhakkhaṇe yev' assa dibbattabhāvo antaradhāyati, asītitālahatthappamāṇo[12] attabhāvo nibbattati[13], sakalasarīram jhāyati, supupphitakiṁsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va aṅguli, tattha[14] mahākuddālappamāṇā[15] nakhā honti, tehi nakhehi attano piṭṭhimaṁsaṁ phāletvā uddharitvā khādanto vedanāmatto[16] mahāravaṁ ravanto dukkhaṁ anubhoti. Suriye atthamente[17] sarīraṁ antaradhāyati, dibbasarīraṁ nibbattati, alaṁkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo[18] nānāturiyāni gahetvā parivārenti, so mahāsampattiṁ anubhavanto ramaṇīye ambavane dibbapāsādaṁ abhirūhati[19]. Iti so uposathikāya itthiyā ambaphaladānassa[20] nissandena tiyojanikaṁ[21] ambavanaṁ paṭilabhi, lañcaṁ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimamsam

---

[1] Bd -mā ti. [2] Cks omit so. [3] all three MSS. -i. [4] Bds -kaṭhe-. [5] Bd ambaphalānaṁ. [6] Cks -iṁ, Bd -i. [7] Ck -riyitta, Cs -rayittha, Bd -ra-. [8] Bd imāni. [9] Cks -sa-. [10] Cs kammasasarikkhako, Ck kammasari-, Bd -sarikkhiko. [11] Bd upaga-. [12] Bds asītihatthatālakkhandhappa-. [13] Bd nippatti [14] Bd hatthā. [15] Bd -ṇa. [16] Bds -nappatto. [17] Cks -mante, Bds atthaṅgamite taṁ. [18] Bk -kitthiyo. [19] Bd -hi. [20] Ck -naṁ, Cs -na. [21] Cks -kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena[1] rattiṁ rattiṁ[2] yasaṁ anubhoti[3] soḷasasahassanāṭakiparivuto[4] [parivāreti[5]]. Tasmiṁ kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṁ disvā isipabbajjaṁ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' ekadivasaṁ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṁ ambapakkaṁ Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṁ tassa tāpasassa paribhogatitthābhimukhaṁ āgami[6], so mukhaṁ dhovanto taṁ majjhe nadiyā āgacchantaṁ disvā udakaṁ taranto gantvā ādāya assamapadaṁ āharitvā agyāgāre[7] ṭhapetvā satthakena phāletvā yāpanamattaṁ khāditvā sesaṁ kadalipaṇṇehi paṭicchādetvā punappuna divase divase[8] yāva parikkhayā khādi. Tasmiṁ pana khīṇe aññaṁ[9] phalāphalam khādituṁ nâsakkhi, rasataṇhāya bajjhitvā „tam eva ambapakkaṁ khādissāmîti" nadītīraṁ[10] gantvā nadiṁ olokento „ambaṁ alabhitvā na uṭṭhahissāmîti[11]" sanniṭṭhānaṁ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro ekam pi divasaṁ dve pi tīṇi catupañcachadivasāni[12] vātātapena parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadīdevatā āvajjamānā taṁ kāraṇaṁ ñatvā „ayaṁ tāpaso taṇhāvasiko hutvā sattāhaṁ nirāhāro Gaṅgaṁ olokento pi nisīdi, imassa ambapakkaṁ adātuṁ[13] na yuttaṁ, alabhanto marissati, dassāmi 'ssā[14]" 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena saddhiṁ sallapantī paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kiṁchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,
kiṁ patthayāno kiṁ esaṁ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1.

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṁ, sammasîti acchasi, ghammanîti gimhe, esan ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasaṁ ālapati, idaṁ vuttaṁ hoti: brāhmaṇa tvaṁ kimadhippāyo kiṁ cintento kiṁ patthento kiṁ gavesanto ken' atthena imasmiṁ Gaṅgātīre Gaṅgaṁ olokento nisinno ti.

[1] C^k omits pana - - nissandena. [2] B^d only one ratti. [3] C^ks -bhonti. [4] C^ks -tā. [5] B^d -si, C^s parivāreti corr. to -cāreti. [6] B^d -māsi. [7] C^k agya-. [8] C^k only one di-. [9] C^k -a. [10] B^d -re. [11] B^d upaṭha-. [12] C^k dvepi niñja divasāni. [13] C^ks ā-. [14] B^d tassā.

Taṁ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2\. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṁ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṁ. 2.

3\. Taṁ vuyhamānaṁ sotena disvān' amalamajjhime
pāṇīhi naṁ gahetvāna agyāyatanam āhariṁ. 3.

4\. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayaṁ ahaṁ
satthena naṁ vikappetvā khuppipāsaṁ[1] ahāsi me. 4

5\. So[2] 'haṁ apetadaratho[3] vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṁ nâdhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci[4]. 5.

6\. Sosetvā nūna[5] maraṇaṁ taṁ mamaṁ āvahissati
ambaṁ y' assa[6] phalaṁ sāduṁ[7] [yam uddhariṁ[8]] vuyhamānaṁ
[udadhismā[9]] mahaṇṇave. 6.

7\. Akkhātan te mayā sabbaṁ yasmā upavasām' aham,
rammaṁ pati nisinno 'smi, puthulomāyutā puthū[10]. 7.

8\. Tvañ ca kho me va akkhāhi attānam apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāni, kissa vā tvaṁ sumajjhime. 8.

9\. Ruppapaṭṭapalimaṭṭhîva[11] vyagghîva girisānujā
yā santi[12] nariyo[13] devesu devānaṁ paricārikā 9.

10\. Yā ca manussalokasmiṁ rūpen' anvāgatitthiyo[14] —
rūpe te sadisī n' atthi
devesu[15] gandhabbamanussaloke[16],
puṭṭhâsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmañ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇṭhito[17], vaṇṇagandharasuttaman ti vaṇṇagandharasehi uttamaṁ, disvānā 'ti disvā, amalamajjhime ti nimmalamajjhe, devataṁ ālapanto evam āha, pāṇīhîti hatthehi, agyāyatanamāharin ti attano aggihuttasālaṁ āhariṁ, vikappetvā ti vicchinditvā[18], vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso, ahāsi me ti taṁ jivhagge ṭhapitamattam eva sattarasaharanisatāni[19] pharitvā

1 Ck -sa. 2 Ck yo. 3 Ck -dharato. 4 Cks -pi. 5 Cks sositvā nūna, Bd sosetvā nanu. 6 Bd passa. 7 Ck -dhuṁ. 8 Ck sam-. 9 Ck -samā, Bd -sammā. 10 Bd -u. 11 Cs -palimaṭṭhima, Bd rūpapaṭṭaplamatti, Bs ruppamattaplamantīva. 12 Ck yassanti. 13 Bd nā-. 14 Bd rūpenānvā-. 15 Cks devesi. 16 Bd gandhabbesu-. 17 Bds -saṇṭhāno. 18 Ck chin-. 19 Bds -ṇisahassāni.

mama khudañ ca pipāsañ ca hari, apetadaratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhojanaṁ bhuttassa viya hi tassa taṁ sabbadarathaṁ apāhari, vyantibhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīṇaambapakko hutvā ti attho. dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkhamena[1] ca samannāgato, aññesu[2] kadalipanasādīsu phalesu parittakam pi assādaṁ[3] nâdhigacchāmi, sabbāni[4] jivhāya ṭhapitamattāni tittān' eva sampajjantîti dīpeti, sosetvā[5] ti nirāhāratāya sosetvā[6] sukkhāpetvā, taṁ maman[7] ti taṁ mamaṁ[8], yassā 'ti yaṁ assa, yaṁ[9] ahosîti attho, idaṁ vuttaṁ hoti: yaṁ phalaṁ mama sāduṁ ahosi yam ahaṁ gambhīre[10] puthulaudakakkhandhasaṁkhāte mahaṇṇave vuyhamānaṁ tato udadhismā uddhariṁ[11] ambaṁ mama maraṇaṁ āvahissatîti maññāmi, mayhaṁ[12] taṁ alabhantassa jīvitaṁ na-ppavattissatîti, upavasāmîti khuppipāsāhi upagato[13] vasāmi[14], rammaṁ pati nisinno smî'i ramaṇīyaṁ nadiṁ pati ahaṁ nisinno, puthulomāyutā puthū ti ayaṁ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi[15] bhaveyyā 'ti adhippāyo, apalāyinîti apalāyitvā mama sammukhe[16] ṭhite ti devataṁ ālapati, apalāpinîti[17] pi pāṭho, palāparahite[18] anavajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇā idhâgato sîti pucchati, ruppapaṭṭapalimaṭṭhīvā[19] 'ti suṭṭhupalimaṭṭhakañcanapaṭṭasadisā[20], vyagghīvā 'ti līlāvilāsena taruṇavyagghapotikā viya, devānan ti channaṁ[21] kāmāvacaradevānaṁ, yā ca manussalokasmin ti yā ca manussaloke, rūpenanvāgatitthiyo[22] ti rūpena anvāgatā[23] itthiyo, natthîti attano sambhāvanāya evam āha, tava rūpasadisāya nāma na bhavitabban ti hi 'ssa adhippāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādinissitesu[24] gandhabbesu ca manussaloke[25] ca, cārupubbaṅgîti cārunā pubbaṅgena varalakkhaṇena[26] samannāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave ca mayhaṁ akkhāhîti vadati.

Tato[27] devatā aṭṭha gāthā abhāsi:

11. Yaṁ tvaṁ pati nisinno si rammaṁ brāhmaṇa Kosikiṁ
sâhaṁ[28] bhusālayā vutthā[29] varavārivahoghasā. 11.

12. Nānādumagaṇākiṇṇā bahukā[30] girikandarā
mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso[31]. 12.

[1] C^{ks} cittakilamathena. [2] B^d adds pana. [3] C^k B^d -da [4] B^d adds me. [5] C^{ks} sositvānā, B^d sositvā. [6] all three MSS. sosi- [7] C^k man. [8] B^d mama. [9] C^k omits yaṁ. [10] B^d -ra [11] B^d -ritaṁ. [12] B^d mayhe [13] C^{ks} upā-. [14] C^{ks} -mīti [15] B^d sutthi. [16] B^d samukhaṁ. [17] so B^s; B^d apalāsinīti. C^k apalāyiti, C^s apalāyinīti. [18] B^d malāyarahite. [19] B^d rūpapaṭṭaplamaṭhivā, B^s ruppepattaplamattivā. [20] C^{ks} -saṁ, B^d -si, B^s -sī. [21] C^{ks} cha. [22] B^d -nānvā-. [23] C^{ks} -ta [24] B^d -khandhā-. [25] B^d -esu. [26] B^d urulak-. [27] B^{ds} add sā. [28] B^d ahaṁ. [29] B^d vuṭhā, B^s vuttā. [30] B^d adds na. [31] B^{ds} -se.

13. Atho bahū vanato 'dā[1] nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā[2]
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayaṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugaṁ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisaṅgam paṭisedha janādhipa. 16.
17. Na vâhaṁ[3] vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
āceyyamāno[4] rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
18. Tassa[5] jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye câpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayan te[6] jānanti vaddhabhūtā[7] yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammaṁ Kosikigaṅgaṁ patinisinno, bhusālayā vutthā[8] ti bhuse[9] caṇḍasote[10] ālayo yassa vimānassa tasmiṁ addhivatthā, Gaṅgaṭṭhakavimānavāsinîti attho, varavārivahoghasā ti varavārivahena oghena samannāgatā, pamukhā ti tā vuttappakārā girikandarā maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tāsaṁ pāmokkhā homîti dasseti, abhisandantîti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṁ Kosikigaṅgaṁ pavisantîti attho, vanatodā[11] ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā vanamhā[12] udakāni pi bahūni pavisanti[13], nīlavārivahindharā ti maṇivaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasaṁkhāte vahe dhārayantiyo, nāgavittodā ti nāgānaṁ vittakareṇa[14] vanasaṁkhātena[15] udakena samannāgata, vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārina va abhisandanti pūrentîti dasseti, tā ti tā nadiyo, āvahantîti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni upayogatthe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṁ, āvahantîti imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti[16] upagacchantîti attho, evaṁ upagatāni pana mama sotaṁ pavisantîti addhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jātarukkhehi phalam mama ambuni patati sabban taṁ mama sotass' eva vasānugaṁ hoti, n atth' ettha saṁsayo ti, evaṁ ambapakkassa nadīsotena āgamanakāraṇaṁ kathesi, medhāvi puthupaññā 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocayā 'ti evaṁ taṇhābhisaṅgaṁ mā rocaya[17], paṭisedhā 'ti paṭisedha[18] nan ti rājānaṁ ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṁ paṇḍitabhāvaṁ, raṭṭhābhi-

[1] Bd dhanatodā, Cks vanātodā, read vanat' odā or vanato 'dā? [2] Bd -talamudumparā. [3] Ck cāhaṁ. [4] Bd adds hutvā. [5] Cs tattha. [6] Bd adds pi, Ck vi. [7] Bd saṇhabbūtā [8] Bd vuṭhā. [9] Ck bhūye, Bd bhūse. [10] Bd -tena. [11] Ck -jā. [12] Ck vanamānā. [13] Ck tîti. [14] Bd vittakaṁraṇena, Ck vittikarena. [15] Bd dhana-, Ck adds vā. [16] Bd ākaḍhanti. [17] Bd rocatha. [18] Bd -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṁsalohitehi ācīyanto[1] vaḍḍhanto[2] taruṇo va hutvā ti attho, rājī'sîti taṁ ālapati, idaṁ vuttaṁ hoti: yaṁ tvaṁ nirāhāratāya sussamāno taruṇo va samāno ambalobhena maraṇaṁ abhikaṁkhasi na ve ahaṁ tava[3] paṇḍitabhāvaṁ maññāmîti, tassā 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṁ, pitaro ti saṁkhāgatā brāhmaṇā ca saddhiṁ kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibbacakkhukā isayo ca asaṁsayaṁ jānanti, anacchariyaṁ c' etaṁ yan te iddhimanto[4] jāneyyuṁ: asuko nāma taṇhāvasiko ti[5], tesaṁ bhāsamānānaṁ vacanaṁ sutvā ye pi tesaṁ vaddhabhūtā[6] yasassino paricārikā[7] te pi jānanti, pāpaṁ[8] karontassa hî raho nāma n' atthîti tāpasassa saṁvegam uppādentī evam āha.

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṁ viditvā vidū sabbadhammaṁ
viddhaṁsanaṁ cavanaṁ[9] jīvitassa
na cīyatī[10] tassa narassa pāpam
sace na ceteti vadhāya tassa. 19.

20. Isipūgasamaññāte evaṁ lokyā[11] viditā sati[12]
anariyaparisaṁbhāse pāpakammaṁ jigiṁsasi[13]. 20.

21. Sace ahaṁ marissāmi tīre te puthusussoṇi
asaṁsayaṁ asiloko mayi pete[14] āgamissati. 21.

22. Tasmā hi pāpakaṁ kammaṁ rakkhass' eva sumajjhime
mā taṁ[15] sabbo jano pacchā pakatthāsi[16] mayi mate ti. 22.

Tattha evaṁ viditvā ti yathā ahaṁ sīlañ ca aniccatañ ca jānāmi evaṁ jānitvā ṭhitassa, vidū ti viduno, sabba'dhamman ti sabbaṁ sucaritadhammaṁ, tividhaṁ sucaritaṁ hi idha sabbadhammo ti adhippetaṁ. viddhaṁsanan ti bhaṅgaṁ, cavanan ti cutiṁ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṁ vuttaṁ hoti: evaṁ viditvā ṭhitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṁ jīvitassa ca aniccataṁ jānantassa evarūpassa narassa pāpaṁ na cīyati na vaḍḍhati, sace naceteti vadhāya tassā 'ti[17] saṁkhaṁ gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na kappeti, n' eva parapuggalaṁ vadhāya ceteti nâpi parasantakaṁ nāseti[18], ahañ ca kassaci vadhāya acetetva kevalam ambapakke āsaṁ[19] katvā Gaṅgaṁ olokento nisinno, tvaṁ[20] mayhaṁ kin nāma akusalaṁ passasîti, isipūgasamaññāte

[1] ? Ck Bd ac-, Cs ajīyanto. [2] Cks vaṭṭanto. [3] Bd adds idaṁ. [4] Ck -te. [5] Bds hotīti puna. [6] Bd pasaṇhabhūtā. [7] Ck -vārakā. [8] Bd pāpakammaṁ. [9] all three MSS. vacanaṁ. [10] Ck nāciyati, Bd najiyyati. [11] Ck -a. [12] Bd viditā ti. [13] Cks jigiṁsati, Bd jigīsasi. [14] Bd mate. [15] Bd tvaṁ. [16] Cks -katvāsi, Bd pakvatthāsi. [17] Bd adds tassā. [18] Cks puggalānaṁ pissa santikaṁ vināseti. [19] Ck āsaṁgaṁ katvā. [20] Bds add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isīnaṁ sammate[1], evaṁ lokyā ti tvaṁ nāma pāpapavāhanena lokassa hitā ti evaṁ viditvā, satîti[2] sati[3] sobhane uttame ti ālapanam etam, anariyaparisambhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya[4] asundarāya paribhāsāya samannāgate[5], jigiṁsasîti[6] mayi pāpe avijjante pi maṁ[7] paribhāsantī maramānaṁ[8] ajjhupekkhantī ca attano[9] pāpakammaṁ gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussoṇîti puthulāya sundarāya soṇiyā samannāgate, pete[10] ti ambapakkaṁ alabhitvā paralokaṁ gate, mate ti attho, pakatthāsîti[11] akkosi garahi nindi, paccakkhāsîti[12] pi pāṭho.

Taṁ sutvā devadhītā pañca gāthā abhasi:

23. Aññātaṁ etaṁ avisayhasāhi,
attānaṁ ambañ ca dadāmi te taṁ
yo duccaje kāmaguṇe pahāya
santiñ ca dhammañ ca adhiṭṭhito si. 23.

24. Yo hitvā pubbasaṁyogaṁ pacchā saṁyojane ṭhito
adhammañ c' eva carati pāpañ c' assa pavaḍḍhati. 24.

25. Ehi, taṁ pāpayissāmi, kāmaṁ[13] appossuko bhava,
upanayāmi[14] sītasmiṁ, viharāhi anussuko. 25.

26. Taṁ puppharasamattehi vakkaṅgehi arindama,
koñcā mayūrā diviyā koyaṭṭhimadhusāliyā
kūjitā haṁsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.

27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakhalasannibhā
kosumbhasalaḷānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatîti vadanto ambapakkatthāya vadasîti etaṁ kāraṇaṁ[15] mayā ñātaṁ, avisayhasāhîti rājāno nāma dussahaṁ sahantîti[16] tena naṁ ālapantī evam āha, attānan ti taṁ āliṅgitvā ambavanaṁ nayantī attānañ ca te dadāmi tañ ca ambaṁ, kāmaguṇe ti kañcanamālasetacchattapaṭimaṇḍite vatthukāme, santiñca dhammañcā 'ti dussīlyapasamena[17] santisaṁkhātaṁ sīlañ c' eva sucaritadhammañ cā 'ti, adhiṭṭhitosîti yo[18] tvaṁ ime guṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sîti attho, pubbasaṁyogan ti purimabandhanaṁ, pacchāsaṁyojane ti pacchimabandhane, idaṁ vuttaṁ hoti: ambho tvam tāpasa yo mahantaṁ rajjasirivibhavaṁ[19] pahāya amba-

[1] Bd sammame. [2] Bd patīti. [3] Bd pati. [4] Bd adds kathā [5] Bd -to. [6] Ck jihiṁsasīti, Bd jigīsatīti. [7] Bds add evaṁ [8] Bds caparamaraṇaṁ. [9] Cks -na, Bd adds ca. [10] Bd mate. [11] Cks pakatvā-, Bd pakvatthā-. [12] Bd pakvatvā- [13] Bd komaṁ. [14] Bd upā-. [15] Bd adds mahāyanā. [16] Bds sahanti. [17] Bd dussilavūpasamena. [18] Cks so. [19] Ck rajjaṁ.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhitvā vātātapaṁ agaṇetvā nadītīre sussamāno nisīdati so mahāsamuddaṁ taritvā velante saṁsīdanapuggalasadiso, yo puggalo rasataṇhāvasiko adhammañ c' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānaṁ pāpañ[1] c' assa pavaḍḍhatîti, iti sā tāpasaṁ garahantī evam āha, kāmaṁ apposukko bhavā 'ti ekaṁsen' eva ambapakke nirālayo hohi[2]. sītale ambavane etan ti evaṁ vadamānā devatā tāpasaṁ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā ākāse pakkhantā[3], tiyojanikaṁ dibbaṁ ambavanaṁ disvā sakuṇasaddañ ca sutvā tāpasassa ācikkhantī ehi tan[4] ti[5] āha, puppharasamattehîti puppharasehi mattehi, vakkaṅgehîti vakkaṅgīvehi sakuṇehi abhināditan ti attho, idāni te sakuṇe ācikkhantī koñcā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā[6], koyaṭṭhimadhusāliyā[7] ti koyaṭṭhisakuṇā[8] ca nāma suvaṇṇasālikasakuṇā[9] ca ete dibbasakuṇā ettha vasantîti dasseti, kūjitā haṁsapūgehîti haṁsagaṇehi upakūjitā[10] virāvasaṁghaṭitā[11], kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā vassantiyo attānaṁ pabodhenti ñāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vippasūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā[12], palālakhalasannibhā ti pupphasannicayena sālipalālakhalasadisā[13], pakkatālavilambinoti pakkatālaphalavilambino[14], evarūpā rukkhā ca ettha atthîti ambavanaṁ vaṇṇeti

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasaṁ tattha otaretvā „imasmiṁ ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṁ pūrehîti“ vatvā pakkāmi. Tāpaso ambāni khāditvā taṇhaṁ pūretvā vissamitvā ambavane vicaranto taṁ petaṁ dukkhaṁ anubhontaṁ disvā kiñci vattuṁ nâsakkhi, suriye pan' atthamite[15] taṁ nāṭakaparivāritaṁ dibbasampattiṁ anubhavamānaṁ disvā tisso gāthā abhāsi:

28. Mālī tirīṭī kāyūrī aṅgadī candanussado
rattiṁ tvaṁ paricāresi divā vedesi vedanaṁ. 28.

29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā[16] paricārikā,
evaṁ mahānubhāvo si abbhuto lomahaṁsano. 29.

30. Kiṁ kammaṁ akarī pubbe pāpaṁ attadukhāvahaṁ
yaṁ karitvā manussesu piṭṭhimaṁsāni khādasîti. 30.

Tattha mālîti dibbamāladharo, tirīṭîti dibbaveṭhanadharo[17], kāyūrîti dibbābharaṇapatimaṇḍito, aṅgadîti dibbaṅgadasamannāgato, candanussado

[1] B^d kayiramānaṁ-. [2] B^d hotīti. [3] C^k -tī, B^d -ti. [4] C^k etan, B^d tan. [5] B^d adds evaṁ. [6] C^k divya. [7] C^{ks} kosaṭṭhi-, B^d kopaṭhi-. [8] C^{ks} kos- [9] B^d -sāliyā-. [10] C^{ks} pak-. [11] C^k -saṁghāṭika, B^{ds} saṁghaṭṭitā. [12] B^{ds} onamitasā-. [13] B^d omits khala. [14] C^k omits phala. [15] B^d aṭaṅgamite. B^s atthagamite. [16] C^k yāmāte. [17] C^k -vedhana-, B^d -veṭṭana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresîti indriyāni dibbavisayesu cāresi[1], divā ti divā pana mahādukkhaṁ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṁsano ti ye taṁ passanti tesaṁ lomāni haṁsanti, pubbe ti purimabhave, attadukhāvahan ti attano dukkhāvahaṁ, manussesū 'ti yaṁ[2] manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṁsāni khādasîti pucchati.

Peto taṁ sañjānitvā „tumhe maṁ na[3] sañjānātha, ahaṁ pana tumhākaṁ purohito ahosiṁ, idam me rattiṁ sukhānubhavanaṁ tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissandena laddhaṁ, divā dukkhānubhavanaṁ pana mayā katapāpass' eva nissando[4], ahaṁ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito kūṭaṭṭaṁ karitvā lañcaṁ gahetvā parapiṭṭhimaṁsiko hutvā tassa divā katassa kammassa nissandena idaṁ dukkhaṁ anubhavāmîti" vatvā gāthadvayam āha:

31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito[5] ahaṁ,
acariṁ dīgham addhānaṁ paresaṁ ahitāy' ahaṁ. 31.

32. Yo piṭṭhimaṁsiyo[6] hoti evaṁ ukkacca khādati
yathâham ajja khādāmi piṭṭhimaṁsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānîti vede, patiggayhā 'ti paṭiggahetvā adhīyitvā, acarin ti paṭipajji, ahitāyahan ti[7] attanāsanāya ahaṁ, yo piṭṭhimaṁsiko ti yo puggalo paresaṁ piṭṭhimaṁsakhādako pisuno hoti, ukkaccā 'ti ukkantitvā[8].

Idañ ca pana vatvā tāpasaṁ pucchi: „tumhe kathaṁ idhāgatā" ti. Tāpaso sabbaṁ vitthārena kathesi. „Idāni pana bhante idh' eva vasissatha gamissathā" 'ti. „Na vasissāmi, assamapadaṁ yeva gamissāmîti". Peto „sādhu bhante, ahaṁ vo[9] nibaddhaṁ ambapakkena upaṭṭhahissāmîti" vatvā attano ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh' eva vasathā" 'ti patiññaṁ gahetvā gato[10]. Tato paṭṭhāya nibaddhaṁ ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṁ paribhuñjanto kasiṇaparikammaṁ jhānābhiññaṁ[11] nibbattetvā Brahmalokaparāyano ahosi.

[1] Bd[s] vicā-. [2] Bd omits yaṁ. [3] Ck maṁ nana, Bd ma na. [4] Bd -ena. [5] Bd giddhito. [6] Bd -iko. [7] Bd adds ahitāya. [8] Bd ukkanditvā. [9] Bd[s] te. [10] Ck omits gato. [11] Bd -ā.

S. upāsakānaṁ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṁ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā[1] Uppalavaṇṇā ahosi, tāpaso aham evā“ 'ti. Kiṁchandajātakaṁ.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsîti. Idaṁ S. J. v. Visākhāya sahāyikā surāpāyikā[2] pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṁ kira surāchaṇe ghuṭṭhe[3] tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṁ chaṇakīḷāvasāne tikkhasuram paṭiyādetvā[4] „chaṇaṁ kīḷissāmā“ 'ti sabbâpi Visākhāya santikaṁ gantvā „sahāyike chaṇaṁ kīḷissāmā“ 'ti vatvā[5] „ayaṁ surācchaṇo, ahaṁ suraṁ na pivissāmîti“ vutte „tumhe Sammāsambuddhassa dānaṁ detha, mayaṁ chaṇaṁ karissāmā“ 'ti āhaṁsu. „Sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā tā[6] uyyojetvā S-raṁ nimantāpetvā mahādānaṁ datvā bahuṁ[7] gandhamālaṁ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṁ sotuṁ tāhi parivāritā[8] Jetavanaṁ agamāsi. Tā pan' itthiyo suraṁ[9] pivanamanā[10] va[11] tāya saddhiṁ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvâpi[12] suraṁ pivitvā va tāya saddhiṁ Satthu santikaṁ agamaṁsu. Visākhā S-raṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimsu ekaccā gāyiṁsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni[13] ekaccā kalahaṁ akaṁsu. S. tāsaṁ saṁvegaṁ[14] jananatthāya[15] bhamukalomato raṁsim[16] vissajjesi, andhakāratimisā[17] ahosi. Tā bhītā[18] ahesuṁ maraṇabhayatajjitā, tena tāsaṁ surā jīri[19]. S. nisinnapallaṁke antarahito[20] Sinerumuddhani ṭhatvā uṇṇalomato raṁsiṁ vissajjesi, candasahassuggamanaṁ[21] viya ahosi. S. tattha ṭhito va tāsaṁ saṁvegajananatthāya

Ko nu hāso kim ānando niccaṁ pajjalite sati, (Dhp. p. 146.)
andhakārena onaddhā padīpaṁ na gavessathā 'ti

imaṁ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatâpi sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi. Atha naṁ Visākhā vanditvā „bhante idaṁ hirottappabhedanaṁ surāpānaṁ nāma kadā[22] uppannan“ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.:

[1] Bd devadhītā. [2] Bd surāpitā. [3] Bd saṁghuṭhe. [4] Bd pati-. [5] Bd gatvā. [6] Cks taṁ. [7] Ck -u. [8] Bd -vutā. [9] Ck -raṁ. [10] Ck pivamānā, Cs pivamanā corr. to pivamānā, Bd pivanamānā. [11] Bd ca. [12] Bd omits pi. [13] Cks -ccāpāda-, Bd -ccāpādakukkuccā. [14] Cs -ga, Bd savega. [15] Bd janatthāya. [16] all three MSS. -i. [17] Bd -ssā. [18] Ck Bd bhi-, Cs si- corr. to bhi-. [19] Bd jiri. [20] Bd -hino. [21] Bds candasuriyasahassa-. [22] Bd adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī[1] Suro nāma vanacarako bhaṇḍapariyesanatthāya Himavantaṁ agamāsi. Tatth' eko rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa tiṇṇaṁ kappānaṁ antare surācāṭippamāṇo[2] āvāṭo ahosi, so deve vassante udakena pūri[3]. Taṁ parivāretvā harīṭakī[4] āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesaṁ pakkāni phalāni[5] chijjitvā[6] patanti. Tassâvidūre sayañjāto[7] va[8] sāli. Tato suvā[9] sālisīsāni āharitvā[10] tasmiṁ rukkhe nisīditvā khādanti, tesaṁ khādamānānaṁ patito[11] sāli pi taṇḍulâpi tattha patanti, iti taṁ[12] udakaṁ suriyātapena[13] paccamānaṁ[14] salohitavaṇṇaṁ[15] ahosi. Nidâghasamaye pipāsitā sakuṇagaṇā[16] taṁ pivitvā mattā[17] patitvā[18] rukkhamūle thokaṁ niddāyitvā vikūjamānā[19] pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭādīsu pi es' eva nayo. Vanacarako taṁ disvā „sace idaṁ visaṁ bhaveyya ime mareyyuṁ[20], ime pana thokaṁ niddāyitvā yathāsukhaṁ gacchanti[21], na idaṁ[22] visan" ti[23] sayaṁ pivitvā matto hutvā maṁsaṁ[24] khāditukāmo ahosi, tato aggiṁ katvā[25] rukkhamūle patite[26] tittirakukkuṭādayo[27] māretvā maṁsaṁ aṅgāresu pacitvā ekena hatthena naccanto ekena maṁsaṁ[28] khādanto ekāhadvīhaṁ tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadâpi[29] tassa santikaṁ gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idaṁ pānaṁ[30] tāpasena saddhiṁ pivissāmîti" so ekaṁ veḷunāḷikaṁ[31] pūretvā pakkamaṁsena saddhiṁ haritvā[32] paṇṇasālaṁ gantvā „bhante imaṁ

[1] so all three MSS. -i. [2] Bd sucāṭi-. [3] Bds pūrito. [4] Bd harittaki. [5] Cks vaṇṭā. [6] Bds add tattha. [7] Bds sayaṁ jāta. [8] Bd omits va. [9] Bd suvakā. [10] Bd haritvā. [11] Cks -tāya, Bd patita. [12] Cks tā, omiting iti. [13] Bd -yasantāpena. [14] Bs -na. [15] Cks sasalo-, Bd lo-, Bs rasaṁlo-. [16] Bd -gaṇāgantvā. [17] Bd adds upari, Bs uparisākhā. [18] Cks paṭipaṭitvā. [19] Cs viku-, Bd vikuñca-. [20] Bd mā-. [21] Bs kūjitvā uṭṭhāya pakkaman ti in the place of y. g. [22] Bd yidaṁ. [23] Bd adds tato thokaṁ gahetvā. [24] Bd maṁsādi, Bs maṁsāni. [25] Bd adds nippajji, Bs pajjalitvā. [26] Bd patita. [27] Cks tittura-, Bd titthira-. [28] Bd omits ma-. [29] Bd aññe divase. [30] Ck pana. Cs pana corr. to pānaṁ, Bd pipāṇaṁ. [31] Ck -nalakaṁ, Cs -nāḷikaṁ corr. to -nalakaṁ. [32] Bd gahetvā

pānaṁ[1] pivathā" 'ti vatvā ubho pi maṁsaṁ khādantā piviṁsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā" ti ca „vāruṇîti[2]" ca nāmaṁ jātaṁ. Te ubho pi „atth' eso[3] upāyo" ti veḷunāḷiyo pūretvā kācenâdāya[4] paccantanagaraṁ gantvā „pānāgārikā[5] nāma āgatā" ti rañño ārocāpesuṁ. Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṁ upanesuṁ, rājā dve tayo vāre pivitvā majji, tassa taṁ[6] ekāhadvīhamattam eva ahosi. Atha ne „aññam pi atthîti[7]" pucchi, „atthi devā" 'ti, „kuhin" ti, „Himavante devā" 'ti, „tena hi ānethā" 'ti. Te gantvā[8] ekadvevāre[9] ānetvā „nibaddhaṁ[10] gantuṁ na sakkhissāmā" 'ti sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacaṁ ādiṁ katvā sabbasambhāre[11] parikkhipitvā[12] nagare suraṁ kariṁsu. Nāgarā suraṁ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṁ, nagaraṁ suññaṁ viya ahosi. Te pānāgārikā[13] tato palāyitvā Bārāṇasiṁ gantvā „pānāgārikā[14] āgatā" ti rañño ārocāpesuṁ. Rājā pakkosāpetvā paribbayaṁ adāsi, tatthâpi suraṁ akaṁsu, tam pi nagaraṁ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketaṁ[15] Sāketato Sāvatthiṁ agamaṁsu[16]. Tadā Sāvatthiyaṁ Sabbamitto nāma rājā ahosi[17], so tesaṁ saṁgahaṁ katvā „kena vo attho" ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena[18] pañcah' eva ca[19] cāṭisatehîti" vutte sabbaṁ dāpesi. Te pañcasu cāṭisatesu suraṁ saṇṭhāpetvā[20] cāṭirakkhanatthāya[21] ekekāya cāṭiyā santike ekekaṁ biḷālaṁ[22] bandhiṁsu, te[23] paccitvā[24] uttaraṇakāle[25] cāṭikucchisu paggharantaṁ suraṁ pivitvā mattā niddāyiṁsu[26], mūsikā āgantvā tesaṁ[27] kaṇṇanāsikadāṭhikanaṁguṭṭhe khāditvā agamiṁsu[28]. „Biḷālā[29] suraṁ pivitvā matā"

[1] C^k naṁ, C^s naṁ corr. to pānaṁ. [2] B^d varuṇo ti. [3] B^d eko. [4] B^d kāje-. [5] B^d pāṇaṁkārikā. [6] B^d omits taṁ. [7] B^d atthinatthîti. [8] C^{ks} āg-. [9] B^d ekaṁdvevāraṁ. [10] B^d nibandhaṁ. [11] B^d -raṁ. [12] B^d pakkhi-. [13] B^d pānakāguṇā. [14] C^k -ke, C^s -ko, B^d pāṇakārikā, B^s pānākārikā. [15] C^k -ta, B^d omits sāketaṁ. [16] B^d āg-. [17] B^d hoti. [18] B^{ds} add ca. [19] C^k pañcameva, omitting ca, C^s pañcameva ca, B^d pañcahi, omitting eva ca. [20] C^s B^d santha-, B^{ds} add mūsikā bhayena. [21] B^d -ṇa-. [22] C^k bilā-, C^s bilā corr. to biḷā-, B^d bilāraṁ. [23] B^d bilārā te. [24] C^k paṇḍitvā, B^d pacitvā, B^s muñcitvā. [25] B^d uttārana-, B^s uttānakāye. [26] B^{ds} nicātiyaṁ. [27] B^d ne-. [28] āg. [29] B^d rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesuṁ. Rājā „visakārakā ete bhavissantîti“ dvinnaṁ pi janānaṁ sīsāni chindāpesi, te „suraṁ detha[1], madhuraṁ dethā[2]“ 'ti vadentā[3] va mariṁsu[4]. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“ 'ti āṇāpesi. Biḷālâpi[5] surāya jiṇṇāya uṭṭhahitvā kīḷantā vicariṁsu. Te disvā rañño ārocesuṁ[6]. Rājā „sace visaṁ assa ete mareyyuṁ, madhuren' eva[7] bhavitabbaṁ, pivissāma[8] nan“ ti nagaraṁ alaṁkārāpetvā[9] rājaṅgaṇe maṇḍapaṁ kāretvā[10] alaṁkatamaṇḍape samussitasetacchatte[11] rājapallaṁke nisīditvā amaccagaṇaparivuto suraṁ pātuṁ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātupaṭṭhānādīsu appamattā tīṇi sucaritādīni pūrentîti“ lokaṁ volokento[12] taṁ rājānaṁ suraṁ pātuṁ nisinnaṁ disvā „sac' āyaṁ suraṁ pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati[13] tathā naṁ karissāmîti“ ekaṁ surāpuṇṇaṁ kumbhaṁ hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenâgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṁ kumbhaṁ kiṇatha imaṁ kumbhaṁ kiṇathā“ 'ti āha. Sabbamittarājā taṁ tathā vadantaṁ ākāse ṭhitaṁ disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatîti“ tena saddhiṁ sallapanto[14] tisso gāthā abhāsi:

1. Ko pātur āsî tidivā nabhamhi
obhāsayaṁ saṁvariṁ candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā[15] vijju-r-iv' antalikkhe. 33.

2. So chinnavātaṁ[16] kamasī aghamhi[17],
vehāsayaṁ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā[18] subhāvitā
anaddhagūnām api[19] devatānaṁ. 34.

3. Vehāsayaṁ saṁkammâgamma[20] tiṭṭhasi
'kumbham kiṇāthā' 'ti yam etam atthaṁ

---

[1] Bd[s] deva. [2] Bd[s] devā. [3] Bd viravantā. [4] Bd mā-. [5] Bd bilār-. [6] Bd -cāpesuṁ. [7] Ck[s] -renekena. [8] Bd -mi. [9] Bd -karetvā. [10] Bd kārāpetvā. [11] Bd omits seta. [12] Bd olo-. [13] Bd[s] pivissati. [14] Bd -pento. [15] Bd[s] -ri-. [16] Ck jiṇṇa-, Bd channa-. [17] Bd agghasmi. [18] Ck -thā. [19] Bd andhagnṇamasi. [20] Ck saṁtamamāg-, C[s] saṁkamamāg-, Bd[s] saṁgammamāg-.

ko vā tuvaṁ[1] kissa vatâya[2] kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsîti kuto pātubhūto kuto āgato sîti attho, tidivā nabhamhîti kiṁ Tāvatiṁsabhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṭo jāto sîti pucchati, saṁvarin ti rattiṁ, sateratā[3] ti evaṁnāmikā[4], so ti so tvaṁ, chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evam āha, kamasîti pavattasi, aghamhîti[5] appaṭighe ākāse, vatthukatā[6] ti vatthu viya patiṭṭhā viya katā, anaddhagūnāmapi[7] devatānan ti yā va padasā addhānaṁ agamanena[8] anaddhagūnaṁ[9] devānaṁ[10] iddhi yā api[11] tava subhāvitā ti pucchati, vehāsayaṁ saṁkammāgammā[12] 'ti ākāse pavattapadavītihāraṁ[13] paṭicca nissāya ca[14] tiṭṭhasi[15], imassa ko vā tuvan[16] ti iminā sambandho, evaṁ tiṭṭhamāno ko vā[17] tvan ti attho, yam etamatthaN ti yam[18] etaṁ[19] vadasi imissa[20] kissa vatāyan ti iminā sambandho, yaṁ etaṁ kumbhaṁ kiṇāthā 'ti vadasi[21] kissa vā te ayaṁ kumbho ti attho

Tato Sakko „tena hi suṇāhîti" vatvā surāya dose dassento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni,
dose bahū kumbhagate[22] suṇātha. 36.

5. Gaḷeyya yaṁ[23] pītvā[24] pate papātaṁ
sobbhaṁ guhaṁ candaniyoligallaṁ[25]
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṁ
tassā puṇṇaṁ kumbham imaṁ kiṇātha. 37.

6. Yaṁ[26] pītvā[27] cittasmi[28] anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī[29]

[1] Cks tvaṁ, Bd tuvā. [2] Ck tāya, Cs catāya, Bd vatāyaṁ. [3] Bds -ri-. [4] so Cks; Bd -mako. [5] Bd agghasmi. [6] Ck -thā. [7] Cks -bhūnāmapi, Bd anantaguṇamasi. [8] Bd yā padisā andhāna andhāgamanena, Bs addhāgamanena. [9] Ck anaṇḍabhūnaṁ, Cs anaddhabhūnaṁ corr. to anaddhagūnaṁ, Bd anandhaguṇaṁ. [10] Ck devāna, Bd devatānaṁ. [11] read: sā api? Bd iddha va yā asi. [12] Cks saṁkamamāgammā, Bds saṁgammamāgammā. [13] Bds pavattaṁpa-. [14] Bd omits ca. [15] Bd -siti. [16] Cks tvan. [17] Bds nāma. [14] Bs paraṁ. [19] Bd evaṁ. [20] Bd imassa. [21] Bd -ti. [22] Bd -ghaṭe. [23] Ck gaḷeyyam, omitting yaṁ, Bd galeyyaṁ, omitting yaṁ. [24] Bds pivitvā. [25] Cks -nioli-. [26] Cks yam. [27] Bd pivitvā, Bs ve pivitvā. [28] Cks -smiṁ. [29] Cks -sāvī.

anāthamāno[1] upagāti[2] naccati[3]
tassā puṇṇaṁ kumbham imaṁ kiṇātha. 38.

7. Yaṁ ve[4] pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
sammūḷharitto ativelasāyī[5]
tassā puṇṇaṁ kumbham imaṁ kiṇātha. 39.

8. Yaṁ[6] pītvā[7] uṭṭhāya pavedhamāno
sīsañ ca bāhañ[8] ca pacālayanto
so naccatī dārukaṭallako va etc. 40.

9. Yaṁ ve[4] pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
atho sigālehi pi[9] khāditāse
bandhaṁ vadhaṁ bhogajāniṁ c' upenti etc. 41.

10. Yaṁ[6] pītvā[10] bhāseyya abhāsaneyyaṁ
sabhāyam āsīno[11] apetavattho
sammakkhito vantagato vyasanno etc. 42.

11. Yaṁ[6] pītvā[12] ukkaṭṭho āvilakkho[13]
mam' eva sabbā puthavîti[14] maññe
na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.

12. Mānātimānā[15] kalahāni[16] pesuṇāni[17]
dubbaṇṇinī naggayinī palāyinī
corāna[18] dhuttānaṁ gatī niketo etc. 44.

13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhanāni[19] loke
ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.

14. Dhaññam dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ
khettaṁ gavaṁ yattha vināsayanti
ucchedanī vittavataṁ[20] kulānaṁ etc. 46.

---

[1] Bd adds va. [2] Bd -gāyati. [3] Bd adds ca. [4] Cks yañce. [5] Cks -sāsi. [6] Cks yam. [7] Bd pivitvā, Bs ve pivitvā. [8] Bd bāhuñ. [9] Cks -lepihi, Bd atho pisiṅgalehi. [10] Bd yaṁ ve pivitvā. [11] Cks āsi-, Bd abhāsamāsino. [12] Bd ve pivitvā, adding bhāseyya. [13] Bd ava-. [14] Bd patha-. [15] Bd māṇātimāno. [16] Cks kalahā. [17] Bd paresuni, Bs pesuni. [18] all three MSS. -naṁ. [19] Ck -sasāhassahananāni, Cs -sāhassagaṇanāni, Bd -sahassāni dhanāni, Bs -sāhassadhanāni. [20] Bd vattataṁ.

15. Yañ ce pītvā[1] dittarūpo va[2] poso
akkosatī pitaraṁ mātarañ ca
sassum pi[3] gaṇheyya atho pi suṇhaṁ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā[1] dittarūpā va nārī
akkosatī sasuraṁ sāmikañ ca
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna[4] haneyya poso
dhamme ṭhitaṁ samaṇaṁ[5] brāhmaṇaṁ vā
gacche apāyam pi[6] tatonidānaṁ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā[4] duccaritaṁ caranti
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayaṁ vajanti[7] duccaritaṁ caritvā etc. 50.
19. Yaṁ yācamānā[8] na labhanti pubbe
bahuṁ hiraññam pi pariccajantā
so taṁ pivitvā alikaṁ bhaṇāti etc. 51.
20. Yaṁ pivitvā[9] pesane pesiyanto[10]
accāyike karaṇīyamhi jāto[11]
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanâpi ahirīkabhāvaṁ
pātuṁkaronti[12] madirāya[13] mattā,
dhīrâpi santā bahukaṁ bhaṇanti etc. 53.
22. Yañ ce[14] pītvā[15] ekathūpā[16] sayanti
anāsakā[17] thaṇḍiladukkhaseyyā[18]
dubbaṇṇiyaṁ āyasakkañ[19] c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā[20] pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva[21]

[1] B^{d} yaṁ ve pivitvā. [2] B^{d} ca. [3] B^{d} sassurampi. [4] B^{d} yaṁ ve pivitvā. [5] C^{ks} -ṇa. [6] B^{d} -yamhi. [7] so all three MSS. [8] C^{k} yā yañcamānā, C^{s} yā yācamānā, B^{d} yaṁ yoca-. [9] so B^{d}; C^{ks} yampītvā. [10] C^{ks} posi-, B^{d} pisi-, B^{s} pesa-. [11] B^{ds} -te. [12] C^{ks} pātuk-. [13] B^{ds} madanāya. [14] B^{d} yaṁ ve. [15] all three MSS. pivitvā. [16] B^{d} -thupā. [17] B^{s} -sanā. [18] C^{k} -yya, B^{d} -yyaṁ. [19] C^{ks} -kkā, B^{d} ayyasayyaṁ. [20] B^{d} yaṁ ve pivitvā. [21] B^{d} -ṭāriva.

na hi vāruṇiyā vego[1]
narena susaho-r-iva[2]. 55.
24. Yaṁ manussā vivajjenti[3]
sappaṁ ghoravisaṁ[4] iva[5]
taṁ loke visasamānaṁ
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yañ ce pivitvā[6] Andhakaveṇhuputtā[7]
samuddatīre paricārayantā
upakkamuṁ musalehi[8] aññamaññaṁ etc. 57.
26. Yañ ce pītvā[6] pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam imaṁ niratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya[9]. 58.
27. Na imasmi kumbhasmiṁ[10] dadhi vā madhuṁ vā
evaṁ abhiññāya kiṇāhi rāja,
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātarūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānîti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade parivaṭṭeyya[11], yaṁ pītvā[12] pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvāṭaṁ, candaniyoḷigallan ti candanikañ[13] ca oḷigallañ[14] ca, abhojaneyyan ti bhuñjituṁ ayuttaṁ, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkhasārîti[15] purāṇakasaṭakhādako[16], yathā so tattha tattha bhakkhaṁ[17] sampariyesanto āhiṇḍati[18] evaṁ āhiṇḍatîti attho, anāthamāno ti niravassayo anātho viya, upagāyatîti aññaṁ gāyantaṁ disvā upagantvā va[19] gāyati, acele vā 'ti acelako viya, visikhantarānîti antaravīthiyā, ativelasāyîti[20] aticiram[21] pi niddaṁ okkameyya, ativelacārîti pi pāṭho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho, dārukaṭallako vā 'ti dārumayayantarūpakaṁ viya, bhogajāniñcupentîti bhogajāniñ ca upenti pāṇātipātādīni katvā daṇḍapīḷitā dhanajāniñ ca aññañ c' eva[22] vadhabandhādidukkhaṁ pāpuṇantîti attho, vantagato ti attano[23]

[1] Bs saṁvego [2] Bs narakesussābhoriva. [3] Bd -jjanti. [4] Bd ghoraṁvi-. [5] Ck civa, Cs miva, Bd -visamiva. [6] Bd yaṁ ve pivitvā. [7] Cs -kāveṇṇu-, Ck -kaveṇṇu-, Bd -kāveṇha-. [8] so all three MSS. for musale or -leh'? [9] Bds pive-. [10] Bd na himasmi kumbhamhi, Cks na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. [11] Bd paripateyya. [12] Ck pivitvā, Bd pitvā. [13] Bds -yañ. [14] Ck oli-. [15] Cks -sāvîti. [16] Cks surākasaṭe-. [17] Bd -ā. [18] Bd omits āh-. [19] Bd omits va. [20] Ck -sāsiti. [21] Bd atirekataram. [22] Cks aññaṁ. [23] Ck -nā.

vantasmiṁ gato, vyasanno[1] ti vyasanāpanno, visanno[2] ti pi pāṭho, tasmiṁ vante csanno[3] ti attho, ukkaṭṭho ti ayaṁ mahāyodhako[4] mayā sadiso atthîti evaṁ ukkaṁsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavîti sabbā paṭhavi, sabbā puthavîti pi pāṭho, cāturanto ti catusamuddantāya[5] paṭhaviyā[6] issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gatîti nipphatti[7], niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṁ[8] yattha vināsayantîti yaṁ nissāya yattha patiṭṭhitā evaṁ bahum pi dhaññādisāpateyyaṁ[9] nāsenti kapaṇā[10] honti, iddhānîti samiddhāni[11], phītānîti vatthālaṁkārabhaṇḍehi[12] pupphitāni, ucchinnadāyajjakatānîti ucchinnadāyajjāni niddhanāni katāni[13], dittarūpo ti gabbitarūpo[14], gaṇheyyā 'ti bhariyasaññāya[15] kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, duccaritaṁ caritvā ti evaṁ tīhi dvārehi dasavidham pi akusalaṁ katvā, yaṁ yācamānā ti yaṁ purisaṁ pubbe suraṁ apivantaṁ, bahuṁ hiraññaṁ pariccajantâpi musāvādaṁ karohîti yācamānā na labhanti, pītvā[16] ti pivitvā ṭhito nappajānāti vutto ti ken' atthena[17] gatosîti vutto sāsanassa duggahitattā[18] taṁ[19] atthaṁ[20] na jānāti, hirimanāpîti hiriyuttacittâpi, ekathūpā[21] ti sūkarapotakā viya hīnjaccehi[22] saddhiṁ ekarāsī hutvā, anāsakā ti nirāhārā[23], thaṇḍiladukkhaseyyan ti bhūmiyaṁ dukkhaseyyaṁ sayanti, āyasakkan[24] ti garahaṁ, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahata[25] ti gīvāya baddhena kūṭena hatā[26] gāvo viya[27], yathā tā[28] tiṇaṁ akhādantiyo pānīyaṁ apivantiyo sayanti tathā sayantîti[29] attho, ghoravisammivā[30] 'ti ghoravisaṁ viya, visasamānan ti visasadisaṁ, Andhakaveṇhuputtā[31] ti dasabhātikarājāno, upakkamun ti pahariṁsu, pubbadevā ti Asurā, tidivā ti Tāvatiṁsadevalokā[32], sassatiyā ti sassatā[33] dīghāyukabhāvena[34] niccasammatā[35] devalokā[36] ti attho, samāyā ti saddhiṁ asuramāyāhi[37], jānan ti evaṁ niratthakaṁ etan[38] ti jānanto tumhādiso paṇḍitapuriso kathaṁ pipeyya[39], kumbhagatā mayā[40] ti kumbhagataṁ mayi[41] ayaṁ eva vā pāṭho, akkhātarūpan ti sabhāvato akkhātaṁ.

Taṁ sutvā rājā surāya ādīnavaṁ ñatvā[42] tuṭṭho Sakkassa thutiṁ karonto dve gāthā abhāsi:

---

[1] Cks vyaccannā. [2] Bd viphanno, Ck visatto. [3] Cks osanto. [4] Bds -yodhoko. [5] Ck -tā, Bd cāturasamuddantā. [6] Ck sabbapa-. [7] Ck Bds nibbatti. [8] yā evarūpā tassā puṇṇaṁ wanting in Cks. [9] Cks yaṁñādi-. [10] all three MSS. -nā. [11] Cks -ddhā. [12] Bd -kārakappabhaṇḍehi. [13] Cks repeat katāni. [14] Bd dippata-, Bs dappita-. [15] Bd -yyā-. [16] Bd pivitvā vā. [17] Bd tenatthenā. [18] Ck -tthā. [19] Cks naṁ. [20] Ck omits atthaṁ. [21] Cks -thupo, Bd -thupā. [22] Bd -ena. [23] Cks nirabhārā. [24] Bk -sanyan. [25] Ck ku-, Bd kuṭahatā. [26] Bd haṭā. [27] Bd omits viya. [28] Bd omits tā. [29] Bd omits tathā - - ti. [30] Bd -visamivā. [31] Ck -vennu-, Cs -veṇhu-, Bs -veṇḍu-. [32] Cks -ke. [33] Bd -ti. [34] Bd -kābhavena. [35] Ck tidasamattā? Bd niccasamatā. [36] Cks -ko. [37] Cks -yābhi. [38] Cks patan. [39] Bd pive-. [40] Bd māyā. [41] Bd -gatā mayā. [42] Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavâpi mātā
etādisā yādisako tuvaṁ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'haṁ karissaṁ vacanaṁ tav' ajja. 60.

29. Dadāmi te gāmavarāni pañca,
dāsīsataṁ satta gavaṁ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmavarānîti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchitabbo saṁvacchare satasahassaṭṭhānake tuyhaṁ pañca gāme dadāmîti vadati, dasā ime ti dasa[1] ime purato ṭhite kañcanavicittarathe[2] dassento evam āha.

Taṁ sutvā Sakko devadattabhāvaṁ dassetvā attānaṁ jānāpento ākāse ṭhatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsatam atthu rāja[3],
gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānam indo. 62.

31. Maṁsodanaṁ sappipāyāsaṁ bhuñja,
khādassu[4] ce[5] tvaṁ madhunā apūpe[6],
evaṁ tuvaṁ[7] dhammarato janinda
anindito saggam upehi ṭhānan ti. 63.

Tattha evaṁ tuvaṁ[7] dhammarato ti evaṁ tvaṁ nānaggarasasubhojanaṁ bhuñjanto surāpānavirato tīṇi duccaritāni pahāya tividhasucaritadhamme[8] rato hutvā kenaci anindito saggaṭṭhānaṁ[9] upehiti[10].

Iti Sakko tassa ovādaṁ datvā saggaṭṭhānam eva gato. So pi suraṁ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṁ samādāya dānaṁ datvā saggaparāyano ahosi. Jambudīpe pi anukkamena surāpānaṁ vepullappattaṁ jātaṁ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā" 'ti.
Kumbhajātakaṁ.

---

[1] Bd ime dasa. [2] Bd -tte rathe. [3] Cks rājā. [4] Cks -dassa. [5] so all three MSS. for ca? [6] Bd sapūve. [7] Cks tvaṁ. [8] Bd -mma. [9] Cks -nā. [10] Cs -hīti, Bd upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassaṁ[1] **vata me ti.** Idaṁ S. J. v. **mātiposakabhikkhuṁ**[2] ā. k. Paccuppannavatthuṁ Sāmajātake vatthusadisaṁ. Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālaṁ setacchattaṁ pahāya mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.:

Atīte[3] Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare **Pañcālo** nāma rājā ahosi. Tassa aggamahesī gabbhaṁ paṭilabhitvā puttaṁ vijāyi. Tassā purimabhave ekā sapattikā[4] kujjhitvā „tuyhaṁ jātaṁ pajaṁ khādituṁ samatthā bhavissāmîti[5]“ patthanaṁ ṭhapetva yakkhinī ahosi. Sā tadā okāsaṁ labhitvā tassā passantiyā va[6] taṁ allamaṁsapesivaṇṇaṁ kumārakaṁ[7] gahetvā murumurā[8] ti khāditvā pakkāmi. Punavāre[9] pi tath' eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtigharaṁ paviṭṭhakāle gehaṁ parivāretvā gāḷhaṁ[10] ārakkhaṁ akaṁsu. Vijātadivase yakkhinī āgantvā puna dārakaṁ gahesi[11]. Devī „yakkhinîti“ mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā dinnasaññāya[12] yakkhiniṁ anubandhiṁsu. Sā khādituṁ okāsaṁ alabhantī palāyitvā udakaniddhamanaṁ pāvisi. Dārako mātusaññāya[13] tassā thanaṁ[14] mukhena gaṇhi, sā puttasinehaṁ uppādetvā susānaṁ gantvā dārakaṁ pāsāṇalene[15] katvā[16] paṭijaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa manussamaṁsaṁ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṁsaṁ khāditvā vasiṁsu. Dārako attano manussabhāvaṁ na jānāti, „yakkhinīputto 'smîti“ saññāya[17] attabhāvaṁ jahitvā antaradhāyituṁ na sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṁ mūlaṁ adāsi. So mūlānubhāvena antaradhāyitvā[18] manussamaṁsaṁ khādanto vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya gatā[19] tatth' eva kālam akāsi. Devī pi catutthe[20] vāre aññaṁ

---

3. Cfr. Cariyāp. p. 90. [1] C^k -ssa. [2] B^{ds} mātu-. [3] B^d adds kira. [4] B^d omits kā. [5] B^s bhaveyyanti. [6] B^d ga. [7] B^d -raṁ. [8] B^d muruṁmurā, C^s murū corr. to murūmurā. [9] B^d dutiyavāre. [10] B^d daḷhaṁ. [11] B^d agga-. [12] B^d dinnāya sa-, C^k diyādinnasaññāya. [13] B^d mātā ti saññāya. [14] B^d thaññaṁ. [15] B^d -leṇe. [16] B^d kapetvā, B^s ṭhapetvā. [17] C^k asaṁññāya. [18] B^d -yi. [19] B^s gantvā. [20] B^d -a.

puttaṁ vijāyi, so yakkhiniyā matattā[1] ārogo[2] ahosi[3], tassa paccāmittaṁ yakkhimiṁ jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti[4] nāmaṁ akaṁsu[5]. So vayappatto sabbasippe[6] nipphattiṁ patvā chattaṁ ussāpetvā rajjaṁ[7] anusāsi. Tadā Bo. tassa aggamahesiyā kucchismiṁ[8] nibbatti, Alīnasattukumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi[9] yakkhinīputto aparabhāge pamādena taṁ mūlaṁ nāsetvā antaradhāyituṁ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṁsaṁ khādati. Manussā taṁ disvā bhīta āgantvā rañño upakkosiṁsu[10] „deva eko yakkho dissamānarūpo[11] susāne manussamaṁsaṁ khādati, so anukkamena nagaraṁ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṁ gāhāpetuṁ[12] vaṭṭatîti". Rājā „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā „gaṇhatha[13] nan" ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṁ parivāretvā aṭṭhāsi. Yakkhinīputto naggo uggarūpo[14] maraṇabhayabhīto viravanto manussānaṁ antaram[15] pakkhandi. Manussā „yakkho" ti maraṇabhayabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araññaṁ pāvisi, na puna manussapathaṁ āgañchi[16]. So ekaṁ mahāvattaniaṭaviṁ[17] nissāya maggapaṭipannesu manussesu ekekaṁ gahetvā araññaṁ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṁ nigrodharukkhamūle vāsaṁ kappesi. Ath' eko satthavāhabrāhmaṇo aṭavipālānaṁ sahassaṁ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṁ maggaṁ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjiṁsu. So brāhmaṇaṁ gahetvā palāyanto khāṇunā[18] viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṁ chaḍḍetvā[19] gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṁ[20] āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṁ[21] nagarā nikkhantamattam

[1] Bd mutattā, Bs vuttattā. [2] Bd a-. [3] Bd -sīti. [4] Bd tissa. [5] Bd kariṁsu. [6] Bd -āni. [7] Bd -am. [8] Bd -imhi. [9] Bd omits pi. [10] Bd ārocesi. [11] Cks -rūpena. [12] Bd ga-. [13] Bd -hā-. [14] Bd ubbhiggatarū-, Bs uggata-. [15] Bd -re. [16] Cs āgañji, Bd āgacchi. [17] Cks -viyaṁ, Bd -vi, Bs mahāaṭaviṁ. [18] Bds add pāde. [19] Ck ja-, Bd chaṭṭe-. [20] Bd adds vadhāya. [21] Ck naṁ.

eva[1] Takkasila-vāsī[2] Nando nāma mātiposakabrāhmaṇo[3] catasso satārahā gāthā ādāya āgantvā[4] addasa. Rājā nivattitvā „suṇissāmîti“ tassa nivāsagehaṁ[5] dāpetvā nigavaṁ gantvā „yassa passena[6] migo palāyati tass' eva[7] gīvā“ ti āha. Ath' eko pasadamigo uṭṭhahitvā rañño abhimukhaṁ gantvā palāyi. Amaccā parihāsaṁ kariṁsu. Rājā khaggaṁ gahetvā taṁ anubandhitvā tiyojanamatthake patvā[8] khaggena paharitvā dve khaṇḍāni kāce katvā[9] āgacchanto manussayakkhassa nisinnaṭṭhānaṁ[10] patvā dabbatiṇesu nisīditvā thokaṁ vissamitvā gantuṁ ārabhi. Atha naṁ so uṭṭhāya „tiṭṭha kuhiṁ gacchasi, bhakkho me sî[11]“ ti[12] hatthe gahetvā paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Cirassaṁ vata me[13] udapādi ajja
bhakkho mahā sattamibhattakāle[14],
kuto si ko vâsi tad iṁgha brūhi,
ācikkha jātiṁ vidito[15] yathâsîti. 64.

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle[14] ti pāṭipadato paṭṭhāya nirāhārassa sattamiyaṁ bhattakāle, kuto sîti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṁ disvā bhīto ūrukkhambhaṁ[16] patvā[17] palāyituṁ nâsākkhi, dhitiṁ pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Pañcālarājā migavaṁ pavuttho[18]
Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
carāmi kacchāni[19] vanāni câhaṁ,
pasadaṁ[20] imaṁ khāda, mam ajja muñcā 'ti. 65.

Tattha migavaṁ pavuttho[18] ti migavadhatthāya[21] raṭṭhā nikkhanto, kacchānîti[19] pabbatassā 'ti[22]

[1] Bd nikkantameva. [2] all three MSS. -i. [3] Bd mātu-. [4] Bd adds taṁ. [5] Bd nivesana-. [6] Ck passeva. [7] Cks add so. [8] Bds gantvā. [9] Bd kājenaādāya, Bs kājenādāya. [10] Bds nipanna-. [11] Bds si me. [12] Cks omit ti. [13] so all three MSS. for cirassa ve me? [14] Bd -me-.. [15] Ck vidhito, Bd viditvā. [16] Ck ūrukamhaṁ, Bd urukammaṁ. [17] Bd katvā. [18] Bd pavitho. [19] Bds ga-. [20] Cks visa-. [21] Bd migaṁvādhaya. [22] Bd pappatapassāni, adding pasadanti sarabhamigaṁ.

Taṁ sutvā yakkho tatiyaṁ gātham āha:

3. Sen' eva tvaṁ paṇasī[1] sassamāno[2],
mam' esa bhakkho pasad' āyaṁ[3] vadesi,
taṁ khādiyānaṁ[4] pasadaṁ dighaññaṁ[5]
khādissaṁ[6] pacchā, na vilāpakālo[7] ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasîti[8] voharasi[9] attānaṁ vikkiṇasi, sassamāno[10] ti hiṁsamāno[11], taṁ khādiyānan[12] ti taṁ paṭhamaṁ[13] khāditvā, pasadan ti pasadamigaṁ, dighaññan[5] ti ghasitukāmo 'smi[14], khādissan[6] ti tasmā etaṁ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti mā vilāpi[15] nâyaṁ vilâpakālo ti vadati.

Taṁ sutvā rājā Nandabrāhmanaṁ saritvā catutthaṁ gātham āha:

4. Na c' atthi mokkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya[16] paṇhe[17]
taṁ saṁgaraṁ[18] brāhmaṇassa-ppadāya[19]
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthîti na[20] ce mayhaṁ nikkayena vinimayena[21] mokkho atthi, gantvānā 'ti evaṁ sante ajja imaṁ migaṁ[22] khāditvā mama nagaraṁ gantvā paṇhe[23] ti[24] page[25] yeva sve tava pātarāsakāle paccāgamanatthāya[16] paṭiññaṁ gaṇhā 'ti adhippāyo, tam saṁgaran[18] ti mayā dhanan te dassamîti brāhmaṇassa saṁgaro[18] kato, taṁ tassa datvā imaṁ mayā vuttaṁ saccaṁ anurakkhanto ahaṁ puna āgamissāmîti[26] attho.

Taṁ sutvā yakkho pañcamaṁ gātham āha:

5. Kiṁ kammajātaṁ anutappatī taṁ[27]
pattaṁ samīpaṁ maraṇassa rāja[28],
ācikkha me taṁ, api sakkuṇemu
anujānituṁ āgamanāya paṇhe[17] ti. 68.

---

[1] Bd palassi. [2] Ck sasmāno, Bd sayamāno. [3] Ck pasadayaṁ, Bd pasadoyaṁ, read pasado, omitting yaṁ? [4] Bd -na. [5] Bd ji-; C. tator jighacchaṁ? [6] Bd -disaṁ. [7] Bs -le. [8] Bd palāsiti. [9] Cs Bd -hā-. [10] Cs ssamāno, Bd sayamāno. [11] Bd vihisayamāno. [12] Bd -nā. [13] Bd pasadamaṁsaṁ. [14] Bd si. [15] Cs vilapa, Bd lapi. [16] Bds pacchā-. [17] Cks pañhe. [18] Bds sañka-. [19] Bd -ṇassasampadāya. [20] Bds sa. [21] Bd pi na vi in the place of vi-. [22] Bds migamaṁsaṁ. [23] Ck pañhe, Cs paṁñhe. [24] Cs su, Ck omits ti. [25] Bd padose. [26] Bd punāga-. [27] Bd tvaṁ. [28] Ck Bd rājā.

Tattha kammameva kammajātaṁ, anutappatīti[1] anutappati, pattan ti upagataṁ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṁ tava sokakāraṇaṁ sutvā pāto va āgamanāya taṁ anujānituṁ sakuṇeyyāmā 'ti attho.

Rājā taṁ kāraṇaṁ kathento chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Katā mayā[2] brāhmaṇassa dhanāsā[3],
taṁ saṁgaraṁ[4] paṭimokkhaṁ[5] na muttaṁ,
taṁ saṁgaraṁ[4] brāhmaṇassa-ppadāya[6]
saccānurakkhī punar āvajissan[7] ti. 69.

Tattha paṭimokkhaṁ na muttan ti catasso satārahā gāthā sutvā dhanan te dassāmîti paṭiññāya mayā attani paṭimuñcitvā ṭhapitaṁ na pana muttaṁ dhanassa adinnattā.

Taṁ sutvā yakkho sattamaṁ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā[8]
taṁ saṁgaraṁ[4] paṭimokkhaṁ[9] na muttaṁ,
taṁ saṁgaraṁ[4] brāhmaṇassa-ppadāya[6]
saccānurakkhī punar āvajassū[10] 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū[11] 'ti puna āgacchassu[12].

Evañ cā pana vatvā rājānaṁ vissajjesi. So tena vissaṭṭho „tvaṁ mā cintaya[13], ahaṁ pāto va āgamissāmîti" vatvā magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṁ upagantvā balaparivuto nagaraṁ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṁ pakkosāpetvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri sahassāni datvā yānaṁ āropetvā „imaṁ Takkasilam eva nethā" 'ti manusse pesetvā[14] brāhmaṇaṁ uyyojetvā[15] dutiyadivase paṭigantukāmo hutvā puttaṁ āmantetvā anusāsi.

Tam atthaṁ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa[16] hatthā
gantvā sakaṁ mandiraṁ kāmakāmī

---

[1] Bd tappatīti. [2] Bd mahā. [3] Cks -sa; read: -ṇassa-ddhanāsā? [4] Bd saṅka-. [5] Bd pati-. [6] Bd -ṇassasampadāya. [7] Cks -jissun. [8] Ck -sa. [9] Bd -mukkaṁ. [10] Cs -jissu, Ck āvapussu, Bd āvajassu. [11] Cks -jassu, Bd punarājavassu. [12] Ck āgacchessuṁ. [13] Bds -yi. [14] Cks datvā. [15] Ck uyyedetvā, Cs uyyodetvā, Bd uyotvā. [16] Cks purisodassa.

taṁ saṁgaraṁ[1] brāhmaṇassa-ppadāya[2]
āmantayī puttaṁ Alīnasattuṁ[3]: 71.

9. Ajj' eva rajjaṁ abhisecayassu,
dhammañ cara[4] sesu[5] paresu câpi,
adhammakāro te mâhu raṭṭhe,
gacchām' ahaṁ porisādassa ñatte[6] ti. 72.

Tattha Alīnasattun[7] ti evaṁnāmakaṁ kumārakaṁ[8] Pāḷiyaṁ[9] pana Adīnasattun[10] ti likhitaṁ, ajjeva rajjan ti putta rajjaṁ te dammi tvaṁ ajj' eva muddhani abhisekaṁ abhisecayassu[11], ñatte[12] ti ty-ante[13] santike ti attho.

Taṁ sutvā kumāro dasamaṁ gātham āha:

10. Kiṁ kamma kubbaṁ tava deva pāde
nârādhayiṁ, tad icchāmi sotuṁ
yam ajja rajjamhi udassaye[14] tuvaṁ[15],
rajjam pi n' iccheyyaṁ[16] tayā vinā ahan ti. 73.

Tattha kubban ti karonto, yamajjā 'ti yena anārādhanena[17] kammena ajja maṁ rajjamhi tvaṁ udassaye ussayāpesi[18] tam me ācikkha, ahaṁ hi[19] tayā vinā rajjaṁ pi na icchāmîti attho:

Taṁ sutvā rājā anantaraṁ gātham āha:

11. Na kammanā[20] vā[21] vacasā va[22] tāta
aparādh' ito[23] 'haṁ tuyhaṁ[24] sarāmi,
sandhiñ ca[25] katvā purisādakena
saccânurakkhī pun' ahaṁ[26] gamissan ti. 74.

Tattha aparādhito[23] ti aparādhaṁ[28] ito, tuyhan ti[27] tava santakaṁ[28], idaṁ vuttaṁ hoti: tāta ahaṁ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci[29] mama appiyaṁ aparādhaṁ[22] na sarāmîti, sandhiñca katvā ti maṁ pana mi-

---

[1] Bd sañka-. [2] Bd -ṇassa sampadāya. [3] Bd aliunasuttaṁ. [4] Bd care. [5] Bds sesa. [6] Cs ñatetta, Bd ñante, Bs dassu sante. [7] Bd alinna-. [8] Bd -raṁ. [9] Ck pāliyam, Cs pāḷiyam. [10] Cs ādīnasattan, Bd arindasattun, Bs adinnasattun. [11] Ck abhiseka abhisekaca, Cs abhisekaṁ abhisekañcayaṁ, Bd abhisekaṁ abhisecassu, Bs abhiseceyyuṁ. [12] Bd ñante, Bs sante. [13] Cs ñante, Ck omits ti tyante. [14] Bs udi-. [15] Ck tvaṁ, Cs tvā. [16] Cks na iccheyya. [17] Cs -dhane, Bd -dhanaṁ. [18] Bd ussayyāpesi, Cks assasāpesi. [19] Bd ahañhi. [20] Bds -unā. [21] vā wanting in all three MSS. [22] Bds ca. [23] Cks ava-. [24] Bd yantuviyaṁ in the place of haṁ tuyhaṁ. [25] Bd saddhiñca [26] Ck puṇāhaṁ, Bd punarā. [27] Bd hantuviyanti in the place of tuyhanti. [28] Bd -ti-. [29] Bd adds tava santikaṁ.

gavaṁ[1] gataṁ eko yakkho khādissamîti gaṇhi athâhaṁ brāhmaṇassa dhammakathaṁ sutvā tassa sakkāraṁ katvā sve tava pātarāsakāle āgamissāmîti tena purisādakena sandhiṁ[2] katvā āgato tasmā taṁ saccaṁ anurakkhanto puna tattha gamissāmîti[3] tvaṁ rajjaṁ kārehîti vadati.

Taṁ sutvā kumāro gātham āha:

12. Ahaṁ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkho,
sace tuvaṁ[4] gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idhevā 'ti tvaṁ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa mokkho nāma n' atthi, ubho ti evaṁ sante[5] ubho pi na bhavissāma.

Taṁ sutvā rājā gāthaṁ āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa[6] dhammo,
maraṇā ca me dukkhataraṁ tad assa[7]
kammāsapādo taṁ yadā pacitvā
pasayha[8] khāde hitarukkhasūle[9] ti. 76.

Tass' attho: addhā[10] esa tāta satānaṁ paṇḍitānaṁ dhammo sabhāvo yuttaṁ tvaṁ vadasi[11], api ca kho pana mayhaṁ maraṇato p' etaṁ[12] dukkhataraṁ assa yadā taṁ so kammāsapādo hitarukkhasūle[13] ti tikhiṇarukkhasūle[14] hitvā[15] pacitvā[16] pasayha balakkārena khādeyyā 'ti.

Taṁ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṁ nimissaṁ,
mā tvaṁ agā porisādassa ñatte[17],
evañ ca[18] te pāṇam ahaṁ nimissaṁ,
tasmā mataṁ jīvitassa vaṇṇemîti. 77.

Tattha nimissan ti ahaṁ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṁ parivattessaṁ[19], tasmā ti yasmā[20] etaṁ pāṇaṁ tava pāṇenâhaṁ nimissaṁ tasmā[21]

---

[1] Bd -vadhaṁvanaṁ. [2] Ck saddhiṁ, Bds saddhiṁ saccaṁ. [3] Bd -ssāmi. [4] Cks tvaṁ. [5] Cks omit ubho ti evaṁ sante. [6] Cks sutanesa. [7] Bd tavassa. [8] Bd paseyha. [9] so Ck; Cs hirutakkha-, Bd bhidārukkha-, Bs tidārukkha-. [10] Bds add ekaṁsena. [11] Bd -desi. [12] Bd metaṁ. [13] Cs hitarukkhamūle, Bd bhidārukkhamūle. [14] Ck tinarukkha-, Bd tikkhaṇesukkharukkhasūle. [15] Bd bhitvā. [16] Bd omits pa-. [17] Bd ñante. [18] Bd etañca. [19] Bds -eyyaṁ. [20] Ck yatasmā, Bd omits ti yasmā. [21] Cks omit tasmā.

tava jīvitassa atthāya mama maraṇaṁ[1] vaṇṇemi, maraṇam eva väremi[2] icchāmîti attho.

Taṁ sutvā rājā puttassa balaṁ[3] jānanto „sādhu tāta, gacchā 'ti sampaṭicchi. So mātāpitaro vanditvā nagarā nikkhami.

Tam atthaṁ pakāsento S. upaḍḍhagāthaṁ āha:

15[a]. Tato have[4] dhitimā rājaputto
vandittha[5] mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyâpi amaccajanâpi[6] saddhiṁ yeva[7] nikkhamiṁsu. So nagarā nikkhamitvā pitaraṁ maggaṁ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā[8] sesānaṁ ovādaṁ datvā asambhīto kesarasīho viya maggaṁ āruyha yakkhāvāsaṁ[9] pāyāsi. Taṁ gacchantaṁ disvā mātā sakabhāvena saṇṭhātuṁ[10] asakkontī paṭhaviyaṁ papati[11]. Pitā bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi atthaṁ pakāsento S.

15[b]. Dukhini 'ssa mātā nipatī[12] pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kandatîti 78.

upaḍḍhagāthaṁ vatvā tassa pitarā payuttaṁ āsiṁsaṁ[13] mātibhaginibhariyāhi[14] kataṁ[15] saccakiriyaṁ pakāsento aparâpi catasso gāthā abhāsi:

16. Taṁ gacchataṁ[16] tāva[17] pitā viditvā
parammukho vandati pañjalī so:
Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpatī candimā sūriyo ca[18] —
etehi gutto purisādakamhā
anuññāto[19] sotthi paccehi[20] tāta. 79.

---

[1] Bd mataṁ. [2] Bd omits maraṇameva väremi. [3] Bd phalaṁ. [4] Cks bha-. [5] Cks -tva, Bd -tvā. [6] Bd -parijanāpi. [7] Bd ñeva. [8] Ck Bd -tta-, Cs -tva- corr. to -ttha-? [9] Bd yakkha-. [10] Bd sandhāretuṁ. [11] Bd pati. [12] Cks -tā, Bd -ti. [13] Cks -sa, Bd tāsisavādaṁ, Bs āsiṁsavāda. [14] Bd mātā-, Cs -yāya, Ck matiyāya. [15] Ck katā, Cs katā corr. to kataṁ. [16] Cks -ti. [17] Cks teva. [18] Cks va. [19] so all three MSS. [20] Bds muñcehi.

17. Yaṁ Daṇḍakāraññagatassa[1] mātā
Rāmass' akā[2] sotthānaṁ sugattā[3]
tan te[4] ahaṁ sotthānaṁ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto[5] sotthi paccehi[6] putta[7]. 80.

18. Āvī raho pi manopadosaṁ
nâhaṁ sare jātum Ālīnasatte[8],
etena saccena sarantu devā,
anuññato[9] sotthi paccehi[10] bhātā[11]. 81.

19. Yasmā ca me anadhimano[12] si[13] sāmi
na câpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi[14] sāmîti. 82.

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatîti taṁ viditvā[15], pañjalîti tasmiṁ kāle sirasi añjaliṁ ṭhapetvā vandati devatā namassati, purisādakamhā 'ti purisādakassa santikā tena anuññāto sotthinā paccehi[16], Rāmassakā[17] ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāṇasivāsi[18] Rāmo nāma mātiposako[19] mātāpitaro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraññoa vijite Kumbhavatinagaraṁ gantvā navavidhena vassena sakalaraṭṭhe vināsiyamāne mātāpitunnaṁ[20] guṇaṁ sari, atha naṁ mātupaṭṭhānadhammassa[21] balena[22] devatā sotthinā ānayitvā mātu adaṁsu, taṁ kāraṇaṁ sutivasena[23] āharitvā evam āha, sotthānan ti sotthibhāvaṁ[24] pana kiñcâpi devatā kariṁsu mātupaṭṭhānan nissāya nibbattattā pana mātā akāsîti vuttaṁ, taṁ te[25] ahan ti aham pi te tath' eva sotthānaṁ[26] karomi, maṁ nissāya tath' eva[27] sotthibhāvo hotū 'ti attho, atha vā karomîti icchāmi, etena saccenā 'ti sace devatāhi tassa sotthinā ānītabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṁ[28] sarantu devā, Rāmaṁ viya tam pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā 'ti anuññāto devatānaṁ ānubhāvena sotthiṁ[29] paṭiāgaccha puttā 'ti vadati, jātumālīnasatte[30] ti jātu[31] Ālīnasatte[32] mama bhātike ahaṁ sammukhā vā parammukhā vā manopadosaṁ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso katapubbo pi[33], evam assa kaniṭṭhā saccam akāsi, yasmā ca me anadhimano

---

[1] Bd -kirañño-. [2] Bd akosi, Bs akāsi. [3] Bd sugutto, Bs suguttā. [4] Bd bhante. [5] so all three MSS. [6] Bds muñcehi. [7] Ck puttaṁ. [8] Ck jāmadina, Bd jātumalinasatte. [9] Bd -āto. [10] Bd muccehi, Ck paṇḍehi. [11] Ck hoti. [12] Bd -māno. [13] Bd pi. [14] Bd mañceti. [15] Bd adds mātāpitaro vanditvā gacchatîti iti etaṁ taṁ puraṁmukkha gacchantaṁ puttaṁ disvā in the place of taṁ viditvā. [16] Bd muñcehi. [17] Bd -kāsiti. [18] so all three MSS. [19] Bd mātu-. [20] Bd -tu. [21] Bd -kammassa. [22] Bd phalena. [23] Bd suta-. [24] Bds add taṁ. [25] Bd bhante. [26] Bd tameva sotthinaṁ. [27] Bd tattheva. [28] Bd mamapiputtaṁ. [29] all three MSS. -i. [30] Cks jātumādīna-, Bd jātumaṇḍalisatte. [31] Bds add ekaṁsena. [32] Cks ādī-, Bd a'indasatte. Bs alina-. [33] Bds ti.

s i sām îti mama sāmi Alīnasattu[1] yasmā tvaṁ adhimano[2] maṁ[3] adhibhavitvā[4] atikkamitvā aññaṁ manena na patthesi[5], na câpi me manasā appiyo sîti mayham pi ca[6] manasā tvaṁ[7] appiyo na hosi, aññamaññaṁ piyasaṁvāsā va mayan ti evam assa aggamahesī saccam akāsi.

Kumāro pi[8] pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṁ paṭipajji. Yakkho pi[9] „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti kiṁ bhavissatîti“ rukkhaṁ abhirūhitvā kañño āgamanaṁ[10] olokento nisīdi. So kumāraṁ āgacchantaṁ disvā „pitaraṁ nivattetvā[11] putto āgato bhavissati[12], n' atthi me bhayan“ ti otaritvā tassa piṭṭhiṁ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato aṭṭhāsi. Atha[13] yakkho g. ā.:

20. Brahā[14] ujū cārumukho kuto si,
na maṁ pajānāsi vane vasantaṁ,
luddaṁ maṁ ñatvā purisādako ti
ko sotthim ājānam idhâvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānamidhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso attano sotthibhāvaṁ jānanto icchanto[15] idhâgaccheyya[16], ajānanto āgato maññe ti.

Taṁ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṁ,
na taṁ na[17] jānāmi vane vasantaṁ,
aham pi[18] putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā[19] ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhahetu[20], ahaṁ pitu jīvitaṁ datvā idhâgato, tasmā taṁ[21] muñca maṁ khādā 'ti attho.

Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti[22] Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṁ,

[1] Bd alinda-. [2] Bd anadhimāno. [3] Bd nāma. [4] Bds abhibha-. [5] Bd pathesi. [6] Bd omits ca. [7] Bd adds pi. [8] Cks omit pi. [9] Bs adds evaṁ cintesi. [10] Bd ga-, Bs āgamanamaggaṁ? [11] Bd -itvā. [12] Bd -tīti. [13] Bd athassa, Bs atha naṁ. [14] Ck brū-? Bd brahmā. [15] Bd omits ic-. [16] Bds add tvaṁ. [17] Cks Bd omit na. [18] Bds ahañca. [19] Bd -o, Bs pamukhā. [20] Bd -kkhā-. [21] Cks tvaṁ. [22] Bd si.

sudukkaraṁ c' eva kataṁ tavêdaṁ
yo maccum[1] icche pituno pamokkhā[2] ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va[3] vo tumhākaṁ ubhinnam pi sadiso va mukhavaṇṇo ti attho, kataṁ tavedan ti idaṁ tava kammaṁ sudukkaraṁ.

Tato kumāro g. ā.:

23. Na dukkaraṁ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum[4] icche pituno pamokkhā
mātu[5] ca hetū paraloka gamya[6]
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṁ ettha na maññāmi, idaṁ vuttaṁ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya[7] mātu vā[8] hetu[9] paralokaṁ gantvā sukhena[10] sagge nibbattanasukhena[11] sampayutto bhavituṁ maccum icche[12] maritum icchati, tasmā ahaṁ ettha mātāpitunnaṁ atthāya jīvitapariccāge kiñci dukkaraṁ na maññāmîti.

Taṁ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto[13] nāma n' atthi, tvaṁ kasmā na bhāyasîti" pucchi. So tassa kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṁ
āvī[14] raho vâpi[15] sare na jātu,
saṁkhātajātīmaraṇo[16] 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṁ sarīraṁ,
rukkhassa vā te papatāmi[17] aggā,
chādayamāno[18] me yan[19] tvam adesi maṁsan ti. 88.

Tattha sare na jātū 'ti ekaṁsen' eva na[20] sarāmi, saṁkhātajātīmaraṇohamasmîti[21] ahaṁ ñāṇena suparicchinnajātimaraṇo jātasatto[22] amaraṇadhammo nāma n' atthîti jānāmi. yatheva me idhā 'ti yath' eva[23] mama

[1] B^d mattam. [2] B^s pamukhā. [3] C^{ks} ca. [4] B^d matthum. [5] so all three MSS. for matuc-? [6] B^d -kaṁ gantvā. [7] B^d pamukkha-. [8] B^s adds pitu vā. [9] B^d atthāya. [10] B^d sukha saggenā ti. [11] B^d nippatita-. [12] B^d mattumicche ti. [13] C^{ks} abhā-. [14] C^k B^d avi. [15] C^{ks} cāpi. [16] all three MSS. -jāti-. [17] C^s pipatāmi, B^d omits pi. [18] so C^{ks}; B^d chādamāno. [19] C^{ks} me ya, B^d mayhaṁ. [20] C^{ks} omit na. [21] C^{ks} -jāti- asminti, B^d -jātimaraṇo, omitting hamasmīti. [22] B^d ti attho in the place of jā-. [23] C^{ks} tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhâpi maraṇato mutti[1] nāma n' atthîti idam me[2] ñāṇena suparicchinnaṁ, karassu kiccānîti iminā sarīrena kattabbakiccāni kara[3], iman te mayā nissaṭṭhaṁ sarīraṁ, chādayamāno[4] me yantvamadesimaṁsan[5] ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato[6] tvaṁ chādayamāno[7] rocayamāno yaṁ yaṁ icchasi taṁ taṁ maṁsaṁ adesi[8] khādeyyāsîti attho.

Yakkho tassa vacanaṁ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa maṁsāni khādituṁ, upāyena naṁ palāpessāmîti" cintetvā

26. Idañ ca[9] te ruccati rājaputta:
cajāsi[10] pāṇaṁ pituno pamokkhā[11],
tasmā hi so[12] tvaṁ taramānarūpo
sambhañja kaṭṭhāni jalehi[13] aggin ti ā. 89.

Tattha jalehîti[13] araññaṁ pavisitvā sāradārūni āharitvā aggiṁ jaletvā[13] niddhūme[14] aṅgāre kara tattha te maṁsaṁ pacitvā khādissāmîti dīpeti.

So tathā katvā tassa santikaṁ agamāsi.

Taṁ kāraṇaṁ pakāsento S. itaraṁ gātham āha:

27. Tato have[15] dhitimā rājaputto
dārū samāhatva[16] mahantam aggiṁ[17]
sandīpayitvā[18] paṭivedayittha[19]:
ādīpito dāni mahâyam aggîti[20]. 90.

Yakkho aggiṁ katvā āgataṁ kumāraṁ oloketvā „ayaṁ purisasīho[21], maraṇena[22] pi 'ssa bhayaṁ n' atthi, mayā ettakaṁ kālaṁ evaṁ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo" ti lomahaṁsajāto kumāraṁ punappuna[23] olokento nisīdi. Kumāro tassa kiriyaṁ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja man dāni[24] pasayhakārī[25],
kiṁ maṁ muhuṁ pekkhasi haṭṭhalomo,

[1] Bd mutto. [2] Bd mama. [3] Bd karaṇa. [4] Bd khādamāno. [5] Ck yantvaṁ mandesi-, Cs yantvaṁ madesi-, Bd mayhaṁ tvamadesi maṁsaṁ in the place of me- -. [6] Cks sarīro. [7] Bd khādayamāno. [8] Bd khādesi. [9] so all three MSS. for ce? [10] Ck carāsi, Cs cchāsi. [11] Bd o. [12] Ck han, Cs bha. [13] Bd jā-. [14] Bd nanidhū-. [15] Cks bha-. [16] Ck -bhatva, Bd -hantvā. [17] all three MSS. -i. [18] Ck sandhī-, Bd sanni-. [19] Cks -ttho, Bd pati-. [20] Bd mahāyakkhamaggiti. [21] Bd -sosīho viya. [22] Bd haraṇā. [23] Bd -naṁ. [24] Bd maddāni. [25] Ck Bd -ri.

tathā tathā tuyham ahaṁ karomi
yathā yathā maṁ chādamāno[1] adesîti. 91.

Tattha muhun ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṁ tuyhaṁ tathā tathā[2] vacanaṁ karomi, idāni[3] karissāmi yathā yathā maṁ chādayamāno[4] adesi khādissasi, tasmā khād' ajja man ti.

Ath' assa[5] vacanaṁ sutvā yakkho g. ā.:

29. N' etādisaṁ[6] arahati khāditāye[7]
dhamme ṭhitaṁ saccavādiṁ vadaññuṁ,
muddhâpi tassa vipphaleyya[8] sattadhā
yo tādisaṁ saccavādiṁ adeyyā 'ti. 92.

Taṁ sutvā kumāro „sace maṁ na khāditukāmo si atha kasmā dārūni[9] bhañjāpetvā aggiṁ kāresîti[10]“ vatvā „palāyissati nu kho no ti tava pariganhatthāyā“ 'ti vutte „tvaṁ idāni maṁ kathaṁ pariganhissasi, so[11] 'haṁ tiracchānayoniyaṁ nibbatto Sakkassa[12] devarañño attānaṁ pariganhituṁ[13] na[14] adāsin“ ti vatvā

8. Indaṁ[15] hi so brāhmaṇaṁ[16] maññamāno (vol. III p. 51.)
saso[17] avāsesi[18] sake sarīre,
ten' eva so candimā devaputto
sasatthuto[19] kāmaduh' ajja[20] yakkho ti ā. 93.

Tass' attho: Indaṁ[21] hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṁ maññamāno ajja imaṁ sarīraṁ khāditvā idha vasā 'ti[22] evaṁ sake sarīre attano sarīraṁ dātuṁ avāsesi[23] vāsāpesîti[24] attho sarīrañ c' assa bhakkhatthāya adāsi, Sakko pabbatarasaṁ pīḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkhaṇaṁ akāsi, tato paṭṭhāya ten' eva sasalakkhaṇena so candimā devaputto sasī sasîti evaṁ sasatthuto[25] lokassa kāmaduho[26] pemavaddhano[27] ajja[28] yakkho virocati, kappaṭṭhiyaṁ h' etaṁ[29] pāṭihāriyan ti.

[1] Bd khāda-; read chādamān'? [2] Cks omit one tathā. [3] Bd adds kiṁ. [4] Ck cā-, Bd khā-, adding rocanamāno, Bs adds rocayamāno. [5] Bd kumārassa in the place of athassa [6] Bd ko tā-. [7] Bd -tāse. [8] Ck vipa-, Cs vipha-, Bd phaleyyuṁ. [9] all three MSS -uni. [10] Bd kāresiti, Cks karohīti. [11] Bd yo. [12] Bd sakka. [13] Ck -tun. [14] Bd omits na. [15] so Cs; Bd idaṁ, Ck na idaṁ. [16] Bs -ṇo. [17] Bd yaso. [18] Ck Bd ā-, Cs ā- corr. to a-. [19] Bd sasatthako. [20] Bd -ruhajja [21] Cs indaṁ corr. to idaṁ, Bd idaṁ, Ck na idaṁ. [22] Bd hi. [23] Ck āva-, Cs āvā-. [24] Cs va . [25] Ck sasutthato, Bd sasatthuko. [26] Bd -ruho. [27] Bd -vaḍhano. [28] Bd ajjāpi. [29] Bd kappatthiyañhetaṁ, Cks kappaṭhitiyaṁ-.

Taṁ sutvā yakkho kumāraṁ vissajjento
81. Cando yathā Rāhumukhā pamutto
virocate pannarase va bhānumā
evaṁ tuvaṁ[1] porisādā pamutto
viroca Kampilla mahānubhāva[2]
āmodayaṁ[3] pitaraṁ mātarañ ca,
sabbo ca te nandatu ñātipakkho[4] ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā[5] pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṁ tvam pi mama santikā mutto Kampillaraṭṭhe viroca mahānubhāvā 'ti, nandatū 'ti tussatu[6]

„Gaccha mahāvīrā“ 'ti M-aṁ uyyojesi. So pi taṁ nibbisevanaṁ katvā pañcasīlāni[7] datvā „yakkho nu kho eso no“ ti pariganhanto „yakkhānaṁ akkhīni rattāni honti animisāni, chāyā na paññāyati, asaṁbhītā honti, nâyaṁ yakkho, manusso esa, mayhaṁ kira pitu[8] tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya[9] dve khāditā bhavissanti eko[10] puttasinehena paṭijaggito bhavissati[11], iminā tena bhavitabbaṁ, imaṁ netvā mayhaṁ pitu[8] ācikkhitvā rajje patiṭṭhāpessāmîti“ cintetvā „evaṁ[12] bho, na tvaṁ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi mayā saddhiṁ gantvā kulasantake rajje chattaṁ ussāpehîti“ vatvā itarena „nâhaṁ manusso“ ti vutte „na tvaṁ mayhaṁ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasîti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso[13]“ ti vutte taṁ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso tam disvā va „kiṁ karonto[14] pitāputtā araññe carathā“ 'ti vatvā tesaṁ ñātibhāvaṁ kathesi. So[15] porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṁ gaccha, ahaṁ ekasmiṁ yeva[16] attabhāve dvidhā[17] jāto, na me rajjen' attho, pabbajissām' ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjaṁ pabbaji. Atha naṁ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

[1] Cks tvaṁ. [2] Cks -vā. [3] Bd amodaya. [4] Cks pamokkhā. [5] Bd tathā. [6] Bd adds vā. [7] Bd -lādi. [8] Bds -tuno. [9] Bd omits tāya. [10] Ck eke, Cs eke corr. to eko. [11] Bd -tīti. [12] Bd ehi. [13] Bd -kkhukatā-. [14] so all three MSS. [15] Bd -omits so. [16] Bd -ññeva. [17] Cs duvidhā. Ck dvi- corr. to duvi-, Bd duvidho.

Tam atthaṁ pakāsento S.[1]

32. Tato have[2] dhitimā rājaputto
katañjalī paggayha[3] porisādaṁ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga[4] Kampillam Alīnasatto[5] ti 95.

gāthaṁ vatvā tassa nagaraṁ gatassa negamādīhi katakiriyaṁ dassento osānagātham ā.:

33. Taṁ negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamuṁ[6]:
nam' atthu te, dukkarakārako sîti. 96.

Rājā[7] „kumāro kirâgato" ti sutvā paccuggamanaṁ akāsi. Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānaṁ vandi. Atha naṁ so pucchi: „tāta kathaṁ tādisā porisādā mutto sîti". „Tāta nâyaṁ yakkho, tumhākaṁ jeṭṭhabhātā[8] esa mayhaṁ petteyyo" ti sabbapavattiṁ[9] ārocetvā „tumhehi mama petteyyaṁ daṭṭhuṁ vaṭṭatîti" āha. Rājā taṁ khaṇaṁ ñeva bheriṁ carāpetvā mahantena parivārena tāpasānaṁ santikaṁ[10] agamāsi. Mahātāpaso tassa[11] yakkhiniyā ānetvā akhāditvā positakāraṇañ ca yakkhabhāvakāraṇañ ca[12] tesaṁ ñātibhāvañ ca sabbaṁ vitthārena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjaṁ kārehîti" āha. „Alaṁ mahārājā" 'ti. „Tena hi etha[13], uyyāne vasissatha, ahaṁ vo catupaccayehi[14] upaṭṭhahissāmîti". „Nâgacchāmi[15] mahārājā" 'ti. Rājā tesaṁ assamato[16] avidūre ekaṁ pabbatantaraṁ[17] khandhāvāram[18] bandhitvā mahantaṁ taḷākaṁ kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanaṁ[19] kulasahassaṁ ānetvā[20] mahāgāmaṁ[21] nivesetvā[22] tāpasānaṁ bhikkhāhāraṁ[23] paṭṭhapesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo[24] jāto. Suta-

[1] Bd adds āha [2] Ck bha-. [3] Bd -hā, Cks pariyagā. [4] Bd paccāgamā. [5] Bd -linna-. [6] read: namassamān' añj-? Bd pañjaligatā up-. [7] Cks rāja [8] Bd -tiko. [9] Bd sabbaṁ-. [10] Bd -ke. [11] Bd tassā. [12] Ck omits yakkha-. [13] Bd ettha [14] Bd catūhi-. [15] Bd na āg-, Cs na ga-. [16] Bd asamāpadato. [17] Cs pabbatattaraṁ? Bd pappantaraṁ. [18] Cks omit khan-. [19] Bd mahantaṁ. [20] Bd adds mahādhanaṁ kulasahassaṁ. [21] Bd omits mahā. [22] Bd nivāsetvā. [23] Bds -ācāraṁ. [24] Bd khuddakak - - nāma.

somamahāsattena porisādassa damitapadeso[1] Mahākammāsadammaṁ[2] nāmā 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātiposakatthero[3] sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaniṭṭhā Uppalavaṇṇā, aggamahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro[4] aham evā" 'ti. Jayaddisajātakaṁ.

4. Chaddantajātaka.

Kinnu socasîti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ daharabhikkhuniṁ ā. k. Sā kira Sāvatthiyaṁ ekā kuladhītā gharāvāse ādīnavaṁ disvā pabbajitvā ekadivasaṁ bhikkhunīhi saddhiṁ dhammasavanāya gantvā alaṁkatadhammāsane nisīditvā dhammaṁ desentassa Dasabalassa aparimāṇapuññappabhāvanibbattaṁ uttamarūpasampattiyuttaṁ attabhāvaṁ oloketvā „paricinnapubbā[5] nu kho me bhavamhi carantiyā[6] imassa purisassa pādaparicārikā[7]" ti cintesi. Ath' assā taṁ khaṇaṁ ñeva jātissaraññāṇaṁ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle ahaṁ imassa purisassa pādaparicārikā bhūtapubbā" 'ti. Ath' assā sarantiyā mahantaṁ pītipāmojjaṁ uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṁ hasitvā puna cintesi: „pādaparicārikā nāma sāmikānaṁ hitajjhāsayā hi[8] appakā[9] ahitajjhasayā va bahutarā, hitajjhāsayā nu kho ahaṁ imassa purisassa ahosiṁ ahitajjhāsayā" ti sā anussaramānā „ahaṁ appamattakaṁ[10] dosaṁ hadaye ṭhapetvā vīsaṁratanasatikaṁ Chaddantamahāgajissaraṁ Sonuttaraṁ nāma nesādaṁ pesetvā visapītasallena[11] vijjhāpetvā jīvitakkhayaṁ pāpesin[12]" ti addasa. Ath' assā soko udapādi, hadayaṁ uṇhaṁ ahosi, sā sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī assasitvā passasitvā[13] mahāsaddena parodi. Taṁ disvā S. sitaṁ pātukaritvā[14] „ko nu kho bhante hetu[15] sitassa pātukammāyā" 'ti bhikkhusaṁghena puṭṭho „bhikkhave ayaṁ daharabhikkhunī pubbe mayi kataṁ aparādhaṁ saritvā rodîti[16]" vatvā a. ā.:

---

[1] Bs adds pana. [2] Bds -dammanigamo [3] Bd mātu-. [4] Bd alina-. [5] Ck -ciṇṇā-, Cs pariminnā-, Bd paricinnaṁ-, Bs paricchiṇṇa. [6] Bd vica-. [7] so all three MSS. for -cāriyā? [8] Bd omits hi. [9] Cks omit appakā. [10] Bd -kampi. [11] Bd visayantena sallena. [12] Ck -sen, Bd -sī. [13] Bd omits pa-. [14] Bd pātuṁ-. [15] Bd adds ko paccayo. [16] Bd rodatīti.

Atīte Himavati[1] Chaddanta-dahaṁ upanissāya aṭṭhasahassā hatthināgā vasiṁsu iddhimanto vehāsayaṁgamā[2]. Tadā Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto[3] aṭṭhāsītihatthubbedho ahosi vīsaṁratanasatāyāmo[4] aṭṭhapaṇṇāsahatthāya rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṁ dīghato tiṁsahatthā[5] chabbaṇṇāhi rasmīhi[6] samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasahassānaṁ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe[7] pūjesi. Tassa dve aggamahesiyo ahesuṁ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kañcanaguhāyaṁ vasati. So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsayojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṁ vā paṇakaṁ[8] vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṁ udakam eva santiṭṭhati. Tadanantaraṁ yojanavitthataṁ suddhaṁ kallahāravanaṁ[9] taṁ udakaṁ parikkhipitvā ṭhitaṁ. Tadanantaraṁ yojanavitthatam eva suddhaṁ[10] nīluppalavanaṁ taṁ parikkhipitvā ṭhitaṁ, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppalarattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṁ purimaṁ parikkhipitvā ṭhitāni, imesaṁ pana sattannaṁ vanānaṁ anantaraṁ sabbesam pi tesaṁ kallahārādivasena[11] omissakavanaṁ yojanavitthatam eva tāni parikkhipitvā ṭhitaṁ. Tadanantaraṁ nāgānaṁ patiṭṭhappamāṇe[12] udake yojanavitthatam eva rattasālivanaṁ. Tadanantaraṁ udakapariyante nīlapītalohitodātasurabhisukhumakusumasamākiṇṇaṁ khuddakagacchavanaṁ. Iti imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddakarājamahārājamāsamuggavanaṁ. Tadanantaraṁ tipusaelāḷukalābukakumbhaṇḍavallivanāni[13]. Tato pūgarukkhappamāṇaṁ[14] ucchuvanaṁ. Tato hatthidantappamāṇaṁ[15] kadaliphalaṁ

---

[1] Bd -vante. [2] Bd vehāsaṁ-. [3] Bd vuḍhi-. [4] Bd visa ra- [5] Bd casa-. [6] Bd raṁsihi. [7] Bd pañcasate pacceka-. [8] Ck pāna-, Cs panna-. [9] Bd kallā-. [10] Cks suddha [11] Bd kallāhārādīnaṁ vasena. [12] Bds kaṭippa-. [13] Bd -vanaṁ. [14] Ck puga-, Bd pugga-. [15] -daṇḍa-, adding phalaṁ.

kadalivanaṁ. Tato sālivanaṁ. Tadanantaraṁ cāṭippamāṇaphalaṁ[1] panasavanaṁ. Tato madhuraphalaṁ ciñcavanaṁ. Tato kaviṭṭhavanaṁ[2]. Tato omissako mahāvanasaṇḍo[3]. Tato veṇuvanaṁ. Ayam assa tasmiṁ kāle sampatti, Saṁyuttaṭṭhakathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇuvanaṁ[4] pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesaṁ bāhirantato[5] paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato[6] nāma, dutiyo Mahākālapabbato[7] nāma, tato Udakapabbato[8] nāma, tato Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato Maṇipassapabbato nāma, tato[9] sattamo Suvaṇṇapassapabbato nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṁ parikkhipitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimapassaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ, tato nikkhantena obhāsena Chaddantadaho samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimapabbatesu[10] pana eko ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko dve eko yojanaṁ. Evaṁ sattapabbataparikkhittassa pana tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahānigrodharukkho[11], tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayojanikā, uddhaṁ uggatasākhâpi chayojanikā va, iti so mūlato paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānaṁ orimantato yāva pārimantā dvādasayojaniko[12] aṭṭhahi pārohasahassehi[13] paṭimaṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasamāno[14] tiṭṭhati. Chaddantadahassa pana pacchimadisābhāgena[15] Suvaṇṇapabbate dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto[16] nāgarājā vassāratte aṭṭhasahassanāgaparivuto Kañcanaguhāyaṁ vasati, gimhakāle udakavātaṁ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārohantare[17] tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasaṁ „mahāsālavanaṁ pupphitan" ti ārocayiṁsu, so saparivāro „sālakīḷaṁ kīḷissāmîti"

[1] Cks -ṇaṁ-. [2] Bd kaṇiṭha-, Bs kapittha-. [3] Bd soṇḍo. [4] Bd tato veḷuvanam. [5] Bd -rantarato. [6] Cs -kāḷa-, Bd cu'a-. [7] Cs -kāḷa-. [8] Cks udakapassapab-. [9] Cs Bd omit tato. [10] so Cks; Bd bāhīrapa-. [11] Bds add atthi. [12] Bd -kā. [13] Ck roha-, Bd poro-. [14] Ck Bd vilā-, Cs vila- corr. to vilā-. [15] Cs Bd -ge. [16] Bd adds nāma. [17] Bd poro-.

taṁ sālavanaṁ gantvā ekaṁ supupphitaṁ sālarukkhaṁ kumbhena pahari. Tadā[1] Cullasubhaddā uparivātapasse ṭhitā, tassā sarīre sukkhadaṇḍakamissāni[2] purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca patiṁsu. Mahāsubhaddā pana[3] adhovātapasse ṭhitā, tassā sarīre puppharenukiñjakkhapattāni patiṁsu. Cullasubhaddā[4] „attano piyabhariyāya upari puppharenukiñjakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḍakamissāni purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca[5], hotu jānissāmîti“ Mahāsatte veraṁ bandhi. Aparam pi divasaṁ nāgarājā saparivāro nahānatthāya Chaddantadahaṁ otari, atha dve taruṇanāgā soṇḍehi usīrakalāpe gahetvā Kelāsakūṭaṁ majjantā viya nahāpesuṁ, tasmiṁ nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo[6] nahāpesuṁ, tâpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṁsu. Tato aṭṭhasahassanāgā saraṁ otaritvā udakakīḷaṁ kīḷitvā sarato nānāpupphāni āharitvā rajatathūpaṁ alaṁkarontā[7] viya M-aṁ alaṁkaritvā pacchā dve kaṇeruyo[6] alaṁkariṁsu. Ath' eko hatthi sare vicaranto sattuddayamahāpadumaṁ[8] labhitvā āharitvā M-assa adāsi. So taṁ soṇḍāya gahetvā reṇuṁ kumbhe okiritvā jeṭṭhikāya[9] Mahāsubhaddāya adāsi. Taṁ disvā itarā „idam pi sattuddayamahāpadumaṁ[10] attano piyabhariyāya eva dadāti na mayhan“ ti puna pi tasmiṁ veraṁ bandhi. Ath' ekadivasaṁ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḷālāni[11] ca pokkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente[12] Cullasubhaddā[4] attanā laddhaphalāphalaṁ paccekabuddhānaṁ datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma rājakaññā hutvā vayappattā Bārāṇasirañño aggamahesibhāvaṁ patvā tassa piyā manāpā taṁ attano ruciṁ kāretuṁ samatthā hutvā tassa ācikkhitvā ekaṁ luddakaṁ[13] pesetvā imaṁ hatthiṁ visapītena kaṇḍena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā

[1] Cks omit ta-. [2] Bd rukkha - - missakāni. [3] Cks omit pana. [4] Bd cūḷa-. [5] Bd adds pātesi. [6] Bd kareṇukāyo. [7] Bd -to, Cs -tā corr. to -to. [8] Bd -ddayaṁ nāma mahā-. [9] Ck jeṭṭhitā ti, Cs jeṭṭhitā ni. [10] Bd -yaṁmahā-. [11] Bd -mūlāni. [12] Cs -to corr. to -te, Bd -jante. [13] Bd luddaṁ.

chabbaṇṇaraṁsī vissajjente yamakadante āhārāpetuṁ samatthā homîti" patthanaṁ ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya gocaraṁ agahetvā sussitvā nacirass' eva kālaṁ katvā Maddaraṭṭhe rājamahesiyā kucchismiṁ nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṁ kariṁsu. Atha naṁ vayappattam Bārāṇasirañño adaṁsu, sā tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānaṁ jeṭṭhikā, jātissaraññāṇaṁ patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā, idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmîti". Tato sarīraṁ telena makkhetvā kiliṭṭhavatthaṁ nivāsetvā gilānākāraṁ dassetvā[1] mañcake nipajji. Rājā „kuhiṁ Subhaddā[2]" ti vatvā „gilānā" ti sutvā sirigabbhaṁ pavisitvā mañcake nisīditvā tassā piṭṭhiṁ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi[3], paṇḍu sī varavaṇṇini,
milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

Tattha anujjaṅgîti[4] kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā ti hatthehi parimadditapadumamālā viya

Taṁ sutvā sā itaraṁ gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

Tattha na so ti yādiso mama supinantena upaccagā supinaṁ passantiyā mayā diṭṭho dohalo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṁ pana taṁ[5] alabhantiyā jīvitaṁ n' atthîti avoca[6].

Taṁ sutvā rājā gātham āha:

3. Ye keci mānusā kāmā idhalokasmiṁ nandane
sabbe te pacurā mayhaṁ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tatthá pacurā ti bahū sulabhā[7].

Taṁ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na naṁ idāni kathemi, yāvatakā pana vo[8] vijite luddā te sabbe

[1] Bd adds sirigabbhaṁ pavisitvā. [2] Bd cūḷasu-. [3] Bd -caṅgī. [4] Bd -caṅgîti. [5] Bd tañca. [6] Bd -caṁ. [7] Bds add bhadde subhaddā idhalokasmi manussā kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanamandane manussehi ye keci pañca kāmaguṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṁ te tuyhaṁ dadāmi [8] Bd te.

sannipātāpetha[1], tesaṁ majjhe kathessāmîti“ dīpentī anantaraṁ g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesaṁ aham akkhissaṁ yādiso mama dohaḷo ti[2]. 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „'yāvatikā[3] tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe[4] sannipātentū' 'ti[5] bheriñ carāpethā“ 'ti amacce āṇāpesi, te tathā akaṁsu. Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino[6] luddā yathābalaṁ paṇṇākāraṁ gahetvā[7] āgatabhāvaṁ rañño ārocāpesuṁ, te sabbe pi saṭṭhisahassamattā ahesuṁ. Rājā tesaṁ āgatabhāvaṁ ñatvā vātapāne ṭhito hatthaṁ pasāretvā tesaṁ āgatabhāvaṁ deviyā kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te[8] cattajīvitā ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṁ sannipātāpesi ime te, katahatthā ti vijjhanachedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca migaññū cā 'ti vanāni ca mige ca jānanti, mama te[9] ti sabbe pi te mama[10] cattajīvitā, yam ahaṁ[11] icchāmi taṁ karontîti.

Taṁ sutvā devī te āmantetvā itaraṁ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā:
chabbisāṇaṁ[12] gajaṁ setaṁ addasaṁ supinen' ahaṁ[13],
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti suṇātha, chabbisāṇan ti chabbaṇṇavisāṇaṁ.

Taṁ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṁ na pitāmahānaṁ
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

---

[1] Bd -pātetha. [2] Bds add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi sabbe te luddā samāyanti pakkosiṁsu ahaṁ yādiso mama dohaḷo etesaṁ luddānaṁ akkhissaṁ akkhissāma taṁ. [3] Bd -vattakā. [4] Bd saṁ. [5] Bd sannipātatthāya in the place of san-. [6] Bd kāsikaraṭha-. [7] Bds add āgantvā. [8] Cs omits te, Bd has hatthe. [9] Cs mama te corr. to mamatthe, Bd mamatte. [10] Bd pi ca ete mamatte. [11] Bd -tā yam ayaṁ. [12] Ck Bd -naṁ. [13] Bd supine ahaṁ.

yaṁ addasā[1] supine rājaputti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo[2] ti bhāsiṁsu. 103.

Tattha pitunnan ti karaṇatthe sāmivacanaṁ, i. v. h.: n' eva amhākaṁ pitūhi na pitāmahehi evarūpo kuñjaro diṭṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā diṭṭhalakkhaṇavasena akkhāhi[3] no yādiso tayā diṭṭho hatthināgo ti.

Anantaraṁ gāthâpi tehi[4] yeva vuttā:

8. Disā catasso vidisā catasso[5] (vol. I p. 401.)
uddhaṁ adho, dasa disā[6] imāyo,
katamaṁ disaṁ tiṭṭhati nāgarājā
yaṁ addasā[1] supine chabbisāṇan ti. 104.

Tattha disā[7] ti disā[8], kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evaṁ vutte Subhaddā[9] sabbe ludde oloketvā tesaṁ antare patthaṭapādaṁ[10] bhattapuṭasadisajaṁghaṁ[11] mahājānuṁ mahāphāsukaṁ[12] bahalamassuṁ tambadāṭhikaṁ nibbiddhapiṅgalaṁ[13] dussaṇṭhānaṁ bhībhacchaṁ[14] sabbesaṁ matthakamatthakena paññāyamānaṁ M-assa pubbe veriṁ Sonuttaraṁ[15] nāma nesādaṁ disvā „esa mama vacanaṁ[16] kātuṁ sakkhissatîti" rājānaṁ anujānāpetvā taṁ ādāya sattabhūmakapāsādassa uparimatalaṁ āruyha uttarasīhapañjaraṁ vivaritvā Uttarahimavantābhimukhaṁ hatthaṁ pasāretvā catasso gāthā abhāsi.

9. Ito ujuṁ[17] uttariyaṁ[18] disāyaṁ
atikamma[19] so satta girī[20] brahante
Suvaṇṇapasso nāma[21] girī[20] uḷāro
supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

10. Āruyha selaṁ bhavanaṁ[22] kinnarānaṁ
olokaya[23] pabbatapādamūlaṁ,

---

[1] C^s -sā corr. to -saṁ, B^d -sa. [2] C^ks hatthināho. [3] B^d bhak-. [4] C^ks gāthāhi te. [5] C^k omits vi-. [6] C^ks disā tā. [7] C^k disatā, C^s disātā. [8] B^ds disāsu. [9] B^d cūḷasu-. [10] B^d patthatha-. [11] C^k hattapuṭasādisaṁ-, C^s bha - - saṁ-, B^d -sadīgha-. [12] C^k B^d -pā-. [13] B^d nippaddhaṁ-. [14] B^d vibhajjaṁ [15] C^s soṇu-. [16] C^k esa camamaṁ, C^s esa mamamanaṁ? [17] C^ks -ū. [18] B^d -rā-. [19] C^ks atikka-. [20] all three MSS. -ri. [21] so all three MSS. for pi? [22] so all three MSS. for bhavaṁ? [23] so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavaṇṇaṁ
nigrodharājaṁ aṭṭhasahassapādaṁ[1]. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto[2] duppasaho parehi[3],
rakkhanti naṁ[4] aṭṭhasahassanāgā
īsādantā[5] vātajavappahārino. 107.

12. Tiṭṭhanti te bhimūla[6] passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṁ pana tattha disvā
bhasmaṁ[7] kareyyuṁ, nâssa[8] rajo pi tassā 'ti. 108.

Tattha[9] ito ti imamhā ṭhānā, uttariyan[10] ti uttarāyaṁ[11], uḷāro ti mahā[12] itarehi chahi pabbatehi uccataro, olokayā 'ti[13] olokeyyāsi, tatthacchatîti tasmiṁ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṁ sampaṭicchanto[14] tiṭṭhati, duppasaho ti aññe[15] taṁ upagantvā pasayhakāraṁ kātuṁ samatthā nāma n' atthîti duppasaho parehi[16], īsādantā ti rathīsāsamānadantā, vātajavappahārino ti vātajavena gantvā paccāmitte paharaṇasīlā[17], bhīmūlā[18] ti bhiṁsanakamahāsaddā nibaddhaṁ[19] assāsaṁ[20] muñcantā[21], eritassā 'ti vātassa yaṁ[22] saddânubaddhaṁ eritaṁ calanaṁ kampanaṁ tassa[23] pi kuppanti[24] evaṁ pharusaṁ, nâssā[25] 'ti tassa nāsāvātena[26] viddhaṁsitvā bhasmaṁ katassa[27] tassa rajo[28] pi na[29] bhaveyya.

Taṁ sutvā Sonuttaro[30] maraṇabhayabhīto[31]

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā[32] jātarūpassa devi

---

[1] so Cks; Bds -poraṁ; read pi for attha? [2] so all three MSS. [3] Bd -bhi. [4] Cks taṁ. [5] Bd byāsanadantā. [6] so Bd for bhīmalā, Cks timūlaṁ. [7] Bd asmī. [8] so Cks for na? Bd nasā, Bs nāsā. [9] Bds add bho luddaputta so tvaṁ. [10] Bd -rā-. [11] Bd -rāya disāyaṁ, adding ujuṁ gaccha gacchāhi gaṁtvāna brahante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathamameva chapabbate atikkamitvā suvaṇṇapasso nāma giri kidiso. [12] Bd mahanto. [13] Cks si [14] Bd adds acchatī. [15] Bds -ehi. [16] Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmi nigrodhamūle gimhasamaye udakavātaṁ sampaṭicchanto acchati tiṭṭhati ludda atha sahassanāgā kiṁdisā. [17] Bd adds evarūpā athassa nāgā naṁ rakkhanti. [18] Bd bhimūlan, Cks timūlā. [19] Bd nubandhaṁ. [20] Bd -sa passāsantā. [21] Cks muccantā, Bd muñcantā tiṭhanti. [22] Bd vātapaharitassa yaṁ. [23] Bd tassā [24] Bd adds te nāgā tattha tasmi ṭhāne āgataṁ manussabhūtaṁ disvā. [25] Bd nassā. [26] Bd nāsavāteneva. [27] Bd katvā. [28] Bd adds rajaññabhāvaṁ bhasmaṁ pi kareyyuṁ. [29] Bd omits pina. [30] Cs Bd soṇu-. [31] Bd adds hutvā. [32] Bd piladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
kiṁ kāhasī dantapilandhanena[1],
udāhu ghātessasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā[2] ti ābharaṇāni, veḷuriyāmayā ti veḷuriyāmayāni, ghātessasîti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāsîti pucchati[3].

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
uddhañ ca[4] sussāmi anussarantī,
karohi me luddaka etam atthaṁ,
dassāmi te gāmavarāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṁ, anussarantîti tena vāraṇena[5] mayi kataṁ veraṁ anussaramānā, dassāmi te ti etasmiṁ te atthe nipphādite[6] saṁvacchare satasahassuṭṭhānake pañca gāme[7] dadāmîti.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka ‘ahaṁ etaṁ[8] chaddantahatthiṁ mārāpetvā[9] yamakadante āharāpetuṁ[10] samatthā homîti' paccekabuddhānaṁ dānaṁ datvā patthanaṁ ṭhapesiṁ, mayā supinantena diṭṭhan[11] nāma n' atthi, sā pana mayā patthitapatthanā samijjhissati, tvaṁ gacchanto mā bhāyîti“ taṁ samassāsesi[12]. So „sādhu ayyo[13]“ ti tassā vacanaṁ sampaṭicchitvā „tena hi me pākaṭaṁ katvā tassa vasanaṭṭhānaṁ kathehîti“ pucchanto

15. Katth' acchatī[14] kattha-m-upeti ṭhānaṁ,
vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
kathaṁ[15] hi so nahāyati nāgarājā,
kathaṁ vijānemu gatiṁ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatîti kattha vasati, katthamupeti ṭhānan ti kattha tiṭṭhatîti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti, kataramaggena nāma[16] gacchatîti[17], kathaṁ vijānemū 'ti tayā akathite mayaṁ kathaṁ tassa gajassa gatiṁ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

[1] Bd piladdhanena, adding māretukāmā kuñjaraṁ chabbisāṇaṁ. [2] Cks -nānī, Bd piladdhanā. [3] Bd pucchi. [4] Bds uddhacca. [5] Bd adds pūre. [6] Ck Bd nippā-. [7] Bd varagāme te tuyhaṁ dassāmi. [8] Bd eka. [9] Bd māretvā. [10] Cs -tu. [11] Bd diṭhā. [12] Bd -ssāsiti. [13] Bd -e. [14] all three MSS. -ti. [15] Ck kattha, Cs kattha corr. to kathaṁ, Bd kathañ. [16] Bd adds so. [17] Bd -ati.

Tato sā jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhaṭṭhānaṁ tassa ācikkhantī dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sā pokkharaṇī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā[1] ca
sampupphitā bhamaragaṇānuciṇṇā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112.

17. Sīsaṁ nahāto[2] uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarīkattacaṁgī[3]
āmodamāno[4] gacchatī [san] niketaṁ
purakkhatvā mahesiṁ sabbabhaddan ti. 113.

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharaṇîti Chaddantadaham sandhāyâha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca padumehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārîti uppalādīnaṁ jalajathalajānaṁ pupphānaṁ mālaṁ bharanto[5], puṇḍarīkattacaṁgîti[6] puṇḍarīkasadisattacabhāvena[7] odātena aṅgena samannāgato, āmodamāno[8] ti āmoditapamodito, sanniketan ti attano vasanaṭṭhānaṁ, purakkhatvā ti sabbabhaddaṁ[9] nāma mahesiṁ purato katvā aṭṭhahi nāgasahassehi parivuto attano vasanaṭṭhānaṁ gacchati.

Taṁ sutvā Sonuttaro „sādhu ayye, ahan taṁ vāraṇaṁ māretvā dante āharissāmîti" sampaṭicchi. Ath' assa sā tuṭṭhā sahassaṁ datvā „gehaṁ tāva gaccha, ito sattāhaccayena tattha gamissasîti" taṁ uyyojetvā kammāre pakkosāpetvā „tāta[10] amhākaṁ vāsipharasukuddālanikhādanamuṭṭhikaveḷugumbacchedanasatthitiṇalāyanaasilohadaṇḍakhāṇukaayasiṁghāṭakehi attho, sabbaṁ sīghaṁ katvā āharā" 'ti āṇāpetvā cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṁ kumbhakāragāhikaṁ[11] cammabhastaṁ[12] kātuṁ vaṭṭati[13], cammayottavarattahatthipādaupāhanacammachattehi[14] pi no attho, sabbaṁ sīghaṁ katvā āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṁ katvā

[1] Bd -dakā. [2] read nahāt'? [3] Ck -i, Bd puṇṇarikatthacaṅgi. [4] Ck Bd a-. [5] Bd dhārento. [6] Ck puṇḍarīkattha-, Bd puṇṇarikatthacaṅgiti. [7] Bd puṇṇarikasadisattabhāvena. [8] Ck a-. [9] Cks sabbaṁ-. [10] Ck tātā, Cs tātā corr. to tāta. [11] Bd -gāhakaṁ. [12] Cs cammaṁ bhastaṁ. [13] Cks vaṭṭatīti. [14] Cks yottañcaratta- -, Cs -upāhanañca cam-, Bd -yottaṁ varattaṁ - - upāhanaṁ.

āharitvā adaṁsu. Sā tassa pātheyyaṁ saṁvidahitvā araṇīsahitaṁ ādiṁ katvā[1] sabbaṁ upakaraṇañ ca baddhasattuādikaṁ[2] pātheyyañ ca cammabhastāyaṁ pakkhipi, taṁ sabbam pi kumbhabhāramattaṁ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṁ katvā sattame divase āgantvā deviṁ vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṁ sā „niṭṭhitaṁ te samma[4] panthūpakaraṇaṁ[5], imaṁ[6] tāva pasibbakaṁ gaṇhā" 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṁ hatthīnaṁ balaṁ dhāreti, tasmā taṁ pūpapasibbakaṁ[7] viya ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahattho viya aṭṭhāsi. Cullasubhaddā[8] luddassa dārakānaṁ paribbayaṁ datvā rañño ācikkhitvā Sonuttaraṁ uyyojesi. So pi rājānañ ca deviñ ca vanditvā rājanivesanā oruyha rathe ṭhapetvā mahantena parivārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya[8] paccantaṁ patvā jānapade[9] nivattetvā paccantavāsīhi saddhiṁ araññaṁ pavisitvā manussapathaṁ atikkamma paccantavāsino pi nivattetvā ekako va gacchanto tiṁsayojanikaṁ maggaṁ[10] dabbagahanaṁ kāsagahanaṁ tiṇagahanaṁ[11] tulasigahanaṁ[12] saragahanaṁ[13] tirivacchagahanādīni[14] chakaṇṭakagumbakagahanāni vettagahanaṁ omissakagahanaṁ naḷavanasaravanagahanasadisaṁ[15] uragena pi dubbinivijjhaṁ ghanavanagahanaṁ rukkhagahanaṁ veḷugahanaṁ[16] kalalagahanaṁ udakagahanaṁ pabbatagahanan ti aṭṭhārasagahanāni paṭipāṭiyā patvā[17] dabbagahanādīni asitena lāyitva[18] tulasigahanādīni veṇugumbacchedanasatthena chinditvā rukkhe pharasunā koṭṭetvā[19] atimahante nikhādanena vijjhitvā maggaṁ karonto veḷuvane nisseṇiṁ katvā veḷugumbaṁ[20] āruyha veḷuṁ chinditvā aparassa veḷugumbassa upari pātetvā veḷugumbamatthaken' eva gantvā kalalagahane

[1] Bd āharitvā. [2] Ck -sattuṁ-, Bd bandhasatthuādikaditvā. [3] Bd omits sa-. [4] Bd sabbūpa-. [5] Bd idaṁ. [6] Ck puppasimbakaṁ, Bd tampulapasippa-. [7] Bd omits culla. [8] Bd -nigama janapadaṁparamparāya. [9] Bd ja-. [10] Ck tiṁyojana, Cs tiṁsayojanikaṁ maggaṁ corr. to tiṁsayojanaṁ. [11] Bd adds saragahaṇaṁ. [12] Bd tū-. [13] Cks sarasiga-. [14] Bd -dīnaṁ vasena. [15] Bd naḷagahaṇaṁ sara-. [16] Cs omits rukkhagahanaṁ veḷugahanaṁ. [17] Bd petvā upagantvā. [18] Bd palā-. [19] Cks koṭṭhe-, Bds koṭe-. [20] Bd veḷuvanagumbaṁ.

sukkhapadaraṁ[1] attharitvā tena gantvā aparaṁ attharitvā itaraṁ khipitvā puna purato attharanto taṁ atikkamitvā doṇiṁ katvā tāya udakagahanaṁ taritvā pabbatapāde ṭhatvā ayasiṁghāṭakaṁ yottena bandhitvā uddhaṁ khipitvā pabbate laggāpetvā yottenâruyha vajiraggena lohadaṇḍena pabbataṁ vijjhitvā khāṇukam koṭṭetvā tattha ṭhatvā siṁghāṭakaṁ ākaḍḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha ṭhito cammayottaṁ olambetvā taṁ ādāya otaritvā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā vāmahatthena yottaṁ gahetvā dakkhiṇahatthena muggaraṁ ādāya yottaṁ paharitvā khāṇukaṁ nīharitvā puna abhirūhati, eten' upāyena pabbatamatthakaṁ āruyha parato[2] otaranto[3] purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukaṁ koṭṭetvā cammapasibbake yottaṁ[4] bandhitvā khāṇuke[5] veṭhetvā[6] sayaṁ antopasibbake nisīditvā makkaṭakānaṁ makkaṭasuttavissajjanākārena yottaṁ viniveṭhento otari[7], cammachattena vātaṁ gāhāpetvā sakuṇo viya otaratîti[8] pi vadanti yeva. Evaṁ tassā Subhaddāya vacanaṁ ādāya nagarā nikkhamitvā sattarasagahanāni atikkamitvā pabbatagahanaṁ patvā tatrâpi cha pabbate atikkamitvā Suvaṇṇapassapabbatamatthakaṁ abhirūḷhabhāvaṁ[9] ācikkhanto[10] S. ā.:

18. Tatth' eva so uggahetvāna vākyaṁ
ādāya tūṇiñ ca dhanuñ ca luddo
vitureyyati[11] satta girī[12] brahante
Suvaṇṇapassaṁ nāma giriṁ[13] uḷāraṁ. 114.
19. Āruyha selaṁ bhavanaṁ[14] kinnarānaṁ
olokayī[15] pabbatapādamūlaṁ,
tatth' addasā meghasamānavaṇṇaṁ
nigrodharājaṁ aṭṭhasahassapādaṁ[16]. 115.

[1] Bd sukkharukkhapa-. [2] Bd pu-. [3] Bd adds itare. [4] Bd yottakaṁ. [5] Bd -kaṁ. [6] Bd pavedhitvā. [7] Bd -riti. [8] Bd otarantiti [9] Bd abhirūyha. [10] Bds āvikaronto. [11] so Cks; Bd vitariyati. [12] all three MSS. -i. [13] so all three MSS. for pi? [14] so all three MSS. for bhavaṁ? [15] all three MSS. -yi. [16] so Cks; Bds -poraṁ; read pi for aṭṭha?

20. Tatth' addasā kuñjaraṁ chabbisāṇaṁ
sabbasetaṁ duppasahaṁ parehi[1],
rakkhanti naṁ aṭṭhasahassanāga
īsādantā[2] vātajavappahārino. 116.

21. Tatth' addasā pokkharaṇiṁ adūre
rammaṁ sutitthañ ca mahodikañ[3] ca
sampupphitaṁ bhamaragaṇānuciṇṇaṁ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.

22. Disvāna nāgassa gatiṁ ṭhitiñ ca
vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātam āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādatale ṭhitāya tassā[4] vacanaṁ uggahetvā saratūnīrañ[5] ca mahādhanuñ ca ādāya pabbatagahanaṁ patvā kataro nu kho Suvaṇṇapassapabbato nāmā 'ti satta mahāpabbate vitureyyāti[6] tasmiṁ kāle tuleti tīreti, so evaṁ tīrento Suvaṇṇapassaṁ nāma girivaraṁ[7] disvā ayaṁ so bhavissatîti cintesi, olokayîti taṁ kinnarānaṁ bhavanabhūtaṁ[8] pabbataṁ āruyha Subhaddāya dinnasaññāvasena[9] heṭṭhā[10] olokesi, tatthā 'ti tasmiṁ pabbatapādamūle avidūre yeva taṁ nigrodhaṁ addasa, tatthā 'ti tasmiṁ nigrodhamūle ṭhitaṁ, tatthā 'ti tatth' eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre[11] yattha so nahāyati taṁ pokkharaṇiṁ addasa, disvānā 'ti gāthāyaṁ Suvaṇṇapassapabbatā oruyha hatthīnaṁ gatakāle hatthipādakaupāhanaṁ āruyha tassa nāgaraññо gataṭṭhānaṁ nibaddhavasanaṭṭhānāni[12] upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā[13] uttiṇṇo idha tiṭṭhatîti sabbaṁ disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya cittavasānugāya payojito tasmā opātaṁ āgañchi[14] paṭipajji, āvāṭaṁ khaṇîti attho.

Tatthâyaṁ[15] anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsaṁ sattamāsādhikehi sattehi saṁvaccharehi[16] sattadivasehi patvā vuttanayena tassa[17] vasanokāsaṁ sallakkhetvā idha āvāṭaṁ khaṇitvā[18] „tasmiṁ ṭhito vāraṇādhipatiṁ[19] vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpessāmîti" vavatthapetvā araññaṁ pavisitvā thambhādīnaṁ[20] atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

---

[1] Bd -bhi. [2] Bd byāsā-. [3] Bd -da-. [4] Bd adds subhaddāya. [5] Cks -tuṇhīrañ, Bd -tuṇhiñ. [6] so Cks; Bd vitariyatīti. [7] Bd gīriuḷāraṁ. [8] Cks -naṁbhū-. [9] Bd -saññāyavasena. [10] Cks add na. [11] Bd adds patvā. [12] Bd nibandhaṁ vasanaṭhānaṁ. [13] Bd nhatvā. [14] Bd tasmā upātaṁ āgacchi, Cks tassā ovādaṁ āgañchi. [15] Bd tatrāyaṁ. [16] Bd adds ca. [17] Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa. [18] Cs Bd -ṇi-, Ck -ni-. [19] Bd adds visapitena kaṇḍena. [20] Bd sambhārādinaṁ.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse[1] mahākuddālena caturassaṁ āvāṭaṁ khaṇitvā uddhaṭapaṁsuṁ[2] bījaṁ vapanto viya udake vikiritvā udukkhalapāsāṇānaṁ upari thambhe patiṭṭhāpetvā tulā ca kāce[3] ca datvā padarāni attharitvā kaṇḍappamāṇaṁ chiddaṁ katvā upari paṁsuñ ca kacavarañ ca pakkhipitvā ekena passena attano pavisanaṭṭhānaṁ katvā evaṁ niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakaṁ paṭimuñcitvā kāsāvāni paridahitvā saddhiṁ visapītena[4] sallena dhanuṁ ādāya āvāṭaṁ otaritvā aṭṭhāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S.[5]:

23. Katvāna[6] kāsuṁ phalakehi chādayi
attānam odhāya dhanuñ ca luddo,
passāgataṁ puthusallena nāgaṁ
samappayī dukkatakammakārîti vatvā[7] 119.

24. Viddho ca nāgo[8] koñcam anādi ghoraṁ[9],
sabbe va[10] nāgā ninnaduṁ[11] ghorarūpaṁ,
tiṇañ ca kaṭṭhañ ca cuṇṇaṁ[12] karontā
dhāviṁsu te aṭṭhadisā samantato. 120.

25. Vadhissam etan ti[13] parāmasanto
kāsāvam[14] addakkhi dhajaṁ isīnaṁ,
dukkhena phuṭṭass' udapādi[15] saññā:
arahaddhajo[16] sabbhi avajjharūpo[17] ti ā. 121.

Tattha odhāyā 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano[18] āvāṭassa passaṁ āgataṁ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā[19] uttiṇṇo[20] tasmiṁ mahāvisālamālake nāma padese aṭṭhāsi, ath' assa sarīrato udakaṁ[21] nābhippadesena ogaḷitvā[22] tena chiddena[23] luddassa sarīre pati, tāya saññāya so M-assa āgantvā ṭhitabhāvaṁ ñatvā taṁ[24] passāgataṁ puthunā sallena samappayi[25] vijjhi, dukkatakammakārîti tassa M-assa[26] kāyikacetasikassa dukkhassa uppādanena dukkatassa kammassa kārako, koñcamanādîti koñcanādaṁ kari, tassa kira taṁ sallaṁ[27] nābhiyā pavisitvā pihakādīni saṁcuṇṇitvā antāni chinditvā

---

[1] Bd vasanokāsaṁ. [2] Cs -su, Bd uddhataṁpaṁsu. [3] Bd -je. [4] Bd adds ca. [5] Bd adds āha. [6] Bd khaṇitvā. [7] Cs Bd omit vatvā. [8] so all three MSS. for so? [9] Cks ku-. [10] Bd ca. [11] so all three MSS. for naduṁ? [12] Cks raṇaṁ. [13] Bd vadhissāminanti. [14] Cks -yaṁ. [15] Ck puṭṭh-, Bd puṭh-. [16] Bd aharaddhajo. [17] Ck avajja-, Bd apajha- [18] Bd add ca. [19] Bd nhatvā. [20] Ck -e. [21] Ck Bd -ka. [22] Bd ogaḷhitvā. [23] Cks omit chiddena. [24] Bd omits taṁ [25] Ck samapayi, Cs sampayi. [26] Bd omits m-assa. [27] Bd sallena.

piṭṭhibhāgaṁ pharasunā phālentaṁ[1] viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajataṁ[2] viya pahāramukhena lohitaṁ paggharí, balavavedanā uppajji, so vedanaṁ adhivāsetuṁ asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṁ ekaninnādaṁ karonto tikkhattuṁ mahantaṁ koñcanādaṁ nadi, sabbevā[3] 'ti te pi sabbe aṭṭhasahassā nāgā taṁ saddaṁ sutvā maraṇabhayabhītā ghorarūpaṁ ninnaduṁ[4], cuṇṇaṁ[5] karontā ti tena saddenâgantvā[6] chaddantavāraṇaṁ vedanāmattaṁ disvā paccāmittaṁ gaṇhissāmā 'ti tiṇañca kaṭṭhañ ca cuṇṇavicuṇṇaṁ karontā dhāviṁsu, vadhissametan ti[7] bhikkhave so chaddantavāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā[8] passe ṭhatvā sandhāretvā samassāsayamānāya vedanaṁ adhivāsetvā kaṇḍassa āgataṭṭhānaṁ sallakkhento[9] sace imaṁ[10] puratthimadisādīhi āgataṁ bhavissa[11] kumbhādīhi pavisitvā pacchimakāyādīhi nikkhamissati imaṁ[10] pana nābhiṁ[12] pavisitvā ākāsaṁ pakkhantaṁ tasmā paṭhaviyaṁ ṭhitena vossaṭṭhaṁ[13] bhavissatîti upadhāretvā ṭhitaṭṭhānaṁ upaparikkhitukāmo ko jānāti kiṁ bhavissati Subhaddaṁ apanetuṁ vaṭṭatît[4] cintetvā bhadde aṭṭhasahassanāgā mama paccāmittaṁ pariyesantā disā pakkhantā tvaṁ idha kiṁ karosîti vatvā deva ahaṁ tumhe sandhāretvā samassāsentī[14] ṭhitā khamatha me ti tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā tāya ākāsaṁ pakkhantāya bhūmiṁ pādanakhena pahari, padaraṁ uppatitvā gataṁ, so[15] chiddena olokento Sonuttaraṁ[16] disvā vadhissam etan ti[7] cittaṁ rajatadāmavaṇṇaṁ soṇḍaṁ pavesetvā parāmasanto Buddhādīnaṁ isīnaṁ dhajaṁ kāsāvaṁ addakkhi, luddo kāsāvaṁ M-assa hatthe ṭhapesi, so tam ukkhipitvā purato ṭhapesi, ath' assa tena[17] tathārūpenâpi dukkhena phuṭṭhassa[18] arahaddhajo[19] nāma sabbhi[20] paṇḍitehi avajjharūpo[21] aññadatthu[22] sakkātabbo garukātabbo yevā ti ayaṁ saññā udapādi, so tena saddhiṁ sallapanto gāthadvayam ā.:

26. Anikkasāvo kāsāvaṁ yo vatthaṁ paridahessati[23]
apeto damasaccena na so kāsāvam arahati.' 122. (Dhp. 9-10.
Jāt. II. 198/8. Therag. v. 969.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito
upeto damasaccena sa ve kāsāvam arahahîti. 123.

Tass'. attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kasāvehi anikkasāvo indriyadamanena[24] c' eva vacīsaccena ca[25] anupagato tehi guṇehi kāsāyarasapītaṁ kāsāvavatthaṁ paridahati so[26] taṁ kāsāvaṁ nârahati, ananucchaviko[27] so

---

[1] C^k pāḷ-, C^s phāl-, B^d padāl-. [2] C^k B^d -naṁ. [3] B^d -cā. [4] B^d ninnādaṁ. [5] B^d cūṇṇaṁ, C^ks raṇaṁ. [6] B^d -na-. [7] B^d vadhissāminanti. [8] B^d kareṇuyā. [9] B^d -etvā. [10] B^d idaṁ. [11] B^d abha-. [12] B^d -iyā. [13] B^d visaṭhaṁ. [14] C^ks -santī. [15] B^d adds taṁ. [16] C^s soṇ-. [17] B^d omits tena. [18] C^k pu-. [19] B^d arahattadhajo. [20] C^k sabba [21] B^d abajha-. [22] B^d aññaṁdaṭhuṁ. [23] read paridhassati? [24] B^d -damena. [25] B^d adds apeto. [26] B^d yo. [27] B^d nānu-.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvānaṁ[1] vantattā[2] vantakasāvo[3] assa sīlesu susamāhito suppatiṭṭhito paripuṇṇasīlācāro so etaṁ kāsāvaṁ arahatī nāmā 'ti.

Evaṁ vatvā M. tasmiṁ cittaṁ nibbāpetvā „samma kimatthaṁ tvaṁ maṁ vijjhi[4] attano atthena[5] udāhu aññena payojito sîti" pucchi.

Tam attham āvikaronto S.[6]

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakaṁ ajjhabhāsi[7]:
kimatthiyaṁ kissa vā samma hetu
mamaṁ vadhī kassa vâyaṁ payogo ti. 124.

Tattha kimatthiyan ti āyatiṁ kiṁ patthento, kissa va ti kissa hetu kena kāraṇena, kiṁ nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā ti kassa vā aññassa ayaṁ payogo, kena payojito maṁ vadhîti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesī[8] bhadante,
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] taṁ addasā sā ca mamaṁ asaṁsi,
dantehi attho ti[9] ca maṁ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamahesiṭṭhānena[10] pūjitā, addasā ti sā kira taṁ supinena addasa, asaṁsîti sā ca mama sakkāraṁ kāretvā Himavantapadese evarūpo nāma nāgo asukasmiṁ nāma ṭhāne vasîti ācikkhi, dantehîti tassa nāgassa chabbaṇṇaraṁsī samujjaladantā[11] tehi mam' attho[12] pilandhanaṁ kātukāmo[13] 'mhi te me āharā 'ti maṁ avoca.

Taṁ sutvā „idaṁ[14] Cullasubhaddāya kamman" ti ñatvā M. vedanaṁ adhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, māretukāmatāya pana pahiṇîti" dīpento gāthadvayam ā.:

30. Bahū hi me dantayugā uḷārā
ye me pitunnam pi pitāmahānaṁ,
jānāti sā kodhanā rājaputtī,
vadhatthikā veram akāsi bālā. 126.

---

[1] Cks -vaṁ. [2] Cks vantatā [3] Bd -kā-. [4] Bd vijhasi, adding kiṁ. [5] Bd omits atthena. [6] Bd adds āha. [7] so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṁ? [8] all three MSS. -i [9] Bd te. [10] Bd -ṭhāne ṭhapetvā. [11] Cks -lantā. [12] Bd adds atthi. [13] Bd kāretukāma. [14] Bd imaṁ.

81. Uṭṭhehi tvaṁ ludda, khuraṁ[1] gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṁ kodhanaṁ rājaputtiṁ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

Tattha ime ti[2] tassa kira pitupitāmahānaṁ dantā mā vinassiṁsū 'ti guhāya sannicitā, te sandhāya evam āha, jānātîti bahunnaṁ vāraṇānaṁ idha sannicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṁ pana sā maṁ māretukāmā appamattā[3] dosaṁ hadaye ṭhapetvā attano veraṁ akāsi, evarūpena pharusakammena matthakaṁ pāpesi, khuran[1] ti kakacaṁ, purā marāmîti yāva na marāmi[4], vajjāsîti[5] vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā nāgo, manoratho te matthakaṁ patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṁ sutvā nisinnaṭṭhānā uṭṭhāya[6] kakacaṁ ādāya „dante chindissāmîti" tassa santikaṁ upagato. So pana ubbedhato aṭṭhāsītihattho pabbato viya[7] apaviddho, ten' assa so dantaṭṭhānaṁ na pāpuṇi[8]. Atha M. kāyaṁ upanāmento heṭṭhāsīsako[9] nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisaṁ soṇḍaṁ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā mukhakoṭimaṁsaṁ jānunā[10] paharitvā anto pakkhipitvā kumbhato oruyha kakacaṁ antomukhe pavesesi. M-assa balavavedanā uppajji, mukhaṁ lohitena pūri. Nesādo ito c' ito ca sañcārento[11] kakacena chindituṁ na[12] sakkhi. Atha naṁ M. mukhato lohitaṁ chaḍḍetvā vedanaṁ adhivāsetvā „kiṁ samma chindituṁ na sakkosîti[13]" pucchi. „Āma sāmîti" vutte[14] M. satiṁ paccupaṭṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṁ ukkhipitvā kakacakoṭiyaṁ[15] gaṇhāpehi, mama sayaṁ soṇḍaṁ ukkhipituṁ balaṁ n' atthîti" āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇḍāya kakacaṁ gahetvā aparāparaṁ cālesi, dantā kaḷīrā viya chijjiṁsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta, ahaṁ ime dante tuyhaṁ dadamāno n' eva „mayhaṁ appiyā"

[1] Bd kha-. [2] all three MSS. ime hi. [3] Bd appamattakaṁ. [4] Bd adds tāva ime dantā kacchaṁ kakacaṁ pūretvā chinda te gahetvā kāsipuraṁ gantvā deviyā datvā taṁ kodhanaṁ rājaputti. [5] Bd vajjāsiti, Cks vajjeyyāsîti. [6] Bd vuṭhāya. [7] Bd adds aṭhāsi [8] Bd -ṇāti. [9] Bd hatthā-. [10] Bd jaṇṇunā. [11] Cs sañcārente, Bd sañcaranto. [12] Cs Bd rā. [13] Bd nāsakkhiti. [14] Bd omits vu-. [15] Bd -ṭi.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādiṁ[1] patthento, imehi pana me dantehi satasahassaguṇena[2] sabbaññutañāṇadantā va piyatarā[3], sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṁ puññam paccayo hotū“ 'ti dante datvā „samma tvaṁ imaṁ ṭhānaṁ 'kittakena kālena āgato[4]“ ti pucchitvā „sattamāsasattadivasādhikehi sattasaṁvaccharehîti“ vutte „gaccha imesaṁ dantānaṁ ānubhāvena sattadivasabbhantare yeva Bārāṇasiyaṁ[5] pāpuṇissasîti“ vatvā tassa parittaṁ katvā[6] uyyojesi, uyyojetvā ca pana anāgatesu[7] yeva tesu nāgesu c' eva Subhaddāya ca[8] kālam akāsi.

Imam atthaṁ pakāsento S.[9]

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṁ[10] gahetvā
chetvāna dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭime pathavyā
ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha[11]. 128.

Tattha vaggū ti vilāsavante, subhe ti sundare, appaṭime ti imissā puthuviyaṁ aññehi[12] asadise.

Tasmiṁ pakkante nāgā paccāmittaṁ adisvā āgamiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento S.[13]

33. Bhayadditā nāgavadhena aṭṭā
ye te nāgā aṭṭha[14] disā vidhāvuṁ
adisva[15] posaṁ gajapaccamittaṁ[16]
paccāgamuṁ yena so nāgarājā ti āha[17]. 129.

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddutā, aṭṭā ti dukkhitā, gajapaccamittan[16] ti gajassa paccāmittaṁ, yena so ti yattha mahāvisālamālake[18] so nāgarājā kālaṁ katvā Kelāsapabbato viya patito taṁ ṭhānaṁ paccāgamun ti attho.

[1] Bd sakkasampatti na mārasampatti na brahmasampatti. [2] Bd sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena. [3] Ck omits sabba - - tarā, Bd omits tarā. [4] Ck ahato, Bd adds si. [5] Bd -sī, Cs -siṁ. [6] Bd adds taṁ. [7] Ck āgatesu. [8] Bd omits ceva and ca [9] Bd adds āha [10] Bd kha-. [11] Bd omits āha. [12] Bds add dantehi. [13] Bd adds āha. [14] Ck -ā. [15] Cs adisvā, Bds adisvāna. [16] Bd paccā- [17] Bd omits āha. [18] Cks -māḷake, Bd omits mahā.

Tehi[1] saddhiṁ Subhaddâpi āgatā, te sabbe tattha roditvā kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānaṁ[2] santikaṁ gantvā „bhante tumhākaṁ paccayadāyako visasallena[3] viddho kālakato, sīvathikadassanam assa āgacchathā" 'ti vadiṁsu. Pañcasatâpi[4] paccekabuddhā[5] ākāsenâgantvā mālake[6] otariṁsu. Tasmiṁ khaṇe dve taruṇanāgā nāgaraññо sarīraṁ dantehi ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṁ āropetvā[7] jhāpayiṁsu. Paccekabuddhā sabbarattiṁ āḷāhane[8] sajjhāyam akaṁsu. Aṭṭhasahassā[9] nāgā āḷāhanaṁ[10] nibbāpetvā nahātvā Subhaddaṁ purato katvā attano vasanaṭṭhānaṁ gamiṁsu[11].

Etam atthaṁ pakāsento S.

84. Te tattha kanditvā roditva[12] nāgā
sīse sake[13] paṁsukaṁ okiritvā
agamaṁsu[14] te sabbe sakaṁ niketaṁ
purakkhatvā mahesiṁ sabbabhaddan[15] ti ā. 130.

Tattha paṁsukan ti āḷāhanapaṁsukaṁ.

Sonuttaro[16] pi appatte yeva sattame divase dante ādāya Bārāṇasiṁ pāvisi[17].

Tam atthaṁ pakāsento S.[18]

85. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭime pathavyā
suvaṇṇarājīhi samantamodare
so luddako Kāsipuraṁ upāgami,
upanesi so rājakaññāya dante:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhîti suvaṇṇaraṁsīhi[19], samantamodare ti samantato obhāsente[20], sakalavanasaṇḍaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ viya karonte[21], upanesîti Chaddantavāraṇassa chabbaṇṇaraṁsī viya vissajjamāne yamakadante

[1] C^{ks} tena hi. [2] B^d -kānaṁpac-. [3] B^d visapitena sa-. [4] B^d omits pi. [5] B^d adds pi. [6] C^{ks} māḷ-, B^d visālamālake [7] C^k citaṁ āpetvā, B^d cittakaṁ-. C^k B^d ālā-, B^d adding dhammaṁ. [9] B^d -a. [10] C^k ālā-. [11] B^d āg-. [12] C^{ks} -tvā, B^d tvāna. [13] C^k sisakena, C^s sīsakena. [14] B^d āgamiṁsu. [15] read: katvā pure sabbabhaddaṁ mahesiṁ? [16] C^s soṇ- [17] B^d -ṇasiyaṁ sampāpuṇi [18] B^d adds āha. [19] C^{ks} -rājībi. [20] B^d -sante, C^{ks} -sento [21] C^{ks} -to.

ādāya āgacchāmi[1] nagaraṁ alaṁkārāpetū 'ti deviyā sāsanaṁ pesetvā tāya rañño ārocetvā[2] devanagare[3] viya nagare alaṁkārāpite Sonuttaro[4] pi nagaraṁ pavisitvā pāsādaṁ āruyha[5] dante upanesi.

Upanetvā[6] ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṁ[7] dosaṁ hadaye karittha[8] so nāgo mayā[9] hato mato" ti[10]. „Matabhāvam me āroceyyāsîti" āha. „Tassa matabhāvaṁ jānātha, ime tassa[11] dantā" ti dante adāsi. Sā M-assa chabbaṇṇaraṁsivicitte dante maṇitālavaṇṭena[12] gahetvā ūrūsu ṭhapetvā purimabhave[13] attano piyasāmikassa dante olokentī „evarūpaṁ nāma sobhaggappattaṁ vāraṇaṁ visapītena sallena jīvitakkhayaṁ pāpetvā[14] dante chinditvā[15] āgato" ti M-aṁ[16] anussarantī sokaṁ uppādetvā adhivāsetuṁ nâsakkhi, ath' assā tatth' eva hadayaṁ phali[17], taṁ divasam eva kālam akāsi[18].

Tam atthaṁ-ppakāsento S.[19]

86. Disvāna dantāni gajuttamassa
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṁ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132.

87. Sambodhipatto va[20] mahānubhāvo
sitaṁ akāsi parisāya majjhe,
pucchiṁsu bhikkhū suvimuttacittā,
nâkāraṇe pātukaronti buddhā. 133.

88. Yam addasātha[21] dahariṁ kumāriṁ
kāsāya vatthaṁ anagāriyañ[22] carantiṁ
sā kho tadā rājakaññā ahosi,
ahaṁ tadā nāgarājā ahosiṁ. 134.

89. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭime pathavyā

[1] Cks ga-. [2] Bd -cāpetvā. [3] Bd -raṁ. [4] Cs soṇ-. [5] Cks oruyha, Bd āruyhitvā. [6] Bd upanāmesi upanāmetvā. [7] Bd -ka [8] Bd -tthā ti vadati. [9] Cks omit mayā. [10] Cks omit matoti. [11] Bd jānāthā ti handa tassa ime [12] so Cks; Bd maṇikālahatthavaṇṇe, Bs maṇitālahatthavaṇṇe [13] Bd porāṇaka, Bs porāṇakassa. [14] Bds add ime. [15] Bds add sonuttaro. [16] Bd mahāsuttaṁ. [17] Bds phalitvā. [18] Bd -siti. [19] Bd adds āha. [20] Bd ca [21] Bd -ssatha [22] Bd anāgāriyaṁ.

yo[1] luddako Kāsipuraṁ upāgami
so kho tadā Devadatto ahosi. 135.

40\. Anāvasūraṁ cirarattasaṁsitaṁ[2]
uccāvacaṁ[3] caritam idaṁ purāṇaṁ
vītaddaro vītasoko visallo
sayaṁ abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41\. Ahaṁ vo tena kālena ahosiṁ tattha bhikkhavo
nāgarājā tadâhosiṁ, evaṁ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṁgāyikattherehi ṭhapitā.

Tattha sitaṁ akāsîti āvuso[4] sambodhippato S. mahānubhāvo[5] alaṁkatadhammāsane parisamajjhe nisinno ekadivasaṁ sitaṁ akāsi, na kāraṇe ti bhante buddhā nāma akāraṇe sitaṁ na karonti tumhehi[6] ca sitaṁ kena nu kho kāraṇena taṁ katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchiṁsu, yamaddasāthā[7] 'ti evaṁ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇaṁ ācikkhanto ekaṁ daharabhikkhuniṁ dassetvā evam āha: bhikkhave yaṁ etaṁ[8] daharaṁ yobbanappattaṁ kumāriṁ kāsāyavatthaṁ anagāriyaṁ upetaṁ pabbajitvā imasmiṁ sāsane carantiṁ addasātha[9] passatha sā tadā visapītasallena[10] nāgaṁ[11] gantvā[12] vadhehîti Sonuttaraṁ[13] pesetvā[14] rājakaññā ahosi tena gantvā jīvitakkhayaṁ pāpito ahaṁ tadā[15] nāgarājā ahosiṁ ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni Devadatto tadā so luddo[16] ahosi, anāvasūran ti na avasuraṁ anatthaṁ gatasuriyan ti attho, cirarattasaṁsitan[17] ti ito ciraratte anekavassakoṭimatthake saṁsitaṁ[18] caritaṁ[19] anuciṇṇaṁ, i. v. h : āvuso ito anekavassakoṭimatthake saṁsaritam[20] pi pubbaṇhe kataṁ taṁ divasam eva sāyaṇhe saranto viya attano caritavasena uccaṁ tāya rājadhītāya ca[21] Sonuttarassa[22] ca caritavasena nīcattā uccānīcacaritaṁ[23] idaṁ purāṇaṁ rāgādīnaṁ darānaṁ[24] vigatatāya[25] vītaddaro ñātidhanasokādīnaṁ[26] abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṁ vigatatta[27] visallo attanā[28] jānitvā Buddho abhāsi[29], ahaṁ vo ti ettha vo ti nipātamattaṁ, bhikkhave ahaṁ tena kālena tattha Chaddantadahe ahosiṁ ti attho, nāgarājā ti bhonto[30] va[31] na añño koci tadā homi, atha kho nāgarājā homîti attho, evaṁ dhārethā 'ti tumhe etaṁ[32] jātakaṁ evaṁ dhāretha[33] pariyāpuṇātha.

[1] Cks so, Bd ya. [2] Bd -rattaṁ saṁsitaṁ. [3] Ck uccāni, Cs uccānīcaṁ. [4] Bd so. [5] Bd adds alaṁkatasabāyaṁ [6] Cks tumhe. [7] Bd -ssathā [8] Bd ekaṁ, omitting yaṁ. [9] Bd adassatha. [10] Bd -pitena-. [11] Bd nāgarājaṁ, adding vijhitvā. [12] Bd gaṁtvā, Cks hantvā [13] Cs soṇ-, Bd sonuttarassa. [14] Cks pesitā. [15] Bd adds so. [16] Bd -ako. [17] Bd -rattiyaṁsitan. [18] Bd saṁsaritaṁ. [19] Bd omits ca [20] Bd sitaṁ. [21] Bd omits ca. [22] Ck Bd son-. [23] Bd -nicaṁca-. [24] Cks dā-, Bd purāṇa, Bs ariṇānaṁ. [25] Bd vigatāya, Cks vihatatāya. [26] Bds adds pana [27] Bd omits dhana, Cks sokadhanasokā-. [28] Cs viha-. [29] Bd -no ca. [30] Bd -siti [31] Ck hoṁto, Bd hontā. [32] Bd ca. [33] Bd taṁ. [34] Bd upadhāretha, adding gaṇhātha.

Imañ ca pana desanaṁ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṁ, sā pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṁ pattā ti. Chaddantajātakaṁ.

5. Sambhavajātaka.

Rajjañca paṭipannasmā 'ti. Idaṁ S. J. v. paññāpāramiṁ ā. k. Paccuppannavatthuṁ Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabyo nāma[1] rajjaṁ kāreti[2]. Tassa Sucīrato nāma brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahosi. Rājā dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṁ anusāsi. So ekādivasaṁ dhammayāgaṁ nāma pañhaṁ abhisaṁkharitvā Sucīrataṁ brāhmaṇaṁ āsane nisīdāpetvā sakkāraṁ katvā pañhaṁ pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjañ ca paṭipann' asmā adhipaccaṁ Sucīrata,
mahattaṁ[3] pattum icchāmi vijetuṁ paṭhaviṁ imaṁ 138.
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va[4] dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evâninditā[5] yena pecca[6] yena aninditā
yasaṁ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṁ[7] atthañ ca dhammañ ca kattum icchāmi brāhmaṇa
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayaṁ imasmiṁ sattayojanike Indapattanagare rajjañ ca tiyojanasatike Kururaṭṭhe issariyabhāvasaṁkhātaṁ adhipaccañ ca paṭipannā adhigatā, mahattan[8] ti idāni mahantabhāvaṁ pattum icchāmi, vijetun ti imaṁ paṭhaviṁ dhammena abhibhavituṁ ajjhottharituṁ icchāmi, kicco[9] vā[10] 'ti avasesajanehi rañño va[11] dhammo kicco[12] karaṇīyataro, rājānuvattako hi loko. so tasmiṁ dhammike sabbo[13] dhammiko hoti, tasmā esa dhammo[14] rañño va kicco ti, idha cevâninditā ti yena mayaṁ idhaloke

---

[1] Bds add rājā. [2] Bds -si. [3] Ck Bd mahantaṁ, Cs mahattaṁ? [4] Bd ca. [5] Ck idha vevā-. [6] Bd pacca. [7] Cks sohaṁ. [8] Bd mahantan. [9] Cks kiso. [10] Bd cā. [11] Bd carito. [12] Bd adds ca. [13] Bds add pi. [14] Bds add [illegible]

ca[1] paraloke ca aninditā, yena pappomū[2] 'ti yena mayaṁ[3] nirayādīsu anibbattitvā devesu ca manussesu ca[4] yasaṁ[5] issariyaṁ sobhaggaṁ pāpuṇeyyāma taṁ[6] kāraṇaṁ kathehîti, yo han ti brāhmaṇo yo ahaṁ phalavipākasaṁkhātaṁ atthañ ca tassa[7] atthassa hetubhūtaṁ dhammañ ca kattuṁ samādāya vattituṁ uppādetuñ ca icchāmi, taṁ tvan ti[8] taṁ[9] tassa[10] mayhaṁ tvaṁ sukhen' eva nibbānagāmimaggaṁ āruyha appaṭisandhikabhāvam patthentassa taṁ atthañ ca dhammañ ca pucchito akkhāhi me pākaṭaṁ katvā kathehîti brāhmaṇaṁ dhammayāgapañhaṁ pucchi.

Ayaṁ pana pañho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññubuddham ev' etaṁ[11] pucchituṁ yuttaṁ, tasmiṁ asati sabbaññutañāṇapariyesakaṁ Bodhisattaṁ. Sucīrato pana attano abodhisattatāya pañhaṁ kathetuṁ nâsakkhi asakkonto ca paṇḍitamānaṁ akatvā attano asamatthabhāvaṁ kathento

5. Nâññatra[12] Vidhurā[13] rāja etad akkhātum[14] arahati
yaṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho[15]: avisayo esa mahārāja pañho mādisānaṁ, ahaṁ hi n' ev' assa ādiṁ na pariyosānaṁ passāmi, andhakāraṁ[16] paviṭṭho viya homi, Bārāṇasiraññno pana purohito Vidhuro nāma brāhmaṇo atthi so etaṁ ācikkheyya, taṁ ṭhapetvā yaṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca kātum icchasi etad[17] akkhātuṁ na añño arahatîti.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṁ tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāraṁ datvā taṁ pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṁ,
nikkham imaṁ[18] suvaṇṇassa haraṁ gaccha Sucīrata,
abhihāraṁ imaṁ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikan ti santikaṁ, nikkhan ti pañcadasasuvaṇṇā[19] eko nikkho, ayaṁ pana rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṁ datvā evam āha, imaṁ dajjā ti tena imasmiṁ dhammayāgapañhe kathite tassā[20] atthadhammānusatthiyā abhihāraṁ pūjaṁ karonto imaṁ nikkhasahassaṁ dadeyyāsîti[21].

[1] B^d omits ca [2] B^d pappe-. [3] B^d mayā [4] B^d ma. [5] C^{ks} yaṁ. [6] B^{ds} taṁ no. [7] C^{ks} cassa. [8] C^k omits taṁ tvan ti [9] B^d omits taṁ. [10] C^k omits tassa. [11] C^k eveṇaṁ, B^d buddhametaṁ. [12] C^{ks} naa-. [13] B^d vidhūrā. [14] C^k akko-, C^s akkho-. [16] C^k has etadakkhātuṁ na añño arahatîti in the place of khattiyā - - attho. [15] B^d -ra [17] B^d etaṁ. [18] B^d nikkhañci-. [19] C^k -e, C^s -o. [20] B^d tassa. [21] C^{ks} dadeyyāti

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya satasahassagghanikaṁ suvaṇṇapaṭṭaṁ[1] gamanatthāya yānaṁ parivāratthāya[2] balakāyaṁ[3] tañ ca paṇṇākāraṁ datvā taṁ khaṇañ ñeva uyyojesi. So[4] Indapattanagarā nikkhamitvā ujukam eva Bārāṇasiṁ agantvā[5] yattha yattha paṇḍitā vasanti sabbāni tāni ṭhānāni upasaṁkamitvā sakala-Jambudīpe pañhaṁ[6] vissajjetāraṁ[7] alabhitvā anupubbena Bārāṇasiṁ patvā ekasmiṁ ṭhāne nivāsaṁ gahetvā katipayehi[8] saddhiṁ pātarāsaṁ[9] bhuñjanavelāya Vidhurassa[10] nivesanaṁ gantvā āgatabhāvaṁ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṁ sake ghare bhuñjamānaṁ addasa.

Tam atthaṁ pakāsento S. sattamaṁ gātham āha:

7\. Sv-ādhippāgā[11] Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṁ,
tam addasa mahābrahmā asamānaṁ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā[12] ti so Bhāradvājagotto Sucīrato adhippāgato[13] ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānan ti bhuñjamānaṁ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule uggahitasippo, tasmā tena saddhiṁ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne sukhanisinno „samma kimatthaṁ āgato sîti" puṭṭho āgamanakāraṇaṁ ācikkhanto aṭṭhamaṁ g. ā.

8\. Rañño 'haṁ pahito dūto Korabyassa[14] yasassino,
'atthaṁ dhammañ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
Vidhur' akkhāhi[15] pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṁ rañño Korabyassa[26] yasassino dūto. pahito[27] ti tena pesito idhâgamiṁ, pucchesîti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayarājā mam dhammayāgapañhaṁ nāma pucchi, ahaṁ kathetuṁ asakkonto tvaṁ[18] sakkhissasîti ñatvā tassârocesiṁ[19], so paṇṇākāraṁ datvā pañhaṁ pucchanatthāya maṁ tava santikaṁ pesento Vidhurassa[20] santikaṁ gantvā imassa pañhassa atthañ ca pāḷidhammañ ca puccheyyāsîti iti abravi. taṁ tvaṁ idāni mayā pucchito akkhāhîti.

[1] Bd -paṭṭañca. [2] Bd -raṇatthāya. [3] Bd -yañca [4] Bd adds pana. [5] Ck Bd āg-. [6] Ck -a. [7] Bd pañhassa visajjanākāraṁ. [8] Bd adds janehi. [9] Bd -a. [10] Bd -dhū-. [11] Ck svādhippākāgā, Cs -ppagākā [12] Cks svādhippakā. [13] Cks adhippagāhato, Bs adhippagā āgato? [14] Bd korabbassa. [15] Bd vidūra-. [16] Cks -vyassa. [17] Cs pahī-, Bd pahi-. [18] Cks taṁ. [19] Bd tassa ā- [20] Bd vidhūra.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṁ gaṇhissāmîti“ Gaṅgaṁ pidahanto viya vinicchayaṁ vicāreti, nâssa pañhavissajjane okāso atthi[1].

So tam atthaṁ ācikkhanto navamaṁ gātham āha:

9. Gaṁgaṁ me pidahissanti, na naṁ[2] sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṁ mahāsindhuṁ, taṁ kathaṁ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātuṁ
atthaṁ dhammaṁ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṁ[3] mahājanassa nānācittagatisaṁkhātaṁ gaṁgaṁ pidahisanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṁ mahāsindhuṁ apidhetuṁ na sakkomi[4], tasmā kathaṁ so okāso bhavissati yasmiṁ[5] te ahaṁ pañhe[6] vissajjeyyaṁ, iti cittekaggatañ c' eva[7] okāsañ ca alabhanto na te sakkomi akkhātuṁ atthaṁ dhammañ ca pucchito ti.

Evañ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā ñāṇavantataro, so te vyākarissati[8], tassa santikaṁ gacchā“ 'ti vatvā dasamaṁ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

Tattha oraso ti ure saṁvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṁ sutvā Sucīrato Vidhurassa[9] gharā nikkhamitvā Bhadrakārassa bhuttapātarāsassa attano parisāya majjhe nisinnakāle nivesanaṁ agamāsi[10].

Tam atthaṁ pakāsento S. ekādasamaṁ g. āha:

11. Sv-ādhippāgā[11] Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṁ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṁ samhi vesmanîti. 148.

Tattha vesmanîti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihārasakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṁ puṭṭho dvādasamaṁ g. āha:

---

[1] Bd tassa pañhassa vi - - natthi. [2] Bd taṁ. [3] Bd pañhaṁ. [4] Bd na taṁ sakkomi brahmaṇa apidhetuṁ mahāsindhuṁ. [5] Bd yasmā. [6] Bd -aṁ. [7] Bd tava. [8] Bd -titi. [9] Cks -nā. [10] Bd āg-. [11] Cks svādhippakā

12. Rañño 'haṁ pahito dūto Koravyassa[1] yasassino,
'atthaṁ dhammañ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
Bhadrakāra brāvīhi[2] me ti. 149.

Atha naṁ Bhadrakāro „tāta ahaṁ imesu divasesu paradārakakamme[3] abhiniviṭṭho, cittaṁ me vyākulaṁ[4], tena ty-āhaṁ[5] vissajjetuṁ na sakkhissāmi, mayhaṁ pana kaniṭṭho Sañjayakumāro[7] mayā[7] visadañāṇataro[8], taṁ puccha, so te taṁ pañhaṁ vissajjessatîti" tassa santikaṁ pesetuṁ dve gāthā abhāsi:

13. Maṁsakācaṁ[9] avahāya godhaṁ anupatām' ahaṁ,
na te sakkomi akkhātuṁ atthaṁ dhammañ ca pucchito. 150.

14. Sañjayo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 151.

Tattha maṁsakācan[9] ti yathā nāma puriso thūlamigamaṁsaṁ kācenâdāya[10] gacchanto antaramagge godhapotakaṁ disvā maṁsakācaṁ[9] chaḍḍetvā taṁ anubandheyya evam evaṁ[11] attano ghare vasantiṁ[12] bhariyaṁ chaḍḍetvā parassa rakkhitagopitaṁ[13] itthiṁ anubandhanto homîti dīpento evam āha.

So tasmiṁ yeva khaṇe Sañjayassa nivesanaṁ gantvā tena katasakkāro āgamanakāraṇaṁ puṭṭho ācikkhi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā[14] Bhāradvājo Sañjayassa upantikaṁ,
tam addassa mahābrāhmā nisinnaṁ sa[mhi] parīsati[15]. 152.

16. Rañño 'haṁ pahito dūto Koravyassa[1] yasassino,
'atthaṁ dhammañ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca Sañjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Sañjayakumāro pi pana tadā paradāraṁ eva sevati, ath' assa „so ahaṁ tāta paradāraṁ sevāmi, sevanto ca[16] Gaṁgaṁ

[1] Bd -byassa. [2] Bd pabrūhi. [3] Cks pā-. [4] Bd byā-. [5] Bd kyāhaṁ. [6] Bd sañceyya-. [7] Bd mahā. [8] Bd ativiyañāṇavantataro. [9] Bds -jaṁ. [10] Bds kāje-. [11] Bd eva. [12] Bds vasavattaniṁ. [13] Bd -taṁgo-. [14] Cks -ppakā. [15] Ck Bd parisati, Cs parisatiṁ. [16] Bd adds pana.

taritvā paratīraṁ gacchāmi, taṁ maṁ sāyañ ca pāto ca nadiṁ tarantaṁ maccu gilati nāma, tena me cittaṁ vyākulaṁ, na ty-āhaṁ ācikkhituṁ sakkhissāmi[1], kaniṭṭho pana me[2] Sambhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā satagunena sahassagunena[3] adhikañāṇo[4], so te ācikkhissati, gaccha taṁ[5] pucchā[6]" 'ti.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṁ gilati[7] maccu sāyaṁ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṁ atthaṁ dhammañ ca pucchito. 154.

18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata.
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 155.

Taṁ sutvā Sucīrato „ayaṁ pañho imasmiṁ loke abbhuto bhavissati, imaṁ vissajjetuṁ samattho nāma n' atthi, maññe" ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nâyaṁ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.

20. Na taṁ sakkotha akkhātuṁ atthaṁ dhammañ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṁ dhammañ ca pucchito ti. 157.

Tattha nāyan ti ayaṁ pañhadhammo[8] abbhuto, imaṁ kathetuṁ samatthena[9] nāma na bhavitabbaṁ, tasmā yan tvaṁ kumāraṁ kathessatîti vadesi[10] nâyaṁ amhākaṁ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattaṁ, pitā Vidhuro[11] putto Bhadrakāro ca Sañjayo cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṁ dhammaṁ no vidu na vijānanti[12], añño ko jānissatîti attho, na tan ti tumhe tayo janā pucchitā etaṁ akkhātuṁ na sakkotha daharo sattavassikakumāro pucchito nu jaññā, kena kāraṇena jānituṁ sakkhissatîti attho.

Taṁ sutvā Sañjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṁ daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṁ[13] vissajjane n' atthi ko[14] gaccha taṁ pucchā[15]" 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumārassa vaṇṇam pakāsento dvādasa gāthā abhāsi:

[1] Bd -miti. [2] Cks omit me. [3] Bd adds satasahassaguṇena. [4] Bd -ñāṇataro. [5] Bd tvaṁ. [6] Bd pucchāhi. [7] Bd -te. [8] Bd -hā-. [9] Cks -ttho. [10] Bd vada-. [11] Bd -dhū-. [12] Cks viditanti, Bd vidu ti. [13] Bd pañhā. [14] so all three MSS. for koci? [15] Ck gacchā, omitting taṁ pucchā, Bd gaccha naṁ pucchā.

21. Mā naṁ daharo [ti] uññāsi[1] apucchitvāna[2] Sambhavaṁ,
pucchitvā Sambhavaṁ jaññā
atthaṁ dhammañ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathâpi cando vimalo gacchaṁ ākāsadhātuyā
sabbe tārāgaṇe[3] loke ābhāya atirocati 159.
23. Evam pi dahar' ūpeto[4] paññāyogena Sambhavo,
mā naṁ daharo [ti] uññāsi[1] apucchitvāna[2] Sambhavaṁ,
pucchitvā Sambhavaṁ jaññā
athaṁ dhammañ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathâpi rammako[5] māso gimhānaṁ hoti brāhmaṇa
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathâpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno[6] mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163.
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathâpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṁ kacche[7] analo[8] kaṇhavattanī 165.
29. Ghatāsano[9] dhumaketu uttamāhevanandaho[10]
nisīthe[11] pabbataggasmiṁ pahūtedho[12] virocati 166.
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṁ jānanti balivaddañ ca vāhiye[13]
dohena dhenuṁ jānanti bhāsamānañ ca paṇḍitaṁ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṁ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna[2] Sambhavaṁ,
pucchitvā Sambhavaṁ jaññā
atthaṁ dhammañ ca brāhmaṇā 'ti. 169.

Tattha **jaññā** ti jānissasi[14], **cando** ti puṇṇacando, **vimalo** ti abbhādimalarahito, **evampi daharūpeto** ti evaṁ Sambhavakumāro daharabhāvena

---

[1] Bd maññāsi. [2] Bd āp-. [3] Ck tarāgāṇā, Bd tāragaṇe. [4] Cks upe-. [5] Ck raṁññako. [6] Ck sañjenno, Cs sañjatto, Bd sacchanno. [7] Ck varaṁ kacche, Cs varaṁ kaccho, Bs vane gacche. [8] Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in Bd. [9] Ck -ne. [10] Ck -hemanañcaho, Cs -hevanaṇḍaho, Bd -hevandanebo. [11] Ck -te, Bds nisive. [12] Bd babutejo. [13] Cks -se, Bds vāhaye. [14] Cks -ti.

upeto pi paññāyogena sakale pi[1] Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi[2] atirocati[3] bhāsati[4], rammako ti cittamāso, atevaññehîti ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṁ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti himapātasamaye himayutto ti himavā, gimhakāle himaṁ vamatîti[5] himavā, sampattajanaṁ[6] gandhena madayatîti[7] Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti devagaṇanivāso, disā bhātîti sabbadisā ekobhāso[8] viya karoti, pavātîti gandhena sabbadisā[9] pharati[10], evan ti Sambhavo pi ñāṇayogena[11] sabbadisā[12] bhāti[13] c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiyā yasassimhi accīhi[14] yutto, jalamāno caraṁ[15] kacche[16] ti kacchasaṁkhāte[16] mahāvane jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe āhutivasena[17] āhutaṁ[18] ghataṁ asanātîti ghatāsano dhūmaketu kiccaṁ assa sādhetîti dhūmaketu, uttamāhevanandaho[19] ti ahevanaṁ vuccati vanasaṇḍo, uttamavanasaṇḍadaho ti[20] attho, nisīthe[21] ti rattibhāge, pabbataggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho[22] ti bahuindhano[23], virocatîti sabbadisāsu obhāsati[24], evan ti evaṁ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi paññāyogena virocati, bhadran ti bhadraṁ assājānīyaṁ javasampattiyā jānanti na sarīrena, vāhiye[25] ti vahitabbe bhāre sati bhāravahanatāya[26] ayaṁ uttamo ti[27] balivaddaṁ jānanti, dohenā ti dohasampattiyā dhenuṁ sakhīrā ti jānanti, bhāsamānan ti ettha pana[28] bhāsamānaṁ jānanti missaṁ bālehi paṇḍitan ti suttaṁ āharitabbaṁ

Sucīrato evaṁ etasmiṁ[29] Sambhavaṁ vaṇṇante „pañhaṁ pucchitvā jānissāmîti“ „kahaṁ pana te kumārakaniṭṭho“ ti pucchi. Ath' assa so sīhapañjaraṁ vivaritvā hatthaṁ pasāretvā „so esa[30] pāsādadvāre antaravīthiyaṁ kumārakehi saddhiṁ suvaṇṇavaṇṇo kīḷati ayaṁ mama kaniṭṭho, upasaṁkamitvā naṁ puccha[31], Buddhalīḷhāya te pañhaṁ kathessatîti“ āha. Sucīrato tassa vacanaṁ sutvā pāsādā oruyha kumārassa santikaṁ agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya[32] nivatthasāṭakaṁ

[1] Bd sakala. [2] Bd -te. [3] Bd atikkamitvā pirocati, Cs atirocati atakkamitvā virocati. [4] Bd sobhati [5] Ck himaṁ vatiti, Bd himañca vamati. [6] Bd -ttaṁja-. [7] Bds mo-. [8] so all three MSS. [9] Bds sabbā- [10] Cks pa-, Bds vāyati. [11] Bd paññāyo-. [12] Bd sabbā-. [13] Bd bhāsati [14] Bd -yā yasassimā acchimābiti acchihi. [15] Bds vane [16] Bd ga-. [17] Cs āhū-. [18] Cs āhū-, Bd ahuti. [19] Cks -naṇḍaho. [20] Bd -saṇḍaṁ dahatîti. [21] Ck nisice, Bd nisive. [22] Ck bahu-, Cs bahū-, Bd bahūtejo, Bs pahūtejo [23] Bd bahutaiddhino, Bs pahūtaindhano. [24] Cks obhāsāsati. [25] Bds vāhaye. [26] Ck -vahantāya, Bd -vahatāya. [27] Cks omit ti. [28] Bd nā. [29] Bd tasmiṁ. [30] Bd eso; all three MSS. so for yo [31] Bd taṁ pucchatha. [32] Cks -re.

mocetvā khandhe[1] khipitvā ubhohi hatthehi paṁsuṁ gahetvā ṭhitavelāya.

Taṁ atthaṁ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā[2] Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṁ,
tam addasa mahābrahmā kīḷamānaṁ bahī pure ti g. ā. 170.

Tattha bahī pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṁ āgantvā purato ṭhitaṁ disvā „tāta ken' atthenâgato sîti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṁ Jambudīpatale āhiṇḍanto mayā pucchitaṁ pañhaṁ kathetuṁ samatthaṁ alabhitvā tava santikaṁ[3] āgato 'mhîti“ vutte „sakala-Jambudīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṁ āgato, ahaṁ ñāṇena mahallako“ ti hiriottappaṁ paṭilabhitvā hatthagataṁ paṁsuṁ chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṁ ādāya nivāsetvā „puccha brāhmaṇa, Buddhalīḷhāya te kathessāmîti“ sabbaññū pavāraṇaṁ pavāresi. Tato brāhmaṇo

34. Rañño 'haṁ pahito dūto Koravyassa yasassino,
'atthaṁ dhammañ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṁ tvaṁ atthañ ca dhammañ ca
Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṁ pucchi.

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe puṇṇacando viya pākato ahosi. Atha naṁ „tena hi suṇāhîti“ vatvā dhammayāgapañhaṁ vissajjento

35. Taggha[4] te aham akkhissaṁ yathâpi kusalo tathā,
rājā ca kho naṁ[5] jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172.

Tassa antaravīthiyaṁ ṭhatvā madhurassarena[6] dhammaṁ desentassa saddo dvādasayojanikaṁ sakala-Bārāṇasinagaraṁ[7] avatthari[8], atha rājā[9] uparājādayo ca sabbe sannipatiṁsu, M. mahājanamajjhe[10] dhammadesanaṁ paṭṭhapesi.

[1] Bd adds kaṇṭhe. [2] Cks -ppakā. [3] Bd -ke. [4] Ck -ā. [5] Bd taṁ. [6] Bd -rena sarena. [7] Bd -lambārā-. [8] Bd atthari. [9] Bd adds ca. [10] Bd -nassamajjhe.

Tattha tagghā 'ti ekaṁsavacanaṁ, yathâpi kusalo ti yathā atikusalo sabbaññū Buddho äcikkhati tathā ekaṁsen' eva aham akkhissan ti attho. rājā ca kho nan[1] ti ahaṁ etam[2] pañhaṁ yathā tumhākaṁ rājā jānituṁ sakkoti tathā kathessāmi, tato uttariṁ rājā evaṁ taṁ jānāti yadi karissati vā na vā karissati, karontassa hi vā akarontassa vā tass' eva naṁ[2] bhavissati mayhaṁ pana doso n' atthîti dīpeti.

Evaṁ imāya gāthāya pañhakathanaṁ paṭijānitvā idāni dhammayāgapañhaṁ kathento

36. Ajja suve ti saṁseyya raññā puṭṭho Sucīrata
mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
37. Ajjhattaṁ ñeva saṁseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
kummaggaṁ na niveseyya[3] yathā mūḷho acetaso. 174.
38. Attānaṁ[4] nâtivatteyya, adhammaṁ na samācare,
atitthe na-ppātareyya[5], anatthe na yuto[6] siyā. 175.
39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṁ jānāti khattiyo
sadā[7] so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Ñātīnañ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggaṁ so upapajjatîti āha. 177.

Tattha saṁseyyā 'ti katheyya, i. v. h: tāta Sucīrata sace tumhākaṁ raññā ajja dānaṁ dema sīlaṁ rakkhāma uposathakammaṁ karomā[8] 'ti koci puṭṭho mahārāja ajja tāva pānaṁ hanāma[9] kāme paribhuñjāma suraṁ pipama[10] kusalaṁ pana[11] karissāma sve ti rañño saṁseyya[12] tassa atimahantassâpi amaccassa vacanaṁ katvā tumhākaṁ rājā Yudhiṭṭhilagotto tathārūpe atthe jāte taṁ divasaṁ pamādena vītināmento mā avasi tassa vacanaṁ akatvā uppannaṁ kusalacittaṁ aparihāpetvā kusalapaṭisaṁyuttaṁ kammaṁ karotu yeva idaṁ assa katheyyāsîti, evaṁ M. imāya gāthaya 'ajj eva kiccaṁ ātappaṁ ko jaññā maraṇaṁ suve' ti Bhaddekarattasuttañ c' eva 'appamādo amatapadaṁ pamādo maccuno padan' ti Appamādovādañ ca kathesi, ajjhattaṁ yevā 'ti tāta Sucīrata Sambhavapaṇḍito tayā dhammayāgapañhe pucchite kiṁ kathesîti raññā[13] puṭṭho samāno tumhākaṁ rañño[13] ajjhattam eva saṁseyya niyakajjhattasaṁkhātaṁ[14] khandhapañcakaṁ hutvā abhāvatāya[15] aniccan ti katheyyāsi, ettāvatā M. 'sabbe saṁkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṁkhārā uppādavayadhammino' ti evam pi bhāsitaṁ aniccataṁ kathesi, kummaggan ti brāhmaṇa

[1] Bd tan [2] Bd taṁ. [3] Bd niseveyya. [4] ajja suve - - - attānaṁ wanting in Cs [5] Bd pahāreyya. [6] Bd yutto. [7] Cks sataṁ. [8] Cks karissāmā. [9] Bd pākema [10] Cs Bd pivā-. [11] Cs patata corr. to pana, Ck pana na. [12] Bds add katheyya. [13] Cks -ā. [14] Ck niyakajjhattasaṁkhāta, Cs tikajjhatta-, Bd niyyakajha. [15] Bds abhāvato.

yathā mūḷho acetano andhabālaputhujjano dvāsaṭṭhidiṭṭhigatasaṁkhātaṁ kummaggaṁ sevati etaṁ tava rājā taṁ na seveyya niyyānikaṁ dasakusalakammapathamaggaṁ eva sevatū 'ti evam assa vadeyyāsîti, attānan ti imaṁ sugatiyaṁ ṭhitaṁ[1] attabhāvaṁ nâtivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabbakāmamagge[2] atikkamitvā apāye nibbattati taṁ[3] kammaṁ na kareyyā 'ti attho, adhamman ti tividhaduccaritasaṁkhātaṁ adhammaṁ na samācareyya, atitthe ti dvāsaṭṭhisaṁkhāte atitthe nappatāreyya[4], na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano diṭṭhānugatiṁ āpajjantaṁ janaṁ na otāreyya, anatthe 'ti akāraṇe[5], yuto[6] ti yuttapayutto na siyā, brāhmana yadi te rājā dhammayāgapañhe vattitukāmo imasmiṁ ovāde vattatū 'ti tassa katheyyāsîti ayam ettha adhippāyo, sadā ti satataṁ, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātuṁ jānāti so rājā sukkapakkhe[7] cando viya sadā vaḍḍhati, virocatîti[8] mittāmaccamajjhe attano sīlācārañāṇādiguṇehi[9] sobhati virocatîti.

Evaṁ M. gaganatale candaṁ uṭṭhāpento viya Buddhalīḷhāya brāhmaṇassa pañhe[10] kathesi. Mahājano nadanto selento[11] appoṭhento sādhukārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅgulipoṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evaṁ khittadhanaṁ koṭimattaṁ ahosi. Rājâpi 'ssa tuṭṭho mahantaṁ yasaṁ adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā[12] suvaṇṇapaṭṭe jātihiṅgulakena pañhe[13] vissajjanaṁ likhitvā Indapattanagaraṁ gantvā rañño dhammayāgapañhaṁ kathesi. Rājā tasmiṁ dhamme vattitvā saggapadaṁ[14] pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāpañho yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjayarājā Anando ahosi, Sucīrato Anuruddho[15], Vidhuro Kassapo[15], Bhadrakāro Moggallāno[15], Sañjayamāṇavo Sāriputto[15], Sambhavapaṇḍito aham evā" 'ti. Sambhavajātakaṁ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṁ[16] ahū rājā ti. Idaṁ S. Veḷuvane v. Devadattassa silāpavijjhanaṁ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā apara-

[1] Cks -yaṭṭhitaṁ. [2] Cks -kāmagge, Bd -kāmasagge. [3] Ck saṁ, Cs yaṁ. [4] Bd nappakāreyya. [5] Bd -ṇena. [6] all three MSS. yutto. [7] Ck adds va. [8] Ck -cati. [9] Bd -dīhigu- [10] Bds -aṁ. [11] Bd omits se-. [12] Bd pūjaṁ katvā. [13] Bd -aṁ. [14] Bd -pūraṁ. [15] Bd adds ahosi. [16] Bd -syaṁ.

bhāge silāya paviddhāya[1] bhikkhūhi Devadattassa avaṇṇe kathite S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṁ silaṁ[2] pavijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsigāmake[3] eko kassakabrāhmaṇo khettaṁ kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṁ kātuṁ ārabhi. Goṇā ekasmiṁ gacche paṇṇāni[4] khādantā anukkamena aṭaviṁ pavisitvā palāyiṁsu. So velaṁ sallakkhetvā kuddālaṁ ṭhapetvā goṇe olokento adisvā domanassappatto te pariyesanto aṭaviṁ[5] pavisitvā āhiṇḍanto anto[6] Himavantaṁ pāvisi, so tattha disāmūḷho[7] sattāhaṁ nirāhāro vicaranto ekaṁ tiṇḍukarukkhaṁ disvā abhiruyha phalāni khādanto[8] parigalitvā[9] saṭṭhihatthe narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo. kapiyoniyaṁ nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṁ purisaṁ disvā silāya yoggaṁ[10] katvā taṁ purisaṁ uddhari. So tassa niddāyantassa silāya matthakaṁ padālesi[11]. M. tassa taṁ kammaṁ ñatvā uppatitvā sākhāya nisīditvā „bho purisa, tvaṁ bhūmiyaṁ[12] gaccha, ahaṁ sākhaggena tuyhaṁ maggaṁ ācikkhanto gamissāmîti“ taṁ purisaṁ araññato nīharitvā magge ṭhapetvā pabbatapādaṁ eva pāvisi. So[13] puriso M-e aparajjhitvā kuṭṭhī[14] hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi, so sattavassāni dukkhapīḷito vicaranto Bārāṇasiyaṁ Migāciraṁ[15] uyyānaṁ pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇaṁ attharitvā vedanāmatto[16] nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānaṁ gantvā tattha vicaranto taṁ disvā „ko si tvaṁ, kiṁ vā katvā imaṁ dukkhaṁ patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbaṁ vitthārato ācikkhi.

Tam atthaṁ pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṁ[17] ahū rājā Kāsīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano,
mittāmaccaparibbūḷho agamāsi Migāciraṁ[15]. 178.

[1] Bd -vijhāya-. [2] Ck Bd sī-. [3] Bd -gāme. [4] Bd tināni. [5] Bd anto aṭavi. [6] Bd omits anto. [7] Bd adds hutvā. [8] Bds tiṇḍukarukkhato. [9] Bd -ḷi-. [10] Ck bhoggaṁ. [11] Cks pā-. [12] Bd -yā. [13] Bd adds pi [14] Ck tuṭṭhi. [15] so Cks; Bds migājinaṁ. [16] Bds -patto. [17] Bd -ṇasyaṁ

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṁ citraṁ kilāsinaṁ
viddhastaṁ kuviḷāraṁ[1] va kisaṁ dhamanisanthataṁ. 179.

3. Paramakāruññataṁ pattaṁ disvā kicchagataṁ naraṁ
avaca[2] vyambhito[3] rājā: yakkhānaṁ katamo nu si, 180.

4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro[4] siro,
gattaṁ kammāsavaṇṇan te, kilāsabahulo c' asi, 181.

5. Vaṭṭhanāvalisaṁkāsā[5] piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā[6] ca te aṅgā, nâññaṁ[7] passāmi edisaṁ, 182.

6. Ugghaṭṭapādo[8] tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo[9] si, kuto nu tvaṁ[10] agacchasi[11], 183.

7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano[12],
janetti yāpi te mātā na taṁ iccheyya passituṁ, 184.

8. Kiṁ kammam akarā[13] pubbe, kaṁ avajjhaṁ aghātayi[14],
kibbisaṁ yaṁ karitvāna idaṁ dukkhaṁ upāgamîti. 185.

Tattha Bārāṇassan[15] ti Bārāṇasiyaṁ, mittâmaccaparibbūḷho ti mittehi ca daḷhabhattīhi amaccehi parivuto, Migāciran[16] ti evannāmakaṁ uyyānaṁ, setan ti setakuṭṭhena setaṁ kabarakuṭṭhena citraṁ[17] pabhinnena kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena[18] kilāsinaṁ vedanāmattaṁ[19] kadalipaṇṇe nipannaṁ[20] addasa, viddhastaṁ kuviḷāraṁ vā 'ti vanamukhehi patantena[21] maṁsena viddhastaṁ supupphitakuviḷārasadisaṁ[22], kisan ti ekaccesu padesesu aṭṭhicammamattasarīraṁ[23] sirājālasantharaṁ[24], vyambhito[25] ti bhīto vimhayapuṇṇo[26] vā, yakkhānan ti yakkhānaṁ antare tvaṁ katarayakkho nāmā 'ti, vaṭṭhanāvalisaṁkāsā[27] ti piṭṭhikaṭṭhāne āvunitvā ṭhāpitā vaṭṭhanāvalisadisā[27], aṅgā ti kāḷapabbavallisadisāni[29] te aṅgāni, nâññan ti aññaṁ purisañ ca[30] edisaṁ na passāmi, ugghaṭṭapādo[8] ti rajokiṇṇapādo, ātattarūpo[31] ti sukkhasarīro, duddasîti dukkhena passitabbo, appakāro sîti sarīrappakārarahito, dussaṇṭhāno sîti attho, kiṁ kammaṁ akaran[32] ti ito pubbe kiṁ kammaṁ akara[33], akāsîti attho, kibbisan[32] ti dāruṇakammaṁ.

Tatoparaṁ brāhmaṇo āha:

9. Taggha te ahaṁ akkhissaṁ yathâpi kusalo tathā,
saccavādiṁ hi[34] lokasmiṁ pasaṁsant' idha paṇḍitā. 186.

[1] Bd ko-. [2] Ck avañca. [3] Bd byamitto. [4] Bds -raṁ. [5] so Ck; Cs vaṭṭhatāvaḷi-, Bd vaṭṭanā-, Bd vaḍḍhana-. [6] Bd kālapubbā [7] Bd naññaṁ. [8] Bd ugghaṭha-. [9] Ck ātattha-, Bds āditta-. [10] Cks Bd tvam. [11] Bd kuto si kattha gacchasi. [12] Ck hima-, Bd bhimm-. [13] Bd -raṁ. [14] Cks -si, Bd aghāṭayi. [15] Bd -syan. [16] Bds migājinan. [17] Bd vici-. [18] Bd kaṇḍupharaṇaki-. [19] Bd -nappattaṁ. [20] Cs tipa-, Bd nippa-. [21] Bds paggharan- [22] Bd puppitaṁ ko-. [23] Cs Bd -mattaṁ-. [24] Ck -santhavaṁ, Cs -santhavaṁ corr. to -santhataṁ, Bd sīrajālasaṇataṁ. [25] Bd by-. [26] Bd vimhayamāpanno. [27] so Ck; Cs vaṇṭhatāvali-, Bd vaṭṭanāvaḷi-. [28] Bd piṭhikaṇḍukaṭhāne. [29] Ck kālāvalli-, Cs kaḷāpavalli-. [30] Bd -saṁ, omitting ca-. [31] Bd atitta-, Bs āditta-. [32] so all three MSS. for -rā? [33] Bd -raṁ. [34] Ck -dimhi, Bd -dī hi.

10. Eko caraṁ gogaveso mūḷho[1] accasariṁ vane
araññe īriṇe[2] vane[3] nānākuñjarasevite. 187.
11. Vāḷamigānucarite vippanaṭṭho 'smi kānane,
acariṁ tattha sattāhaṁ khuppipāsāsamappito. 188.
12. Tattha tindukaṁ addakkhiṁ visamaṭṭhabubhukkhito
papātam abhilambantaṁ sampannaphaladhārinaṁ. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesiṁ, tāni rucciṁsu me bhusaṁ,
atitto[4] rukkham āruhiṁ[5], 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekaṁ me bhakkhitaṁ āsi dutiyaṁ abhipatthitaṁ,
tato sā bhañjatha[6] sākhā chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'haṁ sahā va sākhāhi uddhapādo[7] avaṁsiro
appatiṭṭhe anālambe giriduggasmi pāpataṁ. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīraṁ tasmā na samabhajjisaṁ[8],
tattha sesiṁ nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi[9] gonaṅgulo[10] darīcaro
sākhā [hi] sākhaṁ vicaranto[11] khādamāno dumapphalaṁ,
so maṁ disvā kisaṁ paṇḍuṁ kāruññam akaraṁ[12] mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evaṁ dukkhena aṭṭito,
manusso amanusso vā attānaṁ me pavedaya. 195.
19. Tass' añjalim paṇāmetvā idaṁ vacanam abraviṁ:
manusso 'haṁ vasaṁ patto. sā me n' atthi ito gati,
taṁ vo[13] vadāmi: bhaddaṁ vo[13]. tvañ ca me saraṇaṁ bhava[14]. 196.
20. Garusilaṁ[15] gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṁ katvāna nisabho etad abravi: 197.
21. Ehi me piṭṭhim āruyha gīvaṁ gaṇhāhi bāhuhi[16],
ahan taṁ uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā vānarindassa sirīmato
piṭṭhiṁ āruyha dhīrassa gīvaṁ bāhāhi aggahiṁ. 199.
23. So maṁ tato samuṭṭhāsi tejasī[17] balavā kapi
vihaññamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna maṁ santo nisabho etad abravi:
iṁgha maṁ samma rakkhassu, passupissaṁ[18] muhuttakaṁ[19]. 201.

[1] Ck -e, Cs -a [2] Cks irine, Bd iraṇe [3] Ck viciṇe, Cs vicine. [4] Bd atito. [5] Bd āruyhi. [6] Cks bhajjitā. [7] Bd uddhaṁ-. [8] Bd sampapajjiyaṁ. [9] Ck gañji, Bd gacchi. [10] Bds -guṭṭho. [11] so all three MSS. [12] so all three MSS. for -rā? [13] Bd te. [14] Ck -vaṁ, Cs -ve. [15] Ck Bd silaṁ. [16] Cks -hāhi. [17] Ck terasī, Bd tejasi. [18] Cks passa-, Bd pasu-. [19] Bd -tti.

25. Sīhavyagghā[1] ca dīpī[2] ca acchako kataracchayo
te maṁ pamattaṁ hiṁseyyuṁ, te tvaṁ disvāna[3] vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna[4] passupi so muhuttakaṁ;
tadâhaṁ pāpikaṁ diṭṭhiṁ paṭilacchiṁ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayaṁ manussānaṁ yathā c' aññe vane migā,
yan nūn' imaṁ vadhitvāna chāto khādeyya vānaraṁ. 204.
28. Āsito[5] ca gamissāmi maṁsaṁ ādāya sambalaṁ,
kantāraṁ nittharissāmi, pātheyyaṁ me bhavissati. 205.
29. Tato silaṁ[6] gahetvāna matthakaṁ sannitāḷayiṁ[7],
mama hatthakilantassa[8] pahāro dubbalo ahu. 206.
30. So ca vegen' udappatto[9] kapi ruhiramakkhito
assupuṇṇehi nettehi rodanto maṁ udikkhati: 207.
31. Màyyo[10] maṁ kari[11], bhaddan te, tvaṁ ca nām' edisaṁ kari,
tvaṁ ca kho nāma dīghāyu[12] aññaṁ[13] vāretuṁ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka[14]
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo[15] mayā. 209.
33. Anīto[16] paralokā va dubbheyyaṁ[17] maṁ amaññatha,
taṁ tena[18] pāpadhammena[19] pāpaṁ pāpena cintitaṁ. 210.
34. Mā[20] h' eva tvaṁ adhammaṭṭha vedanaṁ kaṭukaṁ phusi,
mā h' eva pāpaṁ kammantaṁ phalaṁ veḷuṁ va taṁ[21] vadhi. 211.
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammaṁ amaññatha[22],
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vāḷānaṁ[23], patto si mānusiṁ padaṁ,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha[24] yathāsukhaṁ. 213.
37. Idaṁ vatvā giricaro rahade[25] pakkhalya matthakaṁ
assūni sampamajjitvā tato pabbataṁ āruhi. 214.
38. So 'haṁ tenâbhisatto[26] 'smi pariḷāhena aṭṭito[27],
ḍayhamānena gattena vāriṁ[28] pātuṁ upāgamiṁ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasaṁkāso sabbo[29] me samapajjatha[30]. 216.

[1] Bd sīhā byagghā. [2] all three MSS. -i. [3] Bd -ni [4] Ck -tetuna, Cs -tātūna? Bd -ttātuna. [5] Ck āsino, Cs āsito? Bd asito [6] all three MSS. sī-. [7] Cs -layiṅ, Bd -layi. [8] Cs bhatta-, Bd -gatta-, Bs -gattaṁ-. [9] Bd -naduppatto. [10] Ck māyye. [11] Cks omit kari. [12] Bd dighāvu. [13] Bd -e. [14] Ck -kā, Bd -rikaṁ. [15] Bd -to. [16] Ck ānito, Bd anito. [17] Cks dumbheyya. [18] Cks tetaṁ. [19] Bd -kammena. [20] Cks me. [21] Cks va kaṁ. [22] Cks asaññata. [23] Ck vālā-. [24] Ck -e. [25] Bds ruhiraṁ. [26] Cks tenāhisatto, Bd tenābhisitto. [27] Ck aṭṭhi-, Bd aṇḍito. [28] Bd -i. [29] Cks -e. [30] all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmiṁ nipatiṁsu me
tāvanto gaṇḍū[1] jāyetha addhabeluvasādisā[2]. 217.
41. Pabhinnā paggghariṁsu me[3] kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva[4] gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṁ:
okkitā[5] pūtigandhena mâssu orena-m-āgamā[6]. 219.
43. Etādisaṁ idaṁ dukkhaṁ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṁ kammaṁ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṁ vo vadami bhaddaṁ vo yāvant' cttha samāgatā: (Dhp. v. 387.)
mâssu mittānaṁ dubbhittho[7], mittadubbho[8] hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhī kilāsī bhavati yo mittānaṁ idha[9] dubbhati,
kāyassa bhedā mittaddu[10] nirayaṁ [so] upapajjatîti. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti[11] tathā[12] kathessāmi, gogaveso ti natthagone[13] gavesanto, accasarin ti manussapathaṁ atikkamitvā Himavantaṁ pāvisiṁ, araññe ti arājake[14] suññe, īrine[15] ti sukkhakantāre, vicine[16] ti vivitte[17], vippanaṭṭho ti maggamūḷho, bubhukkhito ti sañjātabubhukkho chātajjhatto, papatamabhilambantan ti papātaabhimukhaṁ[18] olambantaṁ, sampannaphaladhārin ti madhuraphaladhārinaṁ, vatasītānîti paṭhamaṁ tāva vātapatitāni khādiṁ[19], tattha[20] hessāmîti tasmiṁ rukkhe suhito bhavissāmîti ārūḷho 'mhi, tato sā[21] ti tassa abhipatthitassa atthāya hatthe pasārite sā mayā abhiruḷhasākhā[22] pharasunā chinnā viya abhañjatha[23], anālambe ti ālambitaṭṭhānarahite[24], giriduggasmin ti girivisame, sesin ti sayito mhi, kapimāgañchîti[25] kapi āgacchi[26], gonaṅgulo[27] ti gunnaṁ[28] naṅguṭṭhasadisanaṅguṭṭho, gonaṅguttho[29] ti pi pātho, gonaṅgulîti pi paṭhanti, akaraṁ mayîti akari mayi, ambho ti mahārāja so kapirāja tasmiṁ Narakapapāte[30] mama udakapothanasaddaṁ sutvā maṁ ambho ti ālapitvā ko nāma[31] so ti pucchi, vasappatto ti vyasanaṁ patto[32], papātassa vasam patto[33] ti attho, bhaddaṁ[34] vo[35] ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddaṁ tumhākaṁ hotu, garusilan ti mahārāja so kapirājā maya evaṁ vutte mā bhāyîti maṁ assāsetvā paṭhamaṁ tāva garuṁ silaṁ[36] gahetvā yoggaṁ karonto pabbate

[1] Bds gaṇḍu, Cks anu. [2] Bd adha- [3] Cks omit me. [4] Bd yena ca [5] Ck osakkhitā, Cs osakkitā [6] Ck onemāgamaṁ, Cs orena-, Bd orena āmāha [7] Bd dubbi-. [8] Cks -dubho [9] so all three MSS. [10] Bd -dubbhi. [11] Bd -si. [12] Bds add vo. [13] Bds natthe-. [14] Bd arañña ti rājake, Cks āraññake ti arājake. [15] Ck irino, Cs irine, Bds irane. [16] so Cs; Ck -ne, Bd vivane. [17] Cks vicitte. [18] Bd -tābhi-. [19] Bd omits khā-. [20] Cks omit tattha. [21] Bds sākhā. [22] Bd -hā sākhā. [23] Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bd abhañcatha-. [24] Bds ālambitabba-. [25] Ck -gacchiti, Cs -gañjīti? Bd -gacchiti. [26] Ck āgachi, Cs āgañji? [27] Bd gonaṅgutho. [28] Ck gunnā, Cs guṇṇa. [29] Bd omits go-. [30] Bd -ke-. [31] Cks -mo [32] Cks panno. [33] Bd omits va. [34] Cks bhadraṁ [35] Bds bhaddante. [36] Ck Bd sī-.

viçari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātatate[1] thatvā maṁ etad[2] abravi, bāhuhîti[3] dvīhi bāhāhi mama gīvaṁ sugahitaṁ ganhi[4], vegasā ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihatthaṁ Narakapapātaṁ[5] vātavegena otaritvā[6] udakapitthe thitassa ahaṁ vegena pitthiṁ abhirūhitvā ubhohi bāhāhi gīvaṁ aggahesiṁ, vihaññamāno ti kilanto, kicchenā 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahaṁ taṁ uddharanto va[7] kilanto[8] muhuttaṁ vissamanto passupissaṁ tasmā maṁ[9] rakkhāhîti, yathā c' aññe[10] vane migā ti sīhādīhi[11] aññe pi ye imasmiṁ ṭhāne[12] vāḷamigā, pāliyaṁ pana acchako[13] kataracchayo ti likhanti, paritātūnan[14] ti mahārāja evaṁ[15] so kapirājā maṁ attano parittāṇaṁ katvā muhuttaṁ passupi ayonisomanasikārena, bhakkho ti khāditabbayuttako, āsito ti dhāto[16] suhito, sambalan ti pātheyyaṁ, matthakaṁ sannitāḷayin[17] ti tassa vānarindassa matthakaṁ pahariṁ[18], sannitālayin[19] ti pi pāṭho, dubbalo ahū 'ti na balavā āsi[20] yathādhippāyaṁ na agamāsi, vegenā 'ti mayā pahaṭapāsāṇavegena[21], udappatto[22] ti uṭṭhito, māyyo[23] ti tena mittadūbhipurisena[24] silāya paviddhāya[25] mahācammaṁ chijjitvā[26] olambi, ruhiraṁ pagghari, M vedanamatto[27] cintesi: imasmiṁ ṭhāne añño[28] n' atthi, idaṁ bhayaṁ imaṁ[29] purisaṁ nissāya uppannan ti so maraṇabhayabhīto olambantaṁ cammavaṭṭiṁ[30] hatthena gahetvā uppatitvā sākhaṁ abhiruyha tena pāpena saddhiṁ sallapanto māyyo[23] man ti ādim āha, tattha māyyo[23] maṁ bhaddante ti mā ayyo[31] maṁ bhaddante ti[32] taṁ nivāreti, tvaṁ nāma evaṁ mayā papātā uddhato[11] edisaṁ pharusakammaṁ mayi kari aho te ayuttaṁ katan ti, aho vatā 'ti garahanto evam āha, tāva dukkarakārakā[33] 'ti mayi aparajjhanena atidukkatakammakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānīto, dūbheyyan[34] ti dūbbhitabbaṁ vadhitabbaṁ, vedanaṁ kaṭukan ti evaṁ sante pi tvaṁ adhammaṭṭha yādisaṁ[35] ahaṁ phusāmi edisam[36] vedanaṁ kaṭukaṁ mā phusi, taṁ pāpakammaṁ phalaṁ veḷuṁ va taṁ mā vadhîti maṁ mahārāja piyaputtakaṁ viya anukampi, atha naṁ ahaṁ etad avocaṁ: ayya mayā kataṁ dosaṁ hadaye[37] mā kari, mā maṁ asappurisaṁ evarūpe araññe mārayi[38], ahaṁ disāmūḷho maggaṁ na jānāmi, attanā katakammaṁ[39] mā[40] nāsetha, jīvitadānaṁ me detha, araññā nīharitvā manussapathe[41] ṭhapethā 'ti evaṁ vutto so mayā saddhiṁ sallapanto tayi me n' atthi vissāso ti ādim aha, tattha tayîti ito paṭṭhāya mayhaṁ tayi

[1] Bds pabbatapapāte. [2] Bd etaṁ. [3] all three MSS. bāhābīti. [4] Cks -a. [5] Bd -te. [6] Cks notaritvā. [7] Bd omits va. [8] Bd kilamanto. [9] Bs naṁ. [10] Cks yo cevaññe. [11] so all three MSS. [12] Bd vane. [13] Cks acchā-. [14] Ck -tātun, Bd parittānā. [15] Bd omits e-. [16] Bd khādito. [17] Ck -tālayin, Bd -taḷayin. [18] all three MSS. -ri. [19] Cks -tāḷayin, Bd -tāḷan. [20] Bd asi. [21] Bd pahita-. [22] Cks udapa-. [23] Ck māyye. [24] Ck -dubhi-, Cs -dūbhī, Bd -dubbhi-. [25] Bd paviṭhāya [26] Bd bhijjitvā [27] Bd -ppatto [28] Bd -e. [29] Bd omits i-. [30] Bds cammabandhaṁ. [31] Ck Bd -e. [32] Bd omits mā - - ti. [33] Cks -rikā. [34] Bd dubbh-. [35] Bds adds vedanaṁ. [36] Bd id-. [37] Cks omit dosaṁ hadaye. [38] Bd mā nassa. [39] Bd kataṁ-. [40] so āll three MSS for mā maṁ? [41] Bd -aṁ.

vissāso n' atthi, ehîti bho purisa ahaṁ tayā saddhiṁ magge na gamissāmi tvaṁ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahaṁ rukkhaggen' eva [1] gamissāmîti, mutto sîti atha maṁ so mahārāja araññā nīharitvā bho purisa mutto si vāḷamigānaṁ hatthā [2], patto si mānusiṁ padan ti manussupacāraṁ [3] āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahaṁ mahārāja tena vānarena abhisatto pāpakamme pariṇate [4] tenâbhisatto [5] 'smîti maññamāno evam āha, aṭṭito [6] ti upadduto, upāgamin ti ekaṁ rahadaṁ upagato 'smi, samapajjathā [7] 'ti jāto evarūpo hutvā upaṭṭhāsi, yāvanto ti yattakāni, gaṇḍū [8] jāyethā 'ti gaṇḍā jāyiṁsu, so kira pipāsaṁ sandhāretuṁ asakkonto udakañjaliṁ ukkhipitvā [9] thokaṁ pivitvā sesaṁ sarīre siñci [10], ath' assa tāvad eva udabindugaṇanāya addhabeluvapakkapamāṇā [11] gaṇḍā uṭṭhahiṁsu, tasmā evam āha, pabhinnā ti te gaṇḍā taṁ divasam eva bhijjitvā kuṇapā [12] pūtigandhikā hutvā pubbalohitāni paggharimsu, yena 'ti yena [13] maggena, okkitā [14] ti [15] pūtigandhena okiṇṇā parikkitā [16] parivāritā, māssu orena āgamā ti [17] duṭṭhasatta orena mâssu āgamā, amhākaṁ santikaṁ mā agamasi [18], evaṁ vadantā nivārentîti [19] attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama ettakaṁ kālam sakakammaṁ anubhomi, iti so attano mittadūbhikammaṁ [20] vitthāretvā mahārāja maṁ yeva oloketvā evarūpaṁ kammam na kenaci kattabban ti vatvā tam vo ti ādim āha, tattha tan ti tasmā yasmā evarūpaṁ kammaṁ evam dukkhavipākaṁ tasmā ti attho, kutthī kilasī bhavati yo mittānaṁ idha dubbhati kāyassa bhedā mittaddu [21] nirayam so upapajjatîti [22] ayaṁ abhisambuddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiṁ [23] loke mittānaṁ dubbhati hiṁsati so evarupo hotîti [24] attho

Tassâpi purisassa raññā saddhiṁ kathentassa kathentass' eva paṭhavi vivaram adāsi, taṁ khaṇaṁ ñeva cavitvā avīcimhi nibbatto. Rājā tasmiṁ paṭhaviṁ paviṭṭhe uyyānā nikkhamitvā nagaraṁ paviṭṭho.

S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṁ silaṁ [25] pavijjhi [26] yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Devadatto ahosi, kapirājā aham evā" 'ti. Mahākapijātakaṁ.

[1] Bd -ggeheva. [2] Cks hattha. [3] Bd adds patto. [4] Bd -to [5] Cks tena satto. [6] Cks aṭṭhi-, Bd aṇḍi-. [7] Cks sammap-. [8] Cks andu, Bd gaṇḍu. [9] Cks udakajaliṁ-, Bd udakañcalikkhipitvā. [10] Bd -cati. [11] Bd aḍhabelupakka-. [12] Cks -pa. [13] Bd repeats yena. [14] Ck okkhitā [15] Cks add okkitā. [16] Ck -kkhata, Cs -kkhita, Bd -kkhitā. [17] māssu - - ti wanting in Cks. [18] Bd -siti. [19] Cks -retīti. [20] Bd attanā dubbhi-. [21] Bd -dubbhi. [22] all three MSS. uppa-. [23] Bd omits im-. [24] Cks ahosīti. [25] all three MSS. sīlaṁ. [26] Bd pativijjhi, cfr. Dhp. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṁ. Taṁ sabbaṁ Mahāummaggajātake āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṁ.

8. Paṇḍarajātaka.

Vikiṇṇavācan ti. Idaṁ S. J. v. musāvādaṁ katvā Devadattassa paṭhavipavesanaṁ ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādaṁ katvā paṭhaviṁ paviṭṭho yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddaṁ pakkhanditvā sattame divase atīradassaniyāya nāvāya samuddapiṭṭhe bhinnāya ṭhapetvā ekaṁ avasesā macchabhattā[1] ahesuṁ. Eko pana vātavasena[2] Karambiyapaṭṭanaṁ nāma pāpuṇi, so samuddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṁ paṭṭane[3] bhikkhāya cari. Tam enaṁ manussā „ayaṁ samaṇo apiccho santuṭṭho“ ti sambhāvetvā sakkāraṁ kariṁsu. So „laddho me jīvikopāyo[4]“ ti tesu nivāsanapāpuraṇaṁ[5] dadantesu[6] pi na icchi[7]. Te „n' atthi ito uttariṁ appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo pasīditvā tassa assamapadaṁ katvā tattha naṁ vāsesuṁ[8]. So karambiyaacelo[9] ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājâpi 'ssa supaṇṇarājā ca upaṭṭhānaṁ āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro nāma. Ath' ekadivasaṁ supaṇṇarājā tassa santikaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ nisinno evam āha: „bhante amhākaṁ ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṁ nāgānaṁ gaṇhananiyāmaṁ[10] mayaṁ na jānāma, guyhakāraṇaṁ[11] kira nesaṁ atthi, sakkheyyātha[12] nu kho tumhe ete piyāyamānā[13]

[1] Bds macchakacchapabhakkhā. [2] Bd -vegena. [3] Bd adds neva [4] Bd -topāyo. [5] Bd -päruppanaṁ. [6] Bd dentesu; ahesuṁ eko - - - tesu wanting in Ck. [7] Bd icchati. [8] Bd vāsāpesuṁ. [9] Bd -biyaṁ acelo, Cks -biyavelo. [10] Bd -taniyāmaṁ. [11] Cks guyhaṁ-. [12] Bds sakkuṇeyyātha. [13] Bd piyamānā.

viya taṁ kāraṇaṁ pucchitun" ti. So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante[1] nāgarājassa āgatakāle vanditvā nisinnaṁ nāgarājānaṁ pucchi: „nāgarāja supaṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā kathaṁ gaṇhitum sakkontîti". „Bhante, idaṁ amhākaṁ guyhaṁ[2] rahassaṁ, mayā imaṁ kathentena ñātisaṁghassa maraṇaṁ ābhataṁ[3] hotîti". „Kiṁ pana tvaṁ āvuso 'ayaṁ[4] aññassa kathessatîti[5]' evaṁsaññī hosi[6], nâhaṁ aññassa[7] kathessāmi, attanā[8] pana jānitukāmatāya pucchāmi[9], tvaṁ mayhaṁ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehîti". Nāgarājā „kathemi bhante" ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam[10] pi pucchi, tadâpi 'ssa na kathesi. Atha naṁ tatiyadivase āgantvā nisinnaṁ nāgarājānaṁ „ajja tatiyo divaso, mama pucchantassa kimatthaṁ na kathesîti". „Tumhe aññassa ācikkhissathā 'ti bhayena bhante" ti. „Kassaci na kathessāmi, nibbhayo kathehîti". „Tena hi bhante aññassa mā kathayitthā" 'ti paṭiññaṁ gahetvā „bhante mayaṁ mahante mahante pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṁ āgamanakāle mukhaṁ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasituṁ gacchāma[11], te āgantvā amhākaṁ sīsaṁ gaṇhanti, tesaṁ amhe garubhāre hutvā nipanne uddharituṁ vayamantānaṁ[12] ñeva udakaṁ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesaṁ amhe gaṇhantānaṁ kiṁ sīsena gahitena, bālā naṅguṭṭhe[13] gahetvā amhe heṭṭhāsīsake[14] katvā gahitagocaraṁ[15] mukhena chaḍḍāpetvā lahuke katvā gantuṁ[16] sakkontîti". Iti so attano rahassakāraṇaṁ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṁ pakkante supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṁ[17] vanditvā „kiṁ bhante pucchitaṁ te nāgarājassa guyhakāraṇan[18] ti āha. So

[1] Ck pakkhante. [2] Bd guyha. [3] Bd ahataṁ, Cks āvāṭaṁ. [4] Bds ahaṁ. [5] Bd kathissāmi, Bs kathissanti. [6] Bds ahosīti [7] Bd aññaṁ. [8] Bd -no [9] Cks pucchi. [10] Bd -se. [11] Bd icchāma. [12] Bd vāyamāna. [13] Bd -ena. [14] Bd sīse. [15] Ck -ti, Bd gahitaṁ. [16] Cks add na. [17] Bd -laṁ. [18] Cks guyhaṁ-.

„āma āvuso[1]“ ti vatvā sabbaṁ tena kathitaniyāmen' eva kathesi. Taṁ sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttaṁ kataṁ[2], ñātīnaṁ nāma nassananiyāmo parassa na[3] kathetabbo, hotu ajja mayā supaṇṇavātaṁ[4] katvā paṭhamaṁ evam[5] eva gahetuṁ vaṭṭatîti“ so supaṇṇavātaṁ katvā Paṇḍaranāgarājānaṁ naṅguṭṭhe[6] gahetvā heṭṭhāsīsakaṁ[7] katvā gahitagocaraṁ[8] chaḍḍāpetvā uppatitvā ākāsaṁ pakkhandi. Paṇḍarako[9] ākāse heṭṭhāsīsakaṁ olambanto „mayā va[10] mama dukkhaṁ ābhatan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācaṁ anigūḷhamantaṁ[11]
asaññataṁ aparicakkhitāraṁ[12]
bhayaṁ tam anveti[13] sayaṁ abodhaṁ[14]
nāgaṁ yathā Paṇḍarakaṁ supaṇṇo. 223.

2. Yo guyhamantaṁ parirakkhaneyyaṁ[15]
mohā naro saṁsati bhāsamāno[16]
taṁ bhinnamantaṁ bhayam[17] anveti khippaṁ
nāgaṁ yathā Paṇḍarakaṁ supaṇṇo. 224.

3. Nânumitto garuṁ[18] atthaṁ guyhaṁ vedetum arahati
sumitto ca asaṁbuddhaṁ saṁbuddhaṁ vā[19] anatthavā. 225.

4. Vissāsam āpajjim[20] ahaṁ: acelo
samaṇo ayaṁ sammato bhāvitatto,
tassâham akkhiṁ vivariṁ guyhaṁ atthaṁ[21],
atītamattho kapaṇo[22] rudāmi. 226.

5. Tassâhaṁ paramaṁ brahme guyhaṁ[23]
vācaṁ h' imaṁ nâsakkhi saṁyametuṁ,
tappakkhato hi bhayam āgataṁ mama,
atītamattho kapaṇo[22] rudāmi, 227.

[1] Bd kāraṇanti āmāvuso. [2] Bd ak-. [3] Bd omits na. [4] Bd -vākaṁ. [5] Bd etam. [6] ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. [7] Bd sīsaṁ. [8] Ck -te-. [9] Ck -ra, Bd -ro. [10] Bd omits va. [11] Bd -guyha-. [12] Bd aparirakkhi-. [13] Cks anve. [14] Ck akkho-, Cs akho-. [15] Bd -rakkheyyaṁ. [16] Bd hā-. [17] so all three MSS. for bhay'? [18] Bd guru. [19] Cks ca. [20] Bd -i. [21] Ck Bd guyhamattaṁ, Cs guyhamatthaṁ for guyhatthaṁ? [22] Bds -ṇaṁ. [23] so all three MSS. for tassâha brahme paramaṁ guyhatthaṁ?

6. Yo ve naro suhadaṁ maññamāno
guyhaṁ atthaṁ saṁsati dukkulīne[1]
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho[2] bālo asaṁsayaṁ so. 228.

7. Tirokkhavāco[3] asataṁ paviṭṭho
yo saṁgatīsu[4]-m-udīreti[5] vākyaṁ
āsīviso dummukho ty-āhu taṁ naraṁ,
ārā[6] arā[7] saṁyame tādisamhā. 229.

8. Annaṁ pānaṁ kāsikaṁ[8] candanañ ca
manāpiṭṭhiyo mālamucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pāṇupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthaṭavacanaṁ, anigūḷhamantan[9] apaṭicchannamantaṁ, asaññatan ti kāyadvārādīni rakkhituṁ asakkontaṁ, aparicakkhitāran[10] ti ayaṁ mayā kathitamantaṁ rakkhituṁ[11] na[12] sakkhissatîti puggalaṁ oloketuṁ upaparikkhituṁ asakkontaṁ, bhayaṁ tan[13] ti taṁ imehi catūhi aṅgehi samannāgataṁ abodhaṁ[14] nippaññaṁ puggalaṁ sayaṁkatam eva bhayaṁ anveti[15] yathā maṁ Paṇḍarakaṁ nāgaṁ supaṇṇo anvāgato ti, saṁsati bhāsamāno ti rakkhituṁ asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno kathetī[16], nānumitto ti na anumitto anuvattanamattena[17] yo mitto na hadayena so guyham[18] atthaṁ jānituṁ nârahatîti[19] paridevati, asambuddhan ti asambuddhaṁ ajānanto, appañño ti attho, sambuddhan ti sambuddhaṁ jānanto ti attho, i. v. h.: yo pi suhadayo mitto apañño sapañño pi vā yo[20] anatthavā anatthacaro so pi guyhaṁ vedituṁ nârahat' evā 'ti, samaṇo ayan ti ayaṁ samaṇo ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno ahaṁ etasmiṁ vissāsaṁ āpajjiṁ, akkhin ti kathesiṁ, atītamattho ti atītattho atikkantattho hutvā idāni kapaṇaṁ rudāmîti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa brahme ti supaṇṇaṁ ālapati, saṁyametun ti idaṁ[21] guyhaṁ vācaṁ rahassakāraṇaṁ[22] rakkhituṁ guyhituṁ[23] na[24] sakkhiṁ, tappakkhatohîti idāni idaṁ bhayaṁ mama tassa acelassa pakkhato[25] koṭṭhāsato santikā āgataṁ iti atītattho kapaṇaṁ rudāmîti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno,

[1] Cks -no. [2] so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. [3] Ck nirukkha-, Cs rikarukkha-. [4] Bd -tisu, Cks -tīsa. [5] Bs sumu-. [6] Bds arā. [7] Cs ārā. [8] Bd -ka. [9] Bd -guyha-. [10] Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. [11] Cks add rakkhissati. [12] Bd nā. [13] Bd bhayamanvetī. [14] Ck akhodaṁ, Cs akhodaṁ corr. to abo-. [15] Cks ārocati. [16] Bd kathesi. [17] Cks -mantena. [18] Cs Bd -a. [19] Bd araha-. [20] Cks so. [21] Bd imaṁ. [22] Cks rahassaṁ-. [23] Bds rahituṁ ɔ: gu-. [24] Bd nā. [25] Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne[1] nīce, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe[2] guyhaṁ saṁsati so bālo asaṁsayaṁ pallatthito[3] parivattetvā patito[4] hato yeva nāmā 'ti attho, tirokkhavāco ti attano[5] vācaṁ bhāsitukāmo[6] tassa tirokkhakattā[7] paṭicchannavāco[8], asataṁ paviṭṭho ti asappurisānaṁ antaraṁ paviṭṭho asappurisesu pariyāpanno, saṁgatisu|mudīretīti[9] saṁgatisu udīreti yo evarūpo paresam rahassaṁ sutvā parisamajjhesu asukena asukaṁ nāma kataṁ vā vuttaṁ vā ti vākyaṁ udīreti taṁ naraṁ āsīviso dummukho pūtimukho ti āhu, tādisamhā purisā ārā ārā[10] saṁyame dūradūrato[11] virameyya, parivajjeyyā[12] 'ti attho, mālamucchādanañcā[13] 'ti mālā[14] ca dibbaṁ catujātigandhaucchādanañ ca[15], ohāyā[16] 'ti etehi[17] dibbaannādayo sabbakāme ajja mayaṁ ohāya chaḍḍetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyamhā 'ti bho supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe[18] saraṇaṁ no hohîti.

Evaṁ Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhahi gāthāhi paridevi[19]. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṁ sutvā „nāgarāja attano rahassaṁ acelakassa kathetvā idāni kimatthaṁ paridevasîti" taṁ garahitvā

9. Ko n' īdha tiṇṇaṁ garahaṁ upeti
asmin dha loke pāṇabhū[3] nāgarāja:
samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
kiṁkāraṇā Paṇḍaraka-ggahīto ti gātham āha. 231.

Tattha konīdhā 'ti idha amhesu tīsu janesu ko nu, asmiṁ[20] dhā 'ti ettha, idhā 'ti nipātamattaṁ, asmiṁ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto, athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṁ tāva mā garaha, so hi upāyena taṁ rahassaṁ pucchi, supaṇṇam pi mā garaha, aham pi tava[21] paccatthiko, Paṇḍarakaggahīto ti samma Paṇḍaraka ahaṁ kiṁkāraṇā supaṇṇena gahīto ti cintetvā pana attānam eva garaha tayā hi rahassaṁ kathentena attanā va attano anattho kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṁ sutvā Paṇḍarako itaraṁ gātham āha:

10. Samaṇo ti[22] me sammatatto ahosi
piyo ca me manasā bhāvitatto,

[1] Bd akusalaje, Bs akulaje. [2] Bds -paṁ. [3] so all three MSS. [4] Bd pāpito. [5] Cks add yā. [6] Bd kathetu-. [7] Ck tirokatatthā, Cs tirokatattā. [8] Bds apati-. [9] Ck saṁhatisa-, Cs saṁgatisa-. [10] Bds arā arā. [11] Bd omits dūra. [12] all three MSS. -yyan-. [13] Cks mālāucchā-. [14] Bd -laṁ. [15] Bds -jātiyagandhañca-. [16] Cks -ya. [17] Bds omit hi. [18] Bd amhaṁ. [19] Bd -viti. [20] all three MSS. asmi. [21] Bd tāva. [22] Cks hiyo.

tasmâham[1] akkhiṁ vivariṁ guyham atthaṁ[2],
atītamattho kapaṇaṁ rudāmîti. 232.

Tattha sammatatto ti so samaṇo mayhaṁ sappuriso ayan ti sammatabhāvo[3] ahosi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo[3] ca me ahosi.

Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na[4] ninditabbā[5],
saccena dhammena dhiyā[6] damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

12. Mātāpitā paramā bandhavānaṁ,
nâssa[7] tatiyo[8] anukampak' atthi,
tesam pi guyhaṁ paramaṁ na saṁse
mantassa bhedaṁ parisaṁkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
sabhāya vā[9] yassa hontī[10] sapakkhā
tesaṁ pi guyhaṁ paramaṁ na saṁse
mantassa bhedaṁ parisaṁkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṁ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā ñātisaṁghapurakkhatā
tassâpi guyhaṁ paramaṁ na saṁse
mantassa bhedaṁ parisaṁkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā natthîti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthîti attho, i. v. h.: nāgarāja loke amaro pi n' atthi, paññāvidhâpi atthi, sā aññesaṁ paññākoṭṭhāsasaṁkhātā paññāvidhā attano jīvitahetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti paññāsadisā na[11] ninditabbā[12] nāma, paññājātidhammā[13] n' atthi, taṁ kasmā nindasîti, yesaṁ pana paññāvidhānam pi na ninditabban ti pi pāṭho tesaṁ[14] ujukam eva saccenā 'ti ādīsu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca paññāsaṁkhātāya dhiyā[15] ca indriyadamanena[16] alabbhaṁ dullabhaṁ atthasamāpattiphalanibbānasaṁkhātam[17] pi[18] visesaṁ avyāharati[19] āvahati taṁ

[1] Bd tassā-. [2] so all three MSS. for guyhatthaṁ? [3] Cks -tasabhāvo. [4] Cks omit na. [5] Cks nandi-. [6] Cks viyā, Bd dhītiyā for dhiccā, Bs dhitiyā. [7] Bd nassa. [8] Bd tiyo; read na assa tacco? [9] Cs sabhāvā, Bd sahāyāvā. [10] all three MSS. -i. [11] Ck omits na. [12] Ck nandi-. [13] Ck aṁñāchātidhammā, Bds aññādhammajāti. [14] Cks tejasaṁ. [15] Cks viyā, Bd dhitiyā, Bs vīthiyāya. [16] Bd -dhammena. [17] Bd -pattimaggaphala-. [18] Cks hi [19] Bd abyā-.

nipphādeti[1] naro idha, tasmā nârahasi[2] acelaṁ ninditum, attānam eva garaha, acelena hi attano paññāvantatāya[3] upāyakusalatāya taṁ[4] vañcetvā tvaṁ[5] rahassaṁ gūḷhamantaṁ[6] pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṁ uttamabandhavā nāma, nāssa[7] tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṁ parisaṁkamāno paṇḍito, tesaṁ mātāpitunnam pi paramaguyhaṁ na saṁseyya, tvaṁ pana mātāpitunnam pi akathetabbaṁ acelassa kathesîti attho, sabhāya[8] vā ti suhadayamittā vā, sapakkhā[9] ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samānapakkhā ñātayo[10], tesampîti nesaṁ[11] pi ñātimittānaṁ na katheyya, tvaṁ pana[12] acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā[13] ti komārī piyabhāṇinī[14] puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpa bhariyâpi ce[15] ācikkhāhi me tava guyhan ti vadeyya tassâpi na saṁseyya.

Tatoparā[16]:

15. Na guyham atthaṁ vivareyya rakkheyya naṁ yathā nidhiṁ,
na hi pātukato sādhu guyho[17] attho pajānatā[18]. 237.

16. Thiyā[19] guyhaṁ na saṁseyya amittassa ca paṇḍito
yo câmisena[20] saṁhīro[21] hadayatthe no ca yo naro. 238.

17. Guyham attham asambuddhaṁ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati. 239.

18. Yāvanto purisass' atthaṁ guyhaṁ jānanti mantinaṁ
tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṁ na vissaje[22]. 240.

19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṁ,
rattiṁ giraṁ nâtivelaṁ pamuñce,
upassutikā hi suṇanti mantaṁ,
tasmā manto khippam upeti bhedan ti 241.

pañca gāthā Ummaggajātake Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti[23].

Tatoparāsu:

20. Yathâpi assa[24] nagaraṁ mahantaṁ
āḷārakaṁ[25] āyasaṁ Bhaddasālaṁ

---

[1] Ck Bd nippā-. [2] Bd nāharasi. [3] Bd paññavantāya. [4] Bd omits taṁ. [5] Cks omit tvaṁ. [6] Bd guyha-. [7] Bd nassa. [8] all three MSS. sahāya. [9] Cks saparikkhā. [10] Cs Bd ñāti.- [11] Bds ete-. [12] Cs adds mātapitunnampî akathetabbaṁ. [13] Bds ce. [14] Bd adds ti. [15] Cks me. [16] Bd adds āha. [17] Ck -aṁ. [18] Bds -to. [19] Cks piyā, Bd tiyā. [20] Cs -naṁ. [21] all three MSS. -hi-. [22] Bd vissajje [23] Cks -ssati. [24] Bds aya. [25] Bds advār-.

samantakhātāparikhāupetaṁ
evam pi me te idha guyhamantā. 242.
21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā
daḷhā sadatthesu narā dujivhā[1]
ārā amittā vyavajanti tehi
āsīvisā vā-r-iva sattusaṁghā[2] ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpaṇādīhi[3] sālādīhi sampannaṁ, samantakhātāparikhāupetan ti samantakhātāhi[4] parikhāhi upetaṁ[5], evampi me ti evam pi mayhaṁ te purisā khāyanti katare ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā ālādvārakassa[6] ayomayanagarassa manussānaṁ upabhogo[7] paribhogo anto hoti na abbhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāparaṁ sañcāro[8] chijjati gūḷhamantā[9] purisā evarūpā honti attano gūḷhaṁ[10] attano anto yeva jīrāpenti[11] na aññassa kathentîti, daḷhā sadatthesū 'ti attano atthesu thirā, dujivhā ti Paṇḍarakaṁ[12] nāgaṁ ālapati, vyavajantîti paṭikkamanti, āsīvisā vāriva sattusaṁghā[13] ti ettha vā 'ti nipātamattaṁ, āsīvisā sattusaṁghārivā[14] 'ti attho, yathā āsīvisato sattusaṁghā[15] jīvitukāmā manussā ārā paṭikkamanti evaṁ tehi guyhamantehi narehi[16] ārā amittā paṭikkamanti[17], upagantuṁ otāraṁ[18] na labhantîti vuttaṁ hoti.

Evaṁ supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:
22. Hitvā[19] gharaṁ pabbajito acelo
naggo muṇḍo carati[20] ghāsahetu,
tamhī nu kho vivariṁ[21] guyham atthaṁ[22],
atthā ca dhammā ca avāgat' amhā[23]. 244.
23. Kathaṁkaro cā hi[24] supaṇṇarāja[25]
kiṁsīlo kena[26] vatena vattaṁ
samaṇo caraṁ hitvā mamāyitāni
kathaṁkaro saggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūraṇatthāya khādaniyabhojaniyaṁ[27] pariyesanto carati, avāgatamhā[28] ti apagatā parihīn' amhā, kathaṁkaro

[1] Bd dujīvā. [2] Ck satthu-, Bd satta saṅkhā. [3] Bd apanādīhi sālāhi. [4] Bds samantā-. [5] Bds upagataṁ. [6] so Ck for āla-? Cs āvarakassa, Bds advār-. [7] Bds -ga. [8] Bd -caro. [9] Bd guyha-. [10] Bd guyhaṁ-. [11] Ck Bd ji-. [12] Bds -ka. [13] Bd satta-, Bs santa-. [14] Ck -gharivā, Cs -ttusaghārivā corr. to -gharivā, Bd sattasaṅkhārivā, Bs santasaṁghā-. [15] Bd sattasaṅkhā. [16] Bd nagarehi. [17] Bd atikkamanti. [18] Bd okāsaṁ. [19] Bd hitvāna. [20] Cks vicarati. [21] Cks vicariṁ. [22] Ck Bd guyhamattaṁ. [23] Bd apagatamhā. [24] Cs ca hi, Bds hoti. [25] Ck -jā. [26] so all three MSS. for keneva? [27] Bds -ye.

cā[1] ti idaṁ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṁ[2] ñatvā samaṇapaṭipattiṁ pucchanto āha, tattha kiṁsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā 'ti katarena[3] vatasamādānena vattanto, samano caran ti[4] pabbajjāya[5] sañcaranto[6] taṇhāmamāyitāni[7] hitvā kathaṁ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggan ti kathaṁkaronto ca suṭṭhu aggaṁ devanagaraṁ samaṇo upetîti.

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā
akkodhano pesuṇiyaṁ pahāya
samaṇo caraṁ hitvā mamāyitāni
evaṁkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhattabahiddhāsamuṭṭhānehi hirottappehi titikkhāsaṁkhātāya adhivāsanakhantiyā indriyadamena ca upeto akujjhanasīlo pisuṇavācaṁ pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo nāma hoti, evaṁkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggam upeti ṭhānan ti.

Imaṁ supaṇṇarājassa dhammakathaṁ sutvā Paṇḍarako jīvitaṁ yācanto

25. Mātā va[8] puttaṁ taruṇaṁ tanujjaṁ[9]
sampassa taṁ[10] sabbagattaṁ phareti[11]
evam pi me tvaṁ pātur ahu dijinda[12]
mātā va puttaṁ anukampamāno ti gātham āha. 247.

Tass attho: yathā mātā tanujaṁ[13] attano sarīrajātaṁ taruṇaputtaṁ sampassaṁ disvā taṁ[14] ure nipajjāpetvā thanaṁ[15] pāyentī puttasamphassena[16] sabbaṁ attano[17] gattaṁ phareti na pi[18] mātā puttato bhāyati na putto mātito evam pi me[19] tvaṁ pātur ahu pātubhūto dijinda[20] dijarāja, tasmā[21] mātā va puttaṁ mudukena hadayena anukampamāno maṁ passa jīvitam me dehîti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitaṁ dadanto itaraṁ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṁ muñca vadhā dujivha[22]
tayo hi puttā na hi añño atthi:

[1] Cks vā. [2] Cks assamaṇā-. [3] Bd adds saha. [4] Cks caratîti. [5] Cks -jjā. [6] Bd caranto. [7] Bds tamhā. [8] Cks ca. [9] Bds tanujaṁ. [10] Bds -tā. [11] Cks parehi. [12] Cks dichinda. [13] Cks -jjaṁ. [14] Cs samphassaṁ disvā taṁ, Bd sabbassatā, Bs sampassa tā, omitting disvā. [15] Bds thaññaṁ. [16] Ck Bd -sampassena. [17] Bd adds va. [18] Bd hi. [19] Bd omits me. [20] Cks dichinda, Bd dījindā ti. [21] Bds tasmiṁ. [22] Cks di-.

antevāsī dinnako atrajo[1] ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosîti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcaṁ[2], ayam eva vā pāṭho, dujivhā 'ti taṁ ālapati, añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsîti[3] sippaṁ vā uggaṇhanto[4] pañhaṁ vā suṇanto santike vuttho[5], dinnako ti ayaṁ te putto hotū 'ti parehi dinno, rajassū 'ti abhiramassu, aññataro sîti tīsu puttesu aññataro[6] antevāsiputto me tvaṁ jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsā otaritvā taṁ bhūmiyaṁ patiṭṭhāpesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva[7] vākyaṁ visajī[8] supaṇṇo
bhumyā patiṭṭhāya dijo dujivhaṁ[9]:
mutt' ajja tvaṁ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayâbhigutto. 249.

28. Ataṁkinaṁ yathā[10] kusalo bhisakko
pipāsitānaṁ [udaka] rahado va sīto[11]
vesmaṁ yathā himasisiraṭṭitānaṁ[12]
evam pi te saraṇam ahaṁ bhavāmîti. 250.

Tattha icceva vākyan ti iti evaṁ[13] vacanaṁ vatvā taṁ nāgarājānaṁ vissajjesi[14], bhumyā ti so sayam pi bhūmiyaṁ patiṭṭhāya dijo taṁ dujivhaṁ samassāsento mutto ajja tvaṁ ito paṭṭhāya sabbabhayātivatto thale ca udake ca mayā abhigutto rakkhito hohîti āha, ātaṁkinan ti gilānānaṁ, evampi te ti evaṁ ahaṁ tava saraṇaṁ bhavāmîti

„Gaccha tvan" ti taṁ uyyojesi. So[15] nāgabhavanaṁ pāvisi. Itaro pi supaṇṇabhavanaṁ gantvā „mayā Paṇḍarako[16] nāgo sapathaṁ katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisaṁ[17] nu kho mayi tassa hadayaṁ, vimaṁsissāmi nan" ti nāgabhavanaṁ gantvā supaṇṇavātaṁ akāsi. Taṁ disvā nāgo „supaṇṇarājā maṁ gahetuṁ āgato bhavissatîti" maññamāno vyāmasahassamattaṁ attabhāvaṁ māpetvā pāsāṇe ca vālukañ ca gilitvā bhāriko[18]

[1] Cks -je. [2] Ck muñca, Cs muñcā. [3] Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. [4] Bd -hamāno. [5] Ck Bd vutto. [6] tīsu - - - 10 wanting in Cks. [7] Ck iccesu, Cs iccesuva [8] Ck visajiṁ, Cs visapiṁ, Bds vissajji. [9] Cks dijuvhaṁ. [10] so all three MSS for va? [11] Cks sīno, Bd sito. [12] Cks -ṭṭhitānaṁ, Bd himasitaṭṭitānaṁ; read: himasisiraṭṭitānaṁ or himasītaṭṭitānaṁ? [13] Bd etaṁ. [14] Bd vissajji vissajjesi. [15] Bd adds nāgarājā. [16] Bd -ka. [17] Cks -so, Bd kiṁdisaṁ. [18] Bd -to.

hutvā naṅguṭṭhaṁ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṁ dhārayamāno[1] nipajjitvā supaṇṇarājānaṁ ḍasitukāmo viya ahosi. Taṁ disvā supaṇṇo itaraṁ g. ā.:

29. Sandhiṁ katvā amittena aṇḍajena jalābuja[2] (= II $\frac{53}{15}$)
vivariya dāṭhaṁ[3] sayasi[4], kuto taṁ bhayam āgatan ti. 251.

Taṁ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:

30. Saṁketh' eva[5] amittasmiṁ, mittasmim pi na vissase, (II $\frac{53}{22}$)
abhayā bhayam uppannaṁ api mūlāni kantati. 252.

31. Kathan nu vissase tyamhi yenâsi kalaho kato,
niccayattena[6] ṭhātabbaṁ, so disamhi[7] na rajjati. 253.

32. Vissāsaye na ca naṁ[8] vissaseyya,
asaṁkito[9] ca[10] saṁkito[11] bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṁ[12] paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayaṭṭhānabhūtā[13] mittamhā bhayam uppannaṁ jīvitasaṁkhātāni mūlān' eva kantati, tyamhîti tasmiṁ, yenāsîti yena saddhiṁ kalaho kato ahosi, niccayattenā[14] 'ti niccaṁ paṭiyattena[15], so disambhi na[16] rajjatîti so[17] niccayatto tiṭṭhati[18], so attano sattūhi saddhiṁ vissāsavasena na rajjati. tato tesaṁ yathākāmakaraṇīyo[19] na hotîti attho, vissāsaye ti paraṁ attani vissāsaya, taṁ pana sayaṁ na vissaseyya, parena asaṁkito attā va[20] taṁ saṁkito bhaveyya, bhāvaṁ paro ti yathā yathā paṇḍito parakkamati tathā tathā tassa[21] paro bhāvaṁ na jānāti. tasmā paṇḍitena viriyaṁ kattabbam evā 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññaṁ sallapitvā samaggā sammodamānā ubho pi acelassa assamaṁ gamiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇī[22] sukhumālarūpā
ubho samā[23] sujayo[24] puññagandhā[25]

[1] Bd -ri-. [2] Bd -jā. [3] Bd -dādhi. [4] Ck sasayi, Cs ḍasasi. [5] Ck yaṁ-, Bd saketeva. [6] Bd yatthena. [7] Bd risappi, Bs risabbhi. [8] Ck na, Bd taṁ. [9] Cks ās-. [10] Cks omit ca. [11] Cks add ca. [12] Cks -va. [13] Cks -nambhūtā, Bd abhatthānabhūtā. [14] Bd yatthenā. [15] niccapatiyatthena. [16] Bd so risabbhi ni. [17] Bd yo. [18] Bd niccayatthena abhitiṭhati. [19] Bd -kāmaṁ-. [20] Ck atthāva, Bds attanā ca. [21] Cks ssa. [22] Ck -i, Bd -ā. [23] Cks omit samā. [24] so Cks; Bd -yā. [25] Bd paññākhandhā.

apāgamuṁ kārambiyaṁ[1] acelaṁ
missībhūtā assavāhā va[2] nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaṇṭhānā hutvā, sujayo[3] ti sucayo[4] parisuddhā[5] ayam eva vā pāṭho, puññagandhā[6] ti katakusalatāya puññagandhaṁ vissajjentā viya[7], missībhūtā ti hatthena hatthaṁ gahetvā kāyamissībhāvaṁ upagatā, assavāhā va[8] nāgā ti dhurayuttakā[9] rathavāhā[10] dve assā viya purisanāgā[11] tassa assamaṁ agamaṁsu, gantvā pana supaṇṇarājā cintesi: ayaṁ nāgarājā acelassa jīvitaṁ na dassati, etaṁ[12] dussīlaṁ na vandissāmîti so bahi ṭhatvā nāgarājānam eva tassa santikaṁ pesesi.

Taṁ sandhāya S. itaraṁ gātham āha:

84. Tato have Paṇḍarako acelaṁ
sayam [evam] upāgamma[13] idaṁ avoca:
mutt' ajj' ahaṁ sabbabhayātivatto,
na ha[14] nūna tuyhaṁ manaso piy' amhā ti. 256.

Tattha piyamhā ti dussīlanaggabhoggamusāvādi nūna mayaṁ tava manaso na-ppiyā ahumhā ti taṁ paribhāsi.

Tato acelo itaraṁ gātham āha:

85. Piyo hi[15] me āsi supaṇṇarājā
asaṁsayaṁ Paṇḍarakena saccaṁ,
so rāgaratto[16] va akāsiṁ etaṁ[17]
pāpaṁ kammaṁ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so[18] mama piyataro ahosi saccaṁ etaṁ, so ti so ahaṁ tasmiṁ supaṇṇe[19] rāgena ratto hutvā etaṁ[20] pāpakammaṁ jānanto va akāsiṁ na mohena ajānanto ti.

Taṁ sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

86. Na me piyaṁ appiyaṁ vâpi hoti
sampassato lokam imaṁ parañ ca, (IV $\frac{127}{17}$)
susaññatānaṁ hi viyañjanena[21]
asaññato lokam imaṁ carāsi. 258.

[1] C^s kasambi-, Bd karampi, Bs karapi-. [2] Ck ca. [3] Bd -yā. [4] Ck suṁcayo, Bd sujayā. [5] Cks -o. [6] Bd -khandhā. [7] Bd puññakhandhā viya, Ck -vi. [8] Cks ca. [9] Bd dhure-. [10] Cks -ha. [11] Cks -sā-. [12] Cks evaṁ. [13] Bd sayamevupāgamaṁ. [14] Bd hi. [15] Cks omit hi. [16] Bd so na rāgatto. [17] Bd etaṁ in the place of metaṁ. [18] Bd nāgā in the place of so. [19] Bd -ena. [20] Bd adds pi. [21] Cks piyaṁjanena, Bd vibyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo câsi
asaññato saññatasannikāso,
kaṇhābhijātiko[1] si anariyarūpo,
pāpaṁ bahuṁ duccaritaṁ acārîti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imañ ca parañ ca lokaṁ[2] sampassato piyaṁ vā me appiyaṁ vâpi me ti na hoti, tvaṁ pana susaññatānaṁ sīlavantānaṁ vyañjanena pabbajitaliṅgena asaññato hutvā imaṁ lokaṁ vañcento carasi, ariyāvakāso sîti ariyapatirūpako[3], asaññato ti kāyādīhi asaññato si, kaṇhābhijātiko[4] ti kālakasabhāvo, anariyarūpo ti ahirikasabhāvo, acārîti akāsi.

Iti naṁ[5] garahitvā idāni abhisapanto imaṁ gātham āha:

38. Aduṭṭhassa tuvaṁ[6] dūbhi[7] dūbhī[8] ca pisuṇo c' asi[9],
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi[10] tvaṁ aduṭṭhassa mittassa dūbhī[10] ca pisuṇo câsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti.

Iti nāgarājassa passantass' eva[11] acelassa sīsaṁ sattadhā phali, nisinnaṭṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṁ adāsi. So paṭhaviṁ[12] pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupaṇṇarājāno pi attano bhavanam eva agamaṁsu[13].

S. tassa paṭhaviṁ paviṭṭhabhāvam pakāsento osānag. ā.:

39. Tasmā hi mittānaṁ na dubbhitabbaṁ,
mittaddubhā[14] pāpiyo[15] n' atthi añño,
āsittasatto[16] nihato pathavyā,
indassa vākyena hi saṁvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikammassa[17] pharuso vipāko tasmā, āsittasatto[16] ti āsittavisena satto[18], indassā 'ti nāgindassa vākyena saṁvaro ti[19] saṁvare ṭhito 'smîti paṭiññāya evaṁ[20] paññāto[21] ājīviko hato.

[1] so all three MSS. for -jacco? [2] Cks loka. [3] Bd paṭirūpako si. [4] Cks -yo. [5] Bd taṁ. [6] Cks tvaṁ. [7] Bd dubbhi, Cks omit dūbhi. [8] Bds dubbhi, Ck dūbhi, Cs dubhaṁ omitting ca. [9] Bs cāsi. [10] Cks -i, Bd dubbhi. [11] Bd sampas-. [12] Cs -viyaṁ. [13] Bd āgamiṁsu. [14] Bd mittadubbhā. [15] Cks -ko. [16] Bd -patto. [17] Bd -dubbhi-. [18] Bd patto. [19] Bd adds ahaṁ. [20] Cs eva. [21] Bd saññāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādaṁ katvā paṭhaviṁ paviṭṭho" ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā[1] aham eva" 'ti. Paṇḍarajātakaṁ[2].

9. Sambulajātaka.

Kā vedhamānā ti. Idaṁ S. J. v. Mallikaṁ deviṁ ā. k. Vatthuṁ Kummāsapiṇḍajātake vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇaṁ kummāsapiṇḍakānaṁ[3] dānānubhāvena taṁ divasaṁ ñeva rañño aggamahesibhāvaṁ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi[4] pañcahi kalyāṇadhammehi samannāgatā ñāṇasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṁ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño Sotthiseno nāma putto ahosi, taṁ[5] rājā vayappattaṁ uparajje patiṭṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsampannā, nivāte jalamānā[6] dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge Sotthisenassa sarīre kuṭṭhaṁ[7] uppajji, vejjā tikicchituṁ nâsakkhiṁsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭisāraṁ[8] patvā „ko me rajjen' attho, araññe anāthamaraṇaṁ marissāmîti" rañño ārocāpetvā itthāgāraṁ[9] chaḍḍetvā nikkhami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānâpi anivattitvā „ahaṁ taṁ sāmi[10] araññe paṭijaggissāmîti" vatvā saddhiṁ yeva nikkhami. So araññaṁ pavisitvā sulabhaphalāphale[11] c. āyūdakasampanne[12] padese paṇṇasālaṁ katvā vāsaṁ kappesi. Rājadhītā taṁ paṭijaggi, kathaṁ: sā hi pāto uṭṭhāya assamapadaṁ sammajjitvā pānīyaṁ[13] paribhojanīyaṁ[14] upaṭṭhāpetvā

[1] Bd -ṇṇo-. [2] Bd paṇḍaranāgarājajā-. [3] Bds -piṇḍi-. [4] Bd pubbuṭhāyikādihi, Ck pubbuṭṭhakā-, Cs pubbuṭṭhukāyikā-. [5] Cks omit taṁ. [6] Ck jalamā, Cs jalamanā. [7] Bd kuṭhi. [8] Ck -ri, Cs -rī. [9] Cks iṭṭhā-. [10] Bd sāmikaṁ. [11] Bd sulabhamūlapha-. [12] Bd chāyo-. [13] Bd pāniya, Ck pāniyaṁ. [14] Ck Bd -niyaṁ.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote nānāosadhāni piṁsitvā tassa vaṇe[1] makkhetvā madhurāni phalāphalāni khādāpetvā mukhaṁ vikkhāletvā hatthesu dhotesu „appamatto hohi devā“ 'ti vatvā vanditvā[2] pacchikhanittiaṁkuse[3] ādāya phalāphalatthāya araññaṁ pavisitvā phalāphalāni āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṁ āharitvā nānācuṇṇehi ca mattikāhi ca Sotthisenaṁ nahāpetvā puna madhuraphalāphalāni[4] upanāmetvā[5] paribhogāvasāne vāsitapānīyaṁ upanāmetvā[6] sayaṁ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-kaṁ[7] saṁvidahitvā tasmiṁ tattha nipanne tassa pāde dhovitvā sīsaparikammapiṭṭhiparikammapādaparikammāni katvā sayanapassaṁ upagantvā nipajji[8], eten' upāyena sāmikaṁ paṭijaggi. Sā ekadivasaṁ araññā[9] phalāphalāni[10] āharantī[11] ekaṁ girikandaraṁ disvā sīsato pacchiṁ otāretvā kandaratīre ṭhatvā[12] „nahāyissāmîti“ otaritvā haliddāya sarīraṁ ubbaṭṭetvā[13] nahātvā[14] sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṁ nivāsetvā kandaratīre aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṁ ekobhāsaṁ ahosi. Tasmiṁ khaṇe eko dānavo gocaratthāya caranto taṁ[15] disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayaṁ āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṁ
ekā tuvaṁ[16] tiṭṭhasi saññatūru[17],
puṭṭhâsi me pāṇipameyyamajjhe,
akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.

2. Obhāsayaṁ vanaṁ rammaṁ sīhavyagghanisevitaṁ
kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvaṁ sumajjhime,
abhivādemi taṁ bhadde, dānav' āhaṁ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha[18] vedhamānā ti nahātamattatāya[19] sītabhāvena kampamānā, aññatūrū[20] 'ti sampiṇḍitūru[21] uttamaūrulakkhaṇe[22], pāṇipameyya-

[1] C^k vaṇṇo B^d vaṇe? [2] C^s adds saṁkappesi. [3] B^d -kusake. [4] B^d omits phalā-. [5] B^d -meti. [6] B^d upanetvā. [7] B^d padarasandharaṁ. [8] B^d -iti. [9] C^k -a, B^d -e. [10] B^d -laṁ. [11] all three MSS. -i. [12] B^d thapetvā. [13] B^d uppaṭṭetvā. [14] C^s nahatvā, B^d nhāyitvā. [15] C^ks tā. [16] C^ks ekaṁ tvaṁ. [17] C^k -turu, C^s B^d -turū. [18] B^d adds kā. [19] B^d nhāna-. [20] all three MSS. -turū. [21] C^ks -turu, B^d -turū. [22] C^k B^d -uru-.

majjhe ti batthena minitabbamajjhe[1], kā vā tvan ti kā vā tvaṁ, abhivādemîti vandāmi, dānavāhan ti ahaṁ eko dānavo, ayaṁ namakkāro tava atthu, añjalin te paggaṇhāmîti[2] avaca.

Sā tassa vacanaṁ sutvā tisso gāthā abhāsi:

3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṁ vidū
tassâhaṁ Sambulā bhariyā, evaṁ jānāhi dānava,
[abhivādemi taṁ bhante, Sambulâhaṁ, nam' atthu te ti]. 272.

4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
tam ahaṁ rogasammattaṁ[3] ekā ekaṁ upaṭṭh' ahaṁ. 273.

5. Ahañ ca[4] vanam uñchāya[5] madhumaṁsaṁ migābilaṁ
yadā harāmi taṁ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhatîti[6]. 274.

Tattha Vedehaputto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan[7] ti rogapīlitaṁ, upaṭṭhahan ti upaṭṭhāmi patijaggāmi, upaṭṭhitā[8] ti pi pāṭho, vanamuñchāyā[9] 'ti vanaṁ uñchitvā[10] cariyaṁ caritvā, madhumaṁsan ti nimmakkhikamadhuñ ca migābilamaṁsañ ca sīhavyagghamigehi khāditamaṁsato atirittaṁ[11] koṭṭhāsaṁ, taṁ bhakkho ti yaṁ[12] āharāmi[13] taṁ[14] bhakkho va, so mama sāmiko, tassa nūnajjā 'ti tassa maññe ajja āhāraṁ alabhamānassa sarīraṁ ātape[15] pakkhittapadumaṁ viya nādhati[16] upatappati milāyati[17].

Tatoparaṁ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacanagāthā honti:

6. Kiṁ vane rājaputtena āturena karissasi
Sambule pariciṇṇena, ahaṁ bhattā bhavāmi te. 275.

7. Sokaṭṭāya[18] durattāya[19] kiṁ rūpaṁ vijjate mama,
aññaṁ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṁ mayā. 276.

8. Ehi maṁgirim āruyha, bhariyā mayhaṁ catussatā[20],
tāsaṁ tvaṁ pavarā hohi[21] sabbakāmasamiddhinī. 277.

9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe[22] yaṁ kiñci manas' icchasi
sabban taṁ pacuraṁ mayhaṁ, ramasv-ajja[22] mayā saha. 278.

---

[1] Bd namitabba-. [2] Cks paganh-. [3] Bd sampattaṁ? [4] Cks addhāma in the place of ahanca. [5] Cks uñjāya, Bd uñcāya [6] Cks nāvatīti. [7] Bd -pattan. [8] Ck uṭṭhitā, Bd upaṭhihā. [9] Ck uñjāyā, Bd uñcāyā. [10] Bd uñchā. [11] Bd -a. [12] Bd adds ahaṁ. [13] Bd -miti. [14] Ck omits taṁ. [15] Bd ātappe. [16] Cks nāva-, Bd nādhatīti. [17] Bd adds āha. [18] Cks sokaṭṭhāya. [19] Ck duratthāya. [20] Ck matussatā, Cs caṭussatā? [21] Bd hoti. [22] Bd tārakāvaṇṇabhe, Bs bāritavaṇṇābhe. [23] Ck ramasajja? Cs ramassajja, Bd rammasvajja.

10. No ce tuvaṁ[1] maheseyyaṁ Sambule[2] kārayissasi
alaṁ tvaṁ[3] pātarāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṁ[4] apassantiṁ[5] Sambulaṁ aggahī bhuje. 280.
12. Adhipannā[6] pisācena luddenâmisacakkhunā
sā ca sattuvasam pattā[7] patim evânusocati. 281.
13. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ yaṁ maṁ khādeyya rakkhaso
yañ ce[8] me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II 123/15)
na ha[9] nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṁ asaññatānaṁ
na ha[9] nūna santi paṭisedhitāro[10] ti. 283.

Tattha pariciṇṇenā 'ti tena āturena pariciṇṇena kiṁ karissasi, sokaṭṭāyā 'ti sokāturāya[11], sokaṭṭhāyā ti pi pāṭho soke ṭhitāyā 'ti attho, durattāyā[12] 'ti duggatakapaṇabhāvappattāya[13] attabhāvāya[14], ehi man ti mā tvaṁ duratt' amhîti[15] cintayi[16], etaṁ mama girimhi dibbavimānaṁ ehi, imaṁ giriṁ abhiruyha, catussatā ti tasmiṁ me[17] vimāne aparâpi catussatā bhariyāyo atthi, sabbantan ti yaṁ kiñci upabhogaparibhogāya[18] vatthābharaṇādikaṁ[19] icchasi sabbaṁ taṁ nanu mayhaṁ pacuraṁ bahuṁ sulabhaṁ, tasmā kapaṇ' amhîti mā cintayi, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyan ti bhadde Sambule no ce me tvaṁ mahesibhāvaṁ kāressasi pariyattā tvaṁ mama pātarāsāya, tena taṁ balakkārena vimānaṁ nessāmi, tatra maṁ asaṁgaṇhantī mama sve pāto va bhakkhā[20] bhavissasîti, taṁ cā 'ti evaṁ vatvā so sattahi jaṭāhi[21] samannāgato[22] dāruṇo nikkhantadanto tasmiṁ vane kiñci[23] attano nāthaṁ apassantiṁ Sambulaṁ bhuje aggahesi, adhipannā[24] ti ajjhotthaṭā[25], āmisacakkhunā ti kilesalolena, patim evā 'ti attano acintetvā patim eva anusocati, mano hessatîti maṁ cirāyantiṁ viditvā aññathā cittaṁ bhavissati[26], na santi devā ti idaṁ sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṁ[27] karontī āha, lokapālā ti evarūpānaṁ sīlavantīnaṁ patidevatānaṁ pālakā lokapālā nūna idhaloke na santîti paridevati.

[1] C^{ks} tvaṁ. [2] B^{d} -lā. [3] C^{ks} taṁ. [4] C^{ks} -a. [5] B^{d} -i [6] C^{ks} -aṁ. [7] C^{k} pannā, B^{d} satthā. [8] C^{s} B^{d} ca. [9] C^{s} B^{d} -ca. [10] C^{k} paṭime-, C^{s} paṭice-. [11] sokaṭṭāyā - - - turāya wanting in C^{ks}. [12] C^{k} duratthāyā. [13] C^{ks} -ppatta. [14] C^{k} -vā. [15] B^{d} durattimhīti. [16] C^{ks} cittayi. [17] B^{d} omits me. [18] B^{d} -gaṁ. [19] B^{d} --kiṁ, [20] C^{ks} -o. [21] B^{d} etāhi. [22] B^{d} adds luddako. [23] so all three MSS. [24] B^{d} -pattā. [25] C^{k} ajjhetthaṭā, C^{s} ajjhotthathā, B^{d} ajhottaṭā. [26] B^{d} -tīti. [27] B^{d} -kujjhā-.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanaṁ kampi, Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā vajiraṁ ādāya vegenâgantvā dānavassa matthake ṭhatvā itaraṁ g. ā.:

15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'[1] uggatejā,
tañ ce[2] tuvaṁ[3] rakkhasâdesi kaññaṁ
muddhā va[4] hi sattadhā te phaleyya,
mā tvaṁ jahī[5] muñca patibbatā yā 'ti. 284.

Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā ñāṇasampannā, samā ti kāyavisamādirahitā[6], adesîti khādasi[7], phaleyyā 'ti iminā[8] Indavajirena pahataṁ bhijjetha, mā tvaṁ jahîti[9] tvaṁ imaṁ patibbataṁ mā vāraya.

Taṁ sutvā dānavo Sambulaṁ vissajjesi. Sakko puna pi „so esa[10] evarūpaṁ kareyyā" 'ti cintetvā dānavaṁ devasaṁkhalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare vissajjesi, rājadhītaraṁ appamādena ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Rājādhītâpi atthamite[11] suriye candālokena assamaṁ pāpuṇi.

T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsi:

16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisādakā
nīlaṁ[12] phalinasakuṇîva[14] gatasiṁgaṁ[15] va ālayaṁ. 285.

17. Sā tattha paridevesi[16] rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nāthaṁ apassantī: 286.

18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacaraṇe ise,
rājaputtaṁ apassantī tumhaṁ hi saraṇaṁ gatā. 287.

19. Vande sīhe ca vyagghe ca ye ca aññe[17] vane migā
rājaputtaṁ etc. 288.

20. Tiṇalatāni[18] osadhyo[19] pabbatāni vanāni ca etc. 289.

21. Vande indīvarīsāmaṁ[20] rattiṁ nakkhattamāliniṁ[21] etc. 290.

---

[1] Ck aggi pi. [2] Ck tace, Bd bhance. [3] Cks tvaṁ. [4] Bd ca. [5] Cks -i, Bd dihi. [6] Bd -divira-. [7] Cks -ti. [8] Bd adds me. [9] Bd dahiti. [10] Bd omits so esa. [11] Bd atthaṅga- [12] Bd āgacchi. [13] Bd ninnaṁ. [14] Ck palinasakuṇīva, Cs palīnasakaṇīva, Bd paliṇaṁ sakuṇi ca. [15] so Cs; Bd gavāsiṅga, Ck gatasiṁhaṁ. [16] Ck Bd -vasi. [17] Cks canne. [18] Bd -tā ca. [19] Ck osaddhye, Cs -ddhyo, Bd osabyo. [20] Ck indavaraṁ-, Cs indisaraṁ-, Bd indipari. [21] Bd nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathiṁ gaṅgaṁ[1] savantīnaṁ paṭiggahaṁ etc. 291.
23. Vande ahaṁ[2] [pabbata]rājaseṭṭhaṁ
Himavantaṁ siluccayaṁ etc. 292,

Tattha nīlam[3] phalinasakuṇīvā[4] 'ti yathā sakuṇikā mukhatuṇḍakena gocaraṁ gahetvā kenaci upaddavena sakuṇapotakānaṁ phalinattā[5] phalinasakuṇī[6] nīlaṁ[7] āgaccheyya yathā vā gatasiṁgan ti[8] nikkhantavacchakaṁ ālayaṁ suññaṁ[9] vacchakasālaṁ vacchagiddhinī dhenu āgaccheyya evaṁ suññaṁ assamaṁ [āgañchîti[10] attho, tadā hi Sotthiseno Sambulāya cirāyamānāya itthiyo nāma lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti parisaṁkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaraṁ pavisitvā nisīdi, tena vuttaṁ utumattakkhā ti sokavegasaṁjatena[11] uṇhautunā[12] mattalocanā[13], apassantîti tasmiṁ vane nāthaṁ attano patiṭṭhaṁ apassantī ito c' ito ca sandhāvamānā paridevati, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpasamaṇabrāhmaṇena[14] saha sīlānaṁ[15] aṭṭhannaṁ samāpattinaṁ vasena[16] sampannacaraṇe ise vande ti, evaṁ vatvā rājaputtaṁ apassantī tumhākaṁ saraṇaṁ gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnaṭṭhānaṁ jānātha ācikkhathā 'ti paridevesîti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tiṇalatāni osadhyo[17] ti antopheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca[18] antosāraosadhiyo ca, imaṁ gāthaṁ tiṇādisu nibbattadevatā[19] sandhāyâha, indīvarīsāman ti indīvarīpupphasamānavaṇṇaṁ, tumhaṁhîti rattiṁ sandhāya tam pi ahaṁ pîti[20] āha, Bhāgīrathin[21] ti evaṁpariyāyanāmikaṁ gaṅgaṁ, savantīnan ti aññāsaṁ[22] bahunnaṁ nadīnaṁ paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevataṁ[23] sandhāy' evam āha, Himavante pi es' eva nayo.

Taṁ evaṁ paridevamanaṁ disvā Sotthiseno cintesi: „ayaṁ ativiya paridevati, na kho pan' assā bhāvaṁ jānāmi, sace mayi sinehena etaṁ[24] karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhissāmi tāva nan" ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sâpi paridevamānā paṇṇasāladvāraṁ gantvā tassa pāde vanditvā „kuhiṁ gato si devā" 'ti āha. Atha naṁ 'so „bhadde tvaṁ

[1] Ck bhāgirasigaṁgā, Cs bhāgīrasīgaṁgā, Bd bhagirasiṅgaga. [2] Cks haṁ; read vande 'ham pabbataseṭṭhaṁ? [3] Ck līnaṁ, Cs līnaṁ? Bd niḍḍam. [4] Ck pāliṁna-, Bd paḷinna-. [5] Ck phaḷīnatthā, Cs phaḷīnattā, Bd paḷinattā? [6] Cks phaḷīnasakunaṁ, Bd paḷinasakuṇi, Cks add va gatasiṁgaṁ vā. [7] Bd niḍḍaṁ. [8] so Cks; Bd yathā gavāsiṅgavanti. [9] Cks -ā. [10] Bd āgacchati. [11] Bd -vegenasañjatena. [12] Bd uṇhena-. [13] Bd maṇha- or maṇḍa-. [14] Bd -pāpe samaṇe brahmaṇe damnnacaraṇati. [15] Bd sīlena. [16] Bd adds ca. [17] Cks -ddhyo, Bd asabyo. [18] so Bd; Cks antepheggumhi sāratiṇāni. [19] Bd -ttā. [20] Cs tampi ahamabbhîti, Bd tamhi amhiti. [21] Ck bhāgirasan, Cs bhāgīrasan, Bd bhagīrasan. [22] Cks aṁñesaṁ. [23] Bd -hitaṁ gaṅgāya nibbattaṁ-. [24] Ck ekaṁ, Bd evaṁ.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṁ āgatâsîti" pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṁ vatâgañchi[1] rājaputti yasassini,
kena nu 'jja[2] samāgañchi[1], ko te piyataro mayā ti[3]. 393.

Atha naṁ sā „ahaṁ[4] ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchantī[5] ekaṁ dānavaṁ passiṁ, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṁ hatthe gaṇhitvā 'sace me vacanaṁ na karosi khādissāmi tan' ti āha, ahaṁ tāya velāya taṁ ñeva anusocantī[6] evam paridevin" ti vatvā

25. Idaṁ kho 'haṁ tadâvocaṁ gahitā tena sattunā,
na me[7] idaṁ tathā dukkhaṁ yaṁ maṁ khadeyya rakkhaso
yañ ce[8] me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath' assa sesam pi pavattiṁ ārocentī „tena panâhaṁ deva dānavena gahitā attānaṁ vissajjāpetuṁ asakkontī devatujjhāpanakammaṁ[9] akāsiṁ, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse ṭhito dānavaṁ santajjetvā maṁ vissajjāpetvā taṁ[10] devasaṁkhalikāya bandhitvā[11] tatiye pabbatantare khipitvā pakkāmi, ev' āhaṁ Sakkaṁ nissāya jīvitaṁ labhin" ti āha. Taṁ sutvā Sotthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṁ nāma dullabhaṁ, Himavante[12] bahū[13] vanacarakatāpasavijjādharādayo vasanti[14], ko tuyhaṁ saddahissatîti" vatvā gātham āha:

26. Corīnaṁ[15] bahubuddhīnaṁ[16] yāsu saccaṁ sudullabhaṁ
thīnaṁ bhāvo durājāno macchassêvôdake gatan ti. 295.

Sā tassa vacanaṁ sutvā „ayyaputta[17] ahaṁ taṁ[18] asaddahantaṁ mama saccabalen' eva[19] tikicchissāmîti" udakalasaṁ pūretvā saccakiriyaṁ katvā tassa sīse udakaṁ āsiñcantī

[1] Bd -gacchi. [2] Cks nūnajja. [3] Cks omit ti. [4] Bd āha. [5] Cks -i, Bd gacchanti, Bd āgacchantiṁ. [6] all three MSS. -i. [7] Cks ime. [8] Bd ca. [9] Ck tujjāna-, Cs tujjhāna-, Bd devakujjhāpana. [10] Cks ta. [11] Bds add taṁ. [12] Bd adds hi. [13] Ck Bd -u. [14] Bd santi. [15] Ck Bd -inaṁ. [16] Ck -inaṁ, Bd -vuddhinaṁ. [17] Cks -aṁ. [18] Cks maṁ. [19] Bd saccaṁ phaleneva.

27. Tathā maṁ saccaṁ pāletu pālayissati ce mamaṁ
yathâhaṁ nâbhijānāmi aññaṁ piyataraṁ tayā[1],
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathâsaddo ce maman ti iminā saddhiṁ yojetabbo, i. v. h.: yathâhaṁ vadāmi tathā mama saccaṁ, atha maṁ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, idāni me vacanaṁ suna[2]: yathâhaṁ nâbhijānāmîti[3], potthakesu pana tathā maṁ saccaṁ pāletîti likhitaṁ taṁ[4] Aṭṭhakathāyan n' atthi

Evaṁ tāya saccakiriyaṁ katvā udake āsittamatte yeva Sotthisenassa kuṭṭhaṁ ambiladhotaṁ viya tambamalaṁ tāvad eva apagañchi[5]. Te katipāhaṁ tattha vasitvā araññato[6] nikkhamma Bārāṇasiṁ patvā uyyānaṁ pavisiṁsu. Rājā tesaṁ āgatabhāvaṁ ñatvā uyyānaṁ gantvā tatth' eva Sotthisenassa chattaṁ ussāpetvā Sambulaṁ aggamahesiṭṭhāne abhisiñcāpetvā nagaraṁ pavesetvā sayaṁ isipabbajjaṁ pabbajitvā uyyāne vāsaṁ kappesi, rājanivesane yeva nibaddhaṁ bhuñji. Sotthiseno pi Sambulāya aggamahesiṭṭhānamattam[7] eva adāsi, na pana[8] koci sakkāro ahosi, atthibhāvam pi 'ssā va na[9] aññāsi, aññāh' eva itthīhi saddhiṁ abhirami. Sambulā sapattirosena[10] kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā[11]. Sā ekadivasaṁ sokavinodanatthaṁ bhuñjituṁ āgatassa sasuratāpasassa santikaṁ gantvā taṁ katabhattakiccaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. So taṁ milātindriyaṁ[12] disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā uḷārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā[13]
dhanuggahānañ ca satāni soḷasa
kathaṁvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye amhākaṁ sattasatā kuñjarā te va khaggagatānaṁ[14] yodhānaṁ ca vasena[15] uyyutāvudhā[16] aparāni ca soḷasa

[1] Ck yathā. [2] Bd suṇātha. [3] Ck Bd -miti. [4] so Bs; Cks likhitāya, Bd likhitaṁ. [5] Bd -gacchi. [6] Bd araññā. [7] Bd -ṭhānaṁ. [8] Bd puna. [9] Bd pissā ni. [10] Bd yasapatidosena. [11] Ck dhamanasantagatagattā? Bd dhamanisaṇḍatagattā. [12] Bds milāyati- [13] Ck uyyatā-, Bd uyyuttā-. [14] Bd tesañceva khandhagatānam, Bd tesañca gandha-. [15] Ck yodhānāvavasena, Bd yodhānavasena. [16] Bd uyyuttā-.

dhanuggahasatāni rattindivaṁ Bārāṇasiṁ rakkhanti, evaṁ surakkhite nagare kathaṁvidhe tvaṁ sattavo passasi[1], yassā tava sāsaṁkā sappaṭibhayā araññā āgatakāle[2] pabhāsampannaṁ sarīraṁ idāni pana milātapaṇḍupalāsavaṇṇā[3] ativiya kilantindriyâsi, kassa nāma tvam bhāyasîti[4].

Sā tassa vacanaṁ sutvā „putto te deva mayi na purimasadiso" ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alaṁkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati haṁsagaggarā,
tāsaṁ suṇitvā mitagītavādinaṁ[5]
na 'dāni[6] me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvaṇṇasaṁkaccadharā[7] suviggahā
alaṁkatā mānusiy' accharūpamā
senūpiyā[8] tāta aninditaṅgiyo
khattiyakaññā paṭilābhayanti[9] naṁ[10]. 299.

31. Sace ahaṁ tāta tathā yathā pure
patīta uñchāya[11] punā vane bhare
sammānaye maṁ na ca maṁ vimānaye
ito pi me tāta tato varaṁ[12] siyā. 300.

32. Yaṁ annapāne vipulasmi ohite
nārī vimaṭṭhābharaṇā alaṁkatā
sabbaṅgupetā patino va[13] appiyā
ābajjha[14] tassā maraṇaṁ tato varaṁ. 301.

33. Api ce daḷiddā[15] kapaṇā anāḷhiyā[16]
kālādutīyā[17] patino ca sā piyā
sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇâpi yā piyā[18] ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsaṁ sarīrato suvaṇṇābhā niccharantîti[19] vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarīrā

[1] Bds add bhadde. [2] Bd adds pi. [3] Ck -paṇḍusālavaṇṇā. [4] Bd add pucchi. [5] Cks suṇitvamhita-, Bd suṇitvā mitagitivāditaṁ, Bs suṇitvāpita-. [6] Cks idāni. [7] Bds -saṅkañca-. [8] Bd seno-. [9] Bds -lo-. [10] Cs taṁ. [11] Ck patītā uñchāya, Bd patitaṁ uccāya. [12] Bd paraṁ. [13] Bd ca. [14] Ck ābajja, Bd abajha. [15] Bd dali-. [16] Ck anālbhiyā, Bd adināḷiyā. [17] Cks -tiyā, Bd kaṭādutiyā. [18] Ck piyā, Bd miyāyā, Bs piyāyā. [19] Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṁsagaggarā ti evarūpā haṁsamadhurassarā[1] nāriyo passati, tāsan ti so tava putto tāsaṁ nārīnaṁ gītādīnam[2] sutvā[3] idāni me tāta yathā pure tathā na vattatīti[4] vadati, suvaṇṇasaṁkaccadharā ti suvaṇṇamayā[5] ekaccālaṁkāradharā, alaṁkatā ti nānālaṁkārapatimaṇḍitā, mānusiyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā[6] ti sayanūpagatā[7], nan ti taṁ[8] tava puttaṁ paṭilābhayanti[9], sace ahan ti tāta yathā pure sace ahaṁ puna pi taṁ patiṁ tath' eva kuṭṭharogena vanaṁ paviṭṭhaṁ uñchāya tasmiṁ vane bhare puna pi maṁ so[10] sammāneyya na vimāneyya[11] tato me ito pi Bārāṇasirajjato taṁ araññam eva varaṁ siyā ti sapattirosena[12] sussantiyā[5] ti dīpeti, yamannapāne ti yaṁ annapāne, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā bahvannapānaṁ[13] gharaṁ dasseti, ayaṁ kir' assa[14] adhippāyo: yā nārī vipulannapāne pi ghare ekikā va asampattisamānā vimaṭṭhābharaṇā nānāalaṁkārehi[15] alaṁkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha[16] gīvāya valliṁ vā rajjuṁ vā[17] bandhitvā tassa[18] tato gharāvāsato maraṇam eva varataran ti, anāḷhiyā ti na āḷhikā[19], kāḷādutiyā[20] ti nipajjanakakaṭasārakadutiyā, seyyā ti kapaṇâpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evaṁ tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite tāpaso rājānam pakkosāpetvā „tāta Sotthisena tayi kuṭṭharogābhibhūte[21] araññaṁ pavisante tayā saddhiṁ pavisitvā taṁ upaṭṭhahantī attano saccabalena tava rogaṁ vūpasametvā yā te rajjapatiṭṭhānakāraṇaṁ[22] akāsi tassā nāma tvaṁ n' eva ṭhitaṭṭhānaṁ na nisinnaṭṭhānaṁ jānāsi, ayuttaṁ te kataṁ, mittadūbhikammaṁ nām' etaṁ pāpikan[23]" ti vatvā puttaṁ ovadanto

84. Sudullabh' itthī purisassa yā hitā,
bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca[24],
hitā ca te sīlavatī ca bhāriyā,
janinda dhammañ cara Sambulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā[25] purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca bhattā itthiyā hito kataguṇaṁ jānāti ubho pi[26] te sudullabhā, ayañ ca Sambulā

[1] Bs haṁsā viya madhu-. [2] Bd mihitādini, Bs mitagītā. [3] Bd suṇitvā. [4] Bd vaṭṭa-. [5] so all three MSS. [6] Bd seno-. [7] Bd sotthisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpagatā. [8] Bd naṁ. [9] Bd -lo-. [10] Bd adds na. [11] Bd mānātimāneyyā, Bs nātimāneyya in the place of na vi-. [12] Bd sapatidosena, Bs apatidosena. [13] Bd bahunnaṁpāṇaṁ. [14] Cks tirassa. [15] Bd nānāla-. [16] Bd abajha. [17] Bd valliyā vajjuyā vā. [18] Bd tassā. [19] Bd na aḷhāka, Ck na anāḷhikā, Cs na anaḷhakā. [20] Bd kaṭadu-. [21] Cks -to. [22] Bd rajje-. [23] Bd pāpa. [24] Cks hitāya. [25] Cks tayā. [26] Bd pe.

tuyhaṁ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammañ cara, kataguṇaṁ jānitvā muducitto hohi, cittam assā paritosehîti.

Evaṁ so puttassa ovādaṁ datvā uṭṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṁ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṁ kālaṁ mayā katadosaṁ khama[1], ito paṭṭhāya sabbissariyaṁ tuyham eva dammîti“ osānagātham āha:

85. Sace tuvaṁ[2] vipule[3] laddhabhoge
issāvatiṇṇā[4] maraṇaṁ upesi
ahañ ca te bhadde imā ca kaññā[5]
sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṁ ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñcitvā[6] aggamahesiṭṭhānavasena vipulabhoge[7] labhitvâpi issāya otiṇṇā maraṇaṁ upesi ahañ ca imā ca rājakaññāyo[8] sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṁ yathādhippāyaṁ imaṁ rajjaṁ vicārehîti sabbissariyam tassā adāsi.

Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṁ vasantā dānādīni puññāni katvā[9] yathākammaṁ gamaṁsu. Tāpaso jhānâbhiññaṁ[10] nibbattetvā Brahmalokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahosi, Sotthiseno Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā“ 'ti. Sambulajātakaṁ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idaṁ S. J. v. rājovādaṁ ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atīte pana Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto rajjaṁ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīḷitā raṭṭhavāsino puttadāre ādāya arañño migā viya cariṁsu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nâhosi, manussā rāja-

---

[1] Bd khamatha. [2] Cks tvaṁ. [3] Ck vipulama, Cs -lam? [4] Bd issācatiṇṇā. [5] Bd imā rājakaññā. [6] Bd -sittā. [7] Bd -le-. [8] Ck -kaṁñāso, Bd rājākaññā. [9] Bd karitvā. [10] Bd -āyo.

purisabhayena divā gehe vasituṁ na sakkonti, gehāni kaṇṭhakasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araññaṁ pavisanti, divā rājapurisā[1] vilumpanti rattiṁ corā[2]. Tadā Bo. bahinagare gaṇḍatindurukkhe[3] devatā hutvā nibbatti, anusaṁvaccharaṁ rañño santikā sahassagghaṇakaṁ[4] balikammaṁ labhati, so cintesi: „ayaṁ rājā pamatto rajjaṁ kāreti, sakalaraṭṭhaṁ vinassati, ṭhapetvā maṁ añño[5] rājānaṁ patirūpe nivesetuṁ samattho nāma n' atthi, upakārako câpi me anusaṁvaccharaṁ sahassabalinā pūjesi[6], ovadisāmi nan“ ti so rattibhāge rañño sirigabbhaṁ pavisitvā ussīsakapasse ṭhatvā obhāsaṁ vissajjento[7] ākāse aṭṭhāsi. Rājā taṁ bālasuriyaṁ viya jalamānaṁ disvā „ko si tvaṁ, kena vā kāraṇenâgato[8]“ ti pucchi. So tassa vacanaṁ sutvā „mahārāja ahaṁ tindukadevatā, tuyhaṁ ovādaṁ dassāmîti āgato mhîti“. „Kiṁ ovādam nāma dassasîti“ evaṁ vutte M. „mahārāja, tvaṁ pamatto hutvā rajjaṁ kāresi, tena te sakalaraṭṭhaṁ bhataviluttaṁ[9] viya vinaṭṭhaṁ, rājāno nāma pamādena rajjaṁ kārentā sakalaraṭṭhassâpi[10] sāmino na[11] honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṁ patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca pamādaṁ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va honti, tasmā raññā atirekena appamattena bhavitabban“ ti vatvā dhammadesanaṁ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṁ, pamādo maccuno padaṁ, (Dhp. v. 21)
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā[12] jāyate khayo,
khayā padosā[13] jāyanti, mā mado[14] bharatūsabha[15]. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā[16] atthaṁ raṭṭhaṁ pamādino
atho pi gāmino gāmā anāgārā agārino. 307.

[1] Bd adds pi. [2] Bd adds khādanti [3] Bd gaṇḍutiṇḍukarukkha. [4] Bd -nikaṁ. [5] Ck aṁñe maṁ, Cs añño maṁ. [6] Bd -ti. [7] Bd visajjetvā. [8] Bd -na idhāgato si. [9] Bds hataviluppantaṁ. [10] Bd -ssa. [11] Bd nāma. [12] Ck Bd -do. [13] Cks -de-. [14] Bds pamādo. [15] Ck -sabhaṁ. [16] Ck pītā? Bd jiṇṇā, Bs jānā.

4. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṁ raṭṭhavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṁ vuccate aghaṁ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṁ pamajjasi,
iddhaṁ[1] phītaṁ[2] janapadaṁ corā viddhaṁsayanti taṁ[3]. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṁ na dhāniyaṁ,
raṭṭhe vilumpamānamhi sabbabhogehi jīyasi[4]. 310.
7. Sabbabhogaparijiṇṇaṁ[5] rājānaṁ câpi[6] khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṁ[7] maññanti khattiyaṁ[8], 311.
8. Hatthārūhā[9] anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evam upajīvantā na naṁ[7] maññanti khattiyaṁ[10]. 312.
9. Asaṁvihitakammantaṁ bālaṁ dummantimantitaṁ[11]
sirī jahati dummedhaṁ jiṇṇaṁ va urago tacaṁ. 313.
10. Susaṁvihitakammantaṁ kāluṭṭhāyiṁ atanditaṁ —
sabbe bhogâbhivaḍḍhanti[12] gāvo sausabhā-m-iva. 314.
11. Upassutiṁ mahārāja raṭṭhe janapade cara,
tattha disvā ca sutvā ca tato taṁ paṭipajjasîti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amatapadan ti amatassa nibbānassa padaṁ adhigamakāraṇaṁ[13], maccuno padan ti maraṇassa kāraṇaṁ, pamatto hi vipassanaṁ avaḍḍhetvā[14] appaṭisandhikabhāvaṁ pattuṁ asakkonto punappuna saṁsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṁ nāma, na mīyantîti vipassanaṁ vaḍḍhetvā appaṭisandhikabhāvaṁ pattā puna saṁsāre anibbattantā na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā pamattā te yathāmatā[15] tath' eva daṭṭhabbā, tasmā[16] aniccasādhanatāya tassâpi[17] hi ahaṁ dānaṁ dassāmi sīlaṁ rakkhissāmi uposathakammaṁ karissāmi kalyāṇakammaṁ karissāmîti ābhogo[18] vā patthanā[19] vā pariyuṭṭhānaṁ vā n' atthi, appattaviññāṇattā[20] pamatt' assâpi appamādabhāvā ti, tasmā ubho p' ete ekadivasā va[21], madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadāsaṁkhātā tividhā madā[22] pamādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno pāṇātipātādīni pāpakammāni karoti, atha naṁ rājāno chindāpenti vā hanāpenti vā sabbassa vā pan' assa[23] haranti, evam assa pamādo[24] ñātidhanajīvitakkhayo jāyati, puna so[25] dhana-

[1] B^d idaṁ. [2] C^d pītaṁ, B^d pitaṁ. [3] B^d naṁ. [4] C^k riyati, C^s jīyati, B^d jiyyasi. [5] C^{ks} -junnaṁ, B^s -jinnaṁ. [6] B^d vāpi. [7] B^d taṁ. [8] B^d mandiyaṁ. [9] B^{ds} -ro-. [10] B^d mantiyaṁ. [11] C^k -naṁ. [12] B^d bhogo pi vaḍhanti. [13] B^d -gamana-. [14] C^{ks} vaḍḍhetvā, B^d avaḍhetvā. [15] B^d adds te. [16] C^k B^d kasmā. [17] so C^{ks}; B^d matassa pi. [18] C^s a-. [19] C^k pattanā, C^s pattatthanā? B^d paṭhanā. [20] B^{ds} aparagata. [21] so C^{ks}; B^d ekasadivasāva. [22] C^k dā, B^d omits madā. [23] so C^{ks}; B^d sabbāsaṁ vā dhanassa. [24] so all three MSS. for -dā? [25] C^{ks} yo.

khayaṁ vā yasakkhayaṁ vā patto jīvituṁ asakkonto jīvitavuttatthāya kāyaduccaritādīni karoti, icc-assa[1] khayā padosā jāyanti, tena taṁ vadāmi: mā mado[2] bharatūsabha raṭṭhabharaṇakajeṭṭha[3] Bharatūsabha mā pamajja[4], mā pamādîti[5] attho, atthaṁ raṭṭhan ti janapadavāsīnaṁ vuddhiṁ c' eva[6] sakalaraṭṭhañ ca bahū pamādino[7] jīnā[8], tesaṁ āvibhāvatthāya Khantivādijātaka-Mātaṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiyajātakādīni kathetabbāni, gāmino ti gāmabhojakâpi[9] te te gāmino[10] bahupamādadosena jīnā[8] parihīnā vinaṭṭhā, anāgārā agārino ti pabbajitâpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharāvāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā[8] parihīnā ti vadati, taṁ vuccate aghan ti mahārāja bhogaparihāni[11] nāma taṁ rañño dukkhaṁ vuccati, bhogābhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṁ kāyikacetasikadukkhaṁ pāpuṇāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porāṇakarājūnaṁ dhammo na hoti, iddhaṁ phītan ti annapānādinā hiraññasuvaṇṇādinā phītaṁ pupphitaṁ, na te puttā[12] ti mahārāja paveṇipālakā[13] te puttā na bhavissanti, raṭṭhavāsino hi adhammikarañño esa putto kiṁ amhākaṁ vaḍḍhiṁ[14] karissati nâssa chattaṁ dassāmā 'ti chattaṁ na denti, evam evaṁ[15] tesaṁ paveṇipālakā[13] puttā na honti nāma, parijiṇṇan[16] ti parihīnaṁ rājānaṁ, cāpîti[17] sace hi[18] so rājā hoti atha naṁ rājānaṁ samānam pi khattiyan[19] ti ayaṁ rājā ti garucittena[20] mānetabbaṁ katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvantâpi ete ettakā janā garucittena maññitabbaṁ na maññanti, kiṁkāraṇā: adhammikabhāvena, sirîti yasavibhāvo[21], tacan[22] ti yathā urago jiṇṇaṁ tacaṁ jigucchamāno jahati[23] na puna oloketi evaṁ tādisaṁ rājānaṁ sirī jahati, susaṁvihitakamantan[24] ti kāyadvārādīhi pāpakammaṁ akarontaṁ[25], abhivaḍḍhantîti abhimukhaṁ gacchantā[26] vaḍḍhanti, sausabhāmivā 'ti sausabhā iva, appmattassa hi usabhajeṭṭhako[27] gogaṇo viya bhogā vaḍḍhanti, upassutin ti janapadacārittasavanāya cārikaṁ attano sakalaraṭṭhe janapade ca cara, tatthā 'ti tasmiṁ raṭṭhe caranto daṭṭhabbaṁ disvā sotabbaṁ sutvā attano guṇāguṇaṁ paccakkhaṁ katvā tato attano hitapaṭipattiṁ paṭijaggissasi[28].

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṁ ovaditvā „gaccha papañcaṁ akatvā pariganha raṭṭhaṁ, mā nāsayîti" vatvā sakaṭṭhānam eva gato. Rājâpi tassa vacanaṁ sutvā saṁvegappatto hutvā[29] punadivase rajjaṁ amacce paṭicchāpetvā[30] purohitena saddhiṁ kālass' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

[1] Bd imassa. [2] Bds pamādo [3] Cks raṭṭhaṁ-. [4] Cks pajja. [5] Bd mā pamādamāpajji. [6] Bd vuddhicceva, Cks vuddhameva. [7] Ck -ne, Bd padāmādino. [8] Bd jiṇṇā. [9] Bd -bhojanakāpi. [10] Bd gāmāpi [11] Bds yasabhoga-. [12] Cks vuttā. [13] Cks pameṇi-. [14] Bd vuddhi. [15] Bd eva. [16] Cks pārijunnan. [17] Bd vāpiti. [18] Bds pi. [19] Bd mantiyan. [20] Bd tigarukacittenasa. [21] Ck siriniyasavibhāvo, Cs siritīyasavibhāvo, Bd sīriti-. [22] Cks tan. [23] Bd hoti. [24] Bd -kamman. [25] Bd -to [26] Cks -taṁ. [27] Bd sa usabho jeṭhako. [28] Bds -pajjissasi. [29] Bd omits hutvā. [30] Bd -detvā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmavāsimahallako aṭavito kaṇṭhakasākhā[1] āharitvā gehadvāraṁ parikkhipitvā pidahitvā puttadāraṁ ādāya araññaṁ pavisitvā sāyaṁ rājapurisesu pakkantesu attano gharaṁ āgacchanto gehadvāre pāde kaṇṭakena[2] viddho ukkuṭikaṁ nisīditvā kaṇṭakaṁ[2] nīharanto

12. Evaṁ vedetu Pañcālo saṁgāme sarasamappito[3]
yathâham ajja vedemi kaṇṭakena[2] samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṁ akkosi, taṁ pan' assa akkosanaṁ[4] B-ssânubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggahīto va so akkosîti veditabbo. Tasmiṁ pana samaye rājā ca purohito ca aññātakavesena[5] tassa santike va aṭṭhaṁsu. Ath' assa vacanaṁ sutvā purohito itaraṁ g. ā.:

13. Jiṇṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṁ sādhu passasi,
kiṁ attha Brahmadattassa
yan taṁ maggheyya[6] kaṇṭako[2] ti. 317.

Tattha maggheyyā[7] 'ti vijjheyya[6], i. v. h : yadi tvaṁ attano avyattatāya kaṇṭakena[2] viddho ko ettha rañño doso ti yena rājānaṁ akkosasi kiṁ te raññā[9] kaṇṭako[2] oloketvā ācikkhitabbo ti.

Taṁ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha[10] Brahmadattassa yo[11] 'haṁ maggo[12] 'smi brāhmaṇa,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā[13]. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṁ kuḍḍarājassa[14] bahu adhammiko jano. 319.

16. Etādise bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva[15] mānavā
nillenakāni kubbanti vane āhatvā[16] kaṇṭakan[2] ti. 320.

Tattha pahotthā[17] 'ti brāhmaṇa yo[18] kaṁsakaṇṭake magge[19] patito sannisinno bahū[20] ettha Brahmadattassa dosā[21], tvaṁ ettakaṁ kālam rañño

---

[1] Bd kaṇḍakasākhaṁ. [2] Bd kaṇḍa-. [3] Bd saramappito. [4] Cks -taṁ. [5] Bd -neva. [6] Bd yaṁ tvaṁ maggeyya. [7] Bd maggeyyā. [8] Ck Bd vijjeyya. [9] Bd -o. [10] so Cs; Ck bhotta, Bd pahettha. [11] Bd so. [12] so Cks for magge? Bd magga. [13] Bd matā. [14] Bd kuṭa-, Bs kūṭa-. [15] Ck nāna, Cs tāta. [16] Bd āhantā. [17] Bd pahvetthā. [18] Bd so. [19] Cks kaṇṭakena maggo. [20] Cks -u. [21] Bd -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṁ na jānāsi[1], arakkhitā-pekaṇṭakan ti, tattha khādantîti vilumpanti, tuṇḍiyā[2] 'ti vadhabandhanādīhi pīḷetvā adhammabalisādhakā[3], kuḍḍarājassā[4] 'ti pāparañño. adhammiko ti paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitaṁ ālapati, mānavā ti manussā[5], nillenakānîti nilīyanaṭṭhānāni, vane āhatva[6] kaṇṭakan ti kaṇṭakaṁ āharitva dvārāni pidahitvā gharaṁ chaḍḍetvā puttadāraṁ ādāya vanaṁ pavisitvā tasmiṁ vane attano nilīyanaṭṭhānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako taṁ āharitvā gharāni parikkhipanti, iti rañño dosen' ev' amhi kantakena viddho mā evarūpassa rañño upatthambho hohîti.

Taṁ sutvā rājā purohitaṁ āmantetvā „ācariya mahallako yuttaṁ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena rajjaṁ kāressāmā" 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhimuccitvā[7] purato ṭhatvā[8] „pariganhāma tāva mahārājā" 'ti āha. Te tamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gacchantā antarāmagge ekissā mahallikāya saddaṁ assosuṁ, sā kir' ekā daḷidditthi dve dhītaro vayappattā rakkhamānā tāsaṁ araññaṁ gantuṁ na deti, sayaṁ araññato dārūni c' eva sākañ ca āharitvā dhītaro paṭijaggi[9]. Sā taṁ divasaṁ ekaṁ gumbaṁ āruyha sākaṁ ganhantī pavaṭṭamānā[10] bhūmiyaṁ patitvā rājānaṁ maraṇena akkosantī

17. Kadâssu nām' ayaṁ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmiṁ jīvanti[11] appatītā[12] kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatītā[13] ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā[14] assu maṁ poseyyuṁ, pāparañño pana rajje ahaṁ dukkhaṁ anubhomi, kadā nu kho esa marissatîti evaṁ Bodhisattānubhāvena[15] akkosi.

Atha naṁ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṁ hi te jammi anatthapadakovide,
kuhiṁ rājā[16] kumārīnaṁ
bhattāraṁ pariyesatîti g. ā. 322.

[1] Bds add tassa hi [2] Bd ku-. [3] Cks -sātakā, Bd adhammena balisādhakā. [4] Bd kuṭa-, Bs kūṭa-. [5] Bd adds pi. [6] Cs āgatva, Bd āgantvā, Ck āhatvā. [7] Bd -muñci-. [8] Bd gaṁtvā. [9] Bd -ggati. [10] Bd pavatta-. [11] Bd raṭhamhi jiyanti. [12] Bd appatikā. [13] Ck Bd appatikā, Cs appatītikā corr. to appatīkā. [14] Bds tasamsāmikā. [15] Bd -neva. [16] Cs -a.

Taṁ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṁ brahme[1], kovid' atthapadā ahaṁ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.

20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṁ kuḍḍarājassa[2] bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā[3] kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṁ atthapade kāraṇapade[4] kovidā chekā, mā tvaṁ etaṁ pāparājānaṁ pasaṁsi, dujjīve ti dujjīve raṭṭhe[5] dubbhare dāre jāte manussesu[6] bhītatasitesu araññe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti[7] kuto kumāriyo bhattāraṁ labhissantîti attho.

Te tassā vacanaṁ sutvā „yuttaṁ[8] kathetîti" parato[9] gacchantā ekassa kassakassa saddaṁ assosuṁ, tassa kira kassantassa Sāliyo[10] nāma balivaddo phālena pahaṭo[11] sayi, so rājānaṁ akkosanto

21. Evaṁ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyā hato[12]
yathâyaṁ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṁ vedanāmatto[13] Sāliyabalivaddo seti evaṁ sayatū 'ti attho.

Atha naṁ purohito paṭisedhento

22. Adhammena tuvaṁ[14] jamma Brahmadattassa kujjhasi
yo tvaṁ sapasi[15] rājānaṁ aparajjhitvāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammenā 'ti akāraṇena asabhāvena.

Taṁ sutvā so[16] tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadattassa ahaṁ kujjhāmi brāhmaṇa,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.

24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṁ kuḍḍarājassa[17] bahu adhammiko jano. 328.

[1] Cs -a. [2] Bd kuṭa-, Bs kūṭa-. [3] Ck hatthā, Bd tatthā. [4] Bd kāraṇe. [5] Cs adds raṭṭhaṁ. [6] Cs -sse. [7] Cs omits ti. [8] ti ahaṁ --- yuttaṁ wanting in Ck. [9] Bds pu-. [10] Ck sālittassayo. [11] Bd mahato. [12] Cks bhato. [13] Bd -nāppatto. [14] Cks tvaṁ. [15] Ck yapaṁsi, Cs pasaṁsi, Bd samasi or sapasi? [16] Cks omit so. [17] Bd kuṭa-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahāriṁ[1] apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatîti saññaṁ mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharîti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattaṁ pacitvā āharantī adhammabalisādhakehi Brahmadattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayhaṁ bhattaṁ pakkaṁ bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattaṁ āhari, ajja vikāle bhattam āharîti cintetvā chātajjhatto ahaṁ taṁ bhattahāriṁ olokento goṇaṁ aṭṭhāne patodena vijjhiṁ, ten' esa pādaṁ ukkhipitvā[2] phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññaṁ mā kari, pāparañño yeva hato nām' esa, mā narass'[3] avaṇṇaṁ bhaṇîti.

Te parato[4] gantvā ekasmiṁ gāme vasiṁsu. Punadivase pāto va ekā kūṭadhenu godohakaṁ pādena paharitvā saddhiṁ khīrena[5] pavaṭṭesi[6], so Brahmadattaṁ akkosanto

26. Evaṁ haññatu Pañcālo saṁgāme asinā daḷhaṁ[7]
yathâham ajja pahato khīrañ ca me pavaṭṭitan[8] ti g. ā. 330.

Taṁ sutvā[9]

27. Yaṁ pasu khīraṁ chaḍḍeti[10] pasu phālañ ca hiṁsati
kiṁ tattha Brahmadattassa yaṁ no garahato[11] bhavan ti 331.

brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna[12] tisso gāthā abhāsi:

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmadattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
raṭṭhasmiṁ kuḍḍarājassa[13] bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭanakagāvī[14] yaṁ pure na duhāmase
taṁ dāni ajja dohāma khīrakāmeh' upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanakagāvîti[15] palāyanasīlā, khīrakāmehîti addhammikaraññо purisehi bahuṁ khīraṁ āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjaṁ kāreyya na no evarūpaṁ bhayaṁ āgaccheyyā 'ti.

[1] Cs bhattagāriṁ, Ck -bhāriṁ. [2] Bds add tena. [3] Bd Ck tarass. [4] Bd pu-. [5] Cks sakhīrena. [6] Bd -ttesi. [7] Bds hato. [8] Cks pavaṭṭhi-, Bd pavatti. [9] Bds add purohito. [10] Bd chaḍḍetvā. [11] so Cks for -te? Bd -hito. [12] Bd punaṁ so. [13] Bd kuṭa-. [14] Cs aṭakanāgāvī, Bd akatanā-, Bs akaṭanā-. [15] Cs aṭanakanāgāvīti, Bds akaṭanāti.

Te „vuttaṁ kathetîti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahāmaggaṁ āruyha nagarābhimukhā gamiṁsu. Ekasmiñ ca gāme balisādhakā[1] asikosatthāya ekaṁ taruṇaṁ kabaravacchaṁ[2] māretvā cammaṁ gaṇhiṁsu, vacchakamātā dhenu puttasokena tiṇaṁ na khādati pānīyaṁ[3] na pivati paridevamānā āhiṇḍati. Taṁ disvā gāmadārakā rājānaṁ akkosantā

31. Evaṁ kandatu Pañcālo viputto vippasukkhatu
yathâyaṁ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvatîti g. ā. 335.

Tattha paridhāvatîti paridevamānā dhāvatîti.

Tato purohito itaraṁ gātham āha:

32. Yaṁ pasu pasupālassa[4] pabbhameyya[5] raveyya vā
ko n' īdha aparādh' atthi Brahmadattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya[5] raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā, i. v. h.: pasu nāma pasupālassa[4] rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tiṇam pi na khādati pānīyam pi na pivati, idha rañño ko nu aparādho ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṁsu[6]:

33. Aparādho mahābrahme Brahmadattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṁ kuḍḍarājassa[7] bahu adhammiko jano,
kathaṁ no[8] asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṁ no ti kathaṁ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttasokena paridevati, so pi rājā ayaṁ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṁ akkosiṁsu yeva.

Te[9] „kāraṇaṁ vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṁsu. Ath' antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā[10] tuṇḍehi vijjhitvā maṇḍūke[11] khādanti. Bo. tesu taṁ ṭhānaṁ sampattesu attano ānubhāvena maṇḍukena

[1] Cks baliṁsādhako. [2] Bd -akaṁ. [3] Cks pāni-, Bd pāṇi-. [4] Bd -phā-. [5] Bd sambha-. [6] Ck abhāsuṁ. [7] Bd kuṭa-. [8] Bd nu. [9] Bds add sādhu vo. [10] Cks kāka. [11] Cks Bd -uke.

35. Evaṁ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathâham ajja khajjāmi gāmakehi[1] araññajo ti 339.

rājānaṁ akkosāpesi.

Tattha gāmakehîti[1] gāmavāsīhi.

Taṁ sutvā purohito maṇḍukena[2] saddhiṁ sallapanto:

36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṁ
rājāno maṇḍūka manussaloke,
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṁ tādisaṁ jīvam adeyyu[3] dhaṁkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvan ti jīvantaṁ, adeyyun[4] ti khādeyyuṁ[5], dhaṁkā kākā. Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṁ sakkā araññaṁ pavisitvā raññā taṁ rakkhantena caritun ti.

Taṁ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṁ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā[6] paramappavādiṁ[7]. 341.

38. Sace imaṁ brahme surajjakaṁ siyā
phītaṁ raṭṭhaṁ muditaṁ vippasannaṁ
bhutvā baliṁ aggapiṇḍañ ca kākā
na mādisaṁ jīvam adeyyu dhaṁkā ti. 342.

Tattha brahmacārîti purohitaṁ garahantaṁ[8] āha, khattiyassā 'ti evarūpassa pāparañño, vilumpamānāyā[9] ti viluppamānāya[10], ayam eva vā pāṭho, puthuppajāyā 'ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesîti pasaṁsi[11], surajjakan ti chandādivasena agantvā[12] dasa rājadhamme akopentena[13] rakkhiyamānaṁ sace idaṁ surajjaṁ[14] bhaveyya, phītan ti devesu[15] sammā dhāraṁ[16] anuppavacchantesu[17] sampannasassaṁ[18], na mādisan ti[19] evaṁ sante mādisaṁ jīvamānaṁ yeva kākā na khādeyyuṁ, evaṁ chasu ṭhānesu akkosanaṁ Bodhisattānubhāvena ahosi.

[1] Bd[s] -mi-. [2] Bd -ehi. [3] C[ks] ādheyya, Bd adeyyuṁ. [4] C[k] adheyyun. [5] C[ks] -dhe-. [6] C[ks] Bd rājaṁ. [7] Bd -daṁ. [8] Bd[s] -to. [9] Bd viluppa-. [10] C[ks] vilumpa-. [11] C[k] -sayaṁ, C[s] -sayiṁ. [12] Bd āg-. [13] Bd adds raññā. [14] Bd -akaṁ. [15] C[ks] deve. [16] C[ks] samma-. [17] Bd -va-. [18] Bd -ssīsaṁ. [19] C[k] khādiyan, C[s] khādisan.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araññe vāsitiracchānamaṇḍukaṁ[1] upādāya sabbe amhe yeva akkosantîti. Tato va nagaraṁ gantvā dhammena rajjaṁ kāretvā M-assa ovāde ṭhitā dānādīni puññāni kariṁsu.

S. Kosalarañño i. d. ā. „mahārāja raññā nāma agatigamanaṁ pahāya dhammena rajjaṁ kāretabban" ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍatindukadevatā[2] aham evā" 'ti. Gaṇḍatindukajātakaṁ[3]. Tiṁsanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[4].

[1] C^{ks} vāsaṁ-. [2] B^{d} gaṇḍutinduka-. [3] B^{d} gaṇḍutinḍukajātakaṁ niṭhitaṁ. [4] B^{d} omits tiṁsa- - tā

XVII. CATTĀLĪSANIPĀTA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṁ pucchāmîti. Idaṁ S. J. Kosalarañño ovādavasena[1] kathesi. Taṁ hi rājānaṁ dhammasavanatthāya āgataṁ S. āmantetvā „mahārāja raññā nāma dhammena rajjaṁ kāretabbaṁ, yasmiṁ hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttâpi tasmiṁ[2] samaye adhammikā hontîti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena[3] ovaditvā agatigamane ca agamane ca ādīnavañ ca ānisaṁsañ ca kathetvā supinakūpamā[4] ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṁ vitthāretvā[5] „mahārāja imesaṁ[6]

Maccunā saṁgaro[7] n' atthi lañcaggāho na vijjati
yuddhaṁ n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā,

tesaṁ paralokaṁ gacchantānaṁ ṭhapetvā attanā katakalyāṇakammaṁ[8] aññā[9] patiṭṭhā nāma n' atthi, evaṁ ittarapaccupaṭṭhānaṁ avassaṁ pahātabbaṁ, yasaṁ nissāya pamādaṁ kātuṁ na vaṭṭati[10], appamattena[11] hutvā dhammena rajjaṁ kāretuṁ vaṭṭati[10], porāṇakarājāno[12] anuppanne pi Buddhe paṇḍitānaṁ ovāde ṭhatvā dhammena r. kāretvā devanagaraṁ pūrayamānā gamiṁsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṁ vā dhītaraṁ vā na labhi[13]. So ekadivasaṁ mahantena parivārena uyyānaṁ gantvā divasabhāgaṁ uyyāne kīḷitvā maṅgalasāla-

---

[1] Bd adds ārabbha. [2] Bd adds hi. [3] Ck -suttanayena, Bd -vuttanayeneva. [4] Ck -ku-, Bd -kupamā kāmā. [5] Bd vivaretvā. [6] Bd -saññi. [7] Bd saṁka-. [8] Bd kataṁ-. [9] Cks aṁññaṁ. [10] Cks vaṭṭatīti. [11] Bd appamattena. [12] Ck pārāṇakā. [13] Bd -ati.

rukkhamūle sayanaṁ attharāpetvā[1] thokaṁ niddāyitvā pabuddho sālarukkhaṁ olokento[2] tattha sakuṇakulāvakaṁ passi, saha dassanen' ev' assa sineho[3] uppajji, so ekaṁ purisaṁ pakkosāpetvā „imaṁ rukkhaṁ abhirūhitvā[4] etasmiṁ[5] kulāvake kassaci atthitaṁ vā natthitaṁ vā jānāhîti“ āha. So abhirūhitvā[4] tattha tīṇi aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṁ[6] upari nāsāvātaṁ[7] mā vissajjesîti“ vatvā caṁgoṭake[8] kappāsapicuṁ attharitvā „tatth' etāni[9] aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṁ otarā[10]“ 'ti otarāpetvā caṁgoṭakaṁ[11] hatthena gahetvā „katarasakuṇaṇḍakāni[12] nām' etānîti“ amacce pucchi. Te „mayaṁ na jānāma, nesādā jānissantîti“ vadiṁsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā pucchi. Nesādā „mahārāja[13], ekaṁ ulūkaṇḍaṁ[14], ekaṁ sālikāya aṇḍaṁ, ekaṁ sukaṇḍan[15]“ ti kathayiṁsu. „Kiṁ pana ekasmiṁ kulāvake tiṇṇaṁ sakuṇikānaṁ aṇḍāni hontîti“. „Āma deva paripanthe asati sunikkhittāni na nassantîti“. Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantîti“ tāni tīṇi aṇḍāni tayo amacce paṭicchāpetvā[16] „ime mayhaṁ puttā bhavissanti, tumhe sādhukaṁ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama āroceyyāthā“ 'ti āha. Te[17] sādhukaṁ rakkhiṁsu. Paṭhamaṁ[18] ulūkaṇḍaṁ bhijji, amacco ekaṁ nesādaṁ pakkosāpetvā „itthibhāvaṁ vā purisabhāvaṁ vā jānāhîti“ vatvā tena vīmaṁsitvā „puriso“ ti vutte rājānaṁ upasaṁkamitvā „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahuṁ[19] dhanaṁ datvā „puttakaṁ[20] sādhukaṁ paṭijagga, Vessantaro ti c' assa nāmaṁ karohîti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhaccayena sālikāya aṇḍaṁ bhijji, so pi amacco taṁ nesādena vīmaṁsāpetvā „itthîti“ sutvā rañño santikaṁ gantvā „dhītā deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassâpi dhanaṁ[21] datvā

[1] Bd attharitvā. [2] Bd -etvā. [3] Cks sneho. [4] Bd -ruyhitvā. [5] Bd ekasmiṁ. [6] Bd tesaṁ. [7] Bd nāsa-. [8] Bd caṅkotake. [9] Bd eva. [10] Bd -āhi. [11] Bd caṅkoṭakaṁ [12] Cks -kā. [13] Bd adds tesu. [14] Bd -kaaṇḍaṁ. [15] Bd suvakaaṇḍan. [16] Bd -detvā. [17] Bd adds tāni. [18] Bd tesu pa-. [19] Cs Bd -u. [20] Bd adds me. [21] Bds bahudha-.

„dhītaraṁ me sādhukaṁ paṭijagga, Kuṇḍalinîti c' assā nāmaṁ karohîti“ vatvā uyyojesi. So[1] tathā akāsi. Puna katipāhaccayena sukaṇḍaṁ[2] bhijji, so pi amacco taṁ nesādena vīmaṁsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṁ gantvā „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhanaṁ[3] datvā „puttassa me mahantena parivārena maṁgalaṁ katvā Jambuko ti[4] nāma karohîti“ vatvā uyyojesi. So[1] tathā akāsi. Te tayo pi sakuṇā tiṇṇaṁ amaccānaṁ gehesu rājakumāraparihārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti voharati. Atha[5] amaccā aññamaññaṁ avahasanti[6]: „passatha rañño kiriyaṁ, tiracchānagate[1] 'putto dhītā me' ti vadanto vicaratîti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṁ pamāṇaṁ[7] paññāsampadaṁ na jānanti, pākaṭaṁ nesaṁ karissāmîti“. Ath' ekaṁ amaccaṁ Vessantarassa santikaṁ pesesi: „tumhe[8] pitā pañhaṁ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatîti[9]“. Amacco āgantvā[10] Vessantaraṁ vanditvā taṁ sāsanaṁ ārocesi. Vessantaro attano paṭijaggakaṁ[11] amaccaṁ pakkhositvā[12] „mayhaṁ kira pitā maṁ[13] pañhaṁ pucchitukāmo, tassa idhâgatassa sakkāro[14] kātuṁ vaṭṭatîti[15]“, „kadā āgacchatîti[16]“. pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ 'ti āha. Taṁ sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā uyyojesi. So gantvā[17] rañño ārocesi[18]. Rājā sattame divase nagare bheriṁ carāpetvā puttassa vasananivesanaṁ[19] agamāsi. Vessantaro rañño mahantaṁ sakkāraṁ kāresi, antamaso dāsakammakarādīnam[20] pi sakkāraṁ kārāpesi[21]. Rājā Vessantarasakuṇassa gehe bhuñjitvā mahantaṁ yasaṁ anubhavitvā sakanivesanaṁ āgantvā rājaṁgane mahāmaṇḍapaṁ kāretvā[22] nagare bheriñ carāpetvā alaṁkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

[1] Bd adds pi. [2] Bd suvaṇṇaṇḍaṁ. [3] Bd bahudhana-. [4] Bd adds cassa. [5] Bd athassa. [6] Cks abbhasanti. [7] Bd mama puttānaṁ in the place of pamāṇaṁ. [8] Bd -hākaṁ. [9] Bd -tūti. [10] Bd gantvā. [11] Bd -naṁ. [12] Bd pakkosāpetvā. [13] Bd omits maṁ. [14] Bds -raṁ. [15] Cks vaṭṭati. [16] Bd rājā āgacchatūti. [17] Bd āg-. [18] Bds ācikkhi. [19] Bds omit vasana. [20] Bds -kārānaṁ. [21] Bd kāresi. [22] Bd kārāpetvā.

„Vessantaraṁ ānetū“ 'ti amaccassa santikaṁ pesesi. Amacco Vessantaraṁ suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu aṁke nisīditvā pitarā saha kīḷitvā gantvā[1] tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṁ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vessantaran taṁ pucchāmi[2], sakuṇa[3] bhaddam atthu te,
rajjaṁ kāretukāmena kiṁ su kiccaṁ kataṁ varan ti. 1.

Tattha sakuṇā 'ti taṁ ālapati, kiṁ sū 'ti katarakiccaṁ, kataṁ varan ti uttamaṁ hoti, kathehi me tāta sakalaṁ rājadhammaṁ ti evaṁ kira naṁ[4] so pucchi.

Taṁ sutvā Vessantaro pañhaṁ akathetvā va rājānaṁ tāva pamādena codento dutiyaṁ gātham āha:

2. Cirassaṁ vata maṁ[5] tāto Kaṁso Bārāṇasiggaho
pamatto appamattaṁ maṁ pitā puttaṁ acodayīti. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kaṁso ti idaṁ tassa nāmaṁ, Bārāṇasiggaho ti catūhi saṁgahavatthūhi Bārāṇasiṁ gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānaṁ paṇḍitānaṁ santike vasanto pañhassa apucchanena pamatto, appamattan ti sīlādiguṇayogena maṁ appamattaṁ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi tiracchānagate putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādaṁ āpajjitvā cirassaṁ ajja codesi pañhaṁ pucchīti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tīsu[6] dhammesu ṭhatvā dhammena rajjaṁ kāretabban“ ti vatvā rājadhammaṁ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitathaṁ kodhaṁ hāsaṁ[7] nivāraye,
tato kiccāni kāreyya, taṁ vataṁ[8] āhu khattiya. 3.

4. Yaṁ tvaṁ tāta tape kammaṁ pubbe katam asaṁsayaṁ
ratto duṭṭho ca yaṁ kayirā na taṁ kayirā tato punaṁ[9]. 4.

5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṁ raṭṭhavaddhana[10]
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṁ vuccate aghaṁ. 5.

6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravuṁ:
uṭṭhānaviriye[11] pose ram' āhaṁ[12] anusuyyake. 6.

[1] Bd omits ga-. [2] Cks -ma. [3] Cks -ṇaṁ. [4] Bd taṁ. [5] Bd me. [6] Ck nāmātisu. [7] Ck haṁsaṁ, Cs hasaṁ. [8] Bds vattaṁ. [9] Cs Bd puna. [10] Bd -vaḍḍhana. [11] Bd uṭhāne-. [12] Ck ramahaṁ, Bd ramāmahaṁ.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvaṁ] sabbesaṁ[1] suhadayo sabbesaṁ rakkhito bhava,
alakkhiṁ[2] nuda mahārāja lakkhī[3] bhava nivesanaṁ. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi[4] mahaggato
amittānaṁ Kāsipati mūlaṁ aggañ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati uṭṭhāne[5] na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhitiṁ katvā uṭṭhāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
uṭṭhahato appamajjato anutiṭṭhanti devatā. 11.
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamassu ca[6] kiccesu, nâlaso vindate sukhaṁ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca[7] anusāsanī
alaṁ mitte sukhāpetuṁ amittānaṁ dukkhāya cā[8] 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṁ nivāraye, musāvādino hi rañño raṭṭhaṁ nirojaṁ hoti, paṭhaviyā ojā[9] kammakaraṇaṭṭhānato sattaratanamattaṁ heṭṭhā bhassati[10], tato āhāre[11] telamadhuphāṇitādisu vā osadhesu[12] ojā[9] na hoti, nirojāhārabhojino[13] manussā bavhābādhā[14] honti, raṭṭhe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmiṁ anuppajjante rājāno duggatā honti, te sevake saṁgaṇhituṁ na sakkonti, asaṁgahītā rājānaṁ garucittena olokenti, evaṁ tāta musāvādo nāma' esa nirojo, so jīvitahetu pi na[15] kātabbo, saccaṁ pana sādhutaraṁ[16] rasānan ti tad eva pariggahetabbaṁ, api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṁsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre avīciparāyanaṁ karoti, imasmiṁ pan' atthe 'dhammo have hato hantîti' Cetiyajātakaṁ kathetabbaṁ, kodhan ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kujjhanalakkhaṇaṁ kodham pi nivāreyya, tāta aññesaṁ hi kodho khippaṁ matthakaṁ na pāpuṇāti rājūnaṁ[17] pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kujjhitvā olokitamattenâpi paresaṁ vināsenti, tasmā raññā aññehi manussehi atirekataraṁ nikkodhena bhavitabbaṁ khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṁ viya lokaṁ volokentena, tāta atikodhano hi rājā uppannaṁ yasaṁ rakkhitum na sakkoti, imassa pan' atthassa dīpanatthaṁ Khantivādijātaka-Culladhammapālajātakāni kathetabbāni, Culladhammapālajātakasmiṁ hi Mahāpatāpano[18] rājā puttaṁ

[1] Bd sabbe. [2] Cks -ī, Bd -i. [3] Bd -i, Bs -khyā. [4] Bd ca. [5] Cs -no. [6] Bds sa. [7] Bd va. [8] Cks vā. [9] Cks ojo. [10] so Cs; Ck hassati, Bd bhavissati. [11] Cs -ro, Bds -re vā. [12] Bd adds vā. [13] Bd -janā. [14] Cs bahmā, Bd babvā. [15] Bd na so j. pi musāvādo. [16] Ck sādburasa, Cs sādurasaṁ. [17] Bd rājānaṁ. [18] Bd mahātāpano, Jāt. III 178,19 mahāpatāpo.

ghātetvā[1] puttasokena hadaye[2] phalite matāya deviyā sayaṁ pi deviṁ anusocanto hadayaphālanen' eva[3] mari, atha ne tayo pi ekaāḷāhanen' eva[4] jhāpesuṁ, tasmā raññā paṭhamam eva musāvādaṁ vajjetvā dutiyaṁ kodho vajjetabbo, hāsan[5] ti hassaṁ[6], ayam eva vā pāṭho, tesu tesu kiccesu ubbillāvitacittatāya[7] keḷisīlataṁ parihāsaṁ nivāreyya, tāta raññā nāma keḷisīlena na[8] bhavitabbaṁ, aparapattiyena[9] hutvā sabbakiccāni[10] attapaccakkhen' eva kātabbāni, ubbilāvitacitto[11] hi rājā atuletvā kammāni karonto laddhaṁ yasaṁ vināseti, imasmiṁ pan' atthe Sarabhaṅgajātake purohitassa vacanaṁ gahetvā rañño[12] kisavacche aparajjhitvā saha raṭṭhena ucchijjitvā[13] Kukkulaniraye nibbattabhāvo[14] Mātaṅgajātake Mejjharañño brāhmaṇānaṁ kathaṁ gahetvā Mātaṅgatāpase aparajjhitvā saha[15] raṭṭhena ucchijjitvā[13] niraye nibbattabhāvo[14] Ghatajātake dasabhātikarājadārakānaṁ lobhamūḷhānaṁ[16] Kaṇhadīpāyane aparajjhitvā Vāsudevakulassa nāsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā[17] 'ti evaṁ tāta paṭhamaṁ musāvādaṁ dutiyaṁ kodhaṁ tatiyaṁ adhammahāsaṁ vajjetvā tato pacchā rājā raṭṭhavāsinaṁ katabbakiccāni kāreyya[17], taṁ vataṁ[18] āhu khattiyā 'ti khattiya mahārāja yaṁ mayā vuttaṁ etaṁ rañño vatasamādānan ti porāṇakapaṇḍitā kathayiṁsu, na taṁ kayirā ti yaṁ tayā rāgādivasena pacchātāpakaraṁ kammaṁ kataṁ hoti tato pubbe kataṁ tato[19] puna tādisaṁ kammaṁ na kayirā[20] mā kareyyāsi[21] tātā 'ti, vuccate ti taṁ rañño aghan ti vuccati, evaṁ porāṇakapaṇḍitā kathayiṁsū 'ti, siri cā 'ti[22] Vessantarasakuṇe[23] pubbe Bārāṇasiyaṁ pavattitaṁ kāraṇaṁ āharitvā dassento āha, tattha abravun ti Suciparivārasetṭhinā pucchitā kathayiṁsu, uṭṭhānaviriye[24] ti yo poso uṭṭhāne ca viriye ca patiṭṭhito na ca paresaṁ sampattiṁ disvā usuyyati[25] tasmiṁ ahaṁ abhiramāmîti[26] evaṁ[27] tāta Siri kathesi, usuyyake[28] ti Alakkhi pana tāta pucchitā ahaṁ parasampattiusuyyake duccite[29] kalyāṇakammadussake, yo[30] kalyāṇakammaṁ dussento[31] appiyāyanto aṭṭiyanto[32] na karoti tasmiṁ abhiramāmîti āha, evaṁ sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādino kusalacakkassa bhañjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā[33] 'ti nīhara[34], nivesanan ti lakkhyā[35] pana[36] nivesanaṁ bhava patiṭṭhā hohi, salakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāsipati so puriso paññāya c' eva viriyena ca sampanno, mahaggato ti[37] mahajjhāsayo, corānaṁ paccayabhūte gaṇhanto amittānam mūlaṁ[38] core gaṇhanto amittānaṁ[39] aggaṁ chindatîti vadati,

[1] B^d ghāṭe-. [2] C^k -ya, C^s -yaṁ. [3] B^d hadayena phaliteneva. [4] B^d ekālāhāne. [5] B^d ha-. [6] B^d hā-. [7] B^d uppilāya cittakāya. [8] C^{ks} keḷisīlaṁ nāma. [9] C^{ks} -patta-. [10] B^d sabbāni-. [11] B^d uppilāpita-. [12] B^{ds} daṇḍakirañño. [13] C^{ks} ucchinditvā. [14] B^{ds} add ca. [15] B^d saka. [16] B^{ds} moha muḷhānaṁ vacanaṁ gahetvā. [17] B^d ka-. [18] B^d vattaṁ. [19] so B^d; C^{ks} kataro in the place of kataṁ tato. [20] C^{ks} -ra [21] C^k -rati, C^s -rāti. [22] B^d adds idaṁ, B^s imaṁ. [23] B^d -ṇo. [24] B^{ds} -ne-. [25] B^d ussuyati. [26] B^d adds āha. [27] B^{ds} add tāva. [28] B^d ussuya-. [29] B^{ds} duhadaye. [30] C^{ks} so. [31] C^s B^d dussanto. [32] C^k aṭṭhi-, B^d ati-. [33] C^k nudhā. [34] C^{ks} add ti. [35] C^k -s, C^s lakhyā, B^d lakkhā. [36] B^d ṇanaṁ. [37] C^{ks} omit ti. [38] C^{ks} -le. [39] so B^d; C^{ks} omit amittānaṁ.

Sakko ti Indo, bhūtapatîti rājānaṁ ālapati, uṭṭhāne ti uṭṭhānaviriye nappamajjati[1] sabbakiccāni karoti, sa[2] kalyāṇe ti so devarājā uṭṭhānaviriye manaṁ karonto pāpakammaṁ akatvā kalyāṇe puññakammasmim ñeva dhitiṁ katvā appamatto uṭṭhāne manaṁ karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakaraṇabhāvadassanatthaṁ[3] dvīsu devalokesu devatāhi saddhiṁ Kaviṭṭhārāmaṁ[4] āgantvā pañhaṁ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaṇhajātake attano ānubhāvena janaṁ tāsetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evam ādīni vatthūni kathetabbānîti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṁ heṭṭhā catuyonikadevā catuyonikattā yeva kir' ete[5] gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā[6] ti uppattivasena[7] chakāmāvacarā[8], tādino ti tathāvidhassa kusalābhiratassa[9] rañño[10] te sajīvā honti samānajīvikā upajīvitabbā, tādisā hi rājāno dānādīni puññāni karonto[11] devatānaṁ pattiṁ denti, tā[12] taṁ pattiṁ[13] anumoditvā sampaṭicchitvā dibbayasena vaḍḍhanti, anutiṭṭhantîti, tādissa[14] rañño viriyaṁ karontassa appamādaṁ āpajjantassa devatā anutiṭṭhanti anugacchanti[15] dhammikarakkhaṁ saṁvidahanti, so ti so tvaṁ, vāyamassu cā[16] 'ti tāni raṭṭhakiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena[17] tesu[18] kiccesu viriyaṁ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṁ maṁ tvaṁ[19] kiṁ su[20] kiccaṁ kataṁ varan ti pucchi tattha vata[21] pañhe ye[22] ete mayā paṭhamen' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu, esā ti yā te mayā kathitā esā vata[23] anusāsanī, alan ti evaṁ vattamāno hi rājā attano mitte sukhāpetuṁ amittānañ ca dukkhāya alaṁ pariyatto[24] samatto[24] ti.

Evaṁ Vessantarasakuṇena ekāya[25] gāthāya rañño pamādaṁ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddhalīḷhāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutacittajāto sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce āmantetvā „bho[26] amaccā mama puttena Vessantarena evaṁ kathentena kena[27] kattabbakiccaṁ“ ti[28] „mahāsenaguttena[29] devā“ ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttaṭṭhānaṁ[29] dammîti“ Vessantaraṁ ṭhānantare ṭhapesi. So[30] tato paṭṭhāya mahāsenaguttaṭṭhāne[29] ṭhito pitu kammaṁ akāsîti. Vessantarapañho niṭṭhito.

[1] Bd -tīti. [2] Cks omit sa. [3] Bd adds sarabhaṅgajātake. [4] Bd kapiṭhā-. [5] Bd kira te. [6] Ck brā-, Bd brahmāno devā, Bs brāhmagaṇā-. [7] Bd upattidevavasena. [8] Bd adds deva. [9] Bd kusalavasenābhiratassa. [10] Bd adds tādisassa rañño viriyaṁ karontassa rañño. [11] so all three MSS. [12] Bd te. [13] Cks pavattiṁ. [14] Bd tādisassa. [15] Cks gacchanti. [16] Cks vā. [17] Ck paccakkhayadhammavasena, Cs paccakkayadh-. [18] Bds repeat tesu. [19] Bd omits tvaṁ. [20] Bd ki su, Ck omits kiṁ su. [21] Bds tava. [22] Bd yeva. [23] Bd vatava. [24] so Bd for samattho? Cks -anto. [25] Bd ettakāya. [26] Bd bhonto. [27] Bd kiṁ. [28] Cks omit mahāsenaguttena devā ti tena hissa. [29] Bd -senaṅgutta-. [30] Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṁ dūtaṁ pāhetvā[1] sattame divase tattha gantvā paccāgantvā tath' eva[2] maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṁ ānāpetvā[3] suvaṇṇapīṭhe nisinnaṁ rājadhammaṁ pucchanto

14. Sakkhī tuvaṁ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṁ kāretukāmena kiṁ su kiccaṁ kataṁ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhîti mayā puṭṭhaṁ pañhaṁ kathetuṁ sakkhissasîti pucchati[4], Kuṇḍalinîti saliṅgato[5] āgatanāmenâlapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapiṭṭhesu kuṇḍalisaṇṭhānā[6] dve lekhā ahesuṁ, tena tassā[7] Kuṇḍalinîti nāmaṁ kāresi, maññasîti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunîti khattiyassa mahāsenaguttassa[8] bhaginībhāvena nam evaṁ ālapati, kasmā pan' esa Vessantarasakuṇaṁ evaṁ apucchitvā imam eva pucchatîti itthibhāvena, itthiyo hi[9] parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissāmîti[10] vīmaṁsanavasena evaṁ pucchitvā taṁ ñeva pañhaṁ pucchi.

Sā evaṁ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṁ 'itthikā nāma kiṁ kathessatîti' vīmaṁsasi[11] maññe, sakalan te rājadhammaṁ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmîti" vatvā[12] āha:

15. Dve vā tāta padakāni yesu[13] sabbaṁ patiṭṭhitaṁ
aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā[14]. 15.

16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.

17. Yo ca taṁ tāta rakkheyya dhanaṁ yañ c' eva te[15] siyā
sūto[16] va rathaṁ saṁgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.

18. Susaṁgahītantajano[17] sayaṁ cittaṁ avekkhiya
nidhiñ ca iṇadānañ ca na kare parapattiyā[18]. 18.

19. Sayaṁ āyavayaṁ[19] jaññā, sayaṁ jaññā katākataṁ,
niggaṇhe niggahārahaṁ, paggaṇhe paggahārahaṁ. 19.

[1] Bd pesetvā. [2] Bd tattheva. [3] Bds āharāpe-. [4] Bd pucchi. [5] Bds tassāliṅgato. [6] Cks -naṁ. [7] Bd tenassā. [8] Bd -senaṅgutta-. [9] Cks pi. [10] Cks -mi. [11] Cks vīmaṁsati. [12] Cks omit vatvā. [13] Bds yattha. [14] Bd -ṇā. [15] Cks vane. [16] all three MSS. su-. [17] Cs -antajano? Ck Bd -atthajano. [18] so all three MSS. [19] Bds āyaṁvayaṁ, Cks ayavayaṁ.

20. Sayaṁ jānapadaṁ atthaṁ[1] anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanaṁ raṭṭhañ ca nāsayuṁ. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi kataṁ kammaṁ mando pacchânutappati. 21.
22. Mā te avisare[2] muñca[3] subāḷham adhikodhitaṁ,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulataṁ[4] gatā. 22.
23. Mā tāta issaro 'mhîti anatthāya patārayi,
itthīnaṁ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo[5]. 23.
24. Apetalomahaṁsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṁ vuccate aghaṁ. 24.
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca[6] anusāsanī,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
sīlav' assu[7] mahārāja, dussīlo vinipātako[8] ti. 25.

Tattha padakānîti kāraṇapadāni, yesū[9] 'ti yesu dvīsu padesu sabbaṁ atthaṁ jātaṁ[10] hitasukhaṁ[11] patiṭṭhitaṁ, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa lābhassa lābho yā ca[12] laddhassa anurakkhaṇā, tāta anuppannassa hi lābhassa uppādanaṁ nāma na[13] bhāro uppannassa pana anurakkhanam[14] eva bhāro, ekacco hi yasaṁ[15] uppādetvâpi yase pamatto mānaṁ[16] uppādetvā pāṇātipātādīni karoti mahācoro hutvā raṭṭhaṁ vilumpamāno carati, atha naṁ rājāno gāhāpetvā mahāvināsaṁ pāpenti, athavā pana[17] rūpādīsu kāmaguṇesu pamatto ayoniso dhanaṁ nāsento sabbasāpateye[18] khīṇe kapaṇo hutvā cīrakavasano[19] kapālam[20] ādāya carati, pabbajito vā[21] pana gandhadhurādivasena lābhasakkāraṁ nibbattetvā pamatto hīnāya vattati, aparo paṭhamajjhānādīni nibbattetvâpi muṭṭhassatitāya[22] tathārūpe ārammaṇe bajjhitvā jhānā parihāyati, evaṁ uppannassa yasassa vā jhānādilābhassa vā rakkhaṇam[23] eva dukkaraṁ, tadatthadīpanatthaṁ pana[24] Devadattassa vatthuṁ Mudulakkhaṇa-Lomasakassapa-Hāritajātaka-Saṁkappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāraṁ uppādetvā appamāde ṭhatvā kalyāṇakammaṁ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati, tasmā mahārāja[25] appamatto payogasampattiyā ṭhatvā dhammena r. kārento tava uppannaṁ yasaṁ[26] anurakkhāhîti, jānāhîti bhaṇḍāgārikakammādikāraṇatthaṁ upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare[27] c' eva akerāṭike

[1] Cks raṭṭhaṁ, Bd janapade attaṁ, Bs atthaṁ. [2] Cks avisara, Bds adhisare. [3] Cks mucca [4] Bd kusalā akusalaṁ. [5] Bd asi dukkhindriyo. [6] Bd va. [7] Bd silavāssu, Cks sīlavassa. [8] Bd -tiko. [9] Bds yatthā. [10] Cs atthajātaṁ, Ck atthajāta [11] Bd hitaṁ-. [12] Cks va. [13] Bd omits na. [14] Bd -ṇam. [15] Bd sayaṁ. [16] Bd pamādaṁ. [17] Bd uppanna. [18] Cks -patiyye. [19] Bd pilotikavasano. [20] Bd kapalam? [21] Bd omits vā. [22] Bd muṭhassatitāya, Cks muṭṭhasatiyā. [23] Bd -ṇaṁ. [24] Bd omits pana. [25] Bd adds tvaṁ. [26] Ck sayaṁ. [27] Bds ajuta-, Cks adūta .

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabhāvarahite, avināsake ti tava santakānaṁ dhanadhaññādīnaṁ anāsake[1], yo ti yo amacco taṁ c' eva[2] yañ ca te ghare dhanaṁ siyā taṁ rakkheyya, sūto[3] vā 'ti rathasārathi viya yathā sārathi visamamagganivāraṇatthaṁ[4] asse[5] saṁganhanto rathaṁ saṁganheyya evaṁ yo saha bhogehi taṁ rakkhituṁ sakkoti so te amacco nāma, tādisaṁ gahetvā bhaṇḍāgārikakiccāni[6] kāraye[7], susaṁgahītantajano[8] ti tāta yassa hi rañño attano antojano antovaḷañjanakaparijano[9] ca dānādīhi asaṁgahīto hoti tassa antonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesaṁ[10] asaṁgahitamanussānaṁ vasena nassanti, antomanto bahi gacchati[11], tasmā tvaṁ[12] sutthugahitaantojano[13] hutvā ettakaṁ hi[14] nāma me vittan ti sayam attano dhanaṁ avekkhitvā asukaṭṭhāne nāma nidhiṁ nidhema asukassa iṇaṁ demā 'ti idaṁ ubhayam pi, na kare parapattiyā[15] ti[16] parapattiyâyitvā[17] mā kari, sabbaṁ[18] attapaccakkhen' eva[19] kareyyāsîti vadati, āyavayan[20] ti tato uppajjanakaṁ[21] āyañ ca[22] tesaṁ tesaṁ dātabbavayañ ca sayam eva jāneyyāsîti, katākatan ti saṁgāme vā navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idaṁ nāma mayhaṁ kataṁ iminā na katan ti evam[23] pi sayam eva vā[24] jāneyyāsi[25] mā parapattiyā[26] ahosi, niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakaṁ niggahārahaṁ ānetvā dassitaṁ upaparikkhitvā sodhetvā porāṇakarājūhi ṭhapitadaṇḍam oloketvā dosānurūpam niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggahāraho hoti abhinnassa vā parabalassa bhettā[27] bhinnassa vā sakabalassa ārādhako[28] aladdhassa vā rajjassa āharako[29] laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitaṁ dinnaṁ hoti evarūpaṁ paggaṇheyya[30] mahantaṁ sakkārasammānam kareyya, evaṁ hi 'ssa kiccesu aññesu[31] pi uram datvā kattabbaṁ karissanti, jānapadan ti janapadavāsīnaṁ atthaṁ yasaṁ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālañ ca gahetvā vinicchayaṁ bhindantā tava dhanañ ca raṭṭhañ ca mā nāsayuṁ, iminā kāraṇena appamatto hutvā sayam eva anusāsa, vegenā 'ti sahasā atuletvā atīretvā, vegasā ti atuletvā chandādivasena sahasā katam kammaṁ[32] na hi sādhukaṁ[33] na sundaraṁ, kiṁkāraṇā: tādisaṁ hi katvā mando pacchā vippaṭisāravasena idhaloke apāyadukkhāni[34] anubhonto[35] paraloke ca anutappati[36], ayaṁ pan' attho[37] 'isīnam antaraṁ katvā Bharurājā[38] ti me sutan' ti Bharujātakena[39]

---

[1] Bds avinā-. [2] Bd yañcevā. [3] all three MSS. su-. [4] Bds -maggagamanani-. [5] Cks asesu. [6] Bds -kādikiccāni. [7] Bds kāreyya, Cks kāraya. [8] Ck -atthajano, Cs -attajano? Bd -attajano. [9] Ck -antojana-, Cs rañño anne antovalañj-, Bd -antojano valañc-. [10] Cks tesu. [11] so Cks; Bd anto bahi ca gacchantā. [12] Bd taṁ. [13] Bd saṁga-. [14] Bd omits hi. [15] so all three MSS. [16] Cks omit ti. [17] Ck -patthiyāyitvā, Cs -patitiyādhitvā, Bd -pattiyāpitvaṁ. [18] Bd tabbaṁ. [19] Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. [20] Cks āya-, Bd ayam. [21] Cks -ka. [22] Bd ayañca. [23] Bd etaṁ. [24] Bd omits va. [25] Cks -ti. [26] so Bd; Cks -yo. [27] Bd tinno. [28] Bd adhārako. [29] Cks āhā-. [30] Bds paggaṇhārakaṁ paggahetvā in the place of paggaṇheyya. [31] Cks añño. [32] Bd kappañhi. [33] Cs sādukaṁ. [34] Bd -aṁ. [35] Bd -bhavanto. [36] Bd -tapati. [37] Bd adds ti. [38] Bds garu-, Vol. II $\frac{172}{18}$. [39] Bd garurājājāt-.

dīpetabbo, mā te avisare muñca[1] subāḷhamadhikodhitaṇ ti tāta tava hadayaṁ[2] kusalaṁ avisaritvā[3] atikkamitvā[4] pavatte paresaṁ akusaladhammesu[5] subāḷhaṁ[6] adhikodhitaṁ kujjhāpitaṁ[7] hutvā mā muñca[8] mā patiṭṭhayatū[9] 'ti attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye ṭhitassa iminā puriso[10] vā hato sandhi vā chinno[11] ti[12] coraṁ dassenti[13] tadā te paresaṁ vacanehi suṭṭhu kodhitaṁ[14] pi hadayaṁ kodhavasena mā muñca[8] apariggahetvā mā daṇḍaṁ panesi[15], kiṁkāraṇā: acoram pi hi[16] coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhitvā[17] ubhinnaṁ attapaccakkhikānaṁ[18] kathaṁ sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa corabhāvaṁ ñatvā paveṇiyā ṭhapitadaṇḍavasena kattabbaṁ karohi, raññā hi uppanne pi koddhe hadayaṁ sītalaṁ akatvā kammaṁ na kātabbaṁ, yadā pan' assa hadayaṁ nibbutaṁ hoti mudukaṁ tadā vinicchayakammaṁ kātabbaṁ, pharusehi cittehi[19] pakkaṭṭhite[20] udake mukhanimittaṁ viya kāraṇaṁ na paññāyati, kodhasāhīti[21] tāta kodhane hi bahūni pi tāni[22] rājakulāni akulabhāvaṁ[23] gatāni mahāvināsam eva pattānîti, imassa pan' atthassa dīpanatthaṁ Khantivādijātakaṁ[24] Nāḷikerarājassa vatthuṁ sahassabāhu-Ajjunavatthu-ādīni[25] kathetabbāni, patārayiti tāta ahaṁ paṭhavissaro ti mā mahājanaṁ kāyaduccaritādianatthāya patārayi[26] otārayi, yathā taṁ anatthaṁ samādāya vattati mā evam akāsîti attho, mā te āsīti[27] tāta[28] tava vijite manussajātikānaṁ vā tiracchānajatikānaṁ vā itthipurisānaṁ dukkhudrayo[29] dukkhuppatti mā āsi[30], yathā hi adhammikarājūnaṁ vijite manussā kāyaduccaritādīni karitvā[31] niraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṁ dukkhaṁ yathā na hoti tathā karohîti attho, apetalomahaṁsassā 'ti attānuvādādibhayehi nibbhayassa, iminā idaṁ dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsaṁkaṁ akatvā attano kammam[32] eva anussarati chandavasena yaṁ yaṁ icchati taṁ taṁ karoti vissaṭṭhayaṭṭhi viya andho niraṁkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vinassanti, tassa taṁ bhogavyasanaṁ dukkhan ti vuccati[33], tatth' eva te vattapadā ti[34] purimanayen' eva veditabbaṁ[35], dakkhassu dānîti tāta tvaṁ imaṁ anusāsaniṁ[36] sutvā idāni dakkho analaso puññānaṁ karaṇena puññakaro surādipariharaṇena asoṇḍo diṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsanena avināsako bhaveyyāsi, sīlavassū[37] 'ti sīlavā[38] ācārasampanno bhava, dasasu rājadhammesu patiṭṭhāya r. kārehi[39], dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahārāja[40] attānaṁ niraye vinipātento vinipātako[41] nāma hotîti.

[1] Cks mucca, all three MSS. avisare. [2] Bd adds dukkhaṁ. [3] Bd adhi-. [4] Bd aviti-. [5] Bds -kamme. [6] Bd suthu-. [7] Cks kujjha-, Bd kujhāmitaṁ. [8] Cks mucca. [9] so Cks; Bd patiṭha. [10] Bs -sena. [11] Bd chinnaṁ. [12] Bd iti. [13] Bd dassissanti. [14] Cks kotam. [15] Cs pane-. [16] Ck acoramhi. [17] Bds add va. [18] Bd -paccatthikānaṁ. [19] Cks ecitte. [20] Cs pakkaṭṭhate, Bd pakkutike, Bs pakkuthiti. [21] Cks hi, omitting ti. [22] Ck bahunīpītā ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi tāni. [23] Bd akusala-. [24] Cks -vādajātakaṁ, Bd -dijātake. [25] Bd -añcuna-. [26] Cs adds mā, Bd ha. [27] Bd asiti. [28] Bs adds ahaṁ pathavissaro. [29] Cks dukkhadrayo? Bd dukkhindriyo. [30] Bd dukkhuppattamakāsi. [31] Bd -tāni katvā. [32] Bd kāmam. [33] Cks -anti. [34] Cks omit ti. [35] Bd yojetabbaṁ. [36] Bd -naṁ. [37] Cks -vassā. [38] Cks add ca. [39] Ck ka-. [40] Bd adds attā. [41] Bd -tiko.

Evaṁ Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho[1] amaccā mama dhītāya Kuṇḍaliniyā evaṁ kathayamānāya kena kattabbakiccaṁ katan" ti. „Bhaṇḍāgārikena devā" 'ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgārikaṭṭhānaṁ dammîti" Kuṇḍaliniṁ[2] ṭhānantare ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṭṭhāne ṭhatvā pitu kammaṁ akāsîti. Kuṇḍalinipañho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambukapaṇḍitassa santikaṁ dūtaṁ pesetvā sattame divase tattha gantvā sampattiṁ anubhavitvā paccāgato[3] tath' eva maṇḍapamajjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṁ kañcanabaddhapīṭhe[4] nisīdāpetvā pīṭhaṁ sīsenâdāya āgañchi[5]. Paṇḍito pitu aṁke[6] nisīditvā kīḷitvā gantvā kañcanapīṭhe yeva nisīdi. Atha naṁ rājā pañhaṁ pucchanto

26. Apucchamhâpi[7] kosikaṁ[8] Kuṇḍaliniñ ca tath' eva[9],
Jambuka tvaṁ dāni vadehi[10] balānaṁ balam uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṁ tava bhātaraṁ kosiyagottaṁ Vessantaraṁ bhaginiñ ca te Kuṇḍaliniṁ rājadhammaṁ pucchiṁ[11], te attano balena kathesuṁ, yathā pana te[12] pucchiṁ[13] tath' eva idāni puttaṁ Jambukaṁ pucchāmi, tvaṁ me rājadhammañ ca uttamabalañ ca kathehîti.

Evaṁ rājā M-aṁ pañhaṁ pucchanto aññesaṁ pucchitaniyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena hi mahārāja ohitasoto suṇa[14], sabban te kathesāmîti" pasāritahatthe sahassatthavikaṁ ṭhapento viya dhammadesanam ārabhi:

27. Balaṁ pañcavidhaṁ loke purisasmiṁ mahaggate,
tattha bāhābalaṁ[15] nāma carimaṁ vuccate balaṁ,
bhogabalañ ca dīghāvu dutiyaṁ vuccate balaṁ, 27.

28. Amaccabalañ ca dīghāvu tatiyaṁ vuccate balaṁ,
abhijaccabalañ c' eva[16] taṁ catutthaṁ asaṁsayaṁ,
yāni[17] c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

[1] Bd bhonto. [2] Bd -niyāva. [3] Bds pacchā-. [4] Bd -bandha-. [5] Bd āgacchi. [6] Bd añge. [7] Cks -hāsi, Bd āpucchimha. [8] Bd kosiyagottaṁ. [9] so all MSS. for tatheva ca? [10] so all three MSS. for vada? [11] Bd āpucchimhi, Ck pucchi, Cs pucchin. [12] Bds panete. [13] Bd pucchitā. [14] Bd suṇāhi. [15] Bd -hu-. [16] Ck ahimajjaccabalaṁ, Cs abhimajjabalaṁ, Bd abhijjañcaba-. [17] so all three MSS. for yena?

29. Taṁ balānaṁ balaṁ seṭṭhaṁ aggaṁ paññābalaṁ balaṁ[1],
paññābalen' upatthaddho atthaṁ vindati paṇḍito. 29.

30. Api ce labhati mando phītaṁ dharaṇim[2] uttamaṁ
akāmassa pasayhaṁ[3] vā añño taṁ paṭipajjati. 30.

31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṁ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.

32. Paññā sutavinicchinī paññā [kitti] silokavaddhanī,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe[4] sukhāni vindati. 32.

33. Paññañ ca kho asussūsaṁ na koci adhigacchati
bahussutaṁ anāgamma dhammaṭṭhaṁ avinibbhujaṁ[5]. 33.

34. Yo dhammañ ca vibhāgaññū kāluṭṭhāyī atandito
anuṭṭhahati kālena kammaphalaṁ tassa ijjhati. 34.

35. Nânāyatanasīlassa[6] nânāyatanasevino[6]
na nibbindiyakārissa samma-d-attho vipaccati. 35.

36. Ajjhattañ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakārissa samma-d-attho vipaccati. 36.

37. Yogappayogasaṁkhātaṁ saṁbhatassânurakkhanaṁ[7]
tāni tvaṁ tāta sevassu, mā akammāya randhayi[8],
akammanā[9] hi dummedho naḷāgāraṁ va sīdatîti. 37.

Tattha mahaggate ti mahārāja imasmiṁ sattaloke mahajjāsaye purise pañcavidhaṁ balaṁ hoti, bāhābalan[10] ti kāyabalaṁ, cariman ti taṁ atimahantam pi samānaṁ lāmakam eva, kiṁkāraṇā: dandhabalabhāvena[11], sace hi kāyabalaṁ mahantaṁ nāma bhaveyya vāraṇabalato laṭukikāya[12] balaṁ khuddakaṁ bhaveyya vāraṇabalaṁ pana andhabālabhāvena[13] maraṇassa paccayo jātaṁ, laṭukikā[12] attano ñāṇakusalatāya vāraṇaṁ jīvitakkhayaṁ pāpesîti[14], imasmiṁ pan' atthe na h' eva sabbattha balena kiccaṁ, 'balaṁ hi bālassa vadhāya hotîti' suttaṁ āharitabbaṁ, bhogabalan ti upatthambhanavasena sabbaṁ[15] hiraññasuvaṇṇādiupabhogajātaṁ bhogabalaṁ nāma, taṁ kāyabalato mahantataraṁ, amaccabalan ti abhejjamantassa sūrassa suhadassa[16] amaccamaṇḍalassa atthitā[17], taṁ balaṁ saṁgāmasūratāya purimehi balehi mahantataraṁ[18], abhijaccabalan[19] ti tīni kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

1 Ck -balabala, Cs -balaṁbala. 2 Bd dhā-. 3 Cks akāmasā-, Bd akāmapakāsayhaṁ, Bs akāmassa paseyhaṁ. 4 Cks add pi. 5 Bds -ijaṁ. 6 Bds anāya-. 7 Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bd sambhūta-. 8 Bd raddhayi, Cks ru-. 9 Bds -unā. 10 Bd -hu-. 11 Bd andabāla. 12 Bd le-. 13 Cs -ba-. 14 Bd -si. 15 Cks sabba. 16 Bds -dayassa. 17 Bds -tāya. 18 Bd Cs mahantaraṁ. 19 Bd abhijja-.

jātisampatti, taṁ itarehi balehi mahantataraṁ[1], jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetānîti yāni ca etāni[2] cattāri pi balāni paṇḍito paññânubhāvena[3] adhiganhāti[4] abhibhavati taṁ sabbabalānaṁ paññābalaṁ seṭṭhan ti ca aggan ti ca[5] vuccati, kiṁkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito atthaṁ vindati vaḍḍhiṁ pāpunāti, tadatthajotanatthaṁ 'puṇṇaṁ nadiṁ yena ca peyyamāhū' 'ti Puṇṇanadījātakaṁ Sirikāḷakaṇṇipañho[6] Pañcapaṇḍitapañho[6] Sattubhastajātaka-Sambhavajātaka-Sarabhañgajātakādīni kathetabbāni, mando ti mandapañño bālo, phītan[7] ti tāta mandapañño puggalo sattaratanapuṇṇaṁ ce pi[8] uttamaṁ dharaṇiṁ labhi[9] tassa anicchamānass' eva pasayhakāraṁ[10] vā pana katvā añño paññāsampanno taṁ paṭipajjati mando[11] laddham pi[12] yasaṁ rakkhituṁ kulasantakaṁ vā pana paveṇiāgatam pi r. adhigantuṁ na sakkoti, tadatthajotanatthaṁ 'addhā Pādañjalī sabbe paññāya atirocatîti' Pādañjalijātakaṁ[13] kathetabbaṁ, laddhānā 'ti jātisampattiṁ nissāya kulasantakam r. labbhitvâpi, sabbena pîti[14] sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāyakusalatāya duggato va hotîti, evaṁ M. ettake ṭhāne apaṇḍitassa aguṇaṁ kathetvā idāni paññaṁ[15] pasaṁsanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti sutapariyattakaṁ[16], taṁ hi paññavā[17] vinicchinati[18], kittisilokavaddhanîti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatîti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhaṁ paṭilabhati, tadatthadīpanatthaṁ 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yatha tava[19]', 'alam etehi jambūhi[20] ambehi[21] panasehi cā[22]' 'ti ādīni jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asuṇanto, dhammaṭṭhan ti sabhāvakāraṇe ṭhitaṁ, bahussutaṁ anāgamma tassa[23] asaddahanto, avinibbhujan[24] ti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ anogāhanto atīrento na koci paññaṁ[25] adhigacchati tāta[26], dhammavibhāgaññū[27] ti dasakusalakammapathavibhāgakusalo, kāluṭṭhāyîti viriyaṁ kātum yuttakale viriyassa[28] kārako, anuṭṭhahatîti tasmiṁ tasmiṁ kāle taṁ taṁ kiccaṁ karoti, tassā 'ti[29] tassa puggalassa kammaphalaṁ samijjhati nippajjati, anāyatanasīlassā 'ti anāyatanaṁ vuccati lābhayasasukhānaṁ anākaro[30] dussīlyakammaṁ[31] taṁsīlassa tena dussīlyakammena samannāgatassa anāyatanabhūtaṁ dussīlapuggalaṁ sevantassa, kusalassa kammassa karaṇakāle nibbindiyakārissā 'ti[32] nibbinditvā ukkaṇṭhitvā[33] karontassa, evarūpassa[34] puggalassa kammānaṁ[35] attho sammā na vipaccati na sampajjati[36], tīni[37] kulaggāni cha kāmaggāni na upetîti[38] attho, ajjhattañ cā

[1] Bd mahantaraṁ. [2] Cks add ea. [3] Bd paññānabhā-, Cks yassānu-. [4] Cks Cks asaṁgaṇhāti. [5] Cks omit ca. [6] Bd -aṁ. [7] Cks jīvitan. [8] Cks cetipi, Bd ce. [9] Bds labhati [10] Bd paseyyākāraṁ. [11] Bd adds hi. [12] Bd omits pi. [13] Bd adds vā. [14] Bds add tena. [15] Cks paṁñā. [16] Ck -santakaṁ, Bds pariyatti. [17] Bd paññāva. [18] Bd -cchindati. [19] Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava [20] Bd appehi. [21] Ck jambehi, Bd jappuhi. [22] Ck vā. [23] Bds taṁ. [24] Bd -bbhajan. [25] Cs -ā. [26] Cs nāni or tāti. [27] so Cs Bd; asussusan ti - - - ññū wanting in Ck. [28] Bd viya. [29] Cks omit tassāti. [30] Bs anācāro, Bd anācoro. [31] Cks -an. [32] Cks -rissa, omitting ti. [33] Ck ukkaṭṭhi-, Bd ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. [34] Bds add tāta. [35] Bd -āni. [36] Ck -tī, Bd omits na sampajjati [37] Ck tinī Cs tini Bd kini [38] Bd upanevvatīti.

'ti attano niyakajjhattaṁ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatanasevino ti tath' eva sīlavante puggale sevamānassa, vipaccatîti[1] sampajjati, mahantaṁ yasaṁ deti, yogappayogasaṁkhātan ti yogayuñjitabbayuttake[2] kāraṇe payogakoṭṭhāsabhūtaṁ paññaṁ[3], sambhatassā[4] 'ti rāsikatassa anurakkhanaṁ[5], tāni tvan ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni[6] sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṁ ovādaṁ hadaye katvā attano ghare dhanaṁ rakkha, mā[7] akammāya randhayîti[8] ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṁ dhanaṁ mā jhāpayi mā nāsayi, kiṁkāraṇā: akammanā[9] hîti ayuttakammakāraṇena[10] dummedho puggalo sabbaṁ[11] dhanaṁ nāsetvā pacchā duggato naḷāgāraṁ va sīdatîti[12] yathā naḷāgāraṁ mūlato paṭṭhāya jīramānaṁ appatiṭṭhaṁ patati evaṁ akāraṇena dhanaṁ nāsetvā apāyesu nibbattatîti.

Evaṁ pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṁ ukkhipitvā candamaṇḍale[13] paharanto[14] viya kathetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṁ deti:

38. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.)
idha dhammaṁ caritvāna rāja saggaṁ gamissasi. 38.
39. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
40. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
41. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
42. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42.
43. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhe[15] janapadesu ca -pe-. 43.
44. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
45. Dhammañ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.
46. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo[16] sukhāvaho[17],
idha dhammaṁ caritvāna rāja saggaṁ gamissasi. 46.
47. Dhammañ cara mahārāja Indo[18] devā sabrahmakā
suciṇṇena divaṁ pattā, mā dhammaṁ rāja pamādo[19] ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhamman ti mātupaṭṭhānaṁ pitupaṭṭhānaṁ, dhammaṁ kālass' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṁ mukhodakadantakaṭṭhadānaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ sarīrapariharaṇaṁ[20] karonto ca[21] pūrehîti vadati, puttadāresū 'ti puttadhītaro tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento[22] sippaṁ

[1] Cks vipajja-. [2] Cks yoga - - ko, Bd yoga - - tabbake, omitting yutta, Bs yoge-. [3] Cks paṁñā. [4] Bs sambhū-. [5] Bds -ṇaṁ. [6] Cks -kara-. [7] Bd adds naṁ. [8] Bd raddha-. [9] Bd -unā. [10] Cks -kara-. [11] Bds sakaṁ. [12] Cks sīdati. [13] Bds -laṁ. [14] Bds saṁha-. [15] Bd raṭhesu. [16] Bd suciṇṇo. [17] Bd sukhamāvahā. [18] Ck Bd indā. [19] read pāmado, cfr. IV p. 422. [20] Bd sabba sarirapaṭijaggaharaṇaṁ. [21] Bd va. [22] Bd nisevanto.

ugganhāpento vayappattakāle patirūpakulavasena[1] āvāhavivāhaṁ karonto samaṁvasena[2] dhanaṁ dento puttesu dhammaṁ carati nāma, bhariyaṁ samānento[3] anaticaranto issariyaṁ[4] vossajjanto alaṁkāraṁ anuppādento dāresu dhammaṁ carati nāma, mittāmaccesū 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavatthūhi saṁganhanto[5] avisaṁvādento[6] tesu[7] dhammaṁ carati nāma, vāhanesu balesu cā 'ti hatthiassādīnaṁ vāhanānaṁ balakāyassa[8] dātabbayuttakaṁ dento sakkāraṁ karonto[9] hatthiassādayo mahallakakāle kamme[10] ayojento tesu dhammaṁ carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino daṇḍabalīhi apīḷento va tesu dhammaṁ carati nāma, raṭṭhe[11] janapadesu cā 'ti raṭṭhañ ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto hitacittaṁ accupaṭṭhapento[12] tattha adhammaṁ carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto[13] tattha dhammaṁ carati nāma, samaṇabrāhmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu dhammaṁ carati nāma, migapakkhisū 'ti sabbacatuppadasakunānaṁ abhayaṁ dento tesu dhammaṁ carati nāma. dhammo ciṇṇo[14] ti samacariyadhammo ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo[15], sukhāvaho[16] ti tīsu kusalasampadāsu[17] chasu kāmasaggesu sukhaṁ āvahati[18], suciṇṇenā 'ti idha ciṇṇena kāyasucaritādinā suciṇṇena, divaṁ pattā ti devalokabrahmalokasaṁkhātaṁ divaṁ gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammaṁ rāja pamādo ti tasmā tvaṁ mahārāja jīvitaṁ jahanto pi dhammaṁ mā pamajjîti.

Evaṁ dasa dhammacariyagāthā[19] vatvā uttarim pi ovadanto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete[20] vattapadā esā ca anusāsanī
sappaññe[21] sevi[22] kalyāṇi[22] samattaṁ sāmataṁ[23] vidū ti. 48.

Tattha tatthevete[24] vattapadā ti idaṁ purimanayen' eva yojetabbaṁ, sappaññe sevi kalyāṇi[25] samattaṁ[26] sāmataṁ[27] vidū ti mahārāja taṁ mayā vuttaṁ ovādaṁ tvaṁ niccakāle sappañño[28] puggalasevi kalyāṇaguṇasamannāgato hutvā samattaṁ paripuṇṇaṁ sāmaṁ vidū attapaccakkhato va jānitvā yathānusiṭṭhaṁ[29] paṭipajjā 'ti.

Evaṁ M. ākāsagaṁgaṁ otārento viya Buddhalīḷhāya dh. d. Mahājano mahāsakkāraṁ akāsi sādhukārasahassāni adāsi. Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

[1] Bd -kusala-. [2] so Cks for samena? Bds samaye. [3] Bd adds anavamānento. [4] Cks -rāyaṁ. [5] Bd omits saṁ. [6] Bd omits avi-. [7] Bd etesu. [8] Bd adds ca. [9] Bd omits s. k. [10] Bd -esu. [11] Bd -esu. [12] Cks apaccupa-. [13] Ck pa-, Bd ramanto. [14] Bds suc-. [15] Bd sucaritadhammo in the place of sama - - - - ciṇṇo. [16] Cks sukhāvahatī, Bd sukhamāvahatī. [17] Bd adds ca. [18] Bd -tīti. [19] Bd -āyo. [20] Bds tattheva te, Cks tatthete. [21] so Cks for sappañña? Bd sabbaññu? [22] so all three MSS. [23] Bd samaṁttaṁ corr. to sāmaṁ, Bs sāntaṁ. [24] Ck tatthete, Bd tatheva te. [25] Bd adds ti. [26] Bd sāmattaṁ. [27] Bd sāmaṁ taṁ. [28] so Cks for sappañña? Bd sappaññu-. [29] Bd -seṭhaṁ.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena[1] Jambukapaṇḍitena evaṁ kathentena kena kattabbakiccaṁ katan" ti. „Senāpatinā devā" ti. „Tena hi 'ssa senāpatiṭṭhānaṁ dammîti" Jambukaṁ ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya[2] senāpatiṭṭhāne ṭhatvā pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṁ sakuṇānaṁ mahanto sakkāro ahosi, tayo pi janā[3] atthañ ca dhammañ ca anusāsiṁsu. Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṁ kāretvā[4] sakuṇānaṁ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṁ chattaṁ ussāpetabbaṁ akāsîti" vadiṁsu. M. „na mayhaṁ rajjen' attho, tumhe appamattā r. kārethā" 'ti mahājanaṁ sīlesu patiṭṭhāpetvā „evaṁ vinicchayaṁ pavatteyyāthā" 'ti vinicchayadhammaṁ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araññaṁ pāvisi. Tass' ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti[5].

S. rañño ovādavasena imaṁ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambukasakuṇo aham evā" 'ti. Tesakuṇajātakaṁ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṁkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idaṁ S. Veḷuvane v. Mahāmoggallānattherassa parinibbānaṁ ā. k. Sāriputtathero[6] T-taṁ[7] J. viharantaṁ[7] parinibbānaṁ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake jātovarake[8] parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṁ sutvā S. Rājagahaṁ gantvā Veḷuvane vihāsi. Tadā thero Isigilipasse Kāḷasilāyaṁ viharati, so pana iddhibalena[9] koṭippattabhāvena devacārikañ ca ussadacārikañ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakānaṁ mahantaṁ issariyaṁ ussadanirayesu ca titthiyasāvakānaṁ mahantaṁ dukkhaṁ anubhavantaṁ disvā manussalokaṁ āgantvā „asukaupāsako asukaupāsikā ca[10] asukasmiṁ nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṁ anubhavanti[11] titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca[12] nirayādisu

[1] Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. [2] Bd adds tuṭho. [3] Bd adds rañño. [4] Bd katvā. [5] Bd -ttayi. [6] Bd adds hi. [7] Bd -tena. [8] Cs -vārake. [9] Cks -le. [10] Bd asukā va upasikā. [11] Cks -vati. [12] Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

asukaapāyesu[1] nāma nibbattā[2]“ ti manussānaṁ katheti[3]. Manussā sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti[4]. Buddhasāvakānaṁ sakkāro mahanto ahosi, titthiyānaṁ parihāyati. Te there āghātaṁ bandhitvā „imasmiṁ jīvante amhākaṁ upaṭṭhākā bhijjanti, sakkāro parihāyati, mārāpessāma nan“ ti therassa māraṇatthaṁ samaṇaguttakassa[5] nāma corassa sahassaṁ adaṁsu. So „theram māressāmîti“ mahantena parivārena Kāḷasilaṁ agamāsi. Thero taṁ āgacchantaṁ disvā iddhiyā uppatitvā pakkāmi. Coro taṁ divasaṁ theraṁ adisvā nivattitvā punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath' eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṁ aparāpariyavedaniyakammaṁ okāsam labhi[6], so kira pubbe bhariyāya vacanaṁ gahetvā mātapitaro māretukāmo yānakena araññaṁ netvā corānam uṭṭhitākāraṁ katvā mātāpitaro potheti paharati, te cakkhudubbalatāya rūpadassanarahitā[7] puttaṁ asañjānantā „corā evā[8]“ 'ti saññāya „tāta asukā[9] nāma corā no mārenti, tvaṁ pakkamā[10]“ 'ti etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va[11] pothiyamānā[12] mayhaṁ ñeva atthāya paridevanti, ayuttaṁ karomîti[13]“, atha ne assāsetvā corānaṁ palātākāraṁ katvā hatthapāde sambāhitvā[14] „amma tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano geham eva ānesi. Taṁ kammaṁ ettakaṁ kālaṁ okāsaṁ alabhitvā bhasmāpaṭicchanno aggirāsi[15] viya ṭhatvā[16] imaṁ antimasarīraṁ upadhāvitvā gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṁ nâsakkhi, Nandopananda-Damana-Vejayantassa[17] kampanasamatthā[18] pi 'ssa iddhi kammabalena dubbalattaṁ pattā[19]. Coro therassa aṭṭhīni sañcuṇṇetvā palālapiṭṭhikakāraṇaṁ[20] nāma katvā „mato“ ti saññāya saparivāro[21] pakkāmi. Thero pi[22] satiṁ labhitvā[23] jhānaveṭhanena[24] sarīraṁ veṭhetvā[25] uppatitvā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā „bhante āyusaṁkhāro me ossaṭṭho, parinibbāyissāmîti“ parinibbānaṁ anujānāpetvā tatth' eva parinibbāyi. Taṁ khaṇaṁ ñeva chadevalokā ekakolāhalaṁ ahesuṁ[26], „amhākaṁ kirâcariyo[27] parinibbuto“ ti dibbagandhamālāvāsadhūpe[28] c' eva[29] nānādārūni[30] c' eva gahetvā āgamiṁsu, ekūna-

[1] Bd -niraye. [2] Bd nippatto. [3] Bd -si. [4] Bd -vajjanti. [5] so Cks; Bd -rattassa. [6] Bd -ati [7] Cks -tāya. [8] Bds etā. [9] Cks -ka. [10] Cks -mī, Bd pakkāmā corr. to pakkamā. [11] Cks ca, Bd omits va. [12] Bd adds ca. [13] Bd a. me katan ti. [14] Bd -etvā. [15] Bd aṅgārāsi. [16] Bd adds sinerurājaṁ vijhitvā pathavi nimmujjitvā. [17] Cs Bd -ta. [18] Ck -ttham. [19] Ck patta, Cs pattaṁ. [20] Bd -piṭakaraṇaṁ. [21] Bd adds yasaparivāro. [22] Bd omits pi. [23] Bd patila-. [24] Bd -vedhanena. [25] Bd vedhitvā. [26] so all three MSS. [27] Bd kira ā-. [28] Bd gandha - - dhumehi, omitting dibba. [29] Bd adds manussā. [30] Ck -dāru, Bd -dāruṇi.

sataratanacandanacitakā ahosi, S. therassa santike ṭhatvā sarīranikkhepaṁ kāresi, āḷāhanassa samantā yojanamatte pupphavassaṁ vassi, devānaṁ antare manussā manussānaṁ antare devā aṭṭhaṁsu[1], sattadivasāni sādhukīḷaṁ kīḷiṁsu. S. therassa dhātuṁ gāhāpetvā Veḷuvanadvārakoṭṭhake cetiyaṁ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṁ[2] santikā mahantaṁ sammānaṁ na labhi, Mahāmoggallānatthero pana[3] samīpe parinibbutattā mahāsammānaṁ labhîti[4]". S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave Moggallāno idān' eva mama santikā sammānaṁ labhi[5] pubbe pi labhi yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kucchimhā nikkhami. Tasmiṁ khaṇe dvādasayojanike Bārāṇasinagare sabbāvudhāni pajjaliṁsu. Purohito puttassa jātakkhaṇe bahi nikkhamitvā ākāsaṁ olokento nakkhattayogaṁ disvā[6] „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dhanuggahānaṁ aggo bhavissatîti" ñatvā kālass' eva rājakulaṁ gantvā rājānaṁ sukhasayitabhāvaṁ pucchitvā „kuto me ācariya sukhaṁ[8], ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānîti" vutte „mā bhāyi deva, na tumhākaṁ nivesane yeva sakalanagare pi[8] pajjaliṁsu yeva, ajja[9] amhākaṁ gehe kumārassa jātattā etad ahosîti". „Ācariya evaṁ jātakumārassa pana kiṁ bhavissatîti". „Na kiñci mahārāja[10], so pana sakala-Jambudīpe aggadhanuggaho bhavissatîti". „Sādhu ācariya, tena hi naṁ[11] paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṁ dasseyyāsîti" vatvā khīramūlaṁ[12] sahassaṁ dāpesi. Purohito taṁ gahetvā nivesanaṁ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhaṇe āvudhāni[13] pajjalitattā Jotipālo ti nāmam akāsi. So[14] mahantena parivārena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. Ath' assa pitā sarīrasampattiṁ olokento[15] „tāta Takkasilaṁ

[1] Bds ahesuṁ. [2] Bd -assa. [3] Bd omits pana. [4] Bd labhatîti. [5] Bd labhati. [6] Bd oloketvā. [7] Bd omits su-. [8] Bd omits pi. [9] Bd omits a-. [10] Bd -jāti. [11] Bd taṁ. [12] Bd adds tāva. [13] so all three MSS. for -naṁ? [14] Bd adds pana. [15] Bd -etvā.

gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṁ uggaṇhā[1]" 'ti āha. So „sādhū" 'ti ācariyabhāgaṁ gahetvā mātāpitaro vanditvā tattha gantvā sahassaṁ datvā sippaṁ paṭṭhāpetvā[2] sattāhen' eva nipphattiṁ pāpuṇi. Ath' assa ācariyo tussitvā attano santakaṁ khaggaratanaṁ sandhiyuttameṇḍakasiṅgadhanuṁ[3] sandhiyuttatuṇhīraṁ[4] attano sannāhakañcukaṁ[5] uṇhīsañ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṁ mahallako, idāni tvaṁ ime māṇavake sikkhāpehîti" pañcasate māṇavake pi tass' eva niyyādesi. Bo. sabbaṁ gahetvā ācariyaṁ vanditvā Bārāṇasim eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṁ vanditvā ṭhitaṁ pitā avoca: „uggahītaṁ te tāta sippan" 'ti. „Āma tātā" 'ti. So tassa vacanaṁ sutvā rājakulaṁ gantvā „putto me deva sippaṁ sikkhitvā[6] āgato, kiṁ karotîti[7]" āha. „Ācariya amhākaṁ[8] upaṭṭhahatū" 'ti. „Paribbayam assa jānātha[9] devā" 'ti. „Devasikaṁ[10] sahassaṁ labhatū" 'ti. So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā gehaṁ gantvā kumāraṁ pakkosāpetvā „tāta rājānaṁ upaṭṭhahā" 'ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṁ sahassaṁ labhitvā rājānaṁ upaṭṭhahi[11]. Rājapādamūlikā ujjhāyiṁsu[12]: „mayaṁ Jotipālena katakammaṁ na passāma, devasikaṁ sahassaṁ gaṇhati[13], mayam assa sippaṁ passitukāmā[14]" 'ti. Rajā tesaṁ vacanaṁ sutvā purohitassa kathesi. Purohito „sādhu devā" 'ti puttassârocesi. So „sādhu tāta, ito sattame divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū" 'ti āha. Purohito gantvā tam atthaṁ rañño ārocesi. Rājā nagare bheriñ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi[15]. Saṭṭhisahassā dhanuggahā sannipatiṁsu. Rājā tesaṁ sannipātitabhāvaṁ ñatvā va[16] „nagaravāsino Jotipālassa sippaṁ passantū" 'ti[17] bheriñ carāpetvā rājaṅgaṇaṁ sajjāpetvā mahājanaparivuto

[1] Bd gaṇhāhi. [2] Cs -ap-, Bd upaṭha-. [3] Bd sandhimeṇḍika-. [4] Ck -tuṁhīraṁ, Bd -yuttaṁ tuṇḍilaṁ or tuṇhilaṁ. [5] Ck -hamukhaṁ, Bd -hakaccukaṁ. [6] Bd sikkhāpetvā. [7] Bd -tūti. [8] Bds amhe. [9] so Bd; Ck jānapa, Cs jāna. [10] Bd so de-. [11] Bd -ahati. [12] Ck upajjhā-, Bd ujjhiyisu. [13] Bd -āti. [14] Bd -mamhā. [15] Bd -pātesi. [16] Bd omits va. [17] Bds add nagare.

pallaṁkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā[1] „Jotipālo āgacchatū“ 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutuṇhīrasannāhakañcukauṇhīsāni[2] nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṁ gāhāpetvā pakativesen' eva[3] rañño santikaṁ gantvā[4] ekamantaṁ aṭṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṁ dassetuṁ āgato, dhanuṁ agahetvā[5] pana āgatattā amhākaṁ hatthato dhanuṁ gahetukāmo bhavissati, nâssa[6] dassāmā“ 'ti katikaṁ kariṁsu. Rājā Jotipālaṁ āmantetvā „sippaṁ dassehîti“ āha. So sāṇiṁ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṁ ṭhito sāṭakaṁ apanetvā sannāhaṁ sannayha kañcukaṁ pavisitvā[7] uṇhīsaṁ sīse paṭimuñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavaṇṇaṁ jiyaṁ āropetvā tuṇhīraṁ[8] piṭṭhe bandhitvā khaggaṁ vāmato katvā vajiraggaṁ nārācaṁ nakhapiṭṭhe parivattento[9] sāṇiṁ vivaritvā paṭhaviṁ bhinditvā alaṁkatanāgakumāro viya nikkhamitvā[10] rañño apacitiṁ .dassetvā aṭṭhāsi. Taṁ disvā mahājano vaggati nadati appoṭheti[11]. Rājā „dassehi Jotipāla sippan“ ti āha. „Deva tumhākaṁ dhanuggahesu akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehîti“. Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṁ[12] katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa tiṁsa tiṁsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍadāyake ṭhapetvā sayaṁ vajiraggaṁ nārācaṁ gahetvā maṇḍapamajjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena[13] sare khipitvā maṁ vijjhantu[14], etehi khittakaṇḍāni vāressāmîti“ āha. Rājā „evaṁ karothā“ 'ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayaṁ akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇadārako, na mayaṁ vijjhissāmā“ 'ti. M. „sace sakkotha vijjhatha man“ ti āha. Te „sādhū“ 'ti[15] ekappahārena[13] kaṇḍāni khipiṁsu. M.[16] tāni nārācena paharitvā paharitvāna[17] yathā vā

---

[1] Bd -sāpetvā. [2] Bd -tuṇhisarasannāhakaccukauṇhissādini. [3] Bd -na. [4] Bd āg-. [5] Cs āg-. [6] Bd -tīti na. [7] Bd kaccukaṁ pavesetvā. [8] Bd tuṇhisaraṁ. [9] Bd parivatte galitvā. [10] Bds add āgaṁtvā. [11] Bd vagganti nadanti appoṭenti. [12] Bd maṇḍalaṁ. [13] Bd -neva. [14] Bds add ahaṁ. [15] Bd adds sampaṭicchitvā. [16] Bd bodhisatto. [17] so Cks; Bd omits paharitvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṁ[1] parikkhipanto viya tālena[2] tālaṁ[3] daṇḍakena daṇḍakaṁ vājena vājaṁ anatikkamanto[4] khipitvā[5] saragabbhaṁ akāsi, dhanuggahānaṁ kaṇḍāni khīṇāni, so tesaṁ khīṇabhāvaṁ ñatvā saragabbhaṁ avināsento va[6] uppatitvā[7] rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vagganto[8] appoṭhento[9] mahākolāhalaṁ katvā vatthābharaṇāni khipi[10], evam rāsibhūtaṁ aṭṭhārasakoṭisaṁkhaṁ dhanam ahosi. Atha naṁ rājā pucchi: „kiṁ sippaṁ nām' etaṁ Jotipālā" 'ti. „Sarapaṭibāhanaṁ nāma devā" 'ti. „Aññe p' etaṁ jānantā[11] atthîti". „Sakala-Jambudīpe mam ṭhapetvā n' atthi devā" 'ti. „Aparaṁ dassehi tātā" 'ti[12]. „Deva[13], ete tāva catusu kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṁ vijjhituṁ nâsakkhiṁsu, ahaṁ pana te catūsu[14] kaṇṇesu ṭhite[15] eken' eva sarena vijjhissāmîti". Dhanuggahā ṭhātuṁ na ussahiṁsu[16]. M. catūsu kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā[17] nārācapuṁkhake[18] rattasuttakaṁ[19] bandhitvā ekaṁ kadaliṁ sandhāya[20] khipi, nārāco taṁ[21] vijjhi[22] tato dutiyaṁ tato tatiyaṁ tato catutthaṁ, tato paṭhamam[23] viddham[24] eva vijjhitvā puna hatthe yeva patiṭṭhahi[25], kadaliyo suttaparikkhittā[26] aṭṭhaṁsu. Mahājano nādasahassāni[27] pavattesi. Rājā „kiṁ sippaṁ nām' etaṁ[28] tātā" 'ti. „Cakkaviddhaṁ nāma devā" 'ti. „Aparam pi dassehîti[29]". M. saralaṭṭhiṁ nāma sararajjuṁ nāma saraveṇiṁ[30] nāma dassesi, sarapāsādaṁ nāma saramaṇḍapaṁ[31] sarasopānaṁ nāma sarapokkharaṇiṁ nāma akāsi, sarapadumaṁ nāma pupphāpesi, saravassaṁ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

1 C^{ks} bodhi koṭṭhakaṁ. 2 C^{ks} ta-. 3 B^d adds vālena vālaṁ. 4 B^d ati-. 5 B^d repeats khi-. 6 B^d omits va. 7 B^d adds gaṁtvā. 8 C^{ks} omit va-. 9 B^d -ṭento seḷento accharaṁ paharanto. 10 B^d khipisu. 11 B^d añño eva jānanto. 12 B^d adds vadati. 13 B^d so. 14 C^k pana te catusu, C^s pana te casu. 15 B^d panetesu catūsu kaṇṇesu ṭhitesu. 16 B^d -hanti. 17 C^s thapāpetvā. 18 B^d narācapokhe. 19 C^{ks} rattasuttaka. 20 B^d kadalikhandhaṁ. 21 B^d adds kadali. 22 C^{ks} vijjhitvā. 23 C^k B^d patha-. 24 B^d vijham 25 B^d patithati. 26 B^d suttaṁ parikkhipitvā. 27 B^d uṇṇāda-. 28 B^d nāmetaṁ sippaṁ. 29 B^d dassehi tātā ti. 30 so C^{ks}; B^d sarapavedhani. 31 B^d adds sarapākāraṁ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhāraṇe yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṁ udumbarapadaraṁ vijjhi, caturaṅgulabahalaṁ asanapadaraṁ duvaṅgulabahalaṁ tambapaṭṭaṁ[1] ekaṅgulabahalaṁ ayapaṭṭaṁ[1] ekābaddhaṁ phalakasataṁ vinivijjhitvā[2] palālasakaṭavālukasakaṭapadarasakaṭānaṁ purimabhāge saraṁ khipitvā pacchimabhāgena nikkhāmesi[3], pacchābhāge[4] khipitvā purimabhāgena[5] nikkhāmesi[3], udake catuusabhaṁ thale aṭṭhausabhaṁ ṭhānaṁ[6] kaṇḍaṁ[7] pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṁ vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṁgato[8]. Ath' assa rājā senāpatiṭṭhānaṁ paṭijānitvā „Jotipāla, ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṁ[9] gaṇhissasi, massuṁ[10] kāretvā nahātvā ehîti“ taṁ divasaṁ paribbayatthāya satasahassaṁ adāsi. M. „iminā me[11] attho n' atthîti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṁ[12] sāmikānaṁ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyituṁ gantvā massuṁ[10] kāretvā nahātvā sabbālaṁkārapatimaṇḍito anopamāya siriyā nivesanaṁ pavisitvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā sirisayanaṁ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā pacchimayāme pabuddho[13] pallaṁkaṁ ābhuñjitvā[14] sayanapiṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṁ olokento ‚mama sippaṁ[15] ādito[16] param maraṇaṁ[17] paññāyati, majjhe kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi[18], pāṇātipāto hi[19] kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo[20] niraye paṭisandhiṁ deti, raññā mayhaṁ senāpatiṭṭhānam dinnaṁ, mahantaṁ me issariyaṁ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū bhavissanti, kilesavatthuṁ kho pana vepullagataṁ duccajaṁ hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va[21] araññaṁ pavisitvā isi-

[1] Bd -paṭṭanaṁ. [2] Bd -vijjhi. [3] Bd nikkhamāpesi. [4] Cks -gena, Bd adds saraṁ. [5] Bd -ge. [6] Cks -bhaṭṭhānaṁ. [7] Ck? kaṇṭhaṁ, Bd omits ka-. [8] Bd aṅgamito. [9] Bd -tiṭhānaṁsakkāraṁ. [10] Bd kesamassuṁ. [11] Bd mayhaṁ. [12] Bd -koṭisaṇkhyadhanaṁ. [13] Bd adds uṭhāya. [14] Cs ābhuj-. [15] Cks -assa. [16] Bd adds va. [17] Cs paraṁma-, Bd paramā-. [18] Cks -dhiṁ, Bd adds paraṁparānaṁ, Bs paravaparā. [19] Bd omits hi. [20] Cks -dā, Bd adhimpattippamādo. [21] Cks ekena.

pabbajjaṁ pabbajituṁ yuttaṁ mayhan" ti M. sayanato[1] uṭṭhāya kañci[2] ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkhamitvā ekako va araññaṁ pavisitvā Godhāvarītīre[3] tiyojanikaṁ Kaviṭṭhavanaṁ[4] sandhāya pāyāsi[5]. Tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā Sakko Vissakammaṁ[6] pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo abhinikkhamanaṁ nikkhanto[7], mahāsamāgamo bhavissati, Godhāvarītīre Kaviṭṭhavane[8] assamaṁ māpetvā pabbajitaparikkhāre paṭiyādehîti" āha. So tathā akāsi. M. taṁ ṭhānaṁ patvā ekapadikamaggaṁ disvā „pabbajitānaṁ vasanaṭṭhānena bhavitabban" ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto paṇṇasālaṁ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko devarājā mama nikkhamanabhāvaṁ[9] aññāsi, maññe[10]" ti cintetvā sāṭakaṁ apanetvā rattavākacīraṁ nivāsetvā ca pārupitvā[11] ca ajinacammaṁ ekaṁsagataṁ[12] akāsi, jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā khārikājaṁ aṁse katvā kattaradaṇḍaṁ gahetvā paṇṇasālato nikkhamitvā caṁkamaṁ āruyha katipayavāre[13] aparāparaṁ caṁkami[14]. Pabbajjāsiriyā vanaṁ upasobhayamāno so kasiṇaparikammaṁ katvā pabbajjato[15] sattame divase aṭṭha samāpattiyo pañca abhiññā ca[16] nibbattetvā uñchacariyāya vanamūlaphalāhāro[17] eko[18] va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañātivaggo[19] pi 'ssa taṁ apassanto rodanto carati[20]. Ath' eko vanacarako[21] Kaviṭṭhaka-assamapade[22] M-aṁ disvā sañjānitvā tassa mātāpitunnaṁ ārocesi, te rañño ārocayiṁsu. Rājā „etha, naṁ passissāmā" 'ti mātāpitaro tassa[23] gahetvā mahājanaparivāro vanacarakadesitena maggena[24] Godhāvarītīraṁ pāpuṇi. Bo. nadītīraṁ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

---

[1] Bd mahāsattho sayanato, Cks mahāsayanapiṭṭhaṁ. [2] Bd kiñci. [3] Bd -rinaditire. [4] Ck kapittha-, Bd kapiṭhanavanaṁ. [5] Bd vāsivapāvisi, Bs pāvāsi. [6] Bd visu-. [7] Cks nikkhamanto. [8] Bd kapiṭha-, cfr. vol. III p. 463. [9] Bd nikkhanta-. [10] Bd omits maññe. [11] Bd pārump-. [12] Bd ekaṁsaṁ. [13] Bd -pāye-. [14] Bds -itvā. [15] Bd pappaji tato. [16] Bd -āyo, omitting ca. [17] Bd omits vana. [18] Bd ekako. [19] Bd -jjā -- vaggā. [20] Bd -tā rodantā paridevantā vivaranti. [21] Bd adds araññaṁ pavisitvā. [22] Bd kapiṭhaka -- de nisinnaṁ. [23] Bd omits ta-. [24] Bd vanacarikena maggadesakena.

assamaṁ pavesesi[1], tatrâpi tesaṁ ākāse nisinno va kāmesu ādīnavaṁ pakāsetvā dh. d. Rājānaṁ ādiṁ katvā sabbe va pabbajiṁsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākaṭo ahosi. Rājāno[2] raṭṭhavāsīhi saddhiṁ āgantvā tassa santike pabbajanti[3], samāgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā[4] parisā. Yo kāmavitakkaṁ vā[5] vyāpādavitakkaṁ vā[5] vihiṁsāvitakkaṁ vā[5] vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti[6], kasiṇaparikammaṁ ācikkhati. Tass' ovāde ṭhatvā samāpattiṁ[7] uppādetvā nipphattiṁ pattā Sālissaro Meṇḍissaro Pabbato Kāḷadevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhantevāsino ahesuṁ. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo[8] paripūri, isigaṇassa vasanokāso n' atthi[9]. Atha M. Sālissaraṁ āmantetvā „Sālissara, ayaṁ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṁ imaṁ isigaṇaṁ[10] gahetvāna[11] Caṇḍapajjotarañño[12] vijite Lambacūlakaṁ[13] nigamaṁ upanissāya vasā[14]" 'ti āha. So „sādhū" 'ti tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā anekasahassaṁ isigaṇaṁ gahetvā[15] tattha gantvā vāsaṁ kappesi. Manussesu āgantvā pabbajantesu puna assamo pūri[16]. Bo. Meṇḍissaraṁ āmantetvā[17] „imaṁ isiganaṁ ādāya Suraṭṭhajanapadassa[18] sīmantare Sātodikā[19] nāma nadī atthi, tassā tīre vasā[20]" 'ti uyyojesi[21]. Eten' eva upāyena tatiyavāre Pabbataṁ „mahāaṭaviyaṁ[22] Añjanapabbato nāma atthi, taṁ upanissāya vasā[20]" 'ti pesesi. Catutthavāre Kāḷadevalaṁ „Dakkhiṇāpathe Avantiraṭṭhe Ghanaselapabbato nāma atthi, taṁ upanissāya vasā[20]" 'ti pesesi. Puna Kaviṭṭhassamo pūri[23], pañcasu ṭhānesu anekasahasso[24] isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṁ āpucchitvā Daṇḍakī-

---

[1] C^ks -setvā. [2] B^d aññepi rā-. [3] B^ds -jiṁsu. [4] B^d anekasatasahassa. [5] B^d omits vā. [6] B^d -si. [7] B^d -iyo. [8] B^d kapiṭṭhakassa ārāmo. [9] B^d nappahoti. [10] B^d omits isi. [11] B^d -tvā. [12] B^d tattha gaṁtvā Mejhakarañño. [13] B^d kalamba-. [14] B^d vasissābhi. [15] C^s -tvāna. [16] B^d paripūri. [17] B^d adds meṇḍissara tvaṁ. [18] B^d suratta-. [19] C^ks se-, B^d sātodakā. [20] B^d vasābhi. [21] B^d adds puna kapiṭṭhaassamo paripuri. [22] B^d pappatamāha aṭṭa-, B^s pabbataṁ māha aṭa-. [23] B^d kapiṭṭha ka ārāmo paripūri. [24] B^d -a.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatiṁ upanissāya uyyāne vihāsi, Nārado Majjhimadese[1] Arañjaragirināmake[2] pabbatajālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va[3] ahosi. Tasmiṁ kāle Daṇḍakirājā ekaṁ laddhasakkāraṁ gaṇikam ṭhānā cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṁ gantvā Kisavacchatāpasaṁ disvā „ayaṁ kālakaṇṇī bhavissati, imassa sarīre[4] kaliṁ pavāhetvā nahātvā gamissāmîti" dantakaṭṭhaṁ[5] khāditvā sabbapaṭhamaṁ tassa[6] bahalakheḷaṁ niṭṭhubhantī Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭhaṁ[5] pi 'ssa sīse yeva khipitvā sayaṁ sīsaṁ[7] nahāyitvā gatā[8], rājâpi taṁ saritvā[9] pākatikam eva akāsi, sā mohamūḷhā hutvā „kāḷakaṇṇisarīre kaliṁ pavāhetvā mayā yaso laddho" ti saññam akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitaṁ ṭhānato cāvesi, so tassā santikaṁ gantvā „tvaṁ kena kāraṇena puna ṭhānaṁ labhîti[10]" pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kāḷakaṇṇisarīre kalissa pavāhitattā" ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva tassa sarīre kaliṁ pavāhesi, tam pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi. Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi[11], so senaṅgaparivuto yuddhāya nikkhami. Atha naṁ mohamūḷho purohito „mahārāja tumhe jayaṁ icchatha parājayan" ti pucchitvā „jayan', ti vutte „tena hi rājuyyāne kāḷakaṇṇī vasati, tassa sarīre kaliṁ[12] pavāhetvā yāhîti". So tassa kathaṁ[13] gahetvā „mayā saddhiṁ gacchantā uyyāne kāḷakaṇṇisarīre kaliṁ pavāhentū" 'ti vatvā[14] uyyānaṁ pavisitvā dantakaṭṭhaṁ[5] khāditvā sabbapaṭhamaṁ sayam eva tassa jaṭantare khelañ ca dantakaṭṭhañ ca khipitvā sīsaṁ nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmiṁ pakkante senāpati[15] gantvā tāpasaṁ disvā dantakaṭṭhāni nīharitvā sādhukaṁ nahāpetvā[16] „rañño kiṁ[17] bhavissatîti" pucchi[18]. „Āvuso mayhaṁ manopadoso n' atthi, devatā pana

[1] Bd pacchima-. [2] Bd añcanagiri-. [3] Ck ca, Bd yeva. [4] Bd imassupari. [5] Bd daṇḍakoṭhaṁ. [6] Bds tassupari. [7] Bd omits sī-. [8] Bd gami. [9] Bd adds puna. [10] Bd labhasiti. [11] Bd kupito. [12] Cks -liṁ. [13] Bd adds sutvā. [14] Cks -hetū ti gantvā. [15] Cks -tiṁ. [16] Bd nhāyitvā bhante. [17] Bd ki rañño. [18] Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaraṭṭhaṁ araṭṭhaṁ bhavissati, tvaṁ sīghaṁ palāyitvā aññattha yāhîti[1]". So bhītatasito gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṁ agaṇhi[2]. So nivattitvā attano gehaṁ gantvā puttadāraṁ ādāya palāyitvā aññaṁ raṭṭhaṁ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṁ kāraṇaṁ ñatvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṁ mañcasivikāya ākāsena ānāpesi[3]. Rājā yujjhitvā core gahetvā nagaram eva paccāgami. Tasmiṁ āgate devatā paṭhamaṁ devaṁ vassāpesuṁ, vassoghena sabbakuṇapesu avahaṭesu[4] suddhavālukamatthake dibbapupphavassaṁ vassi, pupphamatthake māsakavassaṁ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṁ, kahāpaṇamatthake dibbābharaṇavassaṁ vassi. Manussā somanassappattā hiraññasuvaṇṇābharaṇāni gaṇhituṁ ārabhiṁsu. Atha nesaṁ sarīre pajjalitaṁ[5] nānappakāraṁ[6] āvudhavassaṁ vassi, manussā khaṇḍākhaṇḍikaṁ chijjiṁsu[7]. Atha nesaṁ upari mahantā vītaccikaṅgārā patiṁsu, nesaṁ upari mahantāni pajjalitapabbatakūṭāni, tesaṁ upari saṭṭhihatthaṭṭhānaṁ pūrayantaṁ sukhumavālukavassaṁ vassi. Evaṁ saṭṭhiyojanaṭṭhānaṁ araṭṭhaṁ ahosi, tassa[8] evaṁ vinaṭṭhabhāvo[9] sakala-Jambudīpe paññāyi[10]. Ath' assa raṭṭhassa antararaṭṭhādhipatino Kaliṅgo[11] Aṭṭhako Bhīmaratho[12] tayo rājāno cintayiṁsu: „pubbe Bārāṇasiyaṁ Kalābu[13] Kāsirājā Khantivāditāpase aparajjhitvā paṭhaviṁ paviṭṭho ti sūyati, tathā Nāḷikīro[14] tāpase sunakhehi khādāpetvā sahassabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhitvā idāni Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhitvā saha raṭṭhena vināsaṁ patto ti sūyati, imesaṁ[15] catunnaṁ rājūnaṁ nibbattaṭṭhānaṁ mayaṁ na jānāma, taṁ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṁ añño kathetuṁ samattho[16] n' atthi, taṁ upasaṁkamitvā[17]

[1] B^d adds āha. [2] so C^ks; B^d nagaṇhi. [3] B^d ānehiti āṇāpesi. [4] B^d apaharantesu suddhavālukaṁ vassaṁ vassāpesuṁ. [5] B^d sampajjalikaṁ. [6] B^d -ṇaṁ. [7] B^d bhijjiṁsu. [8] B^d omits tassa. [9] B^d omits na. [10] B^d -yati. [11] B^d ka-. [12] B^d bhimparaṭho. [13] B^d -pu. [14] B^d nāḷikerarājā. [15] B^d adds pana. [16] B^d adds nāma. [17] B^d adds ime pañhe.

pucchissāmā“ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañhaṁ pucchanatthāya nikkhamiṁsu. Te[1] pana[2] „asuko pi nikkhanto“ ti[3], „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti[4], ekeko „aham eva gacchāmîti“ maññati, tesaṁ Godhāvarīto avidūre samāgamo ahosi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva rathaṁ abhiruyha Godhāvarītīraṁ sampāpuṇiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Sakko Paṇḍukambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṁ añño sadevake loke kathetuṁ samattho nāma n' atthi, taṁ pañhaṁ[5] pucchissāmi, ime pi tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāraṁ pañhaṁ pucchituṁ Godhāvarītīram pattā, etesaṁ pañhe pi ahaṁ pucchissāmîti“ dvīsu devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Taṁ divasam eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṁ kātuṁ catūsu ṭhānesu anekasahassā[6] isigaṇā Kisavacchassa candanacitakaṁ katvā sarīraṁ jhāpesuṁ, āḷāhanassa samantā addhayojanamatte ṭhāne[7] dibbakusumavassaṁ vassi. M. tassa sarīranikkhepaṁ kāretvā[8] assamaṁ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi. Tesam pi rājūnaṁ nadītīraṁ[9] āgatakāle mahāsenāvāhanaturiyasaddo[10] ahosi. M. taṁ sutvā Anusissatāpasaṁ āmantetvā „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṁsaddo nām' eso[11]“ ti āha. So pānīyaghaṭaṁ ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchāvasena paṭhamaṁ g. ā.:

1. Alaṁkatā kuṇḍalino suvatthā
veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
rathesabhā tiṭṭhatha, ke[12] nu tumhe,
kathaṁ vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamaṇīhi c' eva muttolambakehi[13] ca alaṁkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā 'ti ekasmiṁ rathe tiṭṭhatha, ke[12] nū 'ti ke[12] nu tumhe, kathaṁ vo sañjānantîti.

---

[1] Cs tesaṁ. [2] Ck omits te pana. [3] Cks omit ti, but add tesaṁ pana. [4] Cks jānāti. [5] Bd taṁ ime pañhe. [6] Bd adds issayo tattheva gaṁtvā pañcasu ṭhānesu maṇḍappaṁ kāretvā anekasahassā. [7] Cks omit ṭhāne. [8] Bd -rāpetvā. [9] Bd -re. [10] Cks -aṁ, Bd adds mahā. [11] Bd kiṁ nāmeso saddo. [12] Cks ko. [13] Bds muttā.

Te tassa vacanaṁ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṁsu. Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṁ sallapanto dutiyaṁ g. ā.:

2. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho panâyaṁ,
Kāliṅgarājā[1] pana uggato ayaṁ,
susaññatān'[2] isinaṁ[3] dassanāya
idhâgatā pucchitāyêmha pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākaṭo paññāto, susaññatānaṁ[4] isinan[5] ti bhante na mayaṁ[6] idha vanakīḷādīnaṁ atthāya āgatā, atha kho kāyādīhi susaññatānaṁ sīlasampannānaṁ isīnaṁ dassanatthāya idhâgatā, pucchitāyemha pañhe ti Sarabhaṅgasatthāraṁ pañhe pucchituṁ emha āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te[7] tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbaṭṭhānaṁ ñeva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṁ pavisitvā isigaṇaṁ vanditvā satthāraṁ[8] pañhaṁ pucchathā" 'ti tehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā pānīyaghaṭaṁ ukkhipitvā udakaccheve[9] puñjanto[10] ākāsaṁ oloketvā Sakkaṁ devarājānaṁ devagaṇaparivāraṁ Erāvaṇakkhandhagataṁ otarantaṁ disvā tena sallapanto tatiyaṁ g. ā.:

3. Vehāsayaṁ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{384}{20}$)
pucchāmi taṁ yakkha mahānubhāva:
kathaṁ naṁ jānanti manussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayan ti[11] antalikkhe[12], pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe ṭhito ti attho.

Taṁ sutvā Sakko catutthaṁ g. ā.:

4. Yaṁ āhu devesu Sujampatîti (IV $\frac{403}{27}$)
Maghavā ti naṁ[13] āhu manussaloke,
sa devarājā idam ajja[14] patto
susaññatān' isinaṁ[15] dassanāyā 'ti. 52.

1 B^d ka-. 2 C^{ks} -te, B^{ds} -tānaṁ. 3 C^s isīnaṁ. 4 C^{ks} -te. 5 C^k isī-. 6 B^d adds idha. 7 B^d ne. 8 B^d sarabhaṅga-. 9 so C^{ks}; C^s udaccheve, B^d udakatheve. 10 B^d muñcanto. 11 B^d adds abbhuggaṁtvā. 12 B^d adds ākāse tiṭhasi. 13 B^d taṁ. 14 C^{ks} idhamajja. 15 C^k -te isinā, C^s -te isīnaṁ.

Tattha sa devarājā ti so ahaṁ Sakko devarājā, idamajja[1] patto ti idaṁ ṭhānaṁ ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanatthāya vandanatthāya Sarabhaṅgasatthāraṅ ca pañhaṁ pucchanatthāyā 'ti āha.

Atha naṁ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchâgacchathā[2]" 'ti vatvā pānīyaghaṭaṁ ādāya assamaṁ pavisitvā pānīyaghaṭaṁ paṭisāmetvā tiṇṇaṁ rājānaṁ devarājassa ca pañhe[3] pucchanatthāya āgatabhāvaṁ M-assa ārocesi. So isigaṇaparivuto mahāvisālamāḷake nisīdi. Tayo rājāno gantvā[5] isigaṇaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Sakko pi otaritvā isigaṇaṁ upasaṁkamitvā añjaliṁ pagayha[6] isigaṇaṁ vaṇṇetvā vandamāno pañcamaṁ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
mahiddhikā iddhiguṇūpapannā,
vandāmi te ayire[7] pasannacitto
ye jīvalok' ettha manussaseṭṭhā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke ṭhitehi yeva sutā[8], mamāyanto evam āha, i. v. h.: ime idha samāgatā amhakaṁ isayo dūre sutā yāva Brahmaloka vissutā pākaṭa ti, mahiddhikā ti[9] mahānubhāvā, iddhiguṇūpapannā[10] ti pañcavidhena iddhiguṇena samannāgatā, ayire[7] ti ayye[11], ye ti[12] ye tumhe imasmiṁ jīvaloke manussaseṭṭhā.

Evaṁ isigaṇaṁ vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ isīnaṁ adhovāte nisinnaṁ disvā Anusisso chaṭṭhaṁ g. ā.:

6. Gandho isīnaṁ ciradakkhitānaṁ
kāyā cuto gacchati mālutena,
ito parakkamma[13] sahassanetta
gandho isīnaṁ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciradakkhitānan ti cirapabbajitānaṁ, parakkammā[14] 'ti parakkama[13] apehi, sahassanettā 'ti ālapanam etaṁ, Sakko hi amaccasahassehi[15] cintitaṁ atthaṁ[16] ekako[17] va passati, tasmā sahassanetto ti

[1] C[s] idhammajja. [2] Bd pacchā āg-. [3] Bd -aṁ. [4] Bd -lake. [5] Bd āg-. [6] Bd adds ṭhito. [7] Bd ayyare. [8] C[ks] sutam. [9] C[k] omits ti. [10] Bd -guṇo-. [11] C[ks] ayyā, Bd ayyākā. [12] C[ks] yo, omitting ti. [13] Bd paṭikkamma. [14] Bd paṭikammā. [15] Bd -ssena. [16] Bd omits atthaṁ. [17] Bd ekameko.

vuccati, asucî ti sedamalādiparibhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādatîti[1].

Taṁ sutvā Sakko itaraṁ g. ā.:

7. Gandho isīnaṁ ciradakkhitānaṁ
kāyā cuto gacchatu mālutena,
vicitrapupphaṁ[2] surabhiṁ va mālaṁ
gandhaṁ etaṁ pāṭikaṁkhāma bhante,
na h' ettha devā paṭikkūlasaññino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukhaṁ pavattatu, nāsāpuṭaṁ no paharatū 'ti attho, pāṭikaṁkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmiṁ gandhe devā jegucchasaññino[3] na honti, dussīle[4] yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti.

Evañ ca pana vatvā „bhante Anusissa, ahaṁ mahantena ussāhena pañhaṁ pucchituṁ āgato, okāsaṁ me·karohîti" āha. So tassa vacanaṁ sutvā uṭṭhāyâsanā isigaṇaṁ okāsaṁ karonto gāthadvayaṁ āha:

8. Purindado bhūtapatī yasassī
devānaṁ indo Maghavā Sujampati
sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano[5]
okāsaṁ ākaṁkhati[6] pañha[7] pucchituṁ. 56.

9. Ko n' ev' imesaṁ[8] idha paṇḍitānaṁ
pañhe puṭho[9] nipuṇe vyākarissati,
tiṇṇaṁ ca raññaṁ manujādhipānaṁ
devānaṁ indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādīni Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānaṁ dinnattā purindado, bhūtesu[10] jeṭṭhakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī[11], paramissaratāya devānaṁ indo, sattannaṁ vatasamādānānaṁ suṭṭhukatattā Sakko, purimajātivasena Maghavā, Sujāya[12] patibhāvena Sujampati, rañjanatāya[13] rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṇhasukhumapañhe[14], raññan ti rājūnaṁ, imesaṁ catunnaṁ janānaṁ[15] manaṁ gahetvā ko imesaṁ paṇḍitānaṁ isīnaṁ pañhaṁ kathessati, pañhe[16] nesaṁ kathetuṁ samatthaṁ jānāthā 'ti vadati.

---

[1] C[s] khādha-? B[d] bādha-. [2] B[d] vicittaṁ-. [3] B[d] jigucchi-. [4] B[ds] -lino. [5] B[d] asūrānappa-. [6] C[ks] -si. [7] C[s] -he, B[d] pañaṁ. [8] C[s] novimesaṁ, B[ds] nevatesaṁ. [9] C[ks] puṭṭho. [10] C[ks] santesu. [11] C[k] -dāya ssī, C[s] -resampadāya sassī, B[d] -rasampadāya yassi. [12] B[d] sujātāya asukaññāya. [13] C[k] rañjantāya. [14] C[ks] -haṁ. [15] B[d] rājūnaṁ. [16] B[d] -haṁ.

Taṁ sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvaṁ paṭhaviyaṁ ṭhatvā paṭhaviṁ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṁ ko añño ete pañhe kathetuṁ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṁ isī Sarabhaṅgo tapassī
yato jāto[1] virato methunasmā
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṁ pañhāni viyākarissatîti g. ā. 58.

Tatha[2] Sarabhaṅgo ti sare khipitvā ākāse sarapāsādādīni[3] katvā puna ekena sarena te sare pātento bhaggavibhagge[4] akāsîti Sarabhaṅgo, methunasmā ti methunadhammato, so kira methunaṁ asevitvā va pabbajito, ācariyaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evañ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṁ āha: „mārisa tvam eva satthāraṁ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena pucchitapañhaṁ kathanāya okāsaṁ karohîti[5]“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā satthāraṁ vanditvā okāsaṁ karonto anantaraṁ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṁ isayo sādhurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
yaṁ vaddham[6] āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍaññā 'ti taṁ gottenâlapati, dhammo ti sabhāvo, yaṁ vaddhan[7] ti yaṁ paññāya vuddhaṁ[8] purisaṁ esa pañhaṁ[9] vissajjanabhāvo[10] nāma āgacchati, esa[11] manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṁ[12] uṭṭhāpento viya pākaṭaṁ katvā devarañño pañhaṁ kathehîti.

Tato Mahāpuriso okāsaṁ karonto anantaraṁ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṁ kiñci pañhaṁ manasâbhipatthitaṁ,
ahaṁ hi taṁ taṁ vo viyākarissaṁ
ñatvā sayaṁ lokaṁ imaṁ parañ cā 'ti. 60.

[1] read: jāto yato? [2] Bd adds bhante anusissa. [3] Cks -pāsādīni. [4] Cs -ggo, Bd bhaṅgavibhaṅgo. [5] Bd kāre-. [6] Bd buddham. [7] Bd buddhan. [8] Bd buddhaṁ. [9] Bd -hānam. [10] Bds -bhāro [11] Bd eso. [12] Bd candima-.

Tattha yaṁ kiñcîti na kevalaṁ tumhākam eva sadevakassa lokassa yaṁ manasâbhipatthitaṁ taṁ maṁ bhavanto pucchantu ahaṁ hi[1] idhalokanissitaṁ vā paralokanissitaṁ vā[2] sabbapañhaṁ[3] imañ ca parañ ca[4] lokaṁ sayaṁ abhiññāya sacchikatvā kathessāmîti sabbaññū pavāraṇaṁ pavāresi[5].

Evaṁ tena okāse kate Sakko attano[6] abhisaṁkataṁ pañhaṁ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamaṁ pañhaṁ yañcâsi abhipatthitaṁ: 61.

14. Kiṁ sū vadhitvā na kadāci socati,
kissa-ppahānaṁ[7] isayo[8] vaṇṇayanti,
kass' īdha vuttaṁ pharusaṁ khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthan ti. 62.

Tattha yañcāsîti yaṁ tassa manasā abhipatthitaṁ āsi taṁ pucchîti attho, etan ti etaṁ mayā pucchitam atthaṁ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo pañhe pucchi.

Tato[9] pañhaṁ vyākaronto

15. Kodhaṁ vadhitvā na kadāci socati,
makkhappahānaṁ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṁ vuttaṁ pharusaṁ khametha,
etaṁ khantiṁ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṁ vadhitvā ti socanto hi paṭighacitten' eva socati, kodhābhāvā kuto soko, tena vuttaṁ na kadāci socatîti, makkhappahānan ti pucchi attano kataguṇamakkhanassa akataññūbhāvasaṁkhātassa makkhassa pahānaṁ isayo vaṇṇayanti, sabbesan ti hīnamajjhimokkaṭṭhānaṁ[10] sabbesaṁ pharusavacanaṁ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍitā evaṁ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnaṁ[11] vacanaṁ titikkhituṁ
sadisassa vā seṭṭhanarassa vâpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṁ[12]. 64.

17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu[13] pana sādisassa[14],

---

[1] Bd adds vo. [2] Cks omit para- vā. [3] Bd sabbaṁ-. [4] Cks para. [5] Bd sampa-. [6] Bd -nā. [7] Bd kiṁsu-. [8] so all three MSS. for isī? [9] Bd tatoparaṁ. [10] Bds -mukka-. [11] Bd sakkā ubhinnaṁ. [12] Bd adds: sarabhaṅgo āha. [13] Cs Bd sārabbha-. [14] Bd sa-.

yo c' īdha hīnassa vaco kametha
etaṁ khantiṁ uttamam āhu santo ti 65.

evamādīnaṁ gāthānaṁ vacanapaṭivacanavasena sambandho veditabbo.

Tattha akkhāhîti bhante Koṇḍañña tumhehi[1] dve pañhā sukathitā, eko cittaṁ me[2] na gaṇhāti kathaṁ sakkā attano[3] hīnatarassa vacanaṁ adhivāsetuṁ tam me akkhāhîti pucchanto evam āha, etaṁ khantin ti yam p' etaṁ jātigottādīhi hīnassa vacanaṁ khama naṁ, etaṁ khantiṁ uttaman ti porāṇakapaṇḍitā vadanti, yaṁ pan' etaṁ jātiādīhi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariyalakkhaṇe sārambhe ādīnavadassanena khamanaṁ n' esā adhivāsanakhanti nāmā 'ti attho.

Evaṁ vutte Sakko M-aṁ āha[4]: „bhante paṭhamaṁ tumhe 'sabbesaṁ vuttaṁ pharusaṁ khametha etaṁ khantiṁ uttamam āhū[5]' ti vatvā idāni 'yo c' īdha hīnassa vaco khametha etaṁ khantiṁ uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṁ sametîti". Atha naṁ M. „Sakka, pacchimaṁ mayā ayaṁ hīno ti ñatvā pharusavacanaṁ adhivāsentassa vasena vuttaṁ, yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṁ seṭṭhādibhāvo ñātuṁ tasmā purimaṁ vuttan" ti vatvā sattānaṁ aññatra saṁvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyataṁ pakāsento

18. Kathaṁ vijaññā catumaṭṭharūpaṁ
seṭṭhaṁ sarikkhaṁ athavâpi hīnaṁ,
virūparūpena caranti santo,
tasmā hi sabbesaṁ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpan ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabhāvaṁ, virūparūpenā 'ti virūpānaṁ lāmakapuggalānaṁ rūpena uttamaguṇā[6] santo pi caranti, imasmiṁ pan' atthe Majjhantikatherassa vatthuṁ kathetabbaṁ.

Taṁ sutvā Sakko nikkaṁkho hutvā „bhante etāya no khantiyā ānisaṁsaṁ kathethā" 'ti yāci. Ath' assa[7] M.:

19. Na h' etam atthaṁ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

[1] Cks -he. [2] Cks omit ne. [3] Bd -nā. [4] Cks omit āha. [5] Bd adds santo. [6] Bd -ṇena. [7] Ck atha.

yaṁ khantimā sappuriso labhetha,
khantībalass' ūpasamanti[1] verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṁ veravūpasamanaṁ nippaṭighabhāvasaṁkhātaṁ atthaṁ.

Evaṁ M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayiṁsu: „Sakko attano pañhaṁ[2] pucchati, amhākaṁ pucchanokāsaṁ na dassatîti". Atha nesaṁ ajjhāsayaṁ viditvā[3] attanâbhisaṁkhaṭe[4] cattāro pañhe ṭhapetvā va tesaṁ kaṁkhā[5] pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aññaṁ taṁ pucchāmi, tad iṅgha brūhi,
yathā ahū Daṇḍakī Nāḷikīro
ath' Ajjuno Kalābu câpi[6] rājā
tesaṁ gatiṁ brūhi supāpakamminaṁ
katth' ūpapannā isinaṁ viheṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānan ti idaṁ mayā puṭṭhānaṁ tiṇṇaṁ pañhānaṁ vissajjanasaṁkhātaṁ tava subhāsitaṁ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma ahosi[7], Kalābu cā 'ti Kalābu ca rājā[8].

Ath' assa vissajjento[9] M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisaṁ pi[10] Vacchaṁ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saraṭṭho
Kukkulanāme[11] nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni[12] patanti kāye. 69.

22. Yo saññate pabbajite avañcasi[13]
dhammaṁ bhaṇante samaṇe adūsake
taṁ Nāḷikīraṁ sunakhā parattha
saṁgamma khādanti viphandamānaṁ. 70.

23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle[14]
avaṁsiro patito addhapādo

---

[1] so Cks for ūpasammanti? Bd upamanti. [2] Bd -e. [3] Bd adds sakko. [4] Bd attano abhisaṅkhāte. [5] Bd -aṁ. [6] read: câpi kalābu? [7] Bd cattāro janā ca ahesuṁ in the place of yo-ahosi. [8] Cks omit rājā. [9] Bd visajja-. [10] Bd kissañhi? Cks kisaṁvi. [11] Cks -a. [12] Ck puli-, Bd phulli-. [13] so Cks; Bd acchedayi. [14] Bd satta-.

Angīrasaṁ Gotamaṁ heṭhayitvā
khantiṁ tapassiṁ cirabrahmacāriṁ. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṁ achedayi
khantiṁ vadantaṁ samaṇaṁ adūsakaṁ
Kalābu vīcim upapajja paccati
mahābhitāpaṁ[1] kaṭukaṁ bhayānakaṁ. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni[2] c' ettha
dhammaṁ care samaṇabrāhmaṇesu,
evaṁkaro saggam upeti ṭhānan ti. 73.

Tattha kisan ti appamaṁsalohitattā kisasarīraṁ, avakiriyā 'ti avakiritvā nuṭṭhubhanadantakaṭṭhapātanena[2] tassa sarīre kaliṁ pavāhetvā, ucchinnamūlo ti chinnamūlo hutvā, sajano ti sapariso, Kukkulanāme[3] nirayamhîti yojanasatappamāṇe kappena saṇṭhite uṇhachārikaniraye, pulliṅgānîti[4] vītaccikaṁgārā[5] tassa kira tattha uṇhakukkule nimuggassa navahi vaṇamukhehi uṇhachārikā pavisanti[6]. sīse mahantamahantā aṁgārā patanti yesaṁ[7] patanakāle sarīraṁ[8] dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṁ[9] adhivāsetuṁ asakkonto mahāravaṁ ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhaviṁ bhinditvā taṁ tathā[10] paccamānaṁ dassesi, mahājano bhayasantāsam āpajji, tassa atītabhāvaṁ[11] ñatvā M. taṁ nirayaṁ antaradhāpesi, dhammaṁ bhanante ti dasakusalakammapathadhammaṁ bhāsante, samaṇe ti samitapāpe, adūsake niraparādhe, Nāḷikīran ti evaṁnāmakarājānaṁ, paratthā 'ti paraloke niraye nibbattaṁ, saṁgamma 'ti ito c' ito ca samāgantvā[13] mahantā sunakhā khādanti, tasmiṁ kira Kāliṅgaraṭṭhe Dantapuranagare Nāḷikīre rajjaṁ kārayamāne eko mahātāpaso pañcasatatāpasaparivuto Himavantā āgamma rājuyyāne vāsaṁ kappetvā mahājanassa dhammaṁ desesi, dhammikatāpaso uyyāne vasatîti rañño ārocayiṁsu, rājā pana adhammiko adhammena rajjaṁ kāreti, so amaccesu pasaṁsantesu aham pi dhammaṁ suṇissāmîti uyyānaṁ gantvā tāpasaṁ vanditvā nisīdi, tāpaso raññā saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto kiṁ mahārāja dhammena rajjaṁ kāresi janaṁ[13] na[14] piḷesîti āha, so tassa kujjhitvā ayaṁ kūṭajaṭilo ettakaṁ kālaṁ nāgarānaṁ santike mamaṁ ñeva aguṇaṁ kathesi maññe hotu jānissāmîti cintetvā sve amhākaṁ gharadvāraṁ āgaccheyyāthā 'ti nimantetvā punadivase purāṇagūthassa cāṭiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesaṁ bhikkhābhājanāni gūthassa pūrāpetvā dvāraṁ pidahāpetvā musalāni ca lohadaṇḍe ca

[1] Bd mahāpa-. [2] Bd nuṭhabhitadanta-. [3] Cks -ma. [4] Cks puli-, Bd phulli-. [5] Bd vitacchitaṅgārā. [6] Cks -sati. [7] Bd tesaṁ. [8] Bd sakalasarire. [9] Bd so. [10] Bd tattha. [11] so Ck for atibhīta-? Bds ativiyabhitabhāvaṁ, Cs anibhītabhāvaṁ. [12] Bd adds chinditvā. [13] Cks jana. [14] Bds na rathaṁ in the place of janana.

gāhāpetvāna isīnaṁ sīsāni bhindāpetvā jaṁghāsu[1] gahetvā kaḍḍhāpetvā sunakhehi khādāpetvā bhinnaṁ paṭhaviṁ pavisitvā Sunakhamahāniraye nibbatti, tatr' assa tigāvutikaṁ sarīraṁ ahosi, atha naṁ mahantā hatthikucchippamāṇā pañcavaṇṇasunakhā[2] anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhaviyaṁ pātetvā mukhapūraṁ[3] luñcantā vipphandamānaṁ khādiṁsu, M. paṭhaviṁ dvidhā bhetvā[4] taṁ nirayaṁ dassetvā mahājanassa bhītabhāvaṁ ñatvā puna antaradhāpesi; athajjuno ti sahassabāhurājā, Aṅgīrasan ti aṅgehi raṁsīnaṁ niccharaṇato evaṁ laddhanāmaṁ, heṭhayitvā ti viheṭhetvā visapītakaṇḍena vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā, so kira[5] Mahiṁsakaraṭṭhe Kekarājadhāniyaṁ[6] rajjaṁ kārento migavaṁ gantvā mige vadhitvā aṅgāramaṁsaṁ[7] khādanto vicari, ath' ekadivasaṁ migānaṁ āgamanaṭṭhāne koṭṭhakaṁ katvā mige olokayamāno aṭṭhāsi, tadā so tāpaso tassa rañño avidūre ekaṁ kārarukkhaṁ abhirūhitvā phalāni ocinanto ocitaphalaṁ[8] sākhaṁ muñci, tassā vissaṭṭhāya[9] taṁ ṭhānaṁ pattā migā palāyiṁsu, rājā kujjhitvā tāpasaṁ visena sallena vijjhi, so patitvā gaḷanto[10] matthakena khadirakhāṇuṁ[11] āsādetvā sūlagge yeva kālam akāsi, rājā taṁ khaṇaṁ ñeva dvidhābhinnaṁ paṭhaviṁ pavisitvā Sattisūlaniraye nibbatti, tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ ahosi, tatra taṁ[12] nirayapālā jalitehi āvudhehi koṭṭetvā[13] jalitaṁ ayapabbataṁ āropenti, pabbatamatthake ṭhitakāle[14] vāto paharati, so vātappahārena patitvā parigaḷati[15], tasmiṁ khaṇe heṭṭhā navayojanāya jalitaayapaṭhavito[16] mahātālakkhandhappamāṇaṁ[17] jalantaṁ[18] ayasūlaṁ uṭṭhahati, so sūlaggaṁ matthaken' eva āsādetvā sūlāvuto tiṭṭhati, tasmiṁ khaṇe paṭhavi jalati, sūlaṁ jalati[19], sarīraṁ[20] jalati, so tattha mahāravaṁ ravanto paccati, M. paṭhaviṁ dvidhā katvā nirayaṁ[21] dassetvā mahājanassa bhītabhāvaṁ ñatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro[22] cattāro hatthapāde kaṇṇanāsañ ca khaṇḍākhaṇḍaṁ katvā, adūsakan ti niraparādhaṁ, tatha chedāpetvā dvīhi kasāpahārasahassehi[23] tāḷāpetvā jaṭāsu gahitaṁ[24] ākaḍḍhāpetvā paṭikujjaṁ nipajjāpetvā piṭṭhiyaṁ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitaṁ akāsi, Kalābuvīcin ti Kalābuavīciṁ, kaṭukan ti tikhiṇavedanaṁ, evaṁ[25] nirayaṁ upapajjitva channaṁ jālānaṁ antare paccati, vitthārato pana Kalāburañño vatthuṁ Khantivādajātake kathitam eva, pāpiṭṭhatarāni cetthā 'ti etehi nirayehi pāpiṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sutvā, dhammaṁ care ti Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṁ ete[26] cattāro nirayā ete yeva ca rājāno nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rajāno nirayesu upapannā ti viditvā catupaccayadānadhammikarakkhāvaraṇasaṁvidhānasaṁkhātaṁ samaṇabrāhmaṇesu dhammaṁ careyya.

---

[1] Bd^s -ghādisu. [2] Bd -ṇṇā-. [3] C^k repeats mukha-, C^s mukhapuraṁmuka. [4] C^k hetvā, Bd bhinditvā. [5] Bd adds ajjuno nāma rājā. [6] Bd kevaka. [7] Bd^s aṅgārapakkamaṁsaṁ. [8] C^s ocati-, Bd^s ocinaphala. [9] Bd adds saddena. [10] Bd parig- [11] Bd^s khadirakhāṇuke, C^{ks} khārakhāṇuṁ. [12] C^{ks} tatrāyaṁ. [13] C^k koṭṭhe-, Bd koṭe-. [14] Bd patitakāle. [15] C^{ks} -ḷeti. [16] Bd -pathaviyā. [17] C^k -ṇā, C^s -ṇa [18] C^k jaḷ-, C^s jalintaṁ, Bd jalitaṁ. [19] Bd sūlāni jalanti. [20] Bd tassa sa-. [21] Bd taṁ ni-. [22] C^k varo, Bd omits cattāro. [23] Bd kasāhi pa-. [24] Bd gahitvā corr. to gahetvā. [25] Bd^s evarūpaṁ. [26] Bd adds yeva.

Evaṁ M-ena catunnaṁ rājūnaṁ nibbattaṭṭhāne dassite tayo rājāno nikkaṁkhā ahesuṁ. Tato Sakko avasese cattāro pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aññaṁ taṁ pucchāmi, tad iṁgha brūhi,
kathaṁvidhaṁ sīlavantaṁ vadanti,
kathaṁvidhaṁ paññāvantaṁ vadanti,
kathaṁvidhaṁ sappurisaṁ vadanti,
kathaṁvidhaṁ no[1] siri no jahātîti. 74.

Tattha kathaṁvidhaṁ no[1] siri no jahātîti kathaṁvidhan nu purisaṁ paṭiladdhasirī[2] na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo[3] ca[4] saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṁ
na attahetu[5] alikaṁ bhaṇāti
tathāvidhaṁ sīlavantaṁ vadanti. 75.

28. Gambhīrapañhaṁ manasâbhicintayaṁ[6]
nâccāhitaṁ kamma[7] karoti luddaṁ (IV $\frac{46}{24}$)
kālābhataṁ[8] atthapadaṁ na riñcati
tathāvidhaṁ paññavantaṁ vadanti. 76.

29. Yo ve kataññū[9] katavedi dhīro
kalyāṇamitto daḷhabhatti[10] ca hoti[11]
dukhitassa[12] sakkacca karoti kiccaṁ
tathāvidhaṁ sappurisaṁ vadanti. 77.

30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto[13]
saddho mudū saṁvibhāgī vadaññū —
saṁgāhakaṁ sakhilaṁ[14] saṇhavācaṁ (IV $\frac{110}{19}$)
tathāvidhaṁ no siri no jahātîti. 78.

[1] Bd nu. [2] Bd -sīri, Cks -siriṁ. [3] Cs so. [4] Eds dha. [5] so all three MSS. for -tū? [6] Bd -tiyaṁ. [7] Bd -aṁ. [8] Bds -gataṁ. [9] all three MSS. -u. [10] Cks -bhanti, Bd -bhitti. [11] so all three MSS. for hoti ca? [12] Bd dukkhi-, Ck dukkhī- corr. to dukhī-: [13] Ck -hipeto. [14] Ck sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādīni tividhasucaritadvāravasena vuttāni, na attahetū ti[1] desanāsīsam, etaṁ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābhahetu vā alikaṁ na kathetîti attho, kāmañ c' esa[2] attho vācāsaññato ti iminā va siddho, musāvādino pana akattabbaṁ pāpakammaṁ nāma n' atthîti garukabhāvadīpanatthaṁ puna evam āhā 'ti veditabbo[3], gambhīrapañhan ti[4] atthato ca pālito ca gambhīraṁ gūḷhaṁ paṭicchannaṁ Sattubhastajātaka-Ummaggajātakesu āgatasadisaṁ pañhaṁ, manasābhicintayan ti manasâbhicintento atthapadaṁ[5] paṭivijjhitvā candasahassaṁ uṭṭhāpento viya pākaṭaṁ katvā yo kathetuṁ sakkotîti attho, nāccāhitan ti na atiahitaṁ[6] hitātikkantaṁ luddaṁ pharusaṁ sāhasikakammañ ca yo na karotîti attho, imassa ca pan' atthassa vibhāvanatthaṁ

Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti[7],
dukkhena phuṭṭhā khalitâpi santā[8]
chandā ca dosā na jahanti dhamman ti

Bhūripañho kathetabbo, kālābhatan[9] ti tattha dānaṁ dātabbakāle sīlaṁ rakkhanakāle[10] uposathavāsakāle saranesu patiṭṭhāpabbajjakāle[11] samaṇadhammakaraṇakāle vipassanācārasmiṁ yuñjanakāle[12] ca imāni[13] dānādīni sampādento[14] kālābhataṁ[9] atthapadaṁ na riñcati na gaḷāpeti nāma, tathāvidhan ti sabbaññū Buddhā ca Paccekabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṁ kathentā evarūpaṁ puggalaṁ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kataguṇaṁ jānātîti kataññū evaṁ ñatvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṁ paṭikaronto katavedi nâma, dukhitassā[15] 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa dukkhaṁ attani āropetvā yo tassa uppannaṁ kiccaṁ sahatthā sakkaccaṁ karoti Buddhādayo evarūpaṁ sappurisaṁ kathenti, api ca sappurisā nāma kataññū katavedino hontîti Satapattajātaka-Cullahaṁsa-Mahāhaṁsajātakādīni[16] kathetabbāni[17], etehi sabbehîti Sakka yo etehi heṭṭhāvuttehi sīlādīhi sabbehi pi guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu[18] piyabhānī[19] saṁvibhāgābhiratattā saṁvibhāgī yācakānaṁ vacanaṁ ñatvā[20] dānavasena vadaññū catūhi saṁgahavatthūhi tesaṁ tesaṁ saṁgaṇhanato[21] saṁgāhakaṁ madhuravacanatāya sakhilaṁ maṭṭavacanatāya saṇhavācaṁ tathāvidhaṁ no puggalaṁ[22] adhigatayasasobhaggasaṁkhātā siri no jahāti, nâssa siri vinassatîti.

[1] mitto daḷha - - - na attahetū ti wanting in Cs. [2] Bd ceva. [3] Bd adds taṁ puggalaṁ silavantaṁ vadanti. [4] Bd adds bho sakka yo gambhirapañhaṁ. [5] Bd atthaṁ. [6] Cks atihitaṁ. [7] Ck samāha-, Bd sammāca-. [8] Bd pilitāpi-, Ck khaḷinantānisannā? Cs balitatattānisantā? [9] Bds kālāga-. [10] Ck Bd -ṇa-. [11] Bds patiṭhānakāle pabbajitakāle. [12] Ck puñjana-, Bd yujjana-. [13] Cks idāni. [14] Bd samādento. [15] Ck Bd dukkhi-. [16] Cks -dīhi. [17] Cks -bbaṁ. [18] Bd mudu ti. [19] Bd adds saṁvibhāgi ti silasaṁvibhāgadāna. [20] Bd sutvā. [21] Bd -gaṇhato. [22] Bd tathāvidhanti tathāvidhaṁ mudupuggalaṁ.

Evaṁ M. gaganatale candaṁ uṭṭhāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparaṁ sesapañhānaṁ pucchā ca[1] vissajjanañ ca hoti:

81. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aññaṁ taṁ pucchāmi, tad iṁgha brūhi,
sīlaṁ sirī[2] câpi satañ ca dhammā[3]
paññā ca[4] — kaṁ seṭṭhataraṁ vadanti. 79.

82. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III $\frac{349}{18}$)
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṁ,
sīlaṁ sirī[5] câpi satañ ca dhammā[6]
anvāyikā paññavato bhavanti. 80.

83. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aññaṁ taṁ pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathaṁkaro kintikaro kiṁ ācaraṁ (IV $\frac{339}{25}$)
kiṁ sevamāno labhatîdha paññaṁ,
paññāya dāni paṭipadaṁ vadehi,
kathaṁkaro paññavā hoti macco. 81.

84. Sevetha vaddhe[7] nipuṇe bahussute,
uggāhako vā[8] paripucchako siyā,
suṇeyya sakkacca sabhāsitāni,
evaṁkaro paññavā hoti macco. 82.

85. Sa paññavā kāmaguṇe avekkhati
aniccato dukkhato rogato ca,
evaṁvipassī pajahāti chandaṁ
dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.

86. Sa vītarāgo pavineyya[9] dosaṁ,
mettaṁ[10] cittaṁ bhāvaye[11] appamāṇaṁ,
sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ (IV $\frac{452}{23}$)
anindito Brahmam upeti ṭhānan ti. 84.

[1] Cks omit ca. [2] Ck siriṁ, Cs Bd siriñ. [3] Bd -aṁ. [4] Cks paṁñā vā, Bd paññañca. [5] Cks -riṁ, Bd -riñ. [6] Bd -o. [7] Bd buddhe. [8] Bd -hato ca. [9] Bd savineyya. [10] Bd -a. [11] Bd -veyya.

Tattha **sīlan** ti ācārasīlaṁ vā issariyasīlaṁ[1] vā sappurisadhammaṁ vā paññaṁ vā ti imesaṁ dhammānaṁ kataradhammaṁ seṭṭhataraṁ vadantîti pucchati, **paññā hîti** Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sā[2] va seṭṭhā iti Buddhādayo kusalā vadanti, yathā[3] hi tārakā candaṁ parivārenti cando va[4] tnesaṁ[5] uttamo evaṁ sīlaṁ sirī[6] câpi satañ ca dhammo ti ete tayo pi anvāyikā[7] paññavato bhavanti paññāvantam eva anugacchanti[8], paññāya eva parivārā hontîti attho, **kathaṁkaro** ti ādīni aññamaññavevacanān' eva[9], kathaṁ karonto[10] kiṁ nāma kammaṁ karonto kim ācaranto kiṁ sevamāno bhajamāno[11] idhaloke paññaṁ[12] labhati, paññāyam eva paṭipadaṁ vadehi, jānitukāmo 'mhi, kathaṁkaro macco paññavā nāma hotîti pucchati, **vaddhe**[13] ti paññāya vuddhippatte paṇḍite nipuṇe sukhumakāraṇajānanasamatthe, **evaṁkaro** ti[14] yo puggalo evaṁvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pāliṁ ugganhāti punappuna atthaṁ pucchati pāsāṇe lekhaṁ khananto viya kañcananāḷiyā sīhavasaṁ paṭicchanto[15] viya ohitasoto sakkaccaṁ subhāsitāni suṇāti ayaṁ evaṁkaro macco paññavā hotîti evaṁ M pācīnalokadhātuto suriyaṁ uṭṭhāpento viya paññāya paṭipadaṁ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṁ kathento **sa paññavā** ti ādim āha, tattha **kāmaguṇe** ti kāmakoṭṭhāse hutvā abhāvaṭṭhena[16] aniccato diṭṭhadhammikasamparāyikānaṁ dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhato aṭṭhanavutiyā rogamukhānaṁ kāme nissāya uppattisambhavena rogato avekkhati[17] oloketi, so evaṁvipassī[18] etehi kāraṇehi kāmānaṁ aniccāditaṁ passanto kāme nissāya uppajjanakadukkhānaṁ[19] anto n' atthi kāmānaṁ pahānam eva sukhan ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṁ pajahati, **sa vītarāgo** ti Sakka so puggalo evaṁ vītarāgo navaāghātavatthuvasena uppajjanakabhāvaṁ[20] dosaṁ vinetvā[21] mettacittaṁ bhāveyya, appamāṇasattā rammaṇattā appamāṇan taṁ[22] bhāvetvā aparihīnajjhāno agarahito Brahmaloke uppajjatîti

Evaṁ M-e kāmānaṁ dose[23] kathente yeva tesaṁ tiṇṇam pi rājūnaṁ[24] sabalakāyānaṁ tadaṅgappahānena kāmaguṇarāgo[25] pahīno. Taṁ ñatvā M. tesaṁ pahaṁsanavasena

87. Mahiddhiyaṁ āgamanaṁ ahosi
tava-m-Aṭṭhakā[26] Bhīmarathassa câpi
Kāliṅgarājassa ca uggatassa,
sabbesaṁ vo kāmarāgo pahīno ti g. ā. 85.

---

[1] Bd -yasīri. [2] Bd nāmesā. [3] Cks tathā. [4] Bd ca. [5] Bd te- [6] all three MSS. siriñ. [7] Cks -ko. [8] Bd omits pañña - - - gacchanti. [9] Ck aññamaññamevamānāneva. [10] Bd -karoti. [11] Bd omits bha-. [12] Cks -ā. [13] Bd vuddhe [14] Cks omit ti. [15] Ck -channo, Cs vaṭicchanto, Bds sampaṭicchanto [16] Bd -tthena [17] Ck ape-, Cs āve-, Bd avekkhatīti. [18] Bd -ssati. [19] Cs uppajjanadu-, Bd uppajjamānaka-. [20] Bds -kasabhāvaṁ. [21] Bd viditvā. [22] Bd -ṇaṁ, omitting taṁ. [23] Bd -aṁ. [24] Cks -nampi. [25] Bd pancakā-. [26] all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyan ti mahatthaṁ mahāvipphāram mahājutikaṁ, tava maṭṭhakā ti tava Aṭṭhakā[1], pahīno ti tadaṅgappahānena pahīno.

Taṁ sutvā mahārājāno M-assa thutiṁ karontā[2]

38. Evam etaṁ[3] paracittavedi:
sabbesaṁ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsam anuggahāya
yathā gatiṁ te abhisambhavemā 'ti g. āhaṁsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjatthāya no okāsaṁ karohi yathā mayaṁ pabbajitvā tava gatiṁ nipphattiṁ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭiladdhaṁ[4] guṇaṁ paṭivijjheyyāmā[5] 'ti vadiṁsu.

Atha nesaṁ okāsaṁ karonto M. itaraṁ g. ā.:

39. Karohi okāsam anuggahāya
tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha[6] kāyaṁ vipulāya pītiyā
yathā gatiṁ me[7] abhisambhavethā 'ti. 87.

Tattha pharāthā[6] 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṁ pharathā 'ti.

Taṁ sutvā te[8] sampaṭicchantā[9].

40. Sabbaṁ karissāma tavânusāsaniṁ
yaṁ yaṁ tuvaṁ[10] vakkhasi bhūripañña,
pharāma kāyaṁ vipulāyā pītiyā
yathā gatiṁ te abhisambhavemā 'ti g. āhaṁsu. 88.

Atha nesaṁ balakāyānaṁ[11] M. pabbajjaṁ dāpetvā isigaṇaṁ uyyojento

41. Katàyaṁ Vacchassa Kisassa pūjā,
gacchantu bhonto isayo[12] sādhurūpā,
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā ratī[13] pabbajitassa seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū 'ti attano attano vasanaṭṭhānāni gacchantu.

[1] Cks -ka. [2] all three MSS. -to. [3] so all three MSS. for evam pi etaṁ? [4] Bd paṭividdha [5] Bd -viddhe-. [6] Bd phara- [7] Ck gatimeva, Bd gati me. [8] Bd omits te. [9] Bd taṁ- corr. to saṁ-. [10] Cks yaṁ tvaṁ. [11] Bd sabbaba-. [12] so all three MSS. for isī? [13] Ck -tiṁ, Cs Bd -ti.

Isayo tassa[1] vacanaṁ sirasā sampaṭicchitvā[2] vanditvā ākāsaṁ uppatitvā sakaṭṭhānāni[3] gamiṁsu. Sakko pi uṭṭhāyâsanā M-assa thutiṁ katvā añjalim paggayha suriyaṁ namassanto viya M-aṁ namassamāno sapariso pakkāmi.

Etam atthaṁ viditvā S. imā gāthā āha[4]:

42. Sutvāna gāthā paramatthasaṁhitā[5]
subhāsitā isinā paṇḍitena
te vedajātā anumodamānā
pakkāmu devā[6] devapuraṁ yasassino. 90.

43. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā
subhāsitā isinā paṇḍitena,
yo koc' imā aṭṭhikatvā suṇeyya
labhetha pubbāpariyaṁ visesaṁ,
laddhāna pubbāpariyaṁ visesaṁ
adassanaṁ maccurājassa gacche ti. 91.

Tattha paramatthasaṁhitā[7] ti[8] aniccādīni dīpanena nibbānanissitā, gāthā imā ti idaṁ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṁ subhāsitaṁ vaṇṇento āha, tattha atthavatîti nibbānadāyakatthena paramatthanissitā, suvyañjanā ti suparisuddhavyañjanā[9], subhāsitā ti sukathitā, aṭṭhikatvā ti attano atthikabhāvaṁ katvā atthiko hutvā sakkaccaṁ suṇeyya, pubbāpariyan ti paṭhamajjhānaṁ pubbaviseso dutiyajjhānaṁ aparaviseso tatiyajjhānaṁ aparaviseso ti evam aṭṭhasamāpatticatumaggavasena pubbāparabhāvena ṭhitaṁ[10] visesaṁ, adassanan ti pariyosāne aparavisesaṁ arahattaṁ labhitvā nibbānaṁ pāpuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṁ gato nāma hotîti.

Evaṁ S. arahattena desanākūṭaṁ gaṇhitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Moggallānassa āḷāhane pupphavassaṁ vassîti" vatvā s. p. j. samodhānento

44. Sālissaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo
Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo
Anusisso ca Ānando Kisavaccho ca[11] Kolito[12]
Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṁ dhāretha jātakan ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṁ.

[1] Bds sarabhaṅgasatthuno. [2] Cks paṭicch-. [3] Bd sakāni vasanaṭhānāni. [4] Bd gāthāyo abhāsi. [5] Bd -saññitā. [6] so Ck Bd for te? [7] Ck -matthaṁ-, Bd -saññitā. [8] subhāsitā - - - ti wanting in Cs. [9] Bd omits su. [10] Bd taṁ. [11] Cks pana. [12] Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravîti. Idaṁ S. J. v. **purāṇadūtiyikapalobhanaṁ**[1] ā. k. Vatthuṁ Indriyajātake vitthāritaṁ eva. S. pana taṁ bhikkhuṁ „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti[2] pucchitvā „saccaṁ bhante" ti „kena ukkaṇṭhāpito sîti[3]" purāṇadutiyikāyā 'ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyhaṁ anatthakārikā, tvaṁ etaṁ nissāya jhānaṁ nāsetvā tīṇi saṁvaccharāni mūḷho visaññī[4] nipajjitvā uppannāya saññāya mahāparidevaṁ paridevîti" vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe **brāhmaṇakule** nibbattitvā vayappatto sabbasippesu[5] nipphattiṁ patvā isipabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migī[6] tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakaṁ tiṇaṁ khādi[7] udakaṁ pivi, ettaken' eva tasmiṁ paṭibaddhacittā gabbhaṁ paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā[8] assamasāmante[9] yeva carati. M. pariganhanto taṁ kāraṇaṁ aññāsi. Sā aparabhāge manussadārakaṁ vijāyi, M. taṁ puttasinehena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṁ ahosi. Atha naṁ viññūbhāvaṁ pattaṁ[10] pabbājetva attano mahallakakāle taṁ ādāya Nārivanaṁ nāma gantvā „tāta imasmiṁ Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo nāma honti, tā[11] attano vasagate mahāvināsaṁ pāpenti, tāsaṁ vasaṁ nāma gantuṁ na vaṭṭatîti" ovaditvā aparabhāge Brahmalokaparāyano ahosi. Isisiṅgo pi jhānakīḷaṁ kīḷanto Himavantapadese vāsaṁ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath' assa sīlatejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „ayaṁ maṁ Sakkattā cāveyyā[12]" 'ti „ekaṁ accharaṁ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmîti" sakaladevalokaṁ upaparikkhanto attano aḍḍhateyyakoṭisaṁkhānaṁ[13] paricārikānaṁ majjhe ekaṁ Alambusaṁ nāma accharaṁ ṭhapetvā aññaṁ tassa sīlaṁ bhindituṁ samatthaṁ adisvā taṁ pakkosāpetvā tassa sīlabhedaṁ kātuṁ āṇāpesi.

[1] Bd ukkaṇṭhitabhikkhum. [2] Bds sīti. [3] Cks si. [4] Bd -o. [5] Cks -e. [6] Bd -ā. [7] Bd -itvā. [8] Bd katthaci agantvā, adding tattheva tiṇaṁ khādi. [9] Bd assamassa-. [10] Bd vññlūtappattaṁ. [11] Cks taṁ. [12] Cks cāpe-. [13] Ck -saṁkhātātaṁ, Cs -saṁkānaṁ, Bd -saṅkhātānaṁ.

Etam[1] atthaṁ āvikaronto S. imaṁ[2] g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū[3] jayatam pitā
devakaññaṁ parābhetvā Sudhammāyaṁ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhibhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānaṁ tettiṁsāya devaputtānaṁ pitikiccasādhanena[4] pitā, parābhetvā ti hadayaṁ bhinditvā olokento viya taṁ paṭibalā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyan ti Sudhammāya devasabhāya Paṇḍukambalasilāsane nisinno taṁ Alambusaṁ pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā taṁ[5] yācanti Tāvatiṁsā saindakā:
isiṁ palobhike gaccha Isisiṅgaṁ Alambuse ti. 94.

Tattha Misse ti taṁ ālapati, idan[6] tassā nāmaṁ, sabbâpi pana itthiyo purise[7] kilesamissanena[8] missanato missā ti vuccanti, tena sādhāraṇena nāmenâlapanto[9] evam āha, isiṁ palobhike ti isīnaṁ palobhanasamatthe, Isisiṅgan ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūḷā uṭṭhahiṁsu, tasmā evaṁ vuccati.

Sakko[10] „gaccha Isisiṅgaṁ upasaṁkamitvā attano vasaṁ ānetvā sīlam assa bhindā" ti Alambusaṁ āṇāpesi.

3. Purâyaṁ amhe acceti[11] vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho[12]
tassa maggāni ācara[13] iti vacanaṁ ā. 95.

Tattha purāyan ti ayaṁ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so kho pan' esa dīghāyukatāya nibbānasaṁkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca vaddho[14], tasmā yāva esa amhe nâtikkamati na abhibhavitvā imamhā ṭhānā cāveti[15] tāvad eva tvaṁ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara[16], yathā idha nâgacchati evaṁ karohîti attho.

Taṁ sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

4. Devarāja kim eva tvam, mam' eva tuvaṁ[17] s' ikkhasi[18]:
'isiṁ palobhike[19] gaccha', santi aññâpi accharā 96.

5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tâpi yantu palobhikā ti. 97.

[1] Bd tam. [2] Bds pathamaṁ. [3] so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā for -hū =hā? [4] Cks pīti-, Bd pitukiccaṁsā-. [5] Cks naṁ. [6] Bd idañca. [7] Bd -sena. [8] Bd -missena. [9] Bd guṇanāmenā-. [10] Bd iti sakko. [11] Bd nācceti. [12] Bd buddho. [13] Bds āvara. [14] Bd vu-. [15] Ck cāpesi, Bd cāvesi. [16] Bd ava. [17] Cks tvaṁ. [18] so all three MSS. for yikkhasi? [19] Bd -bhake, Bs -bhane.

Tattha kimeva tvan ti kiṁ nām' etaṁ tvaṁ karosîti dīpeti, mameva tuvaṁ[1] sikkhasîti[2] imasmiṁ sakaladevaloke mam eva tuvaṁ ikkhasi[3] aññaṁ na passasîti adhippāyena vadati, sakāro[4] pan' ettha vyanjanasandhikaro, isiṁ palobhike gacchā 'ti kiṁkāraṇā mañ ñeva evaṁ vadasîti adhippāyo, pavarā cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarahite, nandane ti nandijanake, pariyāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṁ bhaṇasi, santi aññâpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane. 98.
7. Na tā evaṁ pajānanti pāricariyaṁ pumaṁ gatā
yādisaṁ tvaṁ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane[5]. 99.
8. Tvam eva gaccha kalyāṇi, itthīnaṁ pavarā c' asi,
tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasîti[6]. 100.

Tattha pumaṁ gatā ti purisaṁ upasaṁkantā samānā purisapalobhanīpāricariyaṁ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravaṇṇen' eva ca rūpasampattiyā ca, ānāmayissasîti[7] taṁ tāpasaṁ attano vasaṁ ānessasi.

Taṁ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṁ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi[8] c' etaṁ āsāduṁ, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
10. Aneke nirayaṁ pattā isim āsādiyā[9] janā
āpannā[10] mohasaṁsāraṁ, tasmā lomāni haṁsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṁ, vihemîti[11] bhāyāmi, āsādun ti āsāditum, i. v. h.: nâhaṁ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṁ taṁ isiṁ sīlabhedanatthāya allīyituṁ[13] bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiyā ti āsādetvā mohasaṁsāran ti mohena[14] saṁsāraṁ, mohena isiṁ palobhetvā saṁsāraṁ āpannā[15] vaṭṭadukkhe patiṭṭhitā sattā gaṇanapathaṁ atikkantā, tasmā ti tena kāraṇenâhaṁ lomāni haṁsaye ti lomāni uṭṭhāpemi, tassa kirâhaṁ sīlaṁ bhindissāmîti cintayamānāya me lomāni haṁsantîti vadati.

11. Idaṁ vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisiṅgaṁ Alambusā. 103.

[1] Cks tvaṁ. [2] so all three MSS. for yikkha-? [3] Cks sikkhasi. [4] Cks yakāro. [5] Bd -ṇe. [6] Bd ānayissasîti. [7] Cks anā-. [8] so Cks for bibhemi? Bd viromi. [9] Bd -ya [10] Cks -a [11] Bd viromiti. [12] Bd api cāhan in the place of na vāhaṁ. [13] Ck illī-. [14] Cks moha. [15] Ck Bd -a, Cs -a corr. to -ā.

12. Sā ca naṁ[1] vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitaṁ
bimbijālakasañchannaṁ samantā aḍḍhayojanaṁ 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udaṇhasamayaṁ[2] pati
aggiṭṭhaṁ parimajjantaṁ Isisiṅgaṁ upāgamîti 105.
imā abhisambuddhagāthā.

Tattha pakkāmîti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayanagabbhaṁ pavisitvā alaṁkaritvā Isisiṅgaṁ kilesena missetuṁ icchantī pakkāmi, bhikkhave sā accharā tassa assamaṁ gatā ti[3], bimbijālakasañchannan ti rattakuravakavaṇṇena[4] sañchannaṁ, pāto va pātarāsamhîti bhikkhave pātarāsavelāya pāto va page yeva kīvapage[5] ti udaṇhasamayaṁ[6] patîti[7] suriyuggamanavelāyam eva, aggiṭṭhan ti aggisālaṁ rattipadhānaṁ[8] anuyuñjitvā pāto va nahātvā udakakiccaṁ katvā paṇṇasālāya thokaṁ jhānasukhena vītināmetvā nikkhamitvā aggisālaṁ sammajjantaṁ[9] isiṁ sā upāgami, itthivilāsaṁ dassentī[10] tassa purato aṭṭhāsi.

Atha naṁ tāpaso pucchamāno āha:
14. Kā nu vijju-r-ivâbhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā[11] āmuttamaṇikuṇḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasaṁkāsā hemacandanagandhanī
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā,
kamanā[12] kamanīyā te harantī[13] ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va[14] te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimaṭṭhā tuyhaṁ sussoṇī akkhassa phalakaṁ yathā[15]. 109.
18. Uppalassêva kiñjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassêva dūrato patidissati. 110.
19. Duvidhā jātā urajā avaṇṭā[16] sādhupaccudā[17]
payodharā appatītā addhalābusamā[18] thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā[19] gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

[1] Bd taṁ. [2] Bd uṇhesa-. [3] Bd omits ti. [4] Bd -vaṇṇena. [5] Bd atipage. [6] Bd udaṇhe-. [7] Cks pati. [8] Cs rattiṁ-, Bd rattipatanam. [9] Bd adds taṁ. [10] all three MSS. -i. [11] Bd vicitta-. [12] Bd gamanā. [13] Bd -ti, Cks -tiṁ. [14] Bd ca. [15] Bd adds atha naṁ tāpaso pucchamāno. [16] Bd avaṇḍā? [17] Cks paṇḍu-. [18] Bd aḍaphālu-. [19] Bd kappukalā.

21\. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22\. Apaṇḍarā lohitantā jiñjukaphalasannibhā[1]
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
23\. Nâtidīghā susammaṭṭhā[2] kanakaggāsamocitā[3]
uttamaṅgaruhā tuyhaṁ kesā candanagandhikā[4]. 115.
24\. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānañ ca yā gati
isīnañ ca parakkantaṁ saññatānaṁ tapassinaṁ — 116.
25\. Na te samasamaṁ passe asmiṁ puthuvimaṇḍale[5],
ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānenu taṁ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahatthābharaṇā[6] ti vicitrehi[6] hatthābharaṇehi samannāgatā, hemacandanagandhinîti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhavilepanā, saññatūrū ti suvaṭṭitaghanaūru sampannaūrulakkhaṇā[7], vilākā ti saṁkhittamajjhā[8], mudukā ti mudusukhumālā[9], suddhā ti nimmalā, suppatiṭṭhitā ti samaṁ paṭhaviṁ phussantā suṭṭhu patiṭṭhitā, Kamanā[10] ti gacchamānā[11], kamanīyā ti kantā kāmetabbayuttakā, harantī[12] ñeva me mano ti ete evarūpā[13] paramena itthivilāsena caṁkamantiyā tava padā mama cittaṁ haranti yeva, vimaṭṭhā ti visālā, sussonîti sundarasonī, akkhassā 'ti suvaṇṇaphalakaṁ[14] viya visālā te soṇîti vadati, uppalasseva kiñjakkhā[15]' ti nīluppalakaṇṇikā viya, kaṇhañjanassevā[16] 'ti sukhumakaṇhalomācitattā evam āha, duvidhā ti gāthā thane vaṇṇaṁ vadanto[17] āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṭassa abhāvā avaṇṭā ure laggā eva hutvā suṭṭhu nikkhantattā sādhupaccudā[18] payassâdhāraṇato[19] payodharā, appatītā ti na-ppatītā amilātatāya[20] vā anabbhuṇṇatatāya[21] vā na anto[22] paviṭṭhā ti appatītā, suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇamayavaṭṭālābuno[23] addhena sadisatāya addhalābusamānā thanā eṇeyyakā yathā ti eṇimigassa hi[24] dīghā ca vaṭṭā ca gīvā sobhati evaṁ tava gīvā[25] thokaṁ dīghā kambutalābhāsā[26] suvaṇṇāliṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaraṇā ti dantāvaraṇā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catutthavatthubhūtā[27] jivhā, abhirattabhāvena jivhāsadisan te oṭṭhapariyosānan ti vadati, uddhaggā ti heṭṭhimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

[1] Ck jiṁjūka-, Cs jīndhuka-. [2] Cks susama-, Bd susampaṭhā. [3] Bds -kabyā? [4] Bd -itā. [5] Bd pathavī-. [6] Bd vicitt-. [7] Cks -ne. [8] Cks -majjhe, Bd -majhā. [9] Cks -e. [10] Cs kāmānā, Bds gamanā. [11] so all three MSS. [12] Cks garahantiṁ. [13] Bd -pena. [14] Bd sundaravaṇṇassasuvaṇṇassapalakaṁ. [15] Bd kiñcikkhā. [16] Ck kaṇhāja-, Cs kaṇṭaohaja-. [17] Ck gāthā ne vaṇṇaṁ-, Bd kathaṁ thane vaṇṇayanto. [18] Cks paṇḍudā. [19] Bd -ssa-. [20] Cks amiyāmānatāya. [21] Cs -tatayā, Bd anubbhaṇṇatatāya. [22] Cks add na [23] Cks -mayācabundo. [24] Cks omit hi. [25] Cks omit givā. [26] Bd adds ti. [27] Cs catutthabhūtā, Bd catutthamanavatthubhūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā[1] parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasambhūtā ti niddosesu hanumaṁsapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇhā, lohitantā[2] ti rattapariyantā, jiñjukaphalasannibhā ti rattaṭṭhāne jiñjukaphalasadisā, sudassanā ti passantānaṁ atittakarā[3] pañcappasādasamannāgatā, nātidīghā ti pamāṇayuttā, susammaṭṭhā ti suṭṭhu sammaṭṭhā, kanakaggā[4] samocitā ti kanakaggā[4] vuccati suvaṇṇaphaṇikā tāya[5] gandhatelaṁ[6] ādāya paharitā[7] suracitā[8], kasigorakkhā ti iminā kasiñ[9] ca gorakkhañ ca nissāya jīvanasatte[10] dasseti, yā gatîti[11] yattikā[12] nipphatti, parakkantan ti yattakaṁ isīnaṁ parakkantaṁ[13], vitthārikatā[14] imasmiṁ Himavante yattakā isayo vasantîti attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalīlāvilāsādisamatāya[15] tayā[16] samaṁ na passāmi, ko vā tvan ti idaṁ tassā itthibhāvaṁ na jānanto pi purisavohāravasena pucchi.

Evaṁ pādato paṭṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṁ bhāsante tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṁ gatāya tassa sammūḷhabhāvaṁ ñatvā

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṁ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṁ assame,
ehi[17] taṁ upagūhissaṁ ratīnaṁ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṁ gate satîti Kassapagotta evaṁ[18] tava citte pavatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa[19], ratīnan ti pañcakāmaguṇaratīnaṁ.

Evaṁ vatvā Alambusā cintesi: „nâyaṁ mama ṭhitāya[20] hatthapassaṁ[21] āgamissati, gacchantī viya bhavissāmîti[22]“ sā itthimāyāya kusalatāya tāpasaṁ kampetvā āgatamaggābhimukhī[23] pāyāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā:

27. Idaṁ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisiṅgaṁ Alambusā ti g. ā. 119.

[1] Bd dantaoṭhapari-. [2] Bd lohitan. [3] Bd atitti-. [4] Bds -kabyā. [5] Cks -phanikāya, Bds -palikātāya. [6] Ck -tela, Cs -kelaṁ, Bd -tesaṁ. [7] Bd -kā. [8] Bd sucaritā. [9] Ck -i, Cs -ī. [10] Bds jivanakasatte. [11] Ck gati, Cs gaṇī. [12] Bd yattha. [13] Ck -ta. [14] Bd -ritakatvā? [15] Bds -līḷhā-. [16] Bd tassa. [17] Cs adds ca, Ck ma. [18] ehi samma - - - evaṁ wanting in Bd. [19] Cks cayassa, Bd piyavacanaṁ mā lapanametaṁ. [20] Cks ṭhitassa, Bd mayi ṭhitāya. [21] Bd -pāsaṁ. [22] Bds gamissāmiti. [23] Bd -khaṁ.

Atha naṁ tāpaso gacchantiṁ disvā „ayaṁ gacchatîti“ attano dandhaparakkamaṁ[1] mandagamanaṁ chinditvā vegena dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamaṁ[2]
tam uttamāsu veṇīsu ajjhāpatto parāmasi. 120.

29. Tam udāvattaṁ kalyāṇī palissaji[3] susobhanā[4]
cavi tamhi[5] brahmacariyā[6] yathā taṁ atha tositā. 121.

30. Manasā[7] āgamā Indaṁ vasantaṁ Nandane vane,
tassā saṁkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
pallaṁkaṁ pahiṇī khippaṁ sovaṇṇaṁ sopavāhanaṁ 122.

31. Sauttaracchadapaññāsaṁ[8] sahassapaṭiyatthataṁ[9],
taṁ enaṁ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.

32. Yathā ekamuhuttaṁ va tīṇi vassāni dhārayi
vimado tīhi vassehi paṭibujjhitvāna[10] brāhmaṇo. 124.

33. Addasāsi harīrukkhe[11] samantā[12] aggiyāyanaṁ
navapattavanaṁ phullaṁ kokilagaṇaghositaṁ[13]. 125.

34. Samantā paviloketvā[14] rudaṁ assūni vattayi,
na juhe na jape mante, aggihuttaṁ a hāpitaṁ. 126.

35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittaṁ palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhataṁ[15]
nānāratanaparipūraṁ nāvaṁ va gaṇhi aṇṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattaṁ[16] kalyāṇîti taṁ kese parāmasitvā ṭhitaṁ isiṁ udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu sobhanā, palissajîti āliṅgi, cavi tamhi[17] brahmacariyā yathā taṁ atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānaṁ antaradhāyi, tasmiṁ tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā taṁ Sakkena patthitaṁ[18] tath' eva ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvaṁ[19] viditvā sā devakaññā tositā, tassa tena brahmacariyāvināsena[20] sañjanitapīti pāmojjakatā[21] ti attho, manasā āgamā ti sā taṁ āliṅgitvā ṭhitā aho vata Sakko pallaṁkaṁ peseyyā 'ti evaṁ[24] pavattena manasā Indaṁ āgamā, Nandane ti nandijananasamatthatāya Nandanavanasaṁkhāte Tāvatiṁsabhavane vasantaṁ, devakuñjaro ti Deva-

[1] Bd daddhu-. [2] Bd daddha-. [3] Ck palissapī, Bd palisajji. [4] Bd ssusobhaṇi. [5] Bd tehi. [6] Cks -yāya. [7] Cks sā ma-. [8] Bd -sa. [9] Ck -sattataṁ, Cs -yattataṁ, Bd yatthakaṁ. [10] Bd parivijhitvāna. [11] Bd haritaru-. [12] Bd samannā. [13] Cks -lā-. [14] Cks paṭi-. [15] so Ck; Cs tejābhasam-, Bds tejāhasambhū-. [16] all three MSS. -tta. [17] Bd tehi. [18] so all three MSS. [19] Bds -nāyasami-. [20] Bd -yāvanāsane. [21] Bd -mejjā, omitting katā. [22] Cks eva.

seṭṭho, pahiṇîti[1] pesesi, pāhiṇîti[2] pi pāṭho, sopavāhanan ti saparivāraṁ, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṁ, sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṁ[3], tamenaṁ tatthā 'ti taṁ Isisiṅgaṁ tattha dibbapallaṁke nisinnā sā ure[4] katvā dhāresi, tīṇi vassānîti[5] ekaṁ[6] muhuttaṁ viya manussagaṇanāya tīṇi vassāni taṁ ure nipajjāpetvā tattha nisinnaṁ[7] dhāresi, vimado ti nimmado vigatavisaññabhāvo, so hi tīṇi saṁvaccharāni visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi[8], tasmiṁ pabujjhamāne hatthādiphandanaṁ disvā va Alambusā tassa pabujjhanabhāvaṁ ñatvā pallaṁkaṁ antaradhāpetvā sayam pi antarahitā[9] aṭṭhāsi, addasāsîti[10] assamapadaṁ olokento kena nu kho 'mhi sīlavināsanaṁ[11] pāpito ti cintetvā mahantena saddena paridevamāno addasa[12], harīrukkhe[13] ti aggiyāyatanasaṁkhātaṁ[14] aggisālaṁ samantā parivāretvā ṭhite haritapatte[15] rukkhe, navapattavanan ti taruṇehi navapattehi saṁchannaṁ vanaṁ, rudan ti paridevanto, na juhe na jape[16] mante[17] ti ayam assa paridevanagāthā, ahāpitan ti hāpitaṁ, akāro[18] upasaggamattaṁ, pāricariyāyā 'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṁ palobhayîti paridevati, yo[19] me tejāhasambhatan[20] ti hakāro[21] nipātamattaṁ yo mama samaṇatejena sambhataṁ[22] jhānaguṇaṁ nānāratanapuṇṇaṁ[23] mahaṇṇave nāvaṁ viya gaṇhi vināsaṁ pāpesi ko nām' eso ti paridevi[24].

Taṁ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṁ na kathessāmi ayaṁ me abhisapissati, hand' assa kathessāmîti" sā dissamānena[25] kāyena ṭhatvā

36. Ahan te pāricariyāya devarājena pesitā
avadhī[26] cittaṁ cittena, pamādā tvaṁ na bujjhasîti g. ā. 128.

So tassā kathaṁ sutvā pitarā dinnaovādaṁ[27] saritvā „pitu vacanaṁ akatvā mahāvināsaṁ patto 'mhîti" paridevanto catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṁ tāto Kassapo anusāsate[28]:
kamalāsaris' itthiyo[29], tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava,
icc-ānusāsi man tāto yathā maṁ anukampako. 130.

[1] Bd pā-, Cks pahinīti. [2] Ck pahiṇīti, Cs pahīnīti. Bd pahiṇiti. [3] Bd -kaṁ. [4] Bd uttare. [5] Cks omit vassānīti. [6] Bd eka. [7] Bd -nnā. [8] Bd -itvā addasāsiti. [9] Bd -itvā. [10] Bd adds so. [11] Bd -nāsaṁ. [12] Bd -sāsi. [13] Bd haritaru-. [14] Cks aggiyāyana-. [15] Bd -tta. [16] Bd jappe. [17] Cks -to. [18] Bd ā-. [19] Cks ye. [20] Cks -bhasamahatan, Bd -hasambhutan. [21] Cs bhākāro. [22] Bd -bhūtaṁ. [23] Bd -pari puṇṇaṁ mahantaṁ. [24] Bd -vati. [25] Ck disasa-, mānena, Ck disassamānena, Bd disamānena. [26] so Cs for -dhiṁ? Ck Bd -dhi. [27] Bd dinnaṁ-. [28] Bd -ti. [29] Cks kamma-, Bd kamalāsiripittiso.

39. Tassâhaṁ vacanaṁ nâkaṁ pitu vaddhassa[1] sâsanaṁ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi[2] ekako. 131.
40. So 'haṁ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvitena me,
puna vā tādiso hessaṁ, maraṇaṁ[3] me bhavissatîti. 132.

Tattha imânîti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo[4] ti kamalā[5] vuccati nārī phullatāya[6], pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesîti[7] māṇava tāyo jāneyyāsi, ñatvā dassanapathaṁ agantvā[8] palāyeyyāsi[9], yāni evarūpāni vacanāni tadā maṁ tāto anusāsati imāni kira tānîti[10], ure gaṇḍāyo ti uramhi dvīhi dvīhi[11] gaṇḍehi samannāgatāyo, tāyo bujjhesîti[12] tāyo attano vasagate[13] vināsaṁ pāpentîti jāneyyāsi[14], nākan ti nâkariṁ, jhāyāmîti pajjhāyāmi[15] paridevāmi, dhiratthu jīvitena me ti dhi-r-atthu garahitaṁ mama jīvitaṁ[16], jīvitena me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna tādiso[17] na bhavissāmi, natthajjhānaṁ[18] uppādetvā vītarāgo bhavissāmi, maraṇaṁ[19] me bhavissatîti.

So kāmarāgaṁ[20] pahāya[21] jhānaṁ uppādesi. Ath' assa samaṇatejaṁ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṁ ñatvā Alambusā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā dve gāthā[22] abhāsi:

41. Tassa tejañ ca viriyañ ca dhitiñ ca ñatvā avatthitaṁ
sirasā aggahi pāde Isisiṅgaṁ Alambusā. 133.
42. Mā me kujjhi[23] mahāvīra, mā me kujjhi[23] mahāisi[24],
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānaṁ yasassinaṁ,
tayā pakampitaṁ āsi sabbaṁ devapuraṁ tadā ti. 134.

Atha naṁ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṁ gacchā“ 'ti vissajjento

43. Tāvatiṁsā ca ye devā tidasānañ ca Vāsavo
tvañ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhan ti g. ā. 135.

Sā taṁ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena devapuraṁ gatā.

[1] Bd vuḍh-. [2] Bd svajjajhā-. [3] Cks add vā. [4] Cks kamma-, Bd kamalāsiripittiyo. [5] Cks kammalā. [6] Ck phalla, Bd phullatātāsaṁ. [7] Bd bujjha-. [8] Bd ā-. [9] Bd malāpeyyāsiti. [10] Bd tāni [11] Bd omits one dvihi. [12] Bd bujhasiti māṇava. [13] Bds vasaṁ-. [14] Bd omits jā-. [15] Ck omits pa-, Bd has sajhā-. [16] Cks omit jī-. [17] Bd adds vā [18] Bd naṭhaṁjhā-. [19] Bd adds vā. [20] Cks -gaṁ. [21] Bd adds puna. [22] Bd -āyo. [23] Bd -a. [24] Bd -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ
aṅjalim[1] paggahetvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.

45. Yo ca tassâsi[2] pallaṁko sovaṇṇasopavāhano[3]
sauttaracchadapaññāso[4] sahassapaṭiyatthato[5]
taṁ eva pallaṁkam āruyha agā devāna santike. 137.

46. Tam okkam iva āyantiṁ[6] jalantaṁ vijjutaṁ yathā
patīto sumano vitto devindo[7] adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā 'ti dīpaṁ[8] viya, patīto ti ādīhi pi tuṭṭhākāro va dassito[9], adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuṭṭho varaṁ adāsi.

Sā tassa santikā[10] varaṁ gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varañ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyaṁ[11] gacche, etaṁ[12] Sakka varaṁ vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṁ varaṁ ado puna isipalobhikāya na gaccheyyaṁ mā maṁ etadatthāya pahiṇeyyāsi etaṁ varaṁ varemîti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyikā ahosi, Isisiṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāisi aham evā" 'ti. Alambusajātakaṁ.

4. Saṁkhapālajātaka.

Ariyāvakāso sîti. Idaṁ S. J. v. uposathakammaṁ ā. k. Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahaṁsetvā porāṇakapaṇḍitā mahatiṁ[13] nāgasampattiṁ[14] pahāya uposathaṁ upavasiṁsu yevā" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, Duyyodhano ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[15] sippaṁ[16] uggaṇhitvā āgantvā pitaraṁ addasa. Atha naṁ pitā rajje abhisiñcitvā isi-

[1] Bd -ī. [2] Bd tassābhi. [3] Cs -ṇṇāso-, Bd -ṇṇoso-. [4] Bd saṁ-. [5] Bd -ko. [6] Cs Bd -ti. [7] Ck cino, Cs citto. [8] Bds dipakaṁ. [9] Cks va ssito. [10] Bd -ke. [11] Bds -itaṁ. [12] Cks evaṁ. 4. Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. [13] Cks -tī, Bd -ti. [14] Ck -ī, Bd -i. [15] Bd -yaṁ. [16] Bds sabbasippāni.

pabbajjaṁ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa[1] tikkhattuṁ pitu santikaṁ agamāsi[2], mahālābhasakkāro udapādi. So tena[3] palibodhena kasiṇaparikammamattam pi kātuṁ asakkonto cintesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena imaṁ jaṭaṁ bhindituṁ, puttassa anārocetvā va aññattha gamissāmîti“ so kañci[4] ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadharaṭṭham atikkamitvā Mahiṁsakaraṭṭhe[5] Saṁkhapāladahato nāma nikkhantāya Kaṇṇapeṇṇāya[6] nadiyā nivattane Candakapabbataṁ nissāya[7] paṇṇasālaṁ katvā tattha[8] vasanto kasiṇaparikammaṁ katvā jhānābhiññaṁ[9] nibbattetvā uñchācariyāya yāpesi. Tam enaṁ Saṁkhapālo nāma nāgarājā mahantena parivārena Kaṇṇapeṇṇanadito[10] nikkhamitvā antarantarā upasaṁkamati, so tassa dhammaṁ deseti[11]. Ath' assa putto pitaraṁ daṭṭhukāmo gataṭṭhānaṁ ajānanto anuvijjāpetvā[12] „asukaṭṭhāne nāma vasatîti“ ñatvā tassa dassanatthāya mahantena parivārena tattha gantvā ekamante[13] khandhāvāraṁ nivesetvā[14] katipayehi amaccehi saddhiṁ assamapadābhimukho pāyāsi. Tasmiṁ khaṇe Saṁkhapālo mahantena parivārena dh. suṇanto nisīdi, so taṁ rājānaṁ āgacchantaṁ disvā isiṁ vanditvā uṭṭhāya[15] pakkāmi. Rājā pitaraṁ vanditvā paṭisanthāraṁ katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nām' esa tumhākaṁ santikaṁ āgato“ ti. „Tāta Saṁkhapālanāgarājā nām' eso“ ti. So tassa sampattiṁ nissāya nāgabhavane lobhaṁ katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāraṁ nibaddhaṁ dāpetvā[16] attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānasālaṁ[17] kāretvā[18] sakala-Jambudīpaṁ khobhento[20] dānaṁ datvā sīlaṁ rakkhitvā uposathakammaṁ[20] katvā nāgabhavanaṁ patthetvā āyupariyosāne nāgabhavane nibbattitvā Saṁkhapālanāgarājā

[1] Bd divase divase. [2] Bd ā-. [3] Bd teneva. [4] Bd kiñci. [5] Cks mahiseka-. [6] Bd kaṇṇavaṇṇāya. [7] Cs Bd upani-. [8] Cks omit tattha. [9] Bd -ññā. [10] Bd kaṇṇavaṇṇa-. [11] Bd -si. [12] Cks -vijjhā-, Bds anuvicārapetvā. [13] Bd -taṁ. [14] Bd nivā-. [15] Bd uṭhāyāsanā. [16] Ck nibaddhāpetvā, Cs nioddhāpetvā, Bd nibandhaṁ dā-. [17] Bd -lāyo. [18] Bd kārāpetvā. [19] Bd saṅkhobbhanto. [20] Bd -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante[1] kāle tāya sampattiyā vippaṭisārī hutvā tato paṭṭhāya manussayoniṁ patthento uposathavāsaṁ vasi, ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati, sīlavināsaṁ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkhamitvā Kaṇṇapeṇṇāya[2] avidūre mahāmaggassa ca ekapadikamaggassa ca antare ekaṁ vammīkaṁ parikkhipitvā uposathaṁ adhiṭṭhāya samādinnasīlo „mama cammena atthikā[3] cammamaṁsādīhi[4] atthikā maṁsādīni[5] harantū" 'ti attānaṁ dānamukhe vissajjetvā vammīkamatthake nipanno samaṇadhammaṁ karonto cātuddase[6] pannarase vasitvā pāṭipade[7] nāgabhāvanaṁ gacchati. Tasmiṁ ekadivasaṁ evaṁ sīlaṁ samādiyitvā nipanne[8] paccantagāmavāsino soḷasa janā „maṁsaṁ āharissāmā" 'ti āvudhahatthā araññe carantā[9] kiñci alabhitvā nivattā[10] taṁ vammīkamatthake nipannaṁ disvā „mayaṁ ajja godhapotakaṁ pi na labhimha, imaṁ nāgarājānaṁ vadhitvā khādissāmā" 'ti cintetvā „mahā kho pan' esa, gayhamāno palāyeyyāpi[11], yathā nipannam eva taṁ[12] bhogesu sūlehi vijjhitvā dubbalaṁ katvā gaṇhissāmā" 'ti sūlāni ādāya upasaṁkamiṁsu. B-assâpi sarīraṁ mahantaṁ ekadoṇikanāvappamāṇaṁ vattetvā[13] ṭhapitasumanapupphadāmaṁ viya jiñjukaphalasannibhehi akkhīhi jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṁ[14] ativiya sobhati, so tesaṁ soḷasannaṁ janānaṁ padasaddena bhogantarato sīsaṁ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṁ manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, ahaṁ attānaṁ dānamukhe niyyādetvā viriyaṁ adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṁ sattīhi koṭṭetvā[15] chiddavichiddaṁ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na olokessāmîti[16]" attano sīlabhedabhayena daḷhaṁ adhiṭṭhānaṁ[17]

[1] Cs Bd repeat ga-. [2] Ck -pinnāya, Bd -vaṇṇāya. [3] Bd omits cammena atthikā. [4] Cks cammaṁ-. [5] Bd cammamaṁsā-. [6] Cks -sī. [7] Cs -pāde, Bd paṭipade. [8] Cks -o. [9] Bd vicaranto. [10] Bds nikkhamantā. [11] Bd -ti, Bs palāpeyyāte. [12] Ck evaṁ naṁ. [13] Cs vaṭṭe-. [14] Bds -to. [15] Cs Bd koṭe-. [16] Bd -eyyāmiti. [17] Bd omits adhi-.

adhiṭṭhāya sīsaṁ bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha naṁ te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṁ pātetvā tikhiṇasūlehi[1] aṭṭhasu ṭhānesu vijjhitvā sakaṇṭakā[2] kāḷavettayaṭṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu kāceh' ādāya[3] maggaṁ paṭipajjiṁsu. M.[4] sūlehi vijjhanato paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni ummīletvā te na olokesi, tassa aṭṭhahi kāceh' ādāya[5] niyyamānassa sīsaṁ olambitvā bhūmiyaṁ pahari. Atha naṁ „sīsam assa olambatîti" mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe[6] vijjhitvā rajjukaṁ pavesetvā sīsaṁ ukkhipitvā ca koṭiyaṁ[7] laggetvā puna[8] ukkhipitvā maggaṁ paṭipajjiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Videharaṭṭhe Mithilanagaravāsī Āḷāro nāma kuṭumbiko pañca sakaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhojaputte B-aṁ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesaṁ soḷasannam pi soḷasahi vāhagoṇehi saddhiṁ pasataṁ pasataṁ suvaṇṇamāsake sabbesaṁ nivāsanapārupaṇāni bhariyānaṁ pi tesaṁ vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanaṁ gantvā tattha papañcaṁ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā Āḷāraṁ upasaṁkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇaṁ kathetvā taṁ ādāya nāgabhavanaṁ gantvā tīhi[9] nāgakaññāsatehi saddhiṁ mahantam assa yasaṁ datvā dibbehi kāmehi santappesi. Āḷāro nāgabhavane ekaṁ[10] vassaṁ vasitvā dibbe[11] kāme paribhuñjitvā „icchām' ahaṁ samma pabbajitun" ti nāgarājassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato Himavantapadesaṁ gantvā pabbajitvā tattha ciraṁ vasitvā aparabhāge cārikaṁ caranto Bārāṇasiṁ patvā[12] rājuyyāne vasitvā punadivase bhikkhāya nagaraṁ pavisitvā rājadvāraṁ agamāsi[13]. Atha naṁ Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṁ

[1] Bd tikkhi. [2] Bd -ka. [3] Cs kācehā ādāya, Bds kājenādaya. [4] Cks -e. [5] Bd kājehi ā-. [6] Bd nāsapuṭaṁ. [7] Bd kājako. [8] Bd adds pi. [9] Cks tīṇi. [10] Bd -a. [11] Bd dippa. [12] Bds gantvā. [13] Bd -ā.

bhojetvā aññatarasmiṁ nīce āsane nisinno vanditvā tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ g. ā.:

1. Ariyāvakāso si pasannanetto
maññe bhavaṁ pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni[1] pahāya bhoge
pabbaji[2] nikkhamma gharā sapaññā[3] 'ti. 140.

Tattha ariyāvakāsosîti niddosasundarasarīrāvakāso abhirūpo sîti attho, pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāhmanakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sîti maññāmi. kathan nū 'ti kena nu kāraṇena kiṁ ārammaṇaṁ katvā dhanañ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkhamitvā pabbajito si sapañña[4] paṇḍitapurisā[3] 'ti pucchati.

Tatoparaṁ tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena gāthānaṁ sambandho veditabbo:

2. Sayaṁ vimānaṁ naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa
disvāna puññānaṁ mahāvipākaṁ
saddhāyâhaṁ pabbajito 'mhi rāja. 141.

3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācaṁ musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etaṁ atthaṁ,
sutvāna me jāyihiti-ppasādo[5]. 142.

4. Vaṇijja[6] raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte[7]
pavaṭṭakāyaṁ[8] uragaṁ mahantaṁ
ādāya gacchante pamodamāne[9]. 143.

5. So 'haṁ samāgamma janinda tehi
saṁhaṭṭhalomo[10] avacasmi[11] bhīto:
kuhiṁ ayaṁ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṁ kāhatha bhojaputtā. 144.

[1] Bd ci-. [2] Cks pabbajja [3] Bd -o. [4] Bd -o ti [5] Ck mehi jāyihiti-, Bd me jāyiti. [6] Bd vāṇijjaṁ. [7] Cs bhīlāca- corr. to calāca, Bd bhojana pu-. [8] Bd pavaḍha-. [9] Bd -o. [10] Bds pah-. [11] Bd avacasi, Cks avacasmiṁ.

6. Nāgo ayaṁ nīyati bhojanatthaṁ
pavaṭṭakāyo[1] urago mahanto,
sāduñ ca thūlañ ca muduñ ca maṁsaṁ
na tvaṁ ras' aṁñāsi Videhaputta. 145.

7. Ito mayaṁ gantvā sakaṁ niketanaṁ[2]
ādāya satthāni vikopayitvā
maṁsaṁ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṁ hi vo sattavo pannagānaṁ. 146.

8. Sace ayaṁ nīyati bhojanatthaṁ
pavaṭṭakāyo[1] urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṁ imaṁ muñcatha bandhanasmā. 147.

9. Addhā hi no bhakkho ayaṁ manāpo
bahū[3] ca no uragā[4] bhuttapubbā[4],
karoma te taṁ vacanaṁ Aḷāra,
mittañ ca no hohi Videhaputta. 148.

10. Tad assu[5] te bandhanā mocayiṁsu
yaṁ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
pakkāmi pācīnamukho muhuttaṁ. 149.

11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṁ
puṇṇehi nettehi palokayī maṁ,
tad ass' ahaṁ piṭṭhito anvagañchiṁ
dasaṅguliṁ añjaliṁ paggahetvā. 150.

12. Gacch' eva[6] kho tvaṁ taramānarūpo,
mā taṁ amittā punar aggahesuṁ,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṁ bhojaputtāna[7] gaccha. 151.

13. Agamāsi so rahadaṁ vippasannaṁ
nīlobhāsaṁ ramaṇīyaṁ sutitthaṁ

[1] Bd pavadha-. [2] Bd niketaṁ. [3] Cks -uñ. [4] Bd -o. [5] so all three MSS. Cks gaccheca. [7] Cs Bd -naṁ, Ck -namna

samotataṁ[1] jambuhi vetasāhi[2],
pāvekkhi nittiṇṇabhayo[3] patīto. 152.
14. So taṁ pavissa[4] nacirassa nāgo
dibbena[5] me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṁ pitaraṁ va putto
hadayaṅgamaṁ kaṇṇasukhaṁ bhaṇanto. 153.
15. Tvaṁ me si mātā ca pitā ca Aḷāra[6]
abbhantaro pāṇadado sahāyo,
sakañ ca iddhiṁ paṭilābhito smi,
Aḷāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṁ bahuannapānaṁ
Masakkasāraṁ[7] viya Vāsavassā 'ti. 154.

Tattha vimānan ti Saṁkhapālanāgarañño anekasatanāṭakasampatisampannaṁ kañcanamaṇivimānaṁ, puññānan ti tena katānaṁ puññānaṁ mahantaṁ vipākaṁ disvā kammañ ca phalañ ca paralokañ ca saddahitvā pavattāya saddhāya ahaṁ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhayadosehi[9] musā bhaṇanti, jāyihitîti[10] bhante tumhākaṁ vacanaṁ sutvā mayham pi pasādo somanassaṁ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṁ karissāmîti gacchanto, pathe addasāsin ti pañcannaṁ sakaṭasatānaṁ purato sukhayānake nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṁ, pavaṭṭakāyan[11] ti vaḍḍhitakāyaṁ, ādāyā 'ti aṭṭhahi kācehi[12] gahetvā, avacasmin[13] ti abhāsiṁ, bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenâlapati, Vedehaputtā[14] 'ti Videharaṭṭhavāsitāya[15] Aḷāraṁ[16] ālapiṁsu, vikopayitvā ti chinditvā, mayaṁ hi vo sattavo ti mayaṁ pannagānaṁ verino nāma, bhojanatthā ti[17] khādanatthāya, mittañca no hohîti tvaṁ amhākaṁ mitto hohi, kataguṇaṁ jāna, tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṁ vutte ahaṁ tesaṁ soḷasavāhagoṇe[18] nivāsanapārupanāni pasatam pasataṁ suvaṇṇamāsake bhariyānañ ca tesaṁ[19] vatthālaṁkāraṁ adāsiṁ, atha Saṁkhapālanāgarājānaṁ bhūmiyaṁ nippajjāpetvā attano kakkhaḷatāya kaṇṭakācitā kāḷavettalatā[18] koṭiyaṁ gahetvā ākaḍḍhituṁ ārabhiṁsu, athâhaṁ nāgarājānaṁ kilamantaṁ disvā akilamanto va asinā tā latā chinditvā dārakānaṁ kaṇṇavedhato vaṭṭinīharaṇaniyāmena[20] adukkhāpento saṇikaṁ nīhariṁ, tasmiṁ kāle te bhojaputtā yaṁ bandhanaṁ assa natthuto pavesetvā pāse paṭimokkhaṁ tasmā bandhanā

[1] Bd sammonataṁ. [2] Cks ceta-, Bd vedisāhi. [3] Ck -yā, Cs -ye. [4] Cks -issaṁ, Bd -issati. [5] Cks -ehi. [6] so all three MSS. for c' Aḷāra? [7] Bd pasakkāraṁsāraṁ. [8] Bd -a. [9] Bd bhayena pi dosena pi. [10] Bd jāyihiti, Cks jāyīhīti, Cs jāyihīti. [11] Bd pavaḍha--. [12] Bd kājehi. [13] so all three MSS. = avacaṁ asmin? [14] so all three MSS. [15] Bd ve. [16] Bd ā-. [17] Bd adds bhojanatthāya. [18] Cks -goṇena. [19] Bd ne-. [20] so Cks; Bd sakaṇḍakacitakālavettalatāya. [21] Bd atthihāra.

taṁ uragaṁ mocayiṁsu, tassa nāsato saha pāsena naṁ rajjukaṁ nīhariṁsū 'ti dīpeti, iti te uragaṁ vissajjetvā thokaṁ gantvā ayaṁ urago dubbalo matakāle naṁ [1] gahetvā va gacchissāmā [2] 'ti nilīyiṁsu, puṇṇeh'ti so pi muhuttaṁ pācīnamukho [3] gantvā assupuṇṇehi nettehi maṁ palokayi, tadassahan [4] ti tadā assa ahaṁ, gacchevā 'ti evaṁ taṁ avacan ti vadati, rahadan ti Kaṇṇapeṇṇadahaṁ [5], samotatan [6] ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi [7] otataṁ [8] vitataṁ [9], nittiṇṇabhayo patīto ti so kira taṁ rahadaṁ [10] pavisanto Aḷārassa [11] nipaccākāraṁ dassetvā yāva naṅguṭṭhā otari, udake paviṭṭhapaviṭṭhaṭṭhānam [12] ev' assa nibbanaṁ [13] ahosi, tasmā nittiṇṇabhayo patīto haṭṭhatuṭṭho pāvekkhi [14], pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhavane pamādaṁ anāpajjitvā mayi Kaṇṇapeṇṇatīraṁ [15] anatikkamante [16] yeva dibbena parivārena mama purato pātur ahosi, upaṭṭhahîti upāgami, abbhantaro ti hadayamaṁsasadiso, passa me ti tvaṁ mama bahūpakāro sakkāraṁ te karissāmi passa me nivesanāni [17] mama nāgabhavanaṁ passa, Masakkasāraṁ viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisakkanābhāvena ghanasāratāya [18] ca Sinerupabbatarājā, ayaṁ pana tattha māpitaṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ sandhāy' evam āha.

Mahārāja evaṁ vatvā so nāgarājā uttariṁ attano bhavanaṁ vaṇṇento gāthadvayam āha:

16. Taṁ bhūmibhāgehi upetarūpaṁ,
asakkharā [19] c' eva mudū subhā ca
nīcātiṇā [20] apparajā [21] ca [22] bhūmi
pāsādikā yattha jahanti sokaṁ 155.

17. Anāvakulā [23] veḷuriyūpanīlā,
catuddisaṁ ambavanaṁ surammaṁ,
pakkā ca pesī [24] ca phalā suphullā [25],
niccotukā dhārayantī phalānîti. 156.

Tattha asakkharā ti [26] yā tattha bhūmi pāsāṇasakkhararahitā [27], mudu subhā kañcanarajatamaṇimayā sattaratanavālikākiṇṇā, nīcātiṇā [28] ti indagopakapiṭṭhisadisavaṇṇehi nīcatiṇehi [28] samannāgatā, apparajā ti paṁsurahitā, yattha jahanti sokan ti yattha paviṭṭhamattā va nissokā honti, anāva-

[1] Bd phaṁsaṁ. [2] Bd gami-. [3] Bd pācinābhi-. [4] Cks tassahan, Bd tadassāhan. [5] Bd -veṇṇudahaṁ. [6] Bds -natan. [7] Ck -rukkheve-, Cs -rukkhece-, Bd jambuka -rukkhavedisā-. [8] Cks -ta, Bds onataṁ. [9] Bd vinataṁ. [10] Bd dahaṁ. [11] Bd a-. [12] Bd omits one paviṭṭha [13] Bd nippaṇṇaṁ. [14] Cks pa-. [15] Bd -vaṇṇa-. [16] Bd -kkhte [17] Bd -nanti. [18] Cks -tā. [19] Cks -ārā. [20] Cks -ṇaṁ, Bds nicca-. [21] Cks -jaṁ. [22] Cks va. [23] so all three MSS. for anukkulā? [24] Cks kesī, Bd pesi. [25] Cks du-. [26] Bd adds paṁsurahitā. [27] Bd omits sakkhara. [28] Bd nicca-.

kulā ti na avakulā[1] akhanimā[2] ukkulabhāvarahitā[3] va[4] samasaṇṭhitā, **veḷuriyūpanīlā** ti veḷuriyena upanīlā, tasmiṁ nāgabhavane veḷuriyamayā pasannasalilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppalasañchannā pokkharaṇīti attho, **catuddisan** ti tassā pokkharaṇiyā catūsu disāsu, **pakkā** cā 'ti tasmiṁ ambavane ambarukkhe[5] pakkaphalā ca addhapakkaphalā[6] ca taruṇaphalā ca phullitā yevā 'ti attho, **niccotukā**[7] ti channam pi utūnaṁ anurūpehi pupphaphalehi samannāgatā ti.

18. Tesaṁ vanānaṁ naradeva majjhe
nivesanaṁ bhassarasannikāsaṁ
rajataggaḷaṁ sovaṇṇamayaṁ uḷāraṁ
obhāsatī vijjur iv' antalikkhe 157.

19. Maṇimayā[8] sovaṇṇamayā[8] uḷārā[8]
anekacittā[8] satataṁ sunimmitā[8]
paripūra[9] kaññāhi alaṁkatāhi
suvaṇṇakāyūradharāhi rāja. 158.

20. So Saṁkhapālo taramānarūpo
pāsādam āruyha[10] anomavaṇṇo
sahassathambhaṁ atulānubhāvaṁ
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.

21. Ekā ca nārī taramānarūpā
ādāya veḷuriyamayaṁ mahagghaṁ
subhaṁ maṇiṁ jātimantūpapannaṁ
acoditā āsanam abbhihāsi. 160.

22. Tato maṁ urago hatthe gahetvā[11]
nisīdayī pamukhaṁāsanasmiṁ[12]:
idam[13] āsanaṁ atrabhavaṁ nisīdatu,
bhavaṁ hi me[14] aññataro garūnaṁ. 161.

23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya váriṁ upasaṁkamitvā
pādāni pakkhālayi[15] me janinda
bhariyā ca[16] bhattū patino piyassa. 162.

---

[1] Cks ā-. [2] so Cs; Ck akkhamā, Bd akhánuni [3] Bds ukkulavikkula-. [4] Bds vā. [5] Bd apparukkhā. [6] Bd aḍha-. [7] Cks -dukā. [8] so all three MSS. for -aṁ? [9] Bd -ā. [10] so all three MSS. [11] Cks -tvāna. [12] Bd -namhi. [13] Bd imam. [14] Bd ve. [15] Cks -si. [16] Bd va.

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
paggayha sovaṇṇamayā[1] pātiyā
anekasūpaṁ vividhaṁ viyañjanaṁ
upanāmayī bhatta manuññarūpaṁ. 163.

25. Turiyehi maṁ Bhārata[2] bhuttavantaṁ
upaṭṭhahuṁ bhattu mano viditvā
tatuttariṁ maṁ nipati mahantaṁ
dibbehi kāmehi anappakehîti. 164.

Tattha nivesanan ti pāsādo, bhassarasannikāsan ti pabhassaradassanaṁ, rajataggaḷan ti rajatadvārakavāṭaṁ, maṇimayā ti evarūpā tattha kūṭāgārā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampuṇṇaṁ[3], so Saṁkhapālo ti mahārāja ahaṁ evaṁ tasmiṁ nāgabhavanaṁ vaṇṇente taṁ daṭṭhukāmo ahosiṁ, atha maṁ[4] tattha netvā so Saṁkhapālo hatthe gahetvā taramāno veḷuriyathambhehi sahassathambhaṁ pāsādaṁ āruyha[5] yasmiṁ ṭhāne assa mahesī ahosi taṁ ṭhānaṁ isîti[6] dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṁ abhirūḷhe ekā itthi aññehi pi[7] maṇīhi jātimantehi upetaṁ sabbaṁ veḷuriyāsanaṁ tena nāgarājena avuttā va, abbhihāsîti[8] abhihari, atthariti vuttaṁ hoti, pamukhaṁ āsanasmin ti pamukhāsanasmiṁ, uttamāsane nisīdāpesîti attho. garūnan ti mātāpitunnaṁ me tvaṁ aññataro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṁ viyañjanan ti vividhavyañjanaṁ, bhattamanuññarūpan ti bhattaṁ manuññarūpaṁ, Bhāratā[9] 'ti rājānaṁ ālapati, bhuttavantan ti bhuttāviṁ[10] katabhattakiccaṁ upaṭṭhahanti, anekasatehi turiyehi gandhabbaṁ kurumānā upaṭṭhahiṁsu, bhattumano viditvā ti attano patino cittaṁ jānitvā, tatuttarin ti tato gandhabbakaraṇato uttariṁ, maṁ nipatîti so nāgarājā maṁ[11] upasaṁkami, mahantaṁ dibbehîti[12] mahantehi uḷārehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi[13].

Evaṁ upasaṁkamitvā ca pana

26. Bhariyā mam' etā tisatā Aḷāra
sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
Aḷāra etā su te kāmakāro[14]
dadāmi te tā paricārayassū[15] 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā[16], pāṇinā gahitappamāṇamajjhā ti attho, aṭṭhakathāyaṁ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

[1] Bd su-. [2] Bds -tha. [3] Bd sappannā. [4] Cks omit maṁ. [5] Bd abhirūyha. [6] so Cks; Bd netīti. [7] Bd omits pi. [8] Cks abhibhāsīti, Bd mabbhiyāsiti. [9] Bds -thā [10] Bd gantabbaṁ. [11] Bd naṁ. [12] Cks add mahantaṁ dibbehi. [13] Bd anappakehi in the place of na appehi. [14] so Bd for -rā? Cks -karo. [15] Bd -cāri-, Cks -vāra-. [16] Bd atta-

rābhā ti padumavaṇṇauttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo[1] ti attho, paricārayassū 'ti[2] pādaparicārikā karohîti vatvā tīhi itthisatehi saddhiṁ mahāsampattiṁ[3] mayhaṁ adāsi.

So āha[4]:

27. Saṁvaccharaṁ dibbaras' ānubhutvā
tadass' ahaṁ[5] uttariṁ paccabhāsiṁ[6]:
nāgass' idaṁ kinti[7] kathañ ca laddhaṁ
kath' ajjhagamāsi vimānaseṭṭhaṁ. 166.

28. Adhicca[8] laddhaṁ pariṇāmajan te
sayaṁkataṁ udāhu[9] devehi dinnaṁ,
pucchāmi te[10] nāgarāja[11] tam atthaṁ,
kath' ajjhagamāsi[12] vimānaseṭṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhutvā ti dibbakāmaguṇarase[13] anubhavitvā, tadassahan[14] ti tadâssa[15] ahaṁ, nāgassidan ti bhadramukhassa Saṁkhapālanāgassa idaṁ sampattijātaṁ, kin ti kiṁ nāma kammaṁ katvā laddhaṁ katham etaṁ vimānaseṭṭhaṁ tvaṁ[16] ajjhagamāsîti[17], iti naṁ ahaṁ pucchiṁ, adhicca laddhan ti ahetunā laddhaṁ, pariṇāmajante ti kenaci tava atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātaṁ, sayaṁkatan ti kārake pakkositvā ratanāni datvā kāritan ti.

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nâdhicca laddhaṁ na pariṇāmajam me
na sayaṁkataṁ na pi devehi dinnaṁ,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṁ vimānaṁ. 168.

30. Kin te vataṁ[18] kiṁ pana brahmacariyaṁ
kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam atthaṁ:
kathan nu te laddhaṁ idaṁ vimānaṁ. 169.

31. Rājā ahosiṁ Magadhānam issaro
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

[1] Bd -iko. [2] Bds add tā attano. [3] all three MSS. -i [4] Cks ahaṁ. [5] Bd tadāsutehaṁ. [6] Cks paccahāsiṁ, Bd pajhabbhāsi. [7] Cks kiñci. [8] Bd avicca. [9] so all three MSS. for ādu? [10] Bd taṁ. [11] Bd -je. [12] Cks tadajjha-. [13] Bd dibbe-guṇe-. [14] Bd tadāsuhan, Bs tadassuhan. [15] Bd tadāsu, Bs tadāssu. [16] Cks taṁ. [17] Bd pajha-. [18] Bd vattaṁ.

so[1] ittaraṁ jīvitaṁ saṁviditvā
asassataṁ viparināmadhammaṁ 170.

32. Annañ ca pānañ ca pasannacitto
sakkacca dānaṁ vipulaṁ adāsi[1],
opānabhūtaṁ me gharaṁ tadâsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā[2] ca[3]. 171.

33. Tam me vataṁ[4] taṁ pana brahmacariyaṁ
tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko,
ten' eva me laddham idaṁ vimānaṁ
pahūtabhakkhaṁ[5] bahuannapānaṁ 172.

34. Naccehi gītehi upetarūpaṁ
ciraṭṭhitikaṁ[6], na ca[7] sassat' āyaṁ,
appānubhāvā taṁ mahānubhāvaṁ
tejassinaṁ hanti atejavanto,
kim eva dāṭhāvudha[8] kiṁ paṭicca
hatthattham āgañchi[9] vanibbakānaṁ. 173.

35. Bhayan nu te anvagataṁ mahantaṁ
tejo nu te nânvagaṁ dantamūlam,
kim eva[10] dāṭhāvudha[11] kiṁ paṭicca
kilesam āpajji vanibbakānaṁ. 174.

36. Na me bhayaṁ anvagataṁ[12] mahantaṁ
tejo na sakkā mama tehi hantuṁ,
satañ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.

37. Cātuddasiṁ pannarasiñ c' Aḷāra[13]
uposathaṁ niccam upāvasāmi,
athâgamuṁ soḷasa bhojaputtā
rajjuṁ gahetvāna daḷhañ ca pāsaṁ. 176.

---

[1] so all three MSS. [2] so all three MSS. for -ṇā brā-? [3] B^{ds} add mālañca gandhañca vilepanañca pacipayaṁ yānamupassayañca acchādanaṁ sayanamathannapāṇaṁ sakkacca dānāni adamma tattha [4] B^{d} vattaṁ. [5] B^{d} bahūta. [6] so B^{ds}; C^{s} -tiṁkā, C^{k} -tikā. [7] C^{ks} va. [8] C^{ks} kimmeva-, B^{d} kimeva dhāvudha. [9] B^{d} āgacchi. [10] C^{s} kameva, B^{d} kiṁ meva. [11] B^{d} dhāvudha. [12] C^{ks} anvagamaṁ. [13] C^{k} ca ulāra, C^{s} calāra, B^{d} cāḷāra.

38. Bhetvāna nāsaṁ atikassa[1] rajjuṁ
nayiṁsu maṁ sampaṭiggayha[2] luddā,
etādisaṁ[3] dukkham ahan titikkhiṁ
uposathaṁ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṁ pathe addasāsiṁ[4]
balena vaṇṇena upetarūpaṁ,
siriyā ca[5] paññāya ca bhāvito si,
kimatthiyaṁ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV 466/11)
na āyuno câpi Aḷāra hetu,
manussayoniṁ abhipatthayāno
tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṁ lohitakkho vihatantaraṁso
alaṁkato kappitakesamassu
surosito[6] lohitacandanena
gandhabbarājā va disā pabhāsasi[7]. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṁ nāgarāje tam atthaṁ:
seyyo ito kena manussaloko. 181.
43. Aḷāra náññatra[8] manussalokā
suddhī ca[9] saṁvijjati saññamo vā,
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātīmaraṇassa antaṁ. 182.
44. Saṁvaccharo me vusito[10] tav' antike,
annena pānena upaṭṭhito 'smi,
āmantayitvāna palemi[11] nāga,
cirappavuttho 'smi ahaṁ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino[12] ca
niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṁ,

[1] Bd anti-. [2] Bd samparipaggayha. [3] Cks -iṁ. [4] Bd addasaṁsu. [5] Cks -yāya, Bd siriyā, omitting ca. [6] Ck sure-, Bd surohi-. [7] Ck -sasiṁ, Cs pabhassi, Bd -āsi. [8] Cks na añ-. [9] Ck -iñca, Cs -iṁñca, Bd suddhivā. [10] Bd -ro va me vasato. [11] Cks pha-, Bd paḷe-. [12] Cks ca anu-, Bd ca manu-.

kaccin[1] nu te nâbhisaṁsittha[2] koci,
piyaṁ hi me dassanaṁ tuyh' Aḷāra. 184.
46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre[3]
putto piyo paṭivihito va seyyo
tato pi mayhaṁ idha-m-eva seyyo
cittaṁ hi te nāga mayī pasannaṁ. 185.
47. Maṇī mama[4] vijjati lohitaṁko[5]
dhanāhāro[6] maṇiratanaṁ uḷāraṁ,
ādāya taṁ gaccha sakaṁ niketaṁ
laddhā dhanaṁ taṁ maṇim ussajassū[7] 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kiṁ tava vatasamādānaṁ, brahmacariyan ti seṭṭhacariyaṁ, opānabhūtan ti catumahāpathe khatapokkharaṇī[8] viya dhammikasamaṇabrāhmaṇānam yathāsukhaṁ paribhuñjitabbavibhavaṁ, na ca sassatāyan ti ciraṭṭhitikaṁ samānam pi kataṁ[9] mayhaṁ sassataṁ na hotîti me kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyâha, hantîti aṭṭhasu ṭhānesu sūlehi vijjhantā kiṁkāraṇā haniṁsu, kiṁ paṭiccā 'ti kiṁ sandhāya tvam tadā tesaṁ hatthatthaṁ[10] āgañchi[11] vasaṁ upagato, vanibbakānan ti bhojaputtā idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṁ dantamūlan ti kin nu tava te[12] bhojaputte disvā tadā bhayaṁ mahantaṁ anvāgataṁ[13] udāhu visaṁ dantamūlaṁ na anvāgataṁ[13], kilesan ti dukkhaṁ, vanibbakānan ti bhojaputtānaṁ santike, bhojaputte nissāyā 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi hantun ti mama visatejo aññassa tejena abhihantum pi na sakkā, satan ti Buddhādīnaṁ dhammānîti sīlasamādhipaññākhantianuddayamettābhāvanāsaṁkhātadhammā[14], sukittitānîti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samuddavelā va[15], tāni hi[16] tehi samuddavelā viya[17] sappurisehi jīvikattham[18] pi duraccayānîti vaṇṇitāni, tasmā ahaṁ sīlabhedabhayena khantimettāsamannāgato hutvā mama kopassa[19] sīlavelaṁ[20] atikkamituṁ nâdāsin ti āha, imissā pana Saṁkhapāladhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa pariccattabhāvo dānapāramī nāma hoti, tathārūpena pi visatejena sīlassa abhinnattā sīlapāramī, nāgabhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaraṇaṁ[21] nekkhammapāramī[22], idañ c' idañ ca kātuṁ vaṭṭatîti saṁvidahanaṁ paññāpāramī, adhivāsanaviriyaṁ viriyāpāramī, adhivāsanakhanti khantipāramī, saccasamādānaṁ saccapāramī, mama sīlaṁ na bhindissāmîti adhiṭṭhānaṁ[23] adhiṭṭhānapāramī,

[1] Bd kiñci. [2] Cks -sidha, Bd -saṁbhittha. [3] Bd ca agāre. [4] Bd mayhaṁ, Cks mama. [5] Bd -taṅgo. [6] so all three MSS. for -haro? [7] Cs maṇimusa-, Bd maṇimāssa-. [8] Ck Bd khaṇa-. [9] Bds cetaṁ. [10] Bd -ttaṁ? [11] Bd -acchi. [12] Bd tejo. [13] Bd anva-. [14] Bd -tāni dhammāni. [15] so Bd; Ck kintikatvā samuddavelaṁ, Cs - - velava. [16] Bd duraccayā ti in the place of tāni hi. [17] Cks samuddena velāya-. [18] so Bd; Cks jivitam. [19] Bd kopathassa, Bs gopayasa? [20] Bd -lantaṁ. [21] Cks -dhammaṁ-. [22] Bd nikkhama-. [23] Bd omits adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhattabhāvo upekkhāpāramī, athāgamun ti ath' ekadivasaṁ vammikamatthake nipannaṁ disvā soḷasa bhojaputtā khararajjuñ ca daḷhapāsañ ca sūlāni ca gahetvā mama santikaṁ āgatā, bhetvānā 'ti mama sarīraṁ aṭṭhasu ṭhānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nāsaṁ atikassa[1] rajjun ti thokaṁ gantvā sīsaṁ[2] olambantaṁ disvā mahāmagge nipajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjuṁ[3] atikassa[1] kācakotiyaṁ[4] laggetvā samantato pariggahetvā maṁ nayiṁsu, addasaṁsū 'ti samma Saṁkhapāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane[5] jaṁghapadikamagge taṁ balena[6] vaṇṇena[6] upetarūpaṁ passiṁsu, tvaṁ pana issariyasobhaggasiriyā ca paññāya ca bhāvito vaḍḍhito, so tvaṁ evarūpo samāno[7] kimatthaṁ tapaṁ karosi[8], kiṁ icchanto uposathāvāsaṁ vasasi[9], sīlaṁ rakkhasîti[10] pi pāṭho, ahaṁ ekāyane mahāmagge taṁ addasan ti attho, abhipatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā manussayoniṁ patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṁ karomîti, surosito ti suanulitto[11], ito ti imamhā nāgabhavanā mama manussaloko kena uttaritaro ti[12], suddhîti maggaphalanibbānasaṁkhātā[13] visuddhi, saṁyamo ti sīlaṁ, idaṁ so manussaloke va[14] Buddhapaccekabuddhānaṁ uppattiṁ sandhāyâha, kāhāmîti attano appaṭisandhikabhāvaṁ[15] karonto jātimaraṇassa antaṁ[16] karissāmîti[17], evaṁ mahārāja so Saṁkhapālo manussalokaṁ vaṇṇesîti[18], saṁvaccharo me ti evaṁ mahārāja tasmiṁ manussalokaṁ vaṇṇente ahaṁ pabbajjāya sinehaṁ katvā etad avocaṁ, tattha upaṭṭhito 'smîti[19] annapānehi[20] c' eva dibbehi ca kāmaguṇehi pariciṇṇo mānito[21], paḷemîti[22] paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smîti[23] ahaṁ manussalokato cirappavuttho, nābhisaṁsitthā[24] 'ti kacci[25] nu[26] mama puttādīsu koci taṁ nu akkosi paribhāsîti pucchati[27], nābhisajjethā[28] 'ti pāṭho, na kopesîti attho, paṭivihito ti paṭijaggito, maṇi maman ti sace samma[29] Aḷāra[30] gacchasi yeva evaṁ sante mama lohitaṁko[31] dhanāharaṇo[32] sabbakāmadado maṇi saṁvijjati, taṁ uḷāraṁ maṇiratanaṁ ādāya tava gehaṁ gaccha, tattha imassânubhāvena yāvadicchakaṁ laddhā dhanaṁ puna imaṁ maṇiṁ ossajassu[33] ossajanto[33] ca aññattha anussajitvā[34] attano udakacāṭiyaṁ ossajeyyāsîti[33] vatvā mayhaṁ maṇiratanaṁ upanesîti vadati.

Evaṁ vatvā Aḷāro[30] „athâhaṁ mahārāja taṁ[35] nāgarājānaṁ[36] ‘samma nâhaṁ dhanen' atthiko, pabbajituṁ pana

[1] Bd antikassa. [2] Bd siramme. [3] Bds vaṭṭarajjuṁ. [4] Bd kāja-. [5] Bd omits eka- [6] Bd adds ca. [7] Bd adds si. [8] Bd adds ti. [9] Cks vassī, Bd vasi. [10] Bd -asi addasāsinti. [11] Bd suṭhu-. [12] Bd omits ti. [13] Ck -laṁnibbānana-, Cs -laṁ nibbānaṁ-. [14] Bd yeva. [15] Cks -ṭikasan-. [16] Bds jātijarāmaraṇassantaṁ. [17] Cks -māti. [18] Bd -esi. [19] Ck -smiṁtī, Bd -sminti. [20] Bd -ṇena. [21] Ck māṇato, Bd hanito. [22] Cks phale-. [23] -sminti. [24] Cks nāhisaṁsībha, Cs nābhisaṁsīcā. [25] Bd kañci. [26] Bd adds kho. [27] Bd pucchi. [28] Ck abhiyajethā, Cs -tā, Bd nābhisajjetā. [29] Ck mama. [30] Bd ā-. [31] Bds -taṅgo. [32] Bd -ko. [33] Bd uss-. [34] Bd manussajjetvā. [35] Bd omits taṁ. [36] Bd adds etadavoca.

icchāmîti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhiṁ nāgabhavanā nikkhamitvā taṁ[1] nivattetvā Himavantaṁ pavisitvā pabbajito" ti vatvā rañño dhammakathaṁ kathento gāthadvayam ā.:

48. Diṭṭhā mayā mānusikâpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā
saddhāy' ahaṁ pabbajito 'mhi rāja. 187.

49. Dumapphalān' eva[2] patanti māṇavā[3]
daharā ca vuddhā[4] ca sarīrabhedā,
etam pi disvā[5] pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakaṁ sāmaññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā 'ti kammañ ca phalañ ca nibbānañ ca saddahitvā, dumapphalānevā 'ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddhaṁ niyyānikaṁ, sāmaññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya guṇaṁ disvā pabbajito 'mhi mahārājā 'ti.

Taṁ sutvā rājā anantaraṁ gātham āha:

50. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna tavañ c' Aḷāra
karomi[6] puññāni anappakānîti. 189.

Tattha ye bahuṭhānacintino ti ye ca[7] bahūni kāraṇāni[8] jānanti, nāgan[9] ti tathā appamādavihāriṁ[10] nāgarājānañ ca tava ca[11] vacanaṁ sutvā.

Ath' assa ussāhaṁ janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānîti. 190.

[1] Cks omit taṁ. [2] so all thrae MSS. for -nīva? [3] Cks -ṇa-. [4] Bd vuḍhā. [5] so all three MSS. for disvâpi taṁ? [6] Bds kāhāmi. [7] Ck va, Bd omits ca. [8] Ck kāraṇakāraṁṇāni, Cs karaṇākāraṇāni. [9] Bd nāgañcā. [10] Bd -rinaṁ. [11] Cks tava, Bd taṁ, all three MSS. omitting ca.

Evaṁ so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassānamāse vasitvā[1] puna Himavantaṁ gantvā yāvajīvaṁ cattāro brahmavihāre bhāvetvā Brahmalokūpago ahosi. Saṁkhapālo pi yāvajīvaṁ uposathavāsaṁ vasi[2], rājā ca dānādīni puññāni karitvā yathākammaṁ gato.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahosi, Bārāṇasirājā Ānando, Aḷāro Sāriputto, Saṁkhapālo aham evā“ 'ti. Saṁkhapālajātakaṁ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idaṁ S. J. v. nekkhammapāramiṁ ā. k Paccuppannavatthuṁ Mahānāradakassapajātakasadisam eva.

A. pana Bārāṇasī[3] Sudassanaṁ nāma nagaraṁ ahosi, taṁ Brahmadatto nāma rājā ca[4] ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, tassa[5] puṇṇacandasassirikaṁ[6] mukhaṁ ahosi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. So viññūtaṁ patto[7] sutavitto[8] savanasīlo ahosi, tena naṁ Sutasomo ti sañjāniṁsu. So vayappatto Takkasilāya[9] sippaṁ[10] uggahetvā āgato pitu santikā setacchattaṁ labhitvā dhammena r. kāresi, mahantaṁ issariyaṁ ahosi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa itthisahassāni ahesuṁ. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento gharāvāse anabhirato araññaṁ pavisitvā pabbajitukāmo ahosi. So ekadivasaṁ kappakaṁ āmantetvā „yadā me samma sirasmiṁ phalitaṁ[11] passeyyāsi atha me āroceyyāsîti“ āha. Kappako tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā aparabhāge phalitaṁ[11] disvā ārocetvā „tena hi naṁ samma kappaka uddharitvā mama hatthe patiṭṭhāpehîti“ vutto[12] suvaṇṇasaṇḍāsena uddharitvā hatthe ṭhapesi. Taṁ disvā M. „jarāya me sarīraṁ abhibhūtan“ ti bhīto tam phalitaṁ gahetvā va[13] pāsādā otaritvā

[1] Bd pavīsetvā. [2] Bd -itvā. [3] Cks -siyaṁ. [4] Bd omits ca. [5] Bd adds pana. [6] so all three MSS. [7] Bd -tappatto. [8] Ck -citto? [9] Bd -yaṁ. [10] Bd sabbasippāni. [11] Bd pa-. [12] Bd -e. [13] Bd pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallaṁke[1] nisīditvā senāpatipamukhāni asītiamaccasahassāni purohitapamukhāni saṭṭhibrāhmaṇasahassāni aññe ca[2] raṭṭhikanegamādayo bahū pakkosāpetvā „sirasmiṁ me phalitaṁ jātaṁ[3], mahallako 'smi, mama pabbajjabhāvaṁ[4] jānāthā" 'ti paṭhamaṁ g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṁ mittāmacce parīsaje[5]:
sirasmiṁ phalitaṁ jātaṁ, pabbajjaṁ dāni roc' ahan[6] ti. 191.

Tattha āmantayāmīti jānāpemi, rocahan[6] ti rocemi ahaṁ, tassa me bhonto pabbajanabhāvaṁ[4] jānāthā 'ti.

Taṁ sutvā tesu ekeko visādappatto[7] hutvā

2. Abhumme kathan nu bhaṇasi
sallam me deva urasi kampesi,
sattasatā te bhariyā
kathan nu te tā bhavissantîti g. ā. 192.

Tattha abhumme ti avaḍḍhiṁ[8], urasikampesîti urasmiṁ nisitaṁ[9] sattiṁ cāresi[10], sattasatā ti samajātikā khattiyakaññā sandhāy' etaṁ vuttaṁ, kathannu te tā bhavissantîti tāta tava bhariyāyo[11] tayi pabbajite anāthā nippaccayā kathaṁ bhavissanti[12], etā anāthā katvā tumhākaṁ pabbajjā nāma yuttā[13] ti.

Tato M. tatiyaṁ gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,
daharā, aññam pi tā gamissanti,
saggañ ca[14] patthayāno[15]
tena-m-ahaṁ[16] pabbajissāmîti. 193.

Tattha paññāyihintîti attano kammena paññāyissanti, ahaṁ etāsaṁ kiṁ homi, sabbā p' etā daharāyo, añño[17] rājā bhavissati, taṁ etā gamissantîti.

Amaccā[18] B-assa paṭivacanaṁ dātuṁ asakkontā[19] tassa mātu santikaṁ gantvā tam atthaṁ ārocesuṁ. Sā turitaturitā

[1] C^s -ttaṁ-, B^d -tte- [2] C^{ks} añña. omitting ca. [3] B^d adds ahaṁ. [4] B^d pappajita-. [5] C^{ks} pārisajje ca, B^d parisajje [6] B^d rocāhan. [7] B^d visārappatto. [8] C^{ks} -ī, B^d avuḍhi. [9] B^d sunissitatetaṁ. [10] C^k vā-. [11] B^d -riyā. [12] B^d -tīti. [13] B^d nayuttā. [14] B^d cassa. [15] B^d payaṭhayamāno. [16] B^d tena ahaṁ. [17] C^{ks} B^d -e. [18] B^d -ccādayo. [19] all three MSS. -to.

āgantvā „saccaṁ kira tvaṁ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve gāthā[1] abhāsi:

4. Dulladdham me āsi[2]
Sutasoma yassa te ahaṁ[3] mātā
yaṁ me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 194.

5. Dulladdham me āsi[4]
Sutasoma yaṁ taṁ ahaṁ vijāyissam
yaṁ me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 195.

Tattha dulladdhan ti yaṁ etaṁ mayā[5] labhantiyā puttaṁ jammaṁ laddhan ti dulladdhaṁ, yaṁ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṁ[6] vilapantiyā tvaṁ pabbajituṁ icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanaṁ mama[7] dulladdhaṁ nāma.

B. evaṁ paridevamānāya pi mātarā[8] saddhiṁ kiñci na kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṁ ahosi. Ath' assa pitu ārocesuṁ. So āgantvā[9] ekaṁ tāva g. ā.:

6. Ko nām' eso dhammo
Sutasoma kā[10] nāma pabbajjā
yaṁ no amhe jiṇṇe[11]
anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṁ no amhe ti yaṁ tvaṁ amhākaṁ putto samāno amhe[12] jiṇṇe paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṁ[13] pavaṭṭento viya chaḍḍetvā anapekho pabbajasi, tena taṁ vadāmi: ko nām' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṁ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṁ pitā „tāta Sutasoma sace pi te mātāpitusineho[14] n' atthi puttadhītaro te bahū taruṇā, ne[15] tayā vinā vattituṁ na sakkhissanti, tesaṁ vuddhippattakāle[16] pabbajissasîti“ sattamaṁ g. ā.:

[1] Bd -āyo. [2] Cs Bd asi. [3] Bd homahaṁ. [4] Bd asi, Cs ādī. [5] Cks adds taṁ etaṁ. [6] Bd -raṇaṁ. [7] Bd omits mama. [8] Cks -rāya. [9] Bd ga-. [10] Bd adds ca. [11] Cs -o. [12] Cks add hi. [13] all three MSS. sī-. [14] Bd -tūsu si-. [15] Bd omits ne. [16] Bd vuḍhi.

7. Puttâpi tuyhaṁ bahavo
dabarā appattayobbanā,
mañjū te[1] taṁ apassantā
maññe dukkhaṁ nigacchantîti[2]. 197.

Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantîti nigacchissanti kāyikacetasikadukkhaṁ paṭilabhissantîti maññāmi.

Taṁ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo[3] ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehîti tāta na kevalaṁ[4] putteh' eva atha kho tumhehi pi[5] sabbasaṁkhārehi ciram pi katvā[6] dīgham addhānaṁ thatvâpi vinābhāvo[7] va niyato, sakalasmim pi[8] lokasannivāse ekasaṁkhāro pi nicco nāma n' atthîti.

Evaṁ M. pitu dh.[9] kathesi. So tassa dhammakathaṁ[10] sutvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṁ bhariyānaṁ ārocayiṁsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu[11] gahetvā paridevamānā

9. Chinnaṁ nu tuyhaṁ hadayaṁ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṁ no pi[12] kandantiyo
anapekho pabbajasi devā 'ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi[13] vidhavā katvā gacchantassa appamattakassa pi sinehassa abhāvena chinnan nu tava amhesu hadayaṁ udāhu karuṇāya abhāvena kāruññaṁ vā n' atthi yaṁ no evam kandantiyo[14] pahāya pabbajasîti

M. tāsaṁ pādamūle pavaṭṭetvā paridevamānānaṁ taṁ[15] paridevaṁ[16] sutvā anantaraṁ g. ā.:

---

[1] Cks add pi. [2] Cks dukkhānigacch-. [3] Bds thatvā vināsabhāvo. [4] Cks -lañca. [5] Bds add aññehi pi. [6] Bd omits cirampi katvā. [7] Bd vināsa-. [8] Cks add hive. [9] Bds dhammakathaṁ. [10] Bd omits dhamma. [11] all three MSS. goppa-. [12] Cs Bd vi. [13] Bd omits hi. [14] Bd vik-. [15] Bd omits taṁ. [16] Bd -vasaddaṁ.

10. Na ca mayhaṁ chinnaṁ hadayaṁ
atthi karuṇâpi mayhaṁ tumhesu,
saggañ ca patthayāno[1]
tena-m-ahaṁ[2] pabbajissāmîti. 200.

Tattha saggañcā 'ti ahaṁ saggañ ca patthayāno[3] yasmā câyaṁ[4] pabbajjā nāma Buddhādīhi vaṇṇitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti tā assāsesi.

Ath' assa aggamahesiyā ārocesuṁ, sā garubhārā paripūṇṇagabbhâpi samānā āgantvā M-aṁ vanditvā ekamante ṭhitā tisso gāthā[5] abhāsi:

11. Dulladdham me āsi[6]
Sutasoma yassa[7] te ahaṁ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi[6]
Sutasoma yassa te ahaṁ bhariyā
yam maṁ kucchimatiṁ santiṁ[8]
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṁ vijāyāmi
mâhaṁ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yamme ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi tasmā yaṁ mayā tava santikā aggamahesiṭṭhānaṁ laddhaṁ taṁ dulladdhaṁ me dutiyagāthāya[9] yasmā maṁ tvaṁ kucchimatiṁ santiṁ[10] pahāya anapekko pabbajasi tasmā yaṁ mayā tava bhariyattaṁ taṁ dulladdham me ti attho, yāva nan ti yāva ahaṁ[11] taṁ gabbhaṁ vijāyāmi tāva adhivāsehîti.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṁgha naṁ vijāyassu

[1] Bd paṭhayamāno. [2] Ck tena mayhaṁ, Bd tena ahaṁ. [3] Bd paṭhayanto. [4] Bd ayaṁ. [5] Bd -āyo. [6] Bd asi. [7] Ck sassa, Bd passa. [8] Bds me kucchipaṭisandhiṁ. [9] so Ck?; Bd -kathāya? [10] Bd kucchipaṭisandhi. [11] Bd yāvāhan.

puttaṁ anomavaṇṇaṁ,
taṁ hitvā pabbajissāmîti. 204.

Tattha puttan ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṁ pana vijāyamānā puttaṁ vijāyissasi na dhītaraṁ, sā tvaṁ sotthinā vijāyassu puttaṁ, ahaṁ pana saddhiṁ tayā taṁ puttaṁ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī „ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṁ siri nāma n' atthîti“ ubhohi hatthehi hadayaṁ dhārayamānā[1] assūni puñjantī mahasaddena paridevi. Atha naṁ samassāsento M.:

15. Mā tvaṁ Cande rudi[2]
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV $\frac{285}{24}$)
āroha[3] ca pāsādaṁ,
anapekho ahaṁ gamissāmîti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṁ Cande rudîti[4] bhadde Candā devī tvaṁ mā rodi mā soci, vanatimiramattakkhîti[5] girikaṇṇikasamānanette[6], Pāḷiyaṁ pana koviḷāratambakkhiti likhitaṁ, tassa[7] koviḷārapupphaṁ[8] viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṁ sutvā ṭhātuṁ asakkontī pāsādaṁ āruyha rodamānā nisīdi. Atha naṁ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin nu kho me mātā rodantī nisinnā“ 'ti taṁ pucchanto:

16. Ko taṁ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi[9] ca maṁ bāḷhaṁ,
ghātemi kaṁ avajjhaṁ
ñātīnaṁ udikkhamānānan ti g. ā. 206.

Tattha kopesîti amma ko nāma taṁ kopesi, ko te appiyaṁ akāsi, pekkhasi[8] cā 'ti maṁ bāḷhaṁ pekkhantī[10] kiṁkāraṇā rodasîti adhippāyo, ghātemi kaṁ avajjhan[11] ti aghātetabbaṁ pi kaṁ attano ñātīnaṁ udikkhamānānam[12] ñeva akkhāhi me ti pucchati

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṁ
jīvitāvī yo[13] maṁ [tātā[14]] kopesi,

[1] Bd vāra-. [2] Cks rucci. [3] Cks -hañ, Bs -hiṁ. [4] Cks ruccīti. [5] Cks -netta, Bd -ṇṇakapuppasa-. [6] Bd -rarattakkhiti. [7] so Cks; Bd -ā. [8] Cks -ā. [9] Ck -siṁ, Cs -sī. [10] Bd -taṁ. [11] Bds taṁ avajjhaṁ ghātemi. [12] Cks ude-. [13] Cks so. [14] Bd tāta.

pitā te maṁ tāta avaca:
anapekkho ahaṁ gamissāmîti. 207.

Tattha vijitāvîti tāta yo maṁ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiyasamudācārena me hadaye kopañ ca sokañ ca pavesesi so tayā hantuṁ na sakkā, maṁ hi tāta tava pitā ahaṁ rajjasiriñ ca tañ ca pahāya araññaṁ pavisitvā pabbajissāmîti avaca, idaṁ me rodanakāraṇan ti.

So tassā vacanaṁ sutvā va[1] „amma, kin nāma tvaṁ kathesi, nanu evaṁ sante mayaṁ anāthā[2] bhavissāmā" 'ti paridevanto

18. Yo 'haṁ pubbe niyyāmi
uyyānaṁ mattakuñjare[3] ca yodhemi
Sutasome pabbajite
kathan nu dāni karissāmîti g. ā. 208.

Tass' attho: yo ahaṁ pubbe caturājaññayuttaṁ[4] sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ rathaṁ abhiruyha uyyānaṁ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca assakīḷādīhi kīḷāmi sv-āhaṁ idāni Sutasome pabbajite kathaṁ karissāmîti.

Ath' assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi[5] rodante disvā mātaraṁ upasaṁkamitvā „amme[6] kiṁkāraṇā[7] rodathā" 'ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā „tena hi mā rodatha, ahaṁ tāt' assa[8] pabbajituṁ na dassāmîti" ubho pi te assāsetvā dhātiyā saddhiṁ pāsādā oruyha pitu santikaṁ gantvā „tāta tvaṁ kira amhe akāmake pahāya 'pabbajāmîti' vadasi, ahan te pabbajituṁ na dassāmîti" pitaraṁ gīvāya daḷhaṁ gahetvā

19. Mātuc ca[9] me rudatyā[10]
jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa
hatthe pi te gahessaṁ,
na hi gañchisi[11] no akāmānan ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayam me paripanthakaro ti, kena nu kho naṁ upāyena paṭikkamāpeyyan" ti, tato dhātiṁ oloketvā „amma dhāti hand' imaṁ maṇikkhandhapiḷandhanaṁ[12] tav' eso

[1] Ck ca, Bd omits va. [2] Bd adds nāma. [3] Cks omit matta [4] Cks -ā, Bds catuāj-. [5] Cks mi. [6] Cs -a, Bd amhe. [7] Bds add tumhe. [8] Bd tāpassa, Bs tāvassa [9] Bd -tuñca. [10] Ck rudaṁtyā, Bd rudatyāsi. [11] Bd gacchasi, Cks gañjisi. [12] Cks -aṁpil-.

hoti[1], puttaṁ apanehi, mā me antarāyaṁ karîti“ sayaṁ puttaṁ hatthe gahetvā apanetuṁ asakkonto tassā lañcaṁ paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṁ dhāti,
imaṁ kumāraṁ ramehi aññattha,
mā me paripantham akā
saggaṁ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṁ kumāran ti amma dhāti tvaṁ uṭṭhehi, imaṁ kumāraṁ apanetvā āgantvā imaṁ maṇiṁ gahetvā aññattha naṁ abhiramehi.

Sā lañcaṁ labhitvā[2] kumāraṁ saññapetvā ādāya aññattha gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṁ jaheyyaṁ[3]
pabhaṁkaraṁ, ko nu me n' attho[4],
Sutasome pabbajite
kin nu me naṁ karissāmîti g. ā. 211.

Tass' attho: yan nūna ahaṁ imaṁ lañcatthāya gahiṁ taṁ pabhaṁkaraṁ suppabhāsaṁ maṇiṁ jaheyyaṁ[3], ko nu mayhaṁ Sutasomanarinde[5] pabbajite iminā attho, kin nu me taṁ[6] karissāmi[7], ahaṁ tasmiṁ pabbajite imaṁ[8] labhissāmi, labhantī pi ca kin nu etaṁ karissāmi, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṁ rājā 'gehe me dhanaṁ[9] mandan' ti saññaṁ karoti maññe, bahubhāvam assa[10] kathessāmîti“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṁ vipulo,
koṭṭhāgārañ ca tuyhaṁ paripūraṁ[11],
paṭhavī ca tuyhaṁ vijitā[12],
ramassu mā pabbaja[13] devā 'ti g. ā. 212.

Taṁ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṁ vipulo,
koṭṭhāgārañ ca mayhaṁ paripūraṁ,
paṭhavī ca mayhaṁ vijitā,
naṁ[14] hitvā pabbajissāmîti. 213.

[1] Bd -tu. [2] Bd gahetvā. [3] Bd dadeyyaṁ. [4] so Cks for me ten' attho? Bd me iminā attho, Bs -iminattho. [5] Bd -me-. [6] Cs naṁ, Bd na. [7] Bd -miti. [8] Cks add na. [9] Bd vana? Cs danaṁ. [10] Bd bahutāpassa. [11] Cks add saṁ. [12] Cks -ta, Bd -tāvi. [13] Bds -ji. [14] Cs Bd taṁ.

Taṁ sutvā tasmiṁ apagate Kulavaddhanaseṭṭhi nāma uṭṭhāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanaṁ pahūtaṁ
saṁkhātuṁ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbaṁ[1],
ramassu mā pabbaja[4] devā 'ti. 214.

Taṁ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanaṁ pahūtaṁ
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayâno
tena ahaṁ[2] pabbajissāmîti. 215.

Taṁ sutva Kulavaddhane apagate[4] Somadattaṁ nāma kaniṭṭhabhātaraṁ āmantetvā „tāta ahaṁ pañjaraparikkhitto[5] vanakukkuṭo viya ukkaṇṭhito, maṁ gharāvāse arati[6] abhibhavati, ajj' eva pabbajissāmi[7], tvaṁ imaṁ r. paṭipajjā" 'ti[8] r. niyyādento

26. Ukkaṇṭhito smi bāḷhaṁ,
arati maṁ Somadatta āvisati[9],
bahukâpi[10] antarāyā[11],
ajj' ev' ahaṁ[12] pabbajissāmîti g. ā. 216.

Taṁ sutvā so pi pabbajitukāmo taṁ[13] dīpento itaraṁ g. ā.

27. Idañ ca tuyhaṁ rucitaṁ
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṁ[14] pabbaja[15],
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā ahaṁ ṭhātun[16] ti. 217.

Atha naṁ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

28[a]. Na hi sakkā pabbajituṁ,
nagare na hi paccati janapade vā[17] ti. 218.

[1] Bd -mpi. [2] Bd -ji. [3] Cks mayhaṁ [4] Bd adds mahāsatto. [5] Bds -pakkhitto. [6] Bd anabhirati. [7] Cks -mīti. [8] Bd paṭiccādihi. [9] Bd āgissati, Bs visati. [10] Bds add me. [11] Cks -ya. [12] Bds ahaṁ. [13] Cks -kāmaṁ. [14] Cks omit tvaṁ. [15] Cks pabbajjaṁ, Bds pabbajja [16] Bd kātuṁ. [17] Bds cā.

Tattha na hi paccatîti idaṁ n' eva tāva[1] ma na paobbajjādhippāyaṁ sutva va imasmiṁ dasayojanike[2] Sudassananagare ca sakalajanapade ca na paccati, koci uddhane aggiṁ na jāleti[3], amhesu pana dvīsu pabbajitesu anāthā ca raṭṭhavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajituṁ, ahaṁ eva pabbajissāmîti.

Taṁ sutvā mahājano M-assa pādamūle pavaṭṭitvā[4] paridevanto

28ᵇ. Sutasome pabbajite
kathan nu dāni karissāmā 'ti āha. 218.

Tato M. „alaṁ, mā socittha, ahaṁ ciram pi ṭhatvā tumhehi vinā bhavissāmi, uppannasaṁkhāro hi nicco nāma n' atthîti" mahājanassa dh. desento[5]

29. Upanīyat' idaṁ maññe (IV $\frac{284}{9}$)
parittaṁ udakaṁ va caṁgavāramhi[6],
evaṁ suparittake jīvite
na-ppamajjitukālo[7]. 219.

30. Upanīyat' idaṁ maññe
parittaṁ udakaṁ va caṁgavāramhi[6],
evaṁ suparittake jīvite
atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti[8] nirayaṁ
tiracchānayoniñ ca pettivisayañ ca,
taṇhābandhanabaddhā[9]
vaḍḍhenti asurakāyan ti āha. 221.

Tattha upanīyatidaṁ maññe ti tāta idaṁ jīvitaṁ upanīyatîti ahaṁ maññāmi, aññesu suttesu upasaṁharaṇattho upanayanattho[10] idha pana pariyādānattho, tasmā yathā parittaṁ udakaṁ rajakānaṁ khāracañgavāre[11] pakkhittaṁ sīghaṁ pariyādiyati tathā jīvitam pi, evaṁ suparittake jīvite taṁ parittakaṁ āyusaṁkhāraṁ gahetvā vicarantānaṁ sattānaṁ na puññakiriyāya pamajjitum[12] kālo, appamādo va[13] kātuṁ vaṭṭatîti ayam ettha attho, atha bālā pamajjantîti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapaṁke

[1] so Bd; Cks idaṁ nevatava. [2] Bd dvādasa-. [3] Bd jālehi, Cks jaleti. [4] Bd pavattetvā. [5] Bd kathento. [6] Bd caṁka-. [7] Bd na ca papajjitu-. [8] Bd vaḍhanti [9] Bd taṇhāyabandhanaṁ-. [10] Bd -niyya-. [11] Bd -caṁka-. [12] Bd papajj-. [13] Bd ca.

nimujjantā[1] pamajjanti, asurakāyan ti[2] kālakañjakaasurayoniñ ca[3] vaḍḍhentîti[4] attho.

Evaṁ M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṁ nāma pāsādaṁ āruyha sattamāya bhūmiyā ṭhito khaggena cūḷaṁ chinditvā „ahaṁ tumhākaṁ kiñci na homi, attano rājānaṁ ganhathā" 'ti saveṭhanacūḷaṁ mahājanassa antare khipi. Taṁ gahetvā mahājano bhūmiyaṁ pavaṭṭento[5] vippavaṭṭento[6] paridevi, tasmiṁ ṭhāne mahantaṁ rajaggaṁ uṭṭhahi, paṭikkamitvā ṭhitajano taṁ oloketvā „raññā[7] cūḷaṁ chinditvā saveṭhanacūḷā[8] mahājanantare khittā bhavissati, tenâyaṁ pāsādassa avidūre rajavaṭṭi uggatā" ti paridevanto

82. Ūhaññate rajaggaṁ
avidūre Pupphakamhi[8] pāsāde,
maññe no kesā[10] chinnā
yasassino dhammarājassā 'ti g. ā. 222.

Tattha ūhaññate ti uṭṭhahati, rajaggan ti rajakkhandho, avidūre ti ito amhākaṁ ṭhitaṭṭhānato avidūre, Pupphakamhîti Pupphakapāsādassa samīpe, maññe no ti amhākaṁ dhammarājassa kesā chinnā bhavissantîti maññe.

M. pi paricārakaṁ[11] pesetvā pabbajitaparikkhāre āharāpetvā kappakena kesamassuṁ oharāpetvā alaṁkāraṁ sayanapiṭṭhe pātetvā rattapaṭṭānaṁ[12] dasāni chinditvā tāni kāsāyāni nivāsetvā mattikāpattaṁ[13] vāmaṁsakūṭe[14] laggetvā kattaradaṇḍaṁ ādāya mahātale aparāparaṁ caṁkamitvā pāsādā otaritvā antaravīthiṁ paṭipajji, gacchantaṁ pana taṁ[15] na koci sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaññā pāsādaṁ abhirūhitvā taṁ adisvā ābharaṇabhaṇḍam eva disvā otaritvā avasesānaṁ soḷasasahassānaṁ itthīnaṁ santikaṁ gantvā „tumhākaṁ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito" 'ti mahāsaddena paridevamānā[16] bahi nikkhamiṁsu. Tasmiṁ khaṇe

[1] Bd adds viya. [2] Cks omit asu-. [3] Bd -kañcika-. [4] Cks vaḍḍhantī-, Bd vadhantī-. [5] Bd -tt-. [6] Bd omits vi-. [7] Bd -o. [8] Bd -nā-. [9] Bd adds ca. [10] Cks -e. [11] Bd -ikaṁ. [12] Ck -ṭṭha, Bd -paṭā-. [13] Bd -ka-. [14] Bd vāmaaṁsa-. [15] Bd omits taṁ. [16] Bd adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṁ aññāsi, sakalanagaraṁ saṁkhubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti[1] rājadvāre sannipati, mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatîti“ pāsādādīni[2] paribhogaṭṭhānāni gantvā rājānaṁ adisvā

33. Ayam assa pāsādo
suvaṇṇo[2] pupphamalyavītikiṇṇo
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 223.

34. Ayam assa pāsādo
sovaṇṇo[3] pupphamalyavītikiṇṇo
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 224.

35. Idam assa kūṭāgāraṁ
sovaṇṇaṁ pupphamalyavītikiṇṇaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 225.

36. Idam assa kūṭāgāraṁ
sovaṇṇaṁ pupphamalyavītikiṇṇaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 226.

37. Ayam assa asokavanikā
supupphitā sabbakālikā rammā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 227.

38. Ayam assa asokavanikā
supupphitā sabbakālikā rammā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 228.

39. Idam assa uyyānaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ

[1] Bd adds tadā. [2] Ck -e, Bd -a. [3] Cs -e, Bd -a.

yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṁ
supphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idaṁ assa kaṇikāravanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 232.
43. Idam assa pāṭalivanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikāṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233.
44. Idam assa pāṭalivanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 234.
45. Idam assa ambavanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.
46. Idam assa ambavanaṁ
supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghena. 236.
47. Ayam assa pokkharaṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.
38. Ayaṁ assa pokkharaṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṁghenā 'ti 238.
imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikiṇṇo ti sovaṇṇapupphehi ca nānāmalyehi ca samokiṇṇo, parikiṇṇo ti parivārito, itthāgārehîti[1] dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro nāma, ñātisaṁghenā 'ti amaccâpi idha ñātiyo eva, kūṭāgāran ti sattaratanavicitto sayanakūṭāgāragabbho. asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabbakālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānan ti Nandanavana-Cittalatāvana-sadisaṁ uyyānaṁ, sabbakālikan ti tīsu[2] pi utūsu uppajjanakapupphaphalasampannaṁ kaṇikāravanādisu sabbakālikan ti sabbakāle pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi[3] suṭṭhu sañchannā, aṇḍajehi vītikiṇṇā ti sakuṇasaṁghehi okiṇṇā.

Evaṁ tesu tesu ṭhānesu paridevitvā mahājano puna rājaṅgaṇaṁ āgantvā

39. Rājā kho pabbajito
Sutasomo rajjaṁ imaṁ pahatvāna
kāsāyavatthavasano
nāgo va ekako caratîti 239.

gāthaṁ vatvā attano gharavibhavaṁ pahāya puttadhītaro hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṁ agamāsi, tathā mātāpitaro puttadaharā[4] soḷasasahassā ca nāṭakitthiyo ti sakalanagaraṁ tucchaṁ viya ahosi, janapadavāsino pi tesaṁ pacchato[5] agamaṁsu. B. dvādasayojanikaṁ[6] parisaṁ gahetvā himavantābhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkhamanaṁ ñatvā Sakko Vissakammaṁ[7] āmantetvā „tāta Vissakamma[7], Sutasomarājā abhinikkhamanaṁ nikkhanto[8], vasa-

[1] Cks -enā ti. [2] Bds chasu. [3] Bd jalajathalajaku-. [4] Bd -dārā, Cks -daharo.
[5] Bd repeats pa-. [6] Ck -ke, Bd -niyaṁ. [7] Bd visu-. [8] Bd adds ca.

naṭṭhānaṁ laddhuṁ[1] vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati, gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṁsayojanāyāmaṁ pañcayojanavitthataṁ assamapadaṁ māpehîti" pesesi, so tathā katvā tasmiṁ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā ekapadikamaggaṁ nīharitvā devalokam eva gato. M. tena maggena[2] taṁ assamaṁ[3] pavisitvā paṭhamaṁ sayaṁ pabbajitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajiṁsu, tiṁsayojanikaṭṭhānaṁ[4] paripūri. Vissakammena[5] pan' assa assamaṁ māpitaniyāmo ca bahunnaṁ pabbajitaniyāmo ca B-assa assamapadaṁ saṁvidahananiyāmo[6] ca Hatthipālajātake āgatanayen' eva veditabbo. Tattha M. yassa yass' eva kāmavitakkādimicchāvitakko uppajjati taṁ taṁ ākāsena upasaṁkamitvā ākāse pallaṁkena nisīditvā ovadanto[7] gāthadvayaṁ abhāsi:

50. Māssu[8] pubbe ratikīḷitāni
hasitāni anussarittho[9],
mā vo kāmā haniṁsu
rammaṁ hi Sudassanaṁ nagaraṁ. 240.

51. Mettañ ca cittañ ca bhāvetha
appamāṇaṁ divā ca ratto ca,
atha gañchittha[10] devaṁ puraṁ
āvāsaṁ puññakammānan[11] ti. 241.

Tattha ratikīḷitānîti kāmaratiyo ca kāyavācākīḷāvasena[12] pavattakīḷitāni ca, mā vo kāmā haniṁsū 'ti mā tumhe vatthukāmakilesakāmā haniṁsu, rammaṁ hîti Sudassananagaraṁ nāma ramaṇīyaṁ, taṁ mā anussarittha. mettan ti idaṁ desanāmattaṁ eva, so pana cattāro pi brahmavihāre ācikkhi, appamāṇan ti appamāṇasattārammaṇaṁ, gacchitthā 'ti gamissatha[13], devapuran ti Brahmalokaṁ

[1] Bd adds ca. [2] Bd adds gaṁtvā. [3] Bd -mapadaṁ. [4] Bd -kaṁ ṭhā-, Ck -kaṭhā- [5] Bd visu-. [6] Bd -dahita-. [7] Bd ovāde-. [8] Bd māsu. [9] Bd -ittha. [10] Ck gañji-, Bd gacchi-. [11] Bd -minan. [12] Bd -khiḍā-. [13] Cks -issaṁ.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Brahmaloka-parāyano ahosîti sabbaṁ Hatthipālajātakanayen' eva kathetabbaṁ.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṁ nikkhami yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaniṭṭhaputto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahāsenagutto Moggallāno, Somadattakumāro Ānando, Sutasomarājā aham evā“ 'ti. *Cullasutasomajātakaṁ*. *Cattālīsanipātavaṇṇanā* niṭṭhitā.

XVIII. PAṆṆĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idaṁ S. J. v. purāṇadutiyikapalobhanaṁ ā. k., kathento ca taṁ bhikkhuṁ „kena ukkaṇṭhāpito sîti" pucchitvā „purāṇadutiyikāyā" 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava anatthakārikā, pubbe tvaṁ etaṁ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvināsaṁ patto" ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udiccabrāhmaṇamahāsālakule nibbattitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[1] nibbattetvā Himavantapadese vāsaṁ kappesi. Alambusājātake vuttanayen' eva taṁ paṭicca ekā migā gabbhaṁ paṭilabhitvā puttaṁ vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmaṁ ahosi. Atha naṁ pitā vayappattaṁ pabbājetvā kasiṇaparikammaṁ[2] uggaṇhāpesi. Soacirass' eva jhānābhiññaṁ nibbattetvā[3] Himavantapadese[4] jhānasukhena kīḷi[5], ghoratapo parimāritindriyo ahosi, tassa sīlatejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „upāyen' assa sīlaṁ bhindissāmîti" tīṇi saṁvaccharāni sakala-Kāsiraṭṭhe vuṭṭhiṁ vāresi, raṭṭhaṁ aggidaḍḍhaṁ viya ahosi, sasse asampajjamāne dubbhikkhapīḷitā manussā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosiṁsu. Atha ne rājā vātapāne ṭhito „kim etan" ti pucchi. „Mahārāja

[1] Bd -ā. [2] Bd adds vatvā. [3] Bd -ā uppādetvā. [4] Bd omits hi. [5] Bd adds so.

tīṇi saṁvaccharāni devassa avassantassa sakalaraṭṭhaṁ[1] uḍḍayhati, manussā dukkhitā, devaṁ[2] vassāpehi devā“ 'ti. Rājā sīlaṁ samādiyitvā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nâsakkhi. Tasmiṁ kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavisitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko si tvan“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmîti“. „Ken' atthenâgato sîti“. „Vassati te mahārāja rajje[3] devo“ ti. „Na vassatîti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇan“ ti. „Na jānāmîti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante kujjhitvā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatîti“. „Idān' ettha kiṁ kātabban“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatîti“. „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho“ ti. „Dhītā te mahārāja Naḷinikā[4] samatthā, taṁ pakkositvā[5] 'asukaṭṭhānaṁ nāma gantvā tāpasassa tapaṁ bhindā' 'ti pesehîti“. Evaṁ so rājānaṁ anusāsitvā sakaṭṭhānam eva agamāsi. Rājā punadivase amaccehi saddhiṁ mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā paṭhamaṁ g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado raṭṭhañ câpi vinassati,
ehi Naḷinike gaccha, tam me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anatthakāriṁ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ ānehi, kilesarativasen' assa sīlaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nâhaṁ dukkhakkhamā rāja, nâhaṁ addhānakovidā,
kathaṁ ahaṁ gamissāmi vanaṁ kuñjarasevitan ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi, addhānam pi na jānāmi, sâhaṁ kathaṁ gamissāmîti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṁ janapadaṁ gantvā hatthinā ca rathena ca
dārusaṁghāṭayānena evaṁ gaccha Naḷīniye. 3.

[1] Bd adds pi. [2] Bd vassaṁ. [3] Bd raṭhe. [4] Bd milikā. [5] Bd pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evâdāya khattiye
tav' eva[1] vaṇṇarūpena vasaṁ taṁ ānayissasîti. 4.

Tattha dārusaṁghāṭayānenā 'ti amma Naḷinike tvaṁ padasā na gamissasi, phītaṁ pana subhikkhaṁ khemaṁ attano janapadaṁ hatthivāhanehi[2] gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādinā udakaṭṭhāne nāvāsaṁghāṭena[3] dārusaṁghāṭayānena gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṁ akilamamānā[4] gantvā tava[5] vaṇṇena c' eva rūpasampadāya ca taṁ[6] brāhmaṇaṁ attano vasaṁ ānayissasîti.

Evaṁ so dhītarā saddhiṁ akathetabbam pi raṭṭhaparipālanaṁ nissāya kathesi. Sâpi „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Ath' assā sabbaṁ dātabbayuttakaṁ datvā amaccehi saddhiṁ uyyojesi. Amaccā paccantaṁ gantvā tattha khandhāvāraṁ nivāsetvā rājadhītaraṁ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena Himavantaṁ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṁ[7] pāpuṇiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Bo. puttaṁ assamapade nivattetvā sayaṁ phalāphalatthāya araññaṁ paviṭṭho hoti. Vanacarakā sayaṁ assamaṁ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā Naḷinikāya taṁ dassetvā[8] dve gāthā vadiṁsu:

5. Kadalidhajapaññāṇo ābhujīparivāraṇo[9]
eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo[10]. 5.

6. Eso aggi 'ssa saṁkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṁ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṁkhātā dhajā paññāṇaṁ[11] assā 'ti kadalidhajapaññāṇo, ābhujīparivāraṇo[12] ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṁkhāto ti eso aggi assa Isisiṅgassa ñāṇena[13] saṁkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti na aggiṁ hāpeti juhati[14] paricaratîti[15] maññe[16].

Amaccâpi[17] B-assa araññaṁ paviṭṭhavelāyam eva assamaṁ parivāretvā ārakkhaṁ ṭhapetvā rājadhītaraṁ isivesaṁ

[1] Ck tadveva. [2] Bd adds ca rathavāhanehi ca. [3] Cks -nā. [4] Bd akiḷimānā. [5] Ck tañca. [6] Ck tu, Cs ta. [7] Bd assamāpadassasa-. [8] Bd dassanto. [9] Cks -jiṁ-, Bd -javārito. [10] Cks -e. [11] Ck -ṇā. [12] Bd ābhūjaparivārito, Cks abhūjiṁpariharaṇo. [13] Bd jhānena. [14] so Bd; Cks duggatiṁ. [15] Cks -hara-. [16] Bd -āmi. [17] Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakaṁ[1] nivāsanapārupaṇaṁ[2] katvā sabbālaṁkārehi alaṁkaritvā tantubaddhaṁ[3] cittabheṇḍukaṁ[4] gāhāpetvā assamapadaṁ pavesetvā sayaṁ bahi rakkantā aṭṭhaṁsu. Sā tena bheṇḍukena[5] kīḷantī caṁkamanakoṭiṁ[6] otari. Tasmiṁ khaṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake[7] nisinno hoti, so taṁ āgacchantiṁ disvā bhītatasito uṭṭhāya paṇṇasālaṁ pavisitvā aṭṭhāsi. Sâpi 'ssa paṇṇasāladvāraṁ gantvā kīḷi yeva.

S. tañ ca tato ca uttariṁ atthaṁ pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Tañ ca disvāna āyantiṁ āmuttamaṇikuṇḍalaṁ[8]
Isisiṅgo pāvisi bhīto assamaṁ paṇṇachādanaṁ. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken' assa kīḷati
vidaṁsayantī aṅgāni guyhaṁ pakāsitāni[9] ca. 8.
9. Tañ ca disvāna kīḷantiṁ paṇṇasālaṁ gato jaṭī,
assamā nikkhamitvāna idaṁ vacanam abravîti. 9.

Tattha bheṇḍukenassā 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena kīḷati, vidaṁsayantîti dassentī, guyhaṁ pakāsitāni[9] cā 'ti guyhañ ca rahassaṅgaṁ pakāsitāni[9] ca pākaṭāni mukhahatthādīni, abravîti[10] so kira paṇṇasālāya ṭhatvā cintesi: sac' āyaṁ yakkho bhaveyya paṇṇasālaṁ pavisitvā maṁ[11] murumurāpetvā khādeyya, nâyaṁ[12] yakkho tāpaso bhavissatîti, tasmā[13] nikkhamitvā pucchissāmi nan ti vatvā gātham[14] āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa têvaṁgataṁ phalaṁ,
dūre pi khittaṁ pacceti, na taṁ ohāya gacchatîti kathesi. 10.

Tattha yassa tevaṁgatan ti yassa tava rukkhassa evaṁgatikaṁ manoramaṁ phalaṁ ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena adiṭṭhapubbattā rukkhaphalen' etena bhavitabban ti maññamāno evaṁ pucchi.

Ath' assa sā rukkhaṁ ācikkhantī:

11. Assamassa mama[15] brahme samīpe Gandhamādane
bahavo[16] tādisā rukkhā yassa têvaṁgataṁ phalaṁ,
dūre pi khittaṁ pacceti, na maṁ[17] ohāya gacchatîti g. ā. 11.

---

[1] Bd -kena [2] Ck -ṇaṁ, Cs -pāpuranaṁ, Bd nivāsena pāruppanaṁ. [3] Bd -bandhaṁ. [4] Bd citrage-. [5] Bds ge- throughout. [6] Bds -ṭiyaṁ. [7] Bd pāsāṇapha-. [8] Bds -liṁ. [9] Cks -kāni. [10] Bd adds pucchissāmi nanti, Bs pucchissāmi nanti gāthamāha. [11] Cks taṁ. [12] Cks nacāyaṁ. [13] Bd tasmā corr. to assamā. [14] Cks omit pucchissāmi nanti vatvā gātham. [15] Cs ca maṁ, Ck ca, omitting maṁ. [16] Cks -ve. [17] Bd vanaṁ in the place of na maṁ.

Tattha samīpe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assamasamīpe, yassa tevaṁgatan ti yassa evaṁgataṁ, takāro sandhikaro[1].

Iti sā musā[2] abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso" ti saññāya paṭisanthāraṁ karonto:

12. Etū bhavaṁ assam' imaṁ adetu,
pajjañ ca bhakkhañ ca paṭiccha dammi,
idam āsanaṁ atrabhavaṁ nisīdatu,
ito bhavaṁ mūlaphalāni bhuñjatū 'ti g. ā. 12.

Tattha assamiman ti assamaṁ imaṁ bhavaṁ pavisatu, adetū 'ti yathāsannihitaṁ āhāraṁ bhuñjatu. pajjan ti pādabbhañjanaṁ. bhakkhan ti madhuraphalāphalaṁ, paticchā 'ti patiganha. idam āsanan ti paviṭṭhakāle evam āha.

„Kin te idan" ti tassā[3] paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhatthare[4] nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate[5] sarīraṁ appaṭicchannaṁ ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo eso" ti saññāya evaṁ āha:

13. Kin te idaṁ ūrunaṁ antarasmiṁ
supicchitaṁ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṁ atthaṁ,
kose[6] nu te uttamaṅgaṁ paviṭṭhan[7] ti. 13.

Tattha supicchitan ti dvinnaṁ ūrūnaṁ samāgamakale[8] suphassitaṁ[9] sippimukhasaṇṭhānaṁ[10] subhalakkhaṇena hi[11] asamannāgatāya taṁ ṭhānaṁ āvāṭadhātukaṁ hoti samannāgatāya abbhunnataṁ[12] sippipuṭamukhasaṇṭhānaṁ. kaṇharivappakāsatīti[13] ubhosu passesu kāḷakaṁ[14] viya khāyati, kose nu te uttamaṅgaṁ paviṭṭhan ti tava uttamaṅgaṁ liṅgasaṇṭhānaṁ na paññāyati, kin nu taṁ tava sarīrasaṁkhāte kose paviṭṭhan ti pucchi.

Atha naṁ sā vañcayantī gāthadvayam āha:

14. Ahaṁ vane mūlaphalesanam caraṁ
āsādayiṁ acchaṁ sughorarūpaṁ[15],

[1] C^k -karena, C^s -karona, B^d byañjanasandhikāro. [2] B^d musāvādaṁ. [3] C^k B^d tassa. [4] B^d kaṭhantare. [5] B^d -kate. [6] C^{ks} -so. [7] C^{ks} -ṭṭho. [8] B^d -gamana-. [9] B^d -phu-. [10] B^d sippipuṭamukha-, B^s sippibalamukha-. [11] B^d -ṇe ti. [12] so C^{ks}; B^d abbhantaraṁ. [13] C^{ks} -kāsīti, B^d -kāsaniti. [14] C^k kālaṁkaṁ. [15] C^{ks} omit su.

so maṁ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṁ abbahi[1] uttamaṅgaṁ. 14.

15. Sv-āyaṁ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālaṁ na labhāmi sātaṁ,
paho bhavaṁ kaṇḍum imaṁ vinetuṁ,
kurute[2] bhavaṁ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesiṁ[3], āgacchantaṁ disvā leḍḍunā paharin[4] ti attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti[5] sahasā ajjhapatto sampatto, panujjā 'ti atha maṁ pātetvā, abbahîti[6] mukhena mama uttamaṅgaṁ luñcitvā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṁ ṭhāne vaṇo jāto, svāyan ti so ayaṁ tato paṭṭhāya mayhaṁ vaṇo khajjati c' eva kaṇḍuñ ca karoti, tappaccayā câhaṁ[7] sabbakālaṁ kāyikacetasikasukhaṁ na labhāmi, paho[8] ti pahū[9] samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṁ mayā yācito idaṁ[10] brāhmaṇassa atthaṁ karotu idam me dukkhaṁ harā[11] 'ti vadati.

So tassā musāvādaṁ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo[12] evaṁ sukhaṁ hoti karissāmîti" taṁ padesaṁ oloketvā anantaraṁ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho[13] mahā ca,
karomi te kiñci kasāyayogaṁ[14]
yathā bhavaṁ paramasukhī bhaveyyā[15] 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimaṁsarahito, pannagandho[16] ti thokaṁ duggandho, kasāyayogan[17] ti ahaṁ kecikecirukkhakasāye[18] gahetvā tava ekaṁ kasāyayogaṁ[17] karomîti.

Tato Naḷinikā gāthaṁ āha:

17. Na mantayogā na kasāvayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena[19] vinehi kaṇḍukaṁ
yathā ahaṁ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

[1] Bd -bu-. [2] Bds karutaṁ. [3] Bd ghāte-. [4] Cks -ran. [5] Bd adds mamaṁ. [6] Cks avyahīti, Bds abbuhīti. [7] Bd khohaṁ. [8] Cks -ū. [9] Bd -o. [10] Bd imaṁ. [11] Bd -āhi, Bs -rāpehi. [12] Bd te. [13] so Cks; Bd vaṇṇa- corr. to vaṇa-. [14] Cks kā-. [15] Cks -yyan. [16] Bd vaṇṇa corr. to vaṇa-. [17] Cks kā-. [18] so Cks; Bd kecīruk-. [19] Bd ghaṭṭena mudukena.

Tattha **kamantîti** bho brahmacāri imasmiṁ mama vane n' eva mantayogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamanti, anekavāraṁ katehi pi tehi etassa phāsubhāvo na bhūtapubbo, yaṁ pana te etaṁ mudu aṅgajātaṁ tena ghaṭṭiyamānass' eva[1] tassa kaṇḍu na hoti, tasmâssa tena vinehi[2] kaṇḍun ti.

So „saccaṁ esā bhaṇatîti“ sallakkhetvā „methunasaṁsaggena sīlaṁ bhijjati jhānaṁ antaradhāyatîti“ ajānanto mātugāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṁ patisevi[3], tāvad ev' assa sīlaṁ bhijji[4] jhānaṁ parihāyi, so dve tayo vāre saṁsaggaṁ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṁ oruyha nahātvā paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi taṁ tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānaṁ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,
kacci[5] bhavaṁ abhiramasī[6] araññe,
kacci[7] te mūlaphalaṁ pahūtaṁ,
kacci[7] bhavantaṁ na vihiṁsanti vāḷā ti g. ā. 18..

Tattha **katamenā** 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, **bhavan** ti ālapanam etaṁ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

19. Ito ujuṁ uttarāyaṁ[8] disāyaṁ
Khemā nadī Himavantā pabhāti,
tassā tīre assamo mayha[9] rammo,
aho bhavaṁ assamaṁ mayhaṁ[9] passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV $\frac{466}{6}$)
uddālakā pāṭaliyo ca phullā,
samantato kimpurisābhigītaṁ
aho bhavaṁ assamaṁ mayha[10] passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mêttha,
vaṇṇena gandhena upetarūpaṁ

[1] Bd ghaṭṭay-. [2] Bd tasmā vi- [3] Bd patisevati. [4] Cks -itvā. [5] Bd kiñci. [6] Bd -misaṁ. [7] Bd kicci. [8] Cks ujuttarāyaṁ. [9] all three MSS. mayhaṁ. [10] Cs Bd -aṁ.

taṁ bhūmibhāgehi upetarūpaṁ
aho bhavaṁ assamaṁ mayha[1] passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mêttha[2]
vaṇṇena gandhena rasen' upetā,
āyanti[3] ca luddakā taṁ padesaṁ,
mā me tato mūlaphalaṁ ahaṁsū[3] 'ti. 22.

Tattha uttarāyan ti uttarāya, Khemā ti evaṁnāmikā nadī, Himavantā pabhātîti Himavantato pavattati, aho ti patthanatthe nipāto, uddālakā ti vātaghātakā, kimpurisābhigītan ti sabbadā[4] parivāretvā madhurasaddena gāyantehi kimpurisehi abhigītaṁ, tālā ca mūlā ca phalā ca metthā 'ti ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca tesam yeva vaṇṇādīhi[5] sampannā kandasaṁkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca[6] pahūtametthā 'ti nānārukkhaphalāphalā[7] ca rukkhavallimūlā ca pahūtā ettha, mā me tato ti taṁ mama assamapadesaṁ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā ṭhapitaṁ bahuṁ madhurarasaṁ mūlaphalaṁ[8] atthi, te mayi cirāyante mūlaphalāphalaṁ hareyyuṁ, te tato mama mūlaphalāphalaṁ mā āhariṁsu, tasmā sace mayā saddhiṁ āgantukāmo ehi noce ahaṁ gamissāmîti āha.

Taṁ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā[9] adhivāsāpetuṁ g. ā.:

23. Pitā mamaṁ mūlaphalesanaṁ gato
idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmase assamaṁ taṁ
yāva pitā mūlaphalato[10] etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmase ti mamaṁ[11] pitu ārocetvā ubho va gamissāma.

Tato sā cintesi: „ayaṁ tāva araññe vaḍḍhitabhāvena mama itthibhāvaṁ na jānāti, pitā pan' assa maṁ[12] disvā va jānitvā 'tvaṁ idha kiṁ karosîti' kājakoṭiyā[13] paharitvā sīsam pi me bhindeyya, tasmiṁ anāgate yeva mayā gantuṁ vaṭṭati, āgamanakammam pi me niṭṭhitan" ti sā tassa āgamanūpāyaṁ ācikkhantī itaraṁ g. ā.

[1] Bd -aṁ. [2] Ck -tamattha, Cs Bd -tamatthe corr. to -tāmetha. [3] so all three MSS. for cā. [4] Bds samantato. [5] Bd vaṇṇagandhādi. [6] Bs phalā ca, Bd mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - - -. [7] Bd only one phalā. [8] Bd bahū madhū rasaphalāphalaṁ. [9] Bd adds tāva. [10] so all three MSS. for -lāto? [11] Cks maṁ. [12] Cks mama. [13] Cks -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṁ
te taṁ nayissanti mamaṁ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṁ, aññe pana sādhusabhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti ahaṁ te taṁ[1] ācikkhitvā gamissāmi, tvaṁ te puccheyyāsi, te taṁ mama santikaṁ nayissantîti.

Evaṁ sā attano palāyanūpāyaṁ katvā paṇṇasālato nikkhamitvā olokantaṁ[2] eva „tvaṁ nivattā" 'ti vatvā āgamanamaggen' eva amaccānaṁ santikaṁ agamāsi, te taṁ gahetvā khandhāvāraṁ gantvā anupubbena Bārāṇasiṁ sampāpuṇiṁsu. Sakko pi taṁ divasaṁ eva tussitvā sakalaraṭṭhe devaṁ vassāpesi[3]. Isisiṅgatāpasassâpi[4] tāya pakkantamattāya sarīre[5] ḍāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṁ pavisitvā vākacīraṁ pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṁ āgantvā puttaṁ apassanto „kuhin nu kho gato" ti kācaṁ otāretvā paṇṇasālaṁ pavisitvā[6] nipannakaṁ disvā „tāta kiṁ karosîti" piṭṭhiṁ parimajjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakaṁ ābhataṁ, (IV $\frac{221}{19}$)
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.

26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca[7] aggi
tapanī pi te samitā brahmacārī
pīṭhañ ca mayhaṁ udakañ ca hoti
ramasi tuvaṁ brahmabhūto puratthā. 26.

27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaggī si[8] asiddhabhojano[9]
na me tuvaṁ ālapasī maṁ' ajja,
naṭṭhan nu kiṁ cetasikañci[10] dukkhan ti. 27.

[1] Bd te saṁ. [2] Bds taṁ olokentaṁ. [3] Bd -ti. [4] Cks -go-. [5] Bds evaṁkāye. [6] Bd adds taṁ [7] Bd va. [8] Bd ahositaggi pi. [9] Cs asiṭṭha-, Bd āsiṭha. [10] so Cks for -kañ ca? Bd -ka.

Tattha bhinnānîti araññato uddhaṭāni, na hāpito ti na jalito, bhinnānîti pubbe tayā mamâgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṭan' eva honti, huto ca aggîti aggi ca huto[1] hoti[2], tapanîti[3] visīvanaaggiṭṭhasaṁkhātā[4] tapanī pi te samitā va[5] saṁvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca paññattam eva hoti, udakañ cā 'ti pādadhovanodakañ ca upaṭṭhitam[6] eva hoti, brahmabhūto ti tvaṁ hi[7] ito puratthā seṭṭhabhūto imasmiṁ araññe abhiramasi, abhinnakaṭṭho sîti so dāni ajja anuddhaṭakaṭṭho[8], asiddhabhojano[9] ti na te kiñci amhākaṁ kandamūlaṁ vā paṇṇaṁ vā seditaṁ, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṁ ālapasi, naṭṭhannu kin ti kin te naṭṭhaṁ, kiṁ cetasikadukkhaṁ, akkhāhi me nipannakāraṇan ti pucchati.

So pitu vacanaṁ sutvā taṁ kāraṇaṁ kathento ā.:

28. Idhâgamā jaṭilo brahmacārī
sudassaneyyo sutanū vineti
n' evâtidīgho na punâtirasso
sukaṇhakaṇhacchadanehi[10] bhoto. 28.

29. Amassu jāto apurāṇavaṇṇī,
ādhārarūpañ ca pan' assa kaṇṭhe[11],
dv' āssa gaṇḍā ure[12] sujātā
sovaṇṇapiṇḍūpanibhā[13] pabhassarā[14]. 29.

30. Mukhañ ca tassa bhusadassaneyyaṁ[15],
kaṇṇesu[16] lambanti ca kuñcitaggā,
te jotare carato māṇavassa
suttañ ca yaṁ saṁyamanaṁ jaṭānaṁ. 30.

31. Aññā ca tassa[17] saṁñamanī catasso
nīlâpi tā lohitakā ca satā
tā piṁsare[18] carato māṇavassa
cirīṭisaṁghā-r-iva[19] pāvusamhi. 31.

32. Na mekhalaṁ muñjamayaṁ dhareti,
na santacaṁ[20] no[21] pana pabbaj' assa[22],

[1] C^{ks} add ca [2] B^{s} jahāti. [3] C^{ks} -nīyā ti. [4] B^{d} visibbana aggi saṅkhātā. [5] B^{d} adds sayameva [6] B^{ds} upaṭhāpi-. [7] B^{d} tuvampi. [8] C^{k} anuṭṭhava-, C^{s} anuddhava-. [9] B^{d} asiṭha-. [10] C^{s} B^{d} omit one kaṇha. [11] C^{s} -o, B^{d} -kaṇhe. [12] read: duv' āssa gaṇḍā urato? B^{d} dveyamāgandhā-. [13] B^{d} suvaṇṇatiṇḍu-. [14] C^{ks} -bhāsare. [15] B^{d} bhūsaṁ-, C^{ks} bhuja-. [16] C^{ks} -osu, B^{d} -āsu. [17] sa all three MSS. [18] C^{ks} siṁsare, B^{ds} pisare. [19] C^{k} virīṭi-, C^{s} cipīṭi, B^{d} tiriṭi-. [20] so C^{s}; C^{k} santamaṁ, B^{s} saṇhare, B^{d} saṇhare corr. to santare. [21] C^{ks} vo. [22] C^{ks} -ssu.

tā[1] jotare jaghanavare[2] vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni[3] ca avanṭakāni
heṭṭhā nabhyā kaṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccaṁ kiliṁ[4] karonti,
han tāta kiṁ rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā[5]
parosataṁ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsiro sādhuvibhattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭâssu. 34.
35. Yadā ca so parikati tā[6] jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṁ vātasameritam va
tath' eva saṁkhāti[7] vanassamo ayaṁ. 35.
36. Paṁko ca tassa bhusadassaneyyo[5]
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyatī erito mālutena
vanaṁ yathā aggagimhesu phullaṁ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṁ pathavyā
sucittarūpaṁ ruciraṁ[8] dassaneyyaṁ
khittañ ca nassa[9] punar eti hatthaṁ,
han tāta kiṁ rukkhaphalan nu kho taṁ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā[5]
suddhā samā saṁkhavarūpapannā
mano pasādenti vivariyamānā,
na ha[10] nūna so sākam akhāḍi tehi[11]. 38.
39. Akakkasaṁ agaḷitaṁ[12] muhuṁ muduṁ[13]
[ujuṁ] anuddhataṁ[14] acapalam assa bhāsitaṁ,

[1] Cks sā. [2] Bd jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? [3] Cks abīla-, Bd akhila-. [4] Bd kiḷaṁ. [5] Bd bhusaṁ-, Cks bhuja-. [6] Bd pakirati tā. [7] Bd saṁvāyati corr. to -vāti, Bs -vāti. [8] so Bd[8]; Cks suci-. [9] Bd ta-. [10] Cs bha, Bd hi [11] Ck kehi. [12] Ck agala, Cs agaḷa, Bd aggaṭitaṁ. [13] Cks muhuṁ. [14] Bd -ṭaṁ.

rudaṁ manuññaṁ karavīkasussaraṁ
hadayaṅgamaṁ rañjayat' eva me mano. 39.

40. Bindussaro nātivissaṭṭhavākyo
na nūna sajjhāyamatippayutto,
icchāmi kho taṁ punar eva daṭṭhuṁ
mittaṁ[1] hi me māṇav' āhū puratthā. 40.

41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imaṁ vaṇaṁ
puthuṁ[2] sujātaṁ kharapattasannibhaṁ —
ten' eva maṁ uttariyāna[3] māṇavo
vivariya ūruṁ[4] jaghanena pīḷayi. 41.

42. Tapanti ābhanti[5] virocare va
sateratā[6] vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravaṭṭaṅgulikâssa sobhare. 42.

43. Akakkasaṅgo na ca[7] dīghalomo
nakhâssa[8] dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto[9]
kalyāṇarūpo ramayaṁ[10] upaṭṭhahi. 43.

44. Dumassa tūlūpanibhā[9] pabhassarā[11]
suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavī
hatthā mudū, tehi maṁ saṁphusitvā[12]
ito gato, te maṁ dahanti tāta. 44.

45. Na ha[13] nūna so khārividhaṁ ahāsi[14],
na nūna[15] kaṭṭhāni sayaṁ abhañji[16],
na nūna so hanti dume kuṭhāriyā[17],
na pi 'ssa[18] hatthesu khīḷāni[19] atthi. 45.

46. Accho ca[20] kho tassa vaṇaṁ akāsi,
so maṁ bravi: sukhitaṁ maṁ karohi,

---

[1] B^d -o, B^s -ā. [2] C^{ks} -ū, B^d -u. [3] C^{ks} -yāya. [4] C^{ks} ūru. [5] C^{ks} āhanti. [6] B^{ds} -ri-. [7] C^{ks} va. [8] C^{ks} nagh-, B^{ds} nakhassa. [9] B^d palissajjanto, C^{ks} pajalissajanto. [10] C^s marayaṁ, B^d ramayhaṁ, B^s ramayaṁ? [11] C^{ks} pabhāsarā. [12] C^{ks} mamaṁphu-. [13] B^d omits ha. [14] C^{ks} abhāsi, B^d ahosi. [15] B^d adds so. [16] B^d abhu-. [17] B^d kumā-. [18] B^d hissa. [19] B^s khilāni, C^{ks} khiṇāni. [20] C^{ks} ajjeva.

t' ahaṁ[1] kariṁ[2], tena mamâpi[3] sokhyaṁ.
so ca bravī sukhito smîti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā
punappunaṁ c' assa kuṭiṁ vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti[4] tāta
na aggihuttaṁ na pi yaññа tatra,
na câpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṁ brahmacāriṁ. 48.
49. Addhā pajānāsi tuvam pi tāta
yassaṁ disāyaṁ[5] vasate brahmacārī,
taṁ maṁ disaṁ pāpaya tāta khippaṁ
mā te ahaṁ amariṁ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṁ hi vanaṁ sutaṁ mayā
dijābhighuṭṭhaṁ[6] dijasaṁghasevitaṁ,
taṁ maṁ disaṁ[7] pāpaya tāta khippaṁ
purā te pāṇaṁ vijahāmi assame ti. 50.

Tattha **idhāgamā** ti tāta imaṁ[8] assamapadaṁ āgato, **sudassaneyyo** ti suṭṭhu dassaneyyo, **sutanū** ti suṭṭhu tanuko nâtikiso nâtithūlo, **vinetîti** attano sarīrappabhāya assamapadaṁ ekobhāsaṁ viya pūreti, **sukaṇhakaṇhacchadanehi bhoto** ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhacchadanehi bhamaravaṇṇehi kesehi sukaṇhasīsaṁ sumajjitamaṇimayaṁ viya khāyati, **amassujāto** ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, **apurāṇavaṇṇîti** acirapabbajito, **ādhārarūpañca panassa kaṇṭhe** ti kaṇṭhe ca pan' assa amhākaṁ bhikkhābhājanaṭhapanapaṇṇadhārasadisaṁ[9] pilandhanaṁ atthîti muttābharaṇaṁ[10] sandhāya vadati, **gaṇḍā**[11] ti thane sandhāyâha, **uresujātā** ti uramhi sujātā, urato ti pi pāṭho, **pabhassarā** ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho, obhāsayantîti attho, **bhusadassaneyyan**[12] ti ativiya dassaneyyaṁ, **kuñcitaggā**[13] ti sīhakuṇḍale[14] sandhāya vadati, **suttañcā** 'ti yaṁ tassa jaṭābandhanasuttaṁ[15] tam pi jotati[16] pabhañ ca muñcati, **saññāmanī**[17] **catasso** ti iminā maṇisuvaṇṇapavāḷarajatamayāni pi cattāri pilandhanāni

[1] Cks nāhaṁ, Bd tāmahaṁ. [2] all three MSS. kari. [3] Bd -pi. [4] Cks -hanti. [5] read: disā? [6] Cks -ghuṭṭā, Bd -ghuṭhaṁ. [7] Bds vanaṁ. [8] Bd idaṁ. [9] Bds -pattādhāra-. [10] Bds muttāhāraṁ. [11] Bd kaṇhā. [12] Cks bhuja-, Bd bhusaṁ-. [13] Bd kiñci-. [14] Bd -laṁ. [15] Cks -aṁsu-. [16] Bd -teti-. [17] Bd ayamāni.

dasseti, tā piṁsare[1] ti tāni pilandhanāni pāvusena vaṭṭe[2] deve cirīṭisaṁghā[3] viya viravanti[4], mekhale[5] ti mekhalaṁ, ayam eva vā pāṭho,: idaṁ[6] nivatthakañcanacīraṁ[7] sandhāyâha, na santace[8] ti na vāke[9], i. v. h. tāta yathā mayaṁ tiṇamayaṁ vā vākamayaṁ vā vākacīraṁ[10] katvā[11] dhārema na tathā so[12] so pana suvaṇṇacīraṁ dhāretîti, akhīlakānîti[13] akācāni[14] nikkaṇṭakāni[15], kaṭisamohitānîti kaṭiyaṁ nibaddhāni[16], niccaṁ kiliṁ[17] karontîti aghaṭṭitāni pi niccaṁ kilikilāyanti[18], ahantātā[19] ti ambho[20] tāta, kiṁ rukkhaphalāni[21] tānîti tāni tassa[22] māṇavassa[23] suttārūḷhāni kaṭiyaṁ baddhāni katararukkhaphalāni nāmā 'ti maṇisaṁghāni[24] sandhāyâha, jaṭā ti jaṭāmaṇḍalākārena baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyâha, vellitaggā ti kuñcitaggā[25], dvedhāsiro ti tassa sīsaṁ dvedhā katvā baddhānaṁ jaṭānaṁ vasena[26] suṭṭhu vibhattarūpaṁ, tathā ti yathā tassa māṇavassa jaṭā tathā tumhehi mama na baddhā[27], aho vata mamâpi tathā assū 'ti patthento[28], upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritaṁ vā ti yathā nāma nīluppalaṁ vātena samīritaṁ tath' eva ayaṁ imasmiṁ vanasaṇḍe assamo saṁvāti, netādiso ti na etādiso, mama[29] kāye paṁko n' etādiso tassa, so hi dassanīyo c' eva sugandho ca, aggagimhesū 'ti vasantasamaye, nihantîti paharati, kiṁ rukkhaphalaṁ nu kho tan ti katararukkhassa nu kho taṁ phalaṁ, saṁkhavarūpapannā[30] ti sudhotasaṁkhapaṭibhāgā, sākamakhādîti[31] nūna so māṇavo mayaṁ viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na khādi, amhākaṁ hi tāni khādantānaṁ[32] sākapaṇṇavaṇṇadantā[33] ti dīpeti, akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṁ apharusaṁ agaḷitaṁ, punappuna vadantassâpi madhuratāya muhuṁ muduṁ[34] amammanatāya[35] ujuṁ ācikkhittatāya[36] anuddhataṁ[37] patiṭṭhitatāya acapalaṁ[38], rudan ti bhāsamānassa pan' assa[39] sarasaṁkhātaṁ rudam pi manoharaṁ karavīkassa viya sussaraṁ sumadhuraṁ, rañjayatevā 'ti mama mano rañjeti[40] yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro, māṇavāhū ti so hi māṇavo puratthāya mama mittaṁ[41] ahū, susandhi sabbattha vimaṭṭhimaṁ vaṇan ti tāta tassa māṇavassa ūrūnam antare ekaṁ vaṇaṁ atthi, taṁ susandhiṁ suphussitaṁ[42] sippipuṭamukhasadisaṁ sabbattha vimaṭṭhaṁ samantato maṭṭhaṁ, puthun[43] ti mahantaṁ, sujātan ti susaṇṭhitaṁ,

[1] Cks tā siṁsare, Bd tā pi sare. [2] Bd pavuṭhe. [3] Ck ciri-, Bd tiritisañkhāghā, Bs tirati-, Cks -ghāti. [4] Bd vadanti. [5] Bd mikhalan, Bs makhalan. [6] Cks idanti. [7] Bd vattha-. [8] Bd saṇhare? Bs sandhare. [9] Bd nivāte. [10] Cs ciraṁ. [11] Bd omits ka-. [12] Cks omit so. [13] Cks abīla-, Bd akhi-. [14] Ck akāmāni, Bd akāni. [15] Ck nikkhaṇṭhakāni, Bd nippannāni, Cs nibanṭa-. [16] Bd bandhāni. [17] Bd kiḷaṁ. [18] Bds nicca kālaṁ kiḷā-. [19] Cks ahantā. [20] Cks ambe. [21] Cks -kkhe-. [22] Cks ssa. [23] Ck pamāṇamassa, Cs -ṇacassa. [24] so Ck; Cs -ṇi, Bds -ṭi. [25] Ck kuṇḍinaggā. [26] Bd bandhānaṁ vasena, omitting jaṭānaṁ. [27] Bd maṇibandhā in the place of mama-. [28] Bd assuti paṭhento. [29] Bd to tādiso ti tāta yādiso maṁma. [30] Bd saṅkhā-. [31] Bd -maṅkhāditehitina. [32] Bd -tā. [33] Bd sapañkāpaṇṇavaṇṇādantā. [34] Cks muhuṁ. [35] so Cks; Bd apamussatāya, Bs āpapussatāya. [36] so Cks; Bs āvi-, Bd omits u- tāya. [37] Bd -ṭaṁ. [38] all three MSS. -phalaṁ [39] Bd omits panassa. [40] Bd -ja-. [41] Bd -o. [42] Bd -phuppasitaṁ, Cks -passitaṁ. [43] Cks -ū, Bd -u.

kharapattasannibhan[1] ti padumamakuḷasannibhaṁ, uttariyānā 'ti uttaritvā avattharitvā, pīḷayîti pīḷesi[2], tapantîti tassa māṇavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavaṇṇā[3] raṁsiyo jalanti[4] obhāsenti[5] virocenti[6] ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadisehi romehi[7] samannāgatā, vicitravaṭṭaṅgulikāssa[2] sobhare[3] ti hatthâpi 'ssa dhuvalakkhaṇavicitrāhi[4] pavāḷaṁkurasadisāhi[5] vaṭṭaṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakkasaṅgo ti kacchupiḷakādirahitaṅgapaccaṅgo, ram'ayaṁ upaṭṭhahîti maṁ ramayanto[11] upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, suvaṇṇakambutalavaṭṭasucchavîti suvaṇṇamayaṁ ādāsatalaṁ viya vaṭṭā ca succhavī ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti suṭṭhu phussitvā attano hatthasaṁphassaṁ mama sarīre pharāpetvā[12], ito gato ti mama olokentass' eva ito gato, te maṁ ḍahantîti te tassa hatthasamphassā idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre ḍāho uṭṭhito, ten' amhi domanassappatto nipanno[13] ti, khārividhan ti tāta nūna so māṇavo na khāribhāraṁ ukkhipitvā vicari, khīḷānîti[14] khiṇāni[15], ayam eva vā pātho, sokhyan ti sukhaṁ, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpāvā 'ti tāta ayaṁ tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññaṁ parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā, punappunaṁcassā[16] 'ti tāta ahañ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇasālato nikkhamitvā udakaṁ pavisitvā ramitvā vinītadarathā[17] punappuna imam eva kuṭiyaṁ[18] pavisāmā 'ti vadati, mantā[19] ti ajja mama tassa gatakālato paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti[20] na[21] upaṭṭhahantîti[21] na ruccanti, na aggihuttaṁ na pi yaṁnaṁ tatrā 'ti[23] mahābrahmuno ārādhanatthāya kattabbaṁ havyadhūmādiyaññakiriyâpi[24] me na paṭibhāti[25] na ruccati, na cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassaṁ[26] disāyan[27] yassan[28] disāyaṁ, vanan ti tassa māṇavassa assamaṁ parivāretvā ṭhitavanaṁ.

Tass' evaṁ vilapantassa taṁ vippalāpaṁ sutvā M. „ekāya itthiyā imassa sīlaṁ bhinnaṁ bhavissatîti“ ñatvā taṁ ovadanto cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā[29] haṁ jotirase vanamhi
gandhabbadevaccharasaṁghasevite

---

[1] Cks khura-. [2] Bds paṭipī-. [3] Cs Bd -a. [4] Bd -tā. [5] Bd -anti. [6] Bd lo-. [7] Ck -kassa, Bd -tassa. [8] Bd -ṇe. [9] Cks -ṇaṁvicitrahi. [10] Css -sehi. [11] Cks add maṁ. [12] Bd parāmasitvā. [13] Bd omits ni-. [14] Cks khīnā-, Bd khiṇā-. [15] so Cs; Bd kiṇāni, Ck omits khiṇāni. [16] Cs vassā. [17] Bds vigata-. [18] Bd -i. [19] Bd namajjamantā. [20] Cks -hanti. [21] Cks naṁ. [22] Bd -anti. [23] Cks piyaṁñatantranti. [24] Cks bhavyā-, Bd kattabbahopividhumanādi-. [25] Bd adds na upaṭhahati. [26] Cks yassa, Bd yassā. [27] Cks disan for disa? [28] Bd yassa. [29] so all three MSS. for imasmi?

isīnaṁ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṁ aratiṁ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
ñātīsu mittesu karonti pemaṁ,
ayañ ca jammo kissa vā niviṭṭho[1]
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṁvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṁ,
sā ca metti asaṅgantu[2] asaṁvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṁ dakkhasi brahmacāriṁ
sace tuvaṁ sallape brahmacārinā
sampannasassaṁ va mahodakena
tapoguṇaṁ khippam imaṁ pahassasi[3]. 54.
55. Punap-pi[4] ce dakkhasi brahmacāriṁ
punap-pi ce sallape brahmacārinā
sampannasassaṁ va mahodakena
usmāgataṁ khippam imaṁ pahassasi[5]. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke.
na tāni sevetha[6] naro sapañño,
āsajjanaṁ[7] tassati[8] brahmacārîti. 56.

Tattha imasmā[9] ti imasmiṁ, han ti nipātamattaṁ, jotirase ti hūyamānassa jotino raṁsiobhāsite[10], sanantanambîti[11] porāṇake, pāpuṇethā[12] 'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yaṁ aratiṁ[13] tvaṁ patto etādisaṁ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattuṁ[14] na arahatîti attho, bhavantîti imaṁ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṁ h' ettha[15] adhippayo: loke sattānaṁ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṁ honti te attano ñātīsu ca mittesu ca pemaṁ karonti, ayañ ca jammo migasiṅgo kissavāniviṭṭho[16] ti[17] kena nāma kāraṇena tasmiṁ mātugāme mittasaññāya niviṭṭho, so migiyā kucchimhi nibbattitvā araññe vaḍḍhitattā kutomhi āgato ti āgataṭṭhā-

[1] Bd kissavāniniviṭho, Cks kissarivāniviṭṭho. [2] Ck yā ca menti asaggantuṁ, Bd sveva mitto asaṅgantu. [3] Cks pabha-, Bd hessasi? Bs pahissasi. [4] Bds puna pi. [5] Bd pahissasi, Cks pabha-. [6] Cks na tādiso cetha. [7] Bd āsajja naṁ corr. to āpa-. [8] Bds na-. [9] so all three MSS. for imasmi? [10] Cks -tena. [11] Cks sanantambīti, Bd sanantarambiti corr. to -tanamhiti. [12] Bd -ṇitthā. [13] Bd anabhiratiṁ. [14] Bd puttuṁ corr. to pattuṁ, Cks vattuṁ. [15] Bd ayaññettha. [16] Cks kissarini-. [17] Cks omit ti.

nam[1] eva na jānāti pag eva ñātimitte ti[2], punappunan ti tāni[3] mittāni nāma punappuna saṁvāsena saṁsevanena sandhīyanti[4], sā ca mettîti[5] sā eva metti[6] asaṅgantu[7] asamāgacchantassa purisassa tena asamāgamanasaṁkhātena asaṁvāsena jīrati vinassati, sace ti[8] tasmā tāta sace tvaṁ puna pi taṁ dakkhasi tena vā sallapissasi atha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ mahoghena harīyati evaṁ imaṁ attano tapoguṇaṁ pahassasi[9] pahāressasîti attho, usmāgatan ti samaṇatejaṁ, virūparūpenā 'ti vividharūpena. i. v. h.: tāta manussalokasmîṁ hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchannena[10] attano rūpena attano vasaṁgate khādituṁ caranti, tāni sapañño naro na seveth a, tādisaṁ hi bhūtaṁ āsajjanaṁ[11] patvā nassati brahmacārī, diṭṭho si tāya[12] yakkhiniyā na khādito ti evaṁ puttaṁ ovadi[13].

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā" ti bhīto cittaṁ nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me" ti khamāpesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettaṁ bhāvehi karuṇaṁ[14] muditaṁ[15] upekkhan" ti brahmavihārabhāvanaṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbattesi[16].

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyikā[17] ahosi, Isisiṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā aham evā" 'ti. Naḷinijātakaṁ[18].

2. Ummadantījātaka.

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. So kir' ekadivasaṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caranto ekaṁ alaṁkatapaṭiyattaṁ uttamarūpadharaṁ itthiṁ oloketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ asakkonto vihāram eva āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantamigapaṭibhāgo[19] kiso dhamanisanthatagatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato ekiriyāpathe cittassādaṁ alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesaparipucchākammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi[20] „pubbe tvaṁ āvuso pasannindriyo[21], vippasannamukhavaṇṇo idāni, na[22] tathā,

---

[1] B^d attano gatathā-. [2] B^d hi. [3] B^{ds} tāta. [4] B^{ds} add ghaṭṭīyanti. [5] B^d sveva mitto ti. [6] B^d sova mitto. [7] B^d asagantu, C^{ks} asaṅgantuṁ. [8] C^{ks} omit ti. [9] C^{ks} pabha-, B^s pahi-. [10] C^{ks} add ca. [11] B^{ds} āsajjasam [12] C^{ks} B^d tā. [13] B^d -diti. [14] B^d kāruññaṁ corr. to kāruṇam, C^{ks} karuṇā. [15] C^{ks} -tā. [16] B^d jhānābhiññā-, C^{ks} jhānaṁ pabha-. [17] C^{ks} -tī-. [18] so all three MSS. 2. cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig. Sprachen IV. [19] B^d bhanda-. [20] B^d -yobhikkhuhi. [21] B^s santindr-. [22] B^d no-.

kin nu kho kāraṇan[1]" ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smîti" āha. Atha naṁ te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā saddhammasavanaṁ manussapaṭilābho ca, so tvaṁ manussapaṭilābhaṁ labhitvā dukkhassa antakiriyaṁ patthayamāno assumukhaṁ ñātijanaṁ pahāya saddhāya[2] pabbajitvā kiṁkāraṇā kilesavasaṁ yāsi, kilesā nām' ete gaṇḍuppādapāṇaṁ[3] upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesaṁ vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikaṁkalūpamā kāmā, maṁsapesūpamā kāmā[4], tiṇukkūpamā kāmā[4], aṅgārakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakūpamā[5] rukkhaphalūpamā[5] sattisūlūpamā[5] sappasirūpamā[6] kāmā, tvaṁ nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṁ anatthakārakānaṁ[7] kilesānaṁ vasaṁ gato" ti[8] ovaditvā attano kathaṁ[9] gāhāpetuṁ asakkontā Satthu santikaṁ dhammasabhaṁ netvā „kiṁ bhikkhave anicchamānakaṁ bhikkhuṁ ānayitthā" 'ti vutte „ayaṁ kira ukkaṇṭhito" ti āhaṁsu. S. „saccaṁ kirā" 'ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā rajjaṁ anusāsantâpi kilese kilese uppanne tassa vasaṁ āgantvā cittaṁ nivāretvā na ayuttaṁ kariṁsū" 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi. Bo. tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t' ev' assa nāmaṁ kariṁsu. Senāpatissâpi putto[10] vijāyi, Ahipārako[11] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkasilaṁ gantvā sippaṁ uggaṇhitvā āgamiṁsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṁ senāpatiṭṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmiṁ yeva nagare Tirīṭavacchassa[12] nāma[13] asītikoṭidhanavibhavassa seṭṭhino dhītâpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā subhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Ummadantîti nāmaṁ kariṁsu. Sā soḷasavassakāle atikkantamānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā[14] ahosi, ye ye puthujjanā taṁ passanti te te sakabhāvena[15] saṇṭhātuṁ[16] na

[1] Cks -ṇenā. [2] Cks saddhā, Bd omits sa-. [3] Ck -ṇa, Bds -ṇakaṁ. [4] Bd tiṇikkupamā kāmā, cfr M. N. 1,130; Cks omit tinu-. [5] Bd adds kāmā. [6] Bd visasappabhirū-. [7] Cks -raṁkānaṁ, Bd -raṇānaṁ. [8] Bd siti. [9] Bd gātaṁ. [10] Cks -aṁ. [11] Bd abhi- throughout. [12] Bd tiriva-. [13] all three MSS. nāmaṁ. [14] Bd abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samannāgatā. [15] Cks sakabhā-. [16] Bd sandhāretuṁ

sakkonti, surāpānamadena[1] viya kilesamadena mattā hutva satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ samatthā nâhesuṁ. Ath' assā pitā Tirīṭavaccho[2] rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva mama gehe itthiratanaṁ uppannaṁ rañño va anucchavikaṁ, lakkhaṇapāṭhake[3] pesetvā taṁ vīmaṁsāpetvā yathārucíṁ karohîti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigehaṁ gantvā katasakkārasammānā pāyāsaṁ paribhuñjiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Ummadantī sabbālaṁkārapaṭimaṇḍitā tesaṁ santikaṁ agamāsi. Te taṁ disvā satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ asakkontā kilesamadamattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṁ na jāniṁsu, ekacce ālopaṁ gahetvā bhuñjāmā[4] 'ti saññāya sīse ṭhapesuṁ, ekacce upakacchantare[5] khipiṁsu, ekacce bhittiṁ[6] pahariṁsu, sabbe ummattakā ahesuṁ. Sā te disvā „ime kira mama lakkhaṇaṁ vīmaṁsantîti[7], gīvāya ne gahetvā nīharathā“ 'ti nīharāpesi. Te maṁkubhūtā rājanivesanaṁ gantvā Ummadantiyā ruṭṭhā[8] „deva sā itthi kāḷakaṇṇī, na tumhākaṁ anucchavikā“ ti vadiṁsu. Rājā „kāḷakaṇṇī kirā“ 'ti taṁ na ānāpesi[9]. Sā taṁ pavattiṁ sutvā „ahaṁ kira kāḷakaṇṇîti raññā na gahitā, kāḷakaṇṇiyo nāma evarūpā[10] hontîti“ vatvā „hotu, sace pi taṁ rājānaṁ passissāmi jānissāmîti“ tasmiṁ āghātaṁ bandhi. Atha naṁ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena[11] evaṁ abhirūpā ahosîti rattavatthadānassa[12]: sā kira atīte Bārāṇasiyaṁ daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo kusumbharattavatthaṁ nivāsetvā alaṁkatā kīḷantiyo disvā tādisaṁ vatthaṁ nivāsetvā kīḷitukāmā hutvā mātāpitunnaṁ ārocetvā tehi „amma mayaṁ daḷiddā, kuto no evarūpaṁ vatthan“ ti vutte „tena hi maṁ ekasmiṁ aḍḍhakule bhatiṁ kātuṁ anujānātha, te mama guṇaṁ ñatvā dassantîti“ vatvā

[1] C^{ks} omit surā. [2] B^{d} tititi-. [3] B^{d} adds brahmaṇe. [4] C^{s} -jamā, B^{d} bhuñjaba, B^{s} bhuñjamānā. [5] B^{d} adds bhattaṁ. [6] C^{k} -i, B^{d} bhittiyādisu. [7] B^{d} -sissanti, B^{s} -sissantikiṁ. [8] B^{ds} kuddhā. [9] B^{d} āṇā- [10] B^{ds} add na. [11] B^{d} adds sā. [12] B^{ds} add nissandena.

tehi anuññātā ekaṁ kulaṁ upasaṁkamitvā „kusumbharattavatthena bhatiṁ karomîti“ āha. Atha naṁ te „tīni saṁvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇaṁ[1] ñatvā dassāmā“ 'ti vadiṁsu. Sā „sādhū“ 'ti paṭisuṇitvā kammaṁ paṭipajji. Te tassā guṇaṁ ñatvā aparipuṇṇesu yeva tīsu saṁvaccharesu tassā ghanakusumbharattavatthena[2] saddhiṁ aññam pi vatthaṁ datvā „tava sahāyikāhi saddhiṁ gantvā nahāyitvā nivāsehîti“ taṁ pesayiṁsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavatthaṁ tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmiṁ khaṇe eko Kassapadasabalassa sāvako acchinnacīvaro sākhābhaṅgaṁ nivāsetvā ca pārupitvā ca taṁ padesaṁ pāpuṇi. Sā taṁ disvā „ayaṁ bhadanto acchinnacīvaro bhavati[3], pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṁ dullabhaṁ jātan 'ti[4] vatthaṁ dvidhā phāletvā ekaṁ koṭṭhāsaṁ ayyassa dassāmîti“ cintetvā uttaritvā attano nivāsanaṁ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theraṁ vanditvā vatthaṁ phāletvā tass' ekakoṭṭhāsam[5] adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhabhaṅgaṁ chaḍḍetvā tass' ekaṁ kaṇṇaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāsena sakalasarīraṁ taruṇasuriyo viya ekobhāsaṁ ahosi. Sā taṁ disvā „ayaṁ[6] ayyo paṭhamaṁ na sobhi[7] idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva[8] dassāmîti“ dutiyaṁ pi koṭṭhāsaṁ datvā „bhante ahaṁ bhave carantī uttamarūpadharā bhaveyyaṁ, maṁ disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātuṁ[9] mā asakkhi[10], mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“ 'ti patthanaṁ ṭhapesi. Thero anumodanaṁ katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī[11] tasmiṁ kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahosi. — Atha tasmiṁ nagare kattikachaṇaṁ ghosayiṁsu, kattikapuṇṇamāya nagaraṁ sajjayiṁsu. Ahipārako attano ārakkhaṭṭhānaṁ gacchanto taṁ āmantetvā „bhadde

[1] Bds omit guṇā. [2] Bd ghaṭanaku-. [3] Bds bhavissati. [4] Bds adds taṁ. [5] Bd sā taṁ koṭhāsaṁ. [6] Bds mayhaṁ. [7] Bd -ati. [8] Bd etasseva. [9] Bds sandhāretuṁ. [10] Cks -īti. [11] Bds saṁsaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo[1], rājā nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto paṭhamaṁ imaṁ gehadvāraṁ āgamissati, mā kho tassa attānaṁ dassesi, so hi taṁ disvā satiṁ upaṭṭhāpetuṁ na sakkhissatîti" āha. Sā gacchantaṁ[2] „ahaṁ jānissāmîti". Tasmiṁ gate dāsiṁ[3] āṇāpesi: „rañño imaṁ gehadvāraṁ āgatakāle mayhaṁ āroceyyāsîti". Atha suriye atthaṁgate uggate puṇṇacande[4] devanagare[5] viya alaṁkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu[6] rājā sabbālaṁkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccagaṇaparivuto mahantena yasena nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṁ agamāsi, taṁ pana gehaṁ manosilāvaṇṇapākāraparikkhittaṁ alaṁkataṁ dvāraṭṭālakaṁ sobhaggappattaṁ pāsādikaṁ. Tasmiṁ khaṇe dāsī Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṁ gāhāpetvā kinnarīlīḷhāya[7] vātapānaṁ nissāya ṭhitā rañño pupphāni khipi. So taṁ ulloketvā[8] kilesamadamatto satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ asakkonto „Ahipārakass' etaṁ gehan" ti sañjānitum pi nâsakkhi. Atha sārathiṁ āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṁ kassa nu 'daṁ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṁ,
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṁ· pabbatagge va acci. 57.

2. Dhītā n' ayaṁ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n' ayaṁ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id' eva[9] puṭṭho:
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudan ti kassa nu[10] idaṁ, paṇḍumayenā 'ti rattiṭṭhikāmayena[11], dissatîti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggîti[12] analajālakkhandho[13],

[1] C^s kattikarattikacchaṇo, B^d -ratti gāro chaṇo. [2] B^{ds} gaccha tvaṁ sāmi. [3] C^{ks} -aṁ. [4] C^{ks} -o. [5] B^{ds} -raṁ. [6] B^d jalitesu. [7] B^d liḷāya [8] B^d disvā olo-. [9] C^k idheva, B^d imeva. [10] C^{ks} omit nu. [11] B^{ds} rattiṭhakapākāramayena. [12] C^k aggati, B^d acchiti. [13] C^{ks} naḷajā-.

dhītā nayan ti dhītā[1] nu ayaṁ, avāvaṭā ti apetābharaṇā[2] apariggahitā[3], bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṁ akkhāhîti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā[4] abhāsi:

3. Ahaṁ hi jānāmi janinda etaṁ
matyā ca petyā ca atho pi assā[5],
tath' eva[6] so puriso bhūmipāla
rattiṁdivaṁ appamatto tav' atthe. 59.

4. Iddho ca phīto[7] ca subāḷhiko[8] ca
amacco te aññataro janinda,
tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī[9] nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca taṁ jānāmîti vadati, atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmîti vadati, iddho ti samiddho, phīto[7] ti vatthālaṁkārehi phullito[10], subāḷhiko[11] ti suṭṭhu aḍḍho, nāmadheyyenā 'ti nāmena, ayaṁ hi[12] yo naṁ passati taṁ ummādeti satim assa paccupaṭṭhāpetuṁ na deti tasmā Ummadantîti vuccati.

Taṁ sutvā rājā nāmam assā thomento anantaraṁ g. ā.:

5. Ambho ambho[13] nāmam idaṁ imissā
matyā ca petyā ca kataṁ susādhu,
tathā[14] hi mayhaṁ apalokayantī
ummattakaṁ Ummadantī akāsîti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātarā ca pitarā ca, mayhan ti upayogatthe sampadānaṁ, apalokayantîti mayā apalokitā sayaṁ maṁ apalokayantī maṁ ummattakaṁ akāsîti attho.

Sā tassa kampitabhāvaṁ ñatva vātapānaṁ thaketvā sirigabbham eva agamāsi. Rañño pi 'ssā[15] diṭṭhakālato paṭṭhāya nagarapadakkhiṇakaraṇe[16] cittam eva nâhosi. So sārathiṁ āmantetvā „samma Sunanda rathaṁ nivattehîti“ vatvā „ayaṁ

[1] Bd adds kā. [2] Bds -varaṇā. [3] Bd -ggahā. [4] Bd -āyo. [5] Cks tassā. [6] Bds taveva. [7] Ck pī-, Cs thī-, Bd phi-. [8] Bd suvaḍhito, Bs suvaddhito. [9] Bd umaddantîti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. [10] Bd puppito. [11] Bd suvaḍhito. [12] Bd ayañhi, Cks ahaṁhi. [13] so all three MSS. for aho? [14] Bd tadā. [15] Bd tassā. [16] Cks -ṇaṁka-, Bd -ṇakā-.

chaṇo amhākaṁ nânucchaviko, Ahipārakasenāpatiss' evânucchaviko, r. pi tass' evânucchavikan" ti rathaṁ nivattāpetvā pāsādaṁ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā[1] puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī,
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṁ[2]
disvāna pārāpatarattavāsiniṁ. 62.

7. Aḷārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayantī[4] maṁ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisî va pabbate. 63.

8. Tadā hi brahatī[5] sāmā[6] āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā[7] v' udikkhati. 64.

9. Kadâssu maṁ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā[8]
nārī upaññissati sīsato subhā. 65.

10. Kadâssu maṁ kañcanamāluracchadā[9]
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati[10]
brahāvane jātadumaṁ va māluvā. 66.

11. Kadâssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṁ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya[11] thālaṁ[12]. 67.

12. Yathâddasaṁ naṁ[13] tiṭṭhantiṁ sabbagattaṁ manoramaṁ
tato sakassa cittassa nâvabodhāmi kiñcanaṁ. 68.

13. Ummadantī[14] mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā[15],
na supāmi divārattiṁ sahassaṁ va parājito. 69.

[1] Ck so, Bd yā [2] Bd tadahumaññāhaṁ, Bs akhaññātaṁ. [4] Ck sa-, Cs sā-. [5] Bd brahmāhi. [6] Cs samāsemigamandā. [7] Bd phandā. [8] Bd -dbira-. [9] Bd -jālura-. [10] Cks -dissati [11] Ck phu-, Cs pu-. [12] Ck phā-. [13] Bd yadaddasantaṁ. [14] Cks -tiṁ, Bd -ti. [15] Bs -laṁ.

14\. Sakko ca[1] me varaṁ dajjā, so ca labbhetha me varo:
ekarattiṁ[2] dirattim[3] vā bhaveyyaṁ Ahipārako
Ummadantyā ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti kaṇḍasantāsena palāyitvā vanantare ṭhatvā luddaṁ olokentiyā migiyā viya mandāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisîti padumavaṇṇena karatalena pupphāni khipitvā maṁ olokentī vātapāne nisīdi, puṇḍarīkattacaṅgîti rattapadumapattavaṇṇasarīrā, dve puṇṇamāyo ti ahaṁ tadā tasmiṁ chaṇadivase taṁ pārāpatapādasamānavaṇṇaṁ rattavatthanivatthaṁ disvā tassā mukhaṁ[4] olokento ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenāpatino nivesane ti dvinnaṁ puṇṇacandānaṁ uggatattā dve puṇṇamāyo amaññiṁ, alārapamhehîti visālapakhumehi[5], subhehîti parisuddhehi, vagguhîti madhurākārehi, udikkhatîti evarūpehi nettehi yasmiṁ khaṇe oloketi, pabbate ti yathā Himavantapabbate suphullitavane[6] vīṇaṁ ādāya tantissarena attano saraṁ saṁsandentī[7] kimpurisā kimpurisassa manaṁ harati[8] evaṁ harateva me mano ti vippalapati, brahatîti[9] ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekaccavasanā ti ekaccikavasanā, ekapaṭṭanivatthā ti attho, bhantā vudikkhatîti saṇhakesā[10] puthunalāṭā āyatabhamū visālakkhī tuṅganāsā rattoṭṭhī[11] setadantā tikhiṇadāṭhā suvaṭṭagīvā tanubāhu susaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visālasoṇī[12] suvaṇṇakadalisamānarūpā[13] sā[14] uttamitthi tasmiṁ khaṇe maṁ udikkhantī bhayena vanaṁ pavisitvā puna nivattitvā luddaṁ udikkhantī bhantamigîva[15] maṁ udikkhatîti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīrakuttiyā[16] ti suphassitachekakaraṇā[17] upaññissati man ti sā subhā nārī kadā nu maṁ tehi tambhanakhehi sīsato paṭṭhāya sannatena vīrena[18] karaṇena paritosessatîti patthento vilapati, kañcanamāluracchadā[19] ti kañcanamayauracchadālaṁkārā, vilākamajjhā ti vilaggasarīrā sā, brahāvane ti mahāvane, rattasucchavîti hatthapādatalaagganakhaoṭṭhamaṁsesu lākhārasarattasamānavaṇṇā, bindutthanîti udakabubbuḷaparimaṇḍalatthanī, tato ti yadā taṁ tiṭṭhantiṁ addasaṁ tato paṭṭhāya, sakassa citassā 'ti attano cittassa anissaro jāto 'mhîti adhippāyo, kiñcanan[20] ti kiñci, ayam[21] asukā nāmā 'ti na jānāmi, ummattako jāto 'mhîti vadati, diṭṭhā ti disvāna[22], supāmîti n' eva rattiṁdivaṁ[23] niddaṁ labhāmi, so ca labbhethā 'ti yam me Sakko varaṁ dadeyya so ca me varo labheyya[24], labheyyañ c' āhaṁ varan ti attho.

Atha te amaccā[25] Ahipārakassâpi ārocayaṁsu: „sāmi rājā nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto tumhākaṁ gharadvāraṁ gantvā[26]

---

[1] Bd ce. [2] Bd -aṁ. [3] Bd dvirattaṁ. [4] Bd mukhassa sukhaṁ. [5] Cks -pamukhehi. [6] Bd supuppita-. [7] Bd -dati [8] Cks haranti. [9] Bd brahāti. [10] Bd kaṇha-. [11] Ck ratto, Bd rattāti [12] Ck -soṇi, Cs -yoni, Bd -yoni. [13] Cks -noruyā. [14] Cks omit sā. [15] Bd bhanda-. [16] Bds -dhīra-. [17] Cks supa-, Bd suphuyita-. [18] Bd dhirena. [19] Bd -jālura- [20] Bd kañci- [21] Bd aññaṁ. [22] so Cks; ditthāti disvāna wanting in Bd. [23] so Cks; Bd rattidivā. [24] so all three MSS. [25] Cks omit atha-. [26] Bd patvā.

nivattitvā pāsādaṁ abhirūḷho“ ti[1]. So attano gehaṁ gantvā Ummadantiṁ āmantetva „bhadde kacci[2] rañño attānaṁ dassesîti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭhiko rathe ṭhatvā āgato puriso atthi, ahan taṁ rājā[3] vā rājako[4] vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana[5] vutto[6], vātapāne ṭhatvā pupphāni khipiṁ[7], so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṁ sutvā „nāsito 'mhi tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṁ āruyha sirigabbhadvāre ṭhatvā rañño Ummadantiṁ nissāya vippalāpaṁ sutvā „ayaṁ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṁ alabhanto marissati, rañño ca mamañ ca aguṇaṁ mocetvā imassa mayā jīvitaṁ dātuṁ vaṭṭatîti“ attano nivesanaṁ gantvā ekaṁ daḷhamantaṁ[8] upaṭṭhākaṁ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susiracetiyarukkho atthi, tvaṁ kañci[9] ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṁ tattha balikammaṁ karonto taṁ ṭhānaṁ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘devarāja, amhākaṁ rājā nagare chaṇe vattamāne akīḷitvā va sirigabbhaṁ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṁ tattha kāraṇaṁ na jānāma, rājā[10] devatānaṁ bahūpakāro anusaṁvaccharaṁ sahassaṁ vissajjetvā balikammaṁ karoti[11], idaṁ[12] nāma nissāya rājā vippalapatîti ācikkha[13], rañño no jīvitadānaṁ dethā' 'ti yācissāmi, tvaṁ tasmiṁ khaṇe saraṁ parivattetvā[14] ‘senāpati, tumhākaṁ rañño vyādhi nāma n' atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṁ[15] labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitaṁ icchasi Ummadantiṁ assa dehîti' katheyyāsîti[16]“ evaṁ taṁ uggaṇhāpetvā uyyojesi. So gantvā tasmiṁ rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṁ ṭhānaṁ gantvā āyācite[17] tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ 'ti vatvā devataṁ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṁ pavisitvā rājanivesanaṁ abihruyha sirigabbhadvāraṁ ākoṭesi. Rājā satiṁ

[1] Bd -rūyhatīti. [2] Bd kiñci. [3] Bd adds ti. [4] Bds rājapurisoti, Cks rajako. [5] Cks omit pana. [6] Cks -e. [7] Bd -i. [8] Bd -mittaṁ, Bs duṭṭhaṁmantaṁ. [9] Bd ki-. [10] Cks omit rājā. [11] Bds kāreti. [12] Cs Bd imaṁ. [13] Bd -atha. [14] Bd paṭivattitvātāta. [15] Bd naṁ. [16] Bd vadeyyāsīti. [17] Bd -to.

upaṭṭhapetvā[1] „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṁ deva Ahipārako“ ti. Ath' assa rājadvāraṁ[2] vivari. So pavisitvā rājānaṁ vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
āgamma yakkho idam evam[3] abravi:
rañño mano Ummadantyā niviṭṭho,
dadāmi te taṁ, parivārayassū[4] 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumhākaṁ vilāpakāraṇaṁ jānanatthaṁ balikammaṁ katvā namassantassa, tan ti ahaṁ taṁ Ummadantiṁ tumhākaṁ paricārikaṁ katvā dadāmīti.

Atha naṁ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṁ yakkhâpi jānantîti“ pucchi. „Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“ ti lajji, dhamme patiṭṭhāya anantaraṁ g. ā.:

16. Puññā[5] ca dhaṁse amaro na c' amhi,
jano ca no[6] pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṁ Ummadantiṁ adiṭṭhā[7] ti. 72.

Tattha dhaṁse ti samma Ahipāraka ahaṁ tāya saddhiṁ kilesavasena paricārayanto puññato ca dhaṁseyyaṁ, tāya saddhiṁ paricāritamattena amaro ca na homi, mahājano ca me idaṁ[8] lāmakabhāvaṁ jāneyya, tato ayuttaṁ raññā katan ti garaheyya, tañ ca mama datva pacchā piyabhariyaṁ adiṭṭhā[9] tava manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnam pi vacanapaṭivacanagāthā:

17. Janinda nâññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammassa katassa jaññā
yan te mayā Ummadantī padinnā,
bhusehi rājā vanathaṁ sajāhi[10]. 73.

18. Yo pāpakaṁ kamma[11] karaṁ manusso
so maññatī: mā-y-idha maññiṁsu aññe[12],

[1] Cks -ahetvā. [2] so all three MSS for rājā dvāraṁ? [3] Bd idametad [4] Bds -cāra- [5] Cks puññañ. [6] Bd me. [7] Ck adhiṭṭhā. [8] Bd imaṁ. [9] Ck adhiṭṭā, Cs adiṭṭhe, Bd adiṭhā. [10] Bd adds rājā āha. [11] Bd kammaṁ. [12] so all three MSS. for jāni añño?

passanti bhūtāni karontam etaṁ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.

19. Añño nu te ko 'dha[1] naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā[2] piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṁ Ummadantiṁ adiṭṭhā[3]. 75.

20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṁ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṁ Ummadantiṁ bhadante
sīho va selassa guhaṁ upeti[4]. 76.

21. Na pīḷitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṁ kamma pariccajanti,
sammohitā câpi sukhena mattā
na pāpakaṁ kamma samācaranti. 77.

22. Tuvaṁ hi mātā ca pitā ca mayhaṁ
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṁ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṁ Sibba[5] karohi kāmaṁ. 78.

23. Yo issaro 'mhîti karoti pāpaṁ
katvā ca[6] so n' uttapate paresaṁ
na tena so jīvati dīgham āyu[7],
devâpi pāpena samekkhare na[8]. 79.

24. Aññātakaṁ[9] sāmikehi padinnaṁ
dhamme ṭhitā ye paṭicchanti dānaṁ
paṭicchakā dāyakā câpi[10] tattha
sukhapphalaṁ ñeva karonti kammaṁ[11]. 80.

25. Añño nu te ko 'dha[12] naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

[1] B^d aṁñe te koci. [2] B^d name sā. [3] C^k adhi-. [4] C^{ks} upehi. [5] B^d siva, B^s sivi. [6] B^d na. [7] B^d -uṁ. [8] B^d adds athassa abhipārakassa āha. [9] C^{ks} aññākataṁ. [10] B^d vāpi, C^{ks} cāpi. [11] B^d adds rājā āha. [12] B^d koci.

bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṁ Ummadantiṁ adiṭṭhā[1]. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṁ appiyā bhūmipāla
yan te mayā Ummadantī padinnā,
bhusehi rājā vanathaṁ sajāhi[2]. 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṁ
sukhena vā attasukhaṁ dahāti
yath' ev' idaṁ[3] mayha tathā paresaṁ
so[4] evaṁ jānāti sa vedi dhammaṁ. 83.
28. Añño[5] nu te ko dha[6] naro pathavyā
saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
na sā mamaṁ appiyā bhūmipāla,
piyena te dammi piyaṁ janinda,
piyadāyino deva piyaṁ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṁ[7] vadhissāmi attānaṁ kāmahetukaṁ,
na hi dhammaṁ adhammena ahaṁ vadhituṁ[8] ussahe. 86.
31. Sace tuvaṁ mayha satiṁ janinda
na kāmayāsi naraviriyaseṭṭha
cajāmi naṁ sabbajanassa Sibba[9],
mayā pamuttaṁ[10] tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyañ ce Ahipāraka tvaṁ
cajāsi katte ahitāya ty-āssa
mahā ca te upavādo pi assa
na câpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṁ sahissaṁ upavādam etaṁ
nindaṁ pasaṁsaṁ garaham pi[11] sabbaṁ,
mam etam āgacchatu bhūmipāla,
yathāsukhaṁ Sibba[12] karohi kāmaṁ. 89.

[1] Ck adhi-, adding abhipārako āha. [2] Cks -āti. [3] Cks idā, Bd idhaṁ. [4] Bd yo. [5] Cks -ā. [6] Bd koci. [7] Bd so nunāhaṁ. [8] Cks vyādhi. [9] Bd asibyā, Bs sibyā. [10] Cs pavuttaṁ. [11] Bd -hañ ca. [12] Bd sivi.

34. Yo n' eva nindaṁ na puna-ppasaṁsaṁ
ādiyatī garahaṁ no pi pūjaṁ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va[1] yathā thalamhā. 90.
35. Yaṁ kiñci dukkhaṁ ca sukhañ ca etto[2]
dhammātisāraṁ va[3] manovighātaṁ
urasā ahaṁ paccupadissāmi[4] sabbaṁ
pathavī yathā thāvarānaṁ tasānaṁ. 91.
36. Dhammātisāraṁ va[3] manovighātaṁ
dukkhañ ca n' icchāmi ahaṁ paresaṁ,
eko p' imaṁ hārayissāmi[5] bhāraṁ
dhamme ṭhito kañci na tāpayanto[6]. 92.
37. Saggūpagaṁ puññakammaṁ janinda,
mā me tuvaṁ antarāyaṁ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṁ pasanno
rājā va yaññe dhanaṁ brāhmaṇānaṁ. 93.
38. Addhā tuvaṁ katte hitesi mayhaṁ,
sakhā mamaṁ Ummadantī tuvañ ca,
nindeyyuṁ devā pitaro ca sabbe,
pāpañ ca passa[7] abhisamparāyaṁ. 94.
39. Na h' et' adhammaṁ[8] Sivirāja vajjuṁ[9]
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadantī padinnā,
bhusehi rāja vanathaṁ sajāhi. 95.
40. Addhā tuvaṁ katte hitesi mayhaṁ
sakhā mamaṁ Ummadantī tuvañ ca,
satañ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
41. Āhūniyo[10] me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo,

[1] C^k -ṭṭhi va, B^d -ṭhivi. [2] B^d ettho. [3] B^d -rañ ca. [4] so C^{ks} for upa-? B^d accuttarissāmi. [5] C^{ks} kāra-. [6] B^{ds} kiñci ahāpayanto. [7] C^{ks} māssa. [8] C^k na henadh-, B^{ds} na hetaṁdh-. [9] B^{ds} vajje. [10] C^k āhu-, C^s ahū-, B^d āhuṇeyyo.

tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṁ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṁ[1] Ahipārakā[2] tuvaṁ
dhammaṁ acārī mama kattaputta,
añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe[3] jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam[4] anuttaro si,
tvaṁ dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciram eva jīva,
dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad iṁgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṁ te desayissāmi sataṁ āsevitaṁ ahaṁ. 100.
45. Sādhu dhammaruci rājā, sādhu paññāṇavā[5] naro,
sādhu mittānaṁ adubbho[6], pāpass'[7] akaraṇaṁ sukhaṁ. 102.
46. Akkodhanassa vijite ṭhitadhammassa rājino
sukhaṁ manussā āsetha sītacchāyāya saṁghare. 102.
47. Na vâham etaṁ abhirocayāmi
kammaṁ asamekkha kataṁ asādhuṁ[8],
ye vâpi[9] ñatvā na sayaṁ karonti,
upamā imā mayhaṁ tuvaṁ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṁ jimhaṁ gacchati puṅgavo (III $\frac{111}{17}$)
sabbā tā jimhaṁ gacchanti nette jimhagate[10] sati. 104.
49. Evam evaṁ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṁ carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ dukkhaṁ seti rājā ce hoti[11] adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṁ ujuṁ gacchati puṅgavo
sabbā tā ujuṁ gacchanti nette ujugate[12] sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṁ carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ sukhaṁ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

[1] Cks saccaṁ. [2] all three MSS. -ka. [3] Cks -o. [4] Cks tav. [5] Bd -navā. [6] Bd ā-. [7] all three MSS. -ssa. [8] read: kataṁ asādhuṁ asamekkha kammaṁ? [9] Ck yoyavāpi, Cs yo vāpi. [10] Bd -aṅgate. [11] read hot'. [12] Bd ujuṁ-.

52. Na câp' ahaṁ adhammena amarattam pi patthaye
imaṁ vā paṭhaviṁ sabbaṁ vijetuṁ[1] Ahipāraka. 108.
53. Yaṁ hi kiñci manussesu ratanaṁ idha vijjati
gāvo dāso hiraññañ ca vatthiyaṁ[2] haricandanaṁ 109.
54. [Assitthiyo ratanaṁ maṇikañca
yañ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṁ careyya,
majjhe Sivīnaṁ usabho 'mhi jāto. 110.
55. Netā pitā uggato raṭṭhapālo
dhammaṁ Sivīnaṁ apacāyamāno
so dhammam evânuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111.
56. Addhā tuvaṁ mahārāja niccaṁ avyasanaṁ[3] sivaṁ
karissasi ciraṁ rajjaṁ, paññā hi tava tādisī. 112.
57. Etaṁ te[4] anùmodāma yaṁ dhammaṁ na-ppamajjasi,
dhammaṁ pamajja khattiyo raṭṭhā cavati issaro. 113.
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṁ caritvāna rāja[5] saggaṁ gamissasi[6]. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116.
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121.
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho,
idha dhammaṁ caritvāna rāja saggaṁ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṁ caritvāna saindadevā sabrahmakā[7]
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṁ rāja pamādo ti. 123.

[1] Cks -tu. [2] Bd vattiya. [3] Cks avyasaniṁ, Bd abyāsannaṁ. [4] Cks me. [5] Bd rājā. [6] Cks -ti. [7] Bd dhammañ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

Tattha sabbâpîti janinda aham p' etaṁ ekako vā paṭicchādetvā ānessāmi tasmā ṭhapetvā tañ ca mamañ ca añño sabbo pi jano[1] imassa kammassa katassa ākāramattam pi na jaññā na jānissanti[2], bhusehîti tāya saddhiṁ abhiramanto attano taṇhāvanathaṁ bhusaṁ karohi vaḍḍhehi, manorathaṁ pūrehîti, sajāhîti manorathaṁ pana pūretvā sace te na ruccati 'atha naṁ sajāhi, mayham eva paṭicchāpehi[3], kamma[4] karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṁ karonto so pacchā mā idha aññe idaṁ pāpakammaṁ maññiṁsu mā jānantū 'ti maññe ti cinteti, duccintitam[5] etaṁ tassa, kiṁkāraṇā: karontam eva hi naṁ passanti bhūtāni ye ca[6] Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā te ca naṁ passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci[7] idha imasmiṁ sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadantī piyā[8] ti evaṁ[9] saddaheyya[10], sīho va selassa guhan ti mahārāja sace taṁ tvaṁ idha na ānesi atha yathā sīho kilesapariḷāhe uppanne sīhapotikāya vasanaṭṭhānaṁ maṇiguhaṁ upeti evaṁ tassā vasanaṭṭhānaṁ gaccha, gantvā tattha attano patthanaṁ[11] pūrehîti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena puṭṭhā[12] samānā na sukhavipākadāyakakammaṁ pariccajanti, sammohitā vâpi hutvā mohena mūḷhā sukhena mattā pāpakammaṁ nāma[13] na samācaranti, yathāsukhaṁ Sibba[14] karohi kāman ti sāmi Sivirāja, attano dāsiṁ parivārentassa[15] garahā nāma n' atthi, tvaṁ yathāsukhaṁ yathājjhāsayaṁ kāmaṁ karohi, attano icchaṁ pūrehîti, na tena so jīvatîti samma Ahipāraka, yo issaro 'mhîti pāpaṁ karoti katvā ca kiṁ[16] maṁ devamanussā vakkhantîti[17] na uttasati na ottapati na so tena kammena dīghaṁ kālaṁ jīvati khippam eva marati, devatâpi ca naṁ kiṁ imassa pāparañño rajjena varam assa vālukāghaṭaṁ gale bandhitvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññātakan ti mahārāja aññesaṁ santakaṁ tehi sāmikehi padinnadānaṁ ye attano dhamme ṭhitā paṭicchanti te tattha[18] paṭicchakā ca dāyakā ca sabbe pi sukhapphalam eva kammaṁ karonti, paṭiggāhake hi paṭigaṇhante taṁ dānaṁ dāyakassa mahantaṁ vipākaṁ[19] detîti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhenā 'ti samma Ahipāraka yo attano dukkhena pīḷito taṁ dukkhaṁ parassa dahati attano sarīrato parasarīre khipati parassa vā[20] sukhena attano sukhaṁ dahati taṁ parassa sukhaṁ gahetvā attani pakkhipati attano dukkhaṁ harissāmîti paraṁ dukkhitaṁ karoti attānaṁ sukhessāmîti parasukhaṁ nāseti na so dhammaṁ jānāti, yo pana evaṁ jānāti yath' ev' idaṁ mayhaṁ sukhadukkhaṁ tathā paresan ti sa vedi dhammaṁ so dhammaṁ jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te dammîti piyena kāraṇabhūtena piyaṁ phalaṁ patthento dammîti attho, piyaṁ labhantîti saṁsāre saṁsarantā piyam eva labhanti, kāmahetukan ti samma

[1] Bd añña sabbāpi janā, Cks aññe sabbo pi jano. [2] so all three MSS. for -issati? [3] Cks -cchādehi, Bd paṭidehi. [4] all three MSS. -ṁ. [5] Bds duci-. Cks duccaritaṁ. [6] Cks va. [7] Cks konu. [8] Ck yā, Cs viyā. [9] Cks etaṁ. [10] Cks -hessati. [11] Bd manaṁ. [12] so all three MSS. [13] Bd adds manasā. [14] Bd sīvi. [15] Cs Bd -cā-. [16] Bds kam. [17] Bd ra-, Bs da-. [18] Bd nattha. [19] Bds vipphāraṁ. [20] Cks omit vā.

Ahipāraka kāmahetukaṁ ayuttakaṁ katvā[1] attānaṁ[2] vadhissāmîti[3] me parivitakko uppajjissati[4], mayhaṁ satin ti mama santakaṁ, mama santi[5] pi pāṭho, mama santikāyā[6] ti evaṁ maññamāno, sace tvaṁ taṁ na kāmesîti attho, sabbajanassā 'ti sabbe[7] seniye[8] sannipātetvā tassa sabbajanassā 'ti[9] ayaṁ mayhaṁ ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesîti tato naṁ ꜱpariggahattā[10] ānāpeyyāsi[11], adūsiyan ti anaparādhaṁ, katte ti tam eva aparena nāmena ālapati, so hi rañño hitaṁ karoti tasmā kattā[12] ti vuccati, na cāpi tyāssā 'ti evaṁ akiccakārîti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na kevalaṁ upavādam eva sace pi maṁ koci sammukhā nindissati pasaṁsissati vā dosaṁ vā pana āropento garahissati tan p' ahaṁ nindaṁ pasaṁsaṁ garahañ ca sabbaṁ sahissāmi, sabbam etaṁ mamâgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasaṁkhātā sirī ca paññāsaṁkhātā lakkhī ca thalaṭṭhānato suvuṭṭhisaṁkhātā āpo viya apeti na patiṭṭhāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisāram vā ti dhammaṁ atikkamitvā pavattaṁ[13] akusalaṁ vā yaṁ kiñci hoti, paccupadissāmîti sampaṭicchissāmi[14], thāvarānaṁ tasānan ti yathā mahāpaṭhavī khīṇāsavānañ ca puthujjanānañ ca na kiñci na paṭicchati sabbaṁ adhivāseti tath' evâham pi sabbam etaṁ paṭicchissāmi adhivāsessāmîti dīpeti, eko pi man ti ahaṁ eko[15] va imaṁ attano dukkhabhāraṁ hārayissāmi[16] vahissāmi[17], dhamme ṭhito ti vinicchayadhamme paveṇidhamme[18] tividhasucaritadhamme ṭhito hutvā, saggūpagan ti devapuññakammaṁ nām' etaṁ saggūpagaṁ hoti, yaññe[19] dhanan ti yaññadhanaṁ, ayam eva vā pāṭho, Ummadantîti Ummadantī pi mama sahāyikā tvam pi sahāyako, pitaro ti brahmāno[20], sabbe ti na kevalaṁ devabrahmuno[21] sabbe raṭṭhavāsino maṁ passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyuṁ, na hetadhamman[22] ti na hi etaṁ adhammikaṁ, yaṁ te mayā ti yasmā mayā sā[23] tuyhaṁ dinnā[24] tasmā etaṁ adhammo ti na vadissanti[25], satan ti satānaṁ Buddhādīnaṁ khantimettābhāvanāsīlācārasaṁkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni[26] samuddavelā va duraccayāni, tasmā yathā samuddo velaṁ nâtikkamati evaṁ aham pi sīlavelaṁ[27] nâtikkamāmîti[28] vadati, āhuneyyo me sîti mahārāja tvaṁ mama āhunapāhunasakkārassa[29] anucchaviko, dhātā vidhātā/casi[30] kāmapālo ti tvaṁ deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassâpi[31] dahanato vidhātā icchita-

---

[1] Cks akatvā, Bd ayuttaṁ katvā. [2] Bs adds na. [3] Bd pavissāmiti. [4] Bds uppajati. [5] so Cks for santiṁ? Bd mayhaṁ pasinti, Bs mayhaṁ seti. [6] so Cks; Bd santakāsāyā. [7] Bds -a. [8] Ck Bd -yo, Cs seniyo. [9] Bds -nassa, omitting ti. [10] Bd -hitattā. [11] Bd āneyyāsi, Ck anāpeyyāsi, Bs aneyyāsi. [12] Cks kaccā. [13] Cks -ā. [14] Cs sampaṭissacchisāmi, Bd paccuttarissāmiti sampaṭicchissami dhārayissāni, Bs paccuparissāmīti sampaṭicchā dhāressāmi. [15] Bd ekako. [16] Cks kār-, Bs tār-? [17] Cks ehiss-, Bd vah or gah-, Bs pah-. [18] Bds -niyadh-. [19] Cks -ā. [20] Ck brahmano, Cs brāhmano. [21] so Cks for -māno; Bd brahmaṇo, omitting deva. [22] all three MSS. hetaṁdh. [23] Cks omit sā. [24] Cks -aṁ. [25] Bd nevadissati. [26] Bd omits tāni. [27] Cks sīlaṁ-. [28] Bks -missāmīti. [29] Bd omits pāhuna. [30] Bds vasi. [31] Bds -sukhassāpi.

patthitānaṁ kāmānaṁ pālanato kāmapālo, tayi[1] hıtā ti tuyhaṁ dinnā[2], kāmena me ti mama patthanāya[3] Ummadantiṁ paṭicchā[4] 'ti; evaṁ Ahipārako rañño deti, rājā na mayhaṁ attho ti paṭikkhipati, gūthapatitaṁ[5] sākuṇikaṁ[6] pacchiṁ piṭṭhipādena paharitvā aṭaviyaṁ khipantā viya ubho pi naṁ jahant' eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṁ santajjento addhā hīti g. ā., tattha kattaputtā[7] 'ti pitā[8] pi 'ssa kattā va[9] tena taṁ evaṁ ālapati, i. v. h.: addhā tvaṁ ito pubbe mayhaṁ sabbaṁ dhammaṁ acari hitam eva[10] akāsi, ajja[11] pana paṭipakkho hutvā bahuṁ[12] kathesi, mā evaṁ vippalapi, añño nu te dipado naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṁ kattā[13], sace hi ahaṁ viya añño rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto aruṇe yeva tava sīsaṁ chindāpetvā taṁ attano ghare kareyya, ahaṁ pana akusalabhayen' eva na karomi, tuṇhī hohi, na me tāya[14] attho ti santajjesi; so taṁ sutvā puna pi kiñci vattuṁ asakkonto rañño thutivasena tvaṁ nū[15] 'ti g. ā., tass' attho mahārāja tvaṁ ñeva sakala-Jambudīpe sabbesaṁ narindānaṁ seṭṭho tvaṁ anuttaro tvaṁ vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṁ[16] gopāya tena dhammagū tesaṁ[17] vidahitattā dhammavidū tvaṁ sumedho[18] tvam yaṁ dhammaṁ gopesi ten' eva gutto, ciraṁ jīva dhammañ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka rāja pavarā[19] 'ti; atha rājā dh. desento taḍiṁghā 'ti ādim ā., tattha iṁghā 'ti codanatthe nipāto, yasmā mam tvaṁ codesi tasmā ti attho, satan ti Buddhādīhi sappurisehi āsevitaṁ, sādhū ti sundaro[20] pasattho vinicchayapaveṇisucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitaṁ jahanto pi akiccaṁ na karoti tasmā sādhu, paññāṇavā ti ñāṇasampanno, mittānaṁ adubbho ti mittassa adubbhanabhāvo[21], ṭhitadhammassā 'ti patiṭṭhitatividhadhammassa, āsethā 'ti āseyyum nisīdeyyuṁ, desanāsīsam ev' etaṁ[22], cattāro iriyāpathe sukhaṁ kappeyyun ti ayaṁ pan' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadārañātimittānaṁ sītacchāyāya, saṁghare ti saṁghare attano gehe adhammabalidaṇḍadīhi anupaddutasukhaṁ passeyyun[23] ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahipāraka yaṁ etaṁ[24] asamekkhitvā kataṁ asādhukammaṁ etaṁ ahaṁ na rocayāmi, ye vāpi ñatvāna ti ye vā pana rājāno ñatvā tulayitvā tīretvāosayam karonti tes' āhaṁ kammaṁ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṁ pan' atthe tvaṁ mayhaṁ imā dve upamā suṇohi, jimhan ti vaṁkaṁ, nette ti yo tā gāviyo neti[25] tasmiṁ jeṭṭhakausabhe, pagevā 'ti tasmiṁ adhammaṁ carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotīti attho, dhammiko ti cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kāreti[26], amarattan ti devattaṁ, ratanan ti saviññāṇakaratanaṁ[27], vatthiyan ti kāsikavattham eva, assitthiyo ti vātasamagatiasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanaṁ maṇikañcā 'ti sattavidharatanañ ca māṇikkamayabhaṇḍañ ca[28], abhipāla-

---

[1] Cks tayā. [2] Cks -a. [3] Bs kāmena. [4] Cks -a. [5] Bds bhūmiyaṁ pa-. [6] Cks -ka, Bd -ṇinaṁ. [7] all three MSS. kattha-. [8] so all three MSS. [9] Ck katthā va, Bd kattā ca. [10] Bd adds vaḍhimeva. [11] Bd idāni. [12] Cks -u. [13] Cks katvā. [14] Bd ettāya. [15] Cks nūnā. [16] Bd -paveṇiya-. [17] Cks -guttosaṁ. [18] Bd adds so. [19] Ck carā, Cs pacarā, Bds javarā. [20] Cks add ti. [21] Cks -bhāge. [22] Bd eva cetaṁ. [23] Cks vase-. [24] Bd yathā taṁ. [25] Cks neneti. [26] Bd -ento. [27] Bds saviññāṇakāviññāṇakaratanaṁ. [28] Ck māṇi-, Bds mahagghabhaṇḍakañca.

yantîti alaṁkarontā[1] rakkhanti, na. tassā 'ti tassa cakkavattirajjassâpi hetu na visamaṁ careyya[2], usabho 'smîti yasmā ahaṁ Sivīnaṁ majjhe jeṭṭhakarājā hutvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇam[3] pi visamaṁ na carāmîti attho, netā ti mahārājānaṁ[4] kusalesu patiṭṭhapetvā devanagaraṁ netā hitakāraṇena tassa pitā[5] Sivirājā kira dhammarājā[6] ti sakala-Jambudīpe ñātattā uggato samena raṭṭhaṁ pālanato[7] raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnaṁ porāṇakarājūnaṁ paveṇidhammaṁ apacāyamāno, so ti so ahaṁ tam eva dhammaṁ cintemi[8] manasikaromi, na vatte ti[9] tena kāraṇena attano cittassa vase na vattāmi; evaṁ M-assa dhammakathaṁ sutvā Ahipārako thutiṁ karonto addhā hîti ādim ā., na pamajjasîti attanā[10] kathitadhammaṁ[11] na-ppamajjasi tatth' eva vattesi, dhammaṁ pamajjā 'ti[12] dhammaṁ pammussitvā[13] agativasena gantvā[14]; evaṁ so tattha[15] thutiṁ katvā dhammacariyāya niyojento[16] uttariṁ dasagāthā[17] abhāsi, tā[18] heṭṭhā Tesakuṇajātake vaṇṇitā va.

Evaṁ Ahipārakasenāpatinā rañño dhamme desite rājā Ummadantiyā paṭibaddhacittaṁ vinodesi.

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi Ānando ahosi, Ahipārako Sāriputto, Ummadantī Uppalavaṇṇā, sesaparisā Buddhaparisā, Sivirājā aham evā" 'ti. Ummadantījātakaṁ.

3. Mahābodhijātaka.

Kinnu daṇḍaṁ kimājinan ti. Idaṁ S. J. v. paññāpāramiṁ ā. k. Vatthuṁ Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S. „na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoṭivibhavassa udiccabrāhmaṇamahāsālassa[17] kule nibbatti[18], Bodhikumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[19] uggahitasippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme pahāya Himavantapadesaṁ pavisitvā paribbājakapabbajjaṁ

---

[1] Bds ālokaṁkarontā. [2] Cks mareyyuṁ. [3] Bd -kār-. [4] Bds mahājanaṁ. [5] Bds hitā. [6] Bds dhammacārī. [7] Bd raṭhapālayanatāya. [8] Bd anucintayanto. [9] Bds yasmā in the place of manasi - - ti. [10] Bds -no. [11] Bd -e. [12] Cks parimajjasīti. [13] Bd samussitvā. [14] Bds ag-. [15] Bds tassa. [16] Bs dhammañcarā ti uyyojento, Bs -yojento. [17] Bds uttari tassa osānagāthā. [18] Cks te. [19] Cks -la. [20] Cks -itva. [21] Bd -yaṁ.

pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṁ vasitvā vassārattasamaye Himavantā oruyha cārikaṁ caranto anupubbena Bārāṇasiṁ[1] patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājakasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṁ pāpuṇi. Tam enaṁ sīhapañjare ṭhito rājā disvā tassa upasame pasīditvā taṁ attano bhavanaṁ pavesetvā rājapallaṁke nisīdāpetvā katapaṭisanthāro thokaṁ dhammakathaṁ sutvā nānaggarasabhojanaṁ dāpesi. M. bhattaṁ gahetvā cintesi: „idaṁ rājakulaṁ nāma bahudosaṁ bahupaccāmittaṁ hoti[2], ko nu kho mama uppannaṁ bhayaṁ nittharissatîti[3]“ so avidūre ṭhitaṁ rājavallabhaṁ ekaṁ piṅgalasunakhaṁ[4] disvā mahantaṁ[5] bhattapiṇḍaṁ gahetvā tassa dātukāmatākāraṁ[6] dassesi. Rājā ñatvā sunakhassa bhājanaṁ āhārāpetvā bhattaṁ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṁ niṭṭhāpesi. Rājâpi tassa[7] paṭiññaṁ gahetvā antonagare[8] rājuyyāne paṇṇasālaṁ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṁ tattha vāsesi[9], devasikañ c' assa dve tayo vāre upaṭṭhānaṁ agamāsi, bhojanakāle pana M. niccaṁ rājapallaṁke yeva nisīdati, rājabhojanam eva bhuñjati, evaṁ dvādasa saṁvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca amaccā atthañ ca dhammañ ca anusāsanti, tesu eko ahetuvādi[10] eko issarakāraṇavādi[11] eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi[12]. Tesu ahetukavādi „ime sattā saṁsārasuddhikā“ ti mahājanaṁ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṁ loko issaranimmito“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi „imesaṁ sattānaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā uppajjamānaṁ[13] pubbekaten' eva uppajjatîti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā[14] nāma n' atthi, ayaṁ loko ucchijjatîti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi[12] „mātāpitaro pi māretvā attano va attho kāmetabbo[15]“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

---

[1] Cks iyaṁ. [2] Cks -mittā honti. [3] Ck nitta-. [4] Bd siṅgāla-. [5] Bd mahāsatto. [6] Cks -makākāraṁ. [7] Bd ssa. [8] Cks attano nagare. [9] Bd tasmiṁ vāsāpesi. [10] Ck he-, Bd ahetukavādi. [11] Cks -ṇamittavādi. [12] Bd khetta-. [13] Bd -ñānaṁ. [14] Cs -kaṁgatā, Bd -kaṁgato. [15] Bd kātabbo.

lañcakhādakā hutvā assāmikaṁ sāmikaṁ[1] karonti. Ath' ekadivasaṁ eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-aṁ bhikkhāya rājagehaṁ pavisantaṁ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñjamānā vinicchayāmacce lañcaṁ gahetvā lokaṁ vināsente kasmā ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa hatthato lañcaṁ gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“ ti paridevi. So tasmiṁ kāruññavasena vinicchayaṁ gantvā dhammena vinicchinitvā sāmikaṁ ñeva sāmikaṁ akāsi, mahājano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhukāraṁ adāsi. Rājā taṁ saddaṁ sutvā „kiṁsaddo nāmâyan“ ti pucchitvā taṁ atthaṁ sutvā katabhattakiccaṁ M-aṁ upanisīditvā pucchi: „bhante ajja kira vo[2] aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“ 'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vaḍḍhi[3] bhavissatîti[4] ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahārāja, mayaṁ pabbajitā nāma, n' etaṁ amhākaṁ kamman“ ti. „Bhante mahājane kāruññena kātum vaṭṭati, tumhe sakaladivasaṁ mā vinicchinatha, uyyānato pana idhâgacchantā[5] vinicchayaṭṭhānaṁ gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha, bhutvā uyyānaṁ gacchantā cattāro, evaṁ mahājanassa vaḍḍhi[3] bhavissatîti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā okāsaṁ[6] na[7] labhiṁsu, te pi amaccā lañcaṁ alabhantā duggatā hutvā cintayiṁsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinanakālato[8] paṭṭhāya mayaṁ kiñci na labhāma, handa naṁ rājaveriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā mārāpemā[9]“ 'ti te rājānaṁ upasaṁkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākaṁ anatthakāmo“ ti asaddhahantena raññā[10] „sīlavā esa ñāṇasampanno, na evaṁ karissatîti“ vutte „mahārāja, tena[11] sakalanagaravāsino attano hatthe katā[12], kevalaṁ amhe yeva

---

[1] Bd adds sāmikaṁ assāmikaṁ [2] Bds te. [3] Bd vuḍḍhi. [4] Bd -ssati [5] Bd -o [6] Cks lañcaṁ. [7] Cks alabh- in the place of na labh-. [8] Ck -cchinakā-, Bd -cchanakā-. [9] Bds -pessāmā. [10] Cks -tenaṁ rañño. [11] Bd adds hi. [12] Cs kathā. Bd katvā.

pañca jane kātuṁ na sakkoti[1], sace amhākaṁ na saddahatha tassa idhâgatakāle parisaṁ olokethā“ 'ti āhaṁsu. Rājā „sādhū“ 'ti sīhapañjare ṭhito taṁ āgacchantaṁ olokento parivāraṁ disvā attano aññāṇena aṭṭakārakamanusse tassa parivāro ti maññamāno bhijjitvā te amacce pakkosāpetvā „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṁ devā“ 'ti. „Oḷārikaṁ aparādhaṁ apassantā naṁ[2] kathaṁ gaṇhāpessāmā[3]“ 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṁ parihāyantaṁ disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā sayam eva palāyissatîti“. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena tassa parihāraṁ hāpesi. Paṭhamadivasaṁ tāva taṁ tucchapallaṁke yeva nisīdāpesuṁ, so pallaṁkaṁ disvā va rañño paribhinnabhāvaṁ ñatvā uyyānaṁ gantvā taṁ divasam eva pakkamitukāmo hutvā „ekantena[4] ñatvā pakkamissāmîti[5]“ na pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallaṁke nisinnassa rañño pakkabhattañ ca aññañ ca gahetvā missakabhattaṁ adaṁsu, tatiyadivase mahātalaṁ pavisituṁ adatvā sopānasīse yeva ṭhapetvā missakabhattaṁ adaṁsu, so taṁ ādāya uyyānaṁ gantvā bhattakiccaṁ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde ṭhapetvā kaṇājakabhattaṁ adaṁsu[6], tam pi gahetvā uyyānaṁ gantvā bhattakiccaṁ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-Bodhiparibbājako sakkāre parihāpite[7] pi na pakkamati, kin ti[8] karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase[9] yeva palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṁ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha naṁ mahārājā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesaṁ yeva hatthe khagge ṭhapetvā „sve antaradvāre ṭhatva pavisantass' eva sīsaṁ chinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ katvā kañci[10] ajānāpetvā vaccakuṭiyaṁ pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „sve āgantvā evaṁ karissāmā“ 'ti

---

[1] Bd sakkā. [2] Bd omits naṁ. [3] Bd -hāmā. [4] so Cks for ekaṁsena? Bd pikantena. [5] Cks -missatīti. [6] Bd adds so. [7] Cks -to. [8] Bds add naṁ. [9] Bd -saṁ. [10] Bd ki-.

aññamaññaṁ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṁsu[1]. Rājâpi sāyaṁ bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā mucciṁsu[2], sayane assādam alabhanto aparāparaṁ parivatti. Atha naṁ aggamahesī upanipajji, so tāya saddhiṁ sallāpamattam pi na kari, atha naṁ sā „mahārāja, kin nu kho sallāpamattam pi na karotha, api nu[3] me koci aparādho atthîti" pucchi. „N' atthi devîti, api ca kho Bodhiparibbājako kira amhākaṁ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghātanatthāya pañca amacce āṇāpesiṁ, te taṁ hanitvā[4] khaṇḍākhaṇḍikaṁ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṁ dvādasa saṁvaccharāni bahuṁ dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmîti". Atha naṁ sā[5] „sace te deva so paccatthiko jāto taṁ ghātento kiṁ socasi, paccatthikaṁ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo kātabbo, mā cintayitthā[6]" 'ti assāsesi. So tassā vacanena paṭiladdhassāso niddaṁ okkami. Tasmiṁ khaṇe koleyyako piṅgalasunakho[7] taṁ kathaṁ sutvā „sve mayā attano balena tassa jīvitadānaṁ dātuṁ vaṭṭatîti" cintetvā punadivase pāto va pāsādā oruyha mahādvāraṁ āgantvā ummāre sīsaṁ katvā M-assa āgamanamaggaṁ[8] olokento nipajji. Te khaggahatthâpi amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre[9] aṭṭhaṁsu. Bo. pi velaṁ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṁ āgacchi[10], atha naṁ sunakho disvā mukhaṁ vivaritvā catasso dāṭhā dassetvā „kiṁ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṁ na labhasi, amhākaṁ rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khaggahatthe antaradvāre[11] ṭhapesi, mā tvaṁ nalāṭena maccuṁ gahetvā āgami[12], sīghaṁ[13] pakkamā" 'ti mahāsaddena viravi. So sabbarudaññutāya tam atthaṁ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṁ

[1] Bd -aṁsu. [2] Bd muñc-. [3] Bds add kho. [4] Bds te pana naṁ māritvā. [5] Bd adds āha. [6] Bd socittā. [7] Bd siṅgāla-. [8] Ck -mattaṁ. [9] so Cks for antaradvāre? Bds ānantare. [10] Cs āgañchi, Bds agamāsi. [11] Bd dvārantare. [12] Bds ṃgamāsi. [13] Bd siṅgaṁ.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājâpi sīhapañjare ṭhito taṁ āgacchantañ c' adisvā „sace ayaṁ mama paccatthiko[1] uyyānaṁ gantvā balaṁ sannipātetvā kammasajjo bhavissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanasajjo bhavissati, jānissāmi tāv' assa kiriyan" ti uyyānaṁ gantvā M-aṁ attano parikkhāre ādāya „gamissāmîti" paṇṇasālato nikkhamantaṁ caṁkamanakoṭiyaṁ disvā vanditvā ekamantaṁ ṭhito paṭhamaṁ g. ā.:

1. Kin nu daṇḍaṁ kim ajinaṁ kiṁ chattaṁ kiṁ upāhanaṁ
kiṁ aṁkusañ ca pattañ ca saṁghāṭiñ câpi brāhmaṇa
taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disan ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṁ amhākaṁ gharaṁ āgacchanto daṇḍādīni gaṇhāsi, ajja pana kena kāraṇena daṇḍañ ca ajinañ ca chattupāhanañ ca mattikapasibbakolambanaṁ[2] aṁkusañ ca mattikāpattañ ca saṁghāṭiñ cā 'ti sabbe p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, kataran nu disaṁ patthesi, kattha gantukāmo sîti pucchi.

Taṁ sutvā M. „ayaṁ attanā katakammaṁ na jānātîti maññe ti, jānāpessāmi nan" ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
nâbhijānāmi soṇena piṅgalena[3] abhinikūjitaṁ[4]. 125.

3. Sv-āyaṁ ditto[5] va nadati sukkadāṭhaṁ vidaṁsayaṁ[6]
tava sutvā sabhariyassa vītasaddhassa[7] mam patîti. 126.

Tattha abhinikūjitan[8] ti etena[9] tava sunakhena evaṁ mahāviravena viravitaṁ na jānāmi, ditto[5] vā 'ti dappito[10] viya, sabhāriyassā 'ti tava sabhariyassa mama māraṇatthāya pañcannaṁ[11] amaccānaṁ āṇattabhāvaṁ kathentassa sutvā tvaṁ kiṁ[12] aññattha bhikkhaṁ na labhasi rañño[13] te vadho āṇatto idha mâgacchîti[14] ditto[5] va nadatîti, vītasaddhassa[15] mampatîti mam' antare vigatasaddhassa[16] tava vacanaṁ sutvā evam nadatîti ā.

Tato rājā attano dosaṁ sampaṭicchitvā[17] khamāpento catutthaṁ g. ā.:

[1] Bd[s] add bhaveyya. [2] Bd -na, Bs -ka. [3] Bd siṅgā-. [4] Cks abhinikujjitaṁ for nikūjitam? Bd -nābhinikujitaṁ. [5] Bd diṭho. [6] Bd vidh-. [7] Ck -sabbassa, Cs bhītasaṇḍassa? Bd vigatisaddassa. [8] Cks -kujji-. [9] Bs evaṁ. [10] Bd dippa-, Bs dammi-. [11] Cks -ānam. [12] Bds kiṁ tvaṁ. [13] Bds -ā. [14] Cs -gañchīti. [15] Ck viyasaddhasaddhassa, Cs vīnasaddhassa, Bd vigatasaddassa. [16] Bd -saddassa. [17] Bds add taṁ.

4. Ahu esa kato doso yathā 'bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā 'ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṁ etaṁ mayā[1] āṇattaṁ ayaṁ me doso esa panâhaṁ idāni adhikataraṁ tava[2] pasīdāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā[3] ti.

Taṁ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādisena parapattiyena apaccakkhakārinā saddhiṁ na vasantîti“ vatvā tassa anācāraṁ pakāsento ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi[4] sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṁ mama. 128.

6. Abbhantaraṁ pure āsi tato majjhe tato bahi,
purā niddhamanā hoti sayam eva cajām' ahaṁ. 129.

7. Vītasaddhaṁ na seveyya udapānaṁ v' anodakaṁ,
sace pi naṁ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṁ. 130.

8. Pasannam eva seveyya appasannaṁ vivajjaye,
pasannaṁ payirupāseyya rahadaṁ[5] va udakatthiko. 131.

9. Bhaje bhajantaṁ purisaṁ abhajantaṁ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṁ na bhājati. 132.

10. Yo bhajantaṁ na bhajati sevamānaṁ na sevati
sa ve manussapāpiṭṭho[6] migo sākhassito yathā. 133.

11. Accābhikkhaṇasaṁsaggā asamosaraṇena ca
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.

12. Tasmā nâbhikkhaṇaṁ gacche na ca gacche cirāciraṁ
kālena yācaṁ yāceyya evaṁ mittā na jīrare[7]. 135.

13. Aticiraṁnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho taṁ gacchāma purā te homa appiyā ti. 136.

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamaṁ eva tava nivesane mama odano[8] sabbaseto ahosi, yaṁ tvaṁ bhuñjasi tam eva maṁ dāpesîti attho, tato ti tato pacchā paribhedakānaṁ vacanaṁ gahetvā tava mayi virattakāle[9] missakodano jāto, idānîti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññāṇassa kho[10] tava santikā idāni mama pakkamituṁ kālo, abbhantaran ti paṭhamaṁ mama

---

[1] Bd saccaṁ mayā evaṁ. [2] Cks va. [3] Bd -ī. [4] Cks vi. [5] Bd dahadaṁ. [6] Cks -ssā-. [7] Bds jiyyare. [8] Cks -ne. [9] Bd adds pi sabalo. [10] Bds aguṇaññussa for aññ-.

abbhantaraṁ āsi[1] alaṁkatamahātalaṁ[2] ussitasetacchatte rājapallaṁke yeva maṁ nisīdāpesuṁ, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotîti yāva gīvāya gahetvā nikkaḍḍhanā[3] na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṁ udapānaṁ patto puriso udakaṁ apassanto kalalaṁ viyūhitvā anukhaṇeyya tathâpi taṁ vāri kaddamagandhiyaṁ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva vītasaddhaṁ payirupāsantena[4] laddhapaccayâpi[5] parittā c' eva lūkhā ca amanuññā aparibhogārahā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṁ, rahadan[6] ti gambhīraṁ mahārahadaṁ, bhajantan ti attānaṁ bhajantam eva bhajeyya[7], abhajantan 'ti paccatthikaṁ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatîti yo puriso attānaṁ bhajantaṁ hitacittaṁ puggalaṁ na bhajati so asappurisadhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmako patikiṭṭho[8] sabbapacchimako, sākhassito ti makkaṭo, accābhikkhaṇasaṁsaggā ti ativiya abhiṇhasaṁsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṁ yācanāya mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāsena mayi mettiṁ bhindi, tasmā ti yasmā accābhikkhaṇasaṁsaggena asamosaraṇena ca mittā jīranti tasmā, ciraciran ti cirakālaṁ vītināmetvā ciraṁ[9] na gaccheyya na upasaṁkameyya[10], yācan ti yācitabbabhaṇḍakaṁ yuttakālena yāceyya, na jīrare[11] ti evaṁ mittā na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa tāva[12] āmantetvā evaṁ gacchāmā 'ti.

Rājā āha:

14. Evañ ce[13] yācamānānaṁ añjaliṁ nâvabujjhasi
parivārakānaṁ sattānaṁ vacanaṁ na karosi no
evan taṁ abhiyācāma puna kayirāsi pariyāyan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasîti sace bhante imaṁ[14] yācantena mayā kataañjaliṁ na jānāsi, na patigaṇhāsîti attho, pariyāyan ti puna idhāgamanāya ekaṁ vāraṁ kāreyyāsîti yācati

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṁ antarāyo na hessati
tuyhaṁ câpi[15] mahārāja mayhañ ca[16] raṭṭhavaddhana[17]
app-eva nāma passema[18] ahorattānam accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṁ nānā hutvā viharantānaṁ amhākaṁ antarāyo[19] na hessati, tuyhañcā[20] 'ti sace tuyhaṁ vā mayhaṁ vā[21] jīvitaṁ pavattissatîti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

---

[1] C^k asi, B^d āsanaṁ. [2] C^k -thalaṁ, B^ds -talamhi. [3] B^d nikaḍhamāno. [4] C^k -pāsa, C^s -pāsanto. [5] C^k laddhāyapipaccayā. [6] B^d dahadan. [7] C^ks add na. [8] B^d -kuṭho. [9] C^ks cirā. [10] C^ks -me. [11] B^ds jiyyare. [12] C^ks tava. [13] B^ds evaṁ te. [14] B^ds evaṁ. [15] B^ds vāpi. [16] B^ds mayhaṁ vā. [17] B^d -ḍhana. [18] C^ks -āma. [19] C^ks -yaṁ. [20] B^ds -ṁvā. [21] C^ks omit vā. B^d omits mayhaṁ vā

Evaṁ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi mahārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiṁ sabhāgaṭṭhāne bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Himavantokāsam eva gantvā kiñci kālaṁ vasitvā puna otaritvā ekaṁ paccantagāmaṁ nissāya araññe vihāsi[1]. Tassa pana gatakālaṁ paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilopaṁ karontā cintayiṁsu: „sace Mahābodhiparibbājako punâgamissati jīvitaṁ no n' atthi, kin nu khv-assa[2] anāgamanakāraṇaṁ kareyyāmā“ 'ti. Atha nesaṁ etad ahosi: „ime sattā paṭibaddhaṭṭhānaṁ nāma jahituṁ na sakkonti, kin nu khv-assa[2] idha paṭibaddhaṭṭhānan“ ti, tato „rañño aggamahesîti“ ñatvā „ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ so imaṁ nissāya āgaccheyya, paṭigacc' eva[3] naṁ mārāpessāmā“ 'ti te rājānaṁ etad avocuṁ: „deva ime divase nagare ekā[4] kathā suyyatîti“. „Kiṁkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca[5] devī ca aññamaññaṁ sāsanapaṭisāsanaṁ pesessantîti[6]“. „Kin ti katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṁ: ‘sakkhasi[9] nu kho attano balena rājānaṁ mārāpetvā mama setacchattaṁ dātun' ti, tāya pi 'ssa pesitaṁ: ‘rañño māraṇan nāma mama bhāro, khippaṁ āgacchatū' 'ti“. Rājā tesaṁ punappuna kathentānaṁ saddahitvā „idāni kiṁ kātabban“ ti pucchitvā „deviṁ māretuṁ vaṭṭatîti“ vutte anupaparikkhitvā[8] va „tena hi taṁ tumhe māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṁ[9] chinditvā vaccakūpe khipathā“ 'ti ā. Te tathā kariṁsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā mātā māritā“ ti rañño paccatthikā ahesuṁ. Rājā mahābhayappatto ahosi. M. paramparāya taṁ pavattiṁ sutvā cintesi: „ṭhāpetvā maṁ añño kumāre saññāpetvā pitaraṁ khamāpetuṁ samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitaṁ dassāmi kumāre ca pāpato mocessamîti“ so punadivase paccantagāmaṁ pavisitvā manussehi dinnaṁ makkaṭamaṁsaṁ khāditvā

[1] Bd vasi. [2] Bd khassa. [3] Bds -kacceva. [4] Cks -aṁ. [5] Bd adds kira. [6] Bds pesentīti. [7] Bd sakkā. [8] Cks -ttā [9] Bd -kaṁ.

tassa cammaṁ yācitvā[1] assamapāde sukkhāpetvā niggandhaṁ katvā nivāsesi pi pārupîti[2] pi aṁse ṭhapesi, kiṁkāraṇā[3]: „bahūpakāro[4] me“ ti vacanatthāya. So taṁ cammaṁ ādāya anupubbena Bārāṇasiṁ gantvā kumāre upasaṁkamitvā „pitu ghātakammam nāma dāruṇaṁ, taṁ vo na kātabban ti, ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṁ tumhe aññamaññaṁ samagge karissāmîti c' eva āgato, tumhe mayā[5] pahitasāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti kumāre ovaditvā antonagare uyyānaṁ pavisitvā makkaṭacammaṁ attharitvā silāpaṭṭe nisīdi. Atha naṁ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso[6] te amacce ādāya tattha gantvā M-aṁ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṁ kātuṁ ārabhi. M. tena saddhiṁ asammoditvā makkaṭacammam eva parimajji. Atha naṁ evam āha: „bhante, tumhe maṁ apaṭṭhapetvā[7] makkaṭacammam eva parimajjatha, kiṁ vo idaṁ mayā[8] bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, ahaṁ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṁ, ayaṁ me pānīyaghaṭaṁ āhari vasanaṭṭhānam sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṁ me akāsi, ahaṁ pana attano dubbalacittatāya assa maṁsaṁ khāditvā cammaṁ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipajjāmi ca, evaṁ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesaṁ vādabhindanatthāya vānaracamme vānaravohāraṁ āropetvā taṁ pariyāyaṁ sandhāya imaṁ kathaṁ kathesi. So hi tattha[9] nivatthapubbattā[10] „piṭṭhe nisīditvā vicarin[11]“ ti ā., taṁ aṁse katvā pānīyaghaṭaṁ[12] āhaṭapubbattā „pānīyaghaṭaṁ āharatîti“ ā., tena cammena bhūmiyā sammaṭṭhapubbattā[13] „vasanaṭṭhānaṁ sammajjatîti“ ā., nipannakāle tena cammena piṭṭhiyā akkantakāle pādānaṁ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam[14] me akāsîti“ ā., chātakāle pana tassa maṁsaṁ labhitvā khāditattā „ahaṁ

[1] Bd adds gahetvā. [2] Bd -pesiti. [3] Bds add cammaṁ. [4] Bd -raṁ. [5] Cks mayaṁ. [6] Bd adds hutvā. [7] Bds akathetvā. [8] Cks mahā. [9] Cs Bd tasca. [10] Ck nivatta-, Bd nivuṭha-. [11] Bd -ran. [12] Bd -ṭassa. [13] Bd sampajja-. [14] Ck vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṁsaṁ khādin[1]" ti ā. Taṁ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato" ti saññāya „passatha bho pabbajitassa kammaṁ: makkaṭaṁ kira māretvā maṁsaṁ khāditvā cammaṁ gahetvā vicaratîti" pāṇiṁ paharitvā parihāsam[2] akaṁsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano vādabhedanatthāya mama cammaṁ gahetvā[3] āgatabhāvaṁ na jānanti, na jānāpessāmi te" ti ahetukavādiṁ tāva āmantetvā pucchi: „āvuso tvaṁ kasmā paribhāsasîti[4]". „Mittadūbhikammassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā" ti. Tato M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṁ kareyya tena[5] kiṁ dukkatan" ti tassa vādaṁ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce[6] saṁgatyā[7] bhāvāya-m-anuvattati
akāmā akaraṇīyaṁ vā karaṇīyaṁ vâpi kubbati
akāmakaraṇīyasmiṁ kuv-idha[8] pāpena lippati. 139.

17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo[9] na pāpako
bhoto ce[10] vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 140.

18. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṁgatyā 'ti saṁgatiyā, channaṁ abhijātīnaṁ taṁ taṁ abhijātiṁ upagamanena, bhāvāyamanuvattatîti bhāvena anuvattatîti karaṇatthe sampadānaṁ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṁ vā karaṇīyaṁ vā ti akattabbaṁ pāpaṁ vā kattabbaṁ kusalaṁ vā, kubbatîti karoti, kuvidhā[8] 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṁ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṁ loko saṁgatiyā c' eva sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṁ dukkhaṁ paṭisaṁvedeti akāmako pāpakaṁ vā puññaṁ vā karotîti vadasi, ayaṁ tava udīraṇā sace[11] tathā evaṁ sante akāmakaraṇīyasmiṁ attano va dhammatāya pavattamāne[12] pāpe ko[13] idha satto pāpena lippati, sace hi attanā[14] akatena pi lippati[15] na koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasaṁkhāto tava bhāsitattho[16] ca atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce[17] na pāpako ahetuappaccayā[18] sattā saṁkilissantîti[19] vodayantîti[20] sukhadukkhaṁ paṭisaṁvediyantîti idaṁ bhoto vaca-

[1] Bd -dan. [2] so all three MSS. for paribhā-? [3] Bd ādāya. [4] Ck parihā-, Bd -hāsatîti. [5] Bd adds saddhiṁ. [6] Bd te. [7] Cks -gacca. [8] Bd kvacidha? [9] Cks -e for -eva? [10] Cks ve. [11] Ck sāṭe, Cs sāce. [12] Bd -no. [13] Cks papako. [14] Bd -no. [15] Bds akate pāpe na limpati. [16] Ck hā-. [17] Bds ca. [18] Bd ahetuka-. [19] Bd -ti. [20] so Bs; Cks codayantîti, Bd omits vo-.

naṁ saccaṁ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāniyā 'ti sace hi tvaṁ attano vādassa aparādhaṁ jāneyyāsi na maṁ garaheyyāsi, kiṁkāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā[1] ayaṁ mama vādaṁ karotîti maṁ pasaṁseyyāsi, attano pana vādaṁ ajānanto maṁ garahatîti[2].

Evaṁ M. taṁ niggaṇhitvā appaṭibhānaṁ[3] akāsi. So pi rājā parisati[4] maṁkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṁ bhinditvā issarakāraṇavādiṁ āmantetvā[5] „tvaṁ āvuso maṁ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṁ[6] sārato paccesîti" vatvā ā.:

19\. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitaṁ
iddhivyasanabhāvañ ca kammaṁ kalyāṇapāpakaṁ
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.

20\. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo[7] na ca pāpako
bhoto ce vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 143.

21\. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitan ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṁ kasiyā jīva tvaṁ gorakkhenā 'ti evaṁ sabbalokassa jīvitaṁ[8] saṁvidahati[9] vicāreti[10] iddhivyasanabhāvañcā 'ti issariyādibhedā iddhiyo ca ñātivināsādikaṁ vyasanabhāvañ ca sesañ ca kalyāṇapāpaṁ[11] kammaṁ yadi[12] issaro va[13] kappeti[14] karoti, niddesakārîti yadi tassa niddesaṁ āṇattiṁ eva[15] yo koci puriso karoti evaṁ sante yo koci pāpakaṁ karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpena lippati, sesaṁ purimanayen' eva veditabbaṁ, yathā ca idha evaṁ sabbattha.

Iti so ambato va[16] muggaraṁ gahetvā ambaṁ pātento viya issarakāraṇen' eva issarakāraṇavādaṁ[17] bhinditvā pubbekatavādiṁ āmantetvā „tvaṁ āvuso maṁ kiṁ paribhhāsasi yadi pubbekatavādaṁ saccaṁ maññasîti" vatvā ā.:

22\. Sace pubbekatahetu[18] sukhadukkhaṁ nigacchati
porāṇakaṁ kataṁ pāpaṁ tam eso muccate iṇaṁ,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha[19] pāpena lippati. 145.

---

[1] Cks kasmā. [2] Ck -sīti. [3] Bd -ṇaṁ. [4] Bd paribhāsati. [5] Cks omit āmantetvā. [6] Cks -nimmitavādaṁ. [7] Cks -e. [8] Cks omit jīvitaṁ. [9] Cks -hāti. [10] Bd vitar-. [11] Cks -ṇaṁ. [12] Bds add sabbaṁ. [13] Cks ca. [14] Cks -ati. [15] Bd adds seso. [16] Bd ca. [17] Cks -ṇaṁ-. [18] Cks -taṁhetu. [19] Bd kvaṁciva, Bs kocidha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo[8] na ca pāpako
bhoto ce vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhave katakammaṁ[2] kāraṇen' eva, tameso muccate inan ti yo vadhabandhanādīhi dukkhaṁ pāpunāti yadi so yaṁ tena porāṇakaṁ kataṁ pāpaṁ taṁ idāni iṇaṁ muccati evaṁ sante mamâpi esa porāṇakaiṇamokkho[3], anena hi makkaṭena pubbe paribbājakena hutvā ahaṁ makkaṭo samāno hutvā[4] khādito bhavissāmi, sv-āyaṁ idha makkaṭattaṁ patto mayā[5] paribbājakattaṁ pattena māretvā khādito bhavissati, ko idha pāpena lippatîti.

Iti so tassâpi vādaṁ bhinditvā ucchedavādiṁ abhimukhaṁ katvā[6] „tvaṁ āvuso n' atthi dinnan ti ādīni vatvā idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṁ gacchantā[7] nāma n' atthîti maññamāno kasmā maṁ paribhāsasîti[8]" santajjetvā ā.:

25. Catunnaṁ yev' upādāya[9] rūpaṁ sambhoti pāṇinam
yato ca rūpaṁ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca[10] vinassati,
ucchijjati ayaṁ[11] loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṁ kuvidha[12] pāpena lippati. 149.
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo[13] na ca pāpako
bhoto ce[14] vacanaṁ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnan ti paṭhaviādīnaṁ bhūtānaṁ, rūpan ti rūpakkhandho, tatthevā 'ti yato taṁ rūpaṁ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati[15], iminâssa[16] catumahābhūtiko hi ayaṁ puriso yadā kālaṁ karoti[17] paṭhavi[18] paṭhavikāyaṁ anupeti[19] anupagacchati āpo tejo vāyo[20] vāyokāyaṁ anupeti anupagacchati ākāsaṁ indriyāni saṁkamanti āsandipañcamā purisā mataṁ ādāya gacchanti yāva āḷāhanā pādāni paññāyanti kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti

---

[1] C^{ks} -e. [2] B^d -e. [3] B^d esa porāṇakaṁ evaṁ sabbattha iṇato mokkho. [4] B^{ds} add māretvā. [5] C^{ks} mayaṁ. [6] B^d ṭhatvā. [7] B^d katā for gatā? [8] B^d -hāsiti. [9] C^k ye up-. [10] C^{ks} -aṁ. [11] C^{ks} -tāyaṁ. [12] B^d kvacidha, B^s kocidha. [13] C^k -ne. [14] C^k te. [15] B^d anupag-. [16] B^{ds} -nātassa. [17] B^d adds tadā. [18] B^d omits pa-. [19] C^{ks} -ehi. [20] B^d omits vā.

bhasmantāhūtiyo[1] dattupaññattaṁ[2] yadidaṁ dānaṁ tesaṁ tucchā musāvilāpo[3] ye keci atthikavādaṁ vadanti bālā[4] ca paṇḍitā[4] ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti[5] param maraṇā ti imaṁ diṭṭhiṁ patiṭṭhapeti, idhevā 'ti imasmiṁ yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca[6] vinassatîti paraloke nibbattasatto gativasena idha anāgantvā tatth' eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṁ ucchijjamāne lokasmiṁ ko idha pāpena lippati.

Iti so tassa pi vādaṁ bhinditvā khattavijjavādiṁ āmantetvā „tvaṁ āvuso 'mātāpitaro māretvā attano attho kātabbo' ti imaṁ laddhiṁ ukkhipitvā caranto[7] kasmā maṁ paribhāsasîti" vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
mātaraṁ pitaraṁ haññe atho[8] jeṭṭham pi bhātaraṁ
haneyya putte ca dāre ca attho ce[9] tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā[10], ayam eva vā pātho, khattavijjācariyānaṁ[11] etaṁ nāmaṁ[12], bālā paṇḍitamānino ti bālā samānâpi paṇḍitā mayaṁ attano paṇḍitabhāvaṁ pakāsemā 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā evam āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo[13] koci attho siyā na kiñci parivajjeyya sabbaṁ haneyya vā[14] 'ti vadanti, tvam pi tesaṁ aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṁ patiṭṭhāpetvā attano laddhiṁ pakāsento ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
na tassa sākhaṁ bhañjeyya[15], mittadūbhī hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
attho me sambalenā 'ti[16] suhato vānaro mayā. 154.

32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo[17] na ca pāpako
bhoto ce[18] vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidha[19], amhākaṁ pana ācariyā evaṁ vaṇṇayanti: attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṁ vā paṇṇaṁ vā na bhañjeyya[20],

---

[1] so C^{ks}; B^{d} assantābhū-. [2] B^{d} rattu-. [3] C^{k} tuccha-, B^{d} bhilāpā, C^{ks} vilāpo. [4] C^{ks} -e. [5] B^{d} adds ucchajjati [6] C^{ks} -aṁ. [7] B^{d} vic-. [8] C^{ks} attho. [9] C^{ks} me. [10] B^{d} -vijā, C^{ks} -vidhā. [11] C^{ks} khatti-. [12] C^{k} B^{d} -a. [13] C^{ks} -e. [14] C^{ks} haneyyathā. [15] B^{d} bhindeyya. [16] B^{s} -si, B^{d} -pi. [17] C^{k} -e. [18] C^{k} me, C^{s} ve. [19] B^{s} -pidha? C^{ks} -vādi. [20] B^{d} bhijjeyya.

kiṁkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvaṁ pana evaṁ vadesi: atha atthe samuppanne samūlam api abbahe ti, mama ca[1] pātheyyena attho ahosi, tasmā sace p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṁ so tassâpi vādaṁ bhinditvā pañcasu pi tesu nippabhesu[2] nippaṭibhānesu[3] rājānaṁ āmantetvā „mahārāja, tvaṁ ime pañca raṭṭhavilopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si[4] bālo[5], evarūpānaṁ pi[6] saṁsaggena puriso diṭṭhadhammikam pi samparāyikam pi mahādukkhaṁ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño dh. desento ā.:

84. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko
pubbekatī[7] ca ucchedī yo ca khattavidho naro, 157.

85. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṁ atho aññam pi kāraye,
asappurisasaṁsaggo dukkhanto[8] kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso sayam pi pāpaṁ kareyya yo c' assa[9] vacanaṁ suṇāti taṁ aññaṁ pi kāraye, dukkhanto[8] ti evarūpehi asappurisehi saddhiṁ saṁsaggo idhaloke pi[10] paraloke pi dukkhanto[8] katukudrayo va hoti, imassa pan' atthassa pakāsanatthaṁ 'yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato' ti suttaṁ āharitabbaṁ, Godhajātaka-Sañjīvajātaka-Akittijātakādīhi[11] pi câyam attho dīpetabbo.

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṁ vaḍḍhento ā.:

86. Urabbharūpena vak' āsu pubbe
asaṁkito ajayūthaṁ upeti,
hantvā urāṇiṁ[12] ajiyaṁ ajañ ca
citrāsayitvā[13] yenakāmaṁ paleti. 159.

87. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse[14]
chadanaṁ katvā[13] vañcayantī[15] manusse
anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,
rajojallaṁ ukkuṭikappadhānam

[1] Ck cā. [2] Bd omits ca. [3] Bd omits ni-. [4] Bds nisinnesu. [5] Bd omits si. [5] Cks -ā. [6] Cks hi. [7] Ck -i, Bd katavi, Bs katti. [8] Bds dukkhandho. [9] Bd yvāyaṁ, omitting cassa. [10] Cks -loka, omitting pi. [11] Cks -kaṁ-kaṁ-, Bd -ākatti-. [12] Bd urani, Bs urаṇī. [13] so all three MSS. [14] Cks -ye. [15] all hree MSS. -i.

pariyāyabhattañ ca apānakattaṁ
pāpācarā[1] arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṁ atho aññam[2] pi kāraye,
asappurisasaṁsaggo dukkhanto[3] kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu[4] n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti[5]
[ye] parakāraṁ[6] attakārañ [ca]
ye tucchaṁ samavaṇṇayuṁ, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyyya tādiso pāpaṁ atho aññam[2] pi kāraye,
asappurisasaṁsaggo dukkhanto[3] kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṁ nâssa[7] kammaṁ kalyāṇapāpakaṁ
na bhare vaḍḍhakiṁ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṁ atthi kammaṁ kalyāṇapāpakaṁ
tasmā yantāni kārenti rājā bharati[8] vaḍḍhakiṁ. 165.
43. Yadi vassasataṁ devo na vasse na himaṁ pate
ucchijjeyya ayaṁ loko vinasseyya ayaṁ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himaṁ cânuphusīyati[9]
tasmā sassāni paccanti raṭṭhañ ca pallate ciraṁ[10]. 167.
45. Gavañ ce taramānānaṁ jimhaṁ gacchati puṅgavo (supra $\frac{222}{21}$)
sabbā tā jimhaṁ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṁ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṁ carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ dukkhaṁ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
47. Gavañ ce taramānānaṁ ujuṁ gacchati puṅgavo
sabbā tā ujuṁ gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṁ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi[11] dhammaṁ carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ sukhaṁ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
49. Mahārukkhassa phalino āmaṁ chindati yo phalaṁ
rasaṁ c' assa na jānāti bījaṁ c' assa vinassati. 172.

[1] Bd -cārā. [2] Cks -e [3] Bd dukkhandho. [4] Bds yamāhu. [5] so Cks; Bd ahetuñca avindiye. [6] Cks pakā-. [7] Bds nassa. [8] Bd labhati. [9] Ck -seyyasi, Cs -siyyasi, Bd cānuphusīyati. [10] Bd pāleti cīraṁ. [11] Cks omit pi.

50. Mahārukkhūpamaṁ raṭṭhaṁ adhammena yo pasāsati
rasañ c' assa na jānāti raṭṭhañ c' assa vinassati. 173.

51. Mahārukkhassa phalino pakkaṁ chindati yo phalaṁ
rasañ c' assa vijānāti bījaṁ c' assa na nassati. 174.

52. Mahārukkhūpamaṁ raṭṭhaṁ dhammena yo pasāsati
rasañ c' assa vijānāti raṭṭhañ c' assa na nassati. 175.

53. Yo ca rājā janapadaṁ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.

54. Tath' eva negame hiṁsaṁ[1] ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalīkare[2] sa kosena virujjhati. 177.

55. Pahāravarakhettaññū saṁgāme katanissame[3]
ussite hiṁsayaṁ[4] rājā sa balena virujjhati. 178.

56. Tath' eva isayo hiṁsaṁ[5] saññate[6] brahmacārayo[7]
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.

57. Yo ca rājā adhammaṭṭho bhariyaṁ hanti adūsikaṁ
luddaṁ pasavate[8] ṭhānaṁ puttehi ca virujjhati. 180.

58. Dhammaṁ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṁseyya puttadāre samañ care. 181.

59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182.

Tattha vakāsu[9] pubbe ti vako āsu[10] pubbe, āsu[10] 'ti nipātamattaṁ, i. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa naṅguṭṭhamattam eva dīghaṁ, taṁ pana so antarasatthimhi[11] pakkhipitvā urabbharūpena asaṁkito ajayūthaṁ upeti, tattha urāṇikañ[12] ca ajikañ ca ajañ ca hantvā yenakāmaṁ paleti, tathāvidheke ti[13] tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjāliṅgena chadanaṁ katvā attānaṁ chādetvā madhuravacanā[14] hitakāmā viya hutvā lokaṁ vañcenti[15], anāsakā ti ādi tesaṁ chādanaṁ dassanatthaṁ vuttaṁ, ekacce hi mayaṁ anāsakā na kiñci[16] āharemā 'ti manusse vañcenti[15], apare mayaṁ thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṁ rajojallaṁ chādanaṁ, aññesaṁ ukkuṭikappadhānaṁ, te gacchantâpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṁ sattāha-

[1] Ck bhisaṁ, Cs bhiṁsaṁ. [2] Cks -ne-. [3] Bds -niyame. [4] all three MSS. hisayaṁ. [5] Cs Bd hisaṁ [6] Bd saṁyame. [7] Bd -riyo. [8] Ck pavane, Cs pavasate. [9] Bd -āssu [10] Bd assu. [11] Ck -sakkhimhi. [12] Bd ura-. [13] Cks omit ta-. [14] Bd -nādīhi. [15] Bd -anti. [16] Cks kañci.

dasāhādivārabhojanasaṁkhātaṁ[1] pariyāyabhattaṁ chadanaṁ, apare apānakattā honti, mayaṁ pānīyaṁ na pivāmā 'ti vadanti, arahanto vadānā ti pāpacarā[2] hutvâpi mayaṁ arahanto ti vadantā vicaranti, ete[3] ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto[4] diṭṭhigatikā nāma sabbe pi ete asappurisā. yāhū[5] ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyaṁ nāssā[6] 'ti mahārāja sace ñāṇasampannaṁ[7] kāyikacetasikaṁ viriyaṁ na bhaveyya, nabhare ti evaṁ sante vaḍḍhakiṁ vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantānîti na pi tehi sattabhūmikapāsādādīni yantāni kareyya[8], kiṁkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abhāvā, ucchijjeyyā 'ti mahārāja yadi ettakaṁ kālaṁ n' eva[9] devo vasseyya na himaṁ pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayaṁ loko ucchijjeyya, ucchedavādinā kathitaniyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate[10] ti pālayati[11], gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattham eva vuttā, tathā mahārukkhassā 'ti ādikā, tattha mahārukkhassā 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasañ ca na jānātîti adhammiko rājā raṭṭhassa rasaṁ ojaṁ na jānāti āyasampattiṁ na labhati, vinassatîti suññaṁ hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṁ pabbatavisamaṁ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhîti sabbehi mūlatacapaṇṇapupphaphalādīhi[12] c' eva sappinavanītādīhi ca osadhehi virujjhati, nâssa[13] tāni sampajjanti, adhammikarañño hi paṭhavi nirojā hoti, tassā nirojatāya osadhānaṁ viriyaṁ[14] na hoti, tāni rogaṁ vūpasametuṁ na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti[15] nigamavāsikuṭimbike, hiṁsan[16] ti hiṁsanto[17] pīḷanto[18], ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpaṇamukhathalapathavāṇijā[19] te hiṁsanto, ojadānabalīkare[20] ti tato tato[21] bhaṇḍāharaṇasaṁkadānavasena ojadānaṁ c' eva[22] chabbhāgadasabhāgādibhedaṁ baliṁ ca karonte, sa kosenā 'ti so ete hiṁsanto adhammikarājā dhanadhaññā parihāyanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmiṁ imasmiṁ[23] ṭhāne vijjhituṁ vaṭṭatîti evaṁ pahāravarānaṁ khettaṁ jānante[24] dhanuggahe, saṁgāme katanissame[25] ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte[26] mahāmatte, hiṁsan[27] ti evarūpe sayaṁ vā hiṁsanto parehi vā hiṁsāpento[28], balenā 'ti balakāyena[29], tathāvidhaṁ hi rājānaṁ ayaṁ bahūpakāre attano rajjadāyake pi hiṁsati kimaṅga pana amhe ti avasesâpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti. tatheva isayo hiṁsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitaguṇe[30] pabbajite akkosanapaharaṇā-

---

[1] Ck sattāhaṁ- -tā, Bd sattāhadayāhaphāṇitabho-. [2] Bds pāpācārā. [3] Cks yepine. [4] Cks yāc-. [5] Bds yamāhu. [6] Bd nassā. [7] Bd sampayuttaṁ [8] Bds kā-. [9] Cks na. [10] Cks pallato, Bd pālite, Bs pālayate. [11] Cks palāyati. [12] Cks mūlenaca-, Bd mūlakacapatta--. [13] Bds nassa. [14] Bds ojā. [15] Cks omit ti, Bd reads negamehīti [16] Ck Bd hisan [17] Cs Bd his-. [18] Bds piḷento. [19] Bds ayānaṁ mukhānaṁthalajala-. [20] Bds -kāre [21] Cks only one tato. [22] Bds ojānameva. [23] Bd omits one im-. [24] Cks -to. [25] Bds -niyame. [26] Ck omits te. [27] Ck hisan, Bd hisayan. [28] Ck hiṁsapanto, Cs hiṁsanto [29] Bds add taṁ. [30] Ck isita-.

dīhi hiṁsanto[1] adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyaṁ eva upeti, sagge nibbattituṁ na sakkotîti saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṁ hanti adūsikan ti attano bāhucchāyāya vaḍḍhitaṁ puttadhītāhi ca[2] saṁvaḍḍhaṁ[3] sīlavatībhariyaṁ mittapatirūpakānaṁ corānaṁ vacanaṁ gahetvā māreti, luddaṁ pasavate ṭhānan ti so attano nirayūpapattiṁ pasavati nipphādeti, puttehi cā 'ti imasmiṁ yeva attabhāve attano puttehi saddhiṁ virujjhatîti; evaṁ assa so tesaṁ pañcannaṁ janānaṁ kathaṁ gahetvā deviyā māritabhāvaṁ puttānaṁ viruddhabhāvaṁ[4] sandhimukhe[5] coraṁ cūlāya gaṇhanto viya kathesi, M-assa hi tesaṁ amaccānaṁ niggaṇhanañ ca dhammadesanañ ca deviyā tehi[6] māritabhāvassa ca[7] āvikaraṇatthañ ca tattha[8] anupubbena kathaṁ āharitvā okāsaṁ katvā etaṁ atthaṁ kathesi; rājā tassa vacanaṁ sutvā attano aparādhaṁ jāni, atha naṁ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpānaṁ pāpakānaṁ kathaṁ gahetvā mā puna evarūpaṁ akāsîti vatvā ovadanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṁ adhammikena balinā apīḷento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya, aṭṭhāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse[9] pariharanto[10] paccaye ca tesaṁ dento[11] isayo na vihiṁseyya. dhītaro yuttaṭṭhāne[12] patiṭṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyaṁ issariyavossaggaalaṁkāradānasammānanādīhi anuggaṇhanto[13] puttadāre samañ[14] careyyā 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā paveṇiṁ abhinditvā dhammena samena r. kārento rājāṇāya rājatejena sāmante[15] sampakampeti tāseti caleti[16], Indo vā 'ti idaṁ opammatthaṁ vuttaṁ, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā[17] tāvatiṁsabhavanato paṭṭhāya asurādhipo ti saṁkhaṁ gato Indo te[18] attano sapattabhūte[19] asure kampesi[20] tathā kampetîti

Evaṁ M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakkosāpetvā ovaditvā raññā katakammaṁ pakāsetvā „rājānaṁ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānaṁ kathaṁ gahetvā mā evarūpaṁ sāhasikakammaṁ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṁ ovādaṁ adāsi. Atha naṁ rājā ā.: „ahaṁ bhante tumhesu[21] ca deviyā ca aparajjhanto ime[22] nissāya etesaṁ[23] kathaṁ gahetvā etaṁ pāpakammaṁ kariṁ[24], ime pañcâpi

[1] C^{ks} B^d hisanto [2] C^{ks} va, B^d omits ca. [3] B^d saṁvaḍhaṁ, C^{ks} savaddhaṁ. [4] C^{ks} virujjha-. [5] C^k -o. [6] C^k teme, C^s te. [7] B^d omits ca. [8] C^s tasmā, C^k tassamā. [9] C^{ks} -sā. [10] B^d paṭi-. [11] B^d dadanto. [12] C^{ks} putta-. [13] C^{ks} anuga-. [14] B^d dhammam. [15] C^k samaṇasamante. [16] B^{ds} jā-. [17] B^d abhibhavi-. [18] B^d va. [19] C^k sampatibhūto, C^s sammatibhūto, B^s sampattabhūte sineruto [20] C^{ks} -ti. [21] C^{ks} -he. [22] C^{ks} -esaṁ. [23] B^d omits e-. [24] all three MSS. kari, B^d adds ito.

māremîti". „Na labbhā mahārāja evaṁ kātuṁ" ti. „Tena hi tesaṁ[1] hatthapāde chedāpemîti". „Idam pi kātuṁ na labbhā" ti. Rājā „sādhu bhante" ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe[2] katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi[3] avamānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṁ vasitvā „appamatto hohîti" rājānaṁ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhiññaṁ[4] nibbattetvā yāvajīvaṁ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. paññavā yeva paravādappamaddano yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā Purāṇakassapa[5]- Makkhaligosāla- Pakudhakaccāna[6]- Ajitakesakambali- Nigaṇṭhanāthaputtā ahesuṁ, piṅgalasunakho[7] Ānando, Mahābodhiparibbājako aham evā" 'ti. Mahābodhijātakaṁ. Paṇṇāsanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

[1] Cks naṁ. [2] so Ck; Cs Bd sabbassaharaṇe. [3] so Cks; Bd -gomayāsitañcanehi. [4] Bd -ā. [5] so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S 1888, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. [6] Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p 291 and Alwis, Buddhism p.11. [7] Bd siṅgāla-.

XIX. CHATTHINIPĀTA.

1. Sonakajātaka.

Kassa[1] sutvā satam dammîti. Idaṁ S. J. v. nekkhammapāramiṁ[2] ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṁ nekkhammapāramiṁ[2] vaṇṇetānaṁ[3] bhikkhūnaṁ majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggamahesiyā kucchismiṁ nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Arindamakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Tassa jātadivase yeva purohitassa pi putto jāyi[4], Sonakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā, rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṁ gantvā uggahitasippā, tato nikkhamitvā „sabbasamayasippañ ca desacārittañ ca jānissāmā“ 'ti anupubbena cārikaṁ carantā Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṁ pavisiṁsu. Taṁ divasañ ca ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṁ karissāmā“ 'ti pāyāsaṁ paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā[5] gacchantā[6] te kumāre disvā gharaṁ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṁ. Tattha B-assa paññattāsane suddhavatthaṁ atthaṭam ahosi Sonakassa rattakambalaṁ. So taṁ nimittaṁ disvā „ajja[7] piyasahāyo Arinda-

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. [1] Bd ta-. [2] Bd nikkhama-. [3] Bd vaṇṇayan-.
[4] Bd vij-. [5] Bd paññāpetvā. [6] Bd -e. [7] Bds add me.

makumāro Bārāṇasiyaṁ[1] rājā bhavissati, mayhaṁ pana senāpatiṭṭhānaṁ dassatîti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā uyyānam eva āgamaṁsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso hoti, aputtakaṁ rājakulaṁ, amaccādayo sasīsaṁ[2] nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasîti[3]" phussarathaṁ vissajjesuṁ, so nagarā nikkhamitvā anupubbena uyyānaṁ gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpaṭṭe sasīsaṁ pārupitvā nipajji, Sonakakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddaṁ sutvā „Arindamassa phussarathaṁ[4] āgacchati, ajja ayaṁ[5] rājā hutvā mama senāpatiṭṭhānaṁ dassati, na kho pana mayhaṁ issariyen' attho, etasmiṁ gate nikkhamitvā pabbajjssāmîti" cintetvā ekamante paṭicchanne aṭṭhāsi. Purohito uyyānaṁ pavisitvā M-aṁ nipannakaṁ disvā turiyāni paggaṇhāpesi[6], M. pabujjhitvā parivattitvā thokaṁ nipajjitvā uṭṭhāya silāpaṭṭe pallaṁkena nisīdi, atha naṁ purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva pāpuṇātîti". „Kiṁ aputtakaṁ rājakulan" ti. „Evaṁ devā" ti. „Tena hi sādhū" 'ti. Atha naṁ te[7] tatth' eva abhisiñcitvā rathaṁ āropetvā[8] mahantena parivārena nagaraṁ pavesesuṁ, so nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā pāsādaṁ abhiruyha[9] yasamahantatāya pana Sonakakumāraṁ na sari. So pi tasmiṁ nagaraṁ paviṭṭhe[10] āgantvā silāpaṭṭe nisīdi, ath' assa purato bandhanā[11] pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsaṁ pati, so taṁ disvā va „yath' ev' etaṁ tathā mama pi sarīraṁ jaraṁ patvā patissatîti" aniccādivasena vipassanaṁ paṭṭhapetvā paccekabodhiṁ pāpuṇi, taṁ khaṇaṁ ñev' assa gihiliṅgaṁ antaradhāyi, pabbajitaliṅgaṁ pātur ahosi, so „n' atthi dāni punabbhavo" ti udānaṁ udānento Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi. M. pi cattālīsamattānaṁ saṁvaccharānaṁ accayena saritvā „kahan nu kho me sahāyo Sonako" ti[12] punappuna saranto pi „mayā

[1] Bd -sī. [2] Bd casī-. [3] Bd -tīti. [4] Bd -tho. [5] Bd ajjesa. [6] Ck turiyaṁ uigg-. [7] Bd omits te. [8] Bd abhirūhi-. [9] Bd -rūyiso. [10] Bd adds pacchā. [11] Bd vaṇḍā for vaṇṭā. [12] Bds add soṇakaṁ.

suto vā diṭṭho vā" ti vattāraṁ alabhitvā alaṁkatamahātale rājapallaṁke nisinno gandhabbanaṭanaccakādiparivuto[1] sampattiṁ anubhonto[2] „yo me kassaci santike sutvā 'asukaṭṭhāne nāma Sonako vasatîti' ācikkhissati tassa sataṁ dammi[3], yo sāmaṁ disvā ārocessati tassa sahassan" ti ekaṁ udānaṁ abhisaṁkharitvā gītavasena udānento paṭhamaṁ g. ā.:

Kassa[4] sutvā sataṁ dammi sahassaṁ daṭṭhu[5] Sonakaṁ,
ko me Sonakam akkhāti[6] sahāyaṁ paṁsukīḷitan ti[7].

Ath' assa mukhato luñcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṁ gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṁ rañño piyagītan" ti sabbā orodhā gāyiṁsu, anukkamena nagaravāsino pi janapadavāsino[8] pi tam eva gītaṁ gāyiṁsu, rājâpi punappuna tam eva gītaṁ[9] gāyati. Paṇṇāsamattānaṁ saṁvaccharānaṁ accayena tassa[10] bahū[11] puttadhītaro ahesuṁ, jeṭṭhaputto Dīghāvukumāro[12] nāma ahosi. Tadā[13] Sonakapaccekabuddho „Arindamārajā maṁ daṭṭhukāmo, gacchāmi 'ssa kāmesv-ādīnavaṁ[14] nekkhamme cânisaṁsaṁ kathetvā pabbajjanākāraṁ karomîti" cintetvā iddhiyâgantvā[15] uyyāne nisīdi. Tadā[16] eko va sattavassiko pañcacūḷakumāro mātarā pahito gantvā uyyānupavane[17] dārūni uddharanto punappuna[18] gītaṁ gāyi. Atha naṁ so pakkositvā „kumāra tvaṁ[19] aññaṁ agāyitvā ekam eva gītaṁ gāyasi, kiṁ aññaṁ jānāsîti" pucchi. „Jānāmi bhante ti[20], amhākaṁ pana rañño idam eva piyaṁ, tena[21] punappuna gāyāmîti". „Etassa pana te gītassa paṭigītaṁ gāyanto koci diṭṭhapubbo" ti[22]. „Na dihṭṭapubbo bhante" ti. „Ahaṁ taṁ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṁ gantvā paṭigītaṁ gāyitun" ti. „Āma bhante" ti. Ath' assa so paṭigītaṁ ācikkhanto „mayhaṁ sutvā" ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

[1] Bd -nāṭakanaccagītādīhi pa-. [2] Bd -bhavanto [3] Bd dassāmi. [4] Bd ta-. [5] Bd diṭhi. [6] Bd -kkhāsi. [7] kassa sutvā - - ti wanting in Cks [8] Bd -dā [9] Bd omits gī-. [10] Bd panassa. [11] Cks -u. [12] Ck -yu-. [13] Bd tato. [14] Bd kāmesu ād. [15] Bds -yā ākāsenāgantvā. [16] Ck adds rājā, Cs rāja [17] Bd -nap-. [18] Bd adds taṁ. [19] Bd adds kathaṁ. [20] Bd omits ti. [21] Bd add naṁ. [22] Cks omit ti.

pana taṁ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṁ paṭigītaṁ raññā saddhiṁ gāhi[1], rājā te mahantaṁ issariyaṁ dassati, kin te dārūhi, vegena yāhîti". So „sādhū" 'ti taṁ paṭigītaṁ uggaṇhitvā vanditvā „bhante yāvâhaṁ rājānaṁ ānemi tāva idh' eva hothā" 'ti vatvā vegena mātu santikaṁ gantvā „amma khippaṁ maṁ nahāpetvā alaṁkarohi[2], ajja taṁ daḷiddabhāvato mocessāmîti" vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṁ gantvā „ayyadovārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṁ gītaṁ[3] gāyissāmîti āgantvā rājadvāre ṭhito' ti rañño ārocehîti" ā. So vegena gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū" 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṁ mayā saddhiṁ gītaṁ[3] gāyissasîti" ā. „Āma devā" ti. „Tena hi gāyassū" 'ti. „Deva na imasmiṁ ṭhāne gāyāmi, nagare[4] pana bheriñ carāpetvā mahājanaṁ sannipātāpetha, mahājanamajjhe gāyissāmîti". Rājā tathā kāretvā alaṁkatamaṇḍape pallaṁkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṁ āsanaṁ dāpetvā „idāni tava gītaṁ gāyassū" 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gāyatha, athâhaṁ paṭigītaṁ gāyissāmîti". Tato rājā paṭhamaṁ gāyanto

1. Kassa[5] sutvā sataṁ dammi sahassaṁ daṭṭhu[6] Sonakaṁ,
ko me Sonakam akkhāti sahāyaṁ paṁsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatîti tassa vasanaṭṭhānaṁ sutvā ārocentassa kassa[7] sataṁ dammi[8], daṭṭhū 'ti[9] asukaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti disvā ārocentassa kassa[7] sahassaṁ dammîti.

Evaṁ raññā paṭhamaṁ udānagāthāya gītāya pañcacūḷakadārakena paṭigītabhāvaṁ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī māṇavako daharo pañcacūḷako[10]:
mayhaṁ sutvā sataṁ dehi sahassaṁ daṭṭhu[6] Sonakaṁ,
ahaṁ[11] Sonakam akkhissaṁ sahāyaṁ paṁsukīḷitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṁ[12] sutvā ārocentassa sataṁ dammîti vadasi[13], tam pi mayham eva dehi, yaṁ disvā ārocentassa

[1] Bds gāyāhi. [2] Cks -kara, Bd -rotu. [3] Bd gītapaṭigītaṁ. [4] Bd -ramajhe. [5] Bd ta-. [6] Bds diṭṭha. [7] Bds ta-. [8] Bd -īti. [9] Bd diṭhanti. [10] Cks add ti. [11] Bd ahante. [12] Cks naṁ. [13] Bd -ti.

sahassaṁ dammîti vadasi[1] tam pi mayham eva dehi, ahaṁ te taṁ piyasahāyaṁ idān' eva paccakkhato va ayaṁ so ti ācikkhissan ti, itoparaṁ suviññeyyaṁ, sambandhagāthā pālinayen' eva veditabbā.

3. Katarasmiṁ [so[2]] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te[3] Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3.
4. Tav'[4] eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujuvaṁsā[5] mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññoññanissitā,
tesaṁ mūlasmiṁ Sonako jhāyati anupādāno[6]
upādānesu lokesu[7] ḍayhamānesu nibbuto. 5.
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārāpetvā samaṁ maggaṁ agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiṁ gantvāna vicaranto brahāvane
āsīnaṁ Sonakaṁ dakkhi ḍayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṁsā[5] ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkhā, meghasamānā ti nīlameghasadisā, rammā ti ramaṇīyā, aññoññanissitā ti sākhāhi sākham mūlehi ca mūlaṁ saṁsibbitvā[8] ṭhitā, tesan ti evarūpānaṁ tava uyyānavane sālānaṁ heṭṭhā[9], jhāyatîti lakkhaṇūpanijjhānaārammaṇūpanijjhānasaṁkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmūpādānarahito[10], ḍayhamānesū 'ti ekādasahi aggīhi ḍayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbāpetvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamūle silāpaṭṭe nisinno esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetîti, tato cā 'ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanaṁ sutvā Sonakapaccekabuddhaṁ pasissāmîti caturaṅginiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti ujukam eva āgantvā tasmim mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikaṁ gantvā taṁ āsīnaṁ addakkhi, so taṁ avanditvā[11] ekamantaṁ nisīditvā attano[12] kilesābhiratattā[13] taṁ kapaṇo ti maññamāno imaṁ g. ā.:

8. Kapaṇo vatâyaṁ bhikkhu muṇḍo saṁghāṭipāruto
amātiko apītiko rukkhamūlasmiṁ jhāyatîti. 8.

Tattha jhāyatîti nimmātāpītiko kāruññappatto jhāyatîti[14].

9. Imaṁ vākyaṁ nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja[15] kapaṇo hoti dhammaṁ[16] kāyena phassayaṁ[17]. 9.

[1] Bd -ti. [2] Ck yo. [3] Cks tattha so. [4] Cks tam. [5] Cks ujuṁvasā. [6] so all three MSS. [7] upādānesu lokesu is wanting in Cks; and has been added in Bd. [8] Ck simbitvā, Cs sibbitvā, Bd saṁsibbetvā. [9] Bd adds sandhāya. [10] Bds nādivira-. [11] Bd va-. [12] Bds -nā. [13] Ck -rattā, Cs -ratta. [14] Cks -sīti. [15] Bd -je. [16] Ck -a [17] Cks pa-, Bd pu-, Bs phu-

bhadram eva, nāssa kiñcîti yo[1] hi bahuparikkhāro hoti so mā me[2] hariṁsū 'ti atirekatarāni[3] cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakule nikkhipati, atha nagarambhi ḍayhamāne asukakule nāma aggi uṭṭhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadraṁ nāma n' atthi, yo pana 'mahārāja sakuṇavattaṁ pūreti kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamaṁ hi[4] bhadram eva, vilumpamānambhîti viluppamānambhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā[5] 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭhaṁ vilumpamānesu[6] coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitaṁ vilumpati[6] hīrati[7] tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci ahīratha tassa[8] chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā[9] ti ye pi aññe tesu tesu ṭhānesu suṁkagahanaṭṭhāya ṭhapitā pāripanthikā[9] tehi ca rakkhitaṁ pattacīvaraṁ ti corānaṁ anupakāraṁ suṁkikānaṁ asuṁkārahaṁ mattikapattaṁ c' eva katadaḷhīkammaparibhaṇḍaṁ[10] paṁsukūlacīvarañ ca appagghāni kāyabandhanaparissāvanasūcivāsisatthakāni cā 'ti sabbe pi aṭṭha parikkhāre[11] kāyapaṭibaddhe katvā maggaṁ paṭipanno kenaci aviheṭhiyamāno[12] sotthiṁ gacchati, subbato ti[13] lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corâpi haranti suṁkikâpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesaṁ passantānaṁ yeva sotthiṁ gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatîti kāyapaṭibaddhato[14] atirekassa vihāre paṭisāmitassa kassaci parikkhārassa abhāvā vasanaṭṭhānaṁ nivattitvâpi na oloketi, yaṁ disaṁ gantukāmo hoti taṁ gacchanto anapekkho va gacchati[15]. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānaṁ dvinnaṁ kulaputtānaṁ vuḍḍhataro[16] viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho aṭṭha samaṇabhadrakāni[17] kathesi, tato uttariṁ pana satam pi sahassam pi aparimāṇāni samaṇabhadrakāni[18] esa kathetuṁ samattho yeva, rājā pana kāmābhiratattā taṁ[19] kathaṁ paṭicchinditvā[20] „mayhaṁ samaṇabhadrakehi attho n' atthîti" attano kāmādhivimuttitaṁ[21] pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo[22] tvaṁ bhikkhu pasaṁsasi,
ahañ ca giddho kāmesu kathaṁ kāhāmi[23] Sonaka. 20.

21. Piyā me mānusā kāmā atho divyâpi me piyā,
atha kena nu vaṇṇena ubho loke labhāmase ti. 21.

[1] Cks so. [2] Bd adds coro [3] Bd adhikāni. [4] Bds pi. [5] Bd ahinda- [6] Bd viluppa-. [7] Ck virati, Bds harati. [8] Cks hīrathassa, Bds ahir-. [9] Bd parigañhikā [10] Bs -daḷha-, Ck -daḷhīcevabhaṇḍaṁ, Bd -daḷhikammaparidaṇḍaṁ. [11] Cks -ra, Cs -rā. [12] Bd -hedha- [13] Ck pubbako, Cks omit ti. [14] so Cks; Bd -bandhato. [15] Bd -tīti. [16] Cks bu-. [17] Bds -bhadragāthāyo [18] Bd -bhadragāthani. [19] Bd tassa. [20] Cs Bd pucchi. [21] Bds -muttataṁ. [22] Bds bahūni samaṇabhadrāni yo. [23] Bd gāhā

Tattha vaṇṇenā 'ti kāraṇena.

Ath naṁ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā[1]
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṁ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna[2] nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṁ. 23.
24. Upaman te karissāmi, taṁ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce[3] atthaṁ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṁ disvā vuyhamānaṁ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25.
26. Yānañ ca vat' idaṁ laddhaṁ bhakkho câyaṁ anappako,
tattha rattiṁ tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṁ nāgassa maṁsāni pipaṁ Bhāgīrasodakaṁ[4]
sampassaṁ vanacetyāni[5] na palittha[6] vihaṅgamo. 27.
28. Taṁ va otaraṇī[7] Gaṅgā pamattaṁ kuṇape rataṁ
samuddaṁ ajjhagāhayi[8] agati[9] yattha pakkhinaṁ. 28.
29. So ca bhakkhaparikkhīṇo udāpatvā[10] vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṁ no[11] pi dakkhiṇaṁ[12] 29.
30. Dīpaṁ so na ajjhagacchi[13] agati[9] yattha pakkhinaṁ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30.
31. Tañ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā[14] makarā susū
pasayhakārā khādiṁsu phandamānaṁ vipakkhinaṁ[15]. 31.
32. Evam eva tuvaṁ rāja[16] ye c' aññe kāmabhogino
giddhā[17] ce[18] na vamissanti[19] kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā,
tvañ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33.

[1] C^{ks} -ccitā. [2] C^{k} pahi-, B^{d} -hantvāna. [3] C^{ks} pi idhe-, B^{d} midhe- [4] C^{k} pipasāhāgirayodakaṁ, B^{d} pivaṅgikarasodakaṁ, B^{s} pivaṁ gaṅgira-, read: -thodakaṁ? [5] C^{ks} -vettāni. [6] B^{d} palettha corr. to paletvā? [7] B^{ds} tañca-, C^{ks} ohāriṇī. [8] B^{d} ajjagāhasi, C^{ks} ajjhagāhāsi. [9] C^{ks} -tiṁ. [10] so C^{k}; C^{s} udapatvā, B^{ds} udaṁ patvā; read udapattha? [11] C^{ks} -ranto. [12] C^{ks} -ṇā. [13] B^{d} najjhāgāgacchi, B^{s} najjhagāgacchi. [14] C^{ks} -la. [15] C^{ks} -itaṁ, B^{d} -iṇaṁ, B^{s} -ikaṁ. [16] C^{k} B^{d} -jā. [17] B^{d} gicchā. [18] C^{ks} ve. [19] C^{ks} ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṁ kāmagiddho na;ā ca[1] kāme nissāya kāyaduccaritādīni pāpāni katvā yattha supinake pi dibbā ca mānusakā ca kāmā na labhanti[2] taṁ duggatiṁ upapajjantîti attho, pahatvānā 'ti khelapiṇḍaṁ viya pahāya, akutobhayā ti rāgādīsu kutoci anāgatabhayā, ekodibhāvādhigatā ti ekodibhāvaṁ ekavihārikaṁ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā duggatiṁ na gacchanti, upamante ti mahārāja dibbamānusake kāme patthentassa hatthikunape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṁ upamaṁ karissāmi. taṁ suṇohîti attho, kuṇapan ti hatthikaḷebaraṁ[3], mahaṇṇave ti gambhīraputhule[4] udake eko kira mahāvāraṇo Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā uttarituṁ asakkonto tatth' eva mato Gaṅgāya vuyhi. taṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ, vāyaso ti ākāsena gacchanto eko kāko, yanañca vatidan ti so evaṁ cintetvā tattha nilīyitvā idaṁ mayā hatthiyānaṁ laddhaṁ ettha nilīno sukhaṁ carissāmi ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantuṁ na vaṭṭatîti sanniṭṭhānam akāsi, tattha rattin ti tassa[5] rattiñ ca divā ca tatth' eva mano abhirato ahosi, na paḷitthā[6] 'ti na uddetva[7] pakkāmi, otaranîti[8] samuddabhimukhī otaramānā, ohāraṇîti pi pāṭho, sā samuddābhimukhī avaharamānā[9] ti attho, agati yatthā 'ti samuddamajjhe sandhâyâha, bhakkhaparikkhīṇo ti parikkhīṇabhakkho, udapatvā[10] ti khīṇe camme ca maṁse ca aṭṭhisaṁghaṭe ūmivegena bhinno udake nimujji, atha so kāko udake patiṭṭhātuṁ asakkonto uppati, evaṁ uppatitvā ti attho, agati yattha pakkhinan ti yasmiṁ samuddamajjhe pakkhinaṁ agati tattha so evaṁ uppatito, pacchimaṁ disaṁ gantvā tattha patiṭṭhaṁ alabhitvā tato puratthimaṁ tato uttaraṁ tato dakkhiṇan ti catasso pi disā gantvā attano patiṭṭhānaṁ na ajjhagacchîti[11] adhigañchîti[12] attho, atha vāyaso evaṁ uppatitvā pacchimādisu[13] ekekaṁ disaṁ agañchi, dīpaṁ pana na ajjhagāmā ti evaṁ p' ettha attho daṭṭhabbo, pāpatthā 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva patito, susū ti susunāmakā[14] caṇḍamacchā, pasayhakāra ti anicchamānakaṁ yeva balakkārena, vipakkhinan[15] ti viddhaṁsitapakkhakaṁ[16], giddhā ce vamissantîti[17] yadi gijjhā hutvā kāme na vamissanti[17] na chaḍḍessanti kākapaññāya te samānapaññā[18] ti[19], iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti jānantîti attho[20], atthasandassanîti atthapakāsikā[21], tvañca paññāyase 'ti paññāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, taṁ pana tvaṁ yadi kāhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṁke nimuggo jīvitapariyosāne niraye nibbattissasîti, evaṁ tvam eva tena kāraṇena vā akāra-

[1] C^{ks} add me. [2] so all three MSS. for labbhanti? [3] B^d -varaṁ. [4] C^k reputhulodake. [5] C^{ks} tassa [6] C^k palittā, C^s paḷitva, B^d paḷetvā, B^s phaletthā. [7] B^d uppatetvā, B^s uppadhotvā. [8] C^k ohārāni, C^s ohāraṇīti. [9] B^d avaharaṇī. [10] so C^{ks}; B^d udakaṁ patvā corr. to udaṁ-? [11] C^k ajjhabbhāgacchatīti, C^s ajjhabhāgañchīti, B^d ajjhagāgacchiti altered to -gāṇāgacchiti. [12] B^d nādhigacchati. [13] B^d mādisāsu. [14] C^k susukānāmeka, C^s -kā. [15] C^{ks} pakkhan, B^d vipakkhakan. [16] B^d viddhaṁsatapakkhataṁ. [17] C^{ks} ga-. [18] B^{ds} -te ti kākassamāna-. [19] B^d omits ti. [20] C^{ks} omit a-. [21] C^{ks} -itā.

ṇena vā sagge[1] vā niraye[1] vā paññāyissasi, ahaṁ pana bhavehi[2] mutto appaṭisandhiko ti; imaṁ[3] pana ovādaṁ dentena paccekabuddhena nadī dassitā, tāya vuyhamānaṁ hatthikuṇapaṁ dassitaṁ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa[4] kuṇapaṁ khāditvā pānīyam pivanakālo[5] dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassanakālo dassito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe kākassa hatthikuṇape patiṭṭhaṁ alabhitvā vināsaṁ pattakālo dassito, tattha nadī viya anamataggo saṁsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṁ hatthikuṇapaṁ viya saṁsāre pañcakāmaguṇaṁ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṁ khāditvā pānīyaṁ pivanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṁ[6] paribhuñjitvā somanassikakālo[7], kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṁ[8] viya puthujjanassa kāmaguṇe laggass' eva savanavasena aṭṭhatiṁsaārammaṇadassanaṁ, kuṇape samuddaṁ paviṭṭhe[9] kākassa patiṭṭhaṁ[10] labhituṁ asakkontassa vināsaṁ pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpaparāyanassa kusaladhamme patiṭṭhaṁ alabhitvā mahāniraye mahāvināsaṁ pattan ti[11].

Evam assa so imāya upamāya ovādaṁ datvā idāni tam eva ovādaṁ thiraṁ katvā patiṭṭhapetuṁ g. ā.:

34. Ekavācam pi dvevācaṁ bhaṇeyya anukampako
taduttariṁ[12] na bhāseyya dāso ayirassa[13] santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṁ agaṇhantassa hi tato[14] uttariṁ bhāsamāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṁ gaṇhante pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṁ taduttariṁ[12] na bhāseyyā 'ti.

35. Idaṁ vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasmiṁ anusāsitvāna khattiyan ti 35.
abhisambuddhagāthâyaṁ.

Tattha idaṁ vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttarabuddhiyā amitabuddhimā idaṁ vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav' eva noce pabbajissasi tav' eva dinno te mayā ovādo appamatto hohîti evaṁ anusāsitvāna khattiyaṁ pakkāmi.

Bo. pi taṁ ākāsena gacchantaṁ yāva dassanapathā[15] olokento ṭhatvā tasmiṁ cakkhupathe atīte[16] saṁvegaṁ paṭilabhitvā cintesi: „ayaṁ brāhmaṇo hīnajacco[17] samāno asambhinnakhattiyavaṁse[18] jātassa mama matthake attano pāda-

[1] Cks -ena. [2] Bds sabbabh-. [3] Cks idaṁ. [4] Ck tathassa. [5] Ck picana-, Cs pi pana-. [6] Bd -ṇe. [7] Cks -itakālo. [8] Ck -i, Cs -nī. [9] Cks -o. [10] Cks patiṭṭhita. [11] so Cks for pattakālo? Bds pattitidaṭṭhabba. [12] Bd tat-. [13] Bd ayyassa. [14] Bd adds ce. [15] Bd dissana-. [16] Bds atikkamante. [17] Cks brāhmaṇajacco. [18] Ck -nno-so, Cs -nne--se.

rajaṁ okiranto ākāsaṁ uppatitvā gato, mayâpi ajj' eva nikkhamitvā pabbajituṁ vaṭṭatîti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā[1],
rajjaṁ niyyādayissāmi, nâhaṁ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṁ suve,
mâhaṁ[2] kāko va dummedho kāmānaṁ vasam annagā[3] ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro ti ye rajjārahaṁ[4] abhisiñcitvā rājānaṁ karonti, sūtā veyyattimāgatā[5] ti sūtā ca ye ca aññe[6] veyyattabhāvaṁ[7] āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, ko jaññā maraṇaṁ suve ti maraṇaṁ ajja[8] suve vā ti idaṁ ko[9] jānituṁ samattho.

Evaṁ r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṁsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano[10],
taṁ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatîti. 38.

Tatoparaṁ raññā vuttagātham ādiṁ katvā uttānasambandhagāthā[11] pāḷinayen' eva veditabbā.

39. Khippaṁ kumāraṁ ānetha Dīghāvuṁ raṭṭhavaddhanaṁ,
taṁ rajje abhisiñcassu, so vo[12] rājā bhavissati. 39.
40. Tato kumāraṁ ānesuṁ Dīghāvuṁ raṭṭhavaddhanaṁ,
taṁ disvā ālapi rājā ekaputtaṁ manoramaṁ: 40.
41. Saṭṭhi[13] gāmasahassāni paripuṇṇāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṁ niyyādayāmi[14] te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṁ suve,
mâhaṁ kāko va dummedho kāmānaṁ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṁkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūḷhā gāmaṇīyehi tomaraṁkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṁ niyyādayāmi te. 44.

---

[1] Cks sudā-, Bd sutāveyatta-. [2] Ck mahaṁ, Bds nāhaṁ. [3] Bd anvagā. [4] Bd rājā-. [5] Cks sudā-, Bd sutāveyatta- corr. to suddhāve-. [6] Bds sudā-, Cks sutā va añño ca. [7] Bds byatta-. [8] Bds add vā. [9] Bd adds na. [10] Bd -vaḍhano. [11] Bd uttānatthasam-. [12] Ck ce. [13] Cks saṭṭhiṁ throughout. [14] Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṁkārabhūsitā
ajānīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino[1] 46.
47. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi[2] —
te putta paṭipajjasssu, rajjaṁ niyyādayāmi te. 47.
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā[3] atho pi veyyagghā sabbālaṁkārabhūsitā 49.
50. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṁ niyyādayāmi te. 50.
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaññā[4] puṅgavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṁ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṁkārabhūsitā
vicitrahatthābharaṇā[5] āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṁ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā[6] ti me sutaṁ,
tayā vinā ahaṁ tāta jīvitum hi na ussahe. 56.
57. Yathā āraññakaṁ nāgaṁ poto anveti pacchato
jessantaṁ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṁ taṁ anugacchāmi pattam[7] ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikaṁ nāvaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī[8] siyā[9] 59.
60. Evam evâyaṁ puttakali[10] antarāyakaro mamaṁ[11],
imaṁ kumāraṁ pāpetha pāsādaṁ rativaddhanaṁ. 60.

---

[1] Ck dīghavāyano, Cs sīghavāhito, Bd siṅgavāhanā, Bs sīghavāhanā. [2] Bds indriyācāpa-, Cks illiyocāpa-. [3] Bd -e. [4] Cks -haññā. [5] Bd vicittavatthā-. [6] Ck Bd mātā. [7] Bds pu-. [8] Bd byasanam. [9] so all three MSS. for siyuṁ. [10] Cks -liṁ. [11] Bd mama.

61. Tattha kambussahatthāyo[1] yathā Sakkaṁ va accharā
tā naṁ tattha ramessanti[2], tāhi-m-eso[3] ramissati. 61.
62. Tato kumāraṁ pāpesuṁ pāsādaṁ rativaddhanaṁ,
taṁ disvā avacuṁ[4] kaññā Dīghāvuṁ raṭṭhaddhanaṁ: 62.
63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ[5]. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṁ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano. 64.
65. Mama[6] bharatha, bhaddaṁ vo, ahaṁ bhattā bhavāmi vo.
Taṁ tattha avacuṁ kaññā Dīghāvuṁ raṭṭhavaddhanaṁ:
kuhiṁ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṁ gato. 65.
66. Paṁkaṁ rājā atikkanto thale rājā patiṭṭhito
akaṇṭakaṁ agahanaṁ paṭipanno mahāpathaṁ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṁ duggatigāminaṁ
sakaṇṭakaṁ sagahanaṁ yena gacchāmi duggatiṁ. 67.
68. Tassa[7] te sāgataṁ[8] rāja sīhassêva giribbajaṁ,
anusāsa mahārāja, tvaṁ no[9] sabbāsaṁ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṁ sīghaṁ ānetha, ālapîti saṭṭhi gāmasahassānîti ādīni vadanto ālapi, sabbālaṁkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi sīsupagādīhi alaṁkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena kappanena paṭicchannasarīrā, gāmaṇīyehîti hatthācariyehi, ajānīyā vā 'ti kāraṇākāraṇā[10] jānanakā va[11], jātiyā sindhavā ti sindhavaraṭṭhena[12] Sindhunadītīre jātā, gāmaṇīyehîti assācariyehi, illiyācāpadhārīhîti[13] illiāvudhañ ca[14] cāpāvudhañ ca dhārentehi, dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicammavyagghacammaparivārā[15], gāmaṇīyehîti rathikehi, vammīhîti[16] sannaddhavammehi[17], rohaññā ti rattavaṇṇā, puṅgavūsabhā ti usabhasaṁkhātena jeṭṭhakapuṅgavena samannāgatā, daharasseva me ti atha naṁ kumāro tāta mama[18] daharasseva[19] sato mātā matā[20] iti mayā sutaṁ so 'haṁ tayā vinā jīvituṁ na sakkhissāmîti ā., poto ti taruṇapotako, jessantan ti vicarantaṁ, sāmuddikan ti samudde vicarantaṁ, dhanesinan ti dhanaṁ pariyesantānaṁ, vohāro ti tasmiṁ ohārento[21] heṭṭhā kaḍḍhanako vāḷamaccho

[1] Bd kammusa-, Bs kammussa-. [2] Bds -issanti. [3] Cs Bd ceso. [4] Cks ālapuṁ. [5] Bd adds kumāroāha. [6] Bd maṁ maṁ, Bs mamaṁ. [7] Bd tattha. [8] Bd svā-. [9] Cks so. [10] Bd -ṇaṁ. [11] Bd vijānanakā ca, Cks -ko va. [12] Bd jātiyā sindhuraṭṭhe. [13] Bds indriyā-. [14] Bds indriyāvu-. [15] Cks -pārā. [16] Bd cariyehi vammibhiti, Cks cammībhīti. [17] Cks -cammehi. [18] Bd adds tāta mama. [19] Bd adds me. [20] Bd mātā. [21] Bd vicitravohāro in the place of tasmiṁ - -.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmiṁ samudde, vāṇijā vyasanī siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhaveyyuṁ, siyun[1] ti vā pāṭho. puttakalîti puttalāmako puttakâlakaṇṇī, kumāro puna kiñci vattuṁ na visahi[2], atha rājā amacce āṇāpento iman ti ādim ā., tattha kambussahatthāyo ti kambussaṁ vuccati suvaṇṇaṁ, suvaṇṇābharaṇabhūsitahatthāyo ti attho, yathā ti yathā icchanti tathā[3], evaṁ vatvā M. tatth' eva taṁ abhisiñcāpetvā nagaraṁ pāhesi, sayaṁ pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṁ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge paṇṇasālaṁ māpetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā vanamūlaphalāhāro yāpesi, mahājano pi kumāraṁ Bārāṇasiṁ pavesesi, so nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā pāsādaṁ abhirūhi[4], tam atthaṁ pakāsento S. tato ti ādim ā., taṁ disvā avacuṁ kaññā ti taṁ mahantena sirisobhaggena āgataṁ disvā asuko nam' eso ti ajānantiyo va tā nāṭakitthiyo avocuṁ, mama[5] bharathā 'ti maṁ icchatha, paṁkan ti rāgādikilesapaṁkaṁ, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti rāgakaṇṭakādirahitaṁ, teh' eva gahanehi agahanaṁ, mahāpathan ti saggamokkhagāminaṁ mahāmaggaṁ paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena duggatiṁ gacchanti tam ahaṁ paṭipanno ti vadati, tato tā cintesuṁ: rājā tāva amhe pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo[6], sace naṁ nâbhiramessāma nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramanākāram assa karissāmā 'ti, atha naṁ abhinandantiyo osānagātham āhaṁsu, tattha giribbajan ti sīhapotikānaṁ[7] vasanaṭṭhānaṁ kañcanaguhaṁ, kesarasīhassa āgataṁ viya tassa tava āgataṁ suāgataṁ[8], tvanno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmîti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhiṁsu, nānappakārāni naccagītāni vattayiṁsu[9], yaso mahā ahosi, so yasamatto[10] pitaraṁ na sari, dhammena pana[11] r. kāretvā yathākammaṁ gato, Bo. pi jhānābhiññaṁ[12] nibbattetvā[13] Brahmalokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho parinibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Arindamarājā aham evā" 'ti. Sonakajātakaṁ.

2. Saṁkiccajātaka.

Disvā nisinnaṁ rājānan ti. Idaṁ S. Jīvakambavane v. Ajātasattussa pitughātakammaṁ ā. k. So hi Devadattaṁ nissāya

[1] Bd sighan. [2] Bd -hati. [3] Bds add karonti. [4] Bds -ruyhi. [5] Bds mamaṁ. [6] so Cks; Bds virattacittarūpo. [7] Cks -ikaṁ. [8] Cks omit su-. [9] Bds pavattiṁsu. [10] Bd yasasampatto. [11] Bds omit pana. [12] Bds ā-. [13] all three MSS. -ttitvā.

tassa vacanena pitaraṁ ghātāpetvā Devadattassa saṁghabhedāvasāne bhinnaparisassa roge uppanne „T-aṁ khamāpessāmîti[1]“ mañcasīvikāya Sāvatthiṁ[2] gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṁ paviṭṭhabhāvaṁ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṁ pavisitvā avīciparāyano jāto, mayâpi taṁ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṁ pavisissāmîti“ bhīto rajjasiriyā cittassādaṁ alabhi[3], „thokaṁ niddāyissāmîti“ niddaṁ upagatamatto navayojanabahalāya[4] ayapaṭhaviyaṁ[5] pātetvā ayasūlehi koṭṭiyamāno[6] viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena viravanto[7] uṭṭhāsi, ath' ekadivasaṁ komudiyā cātumāsiniyā amaccagaṇaparivuto attano yasaṁ oloketvā „mama pitu yaso ito[8] mahantataro, tathārūpaṁ[9] nāmâhaṁ dhammarājaṁ[10] Devadattaṁ nissāya ghātesin“ ti cintesi, tass' evaṁ cintentass' eva kāye ḍāho uppajji, sakalasarīraṁ sedatintaṁ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṁ bhayaṁ vinodetîti“ cintetvā „ṭhapetvā Dasabalaṁ añño n' atthîti“ cintetvā[11] „ahaṁ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṁ[12] netvā dassessatîti“ cintento „na añño koci aññatra Jīvakā“ ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṁ karonto „ramaṇīyā vata bho dosinā rattîti“ udānaṁ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā payirupāseyyāmā“ 'ti vatvā purāṇasāvakādīhi purāṇādīnaṁ guṇe kathite tesaṁ vacanaṁ anādiyitvā Jīvakaṁ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṁ kathetvā „taṁ devo[13] Bhagavantaṁ[14] payirupāsatū“ 'ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā[15] Jīvakambavanaṁ gantvā T-aṁ upasaṁkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisanthāro sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ pucchitvā T-assa madhurasāmaññaphaladhammadesanaṁ[16] sutvā suttapariyosāne upāsakattaṁ paṭivedetvā T-aṁ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṁ dento sīlaṁ rakkhanto T-ena saddhiṁ saṁsaggaṁ katvā madhuradhammakathaṁ suṇanto kalyāṇamittasaṁsaggena pahīnabhayo vigatalomahaṁso hutvā cittassādaṁ paṭilabhi[17], sukhena[18] cattāro iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasaṁ dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṁ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṁ nissāya cittassādaṁ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṁ anubhosi, so dāni T-aṁ āgamma kalyāṇamittasaṁsaggena vigatabhayo issariyasukhaṁ anubhotîti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā

---

[1] Bd -mati. [2] Ck -iyaṁ. [3] so Cks; Bd na labhi. [4] Bd -yaṁ. [5] Bd ayamahāpaṭhavīyaṁ, Cks paṭhaviṁ. [6] Bd koṭi-. [7] Bd vihar-. [8] Cks add ca. [9] Cks -pā. [10] Bd -jānaṁ. [11] Bd ñatvā. [12] Cks me in the place of kho maṁ. [13] Cks vo. [14] Cks bhavantaṁ. [15] Ck sampā-, Cs kampā-. [16] Bd madhuraṁ-. [17] Bds -itva. [18] Ck sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitughātakammaṁ katvā maṁ nissāya sukhaṁ sayîti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto[1] Brahmadattakumāraṁ nāma puttaṁ paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi, jātassa c' assa Saṁkiccakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Te ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṁsu, aññamaññasahāyakā[2] hutvā vayappattā Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamiṁsu. Atha rājā puttassa uparajjaṁ adāsi, Bo. pi uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasaṁ uparājā pitu uyyānakīḷaṁ gacchantassa mahantaṁ yasaṁ disvā tasmiṁ lobhaṁ uppādetvā „mayhaṁ pitā mama bhātisadiso[3], sace etassa maraṇaṁ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi, tadā laddhena pi rajjena ko attho[4], pitaraṁ māretvā r. kāressāmîti[5]“ cintetvā B-assa tam atthaṁ ārocesi. Bo. „samma, pitughātakammaṁ nāma bhāriyaṁ nirayamaggo, na sakkā etaṁ kātuṁ, mā karîti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā yāvatatiyaṁ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṁ mantesi, te sampaṭicchitvā rañño[6] maraṇūpāyaṁ vīmaṁsiṁsu. Bo. taṁ pavattiṁ ñatvā „nâhaṁ etehi saddhiṁ ekato[7] bhavissāmîti“ mātāpitaro anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[8] nibbattetvā vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmiṁ gate pitaraṁ māretvā mahantaṁ yasaṁ anubhavi. „Saṁkiccakumāro kira isipabbajjaṁ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā tassa santike pabbajiṁsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha vasi sabbehi samāpattilābhîhi[9] yeva. Rājā pitaraṁ māretvā appamattakaṁ yeva kālaṁ rajjasukhaṁ anubhavitvā[10] tato paṭṭhāya bhīto cittassādaṁ alabhanto niraye kammakaraṇappatto viya ahosi. So B-aṁ anussaritvā „sahāyo me 'pitughātakammaṁ bhāriyan' ti paṭisedhetvā maṁ attano kathaṁ gāhapetuṁ asakkonto attānaṁ niddosaṁ katvā palāyi, sace so idha

[1] Bds add r. kārento. [2] Bd -ññaṁsa-. [3] Bds bhātikasa-. [4] Cks add ti. [5] Bd gaṇhissāmīti. [6] Cks omit rañño. [7] Bd -ko. [8] Bd -ā. [9] Ck -ihi, Bds -ino. [10] Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṁ kātuṁ adassa, idam pi me bhayaṁ hareyya, kahan nu kho[1] etarahi viharati, sac' assa[2] vasanaṭṭhānaṁ jāneyyaṁ pakkosāpeyyaṁ, ko nu kho me tassa vasanaṭṭhānaṁ āroceyyā" 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca rājasabhāyañ ca B-ass' eva vaṇṇaṁ bhāsati. Evaṁ addhāne gate B. „rājā maṁ saratîti, mayā tattha gantvā[3] dh. desetvā taṁ[4] nibbhayaṁ katvā āgantuṁ vaṭṭatîti" paṇṇāsa vassāni Himavante vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāsena gantvā Dāyapasse nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpaṭṭe nisīdi. Uyyānapālo taṁ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā" 'ti pucchi, „Saṁkiccapaṇḍito nāmā" 'ti ca[5] sutvā sayam pi sañjānitvā „bhante yāvâhaṁ rājānaṁ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṁ rājā tumhe daṭṭhukāmo" ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṁ gantvā tassa āgatabhāvaṁ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṁ gantvā[6] kattabbayuttakaṁ upacāraṁ katvā pañhaṁ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento S. ā.:

1. Disvā nisinnaṁ rājānaṁ Brahmadattaṁ rathesabhaṁ
ath' assa paṭivedesi yassâsi anukampako: 69.

2. Saṁkicc' āyaṁ anuppatto isīnaṁ sādhusammato,
taramānarūpo niyyāhi[7], khippaṁ passa mahesinaṁ. 70.

3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruyha sandanaṁ
mittāmaccaparibbūḷho agamāsi rathesabho. 71.

4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṁ ratthavaḍḍhano
vāḷavījaniṁ uṇhīsaṁ khaggaṁ[8] chattam upāhanaṁ[9] 72.

5. Oruyha rājā yānamhā ṭhapayitvā paṭicchadaṁ
āsīnaṁ Dāyapassasmiṁ Saṁkiccam upasaṁkami. 73.

6. Upasaṁkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
taṁ kathaṁ vītisāretvā ekamantaṁ upāvisi. 74.

7. Ekamantaṁ nisinno va yathā[10] kālaṁ amaññatha
tato pāpāni kammāni pucchituṁ paccapajjatha. 75.

8. Isiṁ pucchāmi Saṁkiccaṁ isīnaṁ sādhusammataṁ
āsīnaṁ Dāyapassasmiṁ isisaṁghapurakkhataṁ: 76.

[1] Bds add so. [2] Bd sacetassa. [3] Bd adds tassa. [4] Bd omits taṁ. [5] Bd omits ca. [6] Ck āg-, Cs ag-. [7] Bd niyyāti. [8] Bd -a. [9] Bds chattañcup-. [10] Bd atha.

9. Kaṁ gatiṁ[1] pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticiṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṁ rājasabhāya[2] nisinnaṁ disvā, athassā 'ti evaṁ nisinnaṁ disvā atha tassa paṭivedesi yassāsîti vadanto, ārocesîti attho, yassāsîti mahārāja yassa tvaṁ anukampako muducitto āsi[3] yassa abhiṇhaṁ vaṇṇaṁ payirudāhāsi so ayaṁ Saṁkicco isīnaṁ antare sādhu laṭṭhako[4] ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpaṭṭe isigaṇaparivuto kañcanapaṭimā viya nisinno, taramānarūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā alaggā tumhākaṁ anāgacchantānam eva[5] pakkameyyuṁ[6] tasmā taramānarūpo khippaṁ niyyāhi mahantānaṁ sīlādiguṇānaṁ esitattā[7] gavesitattā[8] mahesinaṁ, tato ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṁ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva, nikkhippā 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṁ patvā va etad ahosi: pabbajitā nāma garuṭṭhānīyā Saṁkiccatāpasassa santikaṁ uddhatavesena gantuṁ ayuttan ti so maṇicittasuvaṇṇadaṇḍaṁ vālavījaniṁ kañcanamayaṁ uṇhīsapaṭṭaṁ suparikhittaṁ maṅgalakhaggaṁ setacchattaṁ sovaṇṇapādukā ti imāni pañca rājakakudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṁ nikkhippā 'ti, paṭicchadanti tad[9] eva rājakakudhabhaṇḍaṁ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmin ti evaṁnāmake uyyāne, atha kālaṁ amaññathā 'ti atha so idāni me pañhaṁ pucchituṁ kālo ti jāni[10], Pāḷiyaṁ pana yathā[11] kālan ti āgataṁ, tassa kālānurūpena pañhapucchanaṁ[12] amaññathā 'ti attho, paccapajjathā 'ti paṭipajji, peccā 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāmam etaṁ[13], tasmā paraloke[14] ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo[15] atikkanto pitughātakammaṁ kataṁ, tamme[16] akkhāhîti tasmā me[17] akkhāhi[18]: kaṁ gatiṁ[19] pitughātakā gacchanti katarasmiṁ niraye paccantîti pucchati, so taṁ sutvā tena hi mahārāja suṇohîti vatvā ovādaṁ tāva adāsi.

S. tam atthaṁ āvikaronto āha:

10. Isi avaca Saṁkicco Kāsīnaṁ raṭṭhavaḍḍhanaṁ
āsīnaṁ Dāyapassasmiṁ, mahārāja suṇohi me: 78.

11. Uppathena vajantassa yo maggam anusāsati
tassa ve vacanaṁ kayirā nâssa[20] maggeyya kaṇṭako. 79.

12. Adhammaṁ paṭipannassa yo dhammam anusāsati
tassa ve vacanaṁ kayirā na so gaccheyya duggatin ti[21]. 80.

Ta. up¦pathenā 'ti corehi pariyuṭṭhitamaggena, maggamanusāsatîti khemaṁ maggaṁ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

[1] all three MSS. -i. [2] Bds -yaṁ. [3] Bd ahosi. [4] Bd laddhako. [5] Bds anāgacchantānaññeva, Cks gac-. [6] Cks -eyya. [7] Cks mahamtaṁ - - guṇaṁ esitattaṁ. [8] Cks passa in the place of gavesitattā. [9] Bd tam [10] Bds jānāti. [11] Cks tathā. [12] Cks pañhaṁ-. [13] Cs nāmatametaṁ, Bd nāmetaṁ. [14] Cks -ko. [15] Cks add ti. [16] Cks kammaṁ, Bs yamme. [17] Ck ce. [18] Bds omit tasmā me a-. [19] all three MSS. -i. [20] Bd na-. [21] Cks -tiṁ, omitting ti.

purisassa mukhaṁ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucaritadhammaṁ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedaṁ duggatiṁ na gaccheyya, uppathasadiso hi mahārāja adhammo maggasadiso sucaritadhammo, tvaṁ pana pubbe pitaraṁ ghātetvā rājā homîti mayhaṁ kathetvā mayā paṭibāhito, mama vacanaṁ akatvā pitaraṁ māretvā[1] idāni socasi, paṇḍitānaṁ ovādaṁ akarontā nāma coramaggaṁ[2] paṭipannā viya mahāvyasanaṁ pāpuṇantîti.

Evam assa ovādaṁ datvā upari dhammaṁ desento ā.:

13. Dhammo patho[3] mahārāja adhammo pana uppatho,
adhammo nirayaṁ neti
dhammo pāpeti suggatiṁ. 81. (IV $\frac{496}{18}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajīvino
yaṁ gatiṁ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kāḷasutto ca Saṁghāto dve ca Roruvā
athâparo Mahāvīci Tapano ca Patāpano. 83.
16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
ākiṇṇā luddakammehi paccekā soḷas' ussadā 84.
17. Kadariyātapanā ghorā accimantā mahabbhayā
lomahaṁsanarūpā ca bhesmā[4] paṭibhayā dukhā 85.
18. Catukkaṇṇā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
ayopākārapariyantā ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesaṁ ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṁ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avaṁsirā
isīnaṁ ativattāro[5] saññatānaṁ tapassinaṁ. 88.
21. Te bhūnahuno[6] paccanti[7] macchābhīlā[8] katā yathā
saṁvacchare asaṁkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Ḍayhamānena gattena niccaṁ santarabāhiraṁ
nirayā nâdhigacchanti dvāraṁ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena[9] dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṁ,
yaṁ yaṁ dvāraṁ gacchanti taṁ taṁ devā pithīyare[10]. 91.

[1] Bd ghāṭetvā. [2] Bd -a. [3] Cs Bd pantho. [4] Bds bhasmā. [5] Cks -cattāro. [6] Ck guṇāhuno. [7] Bd paccenti. [8] Bd macchābhila, Cks -bila. [9] Cks add pi. [10] Bd pidhīyyare.

24. Bahūni vassasahassāni[1] janā nirayavāsino[2]
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṁ anappakaṁ. 92
25. Āsīvisaṁ va kupitaṁ tejasiṁ[3] duratikkamaṁ
na sādhurūpe[4] āsīde[5] na saññatānaṁ tapassinaṁ. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo
sahassabāhu ucchinno isiṁ āsajja Gotamaṁ. 94.
27. Arajaṁ[6] rajasā Vacchaṁ Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato[7] chinno, sa rājā vibhavaṁ gato. 95.
28. Upahacca[8] manaṁ[9] Mejjho[10]
Mātaṅgasmiṁ yasassine[11] (IV $\frac{389}{27}$)
sapārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṁ[10] tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan' āsajja isiṁ Andhakaveṇhuyo[12]
aññaññaṁ[13] musale hantvā sampattā Yamasādanaṁ[14]. 97.
30. Athâyaṁ isinā satto[15] antalikkhacaro[16] pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṁ Cecco hīnatto patta pariyāyaṁ[17]. 98.
31. Tasmā hi chandāgamanaṁ na-ppasaṁsanti paṇḍitā,
aduṭṭhacitto bhāseyya giraṁ saccupasaṁhitaṁ, 99. (III $\frac{460}{8}$)
32. Manasā ce paduṭṭhena yo naro pekkhate[18] muniṁ
vijjācaraṇasampannaṁ gantā[19] so nirayaṁ adho. 100.
33. Ye vaddhe[20] paribhāsenti[21] pharusūpakkamā janā
anapaccā adāyādā tālāvatthu[22] bhavanti te. 101.
34. Yo ca pabbajitaṁ hanti katakiccaṁ mahesinaṁ
sa Kāḷasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammaṭṭho raṭṭhaviddhaṁsano mago
tāpayitvā janapadaṁ Tapane[23] pecca paccati. 103.
36. So[24] ca vassasahassāni sataṁ divyāni paccati[25]
accisaṁghapareto so dukkhaṁ vedeti vedanaṁ. 104.

[1] C^{ks} satasahassāni. [2] B^{ds} -gāmino. [3] B^{d} -si. [4] C^{ks} -po. [5] C^{ks} āside, B^{d} nāside. [6] C^{ks} -jā. [7] B^{d} samūlo. [8] C^{k} -gaccha, C^{s} -gacca. [9] B^{d} mā-. [10] B^{d} ma-. [11] C^{k} B^{d} -no. [12] B^{ds} -vindayo, C^{s} -venāhuyo, C^{k} -venhuso. [13] C^{k} aṁñañña, B^{ds} aññamañña. [14] all three MSS. -sādhanaṁ. [15] C^{ks} santo. [16] C^{ks} -kkhe-. [17] so all three MSS. for patva pariyayaṁ. [18] C^{ks} -to. [19] C^{ks} hantā, B^{d} gantvā. [20] B^{d} vuḍhe, B^{s} buddhe. [21] B^{d} -santi. [22] B^{d} tāla-. [23] B^{d} tā-. [24] C^{ks} yo. [25] B^{d} pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi[1] nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccaṁ santarabāhiraṁ
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito[2] yathā. 106
39. Yo lobhā pitaraṁ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kāḷasutte niraye cirarattāni[3] paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā[4],
pakkañ ca sattīhi hananti nittacaṁ
andhaṁ karitvā muttakarīsabhakkhaṁ,
khāre nimujjanti[5] tathāvidhaṁ naraṁ. 108.
41. Tattaṁ pakaṭṭhitaṁ[6] ayogulañ ca
dīghe ca phāle[7] cirarattatāpite
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi[8]
vatte[9] mukhe saṁsavayanti rakkhasā. 109.
42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā[10]
kākolasaṁghā ca dijā ayomukhā
saṁgamma khādanti vipphandamānaṁ
jivhaṁ vibhajja vighāsaṁ[11] salohitaṁ[12]. 110.
43. Taṁ daḍḍhakoḷaṁ[13] paribhinnagattaṁ
nippothayantā[14] [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṁ[15], dukhino pan' ītare,
etādisasmiṁ niraye vasanti
ye keci[16] loke idha pettighātino[17]. 111.
44. Putto ca mātaraṁ hantvā[18] ito gantvā Yamakkhayaṁ
bhusam āpajjate[19] dukkhaṁ attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāraṁ janayantiyā
ayomayehi phālehi[20] pīḷayanti punappunaṁ. 113.

[1] Bd lomehi ca. [2] Bd tuṇḍaṭṭito. [3] Bd -āya. [4] Bd -yaṁ. [5] Ck na - -, Bd nisi- corr. to nisu-. [6] Bds pakkatthitam, Cks jakaṁkāṭhim. [7] Ck phalo, Bd pāle. [8] Bd rajjati. [9] so Cks; Bd vivate, Bs vivaṭe. [10] Bd cabalā corr. to sabalā? Cks giddhā. [11] Cks vigha-. [12] Cks vilobhi-. [13] so Cs; Bd vaḍhakālaṁ, Ck daṇḍakolaṁ. [14] Cks nippoṭa-. [15] Bd te-. [16] Cks yo koci. [17] Bd pitti-. [18] Bd hatvā. [19] Cks āsajjate. [20] Cks pā-, Bd vā-.

46. Taṁ passutaṁ sakā gattā[1] ruhiraṁ attasambhavaṁ
tambalohavilīnaṁ va tattaṁ pāyenti[2] mattighaṁ. 114.
47. Jighaññaṁ[3] kuṇapaṁ pūti[4] duggandhaṁ gūthakaddamaṁ
pubbalohitasaṁkāsaṁ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Tam enaṁ kimayo[5] tattha atikāyā ayomukhā[6]
chaviṁ chetvāna[7] khādanti pagiddhā[8] maṁsalohite. 116.
49. So ca taṁ nirayaṁ patto nimuggo Sataporisaṁ
pūtīnaṁ[9] kuṇapaṁ vāti[10] samantā satayojanaṁ. 117.
50. Cakkhumâpī hi[11] cakkhūhi[12] tena gandhena jīyati,
etādisaṁ Brahmadatta mattigho[13] labhate dukhaṁ. 118.
51. Khuradhâram anukkamma tikkhaṁ durabhisambhavaṁ
patanti gabbhapātiniyo[14] duggaṁ Vetaraṇīnadiṁ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṁgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti[15] duggaṁ Vetaraṇiṁ nadiṁ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā,
ādittā jātavedena uddhaṁ yojanam uggatā. 121.
54. Ete[16] sajanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo[17] narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā[18] puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṁ jagganti saṁvariṁ[19]. 123.
56. Tato ratyā vivasane mahatiṁ pabbatūpamaṁ
lohakumbhiṁ pavajjanti[20] tattaṁ aggisamūdakaṁ. 124.
57. Evaṁ divā ca ratto ca dussīlā mohapārutā
anubhonti[21] sakaṁ kammaṁ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṁ atimaññati
sassuṁ vā sasuraṁ vâpi jeṭṭhaṁ[22] vâpi nanandaraṁ[23]
tassā vaṁkena jivhaggaṁ nibbahanti sabandhanaṁ. 126.

---

[1] Bd taṁ passavaṁ pakkā gattā. [2] Bd pāyanti. [3] Bd jighacchaṁ. [4] so Cks; Bd puti. [5] Bd -iyo. [6] Cks adho-. [7] Bd tetvāna. [8] Bd saṁgiddhā, Bs saṁviddhā. [9] Bds putikaṁ. [10] Cks pāti [11] so Ck; Cs Bd pi hi. [12] Cks -ūti. [13] Bd mātugho. [14] Bd gabbhapātayo, Cks gabbhāpātiniyo. [15] Ck dubatombilambanti, Bd ubhato abhilampanti. [16] Bd etaṁ te. [17] Bd -cāriyo. [18] Cks vigatā. [19] Bds sabbadā. [20] so all three MSS. for pabbajanti? [21] Cks -oti. [22] Cks seṭṭhaṁ. [23] Bd nandanaṁ.

59. Sa[1] vyāmamattaṁ kiminam jivhaṁ passati attani,
viññāpetuṁ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā ḷuddā avanne vannakārakā[2] 128.
61. Sattīhi lohakūṭehi nettiṁsehi usūhi ca
haññamānā khāranadiṁ[3] papatanti avaṁsirā. 129.
62. Sāyaṁ pāto kūtakārī ayokūtehi haññati,
tato vantaṁ durattānam paresaṁ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhaṁkā[4] bherandakā gijjhā kākoḷā ca[5] ayomukhā
vipphandamānaṁ[6] khādanti naraṁ kibbisakārinaṁ[7]. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhim vā pana pakkhinā
asanto rajasā[8] channā[9] gantā[10] te nirayaṁ adho[11] ti. 132.

Ta patho[12] ti dasakusalakammapatho[13] dhammo, khemo ti[14] appatibhayo sugatimaggo, visamajīvino ti adhammena kappitajīvika[15], niraye te ti te etesam nibbattanirayе kathemi, suṇohi me ti M raññā pitughātakānam nibbattananirayam[16] pucchito pi pathamam tam adassetvā[17] attha mahāniraye solasa ca ussadaniraye[18] dassetum evam a., kiṁkaranā. pathamamhi tasmim dassiyamāne rājā phalitena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nirayesu paccanasatte disvā ditthānugatiko hutvā aham viya aññe pi bahupāpakammino atthi aham etesam antare paccissamîti sañjatupatthambho ārogo[19] bhavissatîti, te pana niraye dassento M. pathamam iddhibalena pathavim dvidhā katvā pacchā dassesi, tesam vacanattho: nirayapālehi[20] pajjalitāni nānāyudhāni gahetvā khandākhandikam chinnā[21] nerayikasatta punappuna sañjīvanti ettha 'ti Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nanayudhāni gahetvā jalitāya lohapathaviyam nerayike[22] aparāparam anubandhitva paharitvā jalitapathaviyam patite jalitam kalasuttam pātetva jalitapharasum gahetvā sayam unnadantā mahantena attassarena[23] viravante atthamse solasamse karontā[24] ettha tacchantîti Kālasutto, mahantā jalitā[25] ayapabbatā samghātenti[26] etthā 'ti Samghāto, tattha kira satte[27] navayojanāya jalitaayapathaviyā yāva

[1] so all three MSS. [2] Ck apanevanakārakā, Cs apanevaṇa-. [3] Ck khārā-. [4] Cks ṭaṁkā. [5] Cks omit ca. [6] Ck -na, Cs -nā. [7] Bd -kārakaṁ. [8] Bds rajjuyā. [9] Bds chandā. [10] Bd gatā. [11] Cks ayo, Bds nirayussadan. [12] Bd paṇho, Cs pattho. [13] Bd -tha. [14] Cks omit ti. [15] Cks kappika-. [16] Cks -ye, Bd nippatta nirayaṁ. [17] Cks apassetvā. [18] Bd mahāni-. [19] Cs Bd a-. [20] Cks -lohi. [21] Bd chindāchindaṁ. [22] Bd adds satte. [23] Ck aṭṭha-. [24] Cks -to, Bd -to corr. to -tā. [25] Bd -a. [26] Cks ghātenti, Bd saṁghāṭenti. [27] Cks sante.

katito pavesetvā niccale[1] karonti, atha puratthimato[2] ayapabbato samuṭṭhāya asani viya viravanto[3] āgantvā te satte sanhakaranīyaṁ[4] tilaṁ[5] piṁsanto viya gantvā pacchimadisāya titthati, pacchimadisato samutthite pi tath' eva gantvā puratthimadisāya titthati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante[6] ucchukhanḍāni[7] viya pīlenti, evaṁ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkhaṁ anubhonti, dve ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā[8] 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena santhitāhi rattalohitajālāhi[9] punno Dhūmaroruvo khāradhūmena[10], nesu[11] Jālaroruve[12] paccantānaṁ[13] navahi vanamukhehi jālā pavisitvā sarīraṁ dahanti[14], Dhūmaroruve[13] navahi[15] vanamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīthaṁ viya sarīraṁ sedeti, ubhayathâpi[16] paccantā sattā mahāviravam viravantîti dve pi[17] Roruvā ti vuttā, jālānaṁ vā[18] pana sattānaṁ vā[18] tesam dukkhassa vā[18] vīciantaraṁ n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīcîti Mahāavīci, ta.[19] hi puratthimádīhi bhittīhi jālā utthahitvā pacchimādīsu patihaññati tā ca bhittiyo vinivijjhitvā[20] parato[21] yojanasatam ganhāti, hetthā uṭṭhitâpi[22] upari patihaññati upari utthitā hetthā patihaññati, evaṁ tāv' ettha jālānaṁ vīci nāma n' atthi, tassa pana anto yojanasataṁ ṭhānaṁ khīravallipitthassa pūritanāli viya sattehi nirantaram pūritaṁ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṁ pamānaṁ n' atthi, na ca aññamaññam[23] bādhenti[24] sakasakatthāne[25] yeva paccanti[26], evam ettha sattānam vīci nāma n' atthi, yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tambalohabinduno anudahanabalavatāya[17] abbohārikāni honti tathā ta. anuḍahanabalavatāya[27] sesā cha akusalavipākupekhā abbohārikā[28] honti, dukkham eva nirantaraṁ paññāyati, evam ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyaṁ saha vibhattīhi[29] vikkhambhato[30] atthārasādhikayojanasato[31] āvaṭṭato catupannāsādhikayojanasato[32] saha ussadehi dasayojanasahasso ti[33] evam assa mahantatā veditabbā, niccalasatte tapatîti Tapano[34], ativiya tāpetîti Patāpano[35], ta. Tapanasmiṁ[36] tāva satte[37] tālakkhandhappamāne[38] jalitaayasūle nisīdāpenti, tato hetthā pathavī jalati sūlaṁ[39] jalati, evaṁ so nirayo[40] niccale[41] satte tapati, itarasmim pana sabbasatte[42] jalantehi āvudhehi paharitvā jalitaṁ ayapabbataṁ āropenti, tesaṁ pabbatamatthake thitakāle kammapaccayo vāto paharati, te ta. santhātuṁ asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā pathaviyā[43] jalitāni ayasūlāni utthahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

[1] C^k -lo, B^d -laṁ. [2] B^d adds jalito [3] B^d vivaranto. [4] C^{ks} -ya, B^d santhā-? [5] C^k -tilo, C^s tile. [6] C^{ks} -to, B^d ucchayante [7] B^d uccha-. [8] C^{ks} omit cā. [9] C^{ks} -rohirajālehi. [10] C^k -dhūpena, C^s -dūpena. [11] B^d tesu. [12] C^{ks} -o. [13] C^{ks} -nañca. [14] C^{ks} ḍayh-. [15] B^d paccantānaṁ navahi [16] C^k -tāpi, B^d -ttāpi. [17] C^{ks} add ca. [18] C^{ks} pā. [19] B^d tatra. [20] B^d vavajhi-, B^s pavijjhi-. [21] B^{ds} purato. [22] B^d omits pi. [23] C^{ks} -ññehi. [24] B^d byāpādhenti. [25] B^d only one saka. [26] C^{ks} -enti. [27] B^d -da-. [28] C^{ks} -kāni. [29] B^d -bhittihi. [30] B^{ds} -bhanato. [31] B^d -katiyo-. [32] B^s kanavayo-, B^d -kanevayo-. [33] B^{ds} -hassāni. [34] all three MSS. tā-. [35] B^d mahātā-. [36] B^d tā-. [37] B^d tāpente satte, B^s only tāpente for tāva satte. [38] C^k -ṇo. [39] B^d sulāni. [40] C^{ks} -e. [41] C^{ks} -o. [42] B^{ds} nibbattasatta [43] B^d ayapathavīto pappataṁ.

sarīrā jalantā paccanti, evam esa[1] ativiya tāpetîti, B. puna ete niraye dassento paṭhamaṁ Sañjīvaṁ dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne taṁ antaradhāpetvā puna paṭhaviṁ dvidhā katvā Kālasuttaṁ dassesi, ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne tam pi antaradhāpesîti, evaṁ paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānaṁ āmantetvā mahārāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādaṁ kātuṁ vaṭṭatîti vatvā puna tesaṁ yeva mahānirayānaṁ kiccaṁ kathetuṁ iccete ti ādiṁ ā, ta. akkhātā ti mayā[2] tuyhaṁ kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva, ākiṇṇā ti paripuṇṇā[3], paccekā soḷasussadā ti etesaṁ nirayānaṁ ekekassa catūsu dvāresu ekekasmiṁ cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti sabbe pi sataṁ[4] aṭṭhavīsati[5] ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṁsanirayasataṁ, kadariyātapanā[6] ti sabbe p' ete kadariyānaṁ tapanā[7], balavadukkhatāya ghorā, kappanibbattānaṁ[8] accīnaṁ atthitāya accimanto, bhayassa mahantatāya[9] mahabbhayā, diṭṭhamattā vā[10] sutamattā vā[11] lomāni haṁsentîti[12] lomahaṁsanarūpā va[13], bhiṁsanatāya bhesmā[14], bhayajananatāya paṭibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturassā[15] mañjūsasadisā, vibhattā ti catudvāravasena vibhattā, bhāgaso mitā ti dvāravīthīnaṁ vasena koṭṭhāse[16] ṭhapetvā mitā, ayasā paṭikujjitā[17] ti sabbe[18] pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā[19], tiṭṭhantîti sabbe pi ettakaṁ ṭhānaṁ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti[20] tesu nirayesu samparivattitvā punappuna patamāne sandhāyâha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro[21], mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katāparādhā[22] paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isīnaṁ ativattāro attano vaḍḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā[23] macchā viya[24] paccanti, asaṁkheyye[25] ti gaṇetuṁ asakkuṇeyye, kibbisakārino ti dāruṇakammakārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanaṁ esantâpi gavesantâpi nikkhamanadvāraṁ nâdhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā taṁ dvāraṁ apārutaṁ hoti atha tadabhimukhā dhāvanti[26], tesam ta. chaviādīnî jhāyanti, dvārasamīpaṁ[27] pattānam pi[28] etesaṁ[29] taṁ pithīyati[30], pacchimaṁ apārutaṁ viya khāyati, esa nayo sabbattha, na sādhurūpe ti vuttappakāraṁ sappaṁ viya sādhurūpe isayo nâsīde[31] na pharusavacanehi[32] kāyakammena vā ghaṭṭento upagaccheyya, kiṁkāraṇā: saññatānaṁ tapassīnaṁ āsāditattā[33] aṭṭhasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabbattā[34], idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṁ dukkhaṁ pattā te dassetuṁ atikāyo ti ādim ā., ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

[1] Cks etaṁ. [2] Bd adds ca. [2] Bd parikiṇṇā. [4] Cks yaṁtaṁ. [5] Bd adds ca. [6] Bd -tā-. [7] Bd tā. [8] Bd kammani-. [9] Cks mahantāya. [10] Cks omit vā. [11] Cks pā. [12] Bd haṁsanti. [13] Bd ca. [14] Bd bhasmā. [15] Bd -raṁ. [16] Bd adds gahetvā. [17] Cks omit pa-. [18] Cks -ā. [19] Bd puṭā, Bs phuṭā. [20] Bds uddhaṁpādā avaṁsirā ti evaṁ for ete ti. [21] Cks catt-. [22] Cks -rāyā, Bds -parādhāva. [23] Bds -katā. [24] Bd adds ca. [25] Cks Bd -yyā. [26] Cks yā-. [27] Bd -pe. [28] Bd -nañca. [29] Bds te-. [30] Cks -yanti. [31] Cks nasīde, Bd nāside. [32] Bd -nena. [33] all three MSS. asā-. [34] Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, sahassabāhū 'ti pañcahi dhanuggahasatehi bāhusahassena[1] āropetabbaṁ dhanuṁ āropanasamatthabāhu, Kekādhipo[2] ti Kekaraṭṭhādhipati[2], vibhavaṁ gato ti vināsappatto, vatthūni Sarabhaṅgajātake vitthāritāni, upahacca manan[3] ti attano cittaṁ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti Mātaṅgapaṇḍite, vatthuṁ Mātaṅgajātake vaṇṇitaṁ, Kaṇhadīpāyanāsajjā 'ti Kaṇhadīpāyanaṁ āsajja, Yamasādhanan ti nirayaṁ[4], vatthuṁ Ghaṭajātake[5] vitthāritaṁ, isinā ti Kapilatāpasena, pāvekkhîti paviṭṭho, Cecco ti Cetiyarājā, hīnatto ti parihīnattabhāvo antarahitaiddhi, pattapariyāyan ti pariyāyaṁ maranakālaṁ patvā, vatthuṁ Cetiyajātake kathitaṁ, tasmā ti yasmā cittavasiko hutvā isīsu aparajjhitvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chandāgamanan ti chandādicatubbidham pi agatigamanaṁ, paduṭṭhenā 'ti kuddhena, gantā[6] so nirayaṁ adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho nirayam eva gacchati. Pāḷiyaṁ pana nirayassudan ti likhitaṁ, taṁ tassa ussadanirayaṁ gacchatîti a., vaddhe[7] ti vayovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā ti bhavantare pi apaccaṁ vā dāyādaṁ vā na labhantîti a., tālāvatthū[8] ti diṭṭhadhamme pi chinnamūlatālo viya mahāvināsaṁ patvā niraye nibbattanti, hantîti māreti, cirarattāyā 'ti ciraṁ, evaṁ M. isiviheṭhakānaṁ paccananiraye dassetvā upari adhammikarājūnaṁ paccananiraye dassento yo cā 'ti ādim ā., ta. raṭṭhaviddhaṁsano ti chandādivasena gantvā raṭṭhassa viddhaṁsano, accisaṁghapareto ti accisamūhaparikkhitto, tejobhakkhassā 'ti aggim eva khādantassa, gattānîti tigāvute[10] sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni lomehi ca nakhehi cā 'ti etehi saddhiṁ sabbāni ekajālān' eva honti, tuttaddito[10] ti āṇañjakāraṇaṁ[11] kāriyamāno tuttehi[12] viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnaṁ paccananiraye dassetuṁ yo[13] lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṁ bahūni vassasahassāni pakkaṁ nīharitvā tigāvutaṁ assa sarīraṁ nittacaṁ katvā jalitāya lohapaṭhaviya[14] pātetva tikhiṇehi[15] ayasūlehi koṭṭetvā[16] cuṇṇavicuṇṇaṁ karonti, andhaṁ karitvā ti mahārāja taṁ pitughātakaṁ nirayapālā lohapaṭhaviyaṁ uttānaṁ pātetvā jalitehi ayasūlehi akkhīni bhinditva[17] andhaṁ karitvā mukhe uṇhaṁ muttakarīsaṁ pakkhipitvā palālapīṭhaṁ viya[18] saṁvaṭṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake nimujjāpenti, tattaṁ pakkaṭṭhitam[19] ayogulañ cā 'ti puna pakkaṭṭhitagūthakalalañ[20] c' eva jalitaayogulañ ca khādāpenti, so pana taṁ āhariyamānaṁ disvā mukhaṁ pidheti[21], ath' assa dīghe ciratāpite[22] jalamāne phāle[23] ādāya mukhaṁ vikkhambhetvā[24] vivaritvā rajjubaddhaṁ ayabalisaṁ khipitvā jivhaṁ

[1] Bd -ehi. [2] Bd ketak-. [3] Ck upāhacca manan, Bd upahacca mānan. [4] Bd nirayapālakarājānaṁ. [5] Cks ghata-. [6] all three MSS. gantvā. [7] Bd vuḍhe. [8] Cks nālā-, Bd tālavatthun. [9] Ck gāvasarire, Cs gāvute-, Bd tigāvutte. [10] Bd tuṇḍattito, Bs tuṇḍaḍḍito? [11] Bd ānañcanakā-. [12] Bd tuṇḍ-. [13] Cks ye. [14] Bd -yaṁ. [15] Bd tikkhehi. [16] Bd -entā. [17] Cks -dantā. [18] Bd add naṁ. [19] Bd pakkudhitam, Cks chakaṁkathim. [20] Cks pakkaṭṭhigūthakalalā, Bd pakkadhitaṁ gudhakalalañ, Bs pakkuṭṭhitaṁgūthakalalaṁ. [21] Ck pideti. [22] Cks cirarattāpite. [23] Bd hale, Cks thāle. [24] Bd -itva.

nīharitvā tasmiṁ vatte[1] vivaṭṭe mukhe taṁ ayogulaṁ saṁsavayanti pakkhipanti, rakkhasā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṁ[2] balisena nikkaḍḍhitvā ayasaṁkūhi[3] paṭhaviyaṁ vitataṁ[4] jivhaṁ sāmasonā sabalavaṇṇā sunakhā ca lohatuṇḍā[5] gijjhā ca kākasaṁghā ca aññe ca nānappakārā sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandamānaṁ vissandamānaṁ[6] salohitaṁ[7] vighāsaṁ[8] khādanti[9] vighasantā[10] bhakkhayantîti attho. taṁ daḍḍhakoḷan[11] ti taṁ pitughātakaṁ jhāyamānaṁ tālam[12] viya jalitasarīraṁ, paribhinnagattan ti ta. ta. bhinnagattaṁ[13], nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesan ti tesaṁ nirayapālānaṁ sā rati kīḷā hoti, dukhino panītare ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā[14], iti imaṁ pitughātikānaṁ paccananirayaṁ disvā rājā bhītatasito ahosi, atha naṁ M. samassāsetvā mātughātikānaṁ paccananirayaṁ dassesi, Yamakkhayan ti Yamanivesanaṁ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upagato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṁ janayantiyā ti mātughātikaṁ, vālehîti[15] ayamakacivālehi[16] veṭhetvā ayayantena pīḷenti, tan ti taṁ mātughātikaṁ pāyentîti[17] tassa pīḷiyamānassa ruhiraṁ gaḷitvā ayakapallaṁ pūreti, atha naṁ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sarīraṁ pākatikaṁ hoti, taṁ paṭhaviyaṁ uttānaṁ nipajjāpetvā vilīnaṁ tambalohaṁ viya pakkaṭṭhitaṁ[18] lohitaṁ pāyenti[19], ogayha tiṭṭhatîti bahūni vassasahassāni ayayantena[20] pīḷetvā jegucchaduggandhapaṭikkūle mahante gūthakaddamaāvāṭe khipanti, so taṁ rahadaṁ ogayha ogayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadoṇikanāvappamāṇasarīrā[21], ayomukhā ti ayasūcimukhā, chaviṁ chetvānā[22] ti chaviṁ ādiṁ katvā yāvaṭṭhim pi bhetvā[23] aṭṭhimiñjaṁ khādanti, pagiddhā[24] ti gadhitā[25] mucchitā, na kevalañ ca khādant' eva adhomaggādīhi[26] pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāmapassādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasarīraṁ[27] chiddāvacchiddaṁ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṁ Sataporisaṁ nirayaṁ patto sasīsako nimuggo va hoti, tañ ca kuṇapaṁ[28] samantā yojanasataṁ pūti[29] hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko, Khuradhāramanukkammā 'ti Khuradhāranirayaṁ atikkamitvā ta.[30] nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā[31] santharanti[32], tato yā hi gab-

[1] Bd omits vatte. [2] Bd jivhaṁ. [3] Ck ayaṁ saṁkuhi, Cs ayaṁ saṁñahi. [4] Ck vi, Bd vivaṭa [5] Ck -taṇḍi, Cs -tuṇḍa, Bd -kuṇḍā. [6] Bd omits vis-. [7] Cks omit sa. [8] Cks vighaṁsaṁ [9] Bds -tā [10] Bds viyasatte. [11] Bd -tālan. [12] so Cks; Bd kālaṁ. [13] Bds paribhi-. [14] Ck adds viya. [15] so Bds; Cks vālabhīti. [16] so Ck Bd; Cs avama-? [17] Bd pāya-. [18] Cks pakkaṇṭhantaṁ, Bds pakkudhitaṁ. [19] Bd -anti. [20] Bds -ehi. [21] Cks -ṇikaṁ nā-. [22] Bds bhetvāna. [23] Ck yāva vaṭṭhimhi hetvā, Cs yāvaṭṭhimahetvā, Bd yāva aṭhi vibhetvā, Bs yāva aṭṭhi pi bhetvā. [24] Bds saṁgi-. [25] Cs gathitā, Ck gamitā. [26] Bd -mukhādīhi. [27] Cks -rā. [28] Ck kūpaṁ, Bs vaccakūpaṁ in the place of tañca - -. [29] Bd putikaṁ. [30] Bds add kira. [31] Ck urasārekatvā, Bd upadhāritvā, Bs uparidhāretvā? [32] Bd saṇṭha-, Ck tattharatti.

bhapātanāni[1] khārabhesajjāni[2] pivitvā gabbhapātitā[3] gabbhapātiniyo itthiyo jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikhinakhuradhāra sukhaṇḍākhaṇḍikā hutvā punappuna uṭṭhāya taṁ durabhisambhavaṁ Khuradhāranirayaṁ atikkamantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā[4] duggaṁ duggamaṁ[5] visamaṁ Vetaraniṁ patanti, ta. kammakāraṇaṁ Nimijātake āvibhavissati, evaṁ gabbhapātinīnaṁ nirayaṁ dassetvā yattha paradārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṁ Koṭisimbalinirayaṁ[6] dassento ayomayā ti ādiṁ ā., ta. dubhato-m-abhilambhantîti[7] Vetaraṇiyā ubhosu tīresu tāsaṁ simbalīnaṁ sākhā olambanti, te accimanto ti te pajjalitasarīrā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanan ti tigāvutaṁ tesaṁ[8] sarīrato uṭṭhitajālāya pana saddhiṁ te[9] yojanaubbedhā honti, ete sajantîti te paradārikā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā[10] ete Simbaliniraye abhirūhanti, te patantîti te bahūni vassasahassāni rukkhaviṭapesu laggā jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi[11] vihatā vivattā hutvā parivattitvā adhosīsakā patanti, puthū ti bahū, vinividhaṅgā ti tesaṁ tato patanakāle heṭṭhā ayapathavito sūlāni uṭṭhahitvā tesaṁ matthakaṁ paṭicchanti, tāni tesaṁ adhomaggena[12] nikkhamanti, te evaṁ sūlesu viddhā viravantā[13] sayanti, dīghan ti supine pi niddaṁ alabhantā dīgharattaṁ jaggantîti, tato[14] ratyā vivasane ti rattīnaṁ accayena, cirakālātikkamenā 'ti a., pavajjantîti saṭṭhiyojanikaṁ jalitaṁ lohakumbhiṁ kappena saṇṭhitaṁ jalitatambaloharasapuṇṇaṁ lohakumbhiṁ nirayapālehi khittā[15] pavisanti[16], dussīlā ti paradārikā, itoparaṁ[17] sāmikavattasassuvattādīni[18] apūrentīnaṁ[19] paccanaṭṭhānaṁ pakāsento yā cā[20] 'ti ādim ā., ta. atimaññatîti Bhisajātake kathitaṁ[21] sāmikavattaṁ akarontī atikkamitvā maññati, jeṭṭhan ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṁ, nanandaran[22] ti sāmikassa bhaginiṁ, etesam pi aññatarassa hatthapādapiṭṭhiparikammanahāpanabhojanādibhedaṁ vattaṁ apūrentī tesu hirottappam anupaṭṭhapentī te atimaññati nāma, sâpi niraye nibbattati, vaṁkenā 'ti tassā sāmikavattādīnam aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsitvā niraye nibbattāya lohapathaviyaṁ nipajjāpetva ayasaṁkunā mukhaṁ vivaritvā balisena jivhaggaṁ nibbahanti rajjubandhanena saṁbandhanaṁ[23] ākaḍḍhanti, kiminan ti kimibharitaṁ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto evaṁ nikkaḍḍhitaṁ attano vyāmena vyāmamattaṁ[24] jivhaṁ āvudhehi koṭṭhitakoṭṭhitaṭṭhāne[25] sañjātehi mahādoṇippamāṇehi[26] kimīhi[27] bharitaṁ passati viññāpetuṁ na sakkotîti nirayapāle yācitukāmo 'pi kiñci vattuṁ na sakkoti. Tapane[28] ti evaṁ sā ta. bahūni vassasahassāni paccitvā puna Tapanamahāniraye[28] paccati, idāni sūkarikādīnaṁ paccananiraye dassento

[1] Bds -nāhi. [2] Bd kha-. [3] Ck -pa-, Bd adds kā. [4] Ck -bandhā, Bd -bandhantā. [5] Ba dukkhamaṁ. [6] Cs kota-, Bd kaṇhakaṁsippali-. [7] Ck -tombila-, Cs tomabila-. [8] Cks add sarīraṁ [9] Bd omits te [10] Bds koṭi-. [11] Bd -dhe gahetvā. [12] Cks -e. [13] Bd cirarattā. [14] Bds attho. [15] Cks khittaṁ. [16] Bd paccanti. [17] Bd tatopa-. [18] Ck -vantassuravantā-, Cs -vattassuravattā-. [19] Ck -tîti. [20] Cks vā. [21] Bd vutta. [22] Bds -dan. [23] so Cks; Bd sab-. [24] Ck -mettā, Cs -mattā. [25] Bd koṭi-. [26] Bd -ṇika-. [27] Bd omits ki-. [28] Bd tā-.

orabbhikā ti ādimā., ta. avaṇṇe vaṇṇakārikā[1] ti pesuññakārakā, khāraṇadin ti ete orabbhikādayo etehi sattiādīhi haññamānā Vetaraṇiṁ patantîti a., sesāni orabbhikādīnaṁ paccanaṭṭhānāni Nimijātake āvibhavissanti, kūṭakārîti kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādīnañ ca kārake[2] sandhāy' etaṁ vuttam, ta. kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakakūṭa agghāpanikānaṁ paccananirayāni Nimijātake āvibhavissanti, vantan ti vamitakaṁ, durattānan ti duggatattabhāvānaṁ, i. v. h.: mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamanti[3], tato taṁ vantaṁ jalitakapālehi tesu ekaccānaṁ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṁ vantaṁ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānan ti, ayomukhaṁ[5] nipajjāpitaṁ nikkaḍḍhitajivhaṁ[6] ito c' ito ca phandamānaṁ[7], migenā 'ti okacaramigena[8], pakkhinā 'ti tathārūpen' eva, gantā[9] te ti gantāro[10] te, nirayussadan ti ussadanirayaṁ. Pāḷiyaṁ pana nirayaṁ adho ti likhitaṁ, ayaṁ pana nirayo Nimijātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṁ[11] katvā rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca[12] uddhaṁ gacchanti suciṇṇen' idha kammanā[13],
suciṇṇassa phalaṁ passa: saindadevā[14] sabrahmakā. 133.
66. Taṁ taṁ brūmi mahārāja: dhammaṁ raṭṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṁ
yathā taṁ suciṇṇaṁ[15] nânutappeyya peccā[16] 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādīhi upasantā, uddhan ti devalokaṁ, saindā[17] ti ta. ta. indehi saddhiṁ, M.[18] hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatiṁse passa Sakkaṁ passā 'ti evaṁ sabbe pi indake[19] deve dassetvā idam pi suciṇṇassa phalan ti dassesi, taṁ taṁ brūmîti tasmā taṁ bhaṇāmi, dhamman ti ito paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puññāni karohi[20], yathā taṁ suciṇṇaṁ nānutappeyyā 'ti yathā taṁ dānādipuññakammaṁ suciṇṇaṁ pitughātakammapaccayaṁ[21] vippaṭisāraṁ paṭicchādetuṁ samatthatāya taṁ nânutappeyya tathā taṁ suciṇṇaṁ cara, bahuṁ puññaṁ karohîti a.

[1] Ck avanne vaṇa-, Cs avaṇevaṇa-. [2] Cks omit kā-. [3] Cks -ve. [4] Ck vamatanti, Cs vamananti, Bd vapanti. [5] so Cks for -khā? Bds adhomukhaṁ. [6] Ck Bd -hā. [7] Bd vippa-. [8] Bd otacāra-, Ck okatara-. [9] Bd gatā. [10] Bds gantvā. [11] Bds devaloka-. [12] va. [13] Bds -unā. [14] Bd sahindā-. [15] Cks omit su. [16] Cks gacchā, Bd pecchā, read: yathā na taṁ anutappeyya pecca? [17] Bds sahindā. [18] Cks -e. [19] Bds sahindake sabrahmake ca. [20] Bd karothā ti. [21] Cks -kammaṁpa-.

So M-ssa dhammakathaṁ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṁ paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṁ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānaṁ yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isigaṇo Buddha-parisā, Saṁkiccapaṇḍito aham evā“ 'ti. Saṁkiccajātakaṁ. Saṭṭhinipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajātaka.

Idante raṭṭhan ti. Idaṁ S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhuṁ ā. k. So kira Sāvatthivāsi-kulaputto sāsane uraṁ datvā pabbajito, ekadivasaṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caranto ekaṁ alaṁkataitthiṁ subhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthatagatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṁ devaputtānaṁ pañca pubbanimittāni paññāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti sarīre dubbaṇṇiyaṁ okkamati ubhohi kacchehi sedā muccanti[1] devo devāsane nâbhiramati evam evaṁ sāsanā cavanadhammānaṁ ukkaṇṭhitabhikkhūnaṁ pañca pubbanimittāni[2] paññāyanti saddhāpupphāni milāyanti sīlavatthāni kilissanti maṁkubhāvatāya c' eva ayasavasena ca dubbaṇṇiyaṁ okkamati kilesasedā muccanti[1] araññarukkhamūlasuññāgāresu nâbhiramanti, tassa pi tāni[3] paññāyiṁsu. Atha naṁ Satthu santikaṁ netvā „ayaṁ bhante ukkaṇṭhito" ti dassesuṁ. S. saccaṁ „kirā" 'ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „mā bhikkhu kilesavasiko ahosi, mātugāmo nām' esa[4] pāpo, tasmiṁ paṭibaddhacittataṁ vinehi[5]. sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṁ pāpuṇiṁsū" 'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatīrājadhāniyaṁ[6] Okkāko nāma rājā dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭ-

[1] Bd muñc-. [2] Bd omits pubba. [3] Bd tassapitānimittāni. [4] Cks -esā. [5] Bd vinodehi [6] Bd -yā.

ṭhikā Sīlavatī nāma aggamahesī ahosi, sā n' eva puttaṁ na dhītaraṁ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanivesanadvāre[1] sannipatitvā „raṭṭhaṁ[2] nassissati vinassissatîti“ upakkosiṁsu. Rājā sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā „mayi r. kārente adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“ 'ti pucchi. „Saccaṁ deva adhammakāro[3] n' atthi[4]. vaṁsānurakkhako pana[5] vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭhaṁ nāsessati, tasmā dhammena r. kāretuṁ samatthaṁ puttaṁ patthethā“ 'ti. „Puttaṁ patthento kiṁ karomîti“. „Paṭhamaṁ tāva ekaṁ[5] sattāhaṁ cullanāṭakaṁ dhammanāṭakaṁ katvā vissajjetha, sace taṁ[6] puttaṁ labhissati[7] sādhu, noce atha majjhimanāṭakaṁ vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṁ vissajjetha, avassaṁ ettikāsu itthisu ekā puññavatī puttaṁ labhissatîti“. Rājā tesaṁ vacanena[8] tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṁ abhiramitvā āgatāgatā[9] pucchi: „kacci[10] vo putto laddho“ ti. Sabbā „na labhāma devā“ 'ti āhaṁsu. Rājā „na me putto uppajjissatîti“ anattamano ahosi. Nāgarā puna tath' eva upakkosiṁsu. Rājā „kiṁ upakkosatha, mayā tumhākaṁ vacanena nāṭakāni vissaṭṭhāni, ekâpi puttaṁ na labhi, idāni kiṁ karomîti“ ā. „Deva etā dussīlā bhavissanti nippuññā, n' atthi etāsaṁ[11] puttalābhāya puññaṁ[12], tumhe etāsu puttaṁ alabhantīsu mā appossukkataṁ āpajjatha, aggamahesī vo[13] Sīlavatī devī sīlasampannā, taṁ vissajjetha, tassā putto uppajjissatîti“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „ito kira sattame divase rājā Sīlavatiṁ deviṁ dhammanāṭakaṁ katvā vissajjessati, purisā sannipatantū“ 'ti bheriñ carāpetvā sattame divase deviṁ alaṁkārāpetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko „kin nu kho“ ti āvajjanto[14] deviyā puttapatthanabhāvaṁ[15] ñatvā „etissā mayā

[1] Cks omit rāja. [2] Bds add te. [3] Bd adds nāma. [4] Bd adds api ca. [5] Ck etaṁ. [6] Ck tā sace naṁ, Cs sace tha, Bd sace tā. [7] all three MSS. -nti. [8] Bd vacanaṁ sutvā. [9] Bd -tānaṁ. [10] Bd kiñci. [11] Bd -su. [12] Cks -ā. [13] Bd te. [14] Cks -ento. [15] Cks puttaṁ-.

puttaṁ dātuṁ vaṭṭatîti[1], atthi nu kho devaloke etissânucchaviko[2] putto" ti upadhārento B-aṁ addasa, so kira tadā Tāvatiṁsabhavane āyuṁ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo[3] ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṁ gantvā taṁ pakkosāpetvā „mārisa[4] tayā manussalokaṁ gantvā Okkākarañño[5] aggamahesiyā kucchismiṁ[6] paṭisandhiṁ gaṇhituṁ vaṭṭatîti" sampaṭicchāpetvā aparam pi devaputtaṁ „tvam pi tassā yeva[7] putto bhavissasîti[8]" vatvā „mā kho pan' assā[9] koci sīlaṁ bhindîti[10]" mahallakabrāhmaṇavesena rañño nivesanadvāraṁ agamāsi. Mahājano pi nahātālaṁkato „ahaṁ deviṁ gaṇhissāmîti" rājadvāre sannipati Sakkañ ca pana disvā „tvaṁ kasmā āgato sîti" parihāsaṁ akāsi. Sakko pi „kiṁ maṁ[11] garahatha, sace pi me sarīraṁ jiṇṇaṁ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatiṁ labhissāmi ādāya naṁ gamissāmîti āgato 'mhîti" vatvā attano ānubhāvena sabbesaṁ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato bhavituṁ nâsakkhi, so taṁ sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ[12] nivesanā nikkhamantiṁ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṁ ta. ta. ṭhitā garahiṁsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo evaṁ uttamarūpadharaṁ deviṁ ādāya gacchati, attano yuttaṁ na jānātîti". Devī pi „mahallako maṁ gahetvā gacchatîti" aṭṭīyati[13] harāyati jigucchati[14]. Rājâpi vātapāne ṭhatvā „ko nu kho deviṁ gahetvā gacchatîti" olokento taṁ disvā anattamano ahosi. Sakko taṁ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvārasamīpe ekaṁ gharaṁ māpesi[15] vivaṭṭadvāram paññattakaṭṭhattharikaṁ[16]. Atha naṁ sā „idaṁ vo[17] nivesanan" ti pucchi. So „āma bhadde, pubbe pana ahaṁ eko, idāni 'mhā dve janā, ahaṁ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvaṁ imissā kaṭṭhattharikāya nipajjā[18]" 'ti vatvā[19] naṁ mudunā hatthena

[1] Bd vaṭṭati. [2] Bd etissā anu-. [3] Cks nibbattidhammo. [4] Cks -sā [5] Bd uk-. [6] Bd -imhi. [7] Bd etissā eva. [8] all three MSS. -tīti [9] Cks -a. [10] Bd -datuhi. [11] Bds adds tumhe. [12] Cks -kāraṁ-. [13] Bd na aṭṭiyati na. [14] Bd omits ji-. [15] Ck mānesi, Cs manesi. [16] Bd adds katvā. [17] Bd te. [18] Bd -āhi. [19] Bd adds so.

parāmasi[1], dibbasamphassaṁ pharāpetvā[2] ta. nipajjāpesi, sā dibbasamphassapharanena saññaṁ vissajjesi. Atha naṁ attano ānubhāvena Tāvatiṁsabhavanaṁ netvā alaṁkatavimāne dibbasayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhitvā taṁ sampattiṁ disvā „na so brāhmaṇo[3] manusso, Sakko bhavissatîti“ aññāsi. Sakko pi tasmiṁ samaye pāricchattakamūle dibbanāṭakaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā uṭṭhāya tassa santikaṁ gantvā vanditvā ekamantam aṭṭhāsi. Atha naṁ Sakko „varaṁ te devi demi[4], gaṇhāhîti“ ā. „Tena hi me deva puttaṁ dehîti“. „Devi, tiṭṭhatu eko[5], ahaṁ te dve putte dassāmi, tesu pana eko paññavā bhavissati na[6] rūpavā eko rūpavā na paññavā, tesu[7] paṭhamaṁ kataraṁ icchasîti“. „Paññavantaṁ devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṁ dibbañ ca vatthaṁ dibbacandanaṁ pāricchattakapupphaṁ Kokanadañ ca nāma vīṇaṁ datvā taṁ ādāya rañño sayanagharaṁ pavisitvā raññā saddhiṁ ekasayane nipajjāpetvā aṅguṭṭhaken'[8] assā nābhiṁ parāmasi, tasmiṁ khaṇe B. tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Sakko pi sakaṭṭhānam eva gato. Paṇḍitā devī gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṁ jāni. Atha naṁ pabuddho rājā disvā „kena nītâsîti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṁ paccakkhato ekaṁ mahallakabrāhmaṇaṁ taṁ ādāya gacchantaṁ addasaṁ, kasmā maṁ vañcesîti[9]“. „Saddaha deva, Sakko maṁ gahetvā devalokaṁ nesîti“. „Na saddahāmi devîti[10]“. Ath' assa sā Sakka-dattiyaṁ kusatiṇaṁ dassetvā „saddahā“ 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṁ nāma yato kutoci labbhatîti“ na saddahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi[11]. Rājā tāni disvā saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṁ netu, putto pana te laddho“ ti pucchi. „Laddho mahāraja, gabbho me patiṭṭhito“ ti. So tuṭṭho tassā gabbhaparihāraṁ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaṁ vijāyi, tassa aññaṁ nāmam akatvā kusa-

[1] B*d* -santo. [2] C*k* phā-. [3] taṇḍulādini - - - brāhmaṇo wanting in C*s*. [4] B*d* dadāmi. [5] B*d* adds putto. [6] B*d* vi. [7] B*d* tesaṁ. [8] B*d* pādaṅg-. [9] B*d* adds na saddahi. [10] B*d* omits na saddahāmi - -. [11] B*d* -ti.

tiṇanāmam eva akaṁsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, tassa Jayampatîti nāmaṁ kariṁsu. Te mahantena yasena vaḍḍhiṁsu. B. paññavā ācariyassa santike kiñci[1] anuggahetvā attano paññāya sabbasippesu nipphattiṁ pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassakāle rājā r. dātukāmo deviṁ āmantetvā „bhadde puttassa te r. datvā nāṭakāni upaṭṭhapessāma[2], jīvantā yeva naṁ rajje patiṭṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa rañño dhītaraṁ icchasi tam assa[3] ānetvā aggamahesiṁ karissāma, cittam assa jānāhi kataraṁ rājadhītaraṁ rocetîti". Sā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā „kumārassa ca imaṁ pavattiṁ ārocetvā cittaṁ jānāhîti" ekaṁ paricārikaṁ pesesi. Sā gantvā tassa taṁ pavattiṁ ārocesi. Taṁ sutvā M. cintesi: „ahaṁ na rūpavā, rūpasampannā rājadhītā ānītâpi maṁ disvā 'kiṁ me iminā virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṁ bhavissati, kiṁ me gharāvāsena, dharamāne[4] mātāpitaro upaṭṭhahitvā tesaṁ accayena nikkhamitvā pabbajissāmîti" so „mayhaṁ n' eva rajjen' attho na nāṭakehi, ahaṁ mātāpitunnaṁ accayena pabbajissāmîti" ā. Sā gantvā tassa kathaṁ deviyā ārocesi. Rājā anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanaṁ pesesi, so pi paṭibāhi yeva. Evaṁ yāvatatiyaṁ paṭibāhitvā catutthavāre cintesi: „mātāpitūhi saddhiṁ ekantena paṭipakkhabhāvo[5] na yutto, ekaṁ upāyaṁ karissāmîti" so kammārajeṭṭhakaṁ pakkosāpetvā bahuṁ suvaṇṇaṁ datvā „ekaṁ itthirūpakaṁ[6] karohîti" uyyojetvā tasmiṁ pakkante aññaṁ suvaṇṇam gahetvā sayaṁ itthirūpakaṁ[6] akāsi. B-ttānaṁ adhippāyā[7] nāma ijjhanti[8]. Taṁ rūpaṁ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṁ ahosi. Atha naṁ M. khomaṁ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi[9]. So kammārajeṭṭhakena ābhatarūpaṁ disvā[10] taṁ garahitvā „gaccha amhākaṁ sirigabbhe[11] ṭhapitarūpakaṁ āharā" 'ti ā. So gabbhaṁ

[1] B^d has added sippaṁ. [2] B^d has added mayaṁ. [3] B^d tassetaṁ. [4] B^d -no. [5] B^d adds nāma. [6] C^k -rūpaṁ. [7] B^d -yo. [8] B^d samijhasi. [9] C^s ṭa-, C^k pāpesi. [10] C^s ābhate rūpake, C^k ahaṁte rūpake, both omitting disvā. [11] B^d adds gaṁtvā.

paviṭṭho taṁ disvā „kumārena saddhiṁ abhiramituṁ ekā devaccharā āgatā bhavissatîti“ hatthaṁ pasāretuṁ avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā[1], upagantuṁ na sakkomîti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṁ etaṁ āharā“ 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṁ rūpakaṁ[2] suvaṇṇagabbhe khipāpetvā[3] attanā[4] kataṁ alaṁkārāpetvā rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṁ labhanto gaṇhāmîti“ mātu santikaṁ pahiṇi. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṁ putto mahāpuñño sakkadattiyo, anucchavikaṁ kumārikaṁ[5] labhissati, tumhe[6] imaṁ rūpakaṁ[1] paṭicchannayāne ṭhapāpetvā[7] sakala-Jambudīpaṁ carantā yassa rañño evarūpaṁ dhītaraṁ passatha tass' etaṁ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhiṁ āvāhaṁ karissatîti' divasaṁ vavatthapetvā[8] āgacchathā“ 'ti ā. Te „sādhū“ 'ti taṁ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṁ yaṁ[9] rājadhāniṁ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahājanassa samosaraṇaṭṭhāne taṁ rūpakaṁ vatthapupphālaṁkārehi[10] alaṁkaritvā suvaṇṇasivikaṁ āropetvā titthamagge ṭhapetvā[11] sayaṁ paṭikkamitvā āgatāgatānaṁ kathāsavanatthaṁ ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṁ oloketvā „suvaṇṇarūpan“ ti saññaṁ[12] akatvā „ayaṁ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṁ nagare evarūpā n' atthîti“ vaṇṇentā[13] pakkamanti[14]. Taṁ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya 'asukā[15] rājadhītā viya asukā[15] amaccadhītā[16] viyā' ti vadeyyuṁ[16], addhā idha evarūpā n' atthîti“ taṁ ādāya aññaṁ nagaraṁ gacchanti. Te[18] evaṁ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṁ[19] sampāpuṇiṁsu, ta. Maddarañño satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsaṁ sabbajeṭṭhikā Pabhāvatī nāma, tassā

[1] Bd ekikā devadhitā, Cks ekikā va ṭhitā. [2] Ck rūpaṁ. [3] Bd nikhi- corr. to nikkhī-. [4] Bd -no. [5] Bd omits ku-. [6] Bd adds evarūpaṁ labhantā gaṇhissatha. [7] Bd ṭhape-. [8] Cks ṭha-. [9] Bd only one yaṁ. [10] Ck vanta-, Cs vatta-, Bd vatthālaṅk-. [11] Bd adds āmaccā. [12] Cks saṁñāya. [13] Bd -to. [14] Bd -ti. [15] Cks -a. [16] Ck Bd -kā-. [17] Cks -yya. [18] Bd ete. [19] Ck sāgalaṁ.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre pi catuhatthagabbhe[1] padīpakiccaṁ nāma n' atthi, sabbo gabbho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatiṁ bhojetvā tassā sīsaṁ nahāpanatthaṁ aṭṭhahi vaṇṇadāsīhi aṭṭhaghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī titthamagge ṭhitaṁ taṁ rūpakaṁ disvā „Pabhāvatîti" saññāya „ayaṁ dubbinītā 'sīsaṁ nahāyissāmîti' amhe udakatthāya pesetvā paṭhamataraṁ āgantvā titthamagge ṭhitā" ti kujihitvā „are kulalajjāpanike[2], purimataraṁ āgantvā idhā ṭhitâsi, sace rājā jānissati nāsessati no" ti vatvā[3] hatthena gaṇḍapasse[4] pahari, hatthatalaṁ bhijjanappamāṇaṁ[5] jātaṁ, tato „suvaṇṇarūpakan" ti ñatvā hasamānā[6] vaṇṇadāsīnaṁ santikaṁ gacchantī „passatha[7] me kammaṁ, 'mama dhītā' ti[8] saññāya[9] pahāraṁ adāsiṁ, ayaṁ mama dhītu santike kiṁ agghati, kevalaṁ mama hattho dukkhāpito" ti ā. Atha naṁ rājadūtā gahetvā „tvaṁ 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kaṁ[10] nāma kathesîti". „Maddarañño dhītaraṁ Pabhāvatiṁ[11], idaṁ rūpaṁ[12] tassā soḷasam pi kalaṁ nâgghatîti[13]". Te tuṭṭhamānasā rājadvāraṁ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre ṭhitā" ti rañño paṭihāresuṁ. Rājā āsanā vuṭṭhāya ṭhitako va „pakkosathā[14]" 'ti ā. Te pavisitvā rājānaṁ vanditvā „mahārāja amhākaṁ rājā tumhākaṁ ārogyaṁ pucchatîti" vatvā katasakkārasammānā „kimatthaṁ āgatā[15]" ti vutte „amhākaṁ rañño putto sīhassaro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṁ santikaṁ pahiṇi, tumhākaṁ kira dhītaraṁ Pabhāvatiṁ tassa detha, imañ ca[16] suvaṇṇarūpakaṁ[17] deyyadhammaṁ gaṇhathā" 'ti taṁ rūpakaṁ tassa adaṁsu. So pi „evarūpena mahārājena saddhiṁ vivāhamaṅgalaṁ bhavissatîti" tuṭṭhacitto

[1] Bd adds anto gabbhe. [2] Bd adds amhehi. [3] Bd gaṁtvā. [4] Ck gaddha-, Bd gaṇḍa- corr. to kaṇṇa. [5] Bd -ṇaṁ corr. to -naṁ viya. [6] Bd adds tāsaṁ. [7] Bd -thetaṁ. [8] Bd ya. [9] Bd saññāti. [10] Ck kiṁ. [11] Bd -tīti. [12] Bd -pakaṁ. [13] Bd na ag-. [14] Bd -sāpethā. [15] Bd -tatthā. [16] Cks idañca. [17] Cks -rūpaṁ.

sampaṭicchi. Atha naṁ dūtā āhaṁsu: „mahārāja amhehi na sakkā papañcetuṁ[1], kumārikāya laddhabhāvaṁ gantvā rañño ārocessāma, atha[2] so āgantvā ādāya gamissatîti“. So „sādhū“ 'ti vatvā tesaṁ sakkāraṁ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño ca deviyā ca ārocesuṁ. Rājā mahantena parivārena Kusāvatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṁ sampāpuṇi[3]. Maddarājā paccuggantvā nagaraṁ pavesetvā mahantaṁ sakkāram akāsi. Sīlavatī devī paṇḍitattā[4] „ko jānāti kim bhavissatîti“ ekāhadvīhaccayen' eva Maddarājānaṁ ā.: „mahārāja suṇisaṁ daṭṭhukām' amhā[5]“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṁkārapatimaṇḍitā dhātigaṇaparivutā āgantvā sassuṁ[6] vandi. Sā taṁ disvā va cintesi: „ayaṁ kumārikā abhirūpā, mayhaṁ putto virūpo, sace esā taṁ passissati ekāham pi avasitvā palāyissati, upāyaṁ karissāmîti“ sā Maddarājānaṁ āmantetvā „mahārāja, suṇisā me puttassa anucchavikā, api ca kho pan' amhākaṁ kule paveṇiyā[7] āgatacārittaṁ atthi, sace ayaṁ tasmiṁ cāritte vattissati nessāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṁ vaṁse yāva ekassa gabbhassa patiṭṭhānā divā sāmikaṁ passituṁ na labhanti[8], sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. Rājā „kiṁ amma sakkhissasi evaṁ vattitun“ ti dhītaraṁ pucchi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño bahuṁ vibhavaṁ[9] datvā taṁ[10] ādāya pakkāmi. Maddarājâpi mahantena parivārena dhītaraṁ uyyojesi. Okkāko Kusāvatiṁ gantvā nagaraṁ alaṁkarāpetvā sabbabandhanāni mocāpetvā puttassa abhisekaṁ datvā[11] Pabhāvatiṁ aggamahesiṁ kāretvā[12] „Kusarājassa āṇā“ ti bheriñ carāpesi. Jambudīpatale rājāno yesaṁ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro pahiṇiṁsu yesaṁ

[1] C^s ppañcetuṁ, Bd papañcaṁ kātuṁ, C^k vañcetuṁ. [2] Bd adds naṁ. [3] Bd pāpuṇi. [4] C^k -ḍittā, Bd paṇḍipattā. [5] Bd -hi. [6] Bd sassuraṁ. [7] C^k pame-, C^s pavame-, Bd kulapave-. [8] Bd patiṭṭhānaṁ hoti tāva divā taṁ sāmikaṁ p. na labbhati. [9] Bd dhanaṁ. [10] C^ks omits datvā taṁ, C^s omits taṁ. [11] Bd -kaṁ abhisañci rajjaṁ datvā. [12] Bd adds nagare.

puttā[1] atthi te ten' eva saddhiṁ mittabhāvaṁ akaṁkhantā putte upaṭṭhāke katvā pahiṇiṁsu. B-assa nāṭakaparivāro mahā ahosi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatiṁ[2] pana divā passituṁ na labhati, sâpi taṁ divā passitum na labhati, ubhinnam pi rattiṁ dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrappabhā abbohārikā ahosi. B. pi sirigabbhato rattiṁ yeva nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatiṁ divā daṭṭhukāmo mātu ārocesi. Sā „mā te[3] rucci, yāv' ekaṁ puttaṁ labhi[4] tāva āgamehîti[5]" paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha naṁ[6] ā.: „tena hi hatthisālaṁ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha, ahaṁ taṁ ta. ānessāmi, atha naṁ akkhīni pūretvā olokeyyāsi, mā ca attānaṁ jānāpesîti[7]. So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā hatthisālaṁ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṁ kāretvā Pabhāvatiṁ „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā[8]" ti tattha netvā „ayaṁ hatthi asuko nāma ayaṁ asuko nāmā" 'ti dassesi. Ta. naṁ rājā mātu pacchato gacchantiṁ[9] hatthicchakanapiṇḍena piṭṭhiyaṁ pahari, sā kuddhā „raññā[10] te hatthaṁ chindāpessāmîti" vatvā deviṁ ujjhāpesi, sā naṁ saññāpetvā piṭṭhiṁ parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari, tadâpi naṁ kuddhaṁ sassū saññāpesi. Pun' ekadivasaṁ Pabhāvatī M-aṁ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṁ te mā[11] ruccîti" paṭikkhittâpi[12] punappuna yāci, atha naṁ sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṁ padakkhiṇaṁ karissati[13], tvaṁ sīhapañjaraṁ vivaritvā passeyyāsîti", evañ ca pana vatvā punadivase nagaraṁ alaṁkārāpetvā Jayampatikumāraṁ rājavesaṁ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ kārāpesi. Pabhāvatiṁ[14] ādāya sīhapañjare ṭhatvā „passa[15] tava sāmikassa sirisobhaggan[16]" ti ā. Sā „anuccha-

---

[1] Bd -o. [2] Bd so pa-. [3] Bd adds tāta. [4] Cks -ati. [5] Bd -māhiti [6] Bd adds sā. [7] Bd -hiti. [8] Bd passāmā. [9] Bd adds disvā. [10] Bd rañño kathetvā. [11] Bd mā te. [12] Bd paṭikkhipetvāpi. [13] Ck Bd -ssāti. [14] Bd sā pa. [15] Bd passatha. [16] Bd -ggappatten.

viko me sāmiko laddho" ti attamanā ahosi. Taṁ divasaṁ pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatiṁ oloketvā[1] hatthavikārādivasena cittaruciyaṁ kīḷaṁ[2] dassesi. Hatthimhi atikkante rājamātā Pabhāvatiṁ pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko" ti. „Āma ayye, pacchimāsane[3] pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya dubbinīto mayhaṁ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṁ alakkhikaṁ rañño pacchimāsane[8] nisīdāpesun[4]" ti. „Amma rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā" ti. Sā cintesi: „ayaṁ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṁ rājā ti pi na maññati, kacci[5] nu kho eso va[6] Kusarājā, addhā hi so virūpo bhavissati, ten' eva maṁ na dassentîti" sā khujjaṁ kaṇṇamūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṁ purimāsane nisinnako rājā udāhu pacchimāsane" ti. „Kathaṁ panâhaṁ jānissāmîti". „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṁ hatthipiṭṭhito otarissati. imāya saññāya jānāhîti". Sā gantvā ekamante ṭhitā paṭhamaṁ M-aṁ otarantaṁ addasa pacchā Jayampatikumāraṁ. M. pi ito c' ito ca olokento khujjaṁ disvā „iminā[7] kāraṇena esā āgatā bhavissatîti" ñatvā[8] pakkosāpetvā „imaṁ antaraṁ[9] mā kathehîti" daḷhaṁ vatvā[10] uyyojesi. Sā gantvā „purimāsane nisinno paṭhamaṁ otarîti" ā. Pabhāvatī tassā vacanaṁ[11] saddahi. Puna rājā[12] daṭṭhukāmo hutvā mātaraṁ yāci. Sā paṭikkhipituṁ asakkontī „tena hi aññātakavesena uyyānaṁ gacchāhîti" ā. So uyyānaṁ gantvā pokkharaṇiyaṁ galappamāṇaṁ udakaṁ pavisitvā paduminipaṇṇena[13] sīsam chādetvā pupphitapadumena mukhaṁ avattharitvā[14] aṭṭhāsi. Mātâpi 'ssa Pabhāvatiṁ uyyānaṁ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe passa, sakuṇe passa, mige passā" 'ti palobhayamānā pokkharaṇītīraṁ pesesi[15]. Sā pañcavidhapadumasañchannaṁ pokkha-

---

[1] Bd -ento. [2] Bd keḷiṁ. [3] Bd pacchāsane. [4] Bd -pesuṁ nihārāpehinaṁ. [5] Ck pacca, Bd kiṁ. [6] Cks ca. [7] Bd adds nāma. [8] Bd adds taṁ. [9] Bd adds pabhāvatiyā. [10] Bd katvā. [11] Bds adds sutvā. [12] Bd saddahi M. pi naṁ puna. [13] Bd -ppattena. [14] Bd avāritvā. [15] Bd pāyāsi.

raṇiṁ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṁ pokkharaṇiṁ otaritvā kīḷantī taṁ padumaṁ disvā gahetukāmā[1] hatthaṁ pasāreti[2], atha naṁ rājā paduminipaṇṇaṁ apanetvā „ahaṁ Kusarājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṁ disvā „yakkho maṁ gaṇhatîti[3]“ viravitvā tatth' eva visaññitaṁ pattā, ath' assā rājā hatthaṁ muñci. Sā saññaṁ paṭilabhitvā „Kusarājā kira maṁ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṁ[4] hatthisālāyaṁ hatthicchakaṇena assasālāyañ ca assacchakaṇakena pahaṭā, ayañ c' eva maṁ[5] hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kiṁ me evaṁvirūpena[6] dummukhena patinā, ahaṁ jīvantī aññaṁ patiṁ labhissāmîti“ cintetvā attanā saddhiṁ āgate amacce pakkosāpetvā „mama yānavāhanaṁ sajjaṁ karotha, ajj' eva gamissāmîti“ ā. Te rañño ārocesuṁ. Rājā cintesi: „sace gantuṁ na labhissati hadayam assā[7] phalissati, gacchatu, puna taṁ attano balena ānessāmîti[8]“. Ath' assā gamanaṁ anujāni. Sā pitu nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṁ pavisitvā alaṁkatapāsādaṁ abhirūhi. B-aṁ hi sā pubbepatthanāvasena na icchi, so pubbakammavasen' eva[9] virūpo ahosi. — A. kira Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve kulāni vasiṁsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā ahosi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṁ kumārikaṁ jeṭṭhassa ānesuṁ[10], kaniṭṭho ādārāharaṇe[11] bhātu santike yeva vasi. Ath' ekadivasaṁ tasmiṁ ghare atirasakapūve paciṁsu, B. araññaṁ gato hoti, tassa pūvaṁ ṭhapetvā avasesā[12] bhājetvā khādiṁsu. Tasmiṁ khaṇe paccekabuddho bhikkhāya gharadvāraṁ agami[13], B-assa bhātujāyā[14] „cūḷapatino aññaṁ pūvaṁ pacissāmîti“ taṁ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṁ khaṇaṁ ñeva araññato āgacchi[15], atha naṁ sā ā.: „sāmi cittaṁ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti:

[1] Bd viciṇitu-. [2] Cs Bd -resi [3] Bd gaṇhiti. [4] Bd vāhaṁ. [5] Bd ayameva ca mayhaṁ. [6] Bd evarūpena. [7] Cks assa. [8] Bd adds cintetvā. [9] Cks pubbe-. [10] Bd jeṭhakassa adaṁsu. [11] so Ck; Bd dārakabhāvena. [12] Bd -se. [13] Bd agamāsi. [14] Ck jāyatu. [15] Ck ag-.

So „tava koṭṭhāsaṁ khāditvā mama koṭṭhāsaṁ desi, aññaṁ kiṁ karissasîti[1]" kuddho gantvā pattato pūvaṁ gaṇhi. Sā mātu gharaṁ gantvā navavilīnaṁ campakapupphavaṇṇaṁ sappiṁ āharitvā pattaṁ pūresi[2], taṁ obhāsaṁ muñci[3]. Sā taṁ disvā patthanaṁ ṭhapesi: „bhante[4], nibbattanibbattaṭṭhāne me sarīraṁ obhāsajātaṁ[5] hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṁ[6], iminā ca me asappurisena saddhiṁ ekaṭṭhāne vāso mā ahosîti". Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena[7] taṁ na icchi. B. pi taṁ pūvaṁ tasmiṁ patte[8] osīdāpetvā patthanaṁ[9] ṭhapesi: „bhante imaṁ yojanasataṁ[10] vasantim pi ānetvā mama pādaparicārikaṁ kātuṁ samattho bhaveyyan" ti. Ta. yaṁ[16] so kuddho hutvā[12] pūvaṁ gaṇhi tassa pubbakammassa vasena virūpo ahosi[13]. — So Pabhāvatiyā gatāya sokappatto ahosi, nānākārehi paricaramānâpi naṁ sesitthiyo[14] oloketum[15] pi na sakkhiṁsu, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṁ tucchaṁ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṁ pattā bhavissatîti" paccūsamaye mātu santikaṁ gantvā „amma, ahaṁ Pabhāvatiṁ ānessāmi, tumhe r. anusāsathā" 'ti[16] paṭhamaṁ g. ā.:

1. Idan te raṭṭhaṁ sadhanaṁ sayoggaṁ
sakāyuraṁ sabbakāmūpapannaṁ
idan te rajjaṁ[17] anusāsa amma,
gacchām' ahaṁ yattha piyā Pabhāvatîti. 1.

Ta. sayoggan ti hatthiyoggādisahitaṁ, sakāyuran ti sapañcarājakakudhabhaṇḍaṁ, anusāsa ammā 'ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṁ nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādento evam ā.

Sā tassa kathaṁ sutvā „tena hi tāta appamatto bhaveyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsayo[18]" ti vatvā nānaggarasabhojanassa[19] suvaṇṇakaroṭiṁ pūretvā „idaṁ antarāmagge

[1] Bd -ssāmiti. [2] Bd -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. [3] Bd mucci. [4] Bd adds iminā dānapalena. [5] Ck Bd -saṁjātaṁ. [6] Bd -yyuṁ, Ck -yya. [7] Bd adds na. [8] Bd sappipa-. [9] Ck -nañca. [10] Ck -te. [11] Bd adds kāraṇaṁ. [12] Bd gaṁtvā. [13] Bd adds sā ca taṁ na icchiti. [14] Bd -cāriyamānā nisinnasesitthiyo. [15] Bd -kāpetum. [16] Bd adds vadanto. [17] Bd raṭhaṁ. [18] Bd aparisuddhahadayo. [19] Bd -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsîti“ vatvā uyyojesi. So taṁ ādāya mātaraṁ vanditvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā „jīvanto puna passissāmîti[1]“ sirigabbhaṁ pavisitvā pañcāvudhaṁ sannayhitvā bhattakaroṭiyā saddhiṁ kahāpaṇasahassaṁ pasibbake katvā[2] Kokanadaṁ[3] vīṇaṁ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṁ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayojanāni gantvā bhattaṁ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsayojanāni gantvā ekāhen' eva yojanasatikaṁ maggaṁ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā[4] Sāgalanagaraṁ pāvisi. Tasmiṁ paviṭṭhamatte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapiṭṭhe saṇṭhātuṁ asakkontī otaritvā bhūmiyaṁ nipajji. B-am pi kilantindriyaṁ vīthiyaṁ gacchantaṁ aññatarā itthī[5] disvā pakkosāpetvā nisīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṁ dāpesi[6], tasmiṁ niddūpagate bhattaṁ sampādetvā pabodhetvā bhattaṁ bhojesi, so tuṭṭho tassā saddhiṁ karoṭiyā kahāpaṇasahassaṁ adāsi. So pañcāvudhaṁ tatth' eva ṭhapetvā „gantabbaṭṭhānaṁ[7] no atthîti“ vatvā vīṇaṁ ādāya hatthisālaṁ gantvā „ajja me idha vasituṁ detha, gandhabbaṁ vo[8] karissāmîti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā[9] paṭippassaddhadaratho uṭṭhāya vīṇaṁ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṁ saddaṁ suṇantū“ 'ti vīṇaṁ vādento gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṁ nipannā taṁ saddaṁ sutvā[10] „ayaṁ na aññassa vīṇāya[11] saddo, nissaṁsayaṁ Kusarājā mam' atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājâpi taṁ saddaṁ sutvā „ativiya madhuraṁ vādeti, sve etaṁ pakkosāpetvā mama gandhabbaṁ kāressāmîti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatiṁ daṭṭhuṁ, aṭṭhānam etan“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṁ[12] bhuttagehe yeva pātarāsaṁ bhuñjitvā vīṇaṁ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṁ gantvā tassa antevāsikabhāvaṁ upagantvā ekadivasen' evaṁ gharaṁ mattikāya

---

[1] Ck passe-. [2] hadayamassaphalissati - - - - - katvā wanting in Cs. [3] Bd nudañca. [4] Bd patvā. [5] Ck itti, Cs Bd itthiṁ. [6] Bd adds so kilantatāya nippajjitvā niddaṁ okkami athassā. [7] Bd gandhappa-. [8] Bd te gītaṁ. [9] Bd adds sokaṁ niddāyitvā. [10] Bd adds va cintesi. [11] Bd viṇā. [12] Bd sayaṁ.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohîti“ vutte ekaṁ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkaṁ āvijjhi[1], sakiṁ āviddhaṁ[2] eva yāva majjhantikā tikkam āgami[3] yeva. So nānāvaṇṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhāvatiyā atthāya bhājanaṁ karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. B-ttānaṁ hi adhippāyā ijjhanti[4]. „Tāni pana rūpāni Pabhāvatī yeva passatū“ 'ti[5] adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhāpetvā pacitvā gehaṁ pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni gahetvā rājakulaṁ agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānîti“ pucchi. „Mayā devā“ ti. „Ahaṁ tayā akatāni jānāmi, kathehi kena katānîti“. „Antevāsinā me devā“ 'ti. „Na te antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippaṁ sikkha, ito paṭṭhāya ca mama dhītānaṁ bhājanāni karotu, imaṁ c' assa sahassaṁ dehîti“ sahassaṁ dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni mama dhītānaṁ dehîti“ ā. So tāni tāsaṁ santikaṁ haritvā[6] „imāni kīḷanatthāya khuddakabhājanānîti“ ā. Tā sabbā āgamiṁsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam eva tassā adāsi. Sā bhājanaṁ gahetvā tattha attano ca ca khujjāya ca rūpaṁ passitvā „imaṁ na aññena kataṁ, Kusarājen' eva katan“ ti ñatvā kujjhitvā „iminā mayhaṁ attho n' atthi, icchantānaṁ dehîti“ ā. Ath' assa bhaginiyo kuddhabhāvaṁ[7] ñatvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idaṁ tena kataṁ, kumbhakārena kataṁ, gaṇhāhi nan“ ti avahasiṁsu. Sā tena katabhāvaṁ tassa ca āgatabhāvaṁ tāsaṁ na kathesi. Kumbhakāro sahassaṁ B-assa datvā „tāta rājā te tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānaṁ bhājanāni kareyyāsi, tātâhaṁ tāsaṁ harissāmîti“ ā. So „idhâpi vasantena na sakkā Pabhāvatiṁ daṭṭhun“ ti taṁ sahassaṁ tass' eva datvā rājupaṭṭhākassa naḷakārassa santikaṁ gantvā tass' antevāsiko hutvā Pabhāvatiyā[8] tālavaṇṭaṁ katvā tatth' eva setacchattaṁ

[1] Cks av-. [2] Bd āvijhi yeva. [3] so Cks; Bd ābhami. [4] Bd -yo nāma samijjhati. [5] Bd -tīti. [6] Bd netvā. [7] Cks kujjha- for kujjhana-? [8] Bd adds atthāya

āpānabhūmiñ ca vatthaṁ[1] gahetvā ṭhitaṁ Pabhāvatiṁ cā 'ti nānārūpāni dasseti[2]. Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena katabhaṇḍaṁ ādāya rājakulaṁ agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni katānîti" pucchitvā purimanayen' eva sahassaṁ datvā „imāni[3], naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānaṁ dehîti" ā. So pi B-ena Pabhāvatiyā atthāya katatālavaṇṭaṁ tassā yeva[4] adāsi, tatrâpi rūpāni añño jano na passati, Pabhāvatī pana disvā raññā katabhāvaṁ ñatvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū" 'ti kuddhā bhūmiyaṁ khipi. Atha naṁ sesā hasiṁsu. Naḷakāro sahassaṁ āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayhaṁ avasanaṭṭhānan" ti sahassaṁ tass' eva datvā rājamālakārassa santikaṁ gantvā antevāsikabbhāvaṁ upagantvā nānāvidhaṁ mālāvikatiṁ bandhitvā Pabhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṁ ekaṁ cumbaṭakaṁ akāsi. Mālākāro taṁ sabbaṁ ādāya rājakulaṁ agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni ganthitānîti" pucchi. „Mayā devā" 'ti. „Ahaṁ tayâganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānîti". „Antevāsinā me devā" 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippaṁ sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānaṁ pupphāni ganthatu, imañ c' assa sahassaṁ dehîti" sahassaṁ datvā „imāni pupphāni mama dhītānaṁ dehîti" ā. B-ena Pabhāvatiyā atthāya kataṁ mālācumbaṭakaṁ tassā yeva adāsi. Sā tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṁ nānārūpāni disvā tena katabhāvaṁ ñatvā kujjhitvā bhūmiyaṁ khipi. Sesā bhaginiyo taṁ tath' eva avahasiṁsu[5]. Mālākāro pi sahassaṁ haritvā[6] B-assa datvā taṁ pavattiṁ ārocesi. So „idam pi mayhaṁ avasanaṭṭhānan" ti sahassaṁ tass' eva datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvaṁ[7] upagacchi. Ath' ekadivasaṁ sūdo rañño bhojanavikatiṁ haranto attano atthāya pacituṁ B-assa aṭṭhimaṁsaṁ adāsi. So taṁ tathā sampādesi yathâssa[8] gandho sakalanagaraṁ avatthari.

[1] Bd vatthuṁ. [2] Bd -si. [3] Cks iminā. [4] Cks eva. [5] Cks apa-, Bd avasahiṁsu. [6] Bd āha-. [7] Bd -sika-. [8] Bd athassu.

Rājā naṁ ghāyitvā „kiṁ no[1] mahānase aññam pi maṁsaṁ pacasîti[2]" pucchi. „N' atthi deva, api[3] kho pana me antevāsikassa aṭṭhimaṁsaṁ pacanatthāya dinnaṁ, tass' eso[4] gandho bhavissatîti". Rājā taṁ[5] āharāpetvā tato thokaṁ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā[6] phari. Rājā rasataṇhāya bajjhitvā[7] sahassaṁ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinā mamañ ca[8] dhītānañ ca me bhattaṁ pacāpetvā tvaṁ mayhaṁ āhara, so mama dhītānaṁ haratū[9]" 'ti ā. Sūdo gantvā tassârocesi. So taṁ sutvā „idāni me manoratho matthahaṁ patto, idān' āhaṁ Pabhāvatiṁ daṭṭhuṁ labhissāmîti" tuṭṭho taṁ sahassaṁ tass' eva datvā punadivase bhattaṁ sampādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānañ ca bhattakācaṁ[10] sayaṁ gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṁ abhirūhi. Sā taṁ kācaṁ ādāya pāsādaṁ abhirūhantaṁ disvā cintesi: „ayaṁ attano ananucchavikaṁ dāsakammakarehi kattabbaṁ karoti[11], sace panâhaṁ[12] tuṇhi bhavissāmi 'idāni maṁ esā rocetîti' saññī hutvā katthaci agantvā[13] maṁ olokento idh' eva vasissati, idān' eva naṁ akkositvā paribhāsitvā muhuttam pi idha vasituṁ adatvā palāpessāmîti" sā dvāraṁ addhavivaṭaṁ katvā ekaṁ hatthaṁ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṁ uppīḷetvā dutiyaṁ g. ā.:

2. Anujjubhūtena haraṁ mahantaṁ
divā ca ratto ca nisīthakāle
paṭigaccha tvaṁ khippaṁ[14] Kusāvatiṁ Kusa[15]
na icchāmi[16] dubbaṇṇaṁ ahaṁ vasantan ti. 2.

T. a.: mahārāja tvaṁ bhattakāro hutvā ujukena cittena yo pi te sīsaṁ bhindeyya tassa p' etaṁ kammaṁ na karosi, anujjukena[17] pana cittena[18] mam' atthāya evaṁ[19] taṁ mahantaṁ kācaṁ haranto[20] divā ca ratto ca nisīthakāle

[1] C^k ko, B^d te. [2] C^{ks} -tīti. [3] B^d adds ca. [4] B^d tassevaso. [5] B^d omit taṁ. [6] B^d khobhantaṁ [7] C^{ks} bandhitvā. [8] B^d mama. [9] B^d māha-. [10] C^s -kāvaṁ, B^d -kājaṁ. [11] B^d dāsakammaṁ karoti akattabbaṁ kammameva karoti. [12] B^d adds katipāhaṁ. [13] C^k B^d āg-. [14] read: khippaṁ tvaṁ? [15] B^d kuse, C^s -saṁ, C^k -san. [16] C^k -ma; read n'. [17] C^k -ke, B^d anujjabhūtena. [18] C^k citte. [19] C^s evaṁkaṇ, B^d etaṁ. [20] B^d āha-.

mahantaṁ dukkhaṁ anubhavissasi, kiṁ tena anujjubhūtena[1], tvaṁ attano nagaraṁ Kusāvatim eva paṭigaccha, aññam attanā sadisiṁ[2] atirasapūvasaṇṭhānamukhiṁ yakkhiniṁ aggamahesiṁ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam ahaṁ vasantan ti ahaṁ pana taṁ dubbaṇṇaṁ dussaṇṭhitaṁ idha vasantaṁ na icchāmîti.

So „Pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā" ti tuṭṭhacitto tisso gāthā abhāsi:

3. Nâhaṁ gamissāmi ito Kusāvatiṁ,
Pabhāvatī[3] vaṇṇapalobhito tava
ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṁ tava dassane rato. 3.

4. Pabhāvatī[4] vaṇṇapalobhito tava
sammūḷharūpo vicarāmi mediniṁ,
disaṁ jānāmi kuto 'mhi āgato,
tay' amhi matto migamandalocane. 4.

5. Suvaṇṇacīravasane jātarūpasumekhale
sussoṇi tava kāmāhi[5] nâhaṁ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmîti abhiramāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūḷharūpo ti kilesasammūḷho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavatthavasane, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko.

Evaṁ vutte sā cintesi: „ahaṁ etaṁ 'vippaṭisārī bhavissatîti' paribhāsāmi, ayaṁ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana maṁ 'ahaṁ Kusurājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṁ vāreyya koci[6] no imaṁ kathaṁ suṇeyyā" 'ti dvāraṁ thaketvā suciṁ datvā[7] anto[8] aṭṭhāsi. So pi bhattakācaṁ āharitvā rājadhītaro bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṁ āharā" 'ti khujjaṁ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā" 'ti ā. „Nâhaṁ tena pakkabhattaṁ bhuñjāmi, tvaṁ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṁ gahetvā bhattaṁ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṁ mā kassaci ārocesîti" ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhāsaṁ āharitvā sayaṁ bhuñjati, attano koṭṭhāsaṁ tassā upaneti[9].

---

[1] Ck anubhutena, Cs anububhūtena. [2] Ck -saṁ. [3] Cks -tiṁ, Bd -ti. [4] Cks -ti, Bd -tī? [5] Bd kāmena. [6] Cks kovi. [7] Cs danto. [8] Bd adds gabbhe. [9] Bd -si.

Kusarājâpi tato patthāya taṁ passituṁ alabhanto cintesi: „atthi nu kho Pabhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthîti, vīmaṁsissāmi nan" ti so rājadhītaro bhojetvā bhattakācaṁ ādāya nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṁ pādehi paharitvā bhājanāni ghaṭṭetvā[1] nitthanitvā[2] visaññī hutvā avakujjo pati. Sā tassa nitthanitasaddena[3] dvāraṁ vivaritvā taṁ bhattakācena otthaṭaṁ disvā cintesi: „ayaṁ rājā sakala-Jambudīpe aggarājā maṁ nissāya rattindivaṁ dukkhaṁ anubhoti, sukhumālatāya bhattakācena avatthaṭo pati[4], jīvati nu kho" ti sā gabbhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṁ upadhāretuṁ gīvaṁ pasāretvā mukhaṁ olokesi. So mukhapūraṁ[5] kheḷaṁ gahetvā[6] tassā sarīre pātesi. Sā taṁ paribhāsitvā gabbhaṁ pavisitvā dvāraṁ addhavivaṭaṁ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
akāmaṁ rāja kāmehi akanto kantam[7] icchasîti g. ā. 6.

Tattha abbhu ti abhūti avaḍḍhîti[8] attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno pi vippaṭisāraṁ anuppādetvā va anantaraṁ g. ā.:

7. Akāmaṁ vā sakāmaṁ vā yo naro labhate piyaṁ
lābham ettha pasaṁsāma alābho tattha pāpako ti. 7.

Sâpi tasmiṁ evaṁ kathente pi anosakkitvā thaddhavacanaṁ[9] vatvā palāpetukāmā itaraṁ g. ā.:

8. Pāsāṇasāraṁ khaṇasi kaṇikārassa dāruṇā
vātaṁ jālena bādhesi[10] yo anicchantam icchasîti[11]. 8.

Ta. kaṇikārassa dāruṇā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesîti[12] bandhasi.

Taṁ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāṇo nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
yo te sātaṁ na vindāmi tiro janapadaṁ[13] gato. 9.

[1] Bd vaṭṭe-. [2] Bd nitthu-. [3] Bd nikkhunitassa sa-. [4] Bd seti [5] C^{k} Bd mukhaṁ-. [6] Bd adds khunanti corr. to nithunanti [7] Bd akantaṁ kantuṁ. [8] C^{k} avaḍḍhati, C^{s} aḍḍhīti, Bd abbhutiti avuḍhiti. [9] C^{k} thaddhataraṁ na, C^{s} thaṇḍataraṁ naṁ. [10] C^{ks} bhādheti, Bd pādhesi [11] C^{ks} -tīti. [12] C^{s} bhā-, Bd phā-. [13] Bd -dā.

10. Yadā maṁ bhūkuṭiṁ katvā rājaputti udikkhasi
āḷāriko tadā homi rañño Maddassa thīpure. 10.
11. Yadā umhayamānā[1] maṁ rājaputti udikkhasi
nâḷāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkaṇena samannāgate, yo ti yo ahaṁ tiro raṭṭhaṁ[2] āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātaṁ[3] na labhāmi so[4] evaṁ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya[5] nūna tava hadaye pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭiṁ katvā ti kodhena valivisamaṁ[6] nalāṭaṁ katvā, āḷāriko ti bhattakārako, tasmiṁ khaṇe ahaṁ Muddarañño antepure bhattakāradāso viya homîti vadati, umhayamānā[7] ti pahaṭṭhākāraṁ dassetvā hasamānā, rājā homîti tasmiṁ khaṇe ahaṁ Kusāvatinagare r. kārento rājā viya homi, kasmâsi evaṁ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṁ kari bhadde ti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā cintesi: „ayaṁ ativiya allīyitvā katheti[8], musāvādaṁ katvā upāyena taṁ ito palāpessāmîti" g. ā.:

12. Sace hi vacanaṁ saccaṁ nemittānaṁ bhavissati
n' eva me tvaṁ pati assa kāmaṁ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṁ pati bhavissati na bhavissatîti[9] bahunimittapāṭhakā pucchitā te kāmaṁ kira maṁ sattadhā chindantu n' eva me tvaṁ pati bhavissasîti vadiṁsū 'ti.

Taṁ sutvā rājā taṁ paṭibāhanto „bhadde mayâpi attano raṭṭhe nemittikā[10] pucchitā te 'aññatra sīhassara-Kusarājato tava pati nāma n' atthîti' vyākariṁsu, aham pi attano ñāṇamimittena evam evaṁ[11] kathemîti" vatvā anantaraṁ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṁ saccaṁ aññesaṁ yadi vā mamaṁ[12]
na c' eva te[13] pati atthi añño sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi[14] aññesaṁ nemittānaṁ vacanaṁ yadi vā mama vacanaṁ saccaṁ tava añño pati nāma n' atthîti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā „na sakkā imaṁ lajjāpetuṁ, palāyatu vā mā vā kim me iminā" 'ti dvāraṁ pidhāya attānaṁ na dassesi. So pi kācaṁ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṁ daṭṭhuṁ na labhi[15], bhattakārakakammaṁ karonto ativiya kila-

[1] Ck -naṁ. [2] Bd raṭhā. [3] Bd kātuṁ. [4] Cks yo. [5] Bd -ṇā. [6] Cks valici-. [7] Cks -nan. [8] Bd -si. [9] Cks -ati. [10] Bd -akā. [11] Bd eva. [12] Bd mama. [13] Cks nevamete, Bd na cevatve. [14] Ck omits hi. [15] Bd labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena udakaṁ āharati, sayanto ammaṇapiṭṭhiyaṁ sayati, pāto vuṭṭhāya yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṁ nissāya atidukkhaṁ anubhoti. So ekadivasaṁ bhattagehadvārena gacchantiṁ[1] khujjaṁ disvā pakkosi. Sā Pabhāvatiyā bhayena tassa santikaṁ gantuṁ na visahantī[2] turitā[3] viya gacchati. Atha naṁ javena[4] upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā ṭhitā „ko eso“ ti vatvā „tumhākaṁ saddaṁ na suṇāmîti“ ā. Atha naṁ „khujje tvam pi sāminī[5] pi te[6] ativiya thaddhā, ettakaṁ kālaṁ tumhākaṁ santike vasantā ārogyasāsanamattam[7] pi na labhāma[8], deyyadhammaṁ pana kiṁ dassatha[9], tiṭṭhatu tāv' etaṁ api me Pabhāvatiṁ muduṁ katvā dassetuṁ sakkhissasîti“ ā. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Atha naṁ „sace me taṁ dassetuṁ sakkhissasi khujjabhāvaṁ te ujukaṁ katvā gīveyyakaṁ dassāmîti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkhaṁ gīvan te kāressaṁ patvā khujje Kusāvatiṁ
sace maṁ nāganāsūru olokeyya Pabhāvatī. 14.

15. Nekkhaṁ gīvan te kāressaṁ -pe- ālapeyya Pabhāvatī. 15.

16. Nekkhaṁ gīvan te kāressaṁ -pe- umhāpeyya[10] Pabhāvatī. 16.

17. Nekkhaṁ gīvan te kāressaṁ -pe- pamhāpeyya Pabhāvatī. 17.

18. Nekkhaṁ gīvan te kāressaṁ patvā khujje Kusāvatiṁ
sace maṁ nāganāsūru pāṇihi[11] upasamphase ti. 18.

Ta. nekkhaṁ gīvante ti tava gīvaṁ sabbasuvaṇṇamayam[12] eva kāressāmîti attho, nekkhaṁ gīvan te karissāmîti[13] pi pāṭho, tava gīvāya nekkhassa piḷandhanaṁ bandhessāmîti[14] a., olokeyyā 'ti sace tava vacanena maṁ Pabhāvatī olokeyya sace maṁ tāya[15] olokāpetuṁ sakkhissasîti a., ālapeyyā 'ti ādisu pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā[16] 'ti hasitavasena[17] parihāseyya[18], pamhāpeyyā 'ti mahāhasitavasena parihāseyya[19].

---

[1] Ck -taṁ. [2] Bd visahati. [3] Bd turitaturitā. [4] Bd vegena. [5] Bd -ni, Ck sāmīti. [6] Bd adds ubho pi. [7] Cks -yaṁ sā-. [8] so all three MSS. for -mā ti? [9] so all three MSS. for -thā ti vutte? [10] Bd ummā-. [11] Bd pāṇinā. [12] Bd sabbaṁ-. [13] Cks kāressāmīti. [14] Bd piladdhissāmiti. [15] Bd tassā. [16] Bd ummā- corr. to umhā-. [17] Bd mandaha-. [18] Cks -ha-. [19] Cs -bhā-.

Sā tassa vacanaṁ sutvā „gacchatha tumhe deva, katipāhena[1] taṁ tumhākaṁ vase karissāmi, passatha me parakkaman“ ti vatvā taṁ karaṇīyaṁ tīretvā Pabhāvatiyā santikaṁ gantvā tassā vasanagabbhaṁ sodhentī viya paharaṇayoggaṁ leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādukâpi nīharitvā sakalaṁ[2] gabbhaṁ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṁ antaraṁ katvā uccāsanaṁ[3] paññāpetvā Pabhāvatiyā ekaṁ nīcāpīṭhakaṁ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmîti“ taṁ tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṁ ṭhapetvā thokaṁ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piyakathaṁ kathetvā M-assa guṇakathaṁ kathentī

19\. Na hi nūnâyaṁ rājaputtī Kuse sātam pi vindati
āḷārike bhate[4] pose vetanena[5] anatthike[6] ti g. ā. 19.

T. a.: ekaṁsenâyaṁ[7] rājaputtī pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa santike mālāgandhavilepanavatthālaṁkāravasena[8] appamattakam pi sātaṁ na vindati na labhati[9], tambūlamattam pi[10] etissā[11] dinnapubbaṁ na bhavissati, kiṁkāraṇā: itthiyo nāma ekaṁ divasam pi aṁkaṁ[12] avattharitvā nipannasāmikamhi[13] hadayaṁ bhinditum na sakkonti, ayaṁ pana āḷārike bhate[14] pose āḷārikattañ ca bhatakattañ[15] ca upagate etasmiṁ[16] purise mūlena anatthike[17] kevalaṁ imaṁ[18] yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṁ dukkhaṁ anubhavante paṭisanthāramattam pi na karoti[19], sace pi te[20] amma tasmiṁ sineho n' atthi sakala-Jambudīpe aggarajā mam nissāya kilamatîti[21] tassa kiñcid eva dātum arahasîti.

Sā khujjāya kujjhi[22]. Atha naṁ khujjā gīvāya gahetvā anto gabbhe khipitvā[23] bahi hutvā dvāraṁ pidhāya āviñjanarajjumhi[24] olambantī aṭṭhāsi. Pabhāvatī naṁ gahetuṁ asakkontī dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṁ g. ā.:

1 B^{d} -haccayena. 2 B^{d} -a. 3 C^{ks} uccāsayanaṁ. 4 C^{ks} gate. 5 C^{k} vevatanena, B^{d} vettanena. 6 C^{k} atthike, B^{d} anatthiko. 7 C^{k} ekāye-, C^{s} ekāse-. 8 B^{d} -radivasena. 9 C^{ks} omit nal-. 10 B^{d} adds tena. 11 B^{d} etassā. 12 so C^{ks}; B^{d} agāre. 13 C^{ks} -kaṁhi, B^{d} -kampi. 14 C^{ks} gato. 15 B^{d} bhattañ. 16 C^{ks} ekasmiṁ. 17 C^{s} -ko. 18 B^{d} taṁ. 19 B^{d} karosi. 20 B^{d} omits te. 21 C^{ks} -ati. 22 C^{k} -itvā, C^{s} kujjitvā. 23 B^{d} adds sayaṁ. 24 C^{k} āvijana-, B^{d} āvicchana-.

20. Na hi nūnâyaṁ sā[1] khujjā labhati jivhāya chedanaṁ
sunisitena satthena evaṁ dubbhāsitaṁ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhiṇena satthena, evaṁ dubbhāsitan ti evaṁ asotabbayuttakaṁ dubbhāsitaṁ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjuṁ[2] gahetvā ṭhitā va „nippuññe[3] dubbinīte tava rūpaṁ kassa[4] kiṁ karissati, kiṁ[5] mayaṁ tava rūpaṁ khāditvā yāpessāmā" 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa guṇaṁ pakāsentī khujjāgajjitaṁ nāma gajji:

21. Mā naṁ rūpena pāmesi[6] ārohena Pabhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṁ. 21.
22. Mā naṁ rūpena pāmesi[6] ārohena Pabhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā - - - mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā - - - mahāraṭṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā - - - mahārājā ti katvāna —pe— 25.
26. Mā - - - sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā - - - vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā - - - bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā - - - mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā - - - madhussaro ti katvāna —pe— 30.
31. Mā - - - satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā - - - khattiyo[7] ti pi[8] katvāna —pe— 32.
33. Mā naṁ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvati,
Kusarājā ti katvāna[9] karassu rucire piyan ti. 33.

Ta. mā naṁ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatī ti are Pabhāvati mā tvaṁ etaṁ Kusanarindaṁ attano rūpena ārohapariṇāhena[10] pamiṇi[11], mâssu[12] evaṁ pamāṇaṁ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṁ hadaye katvā rucire piyadassane karassu tassa[13] piyaṁ, ānubhāvo yeva hi 'ssa[14] rūpan ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca[15] mahādhano ti mahābhogo, mahab-

[1] Cks omit sā. [2] Bd āvicchana-. [3] Bd nippaññe. [4] Bd omit kassa. [5] Bd omits kiṁ. [6] Bd pāpesi. [7] Ck -yāyo. [8] Cks omit pi. [9] Ck vatvāna. [10] Ck -parināha mahā thāmo mahārahena, Bd āropena parināhena. [11] Cks pameṇi. [12] Bd passa. [13] Cks -ssa. [14] Bd yenamahisā. [15] Bd adds mahāyaso ti mahāparivāro.

balo ti mahāthāmo[1], mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro[2], bindussaro ti sampiṇḍitaghanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya[3] yuttassaro[4], satasippo ti paresaṁ santike asikkhitvā attano balen' eva nipphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyaṁ[5] jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇasamānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthîti jānitvā etassa piyaṁ karohîti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṁ kathesi.

Sā tassā vacanaṁ sutvā „khujje ativiya gajjasi, hatthena pāpuṇantī[6] sassāmikabhāvaṁ te[7] jānāpessāmîti[8]“ khujjaṁ tajjesi. Sâpi naṁ „ahaṁ taṁ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṁ nârocemi[9], hotu ajja rañño ārocessāmîti“ mahantena saddena taṁ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khujjaṁ saññāpesi. B. pi naṁ passituṁ alabhanto sattamāse dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṁ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā[11], gantvā mātāpitaro passissāmîti“. Tasmiṁ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṁ ñatvā ‚rājā sattamāse Pabhāvatiṁ daṭṭhum pi na labhati, labhanakāraṇam assa karissāmîti“ Maddarañño dūte katvā sattannaṁ rājūnaṁ dūte[12] pāhento[13] „Pabhāvatī Kusarājānaṁ[14] chaḍḍetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatiṁ[15] gaṇhantū“ 'ti ekekassa visuṁ visuṁ sāsanāni pahiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṁ pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṁ na jānanti[16], te „tvaṁ kasmā āgato“ ti pucchitvā tam atthaṁ ñatvā kujjhitvā „ekaṁ[17] kira dhītaraṁ sattannaṁ dassati, passath' assa anācāraṁ, uppaṇḍeti no, gaṇhatha nan“ ti „sabbesam[18] pi amhākaṁ Pabhāvatiṁ vā detu yuddhaṁ vā“ ti sāsanāni pahiṇitvā nagaraṁ parivārayiṁsu. Maddarājā sāsanaṁ sutvā bhītatasito amacce āmantetvā „kiṁ karomā“ 'ti pucchi. Atha nam amaccā

[1] Bd omits mahabbalo - - -. [2] Bd -ssaro corr. to -saro. [3] Ck mādhuriya. [4] madhu - - - wanting in Cs. [5] Cks -me-. [6] so Cs; Ck -nanti, Bd hatthe mā ve guṇanti. [7] Bd taṁ. [8] Bd jānissāmiti. [9] Ck narocemi, Bd nārocesi. [10] Bd omits na. [11] Bd adds ti. [12] Bd -aṁ. [13] Ck -tā, Cs -te. [14] Ck -jā, Cs -jā corr. to -jaṁ. [15] Bd omits pa-. [16] Cks -tā. [17] Cks etaṁ. [18] Cks sabbe.

„deva satta p' ime[1] Pabhāvatiṁ nissāya āgatā, 'sace na dassasi pākāram bhinditvā nagaraṁ pavisitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesaṁ Pabhāvatiṁ pesemā[2]" 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā[3],
purā maddanti pākāraṁ ānent' etaṁ Pabhāvatin ti 34.

g. āhaṁsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā[4], ānentetan ti ānentu etaṁ Pabhāvatin ti sāsanāni pahiṇiṁsu, tasmā yāva[5] ete nāgā pākāraṁ na maddanti tāva nesaṁ Pabhāvatiṁ pesehi mahārājā 'ti

Rājā taṁ sutvā „sac' ahaṁ ekassa Pabhāvatiṁ pesessāmi sesā yuddhaṁ karissanti, na sakkā ekassa dātuṁ, sakalaJambudīpe aggarājānaṁ chaḍḍetvā[6] āgamanassa phalaṁ labhatu[7], vadhitvā naṁ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṁ pesessāmîti" vadanto anantaraṁ g. ā.:

35. Satta khaṇḍe karitvāna aham etaṁ Pabhāvatiṁ
khattiyānaṁ padassāmi ye maṁ hantum idhâgatā ti. 35.

Tassa sā kathā sakalanivesane pākaṭa ahosi, paricārikā gantvā „rājā kira taṁ satta khaṇḍāni katvā sattannaṁ rājūnaṁ pesessatîti" Pabhāvatiyā ārocesuṁ. Sā maraṇabhayabhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṁ agamāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

36. Apuṭṭhahi[8] rājaputtī sāmā koseyyavāsinī
assupuṇṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36.

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsinîti suvaṇṇakhacitakoseyyanivāsanā.

Sā mātu santikaṁ gantvā mātaraṁ vanditvā paridevamānā ā.:

[1] Bd satta rājāno pi. [2] Bd pesissāmā. [3] Bd -ikā. [4] Bd dappitā corr. to gabbitā? [5] Bd adds yāva. [6] Bd adds āgatā. [7] so all three MSS for labhantu? [8] Bd adds khattiyānaṁ. [9] Bd āvuṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṁ mukhaṁ
ādāsadantātharupaccavekkhitaṁ
subhaṁ sunettaṁ virajaṁ anaṅgaṇaṁ
chuddhaṁ vane ṭhassati khattiyehi. 37.

38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.

39. Tā[1] nūna me[2] tambanakhā sulomā
bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitā khattiyehi
gayha vako[3] gacchati yenakāmaṁ 39.

40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
thanesu me lambahīti[4] sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.

41. Tan nūna soṇiṁ puthulaṁ sukoṭṭhitaṁ[5]
nisevitaṁ kañcanamekhalāhi[6]
chinnaṁ vane khattiyehi avatthaṁ
gayhā vako[7] gacchati yenakāmaṁ 41.

42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatiṁ. 42.

43. Sace maṁsā[8] harīyiṁsu[9] khattiyā dūragāmino
aṭṭhīni amma yācitvā anupathe[10] dahātha naṁ[11]. 43.

44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya[12],
yadā te pupphitā assu[13] hemantānaṁ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṁvaṇṇā Pabhāvatîti. 44.

Ta. **kakkupanisevitan** ti sāsapakakkuloṇakakkumattikakakkutilakakku-haliddikakkū mukhacuṇṇako[14] ti imehi pañcahi kakkūhi upanisevitaṁ,

[1] C^{ks} tā. [2] C^{ks} maṁ. [3] B^d vaṅko. [4] so C^{ks} for lambihitī, B^d lambissati? [5] B^d -koṭitaṁ. [6] B^d -lehi. [7] B^d dhaṅko. [8] C^s B^d -āni. [9] C^k hari-, B^d harisu. [10] C^{ks} -patthe. [11] so C^{ks} for nā = nāni? B^d maṁ. [12] B^d -ye. [13] B^d āsuṁ. [14] B^d -ke, C^{ks} omit kakku after loṇa.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitaṁ katvā[1] oloketvā maṇḍitaṁ, subhan ti subhamukhaṁ, virajan ti vigatarajaṁ nimmalaṁ, anaṅgaṇan ti vaṅgapilakādidosarahitaṁ[2], chuddhan[3] ti amma evarūpaṁ mama mukhaṁ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṁ araññe vane thassatîti paridevi, asite ti kāḷake, vellitagge ti natagge, sīvathikāyā 'ti susānamhi, parikaḍḍhayantîti[4] evarūpe mama kese manussamaṁsakhādakagijjhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhissanti[5], gayhā vako[6] gacchati yenakāman ti amma mama evarūpaṁ bāhaṁ nūna vako[6] gahetvā luñcitvā khādanto yenakāmaṁ gacchati, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasadise, kāsikacandanenā 'ti sukhumacandanena sevite[7] nisevite, thanesu me ti amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna sigālo lambissati, soṇin ti kaṭiputhulakaṁ[8], sukoṭṭhitan[9] ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṁ[10], avatthan ti chaḍḍitaṁ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama maṁsaṁ khāditvā ajarāmarā bhavissantîti[11], harīyiṁsū 'ti[12] amma sace khattiyā mayi paṭibaddhacittā mama maṁsāni hareyyuṁ atha tumhe aṭṭhīni yācitvā anupathe[13] dahātha naṁ[14] jaṁghamaggamahāmaggānaṁ[15] antare daheyyāthā 'ti vadati, khettānîti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvatthūni kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti himapātātikkame phaggumāse[16], sareyyāthā 'ti tesaṁ pupphānaṁ caṅgoṭakaṁ[17] pūretvā urūsu ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṁvaṇṇā ti sareyyāthā 'ti.

Iti sā maraṇabhayatajjitā mātu santike vilapi. Maddarājâpi pharasuñ ca ganṭhikañ[18] ca gahetvā „coraghāto[19] idh' eva āgacchatū“ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamanaṁ sakalarājagehe pākaṭaṁ[20] ahosi. Ath' assa[21] āgatabhāvaṁ sutvā Pabhāvatiyā mātā[22] uṭṭhāyâsanā sokasamappitā rañño santikaṁ agamāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udaṭṭhāsi[23] khattiyā devavaṇṇinī
disvā asiñ[24] ca sūṇañ[25] ca rañño Maddassa thīpure ti. 45.

[1] Bd tattha. [2] Bd kaṇḍapi- [3] Bd su-. [4] Bd -kaḍhissantīti. [5] Bd ākaḍhi-. [6] Bd dhaṅko. [7] Cks -taṁ, Bd -ta. [8] Ck kaṭiphalakaṁ. [9] Bd -ṭi-. [10] Bd suvaḍhi-. [11] Bd -issanti. [12] Ck hariyiṁsuci, Cs harīyiṁsuciti, Bd harisuti. [13] Cks -patthe. [14] Bd mā. [15] Bd jaṁghamagge jaṁghamagga-. [16] Bd pagguṇa-. [17] Bd suvaṇṇacaṅko-. [18] Ck -tañ, Bd bhaṇḍikañ. [19] Bd -ghāṭako. [20] Cks -ṭo. [21] Bd sā tassa. [22] Cks -tu. [23] Cks uṭṭhāsi. [24] Cks ā-. [25] Cks sutañ, Bd suṇiñ.

Ta. udaṭṭhāsîti[1] āsanā vutthāya rañño santikaṁ gantvā aṭṭhāsi, asiñcā[2] 'ti antepuramhi alaṁkatamahātale rañño parato nikkhittaṁ pharasuñ ca gaṇṭhikañ[4] ca disvā vilapantī.

46\. Iminā nūna asinā[5] susaññaṁ tanumajjhimaṁ
dhītaraṁ Maddo hantvāna khattiyānaṁ padassatîti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṁ sandhāyâha, so hi imasmiṁ ṭhāne asi nāma jāto, susaññaṁ tanumajjhiman ti suṭṭhu saññātaṁ tanumajjhimaṁ.

Atha naṁ rājā saññapento āha: „devi, kiṁ kathesi, tava dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṁ virūpo ti chaḍḍetvā gatamagge padavalañje avinaṭṭhe yeva maccum[6] nalāṭenâdāya āgatā, idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṁ[7] labhatū" 'ti. Sā tassa vacanaṁ sutvā dhītu santikaṁ gantvā vilapantī ā.:

47\. Na me akāsi vacanaṁ atthakāmāya puttaki[8],
sâjja[9] lohitasañchannā gañchisi[10] Yamasādanaṁ[11]. 47.

48\. Evam āpajjatī poso pāpiyañ ca nigacchati (III $\frac{323}{24}$)
yo ve[12] hitānaṁ vacanaṁ na karoti atthadassinaṁ. 48.

49\. Sace tvaṁ ajja vāresi kumāraṁ cārudassanaṁ
Kusena jātaṁ khattiyaṁ suvaṇṇamaṇimekhalaṁ
pūjitā ñātisaṁghehi na gañchisi[13] Yamakkhayaṁ. 49.

50\. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca[14] nikuñjati[15]
khattiyānaṁ kule bhadde, kin nu sukhataraṁ tato. 50.

51\. Asso ca siṁsati[16] dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṁ kule bhadde, kin nu sukhataraṁ tato. 51.

52\. Mayūrakoñcābhirude kokilābhinikuñjite[17] etc. 52.

Ta. puttakîti[18] naṁ ālapati, i. v. h.: amma kiṁ idha karissasi[19] sāmikassa santikaṁ gaccha mā rūpamadena gajjîti[20] evaṁ yācantiyâpi me vacanaṁ na[21] akāsi sā[22] ajja lohitasañchannā[23] gañchisi[24] Yamasādanaṁ[25] maccu-

---

[1] C^k uṭṭh-, C^s vuṭṭh-. [2] C^{ks} omit a-. [3] C^{ks} sut-, C^s sun-, B^d su-. [4] B^d gaṇḍi-. [5] C^k mayinā, C^s masinā. [6] C^k -u, C^s macca. [7] B^d ādisaṁ-. [8] B^d puttike. [9] B^d svājja. [10] C^s gañjisi, B^d gacchasi. [11] all three MSS. -sādhanaṁ. [12] B^d ge. [13] C^k gacchisi, C^s gañjisi, B^d gacchasi. [14] C^{ks} va. [15] B^d nikuj-. [16] so C^k; C^s siṁsatī, B^d sisati; read hiṁsati? [17] B^d -kujjite. [18] B^d -iketi. [19] C^k -ssāti, C^s -ssati. [20] B^d majjiti. [21] C^k naṁ, C^s taṁ. [22] C^{ks} omit sā. [23] C^{ks} -aṁ. [24] C^s gañjisi, B^d gacchasi. [25] all three MSS. -dha-.

bhavanaṁ[1] gamissasîti, pāpiyañcā 'ti ito pāpataraṁ ca nigacchati, sace ca ajja vāresîti amma sace tvaṁ cittavasaṁ āgantvā Kusanarindaṁ paṭiccaladdhaṁ attano rūpena sadisaṁ cārudassanaṁ kumāraṁ ārādhayissa[2], Yamakkhayan ti evaṁ sante Yamanivesanaṁ na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khattiyakule ayaṁ vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāraṇakuñcanādena ca ninnāditā Kusāvatirājakulā kin nu kho sukhataraṁ disvā idhâgatâsîti a., hiṁsatîti[3] hessati[4], kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro[5], uparodatîti nānāturiyāni gahetvā[6] upahāraṁ karoti, kokilābhinikuñjite[7] ti Kusarājakule sāyapātaṁ[8] pavattaṁ gītavāditūpahāraṁ paṭippharanti[9] viya kokilāhi abhinikūjite[10].

Iti sā ettikāhi gāthāhi[11] tāya saddhiṁ sallapitvā „sace ajja Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhītaraṁ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā" 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano[12] pararaṭṭhappamaddano
Kuso soḷārapaññāṇo[13], so[14] no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53.

Tattha soḷārapaññāṇo[15] ti ulārapañño.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṁ bhaṇantiyā mukhaṁ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā[16] tassa idh' eva ālārikakammaṁ katvā vasanabhāvan" ti cintetvā

54. Idh' eva no[17] sattudamano[18] pararaṭṭhappamaddano
Kuso soḷārapaññāṇo[19], so no[20] sabbe vadhissatîti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayaṁ maraṇabhayabhītā vilapatîti[21]" cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu[22] bālā va bhāsasi,
Kuso ce[23] āgato assa kiṁ na jānemu taṁ mayan ti g. ā. 55.

Ta. bālā ti mūḷhā aññāṇā hutvā, kiṁ na jānemū 'ti kena kāraṇena na jāneyyāma, so hi antarāmagge ṭhito va amhākaṁ sāsanaṁ peseyya samussitadhajassa caturaṅginī senā paññāyetha[24] tvaṁ pana maraṇabhayena kathesîti.

[1] C^{k} -nā, C^{s} macca-, B^{d} maccurājānaṁ bhavanaṁ. [2] B^{d} atarayissasi. [3] so C^{ks}; B^{d} sīsatiti corr. to hasīsa-. [4] so all three MSS. for hesati? [5] C^{ks} -amba-, B^{d} -appa-. [6] C^{ks} add tā. [7] C^{ks} -lāhi-, all three MSS. -kujite. [8] C^{k} sāyanapānaṁ, B^{d} sāyaṁpātaṁ. [9] C^{s} -tī; read -tīhi? [10] C^{k} B^{d} -kujite. [11] C^{ks} omit gā-. [12] B^{d} sattumaddano. [13] B^{d} so uḷā-, C^{s} sālūra-. [14] B^{d} yo. [15] C^{k} sālūra-, C^{s} sālura-. [16] C^{k} tāvassa, C^{s} sāvassa, B^{d} tassā. [17] B^{d} so. [18] B^{d} -maddano. [19] C^{ks} sālā-. [20] B^{d} yo te [21] C^{k} vilapanti, C^{s} vilapantīti. [22] B^{d} andha. [23] C^{ks} ca. [24] C^{ks} -petha.

Sā evaṁ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhâgantvā sattamāse vasanabhāvaṁ na jānāti[1], dassessāmi nan“ ti cintetvā mātaraṁ hatthe gahetvā sīhapañjaraṁ vivaritvā hatthaṁ pasāretvā dassentī:

56. Eso āḷāriko poso kumārīpuramantare
dalhaṁ katvāna saṁvelliṁ[2] kumbhī[3] dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṁ kumārīnaṁ vasanaṭṭhānantare[4] olokehi, saṁvelliṁ[5] ti kacchaṁ bandhitvā[6] kumbhaṁ[7] dhovatîti

So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, addhā maraṇabhayatajjitā Pabhāvatī mamâgatabhāvaṁ[8] kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmîti“ udakaṁ āharitvā bhājanāni dhovituṁ ārabhi. Atha[9] naṁ mātā paribhāsantī:

57. Veṇī[10] tvaṁ asi caṇḍālī adū si kulagatthinī[11],
kathaṁ Maddakule jātā dāsaṁ kayirāsi[12] kāmukan ti g. ā. 57.

Ta. veṇîti[13] tacchikā[14], adū si kulagatthinîti[15] udāhu tvaṁ kuladūsika, kāmukan ti kathaṁ nāma tvaṁ evarūpe kule jātā attano sāmikaṁ dāsaṁ[16] kareyyāsîti.

Tato Pabhāvatī[17] „mama mātā imassa maṁ nissāya evaṁvasanabhāvaṁ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṁ g. ā.:

58. N' amhi veṇī[18] na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthinī[19],
Okkākaputto bhaddan te tvaṁ nu dāso ti maññasîti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṁ pana dāso ti maññasi kasmā naṁ ahaṁ dāso ti kathessāmîti.

Idāni 'ssa yasaṁ[20] vaṇṇentī āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṁ
Okkākaputto bhaddan te tvaṁ nu dāso ti maññasi. 59.

[1] Bd jānāmi. [2] Bd -aṁ. [3] all three MSS. -i. [4] Bd -ena. [5] Bd -an. [6] Cks taccham, omitting bandhitvā. [7] Bd -bhi. [8] Bd maṁ āg-. [9] Ck adds ca. [10] Ck venu, Cs venī, Bd veṇi. [11] Bd -vaddhini. [12] Cks -asi. [13] Cks venīti, Bd veṇiti. [14] Ck -ukā. [15] Bd -viddhiniti. [16] Ck dāsikaṁ, Bd dasaṁ katvā. [17] Ck -tīti, Cs pabhātī, Bd pabhāvati. [18] Cks venī, Bd veni. [19] Bd -viddhini. [20] Bd saṁ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṁ
Okkākaputto bhaddan te tvaṁ nu dāso ti maññasi. 60.
61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṁ etc. 61.
62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṁ etc. 62.
63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṁ etc.[1] 63.
64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti[2] vīsati[3] etc. 64.

Evaṁ tāya chahi[4] gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā[5] mātā „ayaṁ asambhītā katheti[6], addhā evam etan" ti saddahitvā rañño santikaṁ gantvā tam atthaṁ ārocesi. So vegena Pabhāvatiyā santikaṁ āgantvā[7] „saccaṁ kira amma Kusarājā idhâgato" ti. „Āma tāta[8], ajja[9] sattamāsā[10] tava dhītānaṁ āḷārikattaṁ karontassā" 'ti. So tassa asaddahanto khujjaṁ pucchitvā yathābhūtaṁ sutvā dhītaraṁ garahanto:

65. Taggha te dukkataṁ[11] bāle yaṁ khattiyaṁ mahabbalaṁ
nāgaṁ[12] maṇḍūkavaṇṇena
na taṁ akkhās' idhâgatan[13] ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekaṁse nipāto va[14].

Evaṁ dhītaraṁ garahitvā vegena tassa santikaṁ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṁ dassento:

66. Aparādhaṁ mahārāja tvaṁ no khama rathesabha
yaṁ taṁ aññātavesena na ñāsimhā[15] idhâgatan ti g. ā. 66.

Taṁ sutvā M. „sac' āhaṁ pharusaṁ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṁ phalissati, assāsessāmi nan" ti cintetvā bhājanantare ṭhito itaraṁ g. ā.:

67. Mādisassa na taṁ channaṁ yo 'haṁ āḷāriko bhave,
tvañ ñeva me pasīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṁ labhitvā pāsādaṁ āruyha[16] Pabhāvatiṁ pakkositvā khamāpanatthāya pesetuṁ:

[1] this verse is wanting in Bd. [2] Bd duhanti. [3] Cks -tiṁ. [4] Bd pañcahi. Cks assa. [6] Bd -si. [7] Bd gantvā. [8] Bd tātāti. [9] Bd ajjassa. [10] Bd -so. Bd -ṭaṁ [12] Ck -a, Bd -o. [13] Bd -slāg-. [14] Bd -seneva. [15] Cs -ha. Bd abhirūyhitvā

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājaṁ mahabbalaṁ,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitan ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṁ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca parivutā tassa santikaṁ agamāsi. So pi kammakāravesena[1] ṭhito va tassā attano santikaṁ āgamanaṁ ñatvā „ajja Pabhāvatiyā mānaṁ bhinditvā pādamūle naṁ kalale nipajjāpessāmîti" sabbaṁ attanā[2] ābhataudakaṁ[3] chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattaṁ ṭhānaṁ madditvā ekakalalaṁ akāsi. Sā tassa santikaṁ gantvā tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā taṁ khamāpesi.

Tam atthaṁ āvikaronto[4] Satthā:

69. Pitussa vacanaṁ sutvā devavaṇṇī Pabhāvatī
sirasā aggahi pāde Kusarājaṁ mahabbalan ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājan ti Kusarājaṁ[5] pāde aggahesi, gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

70. Yā imā[6] ratyā atikkantā imā[7] deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me[8] kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccaṁ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na câpi appiyaṁ tuyhaṁ kareyyāmi ahaṁ puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanaṁ me na kāhasi
idāni maṁ tato hantvā khattiyānaṁ padassatîti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti[9] tā[10] imā sabbâpi tayā vinā va atikkantā, saccaṁ[11] te paṭijānāmîti mahārāja ettakaṁ kālaṁ mayā tava appiyam eva kataṁ idaṁ te ahaṁ saccaṁ[11] paṭijānāmi, aparam pi suṇohi me[12] ito paṭṭhāyâhaṁ pana tuyhaṁ appiyaṁ na karissāmi, evañce[13] ti sace evaṁ yācamānāya mama tvaṁ vacanaṁ na karissasîti[14].

Taṁ sutvā rājā „sac' āhaṁ imaṁ 'tvaṁ ñeva jānissasîti' vakkhāmi hadayam assā phalissati assāsessāmi nan" ti cintetvā ā.:

73. Evaṁ te yācamānāya kiṁ na kāhāmi te vaco,
vikuddho ty-asmi[15] kalyāṇi, mā tvaṁ bhāyi Pabhāvati. 73.

[1] Bd -vasena, Ck kammavegena, Cs kammavesena. [2] Bd -no. [3] Bd -taṁ-. [4] Bd pakāsento. [5] Bd -jaṁ corr. to -jassa. [6] Bd mā. [7] Bd kāmā. [8] Bd maṁ. [9] Ck nī, Cs ti? Bd kāmā ti in the place of tā imā ti. [10] Cks ti. [11] Cks sabbaṁ. [12] Bd adds ti. [13] Cs evaṁ me. [14] Cks -si. [15] Ck Bd -smiṁ.

74. Saccaṁ te paṭijānāmi rājaputti suṇohi me:
na câpi appiyaṁ tuyhaṁ kareyyāmi ahaṁ puna. 74.
75. Tava kāmāhi[1] sussoṇi bahuṁ dukkhaṁ titikkhissaṁ[2]
bahū Maddakule[3] hantvā nayituṁ taṁ Pabhāvatîti. 75.

Ta. kiṁ na kāhāmîti kiṁkāraṇā tava vacanaṁ na karissāmîti, vikuddho tyasmîti[4] vikuddho nikkopo te asmi, saccaṁ te ti[5] vikuddhabhāvañ ca idāni appiyaakaraṇañ ca ubhayaṁ te idaṁ saccam eva paṭijānāmi, tava kāmā ti tava kāmena taṁ icchamāno, titikkhissan ti adhivāsemi, bahūni[6] Maddarājakulāni[7] hantvā balakkārena tam netuṁ samattho pi[8].

So Sakkassa[9] devarañño paricārikaṁ[10] viya taṁ attano parivāraṁ disvā khattiyamānaṁ uppādetvā „mayi kira dharamāne yeva mama bhariyaṁ aññe[11] gahetvā gamissantîti“ sīho viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgatabhāvaṁ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento[12] „idāni te jīvagāhaṁ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaraṁ g. ā.:

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,
atha dakkhatha me vegaṁ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānālaṁkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttaṁ, susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegan ti atha me parakkamaṁ passissatha.

„Sattūnaṁ gaṇhanaṁ nāma mayhaṁ bhāro. gaccha tvaṁ nahātvā alaṁkaritvā pāsādaṁ abhirūha“ 'ti taṁ uyyojesi. Maddarājâpi 'ssa parihārakaraṇatthaṁ amacce pahiṇi. Te tassa mahānasadvāre yeva sāṇiṁ parikkhipitvā kappake upaṭṭhapesuṁ. So katamassukammo sīsaṁ nahāto sabbālaṁkārapatimaṇḍito amaccādiparivuto „pāsādaṁ abhirūhissāmîti“ disā viloketvā appoṭhesi[13], olokitolokitaṭṭhānaṁ[14] pakampittha[15]. So „idāni me parakkamaṁ passathā“ 'ti ā.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā anantaraṁ g. ā.:

77. Tañ ca tattha udikkhiṁsu rañño Maddassa thīpure[16]
vijambhamānaṁ sīhaṁ va pothentaṁ[17] diguṇaṁ[18] bhūjan ti. 77.

[1] C^s kāmāma, C^k kāhāmi. [2] C^s titikkhiyaṁ, C^k tidukkhiyaṁ. [3] B^d -laṁ. [4] C^k -inti, B^d iṁti. [5] B^d adds ti. [6] B^d bahunti. [7] B^d -kulaṁ. [8] B^d ti. [9] B^d atha so sakka. [10] B^d -vā-. [11] C^ks -o. [12] B^d -ṭento. [13] B^d -ṭesi. [14] C^ks sabbalokitaṭṭhāne. [15] B^d kampitvā. [16] B^d maddassantepure. [17] B^d appoṭe-. [18] B^d dvi-.

T. a: tañ ca ta. vijambhantaṁ appoṭhentaṁ[1] rañño antepure[2] vātapānāni vivaritvā itthiyo udikkhiṁsū 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṁ alaṁkatavāraṇaṁ pesesi. So[3] samussitasetacchattaṁ hatthikkhandhaṁ āruyha „Pabhāvatiṁ ānethā" 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā caturaṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parasenaṁ oloketvā „ahaṁ Kusarājā, jīvitatthikā[4] udarena nipajjantū" 'ti tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā sattumathanaṁ[5] akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

78. Hatthikkhandhañ ca āruyha āropetvā Pabhāvatiṁ
saṅgāmaṁ otaritvāna sīhanādaṁ nadī Kuso. 78.

79. Tassa taṁ nadato sutvā sīhassêv' itare migā
khattiyâpi palāyiṁsu Kusasaddabhayaṭṭhitā[6]. 79.

80. Hatthāruhā[7] anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
aññamaññassa khundanti[8] Kusasaddabhayaṭṭhitā[6]. 80.

81. Tasmiṁ saṅgāmasīsasmiṁ passitvā haṭṭhamānaso[9]
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṁ maṇiṁ. 81.

82. So taṁ vijitvā[10] saṅgāmaṁ laddhā Verocanaṁ maṇiṁ
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṁ puraṁ. 82.

83. Jīvagāhaṁ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye[11]
sasurass'[12] upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.

84. Sabbe va te vasaṁ gatā[13] amittā vihatā[14] tava,
kāmaṁ karohi te tayā, muñca vā te[15] hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyiṁsū[16] 'ti satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ asakkontā vipallatthacittā bhijjiṁsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā[6] ti Kusarañño saddaṁ nissāya jātena bhayena upaddutā mūḷhacittā, aññamaññassa khundantīti[8] aññamaññaṁ chindanti, chindiṁsū[17] 'ti pi pāṭho, tasmin ti evaṁ B-assa saddasavanen' eva[18] bhinne tasmiṁ saṅgāmasīse taṁ M-assa parakkamaṁ passitvā tuṭṭhahadayo Sakko[19] Verocanaṁ nāma maṇikkhandhaṁ tassa adāsi, Nagaraṁ puran ti Nagarasaṁkhātaṁ puraṁ, bandhitvā ti tesaṁ yeva uttarisāṭakena pacchābāhaṁ bandhitvā, kāmaṁ karohi te tayā ti tvaṁ attano kāmaṁ icchaṁ ruciṁ karohi, ete hi tayā dāsakatâpi sukatā yevā[20] 'ti.

---

[1] Bd appoṭe-. [2] Bd anto-. [3] Cks omit so. [4] Cks jīvika-. [5] Bd -maddanaṁ. [6] Bd -yaṭṭitā, Ck -yaṁṭhitā. [7] Bd -rohā. [8] Ck bundan-, Bd chindan-. [9] Ck paṭṭha-, Bd tuṭha-. [10] Ck viditvā, Bd jitvāna. [11] Cks satta. [12] Cks -ssa. [13] Cks vasagataṁ, Bd vasaṁ katvā corr. to vasaṁ gantvā? [14] Cs vihātā, Bd vigatā. [15] Cks ne. [16] Bd vippa-. [17] Bd bhindisu. [18] Ck saddaṁvan-, Bd -ṇeneva saṁgāme. [19] Cks omit sakko. [20] Bd dāsākatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva[1] sattavo ete, na h' ete[2] mayhaṁ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā[3], muñca vā te[4] hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvaṁ yeva amhākaṁ issaro.

Evaṁ vutte M. „kiṁ imehi māritehi, mā nesaṁ āgamanaṁ niratthakaṁ hotu[5], Pabhāvatiyā kaniṭṭhā satta Maddarañño dhītaro atthi tā nesaṁ dāpessâmîti“ cintetvā:

86. Imā[6] te dhītaro satta devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesaṁ ekekaṁ, hontu jāmātaro tavan[7] ti g. ā. 86.

Atha naṁ rājā āha:

87. Amhākañ c' eva tāsañ ca tvaṁ no sabbesam issaro,
tvañ ñeva no mahārājā[8], dehi nesaṁ yad icchasîti. 87.

Ta. tvanno sabbesan ti mahārāja Kusanarinda kiṁ vadasi tvaṁ etesañ ca sattannaṁ rājūnaṁ mama ca imāsañ ca sabbesaṁ no issaro, yadicchasîti yadi icchasi yassa vā yaṁ[9] icchasi tassa taṁ dehîti

So[10] tā sabbâpi alaṁkārāpetvā ekekassa rañño ekekaṁ adāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekaṁ adā sīhassaro Kuso
khattiyānaṁ tadā tesaṁ rañño Maddassa dhītaro. 88.

89. Pīṇitā[11] tena lābhena tuṭṭhā sīhassare Kuse
sakaraṭṭhāni[11] pāyiṁsu khattiyā satta tāvade. 89.

90. Pabhāvatiñ ca ādāya maṇiṁ Verocanaṁ tadā
Kusāvatiṁ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.

91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatiṁ
samānavaṇṇarūpena n' aññamaññâtirocisuṁ[13]. 91.

92. Mātā puttena saṁgañchi[14], ubhayo ca jayampatī
samaggā te tadā āsuṁ, phītaṁ dharaṇim āvasun ti. 92.

Ta pīṇitā[15] ti santappitā, pāyiṁsū 'ti idāni appamattā bhaveyyāthā 'ti Kusanarindena ovaditā[16] agamaṁsu, agamāsîti katipāhaṁ vasitvā amhākaṁ

---

[1] C^k tuyhevaṭṭha. [2] B^d hite. [3] C^s B^d -ja. [4] C^{ks} no. [5] B^d hotūti. [6] C^{ks} ime. [7] B^d tavā. [8] all three MSS -ja. [9] C^k yasvāyaṁ, C^s sassavāyaṁ, B^d yasa yaṁ dātuṁ tava. [10] B^d evaṁ vutte so. [11] B^d paṇitā. [12] C^{ks} sakā-. [13] C^s na añ-, C^k B^d omit n, B^d aññamaññaṁ paṭirocisu. [14] C^s -ñji, B^d -cchi. [15] C^k pīṇita, C^s pīṇā, B^d panitā. [16] C^{ks} -itvā.

raṭṭhaṁ gamissāmîti sasuraṁ āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekarathaṁ abhiruyha gacchantā, samānavaṇṇarūpenā 'ti vaṇṇena ca rūpena ca samānā hutvā na[1] aññamaññātirocisun ti eko ekaṁ nâtikkami[2], maṇiratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahosi suvaṇṇavaṇṇo sobhaggappatto, samgañchîti[3] M-assa āgamanaṁ sutvā bahuṁ paṇṇākāraṁ ādāya paccuggamanaṁ katvā samāgañchi[4], so pi mātarā saddhiṁ yeva nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā alaṁkatapāsādatalaṁ abhirūhi, jayampatîti te pi ubho[5] jayampatikā samaggā ahesuṁ, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṁ samaggā sammodamānā phītaṁ dharaṇiṁ ajjhāvasiṁsū 'ti.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, kaniṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddhaparisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakaṁ.

2. Sona-Nanda-jātaka.

Devatā nu sîti. Idaṁ S. j. v. mātiposakabhikkhuṁ ā. k. Vatthuṁ Sāmajātake vatthusadisaṁ. Tadā pana S. „mā bhikkhave imaṁ bhikkhuṁ ujjhāyatha[6], porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānâpi agahetvā mātāpitaro posiṁsū[7]“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahmavaddhanaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Ta. Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī ten' eva „bhoti puttaṁ patthehîti“ vuttā[8] patthesi. Atha B. Brahmalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasāgamanakāle añño pi satto Brahmalokā cavitvā tassā yeva kucchismiṁ[9] paṭisandhiṁ gaṇhi, tassa jātassa[10] Nandakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Tesaṁ uggahitavedānaṁ sabbasippe nipphattiṁ pattānaṁ[11] rūpasampadaṁ disvā brāhmaṇo brāhmaṇiṁ āmantetvā „bhoti puttaṁ Sonakumāraṁ gharabandhanena bandhissāmā“ 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā puttassa tam atthaṁ

[1] Bd omits na. [2] Bd -isu. [3] Cs -ñjīti, Ck Bd -cchiti. [4] Cs -ñji, Bd -cchi. [5] Ck ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. [6] Bd -yittha. [7] Bd adds yevā. [8] Bd -e. [9] Bd -imhi. [10] Bd omits jā-. [11] Bd adds vayapattānaṁ.

ācikkhi. So „alaṁ amma mayhaṁ gharāvāsena, ahaṁ hi yāvajīvaṁ tumhe paṭijaggitvā tumhākaṁ accayena Himavantaṁ pavisitvā pabbajissāmîti". Sā brāhmaṇassa tam[1] atthaṁ ārocesi. Te punappuna khathentâpi[2] tassa cittaṁ alabhitvā Nandakumāraṁ āmantetvā „tāta tena hi tvaṁ kuṭumbaṁ paṭipajjā[3]" 'ti vatvā „nâhaṁ bhātarā chaḍḍitakilesaṁ[4] sīsena ukkhipāmi, aham pi tumhākaṁ accayena bhātarā va saddhiṁ pabbajissāmîti" vutte „ime evaṁ taruṇâpi[5] kāme jahanti, kimaṅga[6] pana mayaṁ sabbe va[7] pabbajissāmā" 'ti cintetvā „tātā[8], kiṁ vo amhākaṁ accayena pabbajjāya[9], sabbe yeva[10] pabbajissāmā" 'ti rañño ārocetvā sabbaṁ dhanaṁ dānamukhe vissajjetvā dāsajanaṁ bhujissaṁ katvā ñātīnaṁ dātabbayuttakaṁ datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā Himavantapadese pañcapadumasañchannaṁ saraṁ nissāya ramaṇīye vanasaṇḍe assamaṁ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṁsu. Ubho pi bhātaro mātāpitaro paṭijaggiṁsu, pāto va tesaṁ dantakaṭṭhañ ca mukhadhovanañ ca datvā paṇṇasālañ ca pariveṇañ ca sammajjitvā pānīyaṁ upaṭṭhāpetvā araññato madhuraphalāni āharitvā mātāpitaro khādāpenti uṇhena vā sītena vā vāriṇā[11] nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikammādīni tesaṁ karonti. Evaṁ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhataphalāphalān' eva mātāpitaro khādāpessāmîti[12]" hiyyo ca paramaho[13] ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā mātāpitaro khādāpeti, te tāni khāditvā mukhaṁ vikkhāletvā uposathikā bhavanti. Soṇapaṇḍito pana dūraṁ gantvā madhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṁ te[14] „tāta, kaniṭṭhena te ābhatāni mayaṁ pāto va khāditvā uposathikā jātā, idāni no attho n' atthîti" vadanti, iti tassa phalāphalāni paribhogaṁ na labhanti vinassanti, punadivasādīsu[15] pi tath'

[1] Bd etam. [2] Bd kathetvāpi. [3] Bd -āhi. [4] Ck -kileṁ, Bd -khelaṁ. [5] Bd -ṇi, Cks omit pi. [6] Bd -aṁ. [7] Bd yeva. [8] Bd -a. [9] Bd adds idāneva [10] Ck saheva, Cs saheca. [11] Bd pāṇiyena. [12] Ck -mi, Bd -miti pūrato gantvā. [13] so Ck; Bd parahito, Cs bhīyyo ca paramato? [14] Bd omits te. [15] Bd -sesu.

evā 'ti, evaṁ so pañcaabhiññatāya[1] dūraṁ gantvâpi[2] āharati, te puna[3] na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitaro me sukhumālā, Nando ca yāni vā[4] tāni va apakkaduppakkāni[5] phalāphalāni āharitvā khādāpeti, evaṁ sante ime na[6] ciraṁ pavattissanti, vāremi[7] nan" ti, atha naṁ āmantetvā „Nanda ito paṭṭhāya phalāphalaṁ āharitvā mamâgamanaṁ patimānehi, ubho ekato va khādāpessāmā" 'ti ā. So evaṁ vutte pi attano va puññaṁ[8] paccāsiṁsanto na tassa vacanam akāsi. M. „Nando mama vacanaṁ akaranto ayuttaṁ karoti, paṇapessāmi[9] nan" ti, tato „ekato va mātāpitaro paṭijaggissāmîti[10]" cintetvā „Nanda, tvaṁ anovādako, paṇḍitānaṁ vacanaṁ na karosi, ahaṁ jeṭṭho, mātāpitaro mamam eva[11] bhārā[12], aham eva ne paṭijaggissāmi, tvaṁ idha vasituṁ na lacchasi, aññattha yāhîti" tassa accharaṁ pahari. So tena paṇāmito[13] tassa santike ṭhātuṁ asakkonto taṁ vanditvā mātāpitaro upasaṁkamitvā tam atthaṁ ārocetvā attano paṇṇasālaṁ pavisitvā kasiṇaṁ oloketvā taṁ divasam eva pañcâbhiññā[14] aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṁ Sinerupādato ratanavālikaṁ āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaraṁ khamāpetuṁ pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakaṁ[15] āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me bhātā[16] devatānaṁ vasena (add na?) khameyya[17] cattāro mahārājāno Sakkañ ca ānetvā[18] khamāpeyyaṁ, evam pi me[19] na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojaṁ aggarājānaṁ ādiṁ katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṁ sante mama bhātu guṇo sakala-Jambudīpaṁ[20] avattharitvā gamissati, candasuriyo viya paññāyissatîti" so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahmavaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā[21] „eko

[1] Bd -ātāya. [2] Bd gantvā patitā. [3] Cks pana. [4] Bd omits vā. [5] Ck Bd -dupa-, Cs omits aduppakk. [6] Ck va. [7] Bd vāressāmi. [8] Cks -ā. [9] so Ck; Cs paṇā-. Bd palā-, read paṇāmessāmi? [10] Cks -ssanti. [11] Bd me va. [12] Bd -o. [13] so Cs; Ck panāmite, Bd palāpito. [14] Bd -āyo. [15] Bd anotattato uda-. [16] Bd bhātaraṁ. [17] Bd khamāpeyyaṁ. [18] Bd āharitvā. [19] so Cks for ce? Bd omits me. [20] Bd -pe. [21] Bd adds ṭhito.

kira vo tāpaso daṭṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kiṁ pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatîti“ bhattaṁ[1] pahiṇi, bhattaṁ na icchi, taṇḍulaṁ pahiṇi[2], vatthāni pahiṇi[3], mūle[4] pahiṇi, mūlaṁ[4] na icchi, atha tassa santike dūtaṁ pesesi[5], „kimatthaṁ kirâgato sîti[6]“ so dūtena puṭṭho „rājānaṁ upaṭṭhāhituṁ āgato 'mhîti“ ā., rājā[7] sutvā „bahū mama upaṭṭhākā, attano tāpasadhammaṁ[8] karotū“ 'ti pāhesi[9], so taṁ sutvā „ahaṁ tumhākaṁ rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmîti“ ā., taṁ sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci[10] upāyaṁ jānissantîti“ taṁ pakkosāpetvā āsanaṁ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayhaṁ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi[11]. „Āma mahārājā“ 'ti. „Kathaṁ gaṇhissathā“ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṁ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṁ[12] akatvā attano iddhiyā va gahetvā dassāmi[13], kevalaṁ papañcaṁ akatvā ajj' eva nikkhamituṁ vaṭṭatîti“. So tassa[14] saddahitvā senaṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṁ hoti N-to attano iddhiyā chāyaṁ katvā sītaṁ karoti, deve vassante senāya upari vassituṁ na deti, uṇhaṁ vātaṁ[15] nivāreti[16], magge khāṇukaṇṭakādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṁ kasiṇamaṇḍalaṁ viya samaṁ[17] katvā sayaṁ ākāse cammaṁ[18] pattharitvā pallaṁkena nisinno senāya purato[19] gacchati. Evaṁ senaṁ ādāya paṭhamaṁ Kosalaraṭṭhaṁ gantvā nagarassa avidūre khandhāvāraṁ nivesetvā[20] „yuddhaṁ vā no detu vase vā vattatū“ 'ti[21] Kosalarañño dūtaṁ pāhesi, so kujjhitvā[22] „kiṁ ahaṁ na rājā ti, yuddhaṁ dammîti“ senaṁ purakkhatvā[23] nikkhami[24],

---

[1] Bd so bha-. [2] Bd adds t. na icchi. [3] Bd adds v. na icchi. [4] Bd tampulaṁ. [5] Bd pahiṇi [6] Cks omit sī. [7] Bd adds taṁ. [8] Bd tāpasassa kammaṁ. [9] Bd pesesi. [10] Bd ki-. [11] Bd pucchanti. [12] Bd -cchedaṁ. [13] Bd adds api ca. [14] Bd adds vacanaṁ. [15] Cs vā na, Bd sitaṁ vā uṇhaṁ vā. [16] Bd vāreti. [17] Cks visamasamaṁ. [18] Bd campakhaṇḍaṁ. [19] Bd parivuto. [20] Bd nivā-. [21] Bd detuṁ setacchattaṁ vā no detuṁ ki. [22] Bd adds āha. [23] Bd rūpakkhitvā. [24] Bd -itvā.

dve senā yujjhituṁ[1] ārabhiṁsu, N-to dvinnam pi antare attanā[2] nisinnaṁ ajinacammaṁ[3] mahantaṁ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen' eva sampaṭicchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṁ pana kaṇḍānaṁ khayena dve pi senā nirupāyā[4] aṭṭhaṁsu. N-to pi[5] „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṁ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṁ Manojaraññо vasavattī[6] hohîti“ ā. So tassa vacanaṁ[7] saddahitvā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, atha naṁ Manojassa santikaṁ netvā[8] „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so[9] „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā taṁ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaraṭṭhaṁ gantvā Aṅgañ[10] ca gahetvā Magadharaṭṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṁ[11] sattannaṁ saṁvaccharānaṁ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṁ khajjabhojjaṁ āharāpetvā ekasataṁ rājāno gahetvā tehi saddhiṁ sattāhaṁ mahāpānaṁ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṁ issariyasukhaṁ anubhoti tāv' assa attānaṁ na dassessāmîti[12]“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati[13] Kañcanaguhadvāre sattāhaṁ vasi. Manojo pi sattame divase[14] attano mahantaṁ sirivibhavaṁ oloketvā „ayaṁ yaso na[15] mayhaṁ mātāpitūhi na[16] aññehi dinno, Nandatāpasaṁ[17] nissāya uppanno, taṁ kho pana me apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṁ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṁ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṁ ñatvā āgantvā purato ākāse aṭṭhāsi. So cintesi: „ahaṁ imassa tāpasassa devabhāvaṁ vā manussabhāvaṁ vā na jānāmi, sace

---

[1] B^d yujhi-, C^{ks} yuddhi-. [2] B^d -no. [3] C^k asina-, B^d ajinna-. [4] C^s nirupānāyā corr. to- pāyā, B^d nirūpassābā, C^k nirupāya [5] C^s adds manojaṁ, B^d manojassa santike gantvā. [6] C^{ks} -i, B^d vasevatti. [7] B^d omits va-. [8] B^d -ke ānetvā. [9] C^k te, C^s omits so. [10] C^k ahañ, C^s agañ, B^d aṅgaraṭhaṁ, omitting ca. [11] B^d panase. [12] B^d dassāmiti. [13] B^d -vante. [14] B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. [15] B^d omits na. [16] C^s naṁ. [17] B^d nanda tassa puññaṁ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti[1] devatāsakkāram assa[2] karissāmîti" so taṁ vīmaṁsanto paṭhamaṁ g. ā.:

1 Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, kathaṁ jānemu taṁ mayan ti. 93.

So tassa vacanaṁ sutvā sabhāvam eva kathento dutiyam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evaṁ jānāhi Bhāratā[3] 'ti. 94.

Tattha Bhāratā[4] 'ti raṭṭhabhāradhāritāya naṁ[5] evaṁ ālapi

Taṁ sutvā rajā „manussabhūto kirâyaṁ, mayhaṁ evaṁ bahūpakāro, mahantena yasena taṁ santappessāmîti" cintetvā ā.

3. Katarūpam idaṁ bhotā[6] veyyāvaccaṁ anappakaṁ:
devamhi vassamānamhi anvāvassaṁ[7] bhavaṁ akā. 95.

4 Tato vātātāpe ghore sītacchāyaṁ bhavaṁ akā,
tato amittamajjhesu suratānaṁ[8] bhavaṁ akā. 96.

5. Tato phītāni[9] raṭṭhāni vasino te bhavaṁ akā,
tato ekasataṁ khatte anuyutte[10] bhavaṁ akā. 97.

6. Patīt' assu mayaṁ bhoto, vara taṁ[11] bhañ ñam[12] icchasi,
hatthiyānaṁ assarathaṁ nāriyo ca alaṁkatā
nivesanāni rammāni mayaṁ bhoto dadāmase. 98.

7. Atha [vā] Aṅge vā Magadhe [vā][13] mayaṁ bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvantiṁ[14] sumanā damma te mayaṁ. 99.

8. Upaḍḍhaṁ vâpi rajjassa mayaṁ bhoto dadāmase
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasîti. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajāniyaṁ[15] katasabhāvaṁ, veyyāvaccan ti kāyaveyyāvaṭikakammaṁ[16], anvāvassan[17] ti anuavassaṁ, yathā devo na

[1] ce hoti wanting in Cks. [2] Cks -ā. [3] Ck Bd -thā, Cs -tā corr. to -thā. [4] all three MSS. -thā. [5] Bd -radhāratāyanaṁ. [6] Bd -to. [7] Bd anovassaṁ. [8] so Bd; Cks -majjhesaratānaṁ. [9] Ck pi-, Cs Bd phi-. [10] Bd -yante. [11] Cks cara tā. [12] Cks haṁñam, Bd bhuñjam. [13] in Bd corr. to atha aṅge vā magadhe. [14] Cs -vanti, Bd kassakāvanti. [15] Bd omits ka-. [16] Cs kāyyāvaṭika-, Bd kāyaveyyāvaṭikammaṁ. [17] Bd anovassan.

vassati tathā katan ti a., sītacchāyan ti sātalacchāyaṁ, vasino te ti te raṭṭhavasino amhākaṁ vasavattino[1], khatte[2] ti khattiye, aṭṭhakathāyaṁ pana ayam eva vā pāṭho, patītassu mayan ti tuṭṭhā mayaṁ, vara taṁ bhaññamicchasîti[3] bhā ti[4] ratanass' etaṁ nāmaṁ, varan te dadāmi yaṁ ratanaṁ icchasi taṁ varehîti[5] a., hatthiyānan ti ādīhi sarūpato taṁ ratanaṁ dasseti, Assakāvantin[6] ti Assakaraṭṭhaṁ vā[7] Avantiraṭṭhaṁ vā[8], rajjenā 'ti sace hi sakalena Jambudīparajjena attho tam pi te datvā ahaṁ phalakāyudhahattho[9] tumhākaṁ rathassa purato dhāvissāmîti dīpeti, yadicchasîti etesu mayā vuttappakāresu yaṁ icchasi taṁ anusāsa āṇāpehi.

Taṁ sutvā N-to attano adhippāyaṁ āvikaronto ā.:

9. Na me attho hi[10] rajjena nagarena dhanena vā,
atho pi janapadena attho mayhaṁ na vijjatîti. 101.

„Sace tava mayi sineho atthi[11] ekaṁ me vacanaṁ karohîti“ vatvā:

10. Bhoto ca[12] raṭṭhe vijite araññe atthi assamo,
pitā mayhaṁ janettī ca ubho sammanti assame. 102.

11. Tes' āhaṁ pubbacariyesu puññaṁ na labhāmi kātave,
bhavantaṁ ajjhācāraṁ[13] katvā
Sonaṁ yācāmu[14] saṁvaran ti. 103.

Ta. raṭṭhe ti rajje, vijite ti āṇāpavattiṭṭhāne, assamo ti Himavantāraññe eko assamo atthi, sammantîti tasmiṁ assame vasanti, tesāhan ti tesu ahaṁ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasaṁkhātaṁ puññaṁ kātuṁ na labhāmi, bhātā me S-to nāma mam' ekasmiṁ aparādhe mā idha vasîti maṁ paṇāmesi[15], ajjhācāran[13] ti[16] te mayaṁ bhavantaṁ adhiācāraṁ parisaṁ[17] parivāraṁ katvā S-taṁ saṁvaraṁ yācemu, āyatiṁ[18] yācāmā 'ti a., yācemu saṁvaran[19] ti pi pāṭho, mayaṁ tayā saddhiṁ Sonaṁ yāceyyāma khamāpeyyāma, imaṁ varaṁ tava santikā gaṇhāmîti a.

Atha naṁ rājā āha:

12. Karomi te taṁ vacanaṁ yaṁ maṁ bhaṇasi brāhmaṇa,
etañ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

[1] Cks -tti, Cs -tta. [2] Cks kkhette, Bd khatye. [3] Bd bhuñjam-. [4] Ck bhātitībhā, Cs bhāsītibhā corr. to bhātītibhā, Bd omits bhāti. [5] Bd vade [6] Ck -vantītan, Bd -vantī [7] Ck va. [8] Ck omits avanti-. [9] Cks -tthehi. [10] Cs bhi, Bd pi. [11] Cks attho. [12] Bd tava. [13] Bd ajhāvar-. [14] Bd yācemu. [15] Bd palāpesi. [16] Bd adds avivaraṁ. [17] Ck pharisa. Bd sa [18] Bd -tisaṁvaraṁ. [19] Ck yevaraṁ.

Ta. karomîti ahaṁ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakaṁ kiṁ na karissāmi, karomîti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosataṁ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavañ ca rājā Manojo alaṁ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapatī[1], mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṁ hessantîti antāpariyantā[2] bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha:

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṁ sannayha naṁ rathi[3],
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṁ dhaje,
assaman taṁ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṁ sannayhanaṁ rathîti[4] samma rathika[5] tvam pi rathaṁ sannayha[5], ābandhanānîti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādāsussārayaṁ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje[7] ussārayantu ussāpentu, Kosiyo ti yasmiṁ assame Kosiyagotto vasatîti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā[8] assamaṁ rammaṁ yattha sammati Kosiyo ti 107.
ayaṁ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṁ vatvā tato so rājā ekasataṁ[9] khattiye gahetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṁ purato katvā nagarā nikkhami, caturaṅginîti caturaṅginiyā[10] agamāsi[11], antarāmagge vattamāno pi avassagāmitāya evaṁ vutto, catuvīsatiakkhohiṇisaṁkhena[12] balakāyena saddhiṁ maggapaṭipannassa tassa N-to[13] iddhānubhāvena aṭṭhusabhavitthataṁ maggaṁ samaṁ māpetvā ākāse cammaṁ pattharitvā ta. pallaṁkena nisīditvā senāya parivuto alaṁkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena[14] raññā saddhiṁ dhammayuttakaṁ kathento sītuṇhādiparissaye[15] haranto[16] agamāsi.

Ath' assa assamaṁ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭthassa atirekasattadivasādhikāni[17] sattamāsādhikāni[18] satta-

[1] all three MSS. -i. [2] so Cks; Bd pariyattā, omitting antā. [3] Cks rathī, Bd rathaṁ saṇhaṁyasārathi. [4] Bd rathaṁ sanhaya sārathiti. [5] Cks rathikā, Bd sārathi. [6] Bd saṇhayittha. [7] Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. [8] Ck aggamā, Bd āgamā. [9] Bd -te, Ck -ta. [10] Bd -giyā senāya. [11] Bd āgamāti. [12] Bd -saṅkhātena. [13] Bd -tassa. [14] Cks -te. [15] Bd situṇ-. [16] Bd vārento. [17] Cks -sattamāsādhi-. [18] Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ 'ti āvajjitvā „kahan nu kho so etarahîti“ dibbena cakkhunā olokento „catuvīsatiakkhohiṇiparivārena[1] ekasataṁ rājāno gahetvā maṁ yeva khamāpetuṁ āgacchatîti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c' eva parisāhi[2] ca mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamânubhāvaṁ ajānitvā ayaṁ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṁ na jānāti, amhākaṁ ayyena saddhiṁ payojetîti maṁ vambhetvā[3] kathento avīciparāyanā bhaveyyuṁ, iddhipāṭihāriyaṁ nesaṁ dassessāmîti“ so caturaṅgulamattena aṁsaṁ[4] asamphusantaṁ ākāse kācaṁ ṭhapetvā Anotattodakaṁ[5] āharituṁ rañño avidūre ākāsena pāyāsi. N-to pana taṁ āgacchantaṁ disvā attānaṁ dassetuṁ avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya[6] palāyitvā Himavantaṁ pāvisi. Manojarājā pana naṁ ramaṇīyena isivesena[7] tathā āgacchantaṁ disvā:

16. Kassa kādambayo[8] kāco vehāsaṁ caturaṅgulaṁ
aṁsaṁ asamphusaṁ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako[8] ti kadambarukkhamayo, asamphusaṁ[9] etîti aṁsaṁ[10] asamphusanto sayaṁ eva gacchati, udahārassā 'ti udakaṁ āharituṁ gacchantassa esa[11] kāco evaṁ eti, ko nāma tvaṁ kuto vâgacchasi.

Evaṁ vutte Mahāsatto gāthadvayam āha:

17. Ahaṁ Sono mahārāja tāpaso sahitaṁvato[12],
bharāmi mātāpitaro rattindivam atandito. 109.

18. Vane[13] phalañ ca mūlañ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitaro pubbekatam anussaran ti. 110.

Ta. sahitaṁvato[12] ti sahitavato[13] sīlācārasampanno, eko tāpaso ahan ti vadati, bharāmîti posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti tehi pubbe kataṁ mayhaṁ guṇaṁ anussaranto.

Taṁ sutvā rājā tena saddhiṁ vissāsaṁ kattukāmo anantaraṁ g. ā.:

---

[1] Bd adds saddhi. [2] Cks -sāsu. [3] Cs vambhe-, Bd -bhento. [4] Cks antaraṁ Bd asaṁ. [5] Bd anotatthato ud-. [6] Bd -yi. [7] Bd issariyena. [8] Bd kadampāmayo. [9] Cks e asam-, Bd asam-, Bd asaṁ asaṁpusaṁ. [10] Bd asakuṭam. [11] Bd kassa eka. [12] Bd sahipappato. [13] Cks etaṁ.

19. Icchāma assamaṁ gantuṁ yattha sammati Kosiyo,
maggaṁ no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.

Tattha assaman ti tumhākaṁ assamapadaṁ.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggaṁ māpetvā:

20. Ayaṁ ekapadī rāja yen' etaṁ meghasannibhaṁ
koviḷārehi sañchannaṁ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayaṁ ekapadiko jaṁghamaggo iminā gacchatha yena disābhāgena taṁ meghavaṇṇaṁ supupphitakoviḷārasaṁchannaṁ kānanaṁ dissati ettha mama pitā Kosiyagotto vasati esa so assamo ti.

21. Idaṁ vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiṁ anusāsitvāna khattiye. 113.

22. Assamaṁ parimajjitvā[1] paññāpetvāna āsanaṁ
paṇṇasālaṁ pavisitvā pitaraṁ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvaṁ mahāise. 115.

24. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi[2] upāvisîti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmîti Anotattaṁ[3] agamāsi, parimajjitvā[4] ti bhikkhave so isi vegena Anotattaṁ gantvā[5] pānīyaṁ ādāya tesu rājesu[6] assamaṁ asampattesu yeva āgantvā pānīyaghaṭe pānīyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatîti vanakusumehi[7] vāsetvā[8] sammujjaniṁ[9] ādāya assamapadaṁ sammajjitvā paṇṇasāladvāre pitu āsanaṁ paññāpetvā pavisitvā pitaraṁ jānāpesîti a., upāvisîti uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare[10] āsane nisīdi, B. nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pānīyaṁ ādāya assamaṁ āgatakāle[11] rañño santikaṁ āgantvā assamassa avidūre khandhāvāraṁ nivesāpesi[12]. Atha rājā nahātvā sabbālaṁkārapatimaṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṁ gahetvā mahantena sirisobhaggena B-ttaṁ khamāpetuṁ assamaṁ pāvisi. Atha naṁ tathā āgacchantaṁ B-assa pitā disvā B-aṁ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi.

---

[1] all three MSS. -jjetvā. [2] Cks padvāraṁhi. [3] Bd anotatthato. [4] Bd -jjetvā. [5] Bd -tthaṁ āg-. [6] Bd -āsu. [7] Bd nava-. [8] Cks māse-. [9] Cs sammañj-, Bd samajja-. [10] Bd nice. [11] Bd -magata-. [12] -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṁ jalanta-r-iva[1] tejasa
khattasaṁghaparibbūḷhaṁ Kosiyo etad abravi: 117.

26. Kassa bherī mutiṅgā ca saṁkhā paṇavadeṇḍimā
purato paṭipannāni hāsayantā[2] rathesabhaṁ. 118.

27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṁ. 119.

28. Ukkāmukhe[3] pahaṭṭhaṁ va khadiraṅgārasannibhaṁ
mukhaṁ cāru r-ivâbhāti[4], ko eti siriyā jalaṁ. 120.

29. Kassa paggahitaṁ chattam sasalākaṁ manoramaṁ
ādiccaraṁsāvaraṇaṁ, ko eti siriyā jalaṁ. 121.

30. Kassa aṁkaṁ pariggayha vālavījanim uttamaṁ
carati varapaññassa hatthikkhandhena āyato. 122.

31. Kassa setāni chattāni ājānīyā ca vammitā
samantā parikiranti[5], ko eti siriyā jalaṁ. 123.

32. Kassa ekasataṁ khatyā anuyuttā[6] yasassino
samantā anupariyanti[7], ko eti siriyā jalaṁ. 124.

33. Hatthiassarathapattisenāya[8] caturaṅginī[9]
samantā anupariyāti[10], ko eti siriyā jalaṁ. 125.

34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇī[11] apariyantā sāgarassêva ūmiyo. 126.

35. Rājābhirājā Manojo[12] Indo va jayataṁ pati
Nandass' ajjhāvaraṁ eti assamaṁ brahmacārinaṁ. 127.

36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇī[13] apariyantā sāgarassêva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṁ viya paṭipannānîti etāni turiyāni kassa purato āgacchantîti a., hāsayantā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uṇhīsapaṭṭena nalāṭante[14] parikkhitto ti pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratuṇhīro, ukkāmukhe pahaṭṭhaṁ vā 'ti kammārānaṁ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṁ viya, khadiraṅgārasannibhan ti vītaccikakhadiraṅgāravaṇṇaṁ[15], ādiccaraṁsāvaraṇan ti ādiccaraṁsīnaṁ āvaraṇam, aṁkaṁ pariggayhā 'ti aṁkaṁ pariggahetvā[16] parikkhipitvā ti a., vālavījanimuttaman[17] ti vālavījaniṁ[18]

[1] Bd -taṁriva. [2] Bd -o. [3] Bd -aṁ. [4] Cs vā-, Bd mukhañcarucirā-. [5] Cks -renti. [6] Bd -yantā. [7] Bd -parikiranti. [8] Bd -rathā-, Ck -assārathāpattī-, Cs -assārathāpatthī-. [9] Ck -ṇiṁ, Bd -ni. [10] Bd -yāyanti. [11] Cks -bbhani, Bd -bhaṇi. [12] Cks -rājamānojo, Bd -rājamanujo. [13] Ck -bbhaniṁ, Cs -bbhaṇi. [14] so Cks; Bd nalātante. [15] Bd vitacchita-. [16] Cs adds passaṁ, Bd parisaṁ. [17] all three MSS. -mā. [18] Bd maṇivālavījani.

uttamaṁ[1], caratîti sañcarati, chattānîti ājānīyapiṭṭhe nisinnānaṁ dhāritachattādhichattāni, parikirantîti[2] kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiriyanti[3], caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā[4], akkhobhanîti khobhetuṁ na sakkā, sāgarassevā 'ti sāgarassa ūmiyo viya apariyantā, rājābhirājā ti ekasatānaṁ rājūnaṁ pūjito[5] tesaṁ vā adhiko rājābhirājā[6], jayataṁ patîti jayappattānaṁ tāvatiṁsānaṁ jeṭṭhako, ajjhāvaran ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabhāvaṁ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino
sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129.

Ta. isīnaṁ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhicandanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patiṭṭhāpitañjalī hutvā isīnaṁ santikaṁ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṁ nisinno paṭisanthāraṁ karonto:

38. Kacci[7] nu bhoto kusalaṁ, kacci[7] bhoto anāmayaṁ,
kacci[7] uñchena[8] yāpetha, kacci[7] mūlaphalā bahū. 130.
39. Kacci ḍaṁsā ca[9] makasā ca appam eva siriṁsapā[10],
vane vāḷamigākiṇṇe kacci hiṁsā na vijjatîti 131.

gāthadvayaṁ ā.

Tatoparaṁ tesaṁ vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā[11] honti.

40. Kusalaṁ c' eva no rāja atho rāja anāmayaṁ,
atho uñchena[8] yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.
41. Atho ḍaṁsā ca[9] makasā ca appam eva siriṁsapā[10],
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā amhaṁ na vijjati. 133.
42. Bahūni c' assa[12] pūgāni assame sammataṁ idha[13],
nâbhijānāmi uppannaṁ ābādhaṁ amanoramaṁ. 134.
43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgataṁ, (IV $\frac{434}{5}$)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi[14] pavedaya: 135.

[1] Cks -mā. [2] Cks -kīrentīti. [3] Bd -kiranti. [4] so all three MSS. [5] Bd pūrato. [6] Bd rājādhi-. [7] Bd kiñci. [8] Cks uñj-, Bd ucch-. [9] Bd omits ca. [10] Bd sarisapā. [11] Bd saṁgītigāthā. [12] so Ck for cassu? Cs Bd vassa. [13] Bd sampato mama. [14] Bd idhatti, Cks idhanti.

44. Tindukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṁ varaṁ[1]. 136.
45. Idam pi pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṁ abhikaṁkhasi. 137.
46. Paṭiggahītaṁ yaṁ dinnañ ca[2] sabbassa agghiyaṁ kataṁ,
Nandassâpi nisāmetha vacanaṁ yaṁ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
suṇātu bhavaṁ vacanaṁ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā[3] yebhuyyena pākaṭā[4] sambandhā[5] yeva, yaṁ pan' ettha apākaṭaṁ tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṁ imasmiṁ ṭhāne tava abhirucitaṁ atthi taṁ no kathehîti vadati, khuddakappānîti etāni nānārukkhaphalāni[6] khuddamadhupaṭibhāgāni[7] madhurāni, varaṁvaran[8] ti ito uttamuttamaṁ[9] gahetvā bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyan ti yena mayaṁ āpucchitā taṁ ambehi patiggahītaṁ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvatā imassa janassa sabbassa agghiyaṁ tumhehi kataṁ, Nandassâpîti amhākaṁ tāva sabbaṁ kataṁ idāni N-to kiñci vattukāmo tassâpi[10] tāva[11] vacanaṁ suṇotha, ajjhāvaramhā 'ti mayaṁ hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā hutvā tumhākaṁ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavan ti bhavaṁ S-to suṇātu.

Evaṁ vutto N-to uṭṭhāyâsanā mātāpitaro ca bhātarañ ca vanditvā parisāya[12] saddhiṁ sallapanto ā.:

48. Parosataṁ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavañ ca rājā Manojo anumaññantu[13] me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro[14] yakkhāni[15] idha assame
araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṁ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṁ isiṁ vakkhāmi subbataṁ:
so ty-āhaṁ dakkhiṇo[16] bāhu[17] tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettiñ[18] ca bhattukāmassa me sato
vīra puññam idaṁ ṭhānaṁ[19], mā maṁ Kosiya vāraya. 143.

---

[1] Bd varāvaraṁ. [2] Bd omits ca. [3] Cks omit imā. [4] Cks -ṭa. [5] Bd sampandhā, Cks -dhi. [6] Cks na in the place of etāni nānā. [7] so Cks; Bd khuddakkhamadhu-. [8] Bd varaṁvaren. [9] Bd uttamaṁ u- [10] Bd tassa pi. [11] all three MSS. tā. [12] Bd sakapa-. [13] Cks amanuññantu. [14] so Cks = samitāro? Bd yevasantisamittāro. [15] Ck yakkharāṇī, Cs yakkhārāni. [16] Bd -ṇā, Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ṇe. [17] Cs babu, Bd bāhuṁ. [18] Ck janentī, Cs janenetti, Bd janetti. [19] Bd dhiramapuñña pidaṁ ṭhānaṁ, Cks cara puññamidaṁ ṭhānā.

52. Sabbhi h' etaṁ upaññātaṁ, mam' etaṁ upanissaja[1],
utthānapāricariyāya dīgharattaṁ tayā kataṁ,
mātāpitusu puññāni mama lokadado bhava. 144.

53. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṁ vidū
maggo[2] saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṁ ise. 145.

54. Uṭṭhānapāricariyāya mātāpitusukhāvahaṁ
taṁ maṁ puññ' ābhivāreti[3] ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaññantū[4] 'ti anubujjhantu, sādhukaṁ katvā paccakkhaṁ karontū 'ti a, samītāro[5] ti samāgatā, araññe bhūtabhavyānîti asmiṁ Himavantāraññe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā[6] pattāni bhavyāni ca taruṇadevatāni, tāni pi[7] sabbāni mama vacanaṁ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti idaṁ so parisāya saññaṁ datvā tasmiṁ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṁ katvā va ā., t. a.: ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṁ āgatāhi bhavitabbaṁ, ayaṁ vo namakkāro, tumhe pi mayaṁ sahāyā hothā 'ti so devatānaṁ añjaliṁ paggaṇhitvā parisaṁ sañjānāpetvā isiṁ vakkhāmîti ādiṁ ā., ta. isin ti S-taṁ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā honti tasmā so te ahaṁ dakkhiṇo[8] bāhū ti sammato tena[9] khamituṁ arahathā 'ti dīpeti, vīrā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puññamidaṁ ṭhānan ti idaṁ mātāpituupaṭṭhānaṁ nāma puññaṁ saggasaṁvattanikakāraṇaṁ taṁ karontaṁ maṁ mā vārayā 'ti vadati, sabbhi h' etan ti etaṁ mātāpituupaṭṭhānaṁ nāma paṇḍitehi upaññātaṁ upagantvā ñātañ c' eva vaṇṇitañ ca, upanissajā 'ti idaṁ mayhaṁ nissaja vissajehi dehi, uṭṭhānapāricariyāyā[10] 'ti uṭṭhānena c' eva pāricariyāya[11] ca katan ti, dīgharattaṁ tayā kusalaṁ kataṁ, puññānîti idāni ahaṁ mātāpitusu puññāni kattukāmo, lokadado[12] hohi[13], ahaṁ hi tesaṁ vattaṁ upaṭṭhānaṁ katvā devaloke aparimāṇaṁ yasaṁ labhissāmi, tassa me tvaṁ dāyako hohîti vadati, tath' evā 'ti yathā tvaṁ jānāsi tath' eva aññe pi manujā imissā parisāya santi ye[14] nānappakāre dhamme idaṁ jeṭṭhāpacāyibhāvasaṁkhātaṁ dhammakoṭṭhāsaṁ vidanti[15] kin ti maggo saggassa[16] lokassā 'ti, sukhāvahan ti uṭṭhānena ca pāricariyāya[17] ca mātāpitunnaṁ sukhāvahaṁ, taṁ man ti taṁ maṁ evaṁ sammāpaṭipannam pi bhātā S-to tamhā puññā abhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro[18] ti[19] so evaṁ vārento ayaṁ naro mama piyadassanatāya ariyasaṁkhātassa devalokassa maggāvaraṇo[20] nāma hotîti.

---

[1] Bd -sajju. [2] so all three MSS.. [3] Bd puññānivāreti. [4] Cks amanuññantū. [5] Bd sapitāro. [6] Bd vuddhipari-. [7] Ck -devatātānipi, Bd -tāni ca tāni pi. [8] Bd adds me. [9] Bd -ṇa. [10] Bd -pādacari-. [11] Bd pāda-. [12] Bd -do ti tassa mama tvaṁ saggaṁ lokaṁ dado. [13] all three MSS. hoti. [14] Bd yeva. [15] Bd va-. [16] Bd sadevakassa. [17] Bd pādaca-. [18] Bd -āvaro. [19] Bd adds ariyamaggassa āvaro [20] Ck -vārano, Bd -varanaṁ.

Evaṁ N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanaṁ sutaṁ, idāni mama pi suṇāthā“ 'ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanaṁ bhātur[1] ajjhāvarā mama:
kulavaṁsaṁ mahārāja porāṇaṁ parihāpayaṁ
adhammacāri jeṭṭhesu[2] nirayaṁ so upapajjati. 147.

56. Ye ca dhammassa kusalā porāṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatiṁ. 148.

57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī ñātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṁ jānāhi Bhārata[3]. 149.

58. Ādiyitvā garuṁ bhāraṁ nāviko viya ussahe,
dhammañ ca[4] na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā 'ti. 150.

Ta. bhāturajjhāvarā[5] ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto sabbe pi rājāno 'mama pi tā[6] vacanaṁ suṇantu, parihāpayan ti parihāpento, dhammassā 'ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cārittena cā 'ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vahitabbā paṭijaggitabbā ti tassa bhātarā nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubhāraṁ[7] ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṁ sotthinā netuṁ nāviko ussahe ti vāyamati saha nāvāya sabbabhaṇḍaṁ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe ñātakā bhāro ahañ c' ete ussahāmi paṭijaggituṁ sakkomi, tañ ca jeṭṭhāpacāyanadhammaṁ na-ppamajjāmi, na kevalañ ca etesañ ñeva sakalassa pi lokassa jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhiṁ Nandena paṭijaggituṁ yutto ti

Taṁ sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhātikassa kira avasesā bhārā[8] ti ajja amhehi ñātan“ ti N-taṁ pahāya M-assa nissitā[9] hutvā tassa thutiṁ karontā[10] dve gāthā abhāsiṁsu:

59. Adhigat' amha[11] tame ñāṇaṁ jālaṁ va jātavedato[12]
evam eva no bhavaṁ dhammaṁ Kosiyo pavidaṁsayi. 151.

60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhaṁkaro
pāṇinaṁ pavidaṁseti rūpaṁ kalyāṇapāpakaṁ
evaṁ eva no bhavaṁ dhammaṁ Kosiyo pavidaṁsayîti. 152.

[1] Cks -tar [2] Cks jeṭṭho. [3] Ck -tha. [4] Bd dhammassa. [5] Ck -tar-. [6] read tāva? [7] Bd nāvāya. [8] Bd -o. [9] Bd -ttaṁ sannisitā. [10] Ck Bd -o. [11] so Ck; Bd adhigamā. [12] Bd jātadevato.

Ta. adhigatamhā[1] 'ti mayaṁ ito pubbe jeṭṭhāpacāyanadhammapaṭicchādake tame vattamānā[2] ajja jātavedato[3] jālaṁ va ñāṇaṁ[4] adhigatā, evam-eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṁ pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṁ Kosiyagotto dhammaṁ pavidaṁsayîti a., vāsudevo ti vasudevo[5] vasujotano[6] dhammappakāsano ti a.

Iti M. ettakaṁ kālaṁ N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmiṁ pasannacitte te rājāno ñāṇabalena tasmiṁ pasādaṁ bhinditvā attano kathaṁ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi. Atha naṁ N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko, sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari[7], ṭhapetvā imaṁ añño[8] mayhaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, imam eva yācissāmîti" cintetvā g. ā.:

61. Evaṁ me yācamānassa añjaliṁ nâvabujjhasi[9],
tava baddhañcaro[10] hessaṁ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṁ yācamānassa khamāpanatthāya paggahitaṁ añjaliṁ nâvabujjhatha na paṭigaṇhatha tumhe va mātāpitaro upaṭṭhahatha ahaṁ pana tumhākaṁ baddhañcaro[10] veyyāvaccakaro hessaṁ rattiṁdivaṁ analasabhāvena vuṭṭhito[11] ahaṁ tumhe paṭijaggissāmîti.

M-assa pakatiyâpi N-te[12] roso[13] vā veraṁ vā n' atthi atithaddhaṁ[14] kathentassa pan' assa mānahāpanatthaṁ[15] niggahavasena[16] tathā katvā idāni 'ssa vacanaṁ sutvā tuṭṭhacitto tasmiṁ pasādaṁ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitaro ca paṭijaggituṁ labhissasîti[17]" tassa guṇaṁ pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṁ sabbhi desitaṁ,
ariyo ariyasamācāro, bāḷhaṁ tvaṁ mama ruccasi. 154.

63. Bhavantaṁ vadāmi bhotiñ ca[18] suṇotha vacanaṁ mama:
nâyaṁ bhāro bhāramato ahu[19] mayhaṁ kudācanaṁ. 155.

64. Taṁ maṁ upaṭṭhitaṁ santaṁ mātāpitusukhāvahaṁ
Nando ajjhāvaraṁ[20] katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

[1] B^d adhigamā. [2] B^d -ne. [3] B^d jātadevato. [4] B^d jātaṁ laṁ paññāṇaṁ. [5] C^k vā-. [6] C^k sujātano. [7] B^d karavatha. [8] B^d rañño. [9] B^d -bujhatha. [10] B^d paṭhacaro. [11] B^d adds paricāriko. [12] bhaginī ñātibandhanā v. 57 - - - - - nandapaṇḍite wanting in C^s. [13] B^d doso. [14] C^k anitabbaṁ? [15] B^d -pahānatthaṁ. [16] B^d adds vā. [17] B^d -tīti. [18] C^s va. [19] C^k āhu. [20] C^ks -caraṁ.

65. Yo ve icchati kāmena[1] santānaṁ brahmacārinaṁ
Nandaṁ[2] vo[3] vadatha[4] eke kam Nando[5] upatiṭṭhatū[6] ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bāḷhan ti idāni tvaṁ mama ativiya ruccasi. suṇothā 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṁ suṇotha, nāyaṁ bhāro ti ayaṁ tumhākaṁ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṁ bhāro ti amaññitvā va maṁ tumhe upaṭṭhitaṁ samānaṁ, upaṭṭhānāyā 'ti tumhe upaṭṭhātuṁ maṁ yācati, yo ve icchatîti mayhaṁ hi tvaṁ me mātaraṁ vā pitaraṁ vā upaṭṭhahā 'ti vattuṁ na yuttaṁ, tumhākaṁ pana santānaṁ brahmacārinaṁ[8] yo[9] eko icchati taṁ vadāmi kāmaṁ[10] Nandaṁ vo vadatha[11] taṁ[12] mama kaniṭṭhaṁ Nandaṁ rocatha[13] tumhesu kaṁ esa upatiṭṭhati[14] ubho pi hi mayaṁ tumhākaṁ puttā yevā 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho te kaniṭṭho, evaṁ cirāgataṁ pi taṁ yācituṁ na visahāmi, mayaṁ hi tan nissitā idāni pana tayā anuññātā, ahaṁ etaṁ brahmacārinaṁ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṁ[14] labheyyan" ti imam atthaṁ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuññātā Sona taṁ nissitā mayaṁ,
upaghātuṁ labhe Nandaṁ
muddhani brahmacārinan ti g. ā. 158.

Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṁ[15] gaccha puttaṁ Nandaṁ āliṅgitvā sīsaṁ[16] ghāyitvā cumbitvā tava hadaye sokaṁ nibbāpehîti" ā. Sā tassa santikaṁ gantvā N-taṁ parisamajjhe yeva āliṅgitvā sīsaṁ ghāyitvā cumbitvā hadaye sokaṁ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

67. Assatthassêva taruṇaṁ pavāḷaṁ māluteritaṁ
cirassaṁ Nandaṁ disvāna hadayaṁ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttâpi[17] suppante Nandaṁ passāmi āgataṁ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṁ. 160.

69. Yadā ca paṭibujjhitvā Nandaṁ passāmi nâgataṁ
bhiyyo āvisatī soko domanassañ cânappakaṁ. 161.

[1] C^{ks} kāmanaṁ. [2] C^{k} -do, C^{s} -da. [3] C^{s} ve. [4] C^{ks} caratha. [5] B^{d} -dā maṁ. [6] C^{ks} omit maṁ. [7] C^{k} upaṭṭhitū. [8] C^{k} -rīṇaṁ, B^{d} -ri. [9] C^{ks} so. [10] B^{d} -ena. [11] C^{ks} ratha [12] C^{ks} omit taṁ. [13] B^{d} rodetha, C^{s} nanda rocetha. [14] B^{d} upaṭhātuṁ. [15] B^{d} upasaṁghāyituṁ. [16] C^{ks} taṁ. [17] B^{d} -e. [18] B^{d} suttāmhi.

70. Sâhaṁ ajja cirassam[1] pi Nandaṁ passāmi āgataṁ,
bhattuc-ca[2] mayhañ ca piyo Nando no pāvisī gharaṁ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṁ[3] Nando pāvisī gharaṁ
labhatu tāta Nando taṁ: maṁ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṁ assatthapallavaṁ kampati evaṁ cirassaṁ Nandaṁ disvāna ajja mama hadayaṁ kampatîti, soppante[4] ti tāta Sona yadâhaṁ suttā[5] supinena Nandaṁ āgataṁ passāmi tadâpi udaggā homîti, bhattuccā[2] 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisī gharan ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṁ pavisatu[6], yan ti yasmā pitu[7] suṭṭhu piyo tasmā puna imamhā gharā na vippavaseyya[8] Nando tan ti Nando yaṁ icchati taṁ labhatu, maṁ Nando ti tāta Sona tava pitaraṁ tvaṁ upaṭṭhaha Nando maṁ upatiṭṭhatu.

M. „evaṁ hotū" 'ti mātu vacanaṁ sampaṭicchitvā „Nanda tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atiguṇakārikā, appamatto hutvā paṭijaggeyyāsîti" ovaditvā mātu guṇaṁ pakāsento dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no[9]
maggo saggassa lokassa mātā taṁ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasaṁhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṁ varate[10] ise ti. 165.

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rasadadîti paṭhamam eva attano khīrasaṁkhātassa rasassa dāyikā, mātā tan ti mama mātā maṁ na[11] icchati taṁ varati[12], gottîti gopāyikā, puññūpasaṁhitā ti puññanissitā puññadāyikā.

Evaṁ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṁ kathetvā punâgantvā tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṁ dukkarakārikaṁ mātaraṁ labhi, ubho pi mayaṁ mātarā dukkhena saṁvaddhitā, taṁ dāni tvaṁ appamatto paṭijaggāhi[13], amadhurāni phalāphalāni mā khādāpesîti[13]" vatvā parisamajjhe yeva mātu dukkarakārikattaṁ pakāsento ā.:

[1] Cks -ssā. [2] Bd -uñca. [3] Ck saṁ [4] Bd suttā. [5] Cks sottā. [6] so all three MSS. [7] Cks omit yanti yasmā pitu. [8] Ck Bd vippaseyya. [9] Bd ja no. [10] Bd vadate. [11] Bds yaṁ. [12] Bd vadati, Cks add icchati. [13] Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṁkhamānā puttaphalaṁ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusaṁvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
76. Saṁvaccharaṁ vā ūnaṁ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayantī (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīreṇa gitena[1] aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṁ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamiṁkatvā (add: va) dārakaṁ
appajānantaṁ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
79. Yañ ca mātu dhanaṁ hoti yañ ca hoti pitū dhanaṁ
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṁ putta adū putta iti mātā vihaññati,
pamattaṁ paradāresu nisīthe pattayobbane
sāyaṁ puttaṁ anāyantaṁ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṁ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṁ so upapajjati. 173.
82. Evaṁ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṁ so upapajjati. 174.
83. Dhan' āpi[2] dhanakāmānaṁ nassati, iti me sutaṁ,
mātaraṁ aparicaritvāna kicchaṁ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṁ nassati, iti me sutaṁ,
pitaraṁ aparicaritvāna kicchaṁ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṁ
mātaraṁ paricaritvāna labbham etaṁ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitākīḷitaṁ
pitaraṁ paricaritvāna labbham etaṁ vijānato. 178.
87. Dānañ ca peyyavāsañ[3] ca atthacariyā ca yā idha
samānattā[4] ca dhammesu tattha tattha yathārahaṁ. 179.
88. Ete kho saṅgahā loke rathassâṇîva yāyato,
ete va[5] saṅgahā nâssu na mātā puttakāraṇā. 180.

[1] so both MSS. for gītena? [2] so both MSS. [3] so both MSS. for -vajjañ? so both MSS. for -ttaṁ? [5] so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṁ pūjañ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅgahā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṁ papponti pāsaṁsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṁ pajāya anukampakā[1],
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho[2] pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṁ[3] dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṁ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā[4]
idha c' eva [naṁ[5]] pasaṁsanti pecca sagge ca modatîti. 185.

Ta. puttaphalan ti puttasaṁkhātaṁ phalaṁ, devatāya[6] namassatîti putto me upapajjatū 'ti devatāya namakkāraṁ karoti āyāti[7], pucchatîti katarena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṁ nakkhattāni ca pucchati, utusaṁvaccharāni cā 'ti channaṁ utūnaṁ katarasmiṁ[8] utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṁ[8] utumhi appāyuko kativassāya vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṁ utusaṁvaccharāni ca pucchatîti, utusinātāyā[9] ti pupphe uppanne utumhi nahātāya, avakkamo ti tiṇṇaṁ sannipātā[10] gabbhāvakkamaṇ ti hoti kucchiyaṁ gabbho patiṭṭhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaḷinī hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi nibbattapajāya[11] sneho uppajjati[12] tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti tena kāraṇena sā janayantîti janettī ca vuccati, aṅgapāpuraṇena[13] cā 'ti thanantare[14] nipajjāpetvā sarīrasamphassaṁ pharāpentī aṅgasaṁkhāten' eva pāpuraṇena[13], tosetîti saññāpeti hāseti, mamiṁ[15] katvā ti agaṇḍuputtassa me[16] upari vāto paharati ātapo[17] pharatîti evaṁ mamaṁkāraṇaṁ[18] katvā siniddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṁ dhanaṁ etassa puttassa atthāya aññesaṁ adassetvā sāragabbhādisu mātā gopeti, evaṁ putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṁ rājakulādisu appamatto hohi[19] aduñ c' aduñ ca[20] kammaṁ karohîti sikkhāpentī iti mātā vihaññati kilamati, pattayobbane ti putte pattayobbane taṁ puttaṁ nisīthe[21] paradāresu pamattaṁ sāyaṁ anāgacchantaṁ ñatvā assupuṇṇehi nettehi maggaṁ olokentī vihaññati kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā 'ti mātaraṁ apaṭijaggitvā, dhanāpîti[22] dhanampi[23], ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

[1] tassā utu (v. 75) - - - anukampakā wanting in Bd. [2] Bd omits m. [3] Ck -na. [4] Cks -tā. [5] so all three MSS. [6] Bd -yaṁ. [7] Bd āyācati. [8] Cks katamaṁ. [9] Bd -sanhātāyā? [10] so Cks; Bd -tāya. [11] Cks -ttaṁpa-. [12] Bd jāyati. [13] Bd -vu-. [14] Bd tadanantare. [15] Bd mapa. [16] ? Ck agaddhiputtasame, Cs agaṇḍiputtasame, Bd adhituputtassa me. [17] Bd ātā-. [18] Bd dhammakā-. [19] Bd hotîti. [20] Ck duduñcaduñca, Bd aduṁ ca aduṁ ca. [21] Cks nisītha, Bd nisive. [22] Bd -nāsiti. [23] Bd adds adāsi.

dhanakāmānaṁ uppannadhanam pi mātaraṁ apaṭijaggantānaṁ nassatîti me sutan ti, kicchaṁ vā so ti iti dhanaṁ vâssa nassati dukkhaṁ vā so[1] nigacchati, labbhametan ti taṁ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṁ mātaraṁ paricaritvā vijānato paṇḍitassa labbhā[2], sakkā laddhuṁ tādisenā 'ti a., dānañcā 'ti mātāpitunnaṁ dānaṁ dātabbaṁ piyavacanaṁ bhaṇitabbaṁ uppannakiccasādhanavasena attho caritabbo jeṭṭhāpacāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā rahogatānaṁ vā abhivādanādivasena samānattatā[3] kātabbā na raho abhivādanādīni katvā parisatiṁ na kātabbāni[4] sabbattha samānen' eva bhavitabbaṁ, ete ca saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṁgahā na bhaveyyuṁ, samavekkhantîti sammānayena kāraṇena pekkhanti, mahattan ti seṭṭhattaṁ, brahmā ti puttānaṁ[5] brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbâcariyā ti paṭhamācariyā, āhuneyyā ti āhunapaṭiggāhakā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annenamatho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakiriyāya pariyosāne ito gantvā sagge ca modati pamodatîti.

Evaṁ M. Sineruṁ pavattento viya desanaṁ niṭṭhāpesi. Taṁ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdiṁsu. Atha ne pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā „dānādīsu appamattā hothā" 'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyupariyosāne devanagaraṁ pūrayiṁsu. S-to N-to pi yāvatāyukaṁ mātāpitaro paricaritvā Brahmaloka-parāyanā ahesuṁ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosane mātiposakabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhāsi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, N-to Ānando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā[6] asīti mahātherā ca aññatarattherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisā, Sonapaṇḍito pana aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakaṁ. Sattatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā[7].

[1] Bd adds puriso [2] Bd labbham. [3] so all three MSS. for samānatā? [4] Cks -ti? [5] Ck na. [6] Cs -ja. [7] Bd -pātajātakaṁ niṭhitaṁ-Kusajātakaṁ Sona ca dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṁsajātaka.

Sumukhā ti. Idaṁ S. Veḷuvane[1] v. āyasmato Ānandassa[2] jīvitapariccāgaṁ ā. k. Devadattena hi T-assa jīvitā voropetum payojitesu dhanuggahesu paṭhamaṁ[3] pesitena āgantvā „nâhaṁ bhante sakkomi[4] Bhagavantaṁ jīvitā voropetuṁ, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo" ti vutte Devadatto[5] „alaṁ āvuso, mā tvaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ jīvitā voropehi[6], aham eva s-aṁ G-aṁ jīvitā voropessāmîti" vatvā T-e[7] Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya[8] caṁkamante[9] Gijjhakūṭam[10] pabbataṁ abhirūhitvā[11] yantavegena mahatiṁ[12] silaṁ pavijjhi, „imāya silāya s-aṁ G-aṁ jīvitā voropessāmîti[13]" dve pabbatakūṭāni[14] samāgantvā taṁ silaṁ paṭicchiṁsu[15], tato papaṭikā[16] uppatitvā Bhagavato pādaṁ paharitvā ruhiraṁ[17] uppādesi. Balāvavedanā pavattiṁsu. Jīvako T-assa pādaṁ satthakena phāletvā duṭṭhalohitaṁ vāmetvā[18] pūtimaṁsaṁ apanetvā[19] bhesajjaṁ ālimpitvā[20] nīrogaṁ[21] akāsi. S. purimadivasam[22] eva bhikkhasaṁghaparivuto[23] mahatiyā[24] Buddhalīḷhāya[25] vicari[26]. Atha naṁ disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattaṁ[27] sarīraṁ disvā koci manussabhūto upasaṁkamituṁ na sakkoti, rañño kho pana Nālāgiri nāma hatthi[28] caṇḍo

[1] Cks jetavane. [2] Sdr -dattherassa. [3] Bd Sdr sabbapatha-. [4] Sdr adds taṁ. [5] Bds add āha, Sdr has so d. āha. [6] Bds -esi. [7] Cks -tassa. [8] Sdr pacchima-. [9] Sdr adds sayaṁ. [10] Sdr -a. [11] Sdr -ruyhi-. [12] all three MSS. -ti. [13] Bds add vatvā, Sdr tathā. [14] Bd -ṭā, Sdr -ṭādhā. [15] so Cks; Bds Sdr sampaṭi-. [16] Bd pabbatikā. [17] Sdr rudhi-. [18] Sdr -ta mopetvā. [19] Sdr adds chovitvā? [20] Bd -etvā, Sdr -ppetvā. [21] all four MSS. ni-. [22] Cks purimasadisaṁ, Bs puna divasam, Sdr purisadiso. [23] Sdr mahābhi-. [24] Sdr adds va. [25] Bd Sdr -liḷāya. [26] Sdr nagaraṁ pāvisi. [27] Bds rūpasobhagga-, Sdr rupaṁsobhaga-. [28] Bd Sdr mahāha-.

pharuso[1] Buddha-Dhamma-Saṁgha-guṇe na jānāti[2], so naṁ jīvitakkhayaṁ pāpessatîti" so gantvā taṁ atthaṁ rañño ārocesi. Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā hatthācariyaṁ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṁ mattaṁ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṁ vissajjehîti" ā Devadatto pi naṁ[3] „aññesu divasesu hatthi kittakaṁ suraṁ pivatîti" pucchitvā „aṭṭha ghaṭe[4]" ti vutte „sve[5] soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṁ[6] abhimukhaṁ kareyyāsîti" ā. So „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Rājā nagare bheriñ carāpessi[7]: „sve Nāḷāgiriṁ mattakaṁ katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va sabbakiccāni katvā antaravīthiṁ mā paṭipajjiṁsū" 'ti. Devadatto pi rājanivesanā[8] oruyha hatthisālaṁ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayaṁ bhaṇe uccaṭṭhānīyaṁ[9] nīcaṭṭhāne[10] kātuṁ samatthā[11], sace vo yasena attho sve pāto va Nāḷāgiriṁ tikhiṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi[12] vijjhitvā[13] kujjhāpetvā hatthisālaṁ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṁ abhimukhaṁ[14] katvā s-aṁ G-aṁ jīvitakkhayaṁ pāpethā" 'ti ā. Te „sādhū" 'ti sampaṭicchiṁsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā[15] ahosi. Budha-Dhamma-Saṁgha-māmakā upāsakā taṁ sutvā S-raṁ upasaṁkamitvā „bhante, Devadatto raññā saddhiṁ ekato hutvā sve tumhehi paṭipannavīthiyaṁ Nāḷāgiriṁ vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayaṁ vihāre yeva Buddhapamukhassa saṁghassa[16] bhikkhaṁ dassāmā" 'ti vadiṁsu. S. „sve piṇḍāya[17] pavisissāmîti" avatvā „ahaṁ sve Nāḷāgiriṁ dametvā pāṭihāriyaṁ katvā[18] titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā[19] va bhikkhusaṁghaparivuto nagarā nikkhamitvā Veḷuvanam eva gamissāmi[20], Rājagahavāsino pi bahūni[21] bhattabhājanāni gahetvā Veḷuvanam eva āgamissanti, sve vihāre bhattaggaṁ bhavissatîti" iminā kāraṇena tesaṁ adhivāsesi. Te T-assa adhivāsanaṁ viditvā bhattabhājanāni āharitvā[22] „vihāre yeva dānaṁ dassāmā" 'ti pakkamiṁsu. S-âpi paṭhamayāme dh. desetvā majjhimayāme[23] pañhe[24] vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse[25] sīhaseyyaṁ kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

[1] Bd Sdr add manussaghātako [2] Sdr ajānanto, omitting so [3] Cks na. [4] Bd Sdr add bhante. [5] Bd adds tvaṁ, Sdr taṁ. [6] Bd Sdr -iyaṁ. [7] Sdr -petvā. [8] Sdr -nato. [9] Bd Sdr -nato. [10] Sdr adds pi nīcaṭṭhānato uccaṭṭhāne. [11] Bd adds nīcaṭhānato vā uccaṭhāne kātuṁ samatthā. [12] Bd kuṭato-, Sdr tuṭṭhato-. [13] Bd vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. [14] Bd Sdr -iyaṁ. [15] Bd Sdr -itā. [16] Bd Sdr bhikkhusa-. [17] Bd Sdr add na [18] Sdr pāṭihāriyaka. [19] Sdr caritvā. [20] Bd āgamissāmîti. [21] Ck -u, Cs -ū. [22] Bs -rāpetvā. [23] Sdr adds devadatāya [24] Bd Sdr -aṁ [25] Sdr path-.

pattiyā vītināmetvā[1] tatiyakoṭṭhāse mahākaruṇāsamāpattiṁ samāpajjitvā bodhaneyyabandhave[2] olokento Nāḷāgiridamane[3] caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayaṁ disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano[4] āyasmantaṁ Anandaṁ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu[5] aṭṭharasasu vihāresu[6] sabbesaṁ[7] bhikkhūnaṁ mayā saddhiṁ Rājagahaṁ pavisituṁ ārocehîti" ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Veḷuvane sannipatiṁsu. S. mahābhikkhusaṁghaparivāro[8] Rājagahaṁ[9] pāvisi, hatthimeṇḍā[10] yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjiṁsu[11], mahanto samāgamo ahosi. Saddhāpasannā[12] manussā „ajja kira Buddhanāgassa[13] tiracchānanāgena[14] saṅgāmo bhavissati. anopamāya[15] Buddhalīḷhāya Nāḷāgiridamanaṁ passissāmā" 'ti pāsādahammiyagehacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṁsu. Assaddhā pana micchādiṭṭhikā[16] „Nāḷāgiri caṇḍo pharuso[17], Buddhādīnaṁ guṇaṁ na jānāti[18], so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇaṁ rūpaṁ[19] viddhaṁsetvā[20] jīvitakkhayaṁ pāpessati, ajja[21] paccāmittassa piṭṭhiṁ passissāmā" 'ti pāsādādisu [2] aṭṭhaṁsu. Hatthi pi Bhagavantaṁ āgacchantaṁ disvā manusse tāsento gehāni viddhaṁsento sakaṭāni saṁcuṇṇento soṇḍaṁ ussāpetvā pahaṭṭhakaṇṇavālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenâbhidhāvi, taṁ disvā bhikkhū Bh-aṁ etad avocuṁ: „ayaṁ bkante Nāḷāgiri caṇḍo pharuso manussaghātako[23] imaṁ racchaṁ paṭipanno, na kho panâyaṁ Buddhādīnaṁ guṇaṁ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato" 'ti. „Mā bhikkhave bhāyatha[24], paṭibalo[25] ahaṁ Nāḷāgiriṁ dametun" ti. Athâyasmā Sāriputto S-raṁ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṁ[26] nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṁ etaṁ[27] damemîti". Atha naṁ S. „Sāriputta, Buddhabalaṁ nāma aññaṁ, sāvakabalaṁ aññaṁ, tiṭṭha tvan" ti paṭibāhi. Evaṁ[28] yebhuyyena asītimahātherā yāciṁsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athâyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetuṁ asakkonto „ayaṁ hatthi paṭhamaṁ maṁ māretū" 'ti T-tass' atthāya jīvitaṁ pariccajitvā[29] Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṁ S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsîti" ā. „Bhante, ayaṁ hatthi

[1] Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. [2] Bds -dhujane. [3] Bd Sdr -nena, Bs damena. [4] Bd Sdr adds hutvā. [5] Cks -ke. [6] Bd Sdr mahāvi-. [7] Bd Sdr add pi. [8] Bd Sdr -parivutto. [9] Sdr adds piṇḍāya. [10] Cks -ḍo, Sdr atha ha-. [11] Cks paṭijaggiṁ. [12] Sdr -sampannā [13] Sdr buddhamahānā-. [14] Sdr adds saddhiṁ. [15] Bd anu-. [16] Sdr adds ayaṁ. [17] Bd Sdr adds manussaghāṭako. [18] Cks -tīti. [19] Bd Sdr sarīraṁ. [20] Cks -itvā. [21] Sdr ajjeva. [22] Sdr rukkhapā-. [23] Bd Sdr -ṭako. [24] Bds Sdr -ittha. [25] Ck Sdr -le. [26] so Bds; Cks pitunnaṁ kiccā, Sdr uppannakiccaṁ omitting pitu. [27] Bds aham eva taṁ, Sdr ahaṁ meva. [28] Cks e [29] Bd Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako[1] kapputthānaggisadiso, paṭhamaṁ maṁ māretvā pacchā tumhākaṁ santikaṁ āgacchatū" 'ti thero avaca, yāvatatiyaṁ vuccamāno pi ca tath' eva aṭṭhāsi[2] na paṭikkamati[3]. Atha naṁ Bh.[4] iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṁ antare ṭhapesi[5]. Tasmiṁ khaṇe ekā itthi Nāḷāgiriṁ disvā maraṇabhayabhītā palāyamānā[6] aṁkena gahitadārakaṁ hatthino ca T-tassa ca antare chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṁ anubandhitvā[7] dārakassa santikaṁ āgami[8]. dārako mahāravaṁ ravi. S. Nāḷāgiriṁ odissakamettāya[9] pharitvā sumadhuraṁ brahmassaraṁ nicchāretvā „ambho Nāḷāgiri, taṁ soḷasasurāghaṭe[10] pāyetvā mattaṁ karontā[11] na aññaṁ gaṇhissatîti kariṁsu, maṁ gaṇhissatîti[12] kariṁsu, mā akāraṇena jaṁghāyo kilamento[13] vicari. ito ehîti" pakkosi. So Satthu vacanaṁ sutvā akkhīni ummīletvā Bh-to rūpasiriṁ oloketvā paṭiladdhasaṁvego Buddhatejena pacchinnasurāmado[14] soṇḍaṁ olambetvā[15] kaṇṇe cālento[15] gantvā T-tassa pādesu pati. Atha naṁ S. „Nāḷāgiri, tvaṁ tiracchānahatthi, ahaṁ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā[16] pharuso mā manussaghātako[17] bhava, mettacittaṁ paṭilabhā" 'ti vatvā dakkhiṇahatthaṁ pasāretvā kumbhaṁ[18] parāmasitvā[19]

Mā kuñjara nāgam āsado,
dukkho hi kuñjara nāgamāsado.
na[20] hi nāgahatassa[21] kuñjara
sugatī hoti itoparāyano[22].
Mā ca mado mā ca pamādo[23],
na hi pamattā sugatiṁ vajanti,
tena tvañ ñeva tathā karissasi
yena tvaṁ sugatiṁ gamissasîti[24] dh. d.

Tassa sakalasarīraṁ pītiyā nirantararaṁ phuṭaṁ[25] ahosi, sace[26] tiracchānagato na[27] bhavissa sotāpannaphalaṁ adhigamissa[28]. Manussā taṁ pāṭihāriyaṁ disvā unnadiṁsu appoṭhesuṁ[29], sañjātasomanassā nānābharaṇāni khipiṁsu, tāni hatthissa sarīraṁ paṭicchādayiṁsu, tato

[1] Bd Sdr -ṭako. [2] Bds akāsi, Sdr thito. [3] Bd Sdr -mi. [4] Sdr satthā. [5] Bd Sdr tha-. [6] Cks -naṁ. [7] Bd Sdr add nivattitvā. [8] Bd Sdr agamāsi. [9] Bd udissataṁ me-, Sdr uddassa me-. [10] Cks -ṭesu. [11] Bd -te. [12] Cks -ssati, Bd Sdr add pana. [13] Bd Sdr -manto [14] Cks paṭicchanna-. [15] Sdr olabanto. [16] Cks omit mā. [17] Bd Sdr -ṭako. [18] Bd -e, Sdr -bhambhe. [19] Sdr adds imaṁ gāthamāha. [20] Ck ti, Sdr ni. [21] so Cs Bd; Ck -hattassa. [22] Cks paraṁyato. [23] read pāmado. [24] Sdr adds evaṁ. [25] Sdr phuṭṭhaṁ. [26] Bds add kira. [27] Bd nā. [28] Bd Sdr -ssati. [29] Ck appoṭhesu, Bd appoṭesu, Sdr apphotayiṁsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmiṁ kho pana Dhanapālakasamāgame caturāsītipāṇasahassāni amataṁ piviṁsu[1]. S. Dhanapālakaṁ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṁsūni gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito[2] paṭikkamitvā dassanūpacāre ṭhito Dasabalaṁ vanditvā nivattitvā hatthisālaṁ pāvisi, tato paṭṭhāya ca danto[3] sudanto hutvā na kiñci viheṭheti[4]. S. nipannamanoratho „yehi yaṁ dhanaṁ khittaṁ tesaṁ yeva[5] tam hotū“ 'ti adhiṭṭhāya „ajja mayā mahantaṁ pāṭihāriyaṁ kataṁ[6], imasmiṁ nagare piṇḍāya caraṇaṁ appatirūpan“ ti titthiye madditvā bhikkhusaṁghaparivuto jayappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veḷuvanam eva gato. Nagaravāsino bahuannapānakhādaniyaṁ ādāya vihāraṁ gantvā mahādānaṁ pavattayiṁsu. Taṁ divasaṁ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṁ pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṁsamuṭṭhāpesuṁ: „āvuso āyasmatā Anandena[8] T-tass' atthāya attano jīvitaṁ pariccajantena dukkaraṁ kataṁ, Nāḷāgiriṁ disvā S-rā tikkhattuṁ paṭibāhiyamāno pi nâpagato[9], aho dukkarakārako āvuso thero[10]“ 'ti. S. „Ānandassa guṇakathā pavattati, gantabbaṁ mayā etthā“ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. u. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchānayoniyaṁ nibbatto pi mam' atthāya jīvitaṁ pariccajîti“ vatvā[12] a. ā.:

A.[13] Mahiṁsakaraṭṭhe[14] Sakuḷanagare[15] Sakuḷo[16] nāma rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmiṁ nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakuṇe bandhitvā nagare vikkiṇanto[17] jīvikaṁ[18] kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato dvādasayojano[19] Mānusiyo[20] nāma padumasaro ahosi pañcavaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakuṇasaṁgho osari[21], so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti[22]. Tasmiṁ kāle **dhataraṭṭhahaṁsarājā** channavutihaṁsasahassaparivuto[23] Cittakūṭapabbate Suvaṇṇaguhāyaṁ vasati[24], Sumukho[25] nām' assa senāpati ahosi. Ath' ekadivasam[26] tato haṁsayūthā kati-

[1] C^{ks} pāyiṁsu. [2] so C^{ks}; B^{s} S^{dr} -iko, B^{d} patikuto. [3] B^{s} S^{dr} danta. [4] B^{ds} S^{dr} -dhesi. [5] B^{ds} ñeva, C^{ks} va. [6] C^{ks} -tā. [7] B^{d} sannisinnā, S^{dr} sannipattitvā. [8] C^{ks} āyasmā ānando. [9] S^{dr} anapagato. [10] S^{dr} āyasmā ānando. [11] S^{dr} ti atha naṁ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. [12] S^{dr} adds tuṇhi ahosi tehi yācito. [13] S^{dr} adds bhikkhave. [14] C^{ks} mahisara-, S^{dr} mahisaka-. [15] B^{ds} S^{dr} sāgala-. [16] B^{d} S^{dr} sāgalo. [17] C^{k} B^{d} S^{dr} viki-. [18] B^{d} S^{dr} -taṁ. [19] S^{dr} -niko [20] B^{d} S^{dr} -ssiyo. [21] S^{dr} otari, B^{d} -ā otariṁsu. [22] B^{ds} S^{dr} -si. [23] B^{d} C^{s} -parivāro. [24] S^{dr} pariva-. [25] C^{k} sukhumo. [26] B^{ds} S^{dr} ekadā.

payā suvaṇṇahaṁsā Mānusiyasaraṁ[1] āgantvā[2] pahūtagocare tasmiṁ yathāsukhaṁ caritvā[3] sucitra-Cittakūṭaṁ[4] gantvā dhataraṭṭhassa ārocesuṁ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo[5] nāma padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṁ gaṇhituṁ gacchāmā“ 'ti. So „manussapatho nāma sāsaṁko[6], mā vo ruccîti[7]“ paṭikkhipitvâpi[8] punappuna vuccamāno „sace tumhākaṁ ruccati gacchāmā“ 'ti saparivāro taṁ saraṁ agamāsi. So ākāsā[9] otaranto pādaṁ pāse pavesento[10] yeva otari, ath' assa pāso pādaṁ ayasatthakena[11] bandhanto[12] viya ābandhitvā gaṇhi, ath' assa „chindissāmi nan“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre cammaṁ chijji[13] dutiyavāre maṁsaṁ[14] tatiyavāre nahāruṁ[15], pāso aṭṭhiṁ āhacca aṭṭhāsi, lohitaṁ pagghari[16], balavavedanā pavattiṁsu[17]. So cintesi: „sac' ahaṁ baddharāvaṁ[18] ravissāmi ñātakā me utrastā[19] hutvā gocaraṁ agaṇhitvā chātajjhattā va palāyantā[20] dubbalatāya samudde patissantîti“ so vedanaṁ adhivāsetvā[21] ñātīnaṁ yāvadatthaṁ caritvā[22] haṁsakīḷaṁ[23] kīḷanakāle mahantena saddena[24] baddharāvaṁ[25] ravi, taṁ sutvā va te haṁsā maraṇabhayatajjitā[26] Citrakūṭābhimukhā[27] pakkamiṁsu[28]. Tesu[29] pakkantesu Sumukho haṁsasenāpati „kacci nu kho idaṁ bhayaṁ mahārājassa uppannaṁ, jānissāmi nan“ ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṁsagaṇassa antare M-aṁ adisvā majjhimahaṁsagaṇaṁ vicini[30], ta. pi[31] adisvā „nissaṁsayaṁ tass' ev' etaṁ[32] bhayaṁ uppannan“ ti

[1] Bd -ssiyaṁ-. [2] Sdr gantvā. [3] Bd Sdr vica-. [4] Ck sucitrucitrakūṭaṁ, Bd suhitaṁ citta-, Sdr cittaṁkutaṁ, omitting sucitra. [5] Bd manussi-. [6] Sdr sapaṭibhayo. [7] Sdr ruccatīti, Bd ruccitthāti. [8] Bds Sdr add tehi. [9] Sdr -sato [10] Cks Bd Sdr -santo [11] Bd Sdr -mattakena, Bs -patta-, cfr $\frac{259}{3}$ [12] Bd kaḍha-, Bs kaddhe-. Sdr ghaṭe-. [13] Cks chindi. [14] Bd Sdr add chijji [15] Cks omit nahāruṁ, Bds add chijji, Sdr has nhāru chijji, adding catutthavare so. [16] Sdr -rati. [17] Bd Sdr omit pa [18] Bd bandharavaṁ. Sdr bandhanaravaṁ. [19] Bd uttarāsā, Sdr cittutrāsā. [20] Cks -ti. [21] Sdr adds yāva. [22] Bd khāditvā, Sdr gocaraṁ gaṇhitvā. [23] Bd Sdr haṁsānaṁ. [24] Cks omit sa-. [25] Bd bandhanaravaṁ, Sdr bandharavaṁ. [26] Bds Sdr add hutvā. [27] Bd Sdr citta- [28] Sdr pakkhandiṁsu. [29] Cks pi. [30] Sdr -ṇassa vicinitvā. [31] Sdr adds taṁ. [32] Sdr tassevataṁ.

nivattitvā āgacchanto M-aṁ pāse baddhaṁ[1] lohitamakkhitaṁ dukkhāturaṁ paṁkapiṭṭhe nipannaṁ disvā „mā bhāyi mahārāja[2], ahaṁ mama jīvitaṁ pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmîti“ vadanto otaritvā M-aṁ assāsento paṁkapiṭṭhe nisīdi. Atha naṁ vīmaṁsanto M. paṭhamaṁ g. ā.:

1. Sumukha anupacinantā[3] pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvam pi, mā kaṁkhi, n' atthi baddhe[15] sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā[4] ti sinehena ālayavasena[5] anolokento[6], pakkamantîti ete channavutihaṁsasahassā ñātivihaṅgamā maṁ[7] chaḍḍetvā gacchanti tvam pi gaccha mā idha ṭhānaṁ[8] ākaṁkhi evaṁ hi pāsena baddhe mayi sahāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṁ idāni kiñci sahāyakiccaṁ kātuṁ sakkhissāmi kin te mayā nirupakārena papañcaṁ akatvā gacch evā 'ti vadati.

Tatoparaṁ[9]:

2. Gacch' evâhaṁ na vā gacche na tena amaro siyaṁ,
sukhitaṁ taṁ upāsitvā dukkhitaṁ[10] taṁ kathaṁ jahe. 2.
3. Maraṇaṁ vā tayā saddhiṁ jīvitaṁ vā tayā vinā
tath' eva[11] maraṇaṁ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṁ taṁ[12] evaṁgataṁ jahe,
yā gati tuyhaṁ sā mayhaṁ ruccate vihaṅgādhipa[13]. 4.
5. Kā[14] nu pāsena baddhassa[15] gati aññā mahānasā,
sā kathaṁ cetayānassa[16] muttassa tava[17] ruccati. 5.
6. Kaṁ vā tvaṁ passase[18] atthaṁ mama tuyhañ ca pakkhima
ñātīnaṁ vâvasiṭṭhānam ubhinnaṁ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha[19] andhena tamasā gataṁ[20]
tādise sañcajaṁ[21] pāṇaṁ kam attham abhijotaye[22]. 7.
8. Kathan nu patataṁ seṭṭha dhamme atthaṁ na bujjhasi,
dhammo apacito santo atthaṁ dasseti[23] pāṇinaṁ. 8.

[1] Sdr bandhaṁ disvā. [2] Sdr -jā ti vatvā. [3] Ck anapavinantā, Cs anapavīṇantā, Sdr anuvi-. [4] Ck napaviṇantā, Cs napavīṇ-, Sdr anuvi-. [5] Cks ālapanava-. [6] all four MSS. -to. [7] Cks omit maṁ. [8] Bds Sdr vāsaṁ. [9] Sdr adds sumukho āha. [10] Cks omit dukkhi. [11] Bds Sdr tadeva. [12] Cks etaṁ. [13] Sdr -pā ti tato M. āha. [14] Bds kiṁ. [15] all four MSS. bandh-. [16] Cks cetasā-. [17] Cks ava. [18] Sdr -si [19] Sdr dve piccha, Cks -de viñca. [20] Sdr kataṁ, Bd kathaṁ. [21] Sdr sañcaja, Bd sañcacajaṁ. [22] Sdr adds ti sumukho āha [23] Cks dassati, Bd dassetaṁ.

9. So 'haṁ dhammaṁ apekkhāno[1]
dhammā c' atthaṁ samuṭṭhitaṁ
bhattiñ ca tayi sampassaṁ[2] nâvakaṁkhāmi[3] jīvitaṁ. 9.
10. Addhā eso sataṁ dhammo yo mitto[4] mittam āpade
na-ccaje jīvitassâpi hetu dhammam anussaraṁ[5]. 10.
11. Sv-āyaṁ dhammo ca[6] te ciṇṇo bhattī ca viditā mayi,
kāmaṁ[7] karassu mayh' etaṁ, gacch' evânumato[8] mayā. 11.
12. Api tv-evaṁ[9] gate kāle yaṁ bandhaṁ[10] ñātinaṁ mayā
tayā taṁ buddhisampannam[11] assa paramasaṁvutaṁ. 12.
13. Icc-eva[12] mantayantānaṁ ariyānaṁ ariyavuttinaṁ
paccadissatha[13] nesādo āturānaṁ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha[14] dīgharattaṁ hitā dijā
tuṇhīm āsittha ubhayo na ca sañcesum[15] āsanā. 14.
15. Dhataraṭṭhe ca disvāna samuḍḍente[16] tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha[17] nesādo[18] baddhā iti vicintayaṁ 16.
17. Ekañ ca baddhaṁ āsīnaṁ abaddhañ ca punâparaṁ
āsajja baddham āsīnaṁ pekkhamānam adīnavaṁ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye[19] āsīne dijasaṁghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṁ —
atha kasmā abaddho tvaṁ balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṁ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV $\frac{426}{10}$)
ohāya sakuṇā yanti, kiṁ eko avahīyasi[20]. 20.
21. Rājā me so dijāmitta[21] sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṁ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṁ[22]. 21.

---

[1] C^{k} ave-, C^{s} avakkhāto, B^{d} apekkhanto. [2] C^{s} S^{dr} samphassaṁ. [3] C^{ks} -khāva, B^{d} -khāpi. [4] C^{ks} -e. [5] S^{dr} -ranti tato M. āha. [6] C^{ks} kha. [7] S^{dr} kāyaṁ. [8] C^{ks} gaccheva a-. [9] C^{k} -va. [10] so C^{k}; C^{s} khandhaṁ, B^{ds} S^{dr} khaṇḍaṁ. [11] B^{d} vuddhi-. [12] B^{ds} -vaṁ. [13] C^{ks} pabbadi-, B^{ds} S^{dr} paccudi-. [14] B^{d} ābhisaṁcikkhi, C^{ks} abhisaṁcikkha. [15] C^{ks} navasañcopa, B^{d} sañcalesuṁ, B^{s} sañcesuṁ, S^{dr} sañcesu. [16] C^{ks} -ddante, S^{dr} -ddente. [17] C^{ks} paṇḍa-, B^{d} pañca-, B^{s} pacchā-, S^{dr} mañca-. [18] C^{ks} -de. [19] C^{k} pavatthikāse, C^{s} pavattakāye, B^{d} pavaḍha-. [20] S^{dr} -sīti sumukho āha. [21] B^{d} dijamitto, C^{ks} dijomitto, cfr. IV $\frac{426}{15}$. [22] S^{dr} -yanti nesādo āha.

22. Kathaṁ panâyaṁ vihago[1] nâddasa[2] pāsam oḍḍitaṁ,
padaṁ h' etaṁ mahantānaṁ, bodhum[3] arahanti[4] āpadaṁ[5]. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṁkhaye (IV $\frac{425}{27}$)
atha jālañ ca pāsañ ca āsajjâpi na bujjhati[6]. 23.
24. Api tv-eva mahāpuñña[7] pāsā bahuvidhā tatā[8]
gūḷham āsajja bajjhanti[9] ath' evaṁ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṁ gāthānaṁ sambandho Pāḷivasen' eva[10] veditabbo; ta. gaccheyyā 'ti mahārāja ahaṁ ito gaccheyyaṁ vā na vā nâhaṁ[11] tena gamanena[12] vā agamanena vā amaro siyaṁ, ahaṁ ito gato pi agato pi maraṇato[13] amutto va, ito pubbe pana sukhitaṁ taṁ upāsitvā idāni dukkhitaṁ kathaṁ jaheyyan ti vadati, maraṇaṁ vā ti mamaṁ hi āgacchantassa[14] vā tayā saddhiṁ maraṇaṁ bhaveyya gacchantassa vā tayā[15] vinā jīvitaṁ, tesu dvīsu[16] yaṁ tayā saddhiṁ maraṇaṁ tad eva me varaṁ yaṁ pana tayā vinā jīveyyaṁ na me taṁ varan ti a., ruccate ti yā va tava gati nipphatti[17] sā va[18] mayhaṁ ruccati, sā kathan ti samma Sumukha mama[19] tāva daḷhena vālapāsena[20] baddhassa parahatthagatassa sā gati ruccatu tava pana cetayānassa[21] sacetanassa paññāvato muttassa[22] kathaṁ ruccati, pakkhimā 'ti pakkhasampanna[23], ubbhinnan ti amhākaṁ dvinnaṁ jīvitakkhaye sati tvaṁ mama vā tava vā avasiṭṭhañātīnaṁ[24] vā kam atthaṁ passasi[25], yaṁ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kañcanadepicchā[26] 'ti kañcanadvepiccha[27], ayam eva vā pāṭho kañcanasadisaubhayapakkhā 'ti a., tamasā ti tamasi, gatan ti kataṁ[28], ayam eva vā pāṭho, purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṁ viyā 'ti a., i v. h.: tayi pāṇaṁ cajante pi[29] acajante pi[29] mama jīvitassa abhāvā yaṁ tava pāṇasañcajanam taṁ[30] andhena tamasi kataṁ viya kiñcid evarūpakammaṁ apaccakkhaguṇaṁ, tādise tava apaccakkhaguṇe pāṇasañcajane[31] tvaṁ pāṇaṁ sañcajanto kaṁ atthaṁ joteyyāsîti[32], dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito mānito[33] samāno, atthaṁ dassetîti[34] vuddhiṁ[35] dasseti, apekkhāno ti apekkhanto, dhammā catthan[36] ti dhammato ca[37] atthaṁ samuṭṭhitaṁ

[1] Bd Sdr vihañgo. [2] Cks -sā. [3] Cks buddhum. [4] Bds -hati. [5] Sdr -danti s. ā. [6] Sdr -tīti nesādo ā. [7] Ck apitvevamahaṁ maññe, Cs apitthevamahaṁ maññe, Bd apitvaṁ vaṁ mahāpuñña. [8] Ck tatha, Bd katā, Sdr gatā? [9] Sdr va-, Bd bu- [10] Bds Sdr -nayeneva. [11] Cks haṁ. [12] Cks maggena. [13] Cks -na. [14] Sdr ag-. [15] Cks add vā. [16] Cks omit dvī-. [17] Sdr omits tava gati. [18] Cks yā ca. [19] Cks khama, Bd omits mama. [20] Sdr vāḷamayapāsana. [21] Sdr metayānassa, Ck metanāyassa, Cs cetanāyassa. [22] Cks yu-. [23] Bds -aṁ. [24] Bd Sdr -tthānaṁ ñā-. [25] Cks passi. [26] Cks depipicchā. [27] Cks -dopiccha [28] Cks katā. [29] Cks -tenāpi. [30] Cks omit taṁ. [31] Bds Sdr sañcajanto, omitting pāṇa. [32] Bd kimatthaṁ jāneyyāsiti, Sdr kimatthaṁ mabhijoteyyositi. [33] Bds Sdr add sammānito. [34] Cks dassa-. [35] Bd buddhi, Sdr vuḍhi. [36] Cks Bd vatthan. [37] Ck va.

passanto, bhattu ti sinehaṁ, sataṁ dhammo ti paṇḍitānaṁ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittaṁ na[1] caje, tassa acajantassa[2] esa sabhāvo nāma addhā sataṁ dhammo vidito[3] pākaṭo jāto, kāmaṁ karassū 'ti etaṁ kāmaṁ mayā icchitaṁ mama karassu, api tvevaṁ gate kāle ti api tu evaṁ gate kāle mayi imasmiṁ ṭhāne pāsena baddho[4], paramasaṁvutan ti paramaparipuṇṇaṁ, icceva[5] mantayantānan ti gaccha na gacchāmîti evaṁ kathentānaṁ, ariyānan ti ācāraariyānaṁ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vāsetvā rattamāle[6] piḷandhitvā muggaraṁ ādāya gacchanto[7] va[8] adissatha, āturānan ti gilānānaṁ maccu viya, abhisamikkhā[9] 'ti bhikkhave ti ubho pi sattuṁ āyantaṁ passitvā, hitā ti dīgharattaṁ aññamaññassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā[10] ti āsanato na caliṁsu yathā nisinnā va ahesuṁ, Sumukho pana ayaṁ nesādo āgantvā paharanto[11] maṁ pathamaṁ[11] paharatū 'ti cintetvā M-aṁ pacchato katvā nisīdi. dhataraṭṭhe ti haṁse, samuḍḍente[12] ti maraṇabhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā, paccakampitthā 'ti baddhā na baddhā ti cintento upadhārento akampittha, vegaṁ hāpetvā saṇikaṁ agamāsi, āsajja baddhan ti nibaddhaṁ M-aṁ upagantvā nisinnaṁ Sumukhaṁ, ādīnavan ti ādīnavaṁ eva hutvā M-aṁ olokentaṁ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinno kāraṇaṁ pucchissāmîti vimatijāto[13] hutvā ti a., paṇḍare ti haṁse athavā parisuddhe nimmale sampahaṭṭhe kañcanavaṇṇe ti a., pavaddhakāye ti vaḍḍhitakāye mahāsarīre, yannū 'ti yan tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute disan ti palāyanatthāya ekaṁ disaṁ na vajati[14] taṁ yuttan ti adhippāyo, balîti balasampanno hutvâpi, pakkhîti taṁ ālapati, ohāyā 'ti chaḍḍetvā, yantîti sesasakuṇā gacchanti, avahīyasîti ohiyyasi, dijāmittā 'ti dijānaṁ amittā yāva kālassa pariyāyan ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, kathaṁ paññâyan ti tvaṁ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti[15] paṇḍito samāno kena kāraṇena oḍḍitaṁ pāsaṁ na[16] addasa[17], padaṁ hetan ti yasamahattaṁ vā ñāṇamahattaṁ vā pattānaṁ attano āpadabujjhanaṁ[18] nāma padaṁ kāraṇaṁ, tasmā te âpadaṁ[19] bodhuṁ arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi, āsajjâpîti upagantvâpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsajjā[20] 'ti tesu pāsesu yo[21] gūḷho[20] paṭicchanno pāso taṁ[22] āsajja bajjhanti, athevan ti atha evaṁ jīvitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so taṁ[23] kathāsallāpena muduhadayaṁ katvā M-assa jīvitaṁ yācanto:

[1] Sdr a [2] Bds Sdr add mittassa. [3] Cks vijitāti, Bds tihividito. [4] so Cs; Ck Bd Sdr bandho. [5] Bd Sdr -vaṁ. [6] Bs Sdr -laṁ. [7] Sdr āg-. [8] Cks ca. [9] Bd abhiciñcakkhā, Bs Sdr abhisañcikkhā. [10] Cks nañcasañcopā, Bd nasaccelesu-, Bs naca saṁcetuṁ-, Sdr nacalañcesunti. [11] Sdr omits pa-. [12] Cks haṁsasamudente. [13] so Cks Bd; Sdr mati-. [14] Bds Sdr bhajati. [15] Bd Sdr add pi. [16] Bd pāsanaṁ, Cks omit na. [17] Bd adassa, Sdr addasaṁ. [18] so Cs; Ck ap-, Bd apadaṁ-. [19] Bds ap-. [20] Sdr guyh-. [21] Cks so. [22] Cks pā naṁ, Bs pācā taṁ. [23] Ck saṁtaṁso, Cs sanaṁ so, Bd so, omitting taṁ.

25. Api n' āyaṁ tayā saddhiṁ sambhāsassa[1] sukhudrayo,
api no anumaññasi[2], api no jīvitaṁ dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyan ti api nu ayaṁ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anumaññasîti[3] Cittakūṭaṁ[4] gantvā ñātake passituṁ api no[5] anujāneyyāsi, jīvitaṁ dade ti api no imāya kathāya[6] uppannavissāso na māreyyāsîti.

So tassa madhurakathāya bajjhitvā

26. Na c' eva me tvaṁ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṁ,
kāmaṁ khippam ito gantvā jīva tvaṁ anigho ciran ti g. ā. 26.

Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:

27. N' evâham[7] etaṁ icchāmi aññatr' etassa jīvitā,
sace ekena tuṭṭho[8] si muñc' etaṁ[9] mañ ca bhakkhaya[10]. 27.

28. Ārohapariṇāhena[11] tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi[12], etena[13] niminā tuvaṁ. 28.

29. Tad iṁgha samavekkhassu[14], hotu giddhi tavâsmasu,
maṁ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijādhipaṁ. 29.

30. Tāvad eva ca te lābho katassā[15] yācanāya ca
mettī ca dhataraṭṭhehi yāvajīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etan ti yaṁ aññatra etassa jīvitā mama jīvitaṁ etaṁ ahaṁ n' icchāmi, tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvan ti parivattehi tvaṁ, tavāsmasū ti tava amhesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehîti vadati, tāvadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu viya mudukatahadayo M-aṁ tassa dāsaṁ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṁghā tayā muttaṁ ito gataṁ
mittāmaccā ca bhaccā[16] ca puttadārā ca bandhavā. 31.

32. Na ca[17] te tādisā mittā bahunnaṁ idha vijjati
yathā tvaṁ dhataraṭṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.

33. So[18] te sahāyaṁ muñcāmi, hotu rājā tavânugo,
kāmaṁ khippam ito gantvā ñātimajjhe virocathā 'ti. 33.

---

[1] Bds Sdr saṁvā-. [2] Cks -esi, Bd Sdr -āsi. [3] Bd Sdr -āsiti. [4] Cks citra-. [5] Bds Sdr tvaṁ in the place of api no. [6] Bds Sdr gāthāya. [7] Sdr namevā-, Cks navā-. [8] Ck ku- [9] Cks mañ-. [10] Cs -yaṁ. [11] Ck Sdr -nā. [12] so Cks Bds jiratthi, Sdr onatā. [13] Cks add maṁ. [14] Bds Sdr -pe-. [15] Bd Sdr katassa [16] Cks bhattā. [17] Cks nā va. [18] Cks se.

Ta. no ti nipātamattaṁ, tayā muttan ti imaṁ hi tvaṁ ñeva muñcasi nāma tasmā imaṁ tayā muttaṁ ito Citrakūṭapabbata-gataṁ[1] mahantā ñātisaṁghā ca[2] ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā[3], vijjatîti vijjanti, pāṇasādhāraṇo ti sādhāraṇapāṇo avibhattajīvito[4], yathā tvaṁ etassa sakhā etādisā aññesaṁ bahunnaṁ mittā[5] nāma na vijjanti, tavānugo ti etaṁ[6] dukkhitaṁ ādāya purato gacchantassa tava ayaṁ anugo hotu.

Evaṁ vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṁ upasaṁkamitvā bandhanaṁ chinditvā āliṅgitvā sarato nikkhāpetvā[7] saratīre taruṇadabbapiṭṭhe[8] nisīdāpetvā pāde baddhapāsaṁ muducittena saṇikaṁ mocetvā[9] dūre khipitvā M-e balavasinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṁ ādāya lohitaṁ dhovitvā punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde sirā sirāhi[10] maṁsaṁ maṁsena cammaṁ cammena ghaṭṭitaṁ[11], tāvad eva pādo saṁrūḷho[12] sañjātachavi[13] sañjātalomo ahosi, abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven' eva nisīdi. Atha Sumukho attānaṁ nissāya M-assa sukhitabhāvaṁ disvā[14] jātasomanasso[15] nesādassa thutiṁ akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

34. So patīto pamuttena bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṁ kaṇṇasukhaṁ bhaṇaṁ: 34.
35. Evaṁ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi
yathâham ajja nandāmi muttaṁ disvā dijādhipan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti vaṁkagīvo.

Evaṁ luddakā 'ti imaṁ[16] thutiṁ katvā Sumukho B-aṁ ā.: „mahārāja, iminā amhākaṁ mahāupakāro kato, ayaṁ hi amhākaṁ vacanaṁ akatvā kīḷāhaṁse no[17] katvā issarānaṁ dento bahuṁ dhanaṁ labheyya, māretvā[18] maṁsaṁ vikkiṇanto pi labhetha[19], attano pana jīvitaṁ anoloketvā amhākaṁ vacanaṁ

[1] Bd^s -taṁ gaṁtvā. [2] Bd yeva, Sdr yeva. [3] Cks -taṁ-. [4] Bd -vako, Sdr -viko. [5] Cks -ānaṁ. [6] Cks ettha. [7] so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. [8] Bds -dabbatiṇapiṭṭhe, Sdr -dabbhatiṇa-. [9] Cks temetvā, Bds moritvā. [10] so Cks, Bds -rehi, Sdr sirāsirā. [11] so Sdr; Bds -kaṁ, Ck sanikaṁ, Cs saṇikaṁ. [12] Bd sammāruḷho. [13] Bd Sdr succhavi. [14] Sdr viditvā. [15] Bd Sdr sañjāta-. [16] Bs Sdr omit imaṁ, Bd has imaṁ pana. [17] Bs -so nā [18] Sdr adds vā. [19] Ck labheta, Bd mūlaṁ pilaāheta, Sdr bahūdhanaṁ labhetheva.

kari, imaṁ rañño santikaṁ netvā sukhajīvikaṁ karomā" 'ti. M. sampaṭicchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhiṁ kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṁ āmantetvā „samma tvaṁ kimatthaṁ pāse[1] oḍḍesîti" pucchitvā „dhanatthan" ti vutte „evaṁ sante tuvaṁ[2] amhe ādāya nagaraṁ pavisitvā rañño dassehi, bahuṁ[3] te dhanaṁ dāpessāmîti[4]" ā.

36. Ehi[5] taṁ anusikkhāmi yathā tvam api[6] lacchase
lābhaṁ yathâyaṁ[7] dhataraṭṭho pāpaṁ kiñci na dakkhati[8]. 36.

37. Khippam antepuraṁ netvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce[9] ubhayato ṭhite 37.

38. Dhataraṭṭhā[10] mahārāja haṁsādhipatino ime,
ayaṁ hi rājā haṁsānaṁ, ayaṁ senāpatîtaro. 38.

39. Asaṁsayaṁ imaṁ disvā haṁsarājaṁ narādhipo
patīto sumano vitto[11] bahuṁ dassati te dhanan ti. 39.

Ta. anusikkhāmîti anusāsāmi, pāpan ti lāmakaṁ, rañño dassehi no ti amhe ubho pi rañño dassehi, B-assa pañhapabhāvadassanatthaṁ[12] attano mittadhammassa āvibhāvanatthaṁ luddassa dhanalābhatthaṁ rañño sīle patiṭṭhāpanatthaṁ cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṁ ā., dhataraṭṭhā[13] ti netvā ca pana rañño evaṁ ācikkheyyāsi[14]: mahārāja ime dhataraṭṭhakule jātā dve haṁsādhipatino[15], etesu ayaṁ rājā itaro senāpatîti. iti naṁ sikkhāpesi. patīto ti ādīni tīṇi pi tuṭṭhākāravevacanān' eva[16].

Evaṁ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṁ[17] ruccatu[18], rājāno nāma calacittā, keḷihaṁse[19] vā vo[20] kareyyuṁ mārapeyyuṁ vā" ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṁ tādisaṁ kakkhalaṁ luddaṁ lohitapāṇiṁ dhammakathāya mudukaṁ katvā mama pādesu pātesiṁ[21], rājāno nāma puññavantā ca paññavantā ca subhāsitadubbhāsitaññū[22] ca, khippaṁ amhe rañño dassehîti" vutte „tena hi mā mayhaṁ kujjhittha, ahaṁ āvuso[23]

[1] Bd Sdr -saṁ. [2] Bd Sdr omit tuvaṁ. [3] Bd bahūnaṁ. [4] Bd pessāmiti. [5] Cks add ca. [6] Cks tuvam hi. [7] Bds Sdr tavāyaṁ. [8] Sdr rakkhati. [9] Ck kāve, Bd koje, Sdr kāje. [10] Cks Sdr -a, Bd -o. [11] Bd Sdr citto, Ck vinto. [12] Bds paññābhāva-, Sdr paññānubhāvaṁ-. [13] Cks -o [14] Cks -sīti. [15] Cks jāto vehāsādhi-. [16] Bd tuṭha-. [17] Cks rājā-, Sdr rañño evaṁ dassanaṁ. [18] Bd -ti, Sdr rucci. [19] Bd kiḷa- altered to kiḷā-, Sdr kila-. [20] Cks omit vo. [21] Sdr pādesi, Bd pātemi. [22] Sdr -taṁ dubbhasitaṁ jānanti. [23] Bd Sdr avassaṁ.

tumhākaṁ ruciyā[1] nemîti" ubho pi kācaṁ[2] āropetvā rājakulaṁ gantvā rañño dassetvā raññā puṭṭho yathābhūtaṁ ārocesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

40. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā kammanā upapādayi,
khippam antepuraṁ gantvā rañño haṁse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce[3] ubhayato ṭhite. 40.

41. Dhataraṭṭhā[4] mahārāja haṁsādhipatino ime,
ayaṁ hi rājā haṁsānaṁ, ayaṁ senāpatîtaro[4]. 41.

42. Kathaṁ pan' ime vihagā[6] tava hatthattham[7] āgatā,
kathaṁ luddo mahantānaṁ issare-m-idha-m-ajjhagā[8]. 42.

43. Vihitā sant' ime pāsā[9] pallalesu janādhipa
yaṁ yadā yatanaṁ maññe dijānaṁ pāṇarodhanaṁ. 43.

44. Tādisaṁ pāsam āsajja haṁsarājā abajjhatha,
taṁ abaddho upāsīno mamâyaṁ ajjhabhāsatha: 44.

45. Sudukkaraṁ anariyehi dahate bhāvam uttamaṁ
bhattur atthe[10] parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.

46. Attan' āyaṁ cajitvāna jīvitaṁ jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitaṁ. 46.

47. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā pasādam[11] ahaṁ ajjhagaṁ,
tato taṁ pāmuñciṁ pāsā anuññāsiṁ sukhena ca. 47.

48. So patīto pamuttena bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṁ kaṇṇasukkhaṁ bhaṇaṁ. 48.

49. Evaṁ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi
yathâham ajja nandāmi muttaṁ disvā dijādhipaṁ. 49.

50. Ehi[12] taṁ anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābhaṁ yathāyaṁ dhataraṭṭho pāpaṁ kiñci na dakkhati[13]. 50.

51. Khippam antepuraṁ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce[14] ubhayato ṭhite. 51.

52. Dhataraṭṭhā[15] mahārāja haṁsādhipatino ime,
ayaṁ hi rājā haṁsānāṁ, ayaṁ senāpatîtaro. 52.

53. Asaṁsayaṁ imaṁ disvā haṁsarājaṁ narâdhipo
patīto sumano vitto[16] bahuṁ dassati te dhanaṁ. 53.

---

1 Bd ruccayā. 2 Bds Sdr kājaṁ. 3 Bds kaje, Sdr kājaṁ. 4 Bd -o, Sdr -a. 5 Sdr adds taṁ sutvā rājā āha 6 Bd Sdr vibaṅga. 7 Sdr hatthaṭṭham. 8 Bd Sdr -re idha a-. 9 Sdr haṁsā. 10 Bd Sdr aṭṭhe 11 Cks pā-. 12 Cks add ca. 13 Sdr rakkhati. 14 Bds Sdr kāje. 15 Cks Sdr -o. 16 Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā,
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54,
55. So 'yaṁ evaṁgato pakkhī dijo paramadhammiko,
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṁ. 55.
56. Upāyanaṁ hi[1] te deva nâññaṁ passāmi edisaṁ
sabbasākuṇikagāme[2], taṁ passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā[3] upapādayîti yaṁ so avaca taṁ karonto kāyakammena sampādesi, gantvā ti haṁsarājena nisinnakācakoṭiṁ[4] uccataraṁ senāpatinā[5] nisinnakoṭiṁ[4] thokaṁ nīcaṁ katvā ubho pi[6] ukkhipitvā[7] haṁsarājā ca senāpati ca rājānaṁ passituṁ gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janaṁ ussārento evarūpā[8] sobhaggappattā suvaṇṇavaṇṇahaṁsarājāno[9] na diṭṭhapubbā ti[10] manussesu pasaṁsantesu[11] khippam antepuraṁ gantvā, adassayîti haṁsarājāno tumhe daṭṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū[12] 'ti pakkosāpite[13] atiharitvā dassayi[14], hatthhatthan[15] ti hatthe atthaṁ[16] pattan ti vuttaṁ hoti, mahantānan ti yasamahantaṁ pattānaṁ suvaṇṇavaṇṇānaṁ dhataraṭṭhahaṁsānaṁ issare[17] sāmino kathaṁ tvaṁ luddo hutvā adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā[18] ti pi pāṭho, etesaṁ issariyaṁ tvaṁ[19] kathaṁ ajjhagā ti a., vihitā ti yojitā, yaṁ yadā yatanaṁ maññe ti mahārāja yaṁ yaṁ samosaraṇaṭṭhānaṁ dijānaṁ pāṇarodhanaṁ jīvitakkhayakaraṁ maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisan ti mānusiyā[20] sare tathāvidhaṁ pāṇarodhanaṁ mayā vihitaṁ pāsaṁ, tan ti taṁ etaṁ ta. baddhaṁ, upāsīno ti attano jīvitaṁ agaṇetvā upagantvā nisinno, mamāyan ti maṁ ayaṁ senāpati abhāsatha[21], mayā saddhiṁ kathesi, sudukkaran ti tasmiṁ khaṇe esa amhādisehi anariyehi sudukkaraṁ akāsi, kiṁ[22] tan ti dahate bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhasayaṁ dahati vidahi pakāsayi[23], attanāyan ti attano ayaṁ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa jīvitaṁ[24] maṁ yāci, tassā 'ti tassa tathā[25] yācantassa, sukhena cā 'ti yathāsukhaṁ Citrakūṭaṁ[26] gantvā ñātisaṁgham passathā 'ti ca anujāniṁ, etthevā 'ti mayā pana ime dve ettha[27] Mānusiyaṁ sare yeva Cittakūṭagamanāya anumatā ahesuṁ, evaṁgato ti sattuhatthagato, janayeyyātha maddavan ti attani mettacittaṁ janesi, upāyanan[28] ti paṇṇākāraṁ, sabbasākuṇika-

[1] Bd upayānañca, Sdr upayanañca, Cks upāsanaṁ hi. [2] Cks sabbe - - kāgāme. [3] Bd Sdr -unā. [4] Bd -kājā-, Sdr -kāpañkoṭiṁ. [5] Bd Sdr -ti. [6] Bd Sdr pi te. [7] Sdr pa-. [8] Bd Sdr add nāma. [9] Sdr -ṇāh-. [10] Bd Sdr add muduhadayena. [11] Bd Sdr hisampattesu. [12] Bd Sdr -atū. [13] Bd Sdr -to. [14] Ck dassasi, Bd Sdr dassesi. [15] Cks hatthapatthan, Bd hatthattan, Sdr hatthaṭṭhan. [16] Bd Sdr hatthesu āgataṁ. [17] Bd Sdr -ra. [18] Bds Sdr issara - - gā. [19] Cks omit tvaṁ. [20] Bd mānussiya, Sdr manussiya. [21] Bd Sdr ajjhabh-. [22] Sdr ka, Bd omits kiṁtanti. [23] Bd -hati - - seti. [24] Bds Sdr add muñcā ti. [25] Cks tassetassa yathā. [26] Bd Sdr citta-. [27] Cks ete in the place of dve ettha. [28] Ck upāyan, Bd Sdr upayānan.

gāme ti sabbasmim pi sākuṇikagāme ahaṁ aññaṁ tava evarūpaṁ kenaci sākuṇikena ābhatapubbaṁ upāyanaṁ[1] na passāmi, taṁ passā 'ti taṁ mayā ābhataṁ upāyanaṁ[1] passa manujādhipā 'ti.

Evaṁ so ṭhitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato rājā haṁsaraññо mahārahaṁ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇabhaddapīṭhakaṁ dāpetvā tesaṁ ta. nisinnānaṁ suvaṇṇabhājanehi lājamadhuphāṇitādīni[2] dāpetvā niṭṭhite pana[3] bhojanakicce añjalim paggayha M-aṁ dhammakathaṁ yācitvā suvaṇṇapīṭhe nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṁ tāva akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṁ rājānaṁ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṁ kaṇṇasukhaṁ bhaṇaṁ: 57.
58. Kacci[4] nu bhoto kusalaṁ, kacci[4] bhoto anāmayaṁ,
kacci[4] raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusissati[5]. 58.
59. Kusalañ c' eva me haṁsa, atho haṁsa anāmayaṁ,
atho raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusissati[6]. 59.
60. Kacci[4] bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin[4] nu te tav' atthesu nâvakaṁkhanti jīvitaṁ[7]. 60.
61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho p' ime mam' atthesu nâvakaṁkhanti jīvitaṁ[8]. 61.
62. Kacci te sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā[9]. 62.
63. Atho pi me sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

Ta rājānan ti Sakuḷarājānaṁ[10], vakkaṅgo ti haṁsarājā, dhammenamanusissatîti[11] dhammena anusissati[12], doso ti aparādho, tavatthesū 'ti uppannesu tava yuddhādīsu atthesu, nāvakaṁkhantîti uraṁ[13] datvā pariccajantā kacci[4] attano jīvitaṁ na patthenti jīvitaṁ cajitvā tav' ev' atthaṁ karonti, sādisîti samajātikā, assavā ti vacanaṁ[14] sampaṭicchikā, puttarūpayasū-

[1] Bd Sdr upayānaṁ. [2] Ck -pāniyādini, Cs -pānīyādīni, Bd -pāṇitādīni, Sdr -pāniṇitādini, Bs -phānitā-. [3] Cks pāna. [4] Bd kiñci. [5] Bd -ssāsisi, Sdr -ssasīti, adding rājā āha. [6] Bd -sāsahanti, Sdr -ssissahanti, adding m. āha. [7] Sdr jiviteti, adding rājā āha. [8] Sdr -tanti, adding m. āha. [9] Sdr -gāti rājāha. [10] Cks sakuṇa-, Bds Sdr sāgalarā-. [11] Cks -sīti, Bd -ssāsasīti, Sdr -sāsasīti. [12] Cks -sāsissati, Bds -sāsati, wanting in Sdr. [13] Ck udaraṁ, Cs upadaraṁ. [14] Bd Sdr -na

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci[1] tav' ev' ajjhāsayaṁ tava vasaṁ anuvattati na attano cittavasenâvattatîti[2] pucchati.

Evaṁ B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhiṁ kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci[3] nu mahāsattuhatthatthataṁ[4] gato[5]
dukkham āpajji vipulaṁ tasmiṁ paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci[1] yan n' āpatitvāna daṇḍena samapothayi[6],
evam etesaṁ jammānaṁ pākatikaṁ bhavati tāvade[7]. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṁsati[8]
na câyaṁ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadâyaṁ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha[9]. 67.
68. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṁ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi[10] Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṁ
bhoto sakāse āgamanaṁ etassa dhanaṁ[11] icchatā[12]. 69.
70. Svāgatañ c' ev' idaṁ bhavataṁ patīto[13] c' asmi dassanā,
eso api[14] bahuṁ vittaṁ[15] labhataṁ yāvat' icchîti[16]. 70.

Ta. mahāsattuhatthatthataṁ gato[17] ti mahantassa sattuno hatthatthataṁ[18] gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatikan ti pakatikaṁ, ayaṁ eva vā pāṭho, i. v. h. etesaṁ hi jammānaṁ tāvad eva evaṁ pakatikaṁ hoti sakuṇe daṇḍena pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā[19] va dhanaṁ[20] labhantîti[21], kiñcirasmāsū 'ti kiñci amhesu[22], sattu vā 'ti sattu viya, paccakampitthā 'ti mahārāja esa amhe disvā baddhā[23] ti saññāya thokaṁ osakkittha[24], pubbe vā 'ti ayam eva paṭhamaṁ[25] ajjhabhāsi, tadā ti tasmiṁ kāle, etadatthāyā ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṁ, dhanamicchatā ti etassa dhanaṁ

[1] Bd kiñci. [2] Bd Sdr -na-. [3] Ck bhavannu-, Bd bhavantaṁ kiñci, Bs bhagavantaṁ-, Sdr bhavanto-. [4] Cks -kaṁ, Sdr habhaṭṭha. [5] Cks -ā. [6] Cks -ṭhayi. [7] read: pakatī hoti - -? Sdr -evā ti haṁsarājā āha. [8] so Cks; Bds evamāpariyāsati, Sdr evamāriyāseti. [9] Sdr ajjha-. [10] Bds Sdr idañca. [11] Cks vitt-. [12] Cks -akā, Sdr -tāti rājā āha. [13] Ck panito, Cs pinito, Bd Sdr patito. [14] Bds Sdr cāpi. [15] Bs Sdr cittaṁ. [16] Bds Sdr yāvadi-. [17] Bd -kaṁgato, Sdr hatthaṭṭhagatā. [18] Bd hattattha, Bs hatthatthaṁ, Sdr hattaṭṭha. [19] Bd Sdr pāpento. [20] Bd vettanaṁ, Bs Sdr vetanaṁ. [21] Bd labhati, Sdr labhissati. [22] Sdr adds idaṁ vuttaṁ hoti ete saha. [23] Bd bandhanā, Sdr bardhā. [24] Bd osakkatha, Sdr usakkittha. [25] Cks vā pāṭho maṁ.

icchantena tena tava santikaṁ ambākaṁ āgamanaṁ[1] cintitaṁ, svāgataṁ cevidan[2] ti mā bhonto cintayantu bhavataṁ idaṁ idhāgamanaṁ svāgatam eva, labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataraṁ amaccaṁ oloketvā „kiṁ karomi devā" 'ti vutte „imaṁ nesādaṁ kappitakesamassuṁ nahātānulittaṁ sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ kāretvā ānehîti" vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa saṁvacchare[3] satasahassuṭṭhānakaṁ[4] gāmaṁ dve vīthiyo[5] gahetvā ṭhitaṁ[6] gehaṁ rathavaraṁ[7] aññañ ca bahuṁ hiraññasuvaṇṇaṁ adāsi.

Tam atthaṁ āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādaṁ bhogehi manujādhipo
ajjhabhāsatha vakkaṅgaṁ vācaṁ kaṇṇasukhaṁ bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakathaṁ sutvā tuṭṭhahadayo „dhammakathikassa sakkāraṁ karissāmîti" setacchattaṁ datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yaṁ khalu dhammam ādhīnaṁ[8] vaso[9] vattati kiñcanaṁ[10]
sabb' atth' issariyaṁ bhavataṁ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānatthaṁ upabhotthuṁ vā yaṁ c' aññaṁ upakappati
etaṁ dadāmi vo vittaṁ issaraṁ vissajāmi vo ti āha. 73.

Ta. vaso vattatîti yattha ca mama vaso[11] vattati, kiñcanan[12] ti appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbaṁ bhavataṁ yeva issariyaṁ atthu, yaṁ caññamupakappatîti puññakammatāya[13] dānatthaṁ vā chattaṁ ussāpetvā r. eva upabhottuṁ vā yaṁ vā aññaṁ tumhākaṁ ruccati taṁ karotha, etaṁ[14] dadāmi vo vittaṁ, saddhiṁ setacchattena mama santakaissariyaṁ vissajjāmîti.

Atha M. raññā dinnaṁ setacchattaṁ puna[15] tass' eva adāsi. Rājâpi cintesi: „haṁsaraññā tāva me dhammakathā sutā, luddaputtena pana ayaṁ Sumukho madhurakatho ti

[1] Sdr ga-. [2] Sdr -tantevi-. [3] Bd repeats saṁ-. [4] Bd Sdr add katvā. [5] Bds itthiyo. [6] so Cks; Bds taṁmahantaṁ, Sdr mahantaṁ. [7] Bd Sdr -rañca. [8] so Cs; Ck -dīnaṁ, Bd -dhinaṁ, Sdr -pākinaṁ. [9] so all four MSS. for vase? [10] Bd Sdr kiñci-. [11] Cks vā-. [12] all three MSS. kiñci-. [13] Bd Sdr -kāmatāya. [14] Cks evaṁ. [15] Sdr pana.

ativiya vaṇṇito, imassâpi dhammakathaṁ sossāmîti" so tena saddhiṁ sallapanto anantaraṁ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṁ Sumukho ajjhabhāseyya[1] paṇḍito
kāmasā[2] buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi[3] i. v. h.: yadi ca me ayaṁ Sumukho paṇḍito buddhisampanno kāmasā[1] attano ruciyā ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṁ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṁ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṁ
pativattuṁ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.

76. Amhākam eva[4] yo seṭṭho tvañ ca uttamasattavo
bhūmipālo manussindo pūjā[5] bahūhi hetubhi. 76.

77. Tesaṁ ubhinnaṁ bhaṇataṁ vattamāne vinicchaye
nântaraṁ pativattabbaṁ pessena manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivantaran ti selāyabbhantaraṁ paviṭṭho nāgarājā viya, pativattun ti tumhākaṁ dvinnaṁ antare vattuṁ na sakkomi, na meso ti sace vadeyyaṁ[1] na me so vinayo bhaveyya, amhākañ cevā 'ti[6] channavutiyā[7] haṁsasahassānaṁ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā[5] ti ubho tumhe mayhaṁ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasaṁsārahā ca, pessenā[8] 'ti pessavacanakareṇa[9] sevakena.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhahadayo jāto[10], nesādaputto vaṇṇesi[11] „aññena tumhādisena madhuradhammakathikena nāma na bhavitabban" ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo[12]: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo[13] etādiso siyā ti. 78.

79. Evaṁ aggapakatimā evaṁ uttamasattavo
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nâññaṁ passāmi edisaṁ[14]. 79.

80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso câpi mama chando: ciraṁ passeyya vo ubho ti. 80.

[1] so all four MSS. [2] Cks -yā. [3] Cks yad, Sdr omits yadi. [4] Cs Bd Sdr -kañceva. [5] so all four MSS. for pujjā? [6] Bd Sdr add amhākañceva. [7] Bd Sdr -ti. [8] Bd peyeṇā. [9] Bd veyyāvaccakareṇa, Sdr veyyāvaccakāraṇena, Ck pessanavacanakareṇa. [10] Ck ṭhānetuṁ, Cs ṭhātuṁ. [11] Bd Sdr -ti. [12] Cks te saddo. [13] Cks naso. [14] Sdr ī-.

Ta dhammenā ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asampāditaattabhāvassa mittaduūbhissa[1], nayo ti paññā, agg'apakatimā ti aggasabhāvo, uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthîti yavatā mayā diṭṭhā nāma atthi, nāññan ti tasmiṁ mayā diṭṭhaṭṭhāne aññaṁ evarūpaṁ na passāmi, tuṭṭho smi[2] vo pakatiyā ti samma haṁsarāja ahaṁ pakatiyā paṭhamam eva tumhākaṁ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni[3] vo madhuravacanena tuṭṭho smi, ciraṁ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttaṁ pi avippavasanto ciraṁ tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṁ pasaṁsanto āha:

81. Yaṁ kiñci[4] parame mitte katar[5] asmāsu taṁ tayā,
pattā nissaṁsayaṁ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.

82. Aduñ ca nūna sumahā ñātisaṁghassa-m-antaraṁ,
adassanena amhākaṁ dukkhaṁ bahūsu pakkhisu. 82.

83. Tesaṁ sokavighātāya tayā anumatā mayaṁ
taṁ padakkhiṇato katvā ñātī passem' arindama[6]. 83.

84. Addhâhaṁ vipulaṁ pītiṁ bhavataṁ vindāmi dassanā,
eso câpi[7] mahā attho ñātivissāsanā siyā ti. 84.

Ta. katarasmisū 'ti kataṁ[8] amhesu, pattā nissaṁsayaṁ tyamhā ti mayaṁ nissaṁsayena tayā pattā yeva. bhattirasmāsu yā tavā 'ti yā tava amhesu bhatti tāya bhattiyā mayaṁ tayā asaṁsayena pattā yeva, na ca vippayuttā vippavutthâpi sahavāsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduñ ca nūna sumahā ti etañ ca ekaṁsen' eva sumahantaṁ, ñātisaṁghassamantaran ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama ñātisaṁghassa antaraṁ chiddaṁ, asmākan ti amhākaṁ dvinnaṁ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṁ uppannaṁ, passemarindamā 'ti[9] passeyyāma arindama, bhavatan ti bhoto dassanena, eso câpi[10] mahā attho ti yā esā[11] ñātisaṁghasaṁkhātā[12] ñātivissāsanā siyā eso câpi[10] mahanto attho.

Evaṁ vutte rājā tesaṁ gamanaṁ anujāni[13]. M. pi rañño pañcavidhe dussīle ādīnavaṁ sīle ca ānisaṁsaṁ kathetvā[14] „imaṁ sīlaṁ rakkha[15], dhammena r. kārehi[16], catūhi saṁgahavatthūhi janaṁ[17] saṁgaṇhā" ti ovaditvā Cittakūṭaṁ agamāsi.

[1] Bd Sdr -assa. [2] all three MSS. smiṁ [3] Bd Sdr add pana. [4] Cks kicca. [5] so all four MSS. [6] all four MSS. ñāti, Bd Sdr -murin-. [7] Bd vāhi, Sdr vāpi. [8] Sdr kataraṁ. [9] Bd Sdr -murin-. [10] Bd Sdr vāpi. [11] Cks pi yampisāsaṁ. [12] Cks ñātisaṁgahasaṁ-. [13] Sdr -nāti. [14] Sdr -esi. [15] Bd Sdr rakkhatha. [16] Sdr -etha, Bds -esi. [17] Sdr mahārājanaṁ

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

85. Idaṁ vatvā dhataraṭṭho haṁsarājā narādhipaṁ
uttamajavamattāya [1] ñātisaṁgham upāgamuṁ. 85.

86. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akaruṁ [2] haṁsā, puthusaddo ajāyatha. 86.

87. Te patītā pamuttena bhattunā bhattugāravā
samantā parikariṁsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇuggamanavelāyam eva madhupānādīni [3] paribhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṭehi [4] ukkhipitvā gandhamālādīhi katasakkārā tālavaṇṭehi [4] otaritvā rājānaṁ padakkhiṇaṁ katvā vehāsam uppatitvā raññā anjaliṁ paggayha gacchatha sāmino ti vutte sīhapanjarena nikkhamitvā, [5] uttamena javena gantvā ñātigaṇaṁ upāgamiṁsu [6]. parame ti uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā [7] ti saddam akaṁsu, bhattugāravā ti bhattari sagāravā, parikariṁsū 'ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṁ bhattāraṁ samantā parivārayiṁsu, laddhapaccayā ti laddhapatiṭṭhā.

Evaṁ parivāretvā pana te haṁsā „kathaṁ mutto si mahārājā" 'ti pucchiṁsu. M. Sumukhaṁ nissāya muttabhāvaṁ Sakuḷarājaluddaputtehi [8] katakammañ ca kathesi. Taṁ sutvā tuṭṭho [9] haṁsagaṇo [9] „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto ca sukhitā niddukkhā ciraṁ jīvantū" 'ti thutiṁ akāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā osānagātham ā.:

88. Evaṁ mittavataṁ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṁsā yathā [10] dhataraṭṭhā ñātisaṁgham upāgamun ti. 88.

Ta. mittavatan ti kalyāṇamittasampannānaṁ, padakkhiṇā ti sukhanipphattino vuddhiyuttā, dhataraṭṭhā ti haṁsarājā [11] Sumukho raññā c' eva luddaputtena cā 'ti dvīhi evaṁ ubho 'pi te dhataraṭṭhā kalyāṇamittasampannā, yathā ñātisaṁgham upāgamuṁ ñātisaṁghūpagamanasaṁkhāto nesaṁ attho padakkhiṇo jāto evaṁ aññesam pi mittavataṁ atthā padakkhiṇā hontîti.

[1] Bd -manvāya, Sdr -mandāya, Bs -maṇāya. [2] Cks -nim-. [3] Bd jālāmadhupāṇitādini, Sdr madhulājapāṇitādini. [4] Bd -tālapaṇṇehi, Sdr -pattehi. [5] Bd Sdr nikkhantā [6] Sdr upasaṅkamiṁsu. [7] Bds Sdr keke. [8] Ck sakularājā-, Bd sāgalarājā-, Sdr sāgalaraññā ca luddakena ca [9] Sdr -ā. [10] Cks add pi. [11] so Bd; Cks add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitaṁ pariccajîti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo[1] Channo[2] ahosi, rājā[3] Sāriputto, Sumukho Ānando[4], navutihaṁsasahassā[5] Buddhaparisā, haṁsarājā aham evā“ 'ti. Cullahaṁsajātakaṁ[6].

2. Mahāhaṁsajātaka.

Ete haṁsā pakkamantîti. Idaṁ S. Veḷuvane v. therassa[7] jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthuṁ vuttasadisam eva, idha pana S. atītaṁ āharanto idaṁ āhari:

A. Bārāṇasiyaṁ Seyyassa[8] nāma Bārāṇasirañño Khemā nāma aggamahesī ahosi. Tadā B. navutihaṁsasahassaparivuto Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasaṁ Khemā devī paccūsasamaye supinakaṁ[9] addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṁsā āgantvā rājapallaṁke nisīditvā madhurassarena[10] dhammakathaṁ kathesuṁ, deviyā[11] sādhukāraṁ datvā dh. suṇantiyā[12] dhammasavanena atittāya eva ratti vibhāyi[13], haṁsā dhammakathaṁ kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṁsu, sā vegen' uṭṭhāya „palāyamāne haṁse gaṇhatha gaṇhathā“ 'ti vatvā hatthaṁ pasārentī yeva pabujjhi. Tassā kathaṁ sutvā paricārikāyo „kuhiṁ haṁsā“ ti thokaṁ avahasiṁsu, sā tasmiṁ khaṇe supinakabhāvaṁ[14] ñatvā cintesi: „ahaṁ abhūtaṁ na passāmi, addhā imasmiṁ loke suvaṇṇahaṁsā bhavissanti, sace kho pana 'suvaṇṇahaṁsānaṁ dh. sotukām' amhîti' rājānaṁ vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṁsā nāma na diṭṭhapubbā, haṁsānaṁ ca kathā nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko[15] bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci[16] upāyena pariyesissati, evaṁ me manoratho ijjhissatîti“ sā gilānālayaṁ dassetvā

[1] S^{dr} suddho. [2] S^{dr} channatthero. [3] S^{dr} sāgalo rājā. [4] S^{dr} sumukhasenāpati ca ānandatthero ahosi ca. [5] B^{ds} S^{dr} chana-. [6] S^{dr} -sā dhataraṭṭho pana lokapātho evaṁ haretha jātakan ti iti jātakaṭṭhakathā asitini. 2. Su. = Sumukho. [7] B^{ds} anandattherassa. [8] B^{ds} saṁyamassa. [9] B^{ds} -naṁ. [10] B^{d} -saddena. [11] C^{k} -viṁ, C^{s} -vīyaṁ, B^{d} -vīyā. [12] C^{ks} -tisā. [13] C^{ks} vihāyi. [14] B^{d} supinabh-. [15] C^{ks} nirussako. [16] B^{d} yena ke-

paricārikānaṁ saññaṁ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno tassā dassanavelāya taṁ adisvā „kahaṁ Khemā devîti“ pucchitvā[1] „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṁ gantvā sayanekadese nisīditvā piṭṭhiyaṁ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva, aphāsukaṁ n' atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa[2] devi yaṁ icchasi, sīghaṁ te upanāmessāmîti“. „Mahārāja aham ekassa suvaṇṇahaṁsassa setacchatte[3] rājapallaṁke nisinnassa gandhamālādīhi pūjaṁ katvā sādhukāraṁ dadamānā[4] dhammakathaṁ sotuṁ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṁ kusalaṁ noce jīvitaṁ me n' atthîti“. Atha naṁ rājā „sace manussaloke atthi labhissasi, mā cintayîti“ assāsetvā sirigabbhā[5] nikkhamma amaccehi saddhiṁ mantesi: „hambho[6], Khemā devī 'suvaṇṇahaṁsassa dhammakathaṁ sotuṁ labhantī jīvissāmi, alabhantiyā me jīvitaṁ n' atthîti' vadati, atthi nu kho suvaṇṇavaṇṇahaṁsā“ ti. „Deva amhehi n' eva diṭṭhapubbā na sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyun“ ti. „Brāhmaṇā devā“ ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā[7] pucchi: „honti nu kho ācariyasuvaṇṇahaṁsā[8]“ ti. „Āma mahārāja amhākaṁ 'macchā kakkaṭakā kacchapā migā morā haṁsā ti ete tiracchānagatā suvaṇṇavaṇṇā[9] hontîti' āgataṁ[10], 'ta. dhataraṭṭhakulahaṁsā[11] nāma paṇḍitā ñāṇasampannā' iti manussehi saddhiṁ satta suvaṇṇavaṇṇā hontîti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho ācariyadhataraṭṭhahaṁsā vasantîti“ pucchitvā „na jānāma mahārājā“ 'ti. Atha „ke jānissantîti“ „luddaputtā“ ti vutte sabbe attano vijite luddake sannipātetvā[12] pucchi: „tātā[13] suvaṇṇavaṇṇā dhataraṭṭhakule[13] haṁsā nāma kahaṁ vasantîti“. Ath' eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti[14] kulaparamparāya kathentîti“ ā. „Jānāsi pana tesaṁ gahaṇūpāyan“ ti. „Na jānāmi devā“ 'ti. So brāhmaṇapaṇḍite

[1] Bds pucchi. [2] Bd tena hi bha-. [3] Bd' samussitase-. [4] Bd -naṁ. [5] Bd -ato. [6] Bd am-. [7] Bd adds sakkāraṁ katvā [8] Bd -yā-. [9] Cks suvaṇṇā. [10] Ck āha-, Bd āgatā. [11] Cks dhataraṭṭhahaṁsakulā. [12] Bd -tāpetvā. [13] Bd -a. [14] Bd adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṁsānaṁ atthibhāvaṁ ārocetvā „jānātha nu kho tesaṁ gahaṇūpāyan“ ti pucchi. „Mahārāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṁ ānetvā gahessāmā“ 'ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato uttarena[1] tigāvutappamāṇaṁ khemaṁ[2] nāma saraṁ khanāpetvā[3] udakassa pūretvā nānādhaññāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṁ[4] kāretvā ekaṁ paṇḍitaṁ[5] nesādaṁ paṭicchāpetvā manussānaṁ upagantuṁ adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi[6] abhayaṁ vatvā ghosāpetha, taṁ sutvā[7] nānāsakuṇā[8] otarissantîti, te pi haṁsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṁ sutvā āgacchissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti. Taṁ sutvā rājā tehi vuttappadesehi[9] vuttappakāraṁ saraṁ kāretvā[10] chekaṁ nesādaṁ pakkosāpetvā tassa sahassaṁ dāpetvā „tvaṁ ito paṭṭhāya attano kammaṁ mā kari, puttadāraṁ te ahaṁ posessāmi, tvaṁ appamatto khemaṁ saraṁ rakkhanto manusse paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṁ ghosāpetvā āgatāgatasakuṇe[11] mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṁsesu āgatesu mahantaṁ sakkāraṁ labhissasîti“ taṁ samassāsetvā khemaṁ saraṁ paticchāpesi. So tato paṭṭhāya rañño vuttanayen' eva ta. paṭipajji[12], „khemaṁ saraṁ rakkhatîti“ c' assa Khemanesādo tv-eva[13] nāmaṁ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā sakuṇā otariṁsu, „khemaṁ nibbhayaṁ saran“ ti paramparāghosena nānāhaṁsā āgamiṁsu: paṭhamaṁ tāva tiṇahaṁsā āgamiṁsu[14], tesaṁ ghosena paṇḍuhaṁsā[15], tesaṁ gh. manosilāhaṁsā[16], tesaṁ gh. setahaṁsā[15], tesaṁ gh. pākahaṁsā[15]. Tesu āgatesu Khemako rañño ārocesi: „deva pañcavaṇṇahaṁsā āgantvā sare gocaraṁ gocaraṁ gaṇhanti, pākahaṁsānaṁ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇahaṁsā āgamissanti,

[1] Bds avidūrena. [2] Ck tigāvutamatte tigāvutappamāṇa-, Bd tigāvuttamattetigāvuttappamāṇaṁ-. [3] Bd kārāpetvā. [4] Cks -ā. [5] Bd -a. [6] Cks hi. [7] Cks omit taṁ sutvā. [8] Bd adds dasadisā. [9] Bd -se. [10] Bd kārāpetvā. [11] Bd -tesa-. [12] Bd paṭijaggi. [13] Bd tevassa. [14] Bd -aṁsu. [15] Bd adds āgamiṁsu. [16] Cks -lā vaṇṇā, Bd adds āgamiṁsu.

mā cintayittha devā" 'ti. Taṁ sutvā rājā[1] „aññena ta. na gantabbaṁ, yo gacchissati[2] hatthapādacchedañ ca gharavilopañ ca pāpuṇissatîti" nagare bheriñ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguhāya pākahaṁsā vasanti, te mahabbalā. dhataraṭṭhakulena saddhiṁ tesaṁ[3] sarīravaṇṇo ca viseso, pākahaṁsarañño pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahosi, so taṁ „dhataraṭṭhamahissarassa anurūpā" ti tassa pādaparicārikaṁ katvā pesesi, sā tassa piyā ahosi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṁsakulāni aññamaññaṁ vissāsikāni jātāni. Ath' ekadivasaṁ B-assa parivārahaṁsā pākahaṁse pucchiṁsu: „tumhe ime divase[4] kahaṁ gocaraṁ gaṇhathā" 'ti. „Mayaṁ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṁ āhiṇḍatha", „asukaṁ nāmā" 'ti vutte „kasmā khemaṁ saraṁ na gacchatha[5], so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito[6] catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṁ[7] upasaṁkamituṁ samattho nāma n' atthi pag eva aññaṁ upaddavaṁ kātuṁ, evarūpo so saro" ti khemaṁ saraṁ vaṇṇayiṁsu. Te tesaṁ[8] vacanaṁ sutvā „Bārāṇasisamīpe kira evarūpo khemo nāma saro atthi, pākahaṁsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataraṭṭhamahissarassa ārocetha, sace[9] anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāmā" 'ti Sumukhassa kathesuṁ, Su. rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā[10] upāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṁ kālam esa[11] saro n' atthi, idāni amhākaṁ gahaṇatthāya kato bhavissatîti" so Su-aṁ ā.: „mā te ta. gamanaṁ ruccatu[12], na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṁ gahaṇatthaṁ kato, manussā nāma[13] kharamantā upāyakusalā, tumhe sake[14] yeva gocare

[1] Cks omit rā-. [2] Bd adds tattha [3] Cks tesaṁ saddhiṁ. [4] Bd -esu divasesu. [5] asukaṁ - - wanting in Cks [6] Cks -rarudatikujito. [7] Bd omits naṁ. [8] Cks te. [9] Cks omit sace [10] Bd adds kharamanto, Bs kharamantā. [11] Bd eso. [12] Bds -tha. [13] Bds add bahumāyā. [14] Cks omit sake.

carathā" 'ti. Suvaṇṇahaṁsā „khemaṁ saraṁ gantukām' amhā" 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesuṁ, so tesaṁ ta. gantukāmataṁ M-assa ārocesi. Atha M. „mama ñātakā maṁ[1] nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā" 'ti navutisahassahaṁsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṁsakīḷaṁ kīḷitvā Cittakūṭam eva paccāgami. Khemako tesaṁ caritvā gatakāle gantvā tesaṁ āgatabhāvaṁ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā „samma Khemaka ekaṁ vā dve vā haṁso gaṇhituṁ vāyama[2], mahantaṁ te yasaṁ dassāmîti" vatvā paribbayaṁ datvā taṁ[3] uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā haṁsānaṁ caraṇaṭṭhānaṁ vīmaṁsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṁ[4] sāliṁ khādanto āgamāsi, sesā ito c' ito ca khādantā vicariṁsu. Atha luddaputto „ayaṁ haṁso nilloluppacārī, imaṁ bandhituṁ vaṭṭatîti" cintetvā punadivase haṁsesu saraṁ anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare nisinno taṁ ṭhānaṁ gantvā avidūre pañjare[5] attānaṁ paṭicchādetvā chiddena olokento acchi. Tasmiṁ khaṇe M. navutihaṁsasahassaparivuto[6] hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhiyaṁ nisīditvā khādanto pāyāsi, nesādo pañjarachiddena[7] olokento tassa rūpaggappattaṁ[8] attabhāvaṁ disvā „ayaṁ haṁso sakaṭappamāṇasarīro[9] suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā, tisso pacchābhāgena nibbijjhitvā[10] gatā, rattakambalasuttasikkāya ṭhapitakañcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṁ raññā bhavitabbaṁ, imaṁ eva gaṇhissāmîti" cintesi. Haṁsarājāpi bahuṁ gocaraṁ caritvā jalakīḷaṁ kīḷitvā haṁsagaṇaparivuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase[11] g. gaṇhi. Sattame[12] divase Khemako kāḷaassavālamayaṁ[13] daḷhaṁ mahārajjuṁ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṁ katvā „sve haṁsarājā imasmiṁ

[1] Cks ñātakānaṁ. [2] Bds -atha. [3] Cks omit taṁ. [4] Bd sampadānacāri. [5] Bd pañcarena. [6] Bd parikkhitto. [7] Cks -re-. [8] Bds rūpasobhagga-. [9] Bds sakaṭanābhi-. [10] so Cks; Bd nippajji-. [11] Bd pañca. [12] Bds chaṭhe. [13] Cks -vāla daḷhaṁ.

okāse otarissatîti" tatvāto[1] ñatvā anto udake yaṭṭhipāsaṁ oḍḍi. Punadivase haṁsarājā otaranto pādaṁ pāse pavesento yeva otari, ath' assa pāso pādaṁ ayapaṭṭakena bandhanto[2] viya ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan" ti vegaṁ janetvā kaḍḍhitvā poṭhesi[3], paṭhamavāre[4] suvaṇṇavaṇṇaṁ cammaṁ chijji[5], dutiyavāre kambalavaṇṇamaṁsaṁ[6] chijji, tatiyavāre nahāruṁ chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṁ[7], rañño pana hīnaṅgatā[8] nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṁ akási, balavedanā pavattiṁsu, so cintesi: „sac' ahaṁ baddharavaṁ ravissāmi ñātakā me utrastā[9] hutvā g. agahetvā chātajjhattā va palāyantā samudde patissantîti" so vedanaṁ adhivāsetvā pāsavase[10] vattetvā sāliṁ caranto[11] viya hutvā tesaṁ yāvadatthaṁ caritvā haṁsakīḷaṁ kīḷanakāle mahantena saddena baddharāvaṁ ravi, taṁ sutvā haṁsā purimanayen' eva pakkamiṁsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tīsu koṭṭhāsesu M-aṁ adisvā „addhā tass' eva taṁ bhayaṁ uppannan" ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṁ mama jīvitaṁ pariccajitvā tumhe mocessāmîti" vadanto otaritvā M-aṁ assāsento paṁkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā[12] haṁsasahassesu maṁ chaḍḍetvā palātesu[13] ayaṁ[14] ekako va āgato, kin nu kho luddaputtassa āgatakāle maṁ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no" ti vīmaṁsanavasena lohitamakkhito pāsalaṭṭhiyaṁ olambanto[15] yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṁsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV $\frac{424}{16}$)
harittaca[16] hemavaṇṇa[17] kāmaṁ Sumukha pakkama. 89.
2. Ohāya maṁ ñātigaṇā ekaṁ pāsavasaṁ gataṁ
anapekkhamānā gacchanti, kiṁ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṁ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyatā,
mā anīghāya hāpesi, kāmaṁ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

[1] Cs Bd tattbato, Bs tattato. [2] Bds kaḍḍhanto. [3] Cs peṭhesi, Bd pādesi, Bs pāṭesi. [4] Cks omit pa-. [5] Cs chiddi. [6] Bd -vaṇṇaṁ-. [7] so Cks for chijjeyyuṁ? Bds pādo chijjeyya. [8] Bs hinaaṅgaṁ. [9] cittutrastā. [10] Cks pāsaṁ-. [11] Bds khād-. [12] Bd -ti. [13] Bds palāyantesu. [14] Bd adds sumukho. [15] Bd -ento [16] Cks -ā. [17] Bd --e.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālitā[1], tatiyapade harîti pi heman ti pi suvaṇṇass' eva nāmaṁ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṁ evaṁ ālapi, Sumukhā 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava[2] ñātayo[3] anolokentā[4] nirālayā hutvā, patevā 'ti uppatāhi yeva, mā anīghāyā 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṁ mā hāpesi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṁ[5] na jānāti, anuppiyabhāṇimitto[6] ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvam[7] assa dassessāmîti[8]" catasso gāthā abhāsi:

4. Nâhaṁ dukkhapareto pi[9] dhataraṭṭha tavaṁ[10] jahe,
jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissati. 92.
5. Nâhaṁ dukkhapareto pi[9] dhataraṭṭha tavaṁ[10] jahe.
na maṁ anariyasaṁyutte[11] kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
ñāto senāpati ty-āhaṁ haṁsānaṁ pavaruttama. 94.
7. Kathaṁ ahaṁ vikattissaṁ[12] ñātimajjhe ito gato,
taṁ hitvā patataṁ seṭṭha kin te vakkhām' ito gato.
idha pāṇaṁ cajissāmi, na anariyaṁ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhan ti ahaṁ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena puṭṭho pi taṁ na jahāmi, anariyasaṁyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariyabhāvena saṁyutte, kamme ti taṁ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti[13] ekadivase yeva paṭisandhiṁ gahetvā ekadivase aṇḍakosaṁ padāletvā ekato vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmîti ahaṁ te dakkhiṇakkhisamo[14] piyasahāyo, sacitte ti tava sake citte ahaṁ ṭhito[15] tava vase vattāmi tayi jīvante jīvāmîti[16] a., saṁcitte[17] ti pi pātho, tava citte ahaṁ saṇṭhito suṭṭhito ti a., ñāto ti sabbahaṁsānaṁ antare saññāto, vikattissan[18] ti kuhiṁ haṁsarājā ti pucchito ahaṁ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmîti tava pavattiṁ pucchante haṁsagaṇe kiṁ vakkhāmi.

Evaṁ Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṁ pakāsento M. ā.:

8. Eso hi dhammo Sumukha yaṁ tvaṁ ariyapathe ṭhito
yo bhattāraṁ sakhāraṁ maṁ na paricattuṁ ussahe. 96.

[1] C[s] B[d] ca-. [2] C[ks] tena. [3] B[d] ñātakāyo. [4] B[d] -o. [5] B[ds] mittabhāvaṁ. [6] C[ks] -e, B[d] anukampiyabhāvamitto. [7] B[d] sineha-. [8] B[d] adds cintento. [9] C[ks] ti. [10] B[ds] tuvaṁ. [11] all three MSS -yaṁsaṁ-. [12] so C[ks] for vikatthi-? B[d] vikitti-. [13] B[d] adds samānakumāro. [14] C[k] -nakkhi-, B[d] -ṇasmiṁ-. [15] B[d] hito. [16] B[d] -mi na jīvante na jīvāmîti. [17] C[ks] sac-. [18] so all three MSS.

9. Taṁ hi me pekkhamānassa bhayaṁ na tv-eva[1] jāyati,
adhigacchasi tvaṁ mayhaṁ evaṁbhūtassa jīvitan ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porāṇapaṇḍitānaṁ sabhāvo, bhattāraṁ sakhāran[2] ti sāmikañ ca sahāyañ ca samānaṁ, bhayan ti cittutrāso mayhaṁ na jāyati, Cittakūṭapabbate haṁsagaṇamajjhe ṭhito viya homi, mayhan ti mama jīvitaṁ maṁ labhāpessasi.

Evaṁ tesaṁ kathentānaṁ[3] luddaputto sarapariyante ṭhito haṁse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho" ti pāsaṭṭhānaṁ olokento B-aṁ pāsalaṭṭhiyaṁ olambantaṁ disvā sañjātasomanasso kacchaṁ[4] bandhitvā muggaraṁ gahetvā kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale[5] upari sīsena gantvā purato patante vegena[6] upasaṁkami.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva[7] mantayantānaṁ ariyānaṁ ariyavattinaṁ[8]
daṇḍam ādāya nesādo āpadī[9] turito[10] bhusaṁ. 98.
11. Tam āpatantaṁ disvāna Sumukho aparibrūhayi[11],
aṭṭhāsi purato raññо haṁso vissāsayaṁ vyathaṁ. 99.
12. Mā bhāyi patataṁ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
ahaṁ yogaṁ payuñjissaṁ yuttaṁ dhammūpasaṁhitaṁ
tena pariyāpadānena khippaṁ pāsā pamokkhasîti. 100.

Ta. ariyavattinan[12] ti ariyācāre vattamānānaṁ, bhusan ti daḷhaṁ balavaṁ, aparibrūhayîti[13] anantaragāthāyaṁ āgataṁ[14] mā bhāyîti vacanaṁ bhaṇanto[15] atibrūhesi[16] mahāsaddaṁ nicchāresi, aṭṭhāsîti sace nesādo rājānaṁ paharissati ahaṁ pahāraṁ paṭicchissāmîti[17] jīvitaṁ pariccajitvā purato aṭṭhāsi, vissāsayan ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṁ bhītaṁ[18] rājānaṁ, mā bhāyîti iminā vacanena vissāsento, tādisā ti tumhādisā ñāṇaviriyasampannā, yogan ti viriyayogaṁ[19] yuttan ti anucchavikaṁ, dhammūpasaṁhitan ti kāraṇanissitaṁ, tena pariyāpadānenā 'ti tena mayā payuttena[20] yogena parisuddhena, pamokkhasîti muccissasi.

Evaṁ Su. M-aṁ assāsetvā luddaputtassa santikaṁ gantvā madhuraṁ mānusiṁ vācaṁ nicchārento „samma tvaṁ koṇāmo"

[1] Bd teva. [2] Bds -raṁman. [3] Cks omit evaṁ - -. [4] Bds add daḷhaṁ. [5] Bds -laṁ. [6] so Cks; Bd omits gantvā - - na. [7] Bd evaṁ [8] Bds -vu-. [9] Bds āpatī. [10] Cks -tu. [11] Cks -si. [12] Bd -vu-. [13] Cks -sîti. [14] Cks āhata. [15] Bds vadanto. [16] Bd -isi. [17] Bds sampa-. [18] Bd bhi-, Cks hi-. [19] Cks -ga, Bds ñāṇaviriya-. [20] Bds vuttena.

ti pucchitvā „suvaṇṇavaṇṇahaṁsarāja ahaṁ Khemako nāmā“ 'ti vutte „samma Khema tayā oḍḍitavālapāse yo vā so vā haṁso baddho ti saññaṁ mā kari, navutiyā[1] haṁsasahassānaṁ pavaro dhataraṭṭhahaṁsarājā te pāse baddho ñāṇavā[2] sīlācārasampanno saṁgāhakapakkhe[3] ṭhito, nâyaṁ māretuṁ yutto, ahaṁ tava iminā[4] kattabbakiccaṁ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavaṇṇo ahaṁ pi[5] etass' atthāya attano jīvitaṁ pariccajāmi[6], sace tvaṁ etassa pattāni gaṇhitukāmo[7] mama pattâni gaṇha, atho pi cammamaṁsanahāruaṭṭhīnaṁ aññataraṁ gaṇhitukāmo mam' eva sarīrato gaṇha, atha naṁ kīḷāhaṁsaṁ kātukāmo si mañ ñeva kara[8] jīvantam eva vikkiṇitvā, sace[9] dhanaṁ uppādetukāmo maṁ[10] vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṁ ñāṇādiguṇayuttaṁ[11] avadhi, sace hi vadhissasi nirayādīhi na muccissasîti“ taṁ nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṁ gaṇhāpetvā puna B-assa santikaṁ gantvā taṁ assāsento aṭṭhāsi. Nesādo tassa kathaṁ sutvā „ayaṁ tiracchānagato samāno manussehi pi kātuṁ asakkarūpaṁ[12] karoti, manussâpi hi evaṁ mittadhamme ṭhātuṁ[13] na sakkonti, aho esa ñāṇasampanno madhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīraṁ pītisomanassapuṇṇaṁ katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṁ chaḍḍetvā sirasi añjaliṁ patiṭṭhāpetvā suriyaṁ namassanto viya Su-assa guṇaṁ kittento aṭṭhāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

13. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā Sumukhassa subhāsitaṁ
pahaṭṭhalomo nesādo añjali 'ssa paṇāmayi[14]. 101.

14. Na me sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā: bhāsanto[15] mānusiṁ dijo
ariyaṁ bruvāno[16] vakkaṅgo cajanto mānusiṁ giraṁ. 102.

15. Kin nu t' āyaṁ dijo hoti, mutto baddhaṁ upāsayi,
ohāya sakuṇā yanti, kiṁ eko avahiyyasîti. 103.

[1] Bd -ti. [2] Bds omit vā. [3] Bd saṁbhavapekkhe, Bs saṁbhāvapakkhe. [4] Bds add sarīrena. [5] Bds add thatheva ahaṁ. [6] Bds -jissāmi. [7] Bd adds sime. [8] Bd kiḷa. [9] Cks omit sace. [10] Bds add jīvantaṁ. [11] Bds add haṁsarājānaṁ. [12] Bds asakkuṇeyyaṁ evarūpaṁ. [13] Bd kātuṁ. [14] Ck ranāmayi, Cs raṇ-. [15] Cks -taṁ. [16] Bd brūhanto.

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti[1] gāthāy' assa thutiṁ karoti, ta. mānusin ti manussavācaṁ, ariyan ti sundaraṁ niddosaṁ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṁ dijo samāno ajja mayā[2] mānusiṁ vācaṁ bhāsanto niddosaṁ bruvāno[3] mānusiṁ giraṁ cajanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idaṁ acchariyaṁ mayā n' eva sutaṁ na diṭṭhan ti, kinnu tāyan ti yaṁ etaṁ[4] tvaṁ upāsayi kin nu te ayaṁ hoti.

Evaṁ duṭṭhacittena[5] puṭṭho Su. „ayaṁ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvatthaṁ mama guṇaṁ dassessāmîti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijāmitta[6], sanāpacc' assa kārayiṁ,
tam āpade pariccattuṁ n' ussahe vihagādhipaṁ[7]. 104.

17. Mahāgaṇāya[8] bhattā me mā eko vyasanaṁ agā,
tathā taṁ samma nesāda: bhattâyaṁ[9], abhito[10] rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā[11] 'ti mahato haṁsagaṇassa[12], mā eko ti[13] mādise sevake vijjamāne mā ekako[14] vyasanaṁ agā, tathā tan ti yathâhaṁ vadāmi tath' eva taṁ, sammā 'ti vayassa, bhattāyaṁ[15] abhito rame ti bhattā ayaṁ mama, aham assa ca abhito rame santike ramāmi na ukkanthāmi

Taṁ[16] tassa dhammanissitaṁ madhurakathaṁ sutvā somanassappatto pahaṭṭhalomo „sac' āhaṁ etaṁ sīlādiguṇayuttaṁ haṁsarājānaṁ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā maṁ yad icchati taṁ karotu, ahaṁ etaṁ Su-assa dāyaṁ katvā vissajjessāmîti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi[17] vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi,
cajāmi te taṁ bhattāraṁ, gacchatu[18] bho yathāsukhan ti. 106.

Ta. ariyavattasîti mittadhammarakkhanasaṁkhātena ācāraariyānaṁ vattena samannāgato, piṇḍamapacayasîti bhattu santikā laddhaṁ piṇḍaṁ[19] pūjesi, gacchatu[18] bho ti dve pi janā assumukhe ñātisaṁghe[20] sahāyamānā[21] yathāsukhaṁ gacchatha.

[1] Bds namassati. [2] Bd adds saddhiṁ. [3] Bd brūhanto. [4] Cks omit yaṁ. [5] so Cks; Bd ekaṁ tuṭhacittena so. [6] Cks dijom-. [7] Cks -pa, Bd vihaṅgādhipaṁ. [8] Bd -yaṁ [9] Bs -raṁ, Cks bhattāhaṁ. [10] Ck atihito, Cs ahito. [11] Bd -yan. [12] Bds add sāmi. [13] Cks ki. [14] Bd -to. [15] Cks bhattāhaṁ. [16] Bds nesādo taṁ. [17] Bd -ttaṁsi. [18] Bds -antu. [19] Bds add senāpati. [20] Cks ñāti. [21] so Ck; Cs bhāyamānā, Bd sahāsayamānā.

Evaṁ vatvā nesādo muducittena M-aṁ upasaṁkamitvā yaṭṭhiṁ nāmetvā paṁkapiṭṭhe nisidāpetvā pāsayaṭṭhiṁ[1] mocetvā ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatiṇapiṭṭhe nisīdāpetvā pāde baddhapāsaṁ saṇikaṁ mocetvā M-tte balavasinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā mettena[2] cittena udakaṁ ādāya lohitaṁ puñjitvā[3] punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya siraṁ[4] maṁsena maṁsaṁ cammena cammaṁ ghaṭitaṁ, pādo pākatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakatibhāvena nisīdi. Su. attānaṁ nissāya rañño sukhitabhāvaṁ disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṁ mahāupakāro kato, amhehi etassa kataṁ[5] nāma n' atthi, sace h' esa[6] rājamahāmattānaṁ[7] atthāya amhe gaṇhi[8] tesaṁ santikaṁ netvā bahudhanaṁ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe vikkiṇitvā dhanaṁ labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan" ti, atha naṁ upakāraṁ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṁsapakkhinaṁ
patigaṇhāma te samma etaṁ abhayadakkhiṇaṁ. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṁsapakkhinaṁ
anissaro muñcaṁ amhe theyyaṁ kayirāsi luddakā 'ti. 108.

Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya haṁsānañ[9] c' eva sesapakkhinañ ca pāso oḍḍito[10], anissaro ti anissaro hutvā amhe muñcanto yenâsi āṇatto[11] tassa santakaṁ gaṇhanto theyyaṁ kayirāsi

Tam sutvā nesādo „nâhaṁ tumhe attano atthāya gaṇhiṁ, Bā-rañño[12] pana saṁyamena gaṇhāpito 'mhîti" vatvā deviyā diṭṭhasupinato[13] paṭṭhāya yāva raññā[14] tesaṁ āgatabhāvaṁ sutvā „samma Khemaka ekaṁ vā dve vā haṁse gaṇhituṁ vāyama, mahantaṁ te yasaṁ dassāmîti" vatvā paribbayaṁ datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṁ pavattiṁ ārocesi. Taṁ sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitaṁ agaṇetvā amhe

[1] Bds -iyā. [2] Bd metta. [3] Bd dhovitvā. [4] Cks siraṁ sirā. [5] Bd upakāraṁ, Bs upakāro. [6] Bd pesa. [7] Cs rājārāja-, Ck rājarāja-. [8] Cks -hinti. [9] Ck na. [10] Bds ohito. [11] Ck ananto, Cs ānanto. [12] Bd -ā. [13] Ck -tā, Bd diṭṭhasisupinakālato. [14] Cks -o.

vissajjentena dukkaraṁ kataṁ, sace mayaṁ ito va Cittakūṭaṁ gamissāma n' eva dhataraṭṭharañño paññānubhāvo na[1] mayhaṁ mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṁ yasaṁ lacchati na rājā pañcasu sīlesu patiṭṭhahissati[2] na deviyā manoratho matthakaṁ pāpuṇissatîti" cintetvā „samma, evaṁ sante amhe vissajjetuṁ na labhasi, rañño no[3] dassehi, so amhe yathāruciṁ[4] karissatîti[5]".

Imam atthaṁ pakāsento:

21. Yassa tvaṁ bhatako rañño kāmaṁ tass' eva pāpaya.
tattha saṁyamāno[6] rājā yathābhiññaṁ karissatîti g. ā. 109.

Ta. tassevā 'ti tass' eva santikaṁ nehi, tatthā 'ti tasmiṁ nivesane, yathābhiññan ti yathādhippāyaṁ yathāruciṁ.

Taṁ sutvā nesādo „mā vo bhante[7] rājadassanaṁ rucci[8], rājāno nāma sappaṭibhayā, keḷihaṁse vā vo kareyyuṁ mareyyuṁ vā" ti ā. Atha naṁ Su. „samma ludda, mā amhākaṁ cintayi, ahaṁ tādisassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṁ janesiṁ, rañño kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaññū[9], khippaṁ no rañño santikaṁ nehi, nayanto ca mā baddho[10] nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjarañ ca karonto dhataraṭṭhassa mahantaṁ setapadumasañchannaṁ mama khuddakaṁ rattapadumasañchannaṁ katvā dhataraṭṭhaṁ[11] purato maṁ pacchato nīcataraṁ katvā ādāya khippam netvā rañño dassehîti" ā. So[12] tassa vacanaṁ sutvā „Sumukho rājānaṁ disvā mama mahantaṁ yasaṁ dātukāmo bhavissatîti" sañjātasomanasso mudūhi latāhi[13] pañjare katvā padumehi chādetvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

22. Icc-eva[14] vutto[15] nesādo[15] hemavaṇṇe harittace
ubhohatthehi saṁgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

---

[1] C^{ks} omit na. [2] C^{ks} patiṭṭhāti. [3] C^{ks} add na. [4] C^{ks} rucim. [5] C^{ks} -sīti. [6] C^{ks} -mano. [7] B^{d} bhaddante [8] B^{d} -itta. [9] B^{d} -tadubbhasitaññū. [10] so C^{ks} for -e; B^{ds} bandhanena. [11] C^{ks} add maṁ. [12] so C^{s} B^{d}; C^{k} to sā corr. to sā for sāto? [13] B^{d} labbāhi. [14] B^{ds} -vaṁ. [15] C^{ks} -e.

23. Te pañjaragate[1] pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṁ dhataraṭṭhañ ca luddo ādāya pakkamîti. 111.

Ta. ajjhavodahîti odahi ṭhapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsampannavaṇṇe.

Evaṁ luddassa te[2] ādāya pakkamanakāle dhataraṭṭhahaṁso pākarājahaṁsadhītaraṁ[3] attano bhariyaṁ saritvā Su-aṁ āmantetvā kilesavasena vilapi.

Taṁ atthaṁ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhataraṭṭho Sumukhaṁ etad abravi:
bāḷhaṁ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṁ vadham aññāya ath' attānaṁ vadhissati. 112.

25. Pākahaṁsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā[4]
koñcī[5] samuddatīre va[6] kapaṇā nūna rucchatîti[7]. 113.

Ta. bhāyāmîti maraṇaṁ[8] bhāyāmi, sāmāyā 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lakkhaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadhamaññāyā 'ti vadhaṁ jānitvā māritā ti saññī[9] hutvā, vadhissatîti kim me piyasāmike[10] mate jīvitenā 'ti marissati[11] pākahaṁsarājadhītā, Suhemā ti evaṁnāmikā, hemasuttacā[12] ti hemasadisasundaratacā[13], rucchatîti[14] yathā loṇisaṁkhātaṁ[15] samuddaṁ otaritvā mate patimhi koñcisakuṇikā[16] kapaṇā rodati evaṁ nūna sā rodissati.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁso aññe[17] ovadituṁ yutto mātugāmaṁ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya vatiyā uṭṭhāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yan nūnâhaṁ attano balena mātugāmassa dosaṁ pakāsetvā etaṁ saññāpeyyan" ti cintetvā āha[18]:

26. Evaṁmahanto[19] lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṁ paññavato-m-iva. 114.

27. Vāto va[20] gandham ādeti[21] ubhayaṁ chekapāpakaṁ
bālo āmakapakkaṁ va lolo andho va āmisaṁ. 115.

[1] Bd -re-. [2] Cks taṁ. [3] Bd pākahaṁsarājā- [4] Cks suvomā hemasuttavā. [5] Ck koci, Cs kocī, Bd koñci. [6] Cks ca. [7] Bds rucca-. [8] Ck -ā corr. to -sṁ, Bd -ato. [9] Cks -ā. [10] Cks -iye. [11] Bds add pākahaṁsā ti. [12] Cks -yuttavā [13] Cks -rakattacā. [14] Cks rucchiti, Bd rucca-. [15] Bd loṇa-. [16] Cks kuñca-. [17] Bd -aṁ. [18] Cks omit āha. [19] Bd mahāsatto. [20] Cks ca [21] Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi[1] maṁ,
kiccākiccaṁ na jānāsi sampatto kālapariyāyaṁ[2]. 116.
29. Aḍḍhummatto udīresi yo seyyā[3] maññas' itthiyo,
bahū sādhāraṇā h' etā soṇḍānaṁ va surāgharaṁ. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca[4] soko rogo c' upaddavo, (II $\frac{380}{19}$)
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso[5] guhāsayo[5],
tāsu[6] yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto[7] samāno, lokassā 'ti haṁsalokassa, appameyyo ti guṇehi metuṁ[8] asakkuṇeyyo, mahāgaṇīti mahantena gaṇena samannāgato gaṇasatthā, ekitthin ti yaṁ evarūpo bhavaṁ ekaṁ itthiṁ anusoceyya idaṁ anusocanaṁ na paññāvato-m-iva, tenâhaṁ ajja taṁ bālo ti maññāmîti adhippāyen' evam ā., ādetîti gaṇhāti, chekapāpakan ti sundarāsundaraṁ, āmakapakkan ti āmakañ ca pakkañ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h.: mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi saṁkāraṭṭhānādīni paharitvā duggandham pîti ubhayaṁ chekapāpakaṁ gandhaṁ adiyati yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṁ hetthā nisinno hatthaṁ pasāretvā patitapatitaṁ āmam pi pakkam pi phalaṁ gahetvā khādati yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yaṁ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati evaṁ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulīnam pi akulīnam pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhajanti[9], tādisānaṁ papadhammānaṁ itthīnaṁ kāraṇā[10] vippalapasi mahārājā 'ti, atthesū ti kāranākāranesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi[11] man ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyāyan[12] ti evarūpaṁ maraṇakālaṁ patto imasmim kāle idaṁ kattabbaṁ idaṁ na kattabbaṁ idaṁ vattabbaṁ idaṁ na vattabban ti na jānāsi devā 'ti, aḍḍhummatto ti aḍḍhamattako[13] maññe hutvā, udīresîti yathā suraṁ pivitvānā 'ti matto puriso yaṁ vā taṁ vā lapati evaṁ lapasîti a., seyyā[14] ti varā[14] uttamā[14], māyā cesā ti ādīsu deva itthiyo nām' etā vañcanaṭṭhena māyā agayhūpagaṭṭhena marīci sokādīnaṁ paccayattā soko, rogo cupaddavo ti rogādi[15] anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi[16] nissāya andubandhanādīhi bandhanato[17] bandhanā cetā, itthiyo[18] nāma sarīraguhāyaṁ puna vasanakamaccu[19] nāma etā devā ti[20] kāmahetu kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ eva rājāno coraṁ gahetvā ti suttena p' esa attho dīpetabbo (—?).

[1] B^d -ti. [2] so all three MSS. for -paryayaṁ. [3] B^d -o. [4] B^d C^s va. [5] B^{ds} -ā. [6] B^d tyāsu [7] C^{ks} mahantattā. [8] B^{ds} pame. [9] C^{ks} add kāsānaṁ vā. [10] C^{ks} kiṁkāraṇā. [11] B^{ds} -ti. [12] C^{ks} -kiriyāyan. [13] B^d aḍhuma-. [14] B^d -o. [15] B^d omits cupaddavo--. [16] so B^d; C^s tā, C^k ti [17] B^{ds} bajhanato. [18] C^k -i, C^s -ī. [19] C^{ks} casanakaṁ. [20] C^{ks} etadevāti.

Tato dhataraṭṭho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvaṁ mātugamassa guṇaṁ na jānāsi, paṇḍitā etaṁ[1] jānanti, na etā[2] garahitabbā“ ti dīpento ā.:

81. Yaṁ vuddhehi upaññātaṁ[3] ko taṁ ninditum arahati,
mahābhūt' itthiyo nāma lokasmiṁ upapajjisuṁ. 119.

82. Khiḍḍā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu patiṭṭhitā,
bījāni tyāsu rūhanti yadidaṁ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide[4] poso pāṇaṁ āsajja pāṇibhi. 120.

83. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṁ atthesu yuñjasi,
tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.

84. Sabbo hi saṁsayaṁ patto bhayaṁ[5] bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no[6] atthe yuñjanti duyyuje. 122.

85. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṁ
paṭibāhati yaṁ sūro āpadaṁ attapariyāyaṁ[7]. 123.

86. Mā no ajja vikantiṁsu[8] rañño sūdā mahānase,
tathā hi vaṇṇo pattānaṁ phalaṁ veḷuṁ va taṁ vadhi. 124.

87. Mutto pi[9] na icchi[10] uḍḍetuṁ[11], sayaṁ bandhaṁ[12] upāgami,
so p' ajja[13] saṁsayaṁ patto
atthaṁ gaṇhāhi mā mukhan ti. 125.

Ta. yan ti yaṁ mātugāmasaṁkhātaṁ vatthuṁ paññāvuddhehi[14] ñātaṁ tesam eva pākaṭaṁ na bālānaṁ, mahābhūtā ti mahāguṇā mahānisaṁsā, upapajjiṁsū 'ti paṭhamakappikakāle itthiliṅgassa paṭhamaṁ pātubhūtattā paṭhamaṁ nibbattā ti a, tyāsū 'ti Su-a tāsu itthīsu kāyavacīkhiḍḍā ca paṇihitā ohitā ṭhapitā kāmaguṇarati ca patiṭṭhitā, bījānîti Buddhapaccekabuddhaariyasāvakacakkavattiādibījāni tāsu rūhanti, yadidan ti ye ete sabbe pi sattā pajāyare ti sabbe tāsaṁ yeva kucchimhi saṁvaddhā ti dīpeti, nibbide[15] ti nibbindeyya, pāṇamāsajja pāṇibhîti attano pāṇehi pi tāsaṁ pāṇaṁ āsādetvā attano jīvitaṁ cajanto pi tā labhitvā ko nibbindeyyā 'ti a., nañño[16] ti na añño, Su-a mayā Cittakūṭatale haṁsagaṇamajjhe nisinnena[17] taṁ adisvā kahaṁ Su. ti vutte esa mātugāmaṁ gahetvā Kañcanaguhāyaṁ uttamaratiṁ[18] anubhotîti vadanti, evaṁ tvam eva thīnaṁ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahosi

[1] B^d eva. [2] C^{ks} netaṁ, B^d na hi tā, B^s na betā. [3] C^k saṁ vaddhehuṁ tva paṁñātaṁ, C^s saṁ vaddhehupaṁñātaṁ, B^d yaṁ bu-. [4] B^d nibbije. [5] B^d sayaṁ. [6] B^d camahatāno, C^{ks} mabhattāno. [7] B^d attha-. [8] C^{ks} -katti-. [9] C^{ks} si. [10] B^{ds} icchasi. [11] C^{ks} oḍḍ-. [12] C^{ks} baddhaṁ. [13] C^{ks} sajja. [14] C^s -vudhehi. [15] B^d -je. [16] C^{ks} nā-. [17] C^{ks} -une. [18] all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena[1] maññe ayaṁ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate ti adhippāyen' evam āha, sabbo hîti yo koci, saṁsayappatto ti jīvitasaṁsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvâpi bhayaṁ adhivāseti[2], mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante[3] ca ṭhāne[4] ṭhitā mahantā no[5] te duyyuñje atthe yuñjanti ghaṭanti[6] vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hohîti taṁ ussāhento evam ā., āpadan ti sāmino āgataṁ[7] āpadaṁ esa sūro paṭibāhati etadatthāya sūramantinaṁ icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇam pi ca kātuṁ sakkosîti[8] pi adhippāyo, vikantiṁsū 'ti[9] chindiṁsu i. v. h.: Sum ukhatvaṁ mayā attano anantare ṭhāne ṭhapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṁsatthāya na kantanti[10] tathā karohîti, tādiso hi ambākaṁ pattavaṇṇo taṁ avadhîti sv-āyaṁ vaṇṇo yathā nāma veḷuṁ nissāya jātaṁ phalaṁ veḷum eva vadhati tathā mā[11] taṁ vadhi tañ ca mamañ ca mā vadhîti adhippāyen' evam ā., mutto pîti[12] yathāsukhaṁ Cittakūṭapabbataṁ gacchā 'ti evaṁ luddaputtena mayā saddhiṁ mutto vissajjito samāno pi uḍḍituṁ[13] na icchi, sayan ti rājānaṁ daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṁ[14] upagato ti evam idaṁ amhākaṁ bhayaṁ taṁ[15] nissāya āgataṁ, so pajjā[16] 'ti so pi[17] ajja jīvitasaṁsayaṁ patto, atthaṁ gaṇhāhi mā mukhan ti idāni amhākaṁ muccanakāraṇaṁ[18] gaṇha yathā muccāma[18] tathā vāyāma, vāto va[19] gandhamādetîti[20] ādīni vadanto itthigarahatthāya[21] mā mukhaṁ pasārayi.

Evaṁ M. mātugāmaṁ vaṇṇetvā Su-aṁ appaṭibhānaṁ katvā tassa anattamanabhāvaṁ viditvā idāni naṁ paggaṇhanto g. ā.:

88\. So tvaṁ[22] yogaṁ payuñjassu yuttaṁ dhammūpasaṁhitaṁ,
tava pariyāpadānena mama pāṇesanaṁ carā[23] 'ti. 126.

Ta. so ti samma Su-a so tvaṁ, taṁ yogan ti yaṁ pubbe ahaṁ yogaṁ payuñjissaṁ yuttaṁ dhammūpasaṁhitan ti avacāsi taṁ idāni payuñjassu, tava--nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā[24] 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena[25] parittānena mama jīvitapariyesanaṁ[26] carā 'ti adhippāyo.

1 Bds add bhīto. 2 Bd -si. 3 Cks -tā. 4 Cks add ca. 5 Bd adds atthe yuñjanti duyūje ti. 6 Bd -enti. 7 Cks -ta. 8 Bd -tīti. 9 Cks vikatt-. 10 Cks katt-, Bds vikantiṁsu. 11 Bd omits mā. 12 Cks sīti. 13 Cks oḍ-. 14 Bd dhaṁ, Ck baddhaṁ, Cs vaddhaṁ corr. to baddhaṁ or baṁdhaṁ. 15 Bd kaṁ. 16 Cks sajja. 17 Cks si. 18 Bd muñc-. 19 Cks ca. 20 Ck -deditī, Bd -dehiti. 21 Bd -garahanat- 22 Cks taṁ. 23 Cks caran. 24 Ck -dhātenā. 25 Bd santi-. 26 Bd -yosānaṁ

Atha[1] Su.[2] „ativiya maraṇabhayabhīto, mama balaṁ na jānāti, rājānaṁ disvā thokaṁ kathaṁ labhitvā jānissāmi, assāsessāmi tāva nan" ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi[3] patataṁ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
ahaṁ yogaṁ payuñjissaṁ yuttaṁ dhammūpasaṁhitaṁ,
mama pariyāpapadānena khippaṁ pāsā[4] pamokkhasîti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesaṁ sakuṇabhāsāya kathentānaṁ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṁ pana te kācenâdāya Bā-iṁ pāvisi acchariyabbhutajātena pañjalinā mahājanena anugammamāno[5], so rājadvāraṁ patvā attano āgatabhāvaṁ rañño ārocāpesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṁsakācena rājadvāraṁ upāgami,
paṭivedetha maṁ rañño: dhataraṭṭh' āyam āgato ti. 128.

Ta. paṭi--man ti Khemako āgato ti evaṁ rañño maṁ vadetha[6], dhataraṭṭhāyan ti ayaṁ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „khippaṁ āgacchatū" 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitasetacchatte rājapallaṁke nisinno Khemakaṁ haṁsakācakaṁ ādāya mahātalaṁ abhirūḷhaṁ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṁse oloketvā „sampuṇṇo me manoratho" ti tassa[7] kattabbakiccaṁ amacce āṇāpesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasaṁkāse ubho lakkhaññasammate[8]
khalu saññamāno[9] rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.

42. Detha luddassa vatthāni annapānañ ca bhojanaṁ,
kāmaṁkaro hiraññ' assa[10] yāvanto eva[11] icchatîti[12]. 130.

Ta. puññasaṁkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate[8] ti seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimapadena sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṁ karonto ā., ta. kāmaṁkaro

[1] Cks add naṁ. [2] Bd adds ayaṁ. [3] Cks -a. [4] Cks -se. [5] Ck -gammāno, Bd -gacchamāno. [6] Bds nivedetha. [7] Bd adds detha luddassā ti tassa. [8] Bds lakkhaṇa-. [9] Cks saṁñamano, Bd saṁyamano. [10] read: kāmaṁ karohi yam assa? [11] Cks esa. [12] Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññaṁ[1] assa kāmakiriyā[2] atthu, yāvanto ti yattakaṁ eva icchati tattakaṁ hiraññam assa dethā 'ti a.

Evaṁ pasannākāraṁ kāretvā pītisomanassasamussāhito[3] „gacchatha, naṁ alaṁkaritvā ānethā" 'ti ā. Atha naṁ amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassuṁ nahātānulittaṁ sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ katvā rañño dassesuṁ. Ath' assa rājā saṁvacchare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme ājaññayuttaṁ[4] rathaṁ alaṁkatamahāgehañ cā 'ti mahantaṁ yasaṁ dāpesi. So mahantaṁ yasaṁ labhitvā attano kammaṁ[5] pakāsetuṁ „na te[6] deva mayā yo vā so vā haṁso ānīto, ayaṁ pana navutihaṁsasatasahassānaṁ rājā dhataraṭṭho nāma, ayaṁ pana senāpati Su. nāmā" 'ti ā. Atha naṁ rājā „kathaṁ te samma ete gahitā" ti pucchi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

43. Disvā luddaṁ pasannattaṁ[7] Kāsirājā tadâbravī[8]:
yad' āyaṁ[9] samma Khemaka puṇṇā haṁsehi tiṭṭhati 131.

44. Kathaṁ ruciṁ majjhagataṁ pāsahattho upāgami,
okiṇṇaṁ ñātisaṁghehi nimajjhimaṁ[10] kathaṁ gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvaṁ somanassappattaṁ, yadāyan[11] ti vayassa[12] Khemaka yadi ayaṁ amhākaṁ pokkharaṇī navutihaṁsasahassehi puṇṇā tiṭṭhati, kathaṁ ruciṁ majjhagatan ti evaṁ sante tvaṁ tesaṁ rucīnaṁ piyadassanānaṁ haṁsānaṁ majjhagataṁ etaṁ[13] ñātisaṁghena okiṇṇaṁ, nimajjhiman ti n' eva majjhimaṁ n' eva[14] kaniṭṭhaṁ uttamaṁ haṁsarājānaṁ kathaṁ pāsahattho upāgami kathaṁ gaṇhīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato[15],
padam etassa anvesaṁ appamatto bhavassito[16]. 133.

46. Ath' assa padaṁ addakkhiṁ carato ādanesanaṁ[17],
tatthâhaṁ odahiṁ pāsaṁ, ev' etaṁ dijaṁ aggahin ti. 134.

[1] Cks -o. [2] so Bd; Cks kāmaṁ. [3] Bd piti-, Cks pisom-. [4] Bd -a. [5] Cks kāmaṁ. [6] Bd kho [7] Cks -antaṁ. [8] Bd tadabravi. [9] Bd yadyāyaṁ. [10] so all three MSS. for nimm-? [11] Cks yantvāyan, Bs yadvāyan? Bd yadyāyan. [12] Cks cayassa, Bds samma. [13] Bds evaṁ. [14] Cks omit neva. [15] Bds upāga-. [16] Bds ghaṭa-. [17] Bd adāṇesaraṁ.

Ta. ādānānîti ādānāni gocaragahaṇaṭṭhānānîti a., ayam eva vā pāṭho, upāsato[1] ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṁ akkantapadaṁ, bhavassito[2] ti cāṭipañjaranissito[3], athassā 'ti atha chaṭṭhe divase[4] ādanesanaṁ[5] carantassa padam addakkhiṁ, evetan ti evaṁ etaṁ, dijaṁ aggahin ti sabbaṁ gahitopāyaṁ ācikkhi.

Taṁ sutvā rājā „ayaṁ dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataraṭṭhass' evâgamanaṁ paṭivedesi, idāni pi 'etaṁ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇan" ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime[6] sakuṇā, atha eko ti bhāsasi,
cittan nu te vipariyatthaṁ[7] ādu kin nu jigiṁsasîti[8]. 135.

Ta. vipariyatthan[9] ti vipallatthaṁ, ādu kinnu jigiṁsasîti[10] udāhu kin nu cintesi, kiṁ itaraṁ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesîti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittaṁ vipallatthaṁ nâpi ahaṁ itaraṁ aññassa dātukāmo, api[11] kho pana mayā ohite pāse eko baddho" ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā[12] tapaneyyanibhā[13] subhā
uraṁ saṁhacca[14] tiṭṭhanti so me bandhaṁ[15] upāgami. 136.

49. Athâyaṁ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṁ
ariyaṁ bruvāno[16] aṭṭhāsi cajanto[17] mānusiṁ giran ti. 137.

Ta. lohitakā ti rattavaṇṇā, tālā ti rājiyo, uraṁsaṁhaccā[18] 'ti uraṁ āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvaṇṇasappaṭibhāgā tisso lohitakā rājiyo gīvaṁ parikkhipitvā uraṁ āhacca tiṭṭhanti so eko va mama[19] pāse bandhaṁ upagato[20] ti, bhassaro ti parisuddho pabhāsampanno, āturan ti gilānaṁ dukkhitaṁ aṭṭhāsîti.

„Dhataraṭṭhassa baddhabhāvāṁ ñatvā nivattitvā etaṁ samassāsetvā mamâgamanakāle paccuggamanaṁ katvā ākāse yeva mayā saddhiṁ madhurapaṭisanthāraṁ katvā manussabhāsāya dhataraṭṭhassa guṇe kathento aṭṭhāsi, mama hadayaṁ mudu-

[1] Cks upāhatoso, Bd upāgato. [2] Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. [3] Ck cādvi-, Bd cāti-. [4] Bd adds etassa. [5] Bd ādānesaraṁ, Cks -nesaṁ. [6] Cks me. [7] Bd -yattaṁ, Ck -yathaṁ, Cs -yataṁ. [8] Ck jihissiti, Cs chigiṁsa-, Bd jigisa-. [9] Cks -yatan. Bd -yattan. [10] Ck jihiṁ-, Cs chig-, Bd jigis-. [11] Bd api ca. [12] Cks kālaṁ. [13] Bds -nīyā. [14] Ck urasammā, Cs urasaṁvācca, Bd uraṁsaṁhañca, Bs urasaṁhañca. [15] Cks baddhaṁ. [16] Ck brumāno, Bd brahmano. [17] Bds vadanto. [18] Ck urasaṁbhaḍā, Cs urasaṁ-. [19] Cks maṁ. [20] Bd upā-.

kaṁ katvā puna etass' eva purato aṭṭhāsi, athâhaṁ deva, Su-assa subhāsitaṁ sutvā pasannacitto dhataraṭṭhaṁ vissajjesiṁ, iti dhataraṭṭhassa pāsato mokkho, ime haṁse ādāya mama idhāgamanañ ca Sumukhen' eva katan" ti evaṁ so Su-assa guṇaṁ kathesi. Taṁ sutvā rājā Su-assa dhammakathaṁ sotukāmo ahosi, luddaputtassa sakkāraṁ karantass' eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā[1] rañño dakkhiṇapasse nisīdi, tasmiṁ khaṇe rājā Su-am kathāpetukāmo g. ā.:

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṁhacca tiṭṭhasi
adu[2] me parisaṁ patto bhayā bhīto no bhāsasîti. 138.

Ta. saṁhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṁ atha kasmā idāni mukhaṁ pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci[3], bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṁ sutvā Sumukho abhītabhāvaṁ dassento ā:

51. Nâhaṁ Kāsipati bhīto ogayha parisan tava,
nâhaṁ bhayā na bhāsissaṁ vākyaṁ atthasmiṁ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyaṁ bhāsissāmîti vacanokāsaṁ olokento nisinno 'mhîti a.

Taṁ sutvā rājā kathaṁ vaḍḍhetukāmatāya paribhāsaṁ karonto ā.:

52. Na te abhisaraṁ passe na rathe nâpi[4] pattike
nâssa cammaṁ vā kīṭaṁ vā vammine ca dhanuggahe 140.
53. Na hiraññaṁ suvaṇṇaṁ vā nagaraṁ[5] vā sumāpitaṁ
otiṇṇaṁ[6] parikhaṁ duggaṁ daḷham aṭṭālakoṭṭhakaṁ
yattha paviṭṭho Sumukha bhāyitabbaṁ[7] na bhāyasîti[8]. 141.

Ta. abhisaran ti rakkhanatthāya[9] parivāretvā ṭhitaṁ āvudhahatthaṁ parisan te na passāmi, nāssā 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṁ, camman ti saraparittānacammaṁ[10], kīṭan ti kīṭakaṁ cāṭipālaṁ vuccati, cāṭikapālahatthâpi te santike[11] n' atthîti dīpeti, vammine ti vammasannaddhe, na hiraññan ti yaṁ nissāya na bhāyasi[12] taṁ hiraññam pi te na passāmi.

[1] Cks devī tividhā nāṭaka-. [2] Cks adā. [3] Bd adu ti kiñci. [4] Bd nā. [5] Cks Cks nabharaṁ. [6] so Cks; Bd okiṇṇaṁ. [7] Cks bhāsi-. [8] Cks bhāsa-. [9] Ck -ṇa-. [10] Cs -ṇa-. [11] Cks santi. [12] Cks bhāseyyāsīti.

Evaṁ raññā „kiṁ te abhāyanakāraṇan“ ti vutte taṁ kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṁ yāma antalikkhecarā mayaṁ. 142.
55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā[1],
bhāsem' atthavatiṁ vācaṁ sacce[2] c' assa patiṭṭhito. 143.
56. Kiñ ca tuyhaṁ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṁ n' atthi, kasmā yasmā aparena[3] tumhādisānaṁ amaggena maggaṁ[4] māpetvā yāma ākāsacārino mayan[5] ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, 'ten' eva kāraṇena amhākaṁ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, saccecassā 'ti sace[6] pana tvaṁ sacce patiṭṭhito assa atthavatiṁ kāraṇanissitaṁ vācaṁ bhāseyyāma, asaccassā 'ti vacīsaccarahitassa tava subhāsitaṁ muṇḍassa dantasucī[7] viya kiṁ karissati.

Taṁ sutvā rājā „kasmā maṁ musāvādī anariyo ti vadasi, kiṁ mayā katan“ ti āha. Atha naṁ Sumukho tena hi suṇâhîti vatvā ā.:

57. Taṁ[7] brāhmaṇānaṁ vācanā[8] imaṁ Khemiṁ[9] akārayi,
abhayañ ca tayā ghuṭṭhaṁ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharaṇiṁ vippasannodakaṁ suciṁ
pahūtaṁ câdanam[10] tattha ahiṁsā c'ettha pakkhinaṁ. 146.
59. Idaṁ sutvāna nigghosaṁ āgat' asmā[11] tav' antike,
te te baddh' asmā[12] pāsena, etaṁ[13] te bhāsitaṁ musā. 147
60. Musāvādaṁ purakkhatvā icchālobhañ ca pāpakaṁ
ubho sandhiṁ atikkamma asātaṁ upapajjatîti. 148.

Ta. tan ti tvaṁ, Khemin[14] ti evaṁnāmikaṁ pokkharaṇiṁ, ghuṭṭhan ti catūsu kaṇṇesu ṭhatvā ghosāpitaṁ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti[15] disāsu tayā abhayaṁ ghuṭṭhaṁ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṁ santikā, pahūtañcādanan[16] ti pahūtañ ca padumuppalasāliādikaṁ adanaṁ[17], idaṁ

[1] C^{k} atta-, B^{d} catta-. [2] C^{ks} sabbe. [3] B^{ds} apathena. [4] B^{ds} pathaṁ. [5] C^{ks} vayan. [6] C^{k} save, C^{s} sacce. [7] so all three MSS. [8] C^{ks} -naṁ. [9] B^{d} -aṁ [10] C^{k} modanaṁ, B^{d} khā-. [11] B^{d} -tamhā. [12] B^{d} bandhanasmā. [13] B^{d} ekan. [14] B^{ds} -an. [15] so C^{ks}; B^{ds} dasadhā disā taṁ taṁ. [16] C^{ks} -cādan-, B^{ds} -khādanan. [17] B^{ds} khādanaṁ.

sutvānā ti tesaṁ tava pokkharaṇiṁ ogahitvā āgatānaṁ santikā idaṁ abhayaṁ sutvā tava santike tava samīpe tayā kāritapokkharaṇiṁ āgat' amhā ti a., te te ti te mayaṁ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchālobhan ti icchāsaṁkhātaṁ pāpakaṁ lobham, ubho sandhin ti ubhayam devaloke ca manussaloke ca paṭisandhiṁ, imam eva pāpadhamme[1] purato katvā caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjatîti.

Evaṁ parisamajjhe yeva rājānaṁ lajjāpesi. Atha naṁ rājā „nâhaṁ Sumukha tumhe māretvā maṁsakhāditukāmo[2] gaṇhāpesiṁ, paṇḍitabhāvaṁ pana vo sutvā subhāsitaṁ sotukāmo gaṇhāpesin ti“ pakāsento ā.:

61. Nâparajjhāma[3] Sumukha, na pi lobhā vam aggahiṁ,
sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā[4]. 149.
62. Appev' atthavatiṁ vācaṁ vyākareyyuṁ[5] idhâgatā,
tathā taṁ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahîti. 150.

Ta. nāparajjhāmā[3] ti mārento avarajjhati[6] nāma mayaṁ na mārema, lobhāvamaggahin ti maṁsaṁ khāditukāmo hutvā lobhā vaṁ[7] tumhe na pi[8] aggahiṁ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha[9], atthacintakā ti paṭicchannānam atthānaṁ cintakā, atthavatin ti kāraṇanissitaṁ, tathā ti tena kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahîti ālapati, makāro sandhikaro, aggahîti dhammaṁ desessatîti[10] tumhe gaṇhi.

Taṁ sutvā Sumukho[11] „ayuttaṁ te kataṁ mahārājā“ 'ti vatvā ā.:

63. N' eva bhītā[12] Kāsipati upanītasmiṁ jīvite,
bhāsem' atthavatiṁ vācaṁ sampattā kālapariyāyaṁ[13]. 151.
64. Yo[14] migena migaṁ hanti pakkhiṁ vā pana pakkhinā
sutena vā sutaṁ kiṇe[15] ki anarıyataraṁ tato. 152.
65. Yo ca ariyarudaṁ bhāse anariyadhamm' avassito
ubho so dhaṁsate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
66. Na majjetha yasaṁ patto, na vyathe[16] pattasaṁsayaṁ,
vāyameth' eva kiccesu, saṁvare vivarāni ca. 154.

---

[1] so Cks; Bd imeva dhamme. [2] Cs Bd maṁsaṁ-. [3] Cks nāva-. [4] Bd tyattha-. [5] so Cks Bd byāhareyyuṁ. [6] so Cks; Bd avirajhati, Bs avirujjhati. [7] Cs -vā. Bs -va. [8] Bd nāhaṁ. [9] Bd sutā atthaṁ. [10] Bds desetuṁ. [11] Bds add subhāsitaṁ sotukāmena. [12] Bd bhū-. [13] read -paryayaṁ. [14] Cks ye. [15] Bd kilyā, Bs kiṇyā. [16] Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbhatikkantā[1] sampattā kālapariyāyan[2]
idha dhammaṁ caritvāna ev' ete tidivaṁ gatā. 155.

68. Idaṁ sutvā Kāsipati dhammam attani pālaya
dhataraṭṭhañ ca muñcāhi haṁsānaṁ pavaruttaman ti. 156.

Ta. upanītasmin ti maraṇasantikaṁ[3] upanīte, kālapariyāyan ti maraṇakālavāraṁ pattā samānā[4] bhāsissāma[5] na hi dhammakathikaṁ bandhitvā maraṇabhayena tajjetvā dhammaṁ suṇanti, ayuttan te kataṁ, migenā 'ti suṭṭhusikkhāpitena dīpakamigena, hantîti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā ca, sutenā 'ti khemaṁ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisadisena padumasarena, sutan ti paṇḍito cittakathîti eva sutaṁ dhammakathikaṁ, kiṇe[6] ti dhammaṁ sossāmîti[7] pāsabandhanena vā yo[8] kiṇeyya bādheyya, tato ti tesaṁ kiriyato uttariṁ aññaṁ anariyataraṁ nāma kim atthi, ariyarudan ti mukhena ariyavacanaṁ sundaravacanaṁ bhāsati, dhammavassito ti kammena[9] anariyadhammaṁ[10] avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā 'ti ubhayamhā, idha cevā 'ti idha upapanno[11] pi parattha upapanno[11] pi evarūpo dvīhi sugatilokehi dhaṁsitvā nirayam eva upapajjati, pattasaṁsayan ti jīvitasaṁsayapamāṇaṁ[12] pi dukkhaṁ patvā na kilameyya, saṁvare--cā 'ti attano chiddāni randhāni[13] saṁvareyya pidaheyya, vaddhā ti guṇavaddhā paṇḍitā, abbhatikkantā ti imaṁ manussalokaṁ[14] atikkantā, pariyāyan ti maraṇakālapariyāyapattā hutvā, evete ti evaṁ ete, idan ti idaṁ mayā vuttaṁ atthanissitaṁ vacanaṁ, dhamman ti paveṇidhammam[15] pi sucaritadhammam pi.

Taṁ sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakaṁ pajjaṁ[16] āsanañ ca mahārahaṁ
pañjarato pamokkhāmi dhataraṭṭhaṁ yasassinaṁ 157.

70. Tañ ca senāpatiṁ dhiraṁ nipuṇaṁ atthacintakaṁ
yo sukhe sukhito[17] rañño dukkhite hoti dukkhito. 158.

71. Etādiso[18] kho arahati[19] piṇḍam asnātu[20] bhattuno
yathâyaṁ Sumukho rañño pāṇasādhāraṇo sakhā ti. 159.

Ta. udakan ti pādadhovanaṁ, pajjan ti pādabbhañjanaṁ, sukhe ti sukhamhi sati.

Rañño vacanaṁ sutvā tesaṁ āsanāni haritvā ta. nisinnānaṁ gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbhañjayiṁsu.

---

[1] Cks abbhā-. [2] read -paryayaṁ. [3] Cks -kā. [4] Bds add na. [5] Cks -mi. [6] Bd kilyā, Bs kiṇyā. [7] Bds desessā-. [8] Cks so. [9] Cks kammanaṁ. [10] Bds -yaṁdhamma. [11] Cks uppa-. [12] Bds -sayamāpannam. [13] Bd dvārānāni. [14] Cks omit abbha--. [15] Bds -ṇiya-. [16] Bds majjaṁ. [17] Cks -tā. [18] Cks -ā. [19] Cks -anti. [20] Ck asanātu, Bd bhasmātu, Cs asmātu.

Satthā taṁ atthaṁ pakāsento āha:

72. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇaṁ aṭṭhapādaṁ manoramaṁ
maṭṭhaṁ[1] kāsikavatthinaṁ[2] dhataraṭṭho upāvisi. 160.

73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇaṁ veyyagghaparisibbitaṁ[3]
Sumukho ajja pāvekkhi dhataraṭṭhass' anantarā. 161.

74. Tesaṁ kañcanapattehi[4] puthū ādāya Kāsiyo
haṁsānaṁ abhihāreyyuṁ aggarañño pavāsitan ti. 162.

Ta. maṭṭhan ti karaṇapariniṭṭhitaṁ, kāsikavatthinan[5] ti kāsikavatthena atthaṭaṁ, kocchan ti majjhe saṁkhittavyagghacammaparisibbitaṁ[6] maṅgaladivase aggamahesiyā nisīdanapīṭhakaṁ, kañcanapattehîti suvaṇṇabhājanehi, puthū ti bahujanā, Kāsiyo ti Kāsiraṭṭhavāsino, abhihāreyyun ti upanāmesuṁ, aggarañño pavāsitan ti aṭṭhasatasuvaṇṇapātiṁ[7] pakkhittaṁ haṁsarañño paṇṇākāratthāya Kāsirañño pesitaṁ nānaggarasabhojanaṁ.

Evaṁ upanīte pana tasmiṁ Kāsirājā tesaṁ saṅgahatthaṁ sayaṁ suvaṇṇapātiṁ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje khāditvā madhurodakaṁ[8] piviṁsu, atha M. rañño abhihārañ ca pasādañ ca[9] disvā paṭisanthāraṁ akāsi.

Taṁ pakāsento Satthā āha:

75. Disvā abhihaṭaṁ aggaṁ Kāsirājena pesitaṁ
kusalo khattadhammānaṁ tato pucchi anantarā: 163.

76. Kaccin[10] nu bhoto kusalaṁ kacci[10] bhoto anāmayaṁ, (IV $\frac{427}{268}$ V $\frac{348}{18}$)
kacci raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusissati[11]. 164.

77. Kusalaṁ c' eva me haṁsa atho haṁsa anāmayaṁ,
atho raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusissati[12]. 165.

78. Kacci bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin nu te tav' atthesu nâvakaṁkhanti jīvitaṁ. 166.

79. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nâvakaṁkhanti jīvitaṁ. 167.

80. Kacci te sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.

81. Atho me sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama chandavāsānugā. 169.

[1] Cks maṭṭha, Bd paṭha, Bs matthaṁ. [2] Bd -vattinaṁ, Bs -vatthiṇṇaṁ Cks patthiṇṇaṁ for paṭṭinaṁ? [3] Bd -parisuppitaṁ, Cks -sibbitā. [4] Bd -mattehi. [5] Ck -pattinnan, Cs -patthiṇṇan, Bd vattinnan. [6] Ck -ta. [7] Bd -satapalasu-, Bs -vaṇṇapalapātiṁ. [8] Cks madhukaṁ. [9] Cks abhikārapasā. [10] Bd kiñci throughout. [11] Bd -sāsati, Bs -sāsasi. [12] Bds -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṁ anuppīḷaṁ[1] akutociupaddavaṁ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati[2]. 170.
83. Atho raṭṭhaṁ anuppīḷaṁ akutociupaddavaṁ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati[3]. 171.
84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṁ niraṁkatvā adhammam anuvattasi[4]. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evânuvattāmi[5], adhammo me niraṁkato. 173.
86. Kacci nânāgataṁ[6] dīghaṁ samavekkhasi khattiya,
kacci matto madanīye paralokaṁ[7] na santasi[8]. 174.
87. N' ahaṁ[9] anāgataṁ dīghaṁ samavekkhāmi pakkhima[10],
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṁ na santase[11]: 175.
88. Dānaṁ sīlaṁ pariccāgaṁ ajjavaṁ maddavaṁ tapaṁ
akkodhaṁ avihiṁsañ ca khantiñ ca avirodhanaṁ 176.
89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani,
tato me jāyate pīti somanassañ c' anappakaṁ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusaṁ giraṁ
bhāvadosam anaññāya asmāk' āyaṁ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusaṁ vācaṁ nicchāresi ayoniso
yān' asmāsu na vijjanti, na idaṁ[12] paññavatām ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṁ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitan ti āharāpetvā upanītam, khattadhammānan ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānam, tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā pucchi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīḷan[13] ti kacci raṭṭhavāsino yante ucchum viya na pīḷesîti pucchati, akutociupaddavan ti kutoci anupaddavaṁ, samenamanusissatîti[14] kacci tayā[15] raṭṭhaṁ dhammena samena anusāsīyati[16], santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisā, niraṁkatvā ti chaḍḍetvā, nānāgataṁ[17] dīghan ti anāgataṁ attano jīvitapavattiṁ kacci dīghan ti na samavekkhasi āyusaṁkhārānaṁ parittabhāvaṁ jānāsîti pucchati, madanīye ti madāvahe[18] rūpādiārammaṇe, na santasîti[19] na bhāyasi[20], i. v. h.: kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto[21] appamatto hutvā dānādīnaṁ kusalānaṁ katattā paralokaṁ na bhāyasîti, dasasū 'ti dasasu rājadhammesu dānādīsu dasavatthukācetanādānaṁ pañcasīladasasīlādisīlaṁ deyya-

[1] Bd anupi-. [2] Bd -sāsati. [3] Bds -sāsāmi. [4] Bds -ti. [5] Cks mevā-, Bds dhammenevamanu- [6] Bd nunā. [7] Bds -ke. [8] so all three MSS. [9] Ck nāgam, Bd aham. [10] Bds -mā. [11] Bds santasi, Ck naccintase. [12] Bd yidam. [13] all three MSS. anupī-. [14] Bd -sasatīti. [15] Bds tava. [16] Bd -sāsasi. [17] Cks nāgatam, Bds anāgatam. [18] Bds madāra-. [19] Cks -taseti. [20] so all three MSS. [21] Bd omits am-.

dhammaṁ cāgo pariccāgo ujubhāvo ajjavaṁ mudubhāvo maddavaṁ uposathakammaṁ tapo mettāpubbabhāgo akkodho[1] karuṇāpubbabhāgo avihiṁsā adhivāsanā khanti avirodho avirodhanaṁ, acintetvā ti mama imaṁ guṇasampattiṁ[2] acintetvā, bhāvadosan ti cittadosaṁ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākam pi cittadoso nāma n' atthi, yam esa jāneyya taṁ ajānitvā pharusaṁ kakkhalaṁ giraṁ vissajjesi, ayoniso ti anupāyena, yānasmāsū 'ti yāni vajjāni amhesu na santi[3] tāni vadati, na idan ti tasmâssa[4] idaṁ vacanaṁ paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va[5] rājā apasādito, so me[6] kuddho, khamāpessāmi nan" ti cintetvā ā.:

92. Atthi me taṁ atisāraṁ vegena manujādhipa
dhataraṭṭhe ca baddhasmiṁ dukkham me vipulaṁ ahu. 180.

93. Tvam pitā viya[7] puttānaṁ bhūtānaṁ dharaṇī-r-iva[8]
asmākaṁ adhipannānaṁ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāran ti pakkhalitaṁ[9], vegenā 'ti ahaṁ etaṁ kathaṁ kathento vegena sahasā kathesiṁ, dukkhan ti cetasikadukkhaṁ mama vipulaṁ ahosi, tasmā kodhavasena yaṁ[10] mayā vuttaṁ tam me khama[11] mahārājā 'ti, puttānan ti tvaṁ ambākaṁ puttānaṁ pitā viya, dharaṇīrivā 'ti pāṇabhūtānaṁ paṭhavi viya ca tvaṁ ambākaṁ avassayo, adhipannānan ti dosena aparādhena ajjhotthaṭānaṁ, khamassū 'ti idaṁ so āsanā oruyha pakkhehi añjaliṁ katvā ā.

Atha naṁ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe[12] nisīdāpetvā accayena[13] desanaṁ patigaṇhanto ā.:

94. Etan te anumodāma yaṁ bhāvaṁ na nigūhasi,
khilaṁ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāmā 'ti etaṁ te dosam khamāma, yan ti yasmā tvaṁ attano cittaṁ paṭicchannabhāvaṁ na gūhasi, khilan ti cittakhāṇukaṁ.

Idaṁ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa ca ujubhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo" ti ubhinnam pi tesaṁ attano rajjasiriṁ niyyādento ā.:

95. Yaṁ kiñci ratanaṁ atthi Kāsirājanivesane
rajataṁ jātarūpañ ca muttā veḷuriyā bahū 183.

---

[1] Bds akodho, Cks adhikkodho. [2] Cks guṇaṁ-. [3] Bd vijjanti. [4] Bd tasmā mama. [5] Cks himayā. [6] Ck semeke, Cs seme. [7] Cks va. [8] Bd -ṇiviya. [9] Bd adds kathaṁ. [10] Cks taṁ. [11] Bd khamatha, Cks tasmā khama. [12] Ck puttapiṭhe. Cs puṇṇapīṭhe. [13] Bds -ya.

96. Maṇayo[1] saṁkhamuttañ ca vatthakaṁ[2] haricandanaṁ
ajinaṁ[3] dantabhaṇḍañ ca lohaṁ kāḷāyasaṁ[4] bahuṁ[5],
etaṁ dadāmi vo vittaṁ, issaraṁ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthîti nidahitaṁ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo[5] ti maṇibhaṇḍakāni, saṁkhamuttañcā 'ti dakkhiṇavaṭṭasaṁkharatanañ[6] ca āmalavaṭṭamuttararatanañ[7] ca, vatthakan[8] ti sukhumakāsiyavatthāni, ajinan ti ajinamigacammaṁ, lohaṁ kāḷāyasan[9] ti tambalohañ ca kāḷalohañ ca, issaran ti kañcanamālena setacchattena saddhiṁ dvādasayojanike Bārāṇasinagare rajjaṁ.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r. paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṁ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṁ[10] tvaṁ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanuññātā tayā anumatā mayaṁ,
taṁ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindamā[11] 'ti. 186.

Ta. dhammesū 'ti kusalakammapathadhammesu, ācariyo ti tvaṁ amhehi vyattataro tasmā no[12] ācariyo hohi, api ca dasannaṁ rājadhammānaṁ akathitattā[13] Sumukhassa dosaṁ dassetvā accayapaṭiggahaṇassa[14] katattâpi tvaṁ amhākaṁ ācariyo va[15], tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena[16] ācariyo bhavā 'ti a., passemarindamā[11] 'ti passemu Arindama.

So tesaṁ saṁgamanaṁ anujāni. B-ttassâpi dh. kathentass' eva aruṇaṁ uṭṭhahi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattiṁ cintayitvā mantayitvā yathātathaṁ
Kāsirājā anuññāsi haṁsānaṁ pavaruttaman[17] ti g. ā. 187.

Ta. yathātathan ti yaṁ kiñci atthaṁ[18] tehi saddhiṁ cintetabbañ ca mantetabbañ ca sabbaṁ taṁ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsîti gacchathā 'ti anuññāsi.

Evaṁ tena anuññāto B. rājānaṁ „appamatto dhammena r. kārehîti" vatvā[19] pañcasu sīlesu patiṭṭhāpesi. Rājâpi tesaṁ

[1] Bd iyo [2] Cks -ikaṁ [3] Ck apitaṁ, Bd ajinnaṁ [4] Cks kāḷaṁ-, Bd kāḷa-. [4] Ck Bd -u. [5] Bd -iyo. [6] Bd dakkhiṇāvattaṁ-. [7] Bd āmalakavattaṁ-. [8] Cks -iyan Bd ikan. [9] Ck kāla-, Bd kālāyan. [10] Bd vu-. [11] Bds -murind-. [12] Cks samāno tattha in the place of tasmā no. [13] Cks -mmākathi-. [14] Cks parigg-, Cs periggaṇhassa, Bd paṭiggahaṇassa. [15] Cks ca. [16] Cks -patena, Bd ācariyasi-. [17] Cks -mo. [18] Cks atthi. [19] Bd ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ[1] ca upanetvā[2] niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-aṁ suvaṇṇacaṅgoṭakena sayaṁ ukkhipi[3], Khemā devī Sumukhaṁ ukkhipi, atha ne sīhapañjaraṁ ugghāṭāpetvā suriyuggamanavelāya „gacchatha sāmino“ ti vissajjesuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
pekkhato Kāsirājassa bhavanā te[4] vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsaṁ pakkhandiṁsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā[5] uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā cintayi mahārāja, appamatto amhākaṁ ovāde vatteyyāsîti“ rājānaṁ samassāsetvā Sumukhaṁ ādāya Cittakūṭam eva gato, tāni pi kho navutihaṁsasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā pabbatatale nisinnāni[6] te āgacchante disvā paccuggantvā parivāresuṁ, te ñātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṁ pavisiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

101. Te āroge anuppatte disvāna parame dije
keke ti-m-akaruṁ[7] haṁsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
102. Te patītā pamuttena bhattunā bhattugāravā
samantā parikariṁsu[8] aṇḍajā laddhapaccayā. 190.

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddaṁ nicchāresuṁ, keke ti attano sabhāvena keke ti saddam akaṁsu, bhattugāravā parikariṁsū 'ti bhattuno pamuttabhāvena gantvā attānaṁ (bhattāraṁ?)samantā parivārayiṁsu, laddhapaccayā ti laddhapatiṭṭhā

Evaṁ parivāretvā ca pana te haṁsā „kathaṁ mutto si mahārājā“ 'ti pucchiṁsu. M. Sumukhaṁ nissāya muttabhāvaṁ Saṁyamarājaputtehi katakammañ ca kathesi, taṁ sutvā tuṭṭhā haṁsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca sukhitā niddukkhā naciraṁ jīvantū“ 'ti āhaṁsu.

[1] Cks madhudakañ. [2] Bs -nāmetvā. [3] Bd ukkhipetvā. [4] Bds bhavanato. Bd -kato. [6] Bd -nnā, Bs nipannā. [7] Ck -ti samakaruṁ. [8] Cks -kīresuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha[1]:

108. Evaṁ mittavataṁ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṁsā yathā[2] dhataraṭṭhā ñātisaṁgham upāgamun ti. 191.

Taṁ Cullahaṁsajātake vitthāritam[3] eva.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho Anando, dhataraṭṭho aham evā" 'ti. Mahāhaṁsajātakaṁ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame[4] ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ dānajjhāsayam bhikkhuṁ ā. k. So kira Sāvatthiyaṁ eko kulaputto Satthu dhammakathaṁ sutvā pasannacitto pabbajitvā sīlesu paripūrakārī[5] dhutaṅgaguṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhattuṁ Buddhadhammasaṁghupaṭṭhāne appamatto ācārasampanno dānajjhāsayo ahosi, sārāṇīyadhammapūrako attanā laddhaṁ paṭiggāhakesu vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa[6] so dānajjhāsayo dānābhiratabhāvo bhikkhusaṁghe pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṁ dh. k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānajjhāsayo dānābhirato attanā laddhaṁ pasatamattaṁ[7] pānīyam pi lobhaṁ chinditvā sabrahmacārīnaṁ deti, Bodhisattass' ev' assa ajjhāsayo" ti. S. taṁ kathaṁ dibbāya sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti p. „i. n." ti v. „ayaṁ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha taṁ ahaṁ dametvā nibbisevanam katvā dānaphalaṁ vaṇṇetvā dāne patiṭṭhāpesiṁ, so pasatamattaṁ udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmîti' mama santike varaṁ aggahesi, tassa phalena dānajjhāsayo dānābhirato" ti vatvā[8] a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahosi asītikoṭivibhavo. Ath' assa rājā seṭṭhiṭṭhānaṁ adāsi. So rājapūjito nagarajanapadapūjito hutvā ekadivasaṁ attano sampattiṁ oloketvā cintesi: „ayaṁ yaso mayā atītabhaven' eva[9] niddāyantena kāyaduccaritādīni karontena[10] (add: na) laddho sucaritāni pana

[1] tattha parame - - - - - āha wanting in Cks. [2] Bds add pi. [3] Bds vuttattham. [4] so Cks; Bd neva ṇiṇami ɔ: neva kiṇāmi, Bs na guttame girivare. [5] Bd paripūri-, Cks pāripūra-. [6] Bd tasmā [7] Bd pasaṭa-. [8] Bds add tuṇhi ahosi tehi yācito. [9] Ck atibhāveneva, Bd atitaveneva. [10] Cks -to na.

pūretvā laddho[1], anāgate pi mayā mama patiṭṭhaṁ kātuṁ vaṭṭatîti" so rañño santikaṁ gantvā „deva mama ghare asītikoṭidhanaṁ atthi, taṁ ganhā" 'ti vatvā „na mayhaṁ tava dhanena attho, bahum me dhanaṁ, tato[2] pi yad icchasi gaṇhā" 'ti vutte „kin nu deva mama dhanaṁ dānaṁ[3] dātuṁ labhāmîti" ā. Atha raññā „yathāruciṁ karohîti" vutte catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dānasālā[4] kāretvā devasikaṁ chasatasahassapariccāgaṁ karonto mahādānaṁ pavattesi. So yāvajīvaṁ dānaṁ datvā „imaṁ mama dānavaṁsaṁ mā ucchinditthā[5]" 'ti putte anusāsitvā[6] jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva dānaṁ datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā[7] tassa putto Mātali hutvā[7] tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi[8] Maccharikosiyo nāma ahosi asītikoṭivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā bālā ahesuṁ, dukkhena sambhataṁ dhanaṁ chaḍḍesuṁ, ahaṁ pana dhanaṁ rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmîti" cintetvā dānasālaṁ viddhaṁsetvā agginā jhāpetvā thaddhamaccharī ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā paggayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahānaṁ vaṁsaṁ nāsayi, dānaṁ dehîti" mahāsaddena parideviṁsu. Taṁ sutvā mahājano „Maccharikosiyena attano vaṁso[9] ucchinno" ti naṁ garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṁ[10] ṭhānaṁ nivāretuṁ ārakkhaṁ ṭhapesi, te nippaccayā hutvā puna tassa gehadvāraṁ na olokesuṁ, so tato paṭṭhāya dhanam eva saṁgharati[11], n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnaṁ deti, kañjikadutiyaṁ[12] sakuṇḍakabhattaṁ bhuñjati, mūlaphalamattatantāni[13] thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattaṁ matthake kāretvā jaragoṇāyuttajajjararathakena[14] yāṭi, iti tassa asappurisassa

[1] Cks -ā. [2] Bd ito. [3] Bd omits dā-. [4] Bd -āyo. [5] Bd -dathā. [6] Cks -sāritvā. [7] Bd adds nibbatti. [8] Bds laddho seṭhiṭhānaṁ in the place of seṭṭhi. [9] Cks -e, Bd dānavaṁso. [10] Bds add āgatānaṁ. [11] Bd saṁhari. [12] Bd kiñciyaṁ bilañgadutiyaṁ. [13] so Cks; Bd dhūlakapamatta-. [14] Bd jaraggena yuttena jajjara-.

tattakaṁ dhanaṁ sunakhena laddhanāḷikeraṁ viya ahosi. So ekadivasaṁ rājupaṭṭhānaṁ gacchanto „anuseṭṭhiṁ ādāya gamissāmîti“ tassa gehaṁ agamāsi, tasmiñ ca khaṇe anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacuṇṇehi saṁkhataṁ pāyāsaṁ bhuñjamāno nisinno ahosi[1], so Macchariyakosiyaṁ disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmiṁ pallaṁke nisīda[2] pāyāsaṁ bhuñjissāmā“ 'ti[3] ā. So[4] tassa pāyāsaṁ disvā va mukhe kheḷo uppajji, bhuñjitukāmo ahosi, evaṁ pana cintesi: „sac' āhaṁ bhuñjissāmi seṭṭhino[5] mama gehaṁ āgatakāle paṭisakkāro kātabbo bhavissati. evaṁ me dhanaṁ nassissati, na bhuñjissāmîti“ ā., atha[6] punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṁ, suhito smîti“ na icchi, anuseṭṭhimhi[7] bhuñjante pana[8] olokento mukhe sañjāyamānena[9] kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhiṁ rājanivesanaṁ gantvā[10] puna[12] attano gehaṁ anuppatto pāyāsataṇhāya pīḷiyamāno cintesi: „sac' āhaṁ 'pāyāsaṁ bhuñjitukāmo 'mhîti' vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmîti“ so rattindivaṁ pāyāsam eva cintento vītināmetvâpi dhananāsanabhayena kassaci akathetvā va pipāsaṁ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetuṁ asakkonto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṁ sante pi dhananāsabhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyaṁ[12] upagūhitvā nipajji. Atha naṁ bhariyā upasaṁkamitvā[13] hatthena piṭṭhiṁ parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav' eva sarīre aphāsukaṁ karohi“. „Mama aphāsukaṁ n' atthîti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu[14] puttehi avamāno kato, atha vâpi kāci tanhā uppanā“ ti. „Āma[15] tanhā[16] uppannā“ ti, „kathehi sāmi[17], sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmîti.“ Evam

---

[1] Bd hoti. [2] Cks -di. [3] Bd -mīti. [4] Cks omit so. [5] Bds anuse-. [6] Bd adds naṁ. [7] Cks omit an-. [8] Bd puna. [9] Bd sajja-. [10] Bd adds rājanaṁ rājanivesanato otaritvā. [11] Bds omit puna. [12] Bd sayanaṁ. [13] Bds -gantvā. [14] Bds a- [15] Bd kāma. [16] Bd add me. [17] Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetuṁ na ussahi, tāya pana punappuna pīḷiyamāno kathesi: „bhadde ahaṁ ekadivasaṁ anuseṭṭhiṁ sappimadhusakkharacuṇṇehi saṁkhataṁ pāyāsaṁ bhuñjantaṁ disvā tato paṭṭhāya tādisaṁ pāyāsaṁ bhuñjitukāmo jāto“ ti. „Asappurisa, kiṁ tvaṁ duggato, sakala-Bārāṇasivāsīnaṁ pahonakaṁ pāyāsaṁ pacissāmîti.“ Ath' assa sīse daṇḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhitvā „jānām' ahaṁ tava mahaddhanabhāvaṁ, sace te kulagharā ābhataṁ[1] atthi pāyāsaṁ pacitvā nāgarānaṁ dehîti“ ā. „Tena hi ekavīthivāsīnaṁ pahonakaṁ katvā pacāmîti“. „Kin te tehi[2], attano santakaṁ khādantū“ 'ti. „Tena hi ito c' ito ca sattagharavāsīnaṁ[3] pahonakaṁ katvā[4]“ ti. „Kin te tehîti[5]. „Tena hi imasmiṁ gehe parijanassā“ 'ti. „Kin te tenā[6]“ 'ti. „Tena hi bandhujanass' eva[7] pacāmîti“. „Kin te etenā“ 'ti. „Tena hi tuyhañ ca mayhañ ca pacāmi sāmîti“. „Kâsi tvaṁ, tuyhaṁ na vaṭṭatîti“. „Ekakass' eva[8] te pacāmi sāmîti[9]“. „Mayhañ ca mā paci, gehe[10] pacante bahū paccāsiṁsanti, mayhaṁ pana patthaṁ[11] taṇḍulānañ ca catubhāgaṁ khīrassa accharaṁ sakkharāya karaṇḍakaṁ[12] madhussa ekañ ca pacanabhājanaṁ[13] dehi, araññaṁ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmîti“. Sā tathā akāsi. So taṁ sabbaṁ ceṭakena[14] gāhāpetvā gaccha[15] „asukaṭṭhāne tiṭṭhā“ 'ti[16] taṁ purato pesetvā ekako va oguṇṭhikaṁ katvā aññātakavesena[17] tattha gantvā nadītīre ekasmiṁ gacchamūle uddhanaṁ kāretvā dārudakaṁ āharāpetvā „tvaṁ gantvā ekasmiṁ[18] magge ṭhatvā kañcid[19] eva disvā mama saññaṁ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsîti“ taṁ pesetvā aggiṁ katvā pāyāsaṁ paci. Tasmiṁ khaṇe Sakko devarājā dasasahassayojanaṁ alaṁkatadevanagaraṁ[20] saṭṭhi-

[1] C^k B^d āha-. [2] B^d kinte etehi. [3] C^{ks} sattasatta-. [4] B^d adds pacāmi. [5] B^d ete-. [6] B^d et-. [7] B^{ds} add pahonakaṁ katvā. [8] B^d tena hi ekasseva pahonakaṁ katvā. [9] B^d adds vutte. [10] B^d adds pana. [11] B^d piṭhaṁ. [12] B^{ds} add sappissa karaṇḍikaṁ. [13] C^{ks} panabhā-. [14] C^{ks} -ke. [15] C^{ks} omit gaccha. [16] B^d -naṁ tiṭṭhāhiti. [17] C^{ks} aññatara-. [18] so all three MSS for etasmiṁ? [19] B^d ki-. [20] C^{ks} -taṁdeva-.

yojanaṁ Suvaṇṇavīthiṁ[1] yojanasahassussitaṁ[2] Vejayantaṁ pañcayojanasatikaṁ Sudhammaṁ[3] saṭṭhiyojanaṁ Paṇḍukambalasilāsanaṁ pañcayojanāvaṭṭaṁ[4] Kañcanamālasetacchattaṁ aḍḍhateyyakoṭisaṁkhādevaccharāalaṁkatapaṭiyattaṁ[5] attabhāvan ti imaṁ attano siriṁ oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṁ yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṁ seṭṭhibhūtena pavattitadānaṁ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṁ nibbattā“ ti olokento[6] „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa putto Suriyo“ ti[7] sabbesaṁ nibbattiṁ disvā „Pañcasikhassa putto kīdiso“ ti olokento attano vaṁsassa ucchinnabhāvaṁ passi, ath' assa etad ahosi: „ayaṁ asappuriso maccharī hutvā n' ev' attanā paribhuñjati na paresaṁ deti, mama tena vaṁso ucchinno, kālaṁ katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā mama vaṁsaṁ patiṭṭhāpetvā etassa imasmiṁ devanagare nibbattanākāraṁ karissāmîti“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha manussapathaṁ gacchissāma[8], Maccharikosikena[9] amhākaṁ vaṁso ucchinno: dānasālā jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na paresaṁ deti, idāni pana pāyāsaṁ paribhuñjitukāmo[10] hutvā ghare paccante aññassâpi pāyāso[11] dātabbo bhavissatîti araññaṁ pavisitvā ekako va pacati, etaṁ dametvā dānaphalaṁ jānāpetvā āgamissāma, api[12] kho pana amhehi sabbehi[13] ekato yāciyamāno tatth' eva mareyya[14], mama paṭhamaṁ gantvā pāyāsaṁ yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā yāceyyāthā“ 'ti vatvā sayaṁ tāva brāhmaṇavesena[15] taṁ upasaṁkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha naṁ Maccharikosiyo „kiṁ ummatto si[16], Bā-maggaṁ pi na jānāsi, kiṁ[17] ito esi etto yāhîti“ ā. Sakko tassa vacanaṁ[18] asuṇanto viya „kiṁ kathesîti“ taṁ upagacchat' eva. So pi

[1] C^k -vitiṁ, C^s -vīthī, B^d vittiṇṇaṁ. [2] B^d -ssubbedhaṁ. [3] B^d -asabhaṁ. [4] B^d -ttaṁ. [5] B^d -khātā-. [6] B^d -etvā. [7] B^d adds tassa putto mātali tassa putto pañcasikho ti. [8] B^d gami-. [9] B^d -yena. [10] B^d omits pari. [11] C^{ks} omit pāyāso. [12] B^d api ca. [13] C^k savehi, B^d omits sabbehi. [14] so C^{ks}; B^d pareyya, read: vāreyya? [15] B^{ds} -vaṇṇena. [16] C^{ks} ti. B^d omits si. [17] B^d ti. [18] B^d adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṁ ito esi parato yāhîti“ viravi. Atha naṁ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanaṭṭhānena[1] bhavitabbaṁ[2], aham pi brāhmaṇānaṁ bhojanakāle thokaṁ labhissāmi[3], kiṁ mam nicchubhasîti[4]“ vatvā „n' atth' ettha brāhmaṇanimantanaṁ, parato[5] yāhîti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi, tava bhojanakāle thokaṁ labhissāmîti“ ā. Atha naṁ so „ahaṁ te ekasittham[6] pi na dassāmi, thokaṁ idaṁ[7] mama yāpanamattam eva, mayâpi c' etaṁ[8] yācitvā va laddhakaṁ[9], tvaṁ aññato[10] tavâhāraṁ pariyesā“ 'ti[11] bhariyaṁ[12] yācitvā laddhabhāvaṁ sandhāy' evaṁ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
na câpi me sannicayo ca atthi,
sukiccharūpaṁ vat' idaṁ parittaṁ,
patthodano nâlam ayaṁ duvindan[13] ti g. ā. 192.

Taṁ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṁ silokam kathessāmi[14], suṇāhîti“ vatvā „na me tava silokena attho“ ti tassa[15] vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṁ dajjā anumajjhato majjhakaṁ,
bahumhā bahukaṁ dajjā, adānaṁ na upapajjati. 193.

3. Taṁ taṁ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca[16]
ariyaṁ[17] maggaṁ samāruha[18],
n' ekāsī[19] labhate sukhan ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjh|akan ti appakam pi majjhe chetvā dve koṭṭhāse karitvā ekakoṭṭhāsaṁ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṁ na - - ti appaṁ vā bahuṁ vā dinnaṁ hotu[20], adānaṁ nāma na hoti, tam pi dānaṁ eva mahapphalam evā 'ti.

[1] Bd -ṇānaṁ-. [2] Bd -anti. [3] Bd -miti. [4] Bd niccharāyasîti. [5] Bd pū-. [6] Bd -siṭhaṁ. [7] Bd imaṁ. [8] Bds mayāpacitaṁ. [9] so Cks; Bd va me laddhaṁ kiṁ. [10] Bd aññaṁ. [11] Bd adds vatvā. [12] Cks yā. [13] so Bd for duvinnan? Cks vidunnaṁ. [14] Bd adds taṁ. [15] Cks omit tassa. [16] Bd tha. [17] Ck -yā, Cs -ya. [18] Bds -yha. [19] Cks -si, Bd nekālapī. [20] Bds hoti.

So tassa vacanaṁ sutvā „manāpaṇ te brāhmaṇa kathitaṁ, pāyāse pakke thokaṁ labhissasi, nisīdā“ 'ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmiṁ nisinne Cando ten' eva nayena[1] upasaṁkamitvā tath' eva kathaṁ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutaṁ hoti moghañ câpi samīhitaṁ
atithismiṁ yo nisinnasmiṁ[2] eko bhuñjati bhojanaṁ. 195.
5. Taṁ taṁ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca[3],
ariyamaggaṁ samārūha[4],
n' ekāsī[5] labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitan ti dhanuppādanaviriyaṁ.

So tassa vacanaṁ sutvā[6] kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṁ labhissasîti“ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṁkamitvā tath' eva kathaṁ pavattetvā[7] tassa[8] vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṁ tassa hutaṁ hoti saccañ câpi samīhitaṁ
atithismiṁ yo nisinnasmiṁ
n' eko bhuñjati bhojanaṁ. 197.
7. Taṁ taṁ vadāmi etc. gāthadvayam[9] āha. 198.

Tassa pi vacanaṁ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṁ labhissasîti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṁ Mātali ten' eva nayen' upasaṁkamitvā tath' eva kathaṁ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasañ ca yo juhati[10] bahukāya Gayāya ca
Doṇe Timbarutitthasmiṁ sīghasote mahāvahe 199.
9–10. Atra c' assa hutaṁ hoti atra c' assa samīhitaṁ
atithismiṁ yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsaṁ attho: yo puriso nāgayakkhādīnaṁ baliṁ[11] karomîti samuddaloṇipokkharaṇiādisu[12] yaṁ kiñci saraṁ upagantvā juhati[13] tattha balikammaṁ

[1] Bd niyāmena. [2] Cks -amhi [3] Bd tha. [4] Bds -rūyha. [5] Cks -si, Bs -pi. [6] Bds add tatheva kathaṁ pavattetvā. [7] Cks kathetvā. [8] Cks omit tassa. [9] Bd gātham. [10] Bds add poso. [11] Bd phalikammaṁ. [12] Bd -ṇādisu. [13] Bd -tīti.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya[1] pokkharaniyā Doṇanāmake ca Timbarūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vārivahe[2], atra cassā 'ti yadi atrâpi etesu[3] sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samīhitañ ca hoti saphalaṁ sukhudrayaṁ[4] sampajjati, atithismiṁ yo nisinnasmiṁ n'eko bhuñjati bhojanaṁettha vattabbam eva n' atthi, tena taṁ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayañ ca bhuñja ariyānaṁ dānābhiratānaṁ Buddhādīnaṁ maggaṁ abhirūha na hi[5] ekāsîti[6] eko va bhuñjamāno sukhan nāma[7] labhatîti[8]

So tassâpi[9] vacanaṁ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo[10] viya kicchena[11] „tena hi nisīda, thokaṁ labhissasîti" ā. Mātali gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva nayena upasaṁkamitvā tath' eva kathaṁ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

11–12. Balisaṁ hi so niggilati[12] dīghasuttaṁ sabandhanaṁ
atithismiṁ yo nisinnasmiṁ eko[13] - - sukhan ti 202-3.

gāthadvayam āha.

Maccharikosiyo taṁ sutvā dukkhayogena nitthunanto „tena hi nisīda, thokaṁ labhissasîti" ā. Pañcasikho gantvā Mātalissa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu nisinnamattesv-eva[14] pāyāso pacci[15]. Atha naṁ Kosiyo uddhanā otāretvā „tumhākaṁ pattāni āharathā" 'ti ā. Te yathānisinnā[16] va hatthe[17] pasāretvā Himavantato māluvapattāni āhariṁsu. Kosiyo tāni disvā „tumhākaṁ etesu pattesu dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṁ pattāni āharathā" 'ti. Te tāni āhariṁsu, ekekapattaṁ yodhaphalakappamāṇaṁ[18] ahosi. So sabbesam dabbiyā pāyāsaṁ adāsi, sabbantimassa dānakāle pi ukkhaliyā ūnaṁ[19] na paññāyi[20]. Pañcannam pi datvā sayaṁ ukkhaliṁ gahetvā nisīdi. Tasmiṁ khaṇe Pañcasikho uṭṭhāya attabhāvaṁ jahitvā sunakho hutvā tesaṁ purato passāvaṁ karonto āgamāsi[21], brāhmaṇā attano pāyāsaṁ pattena pidahiṁsu, Kosiyassa hatthapiṭṭhe passāvabindu[22] pati, brāh-

[1] Bd gatāya. [2] Cks najīvahe, Bs vārasahe [3] Bd ekesu. [4] Bd sukhindriyaṁ. [5] Bd -rūhanti. [6] Bd ekāpīti, Cks ekāsi. [7] Bds add na. [8] Cks -sīti. [9] Bds tassa. [10] Cs ottharo, Bd ottako. [11] Bds add kasirena. [12] Cks yo, Bds nigi-. [13] Cks neko. [14] Cks -tteyeva. [15] Bd paci. [16] Cks tathā-. [17] Bds -aṁ. [18] Bd yāvapha-. [19] Bds talaṁ. [20] Bd paññāpiyi, Cks paññāsi-. [21] Ck ag-. [22] Cks -uṁ.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṁ gahetvā pāyāsaṁ abbhukkiritvā bhuñjamānā viya ahesuṁ. Kosiyo „mayhaṁ pi udakaṁ detha, hatthaṁ dhovitvā bhuñjissāmîti“ ā. „Tava udakaṁ āharitvā hatthaṁ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṁ pāyāso dinno, mayhaṁ thokaṁ udakaṁ dethā“ 'ti. „Mayaṁ piṇḍapatipiṇḍakammaṁ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṁ ukkhaliṁ oloketha, hatthaṁ dhovitvā āgamissāmîti“ nadiṁ otari. Tasmiṁ khaṇe sunakho ukkhaliṁ passāvena[1] pūresi, so taṁ passāvaṁ karontaṁ disvā mahantaṁ daṇḍam ādāya tajjento āgacchi, so assājāniyamatto hutvā taṁ anubandhanto[2] nānāvaṇṇo ahosi, kāḷo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco pi, evaṁ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṁ anubandhi, so maraṇabhayabhīto brāhmaṇe upasaṁkami, te pi uppatitvā ākāse ṭhitā. So tesaṁ tam iddhiṁ disvā:

13. Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime,
ayaṁ ca vo sunakho kissa hetu
uccāvacaṁ vaṇṇanibhaṁ vikubbati,
akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.

Taṁ sutvā Sakko devarājā:

14. Cando ca Suriyo ca ubho idhâgatā,
ayaṁ pana Mātali devasārathi,
Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
eso ca kho[3] Pañcasikho ti vuccatîti g. vatvā 205.

tassa yasaṁ vaṇṇento:

15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
suttam etaṁ pabodhenti, paṭibuddho ca[4] nandatîti g. ā. 206.

So tassa vacanaṁ sutvā[5] „evarūpaṁ dibbasampattiṁ kinti katvā labhantîti“ pucchi[6]. „Adānasīlā tāva pāpadhammā maccharino devalokaṁ na gacchanti, niraye nibbattantîti“ dassento:

[1] Bd vassa. [2] Ck ambandhato. [3] Cks so. [4] Cks va. [5] Bds add sakka. [6] Bd adds sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṁ
idh' eva[1] nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā nirayaṁ vajantîti 207.

imaṁ gāthaṁ vatvā dhamme ṭhitānaṁ devalokapaṭilābhaṁ dassetuṁ:

17. Ye kic' ime suggatim āsasānā[2]
dhamme ṭhitā saṁyame saṁvibhāge
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā sugatiṁ vajantîti g. ā. 208.

Ta. āsasānā[3] ti āsiṁsantā, ye keci sugatiṁ āsiṁsanti sabbe te saṁyamasaṁkhāte dasasīladhamme saṁvibhāgasaṁkhāte dānadhamme ca ṭhitā hutvā idha sarīrasaṁkhātaṁ dehaṁ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedā sugatiṁ vajantîti a.

Evaṁ vatvā ca „Kosiya, no mayaṁ tava santike pāyāsatthāya āgatā, kāruññena pana taṁ anukampamānā āgat' amhā" 'ti tassa pakāsetuṁ:

18. Tvaṁ no si[4] ñātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako[5] pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhâgat' amhā
mā pāpadhammo nirayaṁ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṁ mā pāpadhammo ti ayaṁ amhākaṁ ñāti pāpadhammo mā nirayaṁ agamā ti etadatthaṁ āgāt' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṁ nirayā uddharitvā sagge patiṭṭhāpetukāmā" ti tuṭṭhacitto:

19. Addhā [hi] maṁ vo[6] hitakāmā yaṁ maṁ samanusāsatha[7],
so 'haṁ tathā karissāmi sabbaṁ vuttaṁ[8] hitesihi. 208.

20. Esâham[9] ajj' eva upāramāmi[10],
na câp' ahaṁ[11] kiñci kareyya[12] pāpam

[1] Cks add te. [2] Ck assānā, Bds āsiyamānā. [3] Ck assānā, Cs āssānā, Bd āsisamānā, Bs āsiṁsamānā. [4] Cks omit si. [5] Bd kosiyo. [6] Cks te. [7] Bds samanubhāsatha. [8] Ck utto, Cs vutto. [9] Bd eso-. [10] Bd upa-. [11] Bds cāpā-. [12] Bds -yyaṁ.

na câpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na câpi datvā udakaṁ p' ahaṁ piye[1]. 211.
21. Evañ ca me dadato sabbakālaṁ[2]
bhogā ime Vāsava khīyissanti[3],
tato ahaṁ pabbajissāmi Sakka
hitvāna kāmāni yathodhikānîti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo[4] ti tumhe. yaṁ man ti yena maṁ samanusāsatha tena me tumhe hitakāmā, tathā ti[5] yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāramāmîti[6] maccharibhāvato upāramāmi[6], adeyyamatthîti ito paṭṭhāya mama ālopato upaḍḍham pi adeyyaṁ nāma n' atthi, na câpi datvā ti udakapasatam pi cahaṁ labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissantîti vikhīyissanti[7], yathodhikānîti vatthukāmakilesakāmavasena yathāṭhitakoṭṭhāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyaṁ dametvā nibbisevanaṁ katvā dānaphalaṁ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā saddhiṁ tehi devanagaram eva gato. Maccharikosiko pi nagaraṁ pavisitvā rājānaṁ anujānāpetvā gahitagahitabhājanāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṁ dhanaṁ datvā tasmiṁ khaṇe nikkhamma Himavato[8] dakkhiṇapasse Gaṅgāya c' eva[9] ekassa jātassarassa (add ca?) antare paṇṇasālaṁ katvā pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṁ vihāsi jaraṁ pāpuṇi. Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirîti catasso dhītaro honti, tā bahudibbagandhamālaṁ[10] ādāya udakakīḷanatthāya Anotattadahaṁ gantvā tattha kīḷitvā Manosilātale nisīdiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṁsabhavanaṁ divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu[11] divāvihāraṁ katvā pāricchattakapupphaṁ chattaṁ viya chāyatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake[12] attano vasanaṭṭhānaṁ[13] Kañcanaguhaṁ gacchati. Atha tā tassa hatthe taṁ pupphaṁ disvā yāciṁsu.

---

[1] Bds pivāmi in the place of pahaṁp'ye, Cs pahaṁpipe. [2] Bd -le [3] so all three MSS. for -yisanti. [4] Cks te. [5] Cks -kāmatthā ti [6] Bds upa-. [7] Cks omit vi. [8] Bds -vantato. [9] Cks -yameva. [10] Bds bahuṁ-. [11] Bds omit kūṭa. [12] Bd -kena. [13] Cks omit ṭhānaṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

22. Naguttame girivare[1] Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālitā[2],
athâgamā isivaro sabbalokagū[3]
supupphitaṁ dumavarasākham ādiya 213.

23. Suciṁ sugandhaṁ tidasehi sakkataṁ
pupphuttamaṁ amaravarehi sevitaṁ
aladdha maccehi[4] vā dānavehi vā
aññatra devehi tadārahaṁ h' idaṁ. 214.

24. Tato catasso kanakattacūpamā
uṭṭhāya nariyo[5] pamadādhipā[6] muniṁ
Āsā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravuṁ[7] Nāradadevabrāhmaṇaṁ[8]: 215.

25. Sace anuddiṭṭhaṁ tayā mahāmuni
pupphaṁ imaṁ pāricchattassa brahme
dadāhi no, sabbagatī te ijjhantu[9],
tvam pi no hohi[10] yath' eva Vāsavo. 216.

26. Taṁ yācamānâbhisamekkha[11] Nārado
icc-abravī saṁkalahaṁ udīrayi:
na mayham atth' atthi imehi koci naṁ,
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā[12] 'ti. 217.

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṁ, devavarābhipālitā[13] ti Sakkena rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamanasamattho, dumavarasākhamādiyā 'ti sākhāya jātattā dumavarassa Sākhan ti laddhanāmapupphaṁ[14] gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṁ, amaravarehîti Sakkaṁ sandhāya vuttaṁ, aññatra devehîti ṭhapetvā deve ca iddhimante ca aññehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdhaṁ, tadārahaṁ hidan ti tesaṁ yeva hidaṁ[15] arahaṁ anucchavikaṁ, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacā, uṭṭhāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādipaṭivirato[16] pupphaṁ na piḷandhissati ekasmiṁ padese chaḍḍessati, etaṁ yācitvā pupphaṁ piḷandhissāmā 'ti hatthe[17] pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva uṭṭhahitvā, pamadādhipā[18] ti pamadānaṁ uttamā, munin ti isiṁ, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassāmîti anuddiṭṭhaṁ[19], sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagati ijjhatu patthita-

[1] C^k hirivāre. [2] C^{ks} varāhi-. [3] B^d omits sabba-. [4] B^{ds} maññehi. [5] B^d nā-. [6] B^d pamudādhipā, B^s pamadāyipā, C^{ks} -paṁ. [7] C^k -vaṁ, B^d.-vu. [8] B^{ds} -daṁde-. [9] C^{ks} ijjha. [10] C^k B^{ds} hoti, C^s hosi. [11] C^{ks} -nāhisam-. [12] B^d piladdheyathā, B^s yā piḷandhetha. [13] C^{ks} -rāhi-. [14] B^d -nāmaṁ-. [15] C^k hitaṁ. [16] C^k -panācbavivirato. [17] vāyakkhā - - - hatthe wanting in C^s. [18] B^{ds} pamu-. [19] B^d -ā.

patthitassa lābhī hohîti[1] assa[2] maṅgalaṁ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā amhākaṁ pitā Vāsavo icchiticchitaṁ deti tath' eva no tvam pi hohîti, tan ti taṁ pupphaṁ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṁkalahan ti nānāgāhaṁ kalahavaddhanaṁ kathaṁ udīresi, imehîti imehi pupphehi nāma mayhaṁ attho n' atthi, paṭivirato ahaṁ mālādhāranato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasîti yā tumhākaṁ antare jeṭṭhikā, sā piḷayhathā[3] 'ti sā etaṁ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṁ sutvā gātham āhaṁsu[4]:

27. Tvaṁ no 'ttamo vâbhisamekkha[5] Nārada
yass' icchasi tassam anuppavecchasu,
yassā hi no Nārada tvaṁ padassasi
sā yeva no hohiti seṭṭhasammatā ti[6]. 218

Ta. tvaṁ nottamo[7] ti uttamamahāmuni tvam eva no upadhārehiti

Tāsaṁ vacanaṁ sutvā Nārado tā ālapanto:

28. Akallam etaṁ vacanaṁ sugatte,
ko brāhmaṇo ko[8] kalahaṁ udīraye,
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. a. 219.

T. a: bhadde[9] sugatte, idaṁ tumhehi vuttaṁ vacanaṁ mama ayuttam, evaṁ hi sati mayā tumhesu ekaṁ seṭṭhaṁ sesā hīnā[10] karontena[11] kalaho vaddhito bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmano kalahaṁ udīreyya[12] vaḍḍheyya, evarūpassa hi kalahavaḍḍhanaṁ nāma ayuttaṁ, tasmā ito gantvā attano pitaraṁ bhūtādhipaṁ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṁ vā adhamaṁ vā na jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

29. Tā Nāradena paramappakopitā
udīritā vaṇṇamadena mattā[13]
sakāse[14] gantvāna Sahassacakkhuno
pucchiṁsu bhūtādhipaṁ: kā nu seyyasîti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṁ adentena ativiya kopitā tassa kupitā hutvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa-- ti Sakkassa santikaṁ gantvā, kā nū 'ti amhākaṁ antare katarā uttamā ti pucchiṁsu.

[1] Cks. labhī hohī. [2] Bds tassa thuti [3] Bd piladdheyyatā, Bs piḷandeyyathā. [4] Cks omit g. ā. [5] Bds -mevā-. [6] Cks add g. ā. [7] Bds -mevā. [8] Bds omit ko. [9] Bd sadde. [10] Ck hinā, Cs bhina, Bd hināti, Bs bhītā. [11] Bd kathentena. [12] Bd uddiseyya, Bs udisseyya. [13] Bd pattā [14] Bds -saṁ.

Evaṁ pucchitvā ṭhitā:

80. Tā disvā[1] āyattamanā Purindado
icc-abravī devavaro katañjali:
sabbā va vo[2] hotha sugatte[3] sādisī,
ko n' eva[4] bhadde kalahaṁ udīrayîti. 221.

Ta. tādisvā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṁ āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā[5] vyāvaṭacittā, katañjalîti namassamānāhi devatāhi paggahitañjali, sādisîti sabbā va[6] tumhe sādisiyo, konevā[7] 'ti ko nu eva kalahaṁ udīrayîti imaṁ nānāgâhaṁ viggahaṁ kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

81. Yo sabbalokaṁ carako[8] mahāmuni
dhamme ṭhito Nārado saccanikkamo[9]
so no bravī girivare Gandhamādane:
gantvāna bhūtādhipaṁ eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. āhaṁsu. 222.

Tattha saccanikkamo[10] ti tathaparakkamo

Taṁ sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṁ dhītaro, sac' ahaṁ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhissanti, na sakkā ayaṁ aṭṭo vinicchinituṁ, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṁ pesessāmi, so etāsaṁ aṭṭaṁ vinicchinissatîti" cintetvā „ahaṁ tumhākaṁ aṭṭaṁ na vinicchināmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassâhaṁ attano sudhābhojanaṁ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto[11] ca vicinitvā guṇavantānaṁ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattaṁ labhissati sā uttamā bhavissatîti" ācikkhanto:

82. Asu brahāraññacaro mahāmuni
nâdatvā[12] bhattaṁ varagatte bhuñjati,
viceyya dānāni dadāti Kosiyo,
yassā hi so dassati sā va seyyasîti[13] g. ā. 223.

[1] so all three MSS. for disva. [2] Cks va co, Bd ca vo. [3] Cks -eṇa. [4] Bds nedha. [5] Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. [6] Ck ca. [7] Bds nedhā. [8] Bds -lokacarato. [9] Ck -tikka-. [10] Cks -tikka-. [11] Cks bhuñjanto. [12] so all three MSS. for -tva. [13] Cks sā nu-.

Ta. brahāraññacaro ti mahāaraññavāsī.

Iti so tāpasassa santikaṁ pesetvā Mātaliṁ pakkosāpetvā tassa santikaṁ pesento anantaraṁ g. ā.:

33. Asū hi yo[1] sammati dakkhiṇaṁ disaṁ
Gaṅgāya tīre Himavantapasmani[2]
sa[3] Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham[4] pāpaya devasārathîti. 224.

Ta. sammatî ti vasati, dakkhinan ti Himavantassa dakkhiṇāya disāya, pasmanîti[5] passe.

Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṁ abhirūyha sandanaṁ
sa khippam eva upagamma assamaṁ
adissamāno munino sudhaṁ adā[6] ti. 225.

Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanaṁ sampaṭicchitvā taṁ assamaṁ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudhaṁ adā, dadamāno ca rattiṁ padhānam anuyuñjitvā paccūsasamaye aggiṁ paricaritvā vibhātāya rattiyā udentaṁ suriyaṁ namassamānassa ṭhitassa tassa hatthe sudhābhojanam patiṭṭhāpesi.

Kosiko taṁ gahetvā ṭhitako va gāthadvayam ā.:

35. Udaggihuttam upatiṭṭhato[7] hi me
pabhaṁkaraṁ lokatamonud' uttamaṁ
sabbāni bhūtāni aticca[8] Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṁsudh' odahi. 226.

36. Saṁkhūpamaṁ setam atulyadassanaṁ
suciṁ sugandhaṁ piyarūpaṁ abbhutaṁ
adiṭṭhapubbaṁ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṁsudh' odahîti. 227.

Ta. udaggihuttan ti udaaggihuttaṁ paricaritvā udaaggisālato nikkhamma paṇṇasāladvāre ṭhatvā pabhaṁkaraṁ lokatamonudaṁ uttamaṁ ādiccaṁ upatiṭṭhato mama sabbāni bhūtāni aticca[9] atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu kho evaṁ mama pāṇisu kiṁsudhaṁ[10] kiṁ nām' etaṁ odahi, saṁkhūpaman ti ādihi ṭhitako sudhaṁ vaṇṇeti.

[1] Bds so. [2] Bd -tupasmini, Bs -tapasmini. [3] Bd so. [4] Bd sukhaṁ, Cks sudaṁ. [5] Bds pasmi-. [6] Cks padā. [7] Cks -ṭṭhito, Bd upaṭhato. [8] so Cks; Bds adhicca. [9] Bds adhicca. [10] Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

37. Ahaṁ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhihāsim[1] turito mahāmuni,
jānāsi maṁ Mātali[2] devasārathi[2],
bhuñjassu bhattuttamaṁ, mā vicārayi[3]. 228.

38. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṁ pipāsaṁ aratiṁ duraklamaṁ[4]
kodhūpanāhañ ca vivādapesuṇaṁ
sītuṇhatandiñ ca rasuttamaṁ idan ti. 229.

Ta. sudhābhihāsin[5] ti idam sudhābhojanaṁ tuyhaṁ abhihariṁ, jānāsîti jānāsi maṁ tvaṁ, ahaṁ Mātali nāma devasārathîti a., mā vicārayîti[6] na bhuñjāmî ·ṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcaṁ kara[7], pāpāke ti ayam sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti[8], khudan ti paṭhamaṁ tāva chātabhāvaṁ hanti[8] dutiyaṁ pānīyapipāsaṁ tatiyaṁ ukkaṇṭhitaṁ catutthaṁ kāyadarathaṁ pañcamaṁ klamaṁ[9] kilantabhāvaṁ chaṭṭhaṁ kodhaṁ sattamaṁ upanāhaṁ aṭṭhamaṁ vivādaṁ pesuṇaṁ[10] dasamaṁ sītaṁ ekādasamaṁ uṇhaṁ dvādasamaṁ tandiṁ ālasiyabhāvaṁ, idaṁ rasuttamaṁ uttamarasaṁ sudhābhojanaṁ ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṁ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṁ āvikaronto:

39. Na kappatī[11] Mātali mayha bhuñjitum
pubbe adatvā iti me vatuttamaṁ,
na câpi ekāsanaṁ ariyapūjitaṁ,
asaṁvibhāgī ca sukhaṁ na vindatîti g. vatvā 230.

„bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṁ dosaṁ disvā idaṁ vataṁ samādinnan“ ti Mātalinā puṭṭho āha:

40. Thīghātakā ye c' ime[12] pāradārikā[13]
mittadduno ye ca sapanti[14] subbate
sabbe ca[15] te maccharipañcamâdhamā[16],
tasmā adatvā udakam pi nâsmiye[17]. 231.

[1] Cks -bhāsiṁ. [2] so all three MSS for -iṁ? [3] Bd mābhivārayi. [4] Bd darathakkhamaṁ, Bs darathakkamaṁ. [5] Cks -bhāsin. [6] Ck picā-, Bd habhivārayiti. [7] Bds -ri. [8] Bd hanati. [9] Bds omit klamaṁ. [10] Ck -naṁ. [11] all three MSS. -ti. [12] Cks came. [13] all three MSS. pa-. [14] Cks savanti. [15] Bd va. [16] Bd -māgamā. [17] Bds nasmi.

41. So[1] 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṁ vidusam pavaṇṇitaṁ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammatā ti. 232.

Ta. pubbe ti paṭhamaṁ adatvā[2], athavā iti me pubbe vatuttamaṁ, idaṁ pubbe va mayā vataṁ[3] samādinnan ti dasseti, na câpi ekāsanan ti ekakassa āsanaṁ na ariyehi Buddhādīhi pūjitaṁ, sukhan ti dibbamānusakasukhaṁ na labhati, thīghātakā ti itthighātakā[4], ye cime[5] ti ye ca ime, sapantîti[6] akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipañcamā ti maccharipañcamo etesan ti maccharipañcamā, adhamā ti ime pañca adhamā nāma, tasmāti yasmā[7] ahaṁ pañcamaadhammabhāvabhayena[8] adatvā udakam pi nāsmiye na paribhuñjissāmîti imaṁ vataṁ samādiyiṁ[9], so[10] hitthiyā vā ti so[10] ahaṁ itthiyā vā, vidusampavaṇṇitan ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādībi vaṇṇitaṁ, sucisaccasammatā ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā vadaññū vigatamaccherā purisā sucī c' eva[11] uttamasammatā ca hontîti a.

Taṁ sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe tā catasso devakaññā catuddisaṁ aṭṭhaṁsu: Siri pācīnadisāya aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya, Hiri uttaradisāya.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

42. Ato mutā[12] devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
taṁ assamaṁ āgamuṁ yattha Kosiyo. 233.

43. Tā disvā[13] sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-r-iv' aggino
kaññā catasso caturo[14] catuddisā
icc-abravī Mātalino ca sammukhā: 234.

44. Purimaṁ disaṁ kā tvaṁ pabhāsi devate
alaṁkatā tāravarā va osadhī,
pucchāmi taṁ kañcanavelliviggahe[15],
ācikkha me tvaṁ katamâsi devatā. 235,

---

[1] C^{ks} yo. [2] C^{ks} sutvā. [3] B^{d} tava in the place of vataṁ, C^{ks} cataṁ. [4] C^{ks} -ke. [5] C^{ks} came. [6] C^{k} suvan-, C^{s} savan-. [7] C^{ks} tasmā. [8] C^{ks} -maṁ adhammi-, B^{d} pañcamaadhama-. [9] B^{ds} -dayi. [10] C^{ks} yo. [11] B^{d} suci-, C^{ks} sucimeva. [12] B^{ds} ma-. [13] so all three MSS. [14] B^{d} cāturo. [15] so C^{ks}; B^{d} -vella-.

45. Sir' āhaṁ[1] devī manujesu[2] pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya. 236.

46. Yassâhaṁ icchāmi sukhaṁ mahāmuni
sa[3] sabbakāmehi naro pamodati,
Sirîti maṁ jānahi[4] jūhat' uttama,
tam maṁ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā[5] ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva pesitā cā 'ti a., sabbo--to ti anavasseso[6] hutvā atipamudito, sāman ti pi pāṭho, tā devatā sāmaṁ disvā ti a., caturo[7] ti caturā[7], ayam eva vā pāṭho cāturiyena samannāgatā ti a., tāravarā ti tārānaṁ varā, kañcana--gahe ti kañcanarūpakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri ahaṁ, tavantimāgatā ti tava santikaṁ āgatā, bhājayā 'ti yathā maṁ sudhā bhajati[8] tathā karohi, sudhaṁ me dehîti a., jānāhîti jāna[9], jūhatuttamā 'ti aggiṁ jūhantānaṁ uttama.

Taṁ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paguṇā sakammanā[10]
tayā vihīnā na labhanti kiñcanaṁ,
tay-idaṁ na sādhu yadidaṁ tayā kataṁ. 238.

48. Passāmi posaṁ alasaṁ mahagghasaṁ
sudukkulīnaṁ pi arūpimaṁ naraṁ,
tayânugutto Siri jātimām api
peseti[11] dāsaṁ viya bhogavā sukhī. 239.

49. Tan taṁ asaccaṁ avibhajjaseviniṁ
jānāmi mūḷhaṁ vidurānupātiniṁ[12],
na tādisī arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā[1], gaccha na mayha ruccasîti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādinā[13] vijjācaraṇenā 'ti vedattayasaṁkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paguṇā, sakammanā[14] ti attano purisākārena padhānaguṇasamannāgatā, kiñcanan ti kinci appamattakam pi yasaṁ vā sukhaṁ vā na labhanti, yadidan ti yam etaṁ issariyatthāya sippādīni uggahetvā[15]

---

[1] so all three MSS. [2] Bds -ebhi. [3] Bds so. [4] Bds jānā-. [5] Bds ma-. [6] Cks -sā. [7] Bd cā-. [8] Ck bho-, Cs bhā-. [9] Bds jānātu. [10] Bd -unā. [11] Bd -si. [12] Cks -nipā-, Bd vidūrā-. [13] Bds dhanu in the place of tharu. [14] Bds -unā. [15] Bd uggaṇhi-.

carantānaṁ tayā vekallaṁ kataṁ taṁ[1] te na sādhu, arūpimanti virūpaṁ, tayānugutto ti tayā anurakkhito, jātimāmapîti jātisampannam pi sippavijjācaraṇabuddhikammehi sampannam pi[2], pesetîti pesanakāraṁ[3] karoti, taṁ tan ti tasmā taṁ, asaccan ti sabhāvasaṁkhāte sacce avattanatāya[4] asaccaṁ uttamabhāvarahitaṁ, avibhajjasevinin ti avibhajitvā yuttāyuttam ajānitvā sippādisampanne pi itare pi sevamānaṁ, vidurānupātinin ti paṇḍitānupātiniṁ paṇḍite[5] pātetvā[6] pothetvā[7] viheṭhetvā caramānaṁ, kuto sudhā ti tādisāya nigguṇāya kuto sudhābhojanaṁ, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṁ sallapanto ā.:

60. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgadā[8] kambuvimaṭṭhadhārinī,
osittavaṇṇaṁ paridayha sobhasi[9]
kusaggirattaṁ apiḷayha mañjariṁ. 241.

61. Migîva bhantā[10] saracāpadhārinā[11]
virādhitā mandam iva udikkhasi.
ko te dutīyo idha maṇḍalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta. cittaṅgadā[12] ti citrehi aṅgadehi samanurāgatā, kambu--nîti karaṇapariniṭṭhānena[13] vimaṭṭhasuvaṇṇālaṁkāradhārinī, osittavaṇṇan ti avasittaudakadhāravaṇṇaṁ dibbadukūlaṁ, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca, kusaggirattan ti kusatiṇaggisikhāvaṇṇaṁ, apiḷayha mañjarin ti sapallavaṁ asokakaṇṇikaṁ kaṇṇe piḷandhitvā ti vuttaṁ hoti, saracāpadhārinā[14] ti luddhena, virādhitā ti viraddhapahārā, mandamivā 'ti yathā sā migī bhītā[15] vanante[16] ṭhatvā taṁ mandaṁ oloketi evaṁ olokesi.

Tato sā:

62. Na me dutīyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta. Masakkasārappabhavamhîti[17] Tāvatiṁsabhavane sambhavā.

[1] Cks -omit taṁ. [2] Bd omits sippa - - - pi. [3] Ck -ṇa-, Bd -rakaṁ. [4] Cks avattāya. [5] Bds -ehi. [6] Ck pāpe-- [7] Bd omits po-. [8] Cks jā. [9] Bd -ti. [10] Cs hantā, Bd sandā. [11] Bd -no. [12] Cks -jā. [13] Bd -niṭhitena. [14] Cks -no. [15] Cks hitā, Bd bhi-. [16] Bd -tare. [17] Cks -vāti.

Taṁ sutvā Kosiyo „tvaṁ kira yo te ruccati tassa āsāphalanipphādanena āsaṁ[1] desi, yo te na ruccati tassa na desi[2], n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārîti[3]“ dīpento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvaṁ samāruyha parenti aṇṇave,
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnādhanā enti vinaṭṭhapābhatā. 244.

54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
ītīnipātena avuṭṭhikāya vā
na kiñci vindanti tato phalāgamaṁ. 245.

55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsaṁ purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanaṁ. 246.

56. Jahitva[5] dhaññañ ca dhanañ ca ñātake
āsāya saggādhimanā sukhesino
tapanti lūkham pi tapaṁ cirantaraṁ,
kummaggam āruyha parenti duggatiṁ. 247.

57. Āsāvisaṁvādikasammatā ime,
Āse sudhāya[6] vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasîti. 248.

Ta. parentîti pakkhandanti, jīnādhanā ti jinadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati, karonti pāyaso ti taṁ taṁ kiccaṁ upāyena karonti, ītinipātenā 'ti visavātamūsikasalabhasukapāṇakasetaṭṭhikarogādīnaṁ sassupaddavānaṁ aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te[7] kiñci phalaṁ na vindanti[8], tesam pi āsacchedakakammaṁ tvam eva karosîti vadati, athattakārānîti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsaṁ purakkhatvā ti issariyāsaṁ[9] purato katvā, bhatturatthā ti sāmino atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantîti[10] palāyanti, aladdha kiñcanan ti kiñci issariyaṁ

[1] Cks āsā. [2] Cks dehi. [3] Bds -sikāti. [4] Bds panayanti. [5] Bd -tvā. [6] Cks sudhā saṁ. [7] Ck kena. [8] Cks vindati. [9] Bd -yā āsaṁ, Bs -ya tāsaṁ. [10] Bds panayantîti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābhaṁ tvameva karosîti vadati, saggādhimanā ti saggaṁ adhigantumanā[1], lūkhan ti nirojaṁ pañcatapādikaṁ kāyakilamathaṁ, cirantaran ti cirakālaṁ, āsāvisaṁvādikasammatā ime ti evaṁ ime sattā saggāsayā[2] duggatiṁ gacchanti tasmā tvaṁ Āsā nāma visaṁvādikasammatā visaṁvādikā ti saṁkhaṁ gatā, Ase ti taṁ ālapati.

Sâpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Saddhāya saddhiṁ sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmavhayanaṁ[3] disaṁ pati,
pucchāmi taṁ kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṁ katamâsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanan[4] ti aparā ti ca pacchimā ti ca evaṁ dighaññena lāmakena nāmena vuccamānaṁ disam pati daddallamānā tiṭṭhasi[5].

Tato sā gātham āha:

59. Saddhâhaṁ[6] devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā[7] sā[8] sāvajjâpi hoti anavajjâpi, pūjitā ti anavajjakoṭṭhāsavasena[9] pūjitā, apāpasattūpanisevinīti anavajjasaddhāya[10] ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāyanavidahanasamatthāya devatāy' etaṁ nāmaṁ.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa[11] vacanaṁ saddahitvā taṁ taṁ karontā[12] kattabbato akattabbam eva bahutaraṁ karonti, taṁ sabbaṁ tayā kāritaṁ nāma hotîti“ vatvā evam āha[13]:

60. Dānaṁ damañ cāgam atho pi saṁyamaṁ
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

---

[1] all three MSS. -tuṁmanā. [2] Bd[s] -sāya. [3] C[ks] dīghaṁñā-; Bd dissaññe-. [4] C[s] jighaṁñā-, Bd dīghaññe-. [5] Bd[s] -ti. [6] so all three MSS. for -ha. [7] C[k] -sayanā, C[s] -sāyanā. Bd vacanumattiyāyanā. [8] Bd omits sā. [9] Bd -jjākoṭṭhāsa-, C[ks] -sevasena. [10] Bd -ddhā. [11] Bd yassa kassaci in the place of tassa tassa. [12] Bd -to. [13] in Bd imesatta - - evam āha come after v. 62 and before tattha dānanti

theyyaṁ musākūṭam atho pi pesuṇaṁ[1]
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu[2] pekhavā
sīlūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā[3] chandaṁ kuladhītiyāsu[4] pi
karoti[5] saddhaṁ pana kumbhadāsiyā. 252.

62. Tvaṁ eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṁ karosi kusalam pi riñcasi[6],
na tādisī arahasi āsanūdakaṁ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasîti. 253.

Ta. dānan[7] ti savatthukaṁ puññacetanaṁ, daman ti indriyadamanaṁ[8], cāgan ti deyyapariccāgaṁ[9], saṁyaman ti sīlaṁ, ādāya saddhāyā 'ti etāni dānādīni[10] mahānisaṁsāni kātabbānîti vadataṁ vacanaṁ saddhāya ādiyitvā karonti ekadā, kūṭan ti tulākūṭādikaṁ katvā[11] gāmakūṭādikaṁ[12] vā karonti, heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesañ ca atthāya theyyādīni kattabbānîti kesañci vacanaṁ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākān' etāni na kattabbānîti vadataṁ vacanaṁ apattiyāyitvâpi[13] karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava[14] sadisīsū 'ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati taṇhā, sataṇho[15] ti a., chandan ti chandarāgaṁ, saddhan ti kumbhadāsiyâpi vacane saddhaṁ karonti tassā[16] ahaṁ tumhākaṁ imaṁ nāma upakāraṁ karissāmîti vadantiyā[17] pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti[18] asukā nāma tumhesu paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyâpi vacane saddhaṁ katvā ca[19] paradāraṁ sevanti, tvam eva Saddhe[20] paradārasevinîti yasmā taṁ taṁ pattiyāyitvā tava vasena paradāraṁ sevanti pāpaṁ karonti kusalaṁ jahanti tasmā tvam eva paradārasevinī tvaṁ pāpāni karosi kusalaṁ riñcasi[21], n' atthi tayā samānā lokavināsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasîti[22].

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato ṭhitāya Hiriyā saddhiṁ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattiṁ aruṇasmi[23] ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī

[1] Ck -naṁ. [2] Cks sā- [3] so all three MSS. for -tva. [4] Bd kulitthiyāsu. [5] Bd -onti. [6] Bd ni riccasi. [7] Cks jā-. [8] Bd -damanaṁ. [9] Bd deyyadhamma-. [10] Bd etāya ādānā-. [11] Bd vā. [12] Bd adds kammaṁ. [13] Bd āp-. [14] Cks teva. [15] Cks omit sataṇho. [16] Bd tasmā. [17] Cks -isā. [18] Cs pati-, Bd paṭi-. [19] Bd va. [20] Cks -o. [21] Bds niriccasi. [22] Ck -titi. [23] all three MSS. -iṁ.

tathūpamā maṁ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṁ katamâsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva[1]
anileritā lohitapattamālinī
kā tiṭṭhasi mandam ivâvalokayaṁ[2],
bhāsesamānā va[3] giraṁ na muñcasîti. 255.

Ta. dighaññarattin ti pacchimarattiṁ, rattipariyosāne ti a., ūhate ti aruṇe uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvaṇṇatāya uttamarūpadharā hutvā dissati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kāḷavalli viya, aggijātiva[4] 'ti aggijā[5] iva sâpi navajjhāmakkhette[6] paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitapattamālinîti lohitavaṇṇehi pattehi parivutā, kā tiṭṭhasîti yathā sā taruṇakālavalli vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṁ kā nāma tvaṁ tiṭṭhasi, bhāsesamān vā[7] 'ti mayā saddhiṁ bhāsitukāmā viya hosi[8] na ca giraṁ muñcasi.

Tato sā gātham āha:

65. Hir' āha[9] devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṁ[10] na sakkomi sudham pi yācituṁ,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā[11] ti. 256.

Ta. hirāhan[12] ti Hiri ahaṁ, sudhampîti sā ahaṁ sudhābhojanaṁ taṁ yācitum pi na sakkomi, kiṁkāraṇā[13] ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyâ[14] yasmā[15] itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaraṇasadisā[16] hoti, nillajjā[17] viya hotîti a.

Taṁ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

66. Dhammena ñāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṁ taṁ ayācantim[18] ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

[1] Bd aggijālāriva, Bs -jāriva, Cks -jānica? [2] Bds igā-. [3] Bd bhāsesamānāriva, Cks bhāsemimātāva. [4] Cks agga-, Bd aggijālārivā, Bs -jāriva. [5] Cks agga-, Bd aggijālā, Bs -jāte. [6] Bd nijhāma-. [7] Ck bhāsesimanācā, Cs bhāsesimānāvā, Bd bhāsesamānārivā. [8] Bd ahosi. [9] Cs Bd -haṁ. [10] Bds haṁ. [11] Bds -nitthiyā, Cks yācanatthikā. [12] so all three MSS. [13] Cks -ṇan. [14] Cks -natthiyā, omitting ti. [15] Bd tasmā. [16] Bds rahassaṅgavi-. [17] Bds -jja-. [18] Bd nayā-.

67. Sā tvaṁ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggahe,
tvaṁ hi me sabbarasehi pūjiyā,
taṁ pūjayitvāna sudham pi asmiye[1] ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhāvena, ñāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhati, ten' eva kāraṇena itarā tisso na labhiṁsu, taṁ tan ti tasmā taṁ, yamicchasīti na kevalaṁ nimantemi[2] yeva yañ ca sudhaṁ icchasi tam pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañcanarāsisassirīkasarīre[3], pūjiyā ti na kevalaṁ sudhāya aññehi pi sabbarasehi tvaṁ mayā pūjetabbayuttikā[4] va, asmiye[1] ti taṁ[5] pūjetvā sace sudhāya[6] avasesaṁ bhavissati aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā[7]:

68. Sā Kosiyenânumatā jutīmatā
addhā Hirī rammaṁ pāvisi-y-assamaṁ[8]
udaññavantaṁ[9] phalam ariyapūjitaṁ
apāpasattūpanisevitaṁ sadā. 259.

69. Rukkhaggahāṇā[10] bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kiṁsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260.

70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā[11]
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuññagandhā[12] mucalindaketakā. 261.

71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāmākanīvāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadalī bahuk' ettha sāliyo
pavīhayo ābhujino pi[13] taṇḍulā. 262.

72. Tassā ca uttare passe jātā pokkharaṇī sivā
akakkasā apabbharā sādu appaṭigandhikā[14]. 263.

73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṁkā sakulā[15] satavaṁkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā[16] kākamacchakā. 264.

[1] Cks -ise. [2] Bd -esi. [3] Bds -sadise. [4] Cks pūji-. [5] Cks tvam. [6] Cks omit su-. [7] Cks omit tato - -. [8] Cks pāvisiya as-, Bd pāvīsiyas-; read: pāvisi ramma assamaṁ? [9] Bd udakaṁvantaṁ. [10] Ck -ggahānā, Cs -ggahanā, Bd rukkhagahaṇā. [11] so Bds; Cks -dhukacetasā. [12] Bds manuṇṇa-. [13] Bds ca. [14] Bd sādumapp-. [15] Bd siṅgupavaṅgā vaṅkulā. [16] Ck pāṭinā, Bd pāṭiṇā.

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
haṁsā koñcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kuṇālakā bahucitrā sikhaṇḍijīvajīvakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
sīhā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā[1] ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā[2]
kadalimigā bahū c' ettha biḷārā sasakaṇṇikā[3]. 267.
77. Chamāgirī pupphavicitrasanthatā
dijābhighuṭṭhā dijasaṁghasevitā ti. 268.

Ta. jutīmatā ti ānubhāvasampannena, pāvisiyassaman ti pāvisi assamaṁ, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavantan[4] ti tesu tesu ṭhānesu udakasampannaṁ, phalan ti anekaphalasampannaṁ, ariya- - ti nīvaraṇadosarahitehi jhānalābhīhi ariyehi pūjitaṁ pasatthaṁ, rukkhaggahanā[5] ti pupphūpagaphalūpagarukkhagahaṇā[6], sobhañjanā ti siggurukkhā[7], loddamatho pi padmakā[8] ti loddarukkhā ca padmarukkhā[9] ca, kekā ca bhaṅgā cā 'ti evannāmakā rukkhā eva, karerîti[10] karerirukkhā, uddālakā ti vātaghatakā. mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti aparaṇṇajā ti, veḷukā ti vaṁsacorakā, veṇū[11] ti araññamāsā timbarurukkhā, cīnakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti aṭṭhikadali, sāliyo ti nānappakārajātassaraṁ upanissāya jātā nānāsāliyo, pavīhayo ti nānappakārā vihayo, ābhujino ti bhūjapattā, taṇḍulā ti nikkuṇḍakathusā sayañ jātataṇḍulasīsāni, tassa cā 'ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharaṇîti pañcavidhapadumasañchannajātassarapokkharaṇī, akakkasā ti macchapittasevālādikakkasarahitā, apabbharā ti acchinnataṭā[12] samatitthā[13], appaṭigandhiyā ti appaṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā 'ti tassā pokkharaṇiyā, khemino ti[14] abhayā siṅgū ti ādīni tesaṁ macchānaṁ nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhaṇḍîti uṭṭhitasikhā morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyantîti pānāya āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā[15] ti kaṇṇikamigā[16], chamāgirîti[17] bhūmiyam patthaṭā piṭṭhipāsāṇā, puppha- - tā ti vicitrapupphasanthatā, dijābhighuṭṭhā ti madhurassarehi dijehi abhighuṭṭhā, evarūpā yattha bhūmipabbatā[18] ti

Evaṁ Bh. Kosiyassa assamaṁ vaṇṇesi. Idāni[19] Hirideviyā ta. pavisanādīni dassetuṁ āha:

---

[1] Cks palāsājā, Bd palasadā, Bs pallasadā. [2] so Cs; Ck nika-, Bd niṅga-. [3] Cks -akā. [4] Bd udakavantaṁ. [5] Cks -nā. [6] Ck pupphāpagarukkhagahānā ti, Cs -gahaṇā ti. [7] Cks -a, Bd siṅgarukkhā. [8] Bd -padukā. [9] Bd paduru. [10] Cks karotīti. [11] Bd keṇu. [12] Bd -taḷā. [13] Bds supatiṭṭhā. [14] Cks add khemino. [15] Cks -akā. [16] Cks -aka-. [17] Cks ja-. [18] Bd tattha. [19] Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivânupajjatha
tassā susambandhasiraṁ kusāmayaṁ
suciṁ sugandhaṁ ajinūpasevitaṁ
atricchakocchaṁ, Hirim etad abravi:
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam[1] āsanaṁ. 269.

79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājinaṁdharo[2]
navehi pattehi sayaṁ sahūdakaṁ
sudh' ābhihāsi turito mahāmuni. 270.

80. Sā taṁ paṭiggayha ubhohi pāṇihi
icc-abravi attamanā jaṭādharaṁ:
handâham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya[3] brahme tidivaṁ[4] jitāvinī. 271.

81. Sā Kosiyenânumatā jutīmatā
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna sahassacakkhuno:
ayaṁ sudhā Vāsava, dehi me jayaṁ. 272.

82. Tam ena[5] Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññam uttamaṁ
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisîti. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumabhilambitā ti nīlesu dumesu abhilambitā hutvā, taṁ taṁ[6] nīladumasākhaṁ parāmasantîty-attho, mahāmegharivā 'ti tena nimantitā mahāmeghavijju viya tassa taṁ assamaṁ pāvisi, tassā ti tassā Hiriyā, susambandhasiran ti susambandhasīsaṁ[7], kusāmayan ti usīrādimissakakusatiṇamayaṁ, sugandhan ti usīrena c' eva aññena ca sugandhatiṇena missakattā sugandhaṁ, ajinūpasevitan ti upari atthaṭena ajinena upasevitaṁ, atricchakocchan ti evarūpaṁ kocchāsanaṁ paṇṇasāladvāre attharitvā, sukhayidaṁ āsanan ti sukhaṁ nisīda idam āsanaṁ, yan ti yāvadatthaṁ, icchamānāyā 'ti sudhaṁ icchantiyā, navehi pattehîti taṁ khaṇaṁ ñeva pokkharaṇito ābhatehi allapaduminipattehi, sayan[8] ti sahatthena.

[1] so all three MSS., read sukhedaṁ. [2] Bds -jutiṁdharo. [3] Bd -aṁ. [4] Cks te-. [5] Bds enaṁ. [6] Cks ti. [7] Bd suṭhusampannasīsaṁ. [8] Cks sāyan.

sahūdakan ti dakkhinodakasahitaṁ, sudhābhibāsîti sudhaṁ abhihari, turito ti somanassavegena turito, handā 'ti 'vavassaggatthe[1] nipāto, jitāvinîti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathārucim gacchā 'ti anuññātā, udīritā ti tidasapuraṁ gantvā Sakkassa santike ayaṁ sudhā ti udīrayi, surakaññan ti devadhītaraṁ, uttaman ti pavaraṁ. sāpañj-- tā ti pañjalīhi[2] devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpite nave kañcanapīṭhasaṁkhāte kocche sā upāvisi tadā taṁ ta. nisinnaṁ Sakko ca sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayiṁsu.

Evaṁ Sakko taṁ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena Kosiyo sesānaṁ adatvā imissā va sudhaṁ adāsîti. So tassa kāraṇassa jānanatthāya puna Mātaliṁ[3] pesesi.

Tam atthaṁ āvikaronto Satthā:

83. Tam eva saṁsī punar[4] eva Mātaliṁ
sahassanetto tidasānam indo:
gantvāna vākyaṁ mama brūhi Kosiyaṁ
[Asāya Saddha-Siriyā ca Kosiyaṁ] (cfr. v. 89)
Hirī sudhaṁ kena-m-alattha[5] hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṁsîti abhāsi[6], vākyaṁ mamā 'ti mama vākyaṁ Kosiyaṁ brūhi, Āsāya Saddhā- Siriyā cā 'ti Āsāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā Vajayantarathaṁ āruyha agamāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

84. Taṁ suplavatthaṁ[7] udatārayī rathaṁ
daddallamānaṁ upakiriyasādisam
jambonadīsaṁ tapaneyyasannibhaṁ
alaṁkataṁ kañcanacittasantikaṁ[8]. 275.

85. Suvaṇṇacand' ettha bahū nipātitā
hatthigavassā kikivyagghadīpiyo[9]
eṇeyyakā laṁghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha veḷuriyamayā[10] yudhāyutā. 276.

86. Tatth' assarājaharayo ayojayuṁ
dasasatāni susunāgasādise[11]

[1] Bd upasagg-. [2] Cks añj-. [3] Cs -lī, Ck Bd -li. [4] Bd -nad. [5] Bd aladdhā. [6] Ck ahāsi. Ck ahāsi. [7] Bd sulabbhavatthuṁ. [8] so Cks; Bd -sannibhaṁ. [9] Bds kiṁpurisa in the place of kiki. [10] Cks -yā-. [11] Cks -sā.

alaṁkate kañcanajāluracchade
āveḷine saddagame[1] asaṁgite. 277.

97. Taṁ yānaseṭṭhaṁ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
sasāgaraṁ pavyathayittha mediniṁ. 278.

98. Sa khippam eva upagamma assamaṁ
pāvāramekaṁsakato katañjali
bahussutaṁ vaddhaṁ vinītavantaṁ
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṁ: 279.

99. Indassa vākyaṁ nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṁ, pucchati taṁ purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
Hirī sudhaṁ kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṁ suplavatthan[2] ti taṁ Vejayantarathaṁ sukhena plavanatthaṁ, udatārayîti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādisan ti upakaraṇabhaṇḍehi sadisaṁ, yathā tassa aggisikhāsamānavaṇṇāni[3] jalanti tatth eva jalitan ti a., jambunadīsan ti jambunadasaṁkhātarattasuvaṇṇamayaṁ īsaṁ, kañcanacittasantikan[4] ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭhamaṅgalena samannāgataṁ, suvaṇṇacandetthā 'ti suvaṇṇamayā candakā ettha rathe, hatthîti suvaṇṇarajatamaṇimayā hatthi[5], gavādisu pi es' eva nayo, laṁghimayettha pakkhiyo[6] ti ettha rathe laṁghamayā nānāratanamayā pakkhiyo[7] paṭipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena[8] saddhiṁ yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo[9] ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, susunāgasādise[10] ti balasampattiyā tarunanāgasadise[9], kañcanajāluracchade ti kañcanajālamayena uracchadālaṁkārena samannāgate, āveḷine ti āveḷasaṁkhātehi[11] kaṇṇālaṁkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṁ vinā saddamatten' eva gamanasīle, asaṁgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje tattha yojesun ti a., abhinādayitthā 'ti yānasaddena ekaninnādaṁ akāsi, vanaspatīni cā 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā 'ti a, pavyathayitthā 'ti kampayittha, ta. ākāsaṭṭhavimānakampanena nabhakampanaṁ veditabbaṁ, pāvāramekaṁsakato ti ekaṁsakatapavaradibbavattho, vaddhan ti guṇavuddhaṁ, vinītavantan ti vinītena ācāravattena samannāgataṁ, iccabravîti rathaṁ ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṁ abravi, devabrāhmaṇan ti devasamaṁ[12] brāhmaṇaṁ.

[1] Cks -haṁe. [2] Bds -tthun. [3] Bd adds upakaraṇāni. [4] Bds -sannibhan. [5] so all three MSS. [6] Bd -ino. [7] Bd pakkhigaṇāpi. [8] Cks Bd yu-. [9] Cks rājā-. [10] Bds -sā. [11] Cks -ḷi-. [12] Bd seṭha.

So tassa vacanaṁ sutvā:

90. Addhā Sirī maṁ paṭibhāti Mātali
Saddhā aniccā pana devasārathi
Āsā visaṁvādikasammatā hi me
Hirī ca ariyamhi guṇe patiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṁ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana taṁ taṁ p' ettha[1] [vatthuṁ pahāya aññasmiṁ aññasmiṁ[2] uppajjamānato[3] hutvā abhāvākārena[4] aniccā ti maṁ paṭibhāti, visaṁ- -matā ti Āsā pana yasmā dhanatthikā nāvāya samuddaṁ pakkhanditvā vinaṭṭhapābhatā[5] enti tasmā visaṁvādikā ti maṁ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hiri pana hirottappabhāvasaṁkhāte[6] parisuddhe ariyaguṇe patiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṁ vaṇṇento āha:

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā
jiṇṇā ca yā yā ca sabhattuitthiyo
tā chandarāgaṁ purisesu uggataṁ
hiriyā nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṁgāmasīse sarasattisaṁyutte
parājitānaṁ patataṁ palāyinaṁ
hiriyā nivattanti jahitva[7] jīvitaṁ
te sampaṭicchanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini[8]
hir' āyaṁ hi[9] pāpajanaṁ nivāraṇī.
taṁ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṁ
Indassa taṁ vedaya devasārathîti. 284.

Ta. jiṇṇā ti vidhavā, sabhattū 'ti sassāmikā taruṇitthiyo, attano ti tā sabbâpi parapurisesu attano chandarāgaṁ uggataṁ viditvā ayuttam etaṁ amhākan ti hiriyā sacittaṁ nivārenti, hiri pāpakammaṁ na karoti[10], patataṁ palāyinan ti patantānañ ca palāyantānañ ca antare, jahitvā jīvitan ti ye hirīmanto [honti attano jīvitaṁ cajitvā hiriyā nivattanti, te ti evan nivattā[11] ca pana te hirimanā puna attano sāmikaṁ sampaṭicchanti amittahatthato mocetvā gaṇhanti, pāpajanaṁ nivāraṇîti pāpato janaṁ nivāriṇī, ayam eva vā

[1] Bds omit pettha. [2] Bd only one aññ-. [3] Bds uppajjanato. [4] Bd -va-, Bs abhātā-. [5] Cks -ṭṭhā-. [6] Bds -ppasabhāva-. [7] Bd -tvā. [8] Bd -dhārini. [9] so Cks; Bd omits hi; read -ya hī? [10] omits hiri, and reads karonti. [11] Bd te hi evaṁ nivattā, Cks te ti evan ti vatvā.

pāṭho, tan ti taṁ Hiriṁ, ariyapūjitan ti ariyehi Buddhādīhi pūjitaṁ. Indassa taṁ vedayā 'ti yasmā evaṁ mahāguṇā ariyapūjitā c' esā tasmā taṁ evaṁ uttamā nām' esā ti Indassa kathehi.

Taṁ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṁ Kosiya diṭṭhim odahi
Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.
Hir' āyaṁ devesu hi seṭṭhasammatā
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhan[1] ti Hiri mahāguṇā ariyapūjitā ti laddhiṁ, odahîti hadaye pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato paṭṭhāya Indassa santike kañcanāsanaṁ labhitvā sabbadevatāhi pūjiyamānā uttamasammatā jāyatha.

Evaṁ tasmiṁ kathente yeva Kosiyassa taṁ khaṇaṁ ñeva cavanadhammo[2] jāto. Atha naṁ Mātali „Kosiya āyusaṁkhāro te[3] ossaṭṭho dānadhammo[4] pi samatto[5], kin te manussalokena, devalokaṁ gacchāmā" 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṁ samakkama[6]
rathaṁ samāruyha mamāyitaṁ imaṁ[7].
Indo ca taṁ Inda-sagotta kaṁkhati,
ajj' eva tvaṁ Indasahavyataṁ vajā 'ti g. ā. 286.

Ta. mamāyitan ti piyaṁ manāpaṁ, Indasagottan ti purimabhave Indena sagottaṁ[8], kaṁkhatîti tavâgamanaṁ icchanto kaṁkhati.

Iti tasmiṁ Kosiyena saddhiṁ kathente yeva Kosiyo cavitvā opapātiko devaputto hutvā āruyha dibbarathe aṭṭhāsi. Atha naṁ Mātali Sakkassa santikaṁ nesi. Sakko taṁ disvā tuṭṭhamānaso attano dhītaraṁ Hirideviṁ tassa aggamahesiṁ katvā adāsi, aparimāṇam assa issariyaṁ ahosi.

Taṁ atthaṁ viditvā „anomasattānaṁ kammaṁ nāma evaṁ visujjhatîti" S. osānagātham āha:

96. Evaṁ samijjhanti apāpakammino,
atho suciṇṇassa phalaṁ na nassati,

[1] so all three MSS. [2] Bds nassanadham-. [3] Ck no? Bd omits te. [4] Bds cavanadham-. [5] Bd sampatto. [6] Bds apakkama. [7] Bd idaṁ. [8] Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanaṁ
sabbe va te Indasahavyataṁ gatā ti. 287.

Ta. apāpakammino ti apāpakammā[1] sattā evaṁ visujjhanti, ye kecim-addakkhun ti ye keci sattā tasmiṁ Himavantapadese tadā Kosiyena Hiriyā diyyamānaṁ sudhābhojanaṁ addasaṁsu, sabbevate ti sabbe pi taṁ dānaṁ anumoditvā cittaṁ pasādetvā Indasahavyataṁ gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etaṁ adānābhirataṁ thaddhamacchariyaṁ[2] samānaṁ ahaṁ damesim evā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahosi, Kosiyo dānapati bhikkhu, Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā" 'ti. Sudhābhojanajātakaṁ[3].

4. Kuṇālajātaka.

Evamakkhāyatīti. Idaṁ S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷite pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrâyaṁ anupubbikathā: Sākiya-Koliyā* kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇiṁ nāma nadiṁ eken' eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni kārenti. Atha Jeṭṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayanagaravāsīnaṁ[4] pi kammakarā[5] sannipatiṁsu. Tattha Ko-vāsino vadiṁsu: „idaṁ udakaṁ ubhato[6] nīhariyamānaṁ[7] n' eva tumhākaṁ na amhākaṁ pahossati[8], amhākaṁ pana sassaṁ ekaudaken' eva nippajjissati, idaṁ udakaṁ amhākaṁ dethā" 'ti. Ka-vāsino vadiṁsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu mayaṁ rattasuvaṇṇanīlamaṇikāḷakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma pacchipasibbakādihatthā tumhākaṁ gharadvāre vicarituṁ, amhākam pi sassaṁ eken' eva udakena nippajjissati, idaṁ udakaṁ amhākaṁ dethā" 'ti. „Na mayaṁ dassāmā" 'ti. „Mayam pi na dassāmā" ti. Evaṁ kathaṁ[9] vaḍḍhetvā eko uṭṭhāya ekassa pahāraṁ adāsi so pi aññassā 'ti evaṁ aññamaññaṁ paharitvā rājakulānaṁ jātiṁ ghaṭetvā[10] kalahaṁ vaḍḍhesuṁ[11]. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike[12] gahetvā

[1] Bd -a [2] Bds -ṁ [3] Bd -kaṁ, asīti nipātavaṇṇanā niṭṭhitā. 4. K. = Kuṇāḷo, s. = sakuṇo Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara Bhi. = bhikkhave. P. = Puṇṇamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. [4] Bd -vāsikānaṁ. [5] Bd kasikamma-. [6] Bd -yato. [7] Ck niha-, Cs tiha-, Bd har-. [8] Bd pahoti. [9] Bds kalahaṁ. [10] Bd ghaṭṭetvā ghaṭṭetvā. [11] Bd pavatte-. [12] Bd -vāsino sākiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhiṁ vasiṁsu etesaṁ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṁ kiṁ karissantîti". Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake gahetvā gacchatha, ye anāthā niggatikā[1] tiracchānā viya kolarukkhe vasiṁsu etesaṁ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṁ kiṁ karissantîti. Te gantvā tasmiṁ kamme niyuttaamaccānaṁ kathesuṁ, amaccā rājakulānaṁ kathesuṁ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhiṁ saṁvāsikānaṁ[2] thāmañ ca balañ ca dassessāmā" 'ti yuddhasajjā nikkhamiṁsu. Koliyâpi „kolarukkhavāsānaṁ[3] thāmañ ca balañ ca dassessāmā" 'ti yuddhasajjā nikkhamiṁsu. Apare panâcariyā: Sākiya-Koliyānaṁ dāsīsu udakatthāya nadiṁ gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṁ nikkhipitvā sukhakathāya[4] nisinnāsu ekissā cumbaṭaṁ ekā sakasaññāya gaṇhi, taṁ nissāya „tava cumbaṭaṁ mama cumbaṭan" ti kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakarā c' eva sevakabhojakāmaccauparājāno[5] cā 'ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṁsū 'ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu aṭṭhakathāsu āgato yuttarūpo cā 'ti sv-eva[6] gahetabbo. Te pana sāyanhe[7] yuddhasajjā nikkhamissantîti. Tasmiṁ samaye Bh. Sāvatthiyaṁ[8] viharanto paccūsasamaye lokaṁ volokento ime evaṁ yuddhasajje nikkhamante[9] addasa, disvā[10] „mayi gate esa kalaho vūpamissati nu kho no" ti upadhārento „aham ettha gantvā kalahavūpasamatthaṁ tīṇi jātakāni kathessāmi, tato kalaho vūpasamissati, atha sāmaggidīpanatthāya dve jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṁ dessessāmi[11], desanaṁ sutvā ubhayanagaravāsino aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni kumārasatāni dassessanti[12], ahaṁ te pabbajessāmi, mahanto samāgamo bhavissatîti" sanniṭṭhānaṁ katvā[13] sarīrapaṭijagganaṁ katvā Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭito nikkhamitvā kassaci anārocetvā[14] sayam eva pattacīvaraṁ ādāya dvinnaṁ senānaṁ antare ākāse pallaṁkaṁ ābhujitvā[15] tesaṁ saṁvegajananatthaṁ disvā andhakāraṁ kātuṁ kesaraṁsiyo vissajjento nisīdi, atha tesaṁ saṁviggamānasānaṁ attānaṁ dassento chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjesi. Ka-vāsino Bh-taṁ disvā „amhākaṁ ñātiseṭṭho S. āgato, diṭṭho nu kho amhākaṁ kalahakaraṇabhāro[16]" ti cintetvā „na kho pana sakkā S-ri āgate amhehi parassa sarīre satthaṁ pātetuṁ, Ko-vāsino amhe

[1] Bd -thā ti niggahitā. [2] Cks vasitakānaṁ. [3] Bd koliyarukkhanagaravāsinaṁ [4] Ck sukhatāya [5] Bd sevakagāmabho-. [6] Bd so va. [7] Bd -hasamaye. [8] Cks -tthiṁ. [9] Bd nikkhante. [10] Bd adds ca. [11] Suttanipāta p. 173, Cks dasse-. [12] Cks dassanti. [13] Bds add pātova. [14] Cks -ci-. [15] Bd ābhuñj-. [16] Cks -haṁ-.

hanantu vā pacantu vā“ ti āyudhāni chaḍḍesuṁ. Ko-vāsino pi tath' eva akaṁsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇīye padese vālikāpuḷine paññattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriyā virocamāno, te pi rājāno[1] Bh-taṁ vanditvā nisīdiṁsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā āgat' attha mahārājā“ ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanatthāya na[2] kīḷanatthāya[3] imasmiṁ pana ṭhāne saṁgāmaṁ paccupaṭṭhāpetvā āgat' amhā“ ti. „Kiṁ nissāya vo kalaho mahārājā“ ti. „Udakaṁ nissāya[4] bhante“ ti. „Udakaṁ kiṁ agghati mahārājā“ ti. „Appaṁ[5] bhante“ ti, „Paṭhavī nāma kiṁ agghati m.“ ti. „Anagghā bh.“ ti, „Khattiyā kiṁ agghantîti“. „Khattiyā nāma anagghā bh.“ ti. „Appaggham udakaṁ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m.“ ti „kalahasmiṁ hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja ekāya rukkhadevatāya kāḷasīhena saddhiṁ baddhāghāto[6] sakalam pi imaṁ kappaṁ anuppatto yevā“ 'ti vatvā Phandanajātakaṁ kathesi. Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṁ, parapattiyā[7] hutvâpi ekassa sasassa[8] kathāya tiyojanasahassavitthate Himavante catuppadagaṇā[9] mahāsamuddaṁ pakkhandino ahesuṁ, tasmā parapattiyena na bhavitabban“ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe[10] passati, kadāci mahabbalo pi dubbalassa[11], laṭukikâpi sakuṇikā hatthināgaṁ ghātesîti“ vatvā Laṭukikaj. kathesi. Evaṁ kalahavūpasamanatthāya tīṇi jātakāni kathetvā sāmaggiparidīpanatthāya dve jātakāni kathesi: „samaggānaṁ hi mahārāja koci otāraṁ[12] nāma passituṁ na sakkotîti“ vatvā Rukkhadhammaj. kathesi, tathā „samaggānaṁ mahārāja koci vivaraṁ[13] passituṁ nâsakkhi, yadā pana aññamaññaṁ vivādam akaṁsu atha ne eko[14] nesādaputto jīvitakkhayaṁ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma n' atthîti“ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṁ imāni pañca jātakāni kathetvā avasāne 'Attadaṇḍasuttaṁ kathesi. Rājāno pasannā „sace S. nâgamissa mayaṁ aññamaññaṁ vadhitvā lohitanadiṁ pavattayissāma, S-ṛan nissāya no jīvitaṁ laddhaṁ, sace pana S. āgāraṁ ajjhāvasissa dvīpasahassadvayaparivāraṁ[15] catumahādīparajjaṁ[16] hatthagataṁ abhavissa atirekasahassā[17] kho pan' assa puttā abhavissaṁsu[18] tato khattiyaparivāro abhavissa[19], taṁ kho pan' esa sampattiṁ pahāya nikkha-

[1] Cks rājā. [2] Cks omit na. [3] Bds add api ca kho pana [4] Cks omit ni-. [5] Bds appagghaṁ. [6] Bd bandhā-. [7] Bds -yo. [8] Bds sasakassa. [9] Bds -ṇādayo. [10] Bd anatthu. [11] Bd adds anatthaṁ passati. [12] Bd okāraṁ. [13] Bd vivādaṁ. [14] Cks omit ne eko. [15] Bd dīpaparivāraṁ, Bs dvisahassadīpa parivāraṁ. [16] Bd adds assa. [17] Bds -aṁ. [18] Cks abhavissa. [19] Bd -ro ca ācārissa.

mitvā sambodhiṁ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū" 'ti ubhayanagaravāsino aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni[1] kumārasatāni adaṁsu, Bh. te pabbājetvā mahāvanaṁ agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi parivuto ekadā Kapilapure[2] ekadā Koliyanagare ti dvīsu nagaresu piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṁ kariṁsu. Tesaṁ garugāravena na attano ruciyā pabbajitānaṁ anabhirati uppajji, purāṇadutiyikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya taṁ taṁ vatvā sāsanaṁ pesesi[3], te atirekataraṁ ukkaṇṭhiṁsu. Bh. āvajjanto tesaṁ anabhiratibhāvaṁ ñatvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṁ ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathaṁrūpā nu kho tesaṁ dhammakathā[4] sappāyā" ti upadhārento Kuṇāladhammadesanaṁ passi. Ath' assa etad ahosi: „ahaṁ[5] ime bhikkhū Himavantaṁ netvā Kuṇālakathāya tesaṁ mātugāmadosaṁ pakāsetvā anabhiratiṁ haritvā[6] sotāpattimaggaṁ dassāmîti" so pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Kapilavatthuṁ piṇḍāya caritvā pācchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto bhattakiccavelāyam eva te[7] pañcasate bhikkhū āmantetvā „diṭṭhapubbo vo þhi. ramaṇīyo Himavantapadeso" ti pucchi. „No h' idaṁ[8] bhante" ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikaṁ" ti[9]. „Bhante aniddhimantā[10] mayaṁ, kathaṁ gamissāmā" 'ti. „Sace pana vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā" 'ti. „Āma bhante" ti. S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantaṁ gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantapadese Kañcanapabbataṁ[11] Maṇip. Hiṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe pabbate pañca mahānadiyo[12] Kaṇṇamuṇḍakaṁ Rathakāraṁ Sīhappapātaṁ Chaddantaṁ Tiyaggalaṁ[13] Anotattaṁ Kuṇāladahan ti sattadahe dassesi, Himavanto nāma mahā[14] pañcayojanasatubbedho tiyojanasahassavitthato, tassa imaṁ ramaṇīyaṁ ekadesaṁ[15] attano ānubhāvena dassesi, ta. katanivāsāni[16] sīhavyagghahatthikulādīni catuppādāni pi ekadesato dassesi[17], ta. ārāmarāmaṇeyyakādīni pupphaphalūpage rukkhe nānāvidhe sakuṇasaṁghe jalathalajapupphāni Himavantassa puratthimapasse suvaṇṇatalaṁ pacchimapasse hiṅgulatalaṁ dassesi, imesaṁ rāmaṇeyyakādīnaṁ[18] diṭṭhakālato paṭṭhāya tesaṁ bhikkhūnaṁ purāṇadutiyikāsu chandarāgo pahīno[19]. Atha S. te bhikkhū gahetvā

[1] Cks only one aḍ-. [2] Bd -lavatthupure. [3] Cks -suṁ. [4] Bds dhammi-. [5] Cks omit ahaṁ. [6] Bds vinodetvā. [7] Cks omit te. [8] Bd hetaṁ. [9] Bd adds vutte. [10] Bd -to. [11] Bd adds ratanap. [12] Bd adds satta mahāsarā. [13] Bd kiyaṅgalaṁ. [14] Bds add pathavīto. [15] Bd ekaṁ-. [16] Bd -vāsanāni. [17] Bd -ti. [18] Bd -ṇīyakānaṁ. [19] Bd bahino.

ākāsato otaritvā Himavantassa pacchimapasse saṭṭhiyojanike silātale[1] sattayojanikassa kappaṭṭhikasālarukkhassa heṭṭhā tiyojanāya[2] manosilāya[3] tehi bhikkhūhi parivuto chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjento aṇṇavakucchiṁ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassaraṁ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi. imasmiṁ Himavante tumhehi adiṭṭhapubbaṁ pucchathā“ ti. Tasmiṁ khaṇe dve citrakokilā ubhosu koṭisu daṇḍakaṁ mukhena ḍasitvā[4] majjhe attano sāmikaṁ nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato[5] aṭṭha upari chāyaṁ katvā evaṁ taṁ citrakokilaṁ parivāretvā ākāsenâgacchanti. Te bhikkhū taṁ sakuṇasaṁghaṁ disvā S-raṁ pucchiṁsu: „ke nām' ete bhante sakuṇā“ ti. „Bhi. mama esa[6] porāṇako vaṁso, mayā ṭhapitapaveṇi[7] maṁ pubbe evaṁ parivāriṁsu[8], tadā pan' esa sakuṇagaṇo mahā ahosi. aḍḍhuḍḍhāni dijakaññāsahassāni maṁ[9] parivāriṁsu, anupubbena[10] parihāyitvā idāni ettako jāto“ 'ti. „Kathaṁrūpe[11] pana bhante vanasaṇḍe etā dijakaññā tumhe paricariṁsū“ 'ti. Atha nesaṁ S. „tena hi bhi. suṇāthā“ 'ti satiṁ upaṭṭhapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evam anusūyati: sabbosadhadharaṇidhare nekapupphamalyavitate[12] gajagavajamahisarurucamarapasadakhaggagokaṇṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākadalimigabilārasasakaṇṇikānucarite[13] ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarāhanāgakulakaṇerusaṁghādhivutthe[14] issammigasākhammigasarabhammigaeṇimmigavātammigapasadammigapurisallukimpurisayakkharakkhasanisevite[15] amajjamañjarīdharabrahaṭṭhapupphapuphitaggakapādapagaṇavitate[16] kuraracakoravāraṇamayūraparabhutajīvajīvakacelāvakabhiṁkārakaravīkamattavihaṅgasatasampaghuṭṭhe[17] añjanamanosilaharitālahiṅgulakahemarajatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadese[18] — evarūpe khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuṇo paṭivasati

[1] B^d mano. [2] B^{ds} -nikāya. [3] B^d -sīlatalāya. [4] B^{ds} gahetvā. [5] B^d heṭṭhā. [6] C^k eka, B^d esa mama. [7] C^{ks} pameṇi. [8] C^k -cār-. [9] C^{ks} mama. [10] B^d adds pana. [11] B^d kathaṁ evarūpe. [12] C^k -malyā-, B^d -malla-. [13] B^d -cāmari-taracchayo-udārikadali-, C^{ks} kaṇṇakā-. [14] B^d -nānākulakareṇu-vuṭhe. [15] B^{ds} -pūrisālū-. [16] B^d -pahaṭhapupphapussitaggā-vitaṭe. [17] B^d -kurura-, C^{ks} -cakura-, B^{ds} -sarabhūta-, C^{ks} -karavīra-, B^d satataṁsam-. [18] B^d -kanakānekadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho K-assa s-assa aḍḍhuḍḍhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭhaṁ mukhena ḍasitvā taṁ K-aṁ s-aṁ majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā naṁ K-aṁ s-aṁ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā[1]“ 'ti. Pañcasatadijakaññāyo[2] heṭṭhato heṭṭhato ḍenti[3], „sac' āyaṁ K. s. āsanā paripatissati[4] mayan taṁ pakkhehi paṭiggahessāmā“ 'ti[5]. Pañcasatā dijakaññāyo uparūpari[6] ḍenti, „mā naṁ K-aṁ s-aṁ ātapo paritāpîti[7]“. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti[8] „mā naṁ K-aṁ s-aṁ sītaṁ vā uṇhaṁ vā tiṇaṁ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusîti“. Pañcasatā dijakaññāyo purato purato ḍenti[9], „mā naṁ K-aṁ s-aṁ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena[10] vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi[11] vā pahāraṁ adaṁsu[12], māyaṁ K. s. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā[13] thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi saṁgāmesîti[14]“. Pañcasatā dijakaññāyo pacchato ḍenti[15] saṇhāhi sakhilāhi mañjūhi[16] madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṁ[17] K. s. āsane pariyukkaṇṭhîti“. Pañcasatā dijakaññāyo[18] disodisaṁ ḍenti[15] nekarukkhavividhavikatiphalam āharantiyo, „māyaṁ K. s. khudāya parikilamitthā“ 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṁ K-aṁ s-aṁ ārāmen' eva ārāmaṁ uyyānen' eva uyyānaṁ nadītitthen' eva n-aṁ pabbatasikharen' eva p-aṁ ambavanen' eva a-aṁ jambuvanen' eva j-aṁ labujavanen' eva l-aṁ nāḷikerasañjādiyen' eva[19] n-iṁ[20] khippam eva abhisambhonti ratatthāya[21]. Atha khalu bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṁ[22] paribbūḷho[23] evam apa-

[1] Bds -ethā. [2] Bd adds mukhe. [3] Ck naccenti, Bd heṭhako ḍenti. [4] Cks -ṭissati. [5] Bd -mi, omitting ti. [6] Cks evarūpari [7] so Cks for -tāpayīti? Bd -tāpeti. [8] Cks naccenti, Bd naḍenti. [9] Ck naccenti [10] Bd kathalāya. [11] Cks -āyā. [12] Cks addaṁsu. [13] Bd adds sākhehi vā. [14] Cks -messasîti. [15] Ck naccenti. [16] Bd maññāhi. [17] Cks mā saṁ, Bd yā maṁ. [18] Cks omit di-. [19] so Cks; Bds -sañcāriyeneva. [20] Bds -sañcāri. [21] Bd rati-. [22] Cks -se [23] Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmamgamāyo“ ti.

Tatrâyam atthavannanā bhi yo vannasando evam akkhayati evañ ca anusuyati kin ti kathiyati sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, ta sabbosadhadharanidhare ti sabbosadhadharanimhi mulatacapattapupphadisabbosadhadharaya[1] dharaniva samannagato ti a, sabbosadhayutto vā dharanidharo[2], so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evam akkhāyati evañ ca anusūyati, tasmim vanasande ti vuttam hoti, sesapadayojanaya pi es eva nayo, nekapupphamalyavitate ti nekehi[3] pilandhanatthaya[4] uppannapupphehi c' eva pilandhanamalyehi ca vitate ruru ti suvannavanna miga, uddara ti upadramiga[5], bilara ti mahābilara nelamandalam vuccati taruna bhimkacchacamandalam[6], mahavarahā ti mahahatthino, akinnanelamandalamahāvarahena gocarikadibhedena dasavidhena nagakulena c' eva kanerusamghena[7] ca adhivutthe[8] ti a, issammiga[9] ti kalasiha, vatammiga ti pasatammiga[10] ti citramiga, purisalla[11] ti valavamukhayakkhiniyo, kimpurisa ti devakinnaracandakinnaradumakini aradandamanavakakontasakunakannapapuradibheda kinnara, amajjamañjaridharabrahatthapupphapupphitagganekapadapaganavitate ti makuladharehi c eva manjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphehi[12] c' anekehi padapaganehi ca vitate, varana nama hatthilingasakuna, celapaka ti[13] pi eke[14] sakuna yeva heman ca kañcanañ ca ti dve suvannajatiyo, etehi añjanadihi nekadhatusatehi anekehi vannadhaturajihi[15] vinaddhapatimanditappadese, bho ti dhammālapanamattam etam, citto ti mukhatundake[16] hetthaudarabhage pi[17] citro[18] va, addhuddhaniti[19] tini sahassani pancasatanîti a., addhanapariyayapathe ti addhanasamkhate gamanamagge, ubbahettha[20] ti badhayittha[21], upapphusîti upagantva phusi, paharam adamsu 'ti ettha ma nan ti padassa samivasen' attho veditabbo, samgamesiti samagami, sanhabhîti matthahi[22], sakhilahiti[23] piyahi, mañjuhiti sakhilahi[24], madhurahiti madhurassarahi, samudacarantiyo ti gandhakaranavasena paricarantiyo nekarukkhavividhavikatiphalan ti nekehi rukkhehi vividhavikatiphalam, arameneva araman ti pupphaaramadisu aññatarena aramen' eva aññam aramam nentîti a uyyanadisu pi es eva nayo, nalikirasañjadiyena[25] ti nalikiravanen eva annam nalikiravanam abhisambhotiti evam netva tattha nam

[1] Cks -rā. [2] Cks -re. [3] Bd anek-. [4] Bd phalatthāya. [5] so Cs; Ck upadrañchā? Bds uddā [6] so Cs; Ck bhiṁjakacchāca-, Bd taruṇabhigacchāpa-, Bs bhiṁgacchāja-. [7] Bd kareṇu-. [8] Bd -vuṭhe. [9] Bds issamigā etc. [10] Bds pasada-. [11] Cks -u, Bd -sālu. [12] Bd -pupphitehi. [13] Cks -ṭhakā ti. [14] Bd ete. [15] Bds -rāsīhi. [16] Bd hi. [17] Bds uparibhogehi. [18] Cks -e. [19] Bd adds aḍḍhacatutthāni. [20] Bd -ethā. [21] Bd bāhittha. [22] Cks mayāhi, Bd maṭhāhi. [23] Cks saddhiṁlābhīti. [24] Cks saliḷāhi. [25] so Cks; Bd -sañjāriyenevā.

khippaṁ ñeva ratatthāya[1] pāpuṇanti, divasaṁ[2] paribbūḷho ti sakaladivasaṁ vūḷho[3], apasādetīti tā kira taṁ evaṁ divasam pi paricaritvā nivāsarukkhe otāretvā parivāretvā rukkhasākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanaṁ labheyyāmā 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasanaṭṭhānaṁ gamissāmā 'ti vasanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā 'ti ādi vacanehi apasādeti, ta.[4] vinassathā 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṁ nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya asatiyo anavaṭṭhitacittatāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhitāya appatikāriyo ti.

Evañ ca pana vatvā „iti kho bhi. ahaṁ tiracchānagato pi itthīnam akataññutaṁ bahumāyataṁ anācāratam[5] dussīlatañ ca jānāmi, tadā p' ahaṁ[6] tāsaṁ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemîti" imāya kathāya[7] tesaṁ bhikkhūnaṁ anabhiratiṁ haritvā S. tuṇhi ahosi. Tasmiṁ khaṇe dve kālakokilā sāmikaṁ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhābhāgādisu catasso catasso hutvā taṁ padesaṁ āgamiṁsu, tâpi disvā te S-raṁ pucchiṁsu. S. „pubbe bhi. mama sahāyo Puṇṇamukho nāma phussakokilo[8] ahosi, tassâyaṁ vaṁso" ti vatvā purimanayen' eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva[9] khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthimadisābhāge susukhumasunipuṇagirippabhavā[10] haritupayantiyo[11] ti.

Ta. suṭṭhusukhumasaṇhasakhilatāya[12] susukhumasunipuṇā[13] girī[14] etāsaṁ pabhavā[15] ti girippabhavā[16] Himavantato sandamānā, haritatinamissaoghatāya harita-Kuṇāladahaṁ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipuṇagirippabhavā[17] haritupayantiyo[18] evarūpā nadiyo yasmiṁ santîti a. Idāni yaṁ Kuṇāladahaṁ tā upayanti ta.[19] pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanaḷinasatapattasogandhikamandālakasampattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadese[20] ti.

Ta. uppalan ti nīluppalaṁ, naḷinan ti setapadumaṁ, satapattan ti paripuṇṇasatapattapadumaṁ, sampattîti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi sucigandhena c' eva manuññena ca hadayabandhanasamatthatāya pāvakena[21] ca padesena samannāgato ti a. Idāni tasmiṁ dahe rukkhādayo vaṇṇento āha:

[1] Bd rati. [2] Cks -sa. [3] Pd paribbūḷho. [4] Bd adds nassathā ti gacchatha. [5] Cks -ra. [6] Bd pāhaṁ. [7] Bds gāthāya. [8] Cks Bd pu-. [9] Cks evaṁ. [10] Ck -ppahāvā, Bd -patava. [11] Ck bhari-, Cs bharitūpasantiyo, Bd tassa susukhumasunipuṇā in the place of tattha. [12] Pd -salilatāya. [13] Cks -ṇo. [14] Cks giri, Bd giri. [15] Cks pabhāvo, Bd pabhavo. [16] Cks -bhāvā. [17] Ck -bhāvā. [18] Ck haritālayantiyo, Cs haritūlapayantiyo. [19] Pd -yantiyo tāni. [20] Cks -dālava-. [21] Bds māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasavajulapunnāgavakulatilakapiyakahasanasālasaḷaḷacampakāsokanāgarukkhatirīṭibhūjapattaloddacandanoghavane kāḷāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacocagahane[1] kakudhakuṭajaaṁkolakaccikārakaṇṇikārakaṇaverakoraṇḍakoviḷārakiṁsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajjabhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugandhikadhanukārikatālisatagarausīrakoṭṭhakacchavitate atimuttakasaṁkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappadese haṁsapilavakādambakāraṇḍavābhinadite vijjādharasiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānuciṇṇappadese[2] —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma phussakokilo pativasati ativiya madhuragiro vilasitanayanamattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuḍḍhāni itthisatāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭhaṁ mukhena ḍasitvā taṁ P-aṁ ph-aṁ majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā naṁ P-aṁ ph-laṁ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā[3]“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo heṭṭhato ḍenti,[4] „sac' āyaṁ P. ph.[5] āsanā paripatissati[6] mayaṁ taṁ pakkhehi paṭiggahessāmā“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo uparūpari ḍenti[4], „mā naṁ P-aṁ ph-aṁ ātāpo paritāpîti“. Paññāsa dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti[4], „mā naṁ P-aṁ ph-aṁ sītaṁ vā uṇhaṁ vā tiṇaṁ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusîti“. Paññāsa dijakaññāyo purato[7] ḍenti[8], „mā naṁ P-aṁ ph-aṁ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena[9] vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṁ adaṁsu, māyaṁ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi[10] saṁgāmesîti“. Paññāsa dijakaññāyo pacchato[11] ḍenti saṇhāhi sa-

[1] Bd kurā- ketakavidisamaññulapuṇṇāgababūla- piyaṅkāhasanasaralācampakāasoka-kālagulupaduka- dāruṇatecagahane. [2] Bd tatthevayakkha-. [3] Bd -ethā. [4] Cks naccenti. [5] Bd adds sakuṇo. [6] Cks -paṭi-. [7] Cks repeat pu-. [8] Ck naccenti. [9] Ck kalena, Bd kathalāya. [10] Cks -ehi, Bds -ihi. [11] Cks repeat pa-.

khiḷāhi mañjūhi[1] madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „mâyaṁ P. ph. āsane pariyukkaṇṭhîti[2]“. Paññāsa dijakaññāyo disodisaṁ ḍenti nekarukkhavividhavikatiphalaṁ āharantiyo, „mâyaṁ P. ph. khudāya parikilamitthā“ 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṁ P-aṁ ph-aṁ ārāmen' eva ārāmaṁ uyyānen' eva uyyānaṁ nadītitthen' eva n-aṁ pabbatasikharen' eva p-aṁ ambavanen' eva a-aṁ jambuvanen' eva j-aṁ lambujavanen' eva l-aṁ nāḷikerasañjādiyen' eva[3] n-iṁ[4] khippam eva abhisambhonti[5] ratatthāya[6]. Atha khalu bho P. ph. tāhi dijakaññāhi divasaṁ paribbūḷho[7] evaṁ pasaṁsati: „sādhu sādhu bhaginiyo, etaṁ kho bhaginiyo tumhākaṁ patirūpaṁ[8] kuladhītānaṁ[9] yaṁ tumhe bhattāraṁ paricareyyāthā[10]“ 'ti. Atha khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṁkami, addassuṁ[11] kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṁ P-aṁ ph-aṁ, dūrato āgacchantaṁ disvāna yena P. ph. ten' upasaṁkamiṁsu[12], upasaṁkamitvā taṁ P-aṁ ph-aṁ etad avocuṁ: „ayaṁ samma P-kha Kuṇālo s. ativiya pharuso ativiya pharusavāco, app-eva nāma tavam[13] pi āgamma piyavācaṁ labheyyāmā“ 'ti. „App-eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā K-ena s-ena saddhiṁ paṭisammoditvā ekamantaṁ nisinno kho P. ph. taṁ K-aṁ s-aṁ etad avoca: „kissa tvaṁ samma K-la itthīnaṁ sujātānaṁ kuladhītānaṁ sammāpaṭipannānaṁ micchāpaṭipanno[14], amanāpabhāṇīnam pi kira samma K-la itthīnaṁ manāpabhāṇinā bhavitabbaṁ kimaṅga pana manāpabhāṇinan“ ti. Evaṁ vutte[15] K. s. taṁ P-aṁ ph-aṁ evaṁ apasādesi: „nassa tvaṁ samma jamma vasala, vinassa tvaṁ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto jāyāyācitenā[16]“ 'ti, evaṁ apasādito va[17] pana P. ph. tato h'

[1] Bd maññūhi. [2] Cks pariu-. [3] Ck -jātadiyeneva, Cs -jādiy-, Bds -sañcārikeneva. [4] Ck -sañjātādi, Bds -sañcāraṁ. [5] Bd -bhenti. [6] Bd rati. [7] Cks divasapari-, Bd divāsaṁpari-. [8] Cks -pa. [9] Ck -dhitā. [10] Bd paṭi-. [11] Ck addassu, Cs addasāsu, Bd addasāsuṁ. [12] Bd omits upa-. [13] Bd taṁ. [14] Bd adds si. [15] Bd -o. [16] so Cks; Bd jāyājinenā. [17] Bd ca.

eva[1] paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva[2] kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabāḷhā vedanā vattanti[3] maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṁ dijakaññānaṁ etad ahosi: „ābādhiko ayaṁ P. ph., app-eva nāma imamhā ābādhā[4] vuṭṭhaheyyā“ 'ti, ekaṁ adutiyaṁ ohāya yena K. s. ten' upasaṁkamiṁsu. Addasā[5] kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṁ pana tumhākaṁ[6] vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph., app-eva nāma tamhā ābādhā[7] vuṭṭhaheyyā“ 'ti[8], evaṁ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṁ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo[9] katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṁgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā taṁ P-aṁ ph-aṁ etad avoca: „haṁ[10] samma P-khā“ 'ti, „haṁ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṁ P-aṁ ph-aṁ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi[11], atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhîti.

Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā[12], tirīṭîti ekarukkhajāti, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṁ oghena ghaṭāya[13] samannāgate vane, devadārukacocagahane[14] ti devadārurukkhehi c' eva kadalīhi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti, kaṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṁsukā ti vighātakā[15], yodhikā ti yudhikā[16], vanamallikamanaṅganamanavajjabhaṇḍisurucirabhaginimālamalyadhare ti mallikānañ ca anaṅgaṇānaṁ anavajjānañ ca bhaṇḍīnaṁ surucirānañ ca bhaginīnaṁ pupphehi malyadhārayamāne, dhanukārîti dhanupāṭali, tālisā ti tālisapattarukkhā, kacchavitate[17] ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatakacche[17], saṁkusumitalatā[18] ti tesu tesu ṭhānesu suṭṭhukusumitaatimuttakehi[19] c' eva nānāvidhalatāhi ca[20] vitatapatimaṇḍitappadese, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṁ vijjādharādīnaṁ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti[21] mukhaparipuṇṇatāya P-kho[22],

[1] Bds yeva. [2] Bd adds accayena. [3] Bd pav-. [4] Bd adds naṁ, Bs na [5] Bd -sa. [6] Bd tumhaṁ. [7] Bds add na. [8] Bd si. [9] Bd -āyo. [10] Cks haṁ. [11] Ck yāyā-. [12] so Cks for asano yeva? Bd āsanāyeva. [13] Bds satatagha-. [14] Cks -cova-. [15] Bd vātaghaṭakā. [16] Ck yutikā, Cs suyūthikā. [17] Bd gaccha-. [18] Cks -late. [19] Bd adhi-. [20] Cks -latā omitting ca. [21] Cks omit p-mukho ti. [22] Cks -khā.

parehi puṭṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano[1] ti vilasitanetto, mattakkho ti yathā mattānaṁ akkhīni rattāni honti evaṁ rattakkho pamāṇayuttanetto vā, bhaginiyo ti ariyavohārena ālapanaṁ, paricareyyāthā 'ti sakaladivasaṁ gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṁ kathetvā uyyojeti[2], kadāci pana K. s. saparivāro P-mukhaṁ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṁ gacchati, tenâha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya, labheyyāmā 'ti K-assa' santikaṁ piyavacanaṁ labheyyāma, appevanāmā 'ti api nāma labheyyāma, vakkhāmi nan ti, sujātānan ti samānajātikānaṁ, nassā 'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu[3] sadiso añño vyatto nāma atthi, jāyāyācitenā[4] 'ti jāyājitena[5], ayam vā pāṭho, evaṁ itthiparājitena tayā sadiso ko nāma vyatto atthîti, taṁ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanatthāya[6] apasādeti, tato hevā[7] 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivatti, so nivattitvā saparivāro attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi, appeva nāmā 'ti saṁsayaparivitakko imamhā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṁ cintetvā taṁ ohāya pakkamiṁsu, tumhan[8] ti tumhākaṁ, app-eva nāmā 'ti tamhā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṁ āgatakāle mato bhavissati, mayaṁ hi idān' esa marissatîti ñatvā tumhākaṁ pādaparicārikā bhavituṁ āgatā ti, ten' upasaṁkamîti imā itthiyo samikassa matakāle āgatā paṭikkūlā bhavissāmā 'ti taṁ pahāya āgatā[9] gantvā mama sahāyaṁ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṁharitvā ārogaṁ[10] karissāmîti cintetvā nāgabalo M. ākāse[11] uppatitvā yena so ten' upasaṁkami, han ti nipāto, jīvasi sammā 'ti pucchanto evam āha, itaro pi 'ssa jīvāmîti vadanto haṁ sammā 'ti āha, pāyāpesîti pāyesi, paṭippassambhîti vūpasanto.

Tâpi dijakaññāyo tasmiṁ aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṁ katipāhaṁ phalāphalāni[12] khādāpetvā tassa balappattakāle „samma tvaṁ idāni ārogo[10], attano paricārikāhi saddhiṁ vasa, aham pi attano vasanaṭṭhānaṁ gamissāmîti" ā. Atha naṁ so „imā[13] maṁ bāḷhagilānaṁ pahāya palātā[14], na me etāhi dhuttīhi[15] attho" ti ā. Taṁ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṁ pāpabhāvaṁ ācikkhissāmîti" P-aṁ gahetvā Himavantapasse manosilātalaṁ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane[16] nisīdi, ekasmiṁ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante devaghosanâcari[17]: „ajja K. sakuṇarājā Himavati[18] manosilāsane nisīditvā Buddhalīlhāya dh. desessati, taṁ suṇāthā" 'ti param-

[1] Bd -nā. [2] Bd -si [3] Bd adds tayā. [4] Bd jāyājinenā. [5] Ck Bd jayā-. [6] Ck āhanatthāya, Cs ābhanat-, Bd abhaṇat-, Bs abhaṇanat-. [7] Bd yevā. [8] Ck tiyahan, Cs tuyhan. [9] Bd adds ti ahaṁ, Bs ahaṁ. [10] Bd a-. [11] Bds -ena. [12] Bd -lena. [13] Bd adds samma. [14] Bds palāyanti. [15] Bd vasalīhi. [16] Bd -lātale. [17] Bd devatā-. [18] Bd -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā[1] yebhuyyena[2] sannipatiṁsu, bahū nāgasupaṇṇagijjhā aṭaviyam pi[3] devā[4] taṁ atthaṁ ugghosiṁsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṁ kolāhalaṁ sutvā „dh. suṇissāmîti[5]“ saparivāro āgantvā ekamantaṁ nisīdi. Nārado pi pañcābhiññātāpaso dasasahassatāpasaparivuto Himavantapadese viharanto taṁ devaghosanaṁ sutvā „sahāyo kira me K. itthīnaṁ aguṇaṁ kathessati[6], mayâpi taṁ desanaṁ sotuṁ vaṭṭatîti[7]“ tāpasasahassena[8] saddhiṁ iddhiyā ta. gantvā ekamantaṁ nisīdi. Buddhānaṁ desanāsannipātasadiso mahāsamāgamo ahosi. Atha M. jātissaraññāṇena itthidosapaṭisaṁyuttaṁ atītabhave diṭṭhakāraṇaṁ P-aṁ[9] kāyasakkhiṁ katvā kathesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

Atha khalu bho K. s. taṁ P-aṁ ph-aṁ gilānāvuṭṭhitaṁ aciravuṭṭhitaṁ gelaññā[9] etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha K a ṇ h ā[10] dvepitikā[11] pañcapatikā ya[12] chaṭṭhe purise cittaṁ paṭibaddhan ti[13] yā yadidâṁ kavandhe pīṭhasappimhîti[14]“. Bhavati ca pan' uttar' ettha[15] vākyaṁ:

1\. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
Yudhiṭṭhilo Sahadevo[16] ca rājā
ete patī pañca-m-aticca[17] nārī
akāsi[18] khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha S a c c a t a p ā v ī nāma samaṇī susānamajjhe vasantī[19] catutthabhattaṁ pariṇāmayamānā, sā[20] tulāputtakena[21] pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha K ā k ā t i[22] nāma devī samuddamajjhe vasantī bhariyā Venateyyassa[23] Naṭakuverena[24] pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha K u r a ṅ g a v ī[25] lomasundarī[26] Eḷa-

[1] Bd sutvā. [2] Bd adds tattha. [3] Bd -ṇṇāvijjādharādīnaṁ pj, Bs -vijjhātaṭavisayampi. [4] Bd devatā [5] Cks sussāmīti. [6] Bd adds mahasamāgamo bhavissati. [7] Bd -dasasahassena. [8] Bd -khassa. [9] Bds gelaññātaṁ, Cks gelaññaṁ. [10] Bd adds devī. [11] Bds dvī-. [12] so Cks for yassā? Bd yo, Bs raṁ. [13] so Cks; Bds -bandhi. [14] Bd pitha-, Cks piṭṭha-. [15] Cs pha-, Bd ma-. [16] Bd sīha-. [17] Bd paticca. [18] Bd akāri. [19] all three MSS. -i. [20] Cks omit sā. [21] so Cs; Ck tulaṁputtaṁkena, Bd sūrāvuttakena, Bs surādhu-. [22] Bd kākavanti; se III p. 90. [23] Bd nevat-. [24] -kupparena. [25] Bds kuruṅgadevī. [26] Cks -sudarī.

kamāraṁ[1] kāmayamānā Chaḷaṅgakumāra-dhanantevāsinā[2] pāpam akāsi, Evaṁ h' etaṁ[3] mayā ñātaṁ: Brahmadattassa mātaraṁ ohāya Kosalarājā[4] Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akaṁsu pāpaṁ, tasmâhaṁ itthīnaṁ na vissase na-ppasaṁse, mahī yathā jagatisamānarattā vasundharā itarītarāpatiṭṭhā sabbasahā[5] aphandanā[6] akuppā tath' itthiyo[7], tāyo na vissase naro

2. Sīho yathā lohitamaṁsabhojano
vāḷāmigo[8] pañcahattho[9] suruddho
pasayhakhādī parahiṁsane rato
tath' itthiyo[10], tāyo na vissase naro. 289.

Na khalu[11] s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo[12], na h' etā bandhakiyo[13] nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṁ vesiyo nāriyo gamaniyo ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā[14] vāṇijā[15] viya vācāsanthutiyo[16] issāsiṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppūrā rakkhasī viya duttosā[17] Yamo v' ekantahāriyo sikhī-r-iva[18] sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī[19] anilo viya yenakāmaṁcarā[20] Neru viya avisesakārā visarukkho[21] viya niccaphalitāyo[22] ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyaṁ:

3. Yathā coro yathā diddho[23] vāṇijo va[24] vikatthanī[25]
issasiṅgam ivâvattā[26] dujjivhaurago yathā[27] 290.

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo[28] 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā[29]
visarukkho viya pañcadhā[30] nāsayanti ghare bhogaṁ
ratanān' antakaritthiyo[31] ti.. 292.

Ta. gilānāvuṭṭhitan ti paṭhamaṁ gilānaṁ pacchāvuṭṭhitaṁ[32], diṭṭhā mayā ti atīte kira Brahmadatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalarajjaṁ gahetvā Kosalarājānaṁ māretvā tassa aggamahesiṁ sannisinnagabbhaṁ gahetvā

[1] Cks eḷamārakaṁ, Bd eḷakakumāraṁ. [2] Cs Bd -raṁdha-. [3] Bd evañhi-. [4] so Cks; Bds -jaṁ [5] Cs sabbāsaha, Ck sabbāsahā. [6] Ck athanānā. [7] Ck tali-, tathi-, Bs dati-. [8] Cs vaḷā-. [9] Bd pañcāvuddho, Bs -vudho, Ck pañcahatthe. [10] Ck ratthitthiyo, Cs tthitthiyo, Bd tattittiyo. [11] Bd adds kho. [12] so all three MSS. [13] Cks na hetāvakavandhakiyo. [14] so Cs; Ck madirā viya visagiddhā, Bd madirā variṭṭhā. [15] Bd -o. [16] Ck vācāyasatthutiyo. [17] Ck dutto, Cs dhutto. [18] all three MSS. sikhi-. [19] all three MSS. -i. [20] Cks -māvacarā. [21] Bd -ā. [22] Cks -liniyo. [23] Bd riṭho. [24] Bd ti. [25] Ck vitatthati, Bd vikattani. [26] Bd isiṅgamiva parivattā. [27] Bd dujīvhā. [28] avisesa - - - wanting in Cs. [29] so Cs; Ck -samāpakā ti, Bd -samāgatā. [30] so Cs; Ck pañcadā, Bds niccaphalo. [31] Ck ratanatthakaritthiyo, Bd ratanānantaritthiyo. [32] Ck pañcā-, Bd paccānuvu-.

Bārāṇasiṁ gantvā taṁ attano aggamahesiṁ akāsi, sā[1] aparabhāge dhītaraṁ vijāyi, rañño pana[2] pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varaṁ gaṇhā[3] 'ti ā., sā gahitakaṁ katvā ṭhapesi, tassā pana kumārikāya Kaṇhā ti nāmaṁ kariṁsu, ath' assā vayappattāya mātā[4]: amma pitarā te varo dinno, taṁ ahaṁ gahetvā ṭhapesiṁ, tava ruccanakaṁ varaṁ gaṇhā 'ti ā.[5], sā: mayhaṁ[6] avijjamānaṁ[7] n' atthi, patiṁ gahaṇatthāya[8] me sayaṁvaraṁ kārehîti kilesabahulatāya hirottappaṁ bhinditvā mātaraṁ ā., sā rañño ārocesi, rājā: yathāruciṁ[9] patigaṇhātū 'ti vatvā sayaṁvaraṁ ghosāpesi. rajaṅgaṇe sabbālaṁkārapatimaṇḍitā bahupurisā sannipatiṁsu. Kaṇhā pupphasamuggaṁ ādāya uttarasīhapañjare ṭhitā olokentī ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato[10] Ajjuno Nakulo Bhīmaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo[11] ti ime pañca Paṇḍurājaputtā[12] Takkasilāya disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṁ gahetvā[13] desacārittaṁ jānissāmā 'ti vicarantā Bārāṇasiṁ pattā[14] antonagare kolāhalaṁ sutvā pucchitvā taṁ atthaṁ ñatvā mayam pi gamissāmā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca[15] pi ta. gantvā paṭipāṭiyā aṭṭhaṁsu, Kaṇhā te disvā pañcasu ṭhitesu paṭibaddhacittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbaṭakāni khipitvā: amma ime pañca jane vāremîti[16] ā., sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasîti[17] avatvā anattamano va kiṁjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṁ[18] ñatvā tesaṁ sakkāraṁ katvā taṁ pādaparicārikaṁ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde te[18] kilesavasena saṅgaṇhi, eko pan' assā paricāriko khujjo pīṭhasappī atthi, sā pañca rājaputte kilesavasena saṅgaṇhitvā tesaṁ bahinikkhantakāle okāsaṁ labhitvā kilesena anuḍayhamānā khujjena saddhiṁ pāpaṁ karoti, tena ca saddhiṁ kathentī: mayhaṁ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesaṁ galalohitena tava pāde makkhāpessāmîti[19] vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena missībhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṁ piyataro mayā jīvitam pi tav' atthāya pariccattaṁ mama pitu accayena tuyhaṁ yeva r. dāpessāmîti[20] vadati, itarehi saddhiṁ missībhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṁ[21] amhe piyāyati issariyañ ca no etaṁ nissāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasaṁ ābādhikā ahosi, atha naṁ te parivāretvā eko sīsaṁ sambāhanto nisīdi sesā ekekaṁ hatthañ ca pādañ ca, khujjo pana pādamūle nisīdi, sā sīsaṁ sambāhamānassa jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṁ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṁ jīvissāmi pitu accayena tuyhaṁ r. dāpessāmîti sīsena saññaṁ dadamānā taṁ saṁgaṇhi, itaresam pi hatthapādehi tath' eva saññaṁ adāsi, khujjassa pana: tvaṁ ñeva mama piyo tav' atthāya ahaṁ jīvissāmîti jivhāya saññaṁ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṁ jāniṁsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo[22] jāniṁsu, Ajjunakumāro pana tassā

[1] B^d tā, C^{ks} omit sā. [2] C^{ks} omit pana. [3] B^d -hāhi. [4] B^d adds taṁ āha. [5] B^d omits āha. [6] B^d adds aññaṁ. [7] so C^{ks}; B^d adds dhanaṁ. [8] B^d ganhana-. [9] B^d -itaṁ. [10] C^k paṇḍarājā bhoggano, C^s paṇḍarāja bho. [11] B^d sīha-. [12] C^{ks} paṇḍa-. [13] B^d ugga-. [14] B^d patvā. [15] B^d adds paṇḍurājaputtā. [16] B^{ds} jane va me dehiti. [17] C^{ks} -tīti. [18] C^k -da ti. [19] B^d -māti. [20] B^d pāpessāmiti. [21] C^{ks} te saṁ. [22] B^d -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre disvā: yathā mayhaṁ evaṁ sesānam pi imāya saññāya dinnaṁ[1] bhavissati khujjena câpi saddhiṁ etissā santhavena[2] bhavitabban ti cintetvā bhātaro gahetvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama sīsavikāraṁ dassentîti, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṁ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṁ nām' ettha kāraṇaṁ: tumhākaṁ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṁ jānāthā 'ti[3] amhākam pi ten' eva kāraṇena adāsîti, khujjassa jivhāvikārena saññādānassa kāraṇaṁ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṁ ācikkhitvā iminâpi saddhiṁ etāya pāpakammaṁ katan ti[4], tesu asaddhahantesu khujjaṁ pakkositvā pucchi, so sabbaṁ pavattiṁ kathesi, te tassa vacanaṁ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho mātugāmo nāma pāpo dussīlo, amhādise nāma jātisampanne sobhaggappatte pahāya evarūpena jegucchapaṭikkūlena khujjena saddhiṁ pāpakammaṁ karoti, ko nāma paṇḍitajātiko evaṁ nillajjāhi pāpadhammāhi itthīhi saddhiṁ ramissatîti anekapariyāyena mātugāmaṁ garahitvā alaṁ no gharāvāsenā 'ti pañca janā Himavantam pavisitvā kasiṇaparikammaṁ katvā āyupariyosāne yathākammaṁ gatā, K. sakuṇarājā Ajjunakumāro ahosi, tasmā[5] attanā diṭṭhakāraṇaṁ dassento diṭṭhā mayā ti ādiṁ ā.

Ta. dvepitikā[6] ti Kosalarañño[7] Kāsirañño ca vasen' etaṁ vuttaṁ, pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā[8] ti paṭibaddhamanā[9], kavandhe[10] ti[11] tassa kira gīvāya[12] onamitva[13] uraṁ allīnā tasmā chinnasīso viya khāyati, pañcamaticcā[14] 'ti ete pañca atikkamitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena[15], aparāni pi diṭṭhapubbāni dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavatthusmiṁ tāva ayaṁ vibhāvanā: atīte kira Bārāṇasiṁ nissāya Saccatapāvī[16] nāma setasamaṇī susāne paṇṇasālaṁ kāretvā ta. vasamānā cattāri[17] bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalanagare Cando viya Suriyo viya ca pākaṭā ahosi, B-sivāsino khipitvâpi[18] khalitvâpi namo Saccatapāviyā[19] ti vadanti, ath' ekasmiṁ chaṇakāle paṭhamadivase tāva suvaṇṇakārā gaṇabandhane[20] ekasmiṁ padese maṇḍapaṁ kāretvā[21] macchamaṁsasurāgandhamālādīni netvā[22] surāpānaṁ ārabhiṁsu, ath' eko suvaṇṇakāro surādhiṭṭhako[23] chaḍḍento: namo Saccatapāviyā[24] ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sîti vutte: samma mā evaṁ avaca mā nirayasaṁvattanikaṁ kammaṁ[25] karîti ā., atha naṁ so: dubbuddhi tuṇhi hohi[26] sahassena abbhutaṁ kara[27] ahan te[28] Saccatapāviṁ[29] ito sattame divase alaṁkatapaṭiyattaṁ imasmiṁ ṭhāne nisinno suravitthaṁ[30] gāhāpetvā suraṁ

[1] so Bd; Cks -ā. [2] Bd sandhavena. [3] Bds add āma jānāmā ti. [4] Bd adds vatvā. [5] Bd tattha. [6] Bds adds ca. [7] Bds dvi-. [8] so Ck; Bd paṭibandhiyā, Cs paṭibaddhantibaddhayā. [9] Cks paṭibaddhamānā, Bd -bandhamānā. [10] Cks tav-, Bd kaphante. [11] Cks pi. [12] Bds givā. [13] Bd -etvā. [14] Ck pañcapatimaticcā, Cs pañcapatīmaticcā, Bd pañcapaticcā. [15] Bds add idaṁ vatvā. [16] Ck -pāpi, Cs -pācī, Bd -pāvi. [17] Bd adds divasāni. [18] Cks omit pi. [19] all three MSS. pāpiyā [20] Bd gaṇābandhena. [21] Bd katvā. [22] Bd āharetvā. [23] Cks -vitthako for vittako? [24] Ck -pāciyā? Bd -pāpiyā. [25] Cks omit ka-. [26] Bd adds ti. [27] Bd karoti. [28] Bd taṁ. [29] Bd -pāpi. [30] so Cks for -vittakaṁ? Bd -dhiṭhakaṁ.

pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthîti ā., so na sakkhissasîti vatvā tena saddhiṁ sahassena abbhutaṁ akāsi, so[1] aññesaṁ suvaṇṇakārānaṁ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṁ pavisitvā tassā vasanaṭṭhānassa avidūre suriyaṁ namassanto aṭṭhāsi, sā bhikkhāya gacchamānā taṁ disvā: mahiddhiko tāpaso bhavissati ahan tāva susānapasse vasāmi ayaṁ majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena[2] santadhammena vandissāmi nan ti upasaṁkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiyadivase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci[3] bhikkhāya na kilamasîti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaraṁ paṭisanthāraṁ labhitvā thokaṁ nisīditvā gatā, chaṭṭhadivase pana taṁ āgantvā vanditvā nisinnaṁ: bhagini kin nu kho ajja Bārāṇasiyaṁ mahāgītavāditasaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kīḷantānaṁ esa saddo ti vutte: ettha nām' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasîti pucchi, cattāri ayya[4] tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginîti, idaṁ so musā abhāsi[5], devasikaṁ h' esa[6] rattiṁ bhuñjati, so[7]: kati te[8] bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādassa vassānîti vutte tumhākaṁ kati hîti vutto[9] idaṁ[10] chaṭṭhaṁ vassan ti ā., atha naṁ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti[11] tumhākaṁ pana[12] atthîti vutte mayam pi n' atthîti vatvā: bhagini mayaṁ n' eva kāmasukhaṁ labhāma na nekkhammasukhaṁ kiṁ amhākaṁ yeva uṇho nirayo mahājanassa kiriyaṁ karoma ahaṁ gihī[13] bhavissāmi atthi me[14] mātu santakaṁ|[15] dhanaṁ na sakkomi dukkhaṁ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanaṁ sutvā attano calacittatāya[16] tasmiṁ paṭibaddhacittā hutvā: ayya aham pi ukkaṇṭhitā sace maṁ na chaḍḍetha[17] aham pi gihinī bhavissāmîti ā., atha naṁ so pi: ehi na taṁ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasîti taṁ nagaraṁ pavesetvā saṁvasitvā surāpānamaṇḍapaṁ gantvā tāya surāvitthakaṁ[18] gāhāpetvā suraṁ pivi, itaro sahassajito[19], sā taṁ paṭcca puttadhītāhi vaḍḍhi, tadā K. putto[20] ahosi, so taṁ kāraṇaṁ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.

Dutiyavatthusmiṁ[21] atītakathāya catukkanipāte Kākātijātakavaṇṇanāya[22] vitthāritā, tadā pana K. Garuḷo ahosi, tasmā attanā diṭṭham pakāsento diṭṭhā mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmiṁ[23] atīte Brahmadatto Kosalarājānaṁ vadhitvā r. gahetvā tassa aggamahesiṁ gabbhiniṁ[24] ādāya Bārāṇasiṁ paccāgantvā tassā gabbhinibhāvaṁ jānanto pi taṁ aggamahesiṁ akāsi, sā paripakkagabbhā[25] suvaṇṇarūpakasadisaṁ puttaṁ vijāyitvā: vuddhippattaṁ pi naṁ Bārāṇasirājā esa

---

[1] Bd adds taṁ. [2] Cs -tare, Bds -passabbhantare. [3] Bd kiñci. [4] Bd ayyāni. [5] Cks bhāsi. [6] Bd so sadā. [7] Bd adds taṁ. [8] Cks omit te. [9] Bd kati vassāni ti vutte. [10] Bd adds me. [11] Cks omit natthi and ti. [12] Bd pi. [13] Cks -i, Bd gīhi. [14] Bd adds na. [15] Cks -ti-. [16] Bd bāla-. [17] Bd -essatha. [18] Cs -citthakaṁ, Bd -dhiṭhakaṁ. [19] Cs -ṁjito, Bd -ssena jito. [20] Bds surādhuttako. [21] Bds tatiya-. [22] cfr. III p. 90, Bd kākavati-. [23] Bds catukka-. [24] Bds sag-. [25] Bd paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṁ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena maratū 'ti cintetvā: amma imaṁ mama[1] dārakaṁ pilotikaṁ atthatitvā āmakasusāne[2] nipajjāpetvā ehîti ā., dhātī[3] tathā katva nahātvā[4] paccāgami, Kosalarājâpi maritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassânubhāvena ekassa eḷapālassa tasmiṁ padese eḷakā vārentassa[5] ekā eḷikā taṁ kumāraṁ disvā sinehaṁ uppādetvā khīraṁ pāyetvā thokaṁ caritvā puna gantvā dve tayo[6] cattāro vāre pāyesi, eḷakapālo tassā kiriyaṁ disvā taṁ ṭhānaṁ gantvā taṁ dārakaṁ disvā puttasinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten' assā thaññaṁ n' atthi, atha naṁ eḷikā khīram eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṁ dve tisso eḷikā maranti, eḷakapālo: imasmiṁ paṭijaggiyamāne sabbā eḷikā marissanti kiṁ no iminā ti taṁ ekasmiṁ mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsacuṇṇena mukhaṁ nibbivaraṁ limpitvā[7] nadiyā vissajjesi, tam enaṁ vuyhamānaṁ heṭṭhātitthe rājanivesane jiṇṇapaṭisaṁkhārako eko caṇḍālo sapajāpatiko mukhaṁ[8] dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṁ etthā 'ti vivaritvā olokento dārakaṁ passi, bhariyâpi 'ssa aputtikā, tassā[9] tasmiṁ puttasineho nibbatti, atha naṁ gehaṁ netvā paṭijaggi. taṁ sattaṭṭhavassakālato paṭṭhāya mātāpitaro rājakulaṁ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālato paṭṭhāya so ca[10] bahulaṁ gantvā jiṇṇapaṭisaṁkhāraṇaṁ[11] karoti, rañño ca aggamahesiyā Kuraṅgavī[12] nāma dhītā ahosi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālato paṭṭhāya tasmiṁ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇaṭṭhānam eva āgacchati, tesaṁ abhiṇhadassanena[13] aññamaññaṁ paṭibaddhacittānaṁ antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricārikāyo[14] rañño ārocesuṁ, rājā kujjhitvā amacce sannipātetvā: iminā caṇḍālaputtena imaṁ[15] nāma kataṁ imassa kattabbaṁ jānāthā 'ti ā., amaccā: mahāparādho esa nānāvidhā[16] kammakaraṇā[17] kāretvā pacchā naṁ māretuṁ vaṭṭatîti vadiṁsu, tasmiṁ khaṇe kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa mātu sarīre adhimucci, sā devānubhāvena[18] rājānaṁ upasaṁkamitvā: mahārāja nâyaṁ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṁ nibbatto Kosalarañño putto ahaṁ putto me mato ti tumhākaṁ musā avacaṁ aham etaṁ tumhākaṁ paccāmittassa putto ti dhātiyā[19] datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṁ atha naṁ eko eḷapālako paṭijaggi so attano eḷikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi atha naṁ vuyhamānaṁ amhākaṁ[20] gehe jiṇṇapaṭisaṁkhārako caṇḍālo disvā posesi sace na saddahatha te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātiṁ[21] ādiṁ katvā sabbe pakkosāpetvā pucchitvā tath' eva taṁ pavattiṁ sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho taṁ nahāpetvā alaṁkārāpetvā tass' eva dhītaraṁ adāsi, tassa pana eḷakānaṁ

[1] C[s] B[d] omit mama. [2] B[d] āgamaka-. [3] C[k] ccāti? C[s] dhāti, B[d] jāti. [4] B[d] netvā. [5] B[ds] -ke cārentassa. [6] C[ks] tatiye in the place of dve tayo. [7] B[d] vili-. [8] B[d] makaci. [9] B[d] tasmā. [10] B[d] sveva. [11] B[d] gehajiṇṇapatisaṅkhā. [12] B[ds] kuruṅgadevī. [13] B[d] abhinnaṁvad-. [14] B[d] adds sutvā, B[s] ñatvā. [15] B[d] idaṁ. [16] B[d] -a. [17] B[d] -ṇaṁ. [18] B[d] devatā-. [19] B[d] -yo. [20] B[ds] tum-. [21] C[k] dhāti, B[d] -tiyo.

māritattā Eḷakamāro[1] ti nāmaṁ kariṁsu[2], ath' assa rājā sasenavāhanaṁ datvā: gaccha attano pitu santakaṁ r. gaṇhā 'ti taṁ[3] uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṁ[4] ādāya gantvā rajje patiṭṭhāsi, ath' assa Bārāṇasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanatthaṁ Chalaṅgakumāraṁ nāma ācariyaṁ[5] katvā pesesi, so tassa ācariyo me ti senāpatiṭṭhānaṁ adāsi, aparabhāge Kuraṅgavī[4] tena saddhiṁ anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako[6] Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyā[7] vatthālaṁkārādīni pesesi, sā tenâpi saddhiṁ pāpam akāsi, K. taṁ kāraṇaṁ āharitvā dassento diṭṭhā mayā ti ādim āha.

Ta. lomasundarîti romarājiyā maṇḍitaudarā[8], Chalaṅgakumāradhanantevāsinā ti Eḷakamārakaṁ[9] patthayamānâpi Chaḷaṅgakumārasenāpatinā[10] ca tass' eva[11] paricārikena dhanantevāsinā ca saddhiṁ pāpaṁ akāsi, evaṁ anācārā[12] itthiyo dussīlā pāpadhammā, tenâhaṁ tā[13] na-ppasaṁsāmîti, idaṁ M. atītaṁ āharitvā dassesi, so hi tadā Chaḷaṅgakumāro ahosi, tasmā attanā diṭṭhakāraṇaṁ āhari.

Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārāṇasirajjaṁ gahetvā B-siraññо aggamahesiṁ gabbhinim pi aggamhesiṁ katvā sakanagaram eva gato, sā aparabhāge puttaṁ vijāyi, rājā aputtakattā taṁ puttasinehena positvā[14] sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattaṁ attano pitu santakaṁ r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttaṁ passitukām' amhîti Kosalarājānaṁ āpucchitvā mahāparivārā Bārāṇasiṁ gacchantī[15] dvinnaṁ raṭṭhānaṁ antare ekasmiṁ nigame nivāsaṁ gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇṇākāraṁ upanesi[16], sā taṁ disvā va paṭibaddhacittā tena saddhiṁ pāpakammaṁ[17] katvā katipāhaṁ tatth' eva vītināmetvā B-siṁ gantvā puttaṁ disvā khippaṁ nivattitvā puna tasmiṁ yeva nigame nivāsaṁ gahetvā katipāhaṁ tena saddhiṁ anācāraṁ caritvā Kosalanagaraṁ gatā, sā tato paṭṭhāya nacirass' eva taṁ taṁ kāraṇaṁ vatvā puttassa santikaṁ gacchissāmîti[18] rājānaṁ āpucchitvā gacchantī ca āgacchantī ca tasmiṁ nigame addhamāsamattaṁ tena saddhiṁ anācāraṁ carîti, sampuṇṇamukhaitthiyo nāma[19] dussīlā musāvādiniyo ti, idam pi atītaṁ dassento[20] evaṁ h' etan ti[21] ādiṁ āha.

Ta. Brahmadattassa mātaran ti Bārāṇasirajjaṁ kārentassa Brahmadattassa kumārassa mātaraṁ, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahosi, tasmā taṁ attanā ñātaṁ kāraṇaṁ dassento evaṁ ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā ca pañca itthiyo pāpaṁ akaṁsu, na aññā ti saññaṁ mā kari, atha kho etā ca aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmiṁ ṭhāne ṭhatvā loke aticārinīnaṁ vatthūni kathetabbāni, jagatîti yathā jagatisaṁkhātā mahī samānarattā ti paṭighābhāvena sabbesu samarattā[22] hutvā sā vasundharā itarītarāpatiṭṭhā

[1] Bds eḷakakumāro. [2] Bd akaṁsu. [3] Cks omit taṁ. [4] Bds kuraṅgadevī. [5] Ck ācā. [6] Ck Bd -iko. [7] Bd kuruṅgadevīyā. [8] Cks -udārā. [9] Bds eḷakumārakaṁ. [10] Cks -kumāraṁse-. [11] Bd -sseva. [12] Cks -ra. [13] Cks taṁ. [14] Bds -etvā. [15] Ck -ati, Bd -anto [16] Bds -nāmesi. [17] Bd pāpaṁ. [18] Bds gacchāmîti. [19] Bds nāmetā. [20] Bds add mahāsatto. [21] Ck hetanatthi, Cs hetananti. [22] Bds samāna-.

ti[1] uttamānañ ca adhamānañ ca patiṭṭhā hoti tathā[2] itthiyo pi kilesavasena sabbesam uttamādhamānaṁ patiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsaṁ labhamānā[3] kenaci[4] saddhiṁ pāpaṁ[5] karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā[6] sabbam eva sahati na phandati[7] na kuppati[8] tathā itthiyo sabbe pi purise[9] lokassādavasena[10] sahanti, sace tāsaṁ koci puriso citte patiṭṭhito va hoti tassa[11] rakkhanatthaṁ na phandanti[12] na kolāhalaṁ karonti[13] nāma, yathā ca sā na kuppati na calati evaṁ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na sakkā tena pūretuṁ, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcahattho[14] ti mukhassa c' eva catunnañ ca caraṇānaṁ vasen' etaṁ vuttaṁ, suruddho ti suluddo suphaniso, tath' itthiyo ti yathā sīhassa mukhañ c' eva[15] cattāro hatthapādā ti pañcāvudhāni tathā itthīnaṁ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni, yathā so attano bhakkhaṁ gaṇhanto tehi pañcahi pi gaṇhāti tathâpi[16] kilesabhakkhaṁ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi paharitvā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo pasayha khādati evaṁ etâpi kakkhaḷā pasayha khādikā[17], tathā h' etā thirasīle pi purise attano balena pasayhakāraṁ katvā sīlavināsaṁ pāpenti, yathā so parahiṁsane rato evaṁ tâpi kilesavasena parahiṁsane[18] ratā, tāyo[19] ti tā evaṁ aguṇasamannāgatā, tāsu[20] na vissase naro, gamaniyo[21] ti gaṇikāyo, i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthīnaṁ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni tāsaṁ sabhāvato vuttāni[22], na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na[23] gamaniyo nāma na vandhakiyo[24] nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo[25] nāma etāyo yā etā vesiyo nāriyo[26] gamaniyo ti vuccanti[27], vadhikāyo ti[28] sāmikaghātikāyo, sv-āyam attho Mahāhaṁsajātakena dīpetabbo, vuttaṁ h' etaṁ:

Māyā c' esā marīciva soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso[29] guhāsayo[29]
tāsu yo vissase poso so naresu narādhamo ti,

veṇikatā ti kataveṇiyo, yathā hi moliṁ bandhitvā aṭaviyaṁ ṭhitacoro janaṁ vilumpati evam etâpi kilesavasaṁ[30] netvā dhanaṁ[31] vilumpanti, madiriva diddhā[32] ti visamissasurā viya, yathā sā[33] vikāraṁ dasseti evam eva tâpi aññesu purisesu sārattā kiccākiccaṁ ajānantiyo aññasmiṁ kattabbe aññam eva karonti vayovikāraṁ[34] dassenti, vācāsanthutiyo[35] ti yathā vāṇijo attano bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evam etâpi attano aguṇaṁ paṭicchādetvā guṇam eva pakāsenti, parivattāyo[36] ti yathā issāmigassa[37] siṅgaṁ parivattitvā ṭhitaṁ evaṁ lahucittatāya pi[38] parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

---

[1] Cks omit ti. [2] Bd kathaṁ. [3] Cks -naṁ. [4] Cks na kenaci. [5] Cks add na. [6] Cks omit sā. [7] Ck pandati, Bd omits ph-. [8] Bd adds na calati. [9] Bd sabbesu pūrisesu. [10] Cks nalok-. [11] Bd tassā, Ck omits tassa. [12] Bds -ati. [13] Bd -oti. [14] Bds pañcāvudho. [15] Cks mukhe ceva. [16] Bd tathā tāpi. [17] Bd -itā. [18] Bd -sāya. [19] Cks ta-. [20] Bd omits tā-. [21] so Bd; Ck gamaṇi, Cs gamatīyo. [22] Bd sabbhāvanāmāni. [23] Cks vess-. [24] Bd ba-. [25] Bd vadhitāyo. [26] Ck adds na. [27] Cks -antīti. [28] Ck omits ti. [29] Bd -ā. [30] Bd -vanaṁ. [31] Bd janaṁ. [32] Bds -rāvariṭṭhā. [33] Bd yathassā. [34] Cs yovi-, Bds viparitākāraṁ. [35] Cks -satthu-, Bd -saṇha-. [36] Bds vipa-. [37] Bd isimi-. [38] Bd vi.

viya musāvāditāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno[1] gūthakūpo evaṁ vatthālaṁkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca[2] kacavarādipaṭicchanno āvāṭo akkanto pādadukkhaṁ janeti evam etâpi vissāsena upaseviyamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṁ duppūraṁ evam etâpi methunena vijāyanena alaṁkārenā 'ti tīhi duppūrā, ten' evâha: tiṇṇaṁ bhi. dhammānaṁ atitto mātugāmo ti ādi, rakkhasī viyā 'ti yathā rakkhasī nāma maṁsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṁ bahum pi dhanaṁ paṭikkhipitvā maṁsam eva pattheti evam etâpi methunagiddhatāya bahunâpi dhanena na tussanti dhanaṁ agaṇetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo ekantaharo[3] na kiñci pariharati evam etâpi jātisampannādīsu na kiñci pariharanti sabbaṁ kilesavasena sīlavināsaṁ pāpetvā dutiyacittavāre nirayaṁ upanenti, sikhirivā 'ti yathā sikhī sucim pi asucim pi sabbaṁ bhakkhayati tath' eva tâpi hīnuttame sabbe sevanti, nadīupamāya pi es' eva nayo, yenakāmaṁcarā ti bhummatthe karaṇavacanaṁ, yattha etāsaṁ kāmo hoti tatth' eva dhāvanti, Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato taṁ upagatā[4] kākâpi suvaṇṇavaṇṇâpi[5] honti, yathā so evaṁ etâpi nibbisesakarā[6] attānaṁ upagataṁ ekasadisaṁ katvā passanti, visarukkho ti ambasadiso kimpakkarukkho, so niccam eva phalati vaṇṇādisampanno ca[7] hoti, tena taṁ nirāsaṁkā paribhuñjitvā maranti, evaṁ etâpi[8] rūpādivasena[9] niccaphalitā[10] ramaṇīyā viya khāyanti, seviyamānā pamādaṁ uppādetvā[11] apāyesu pātenti, tena vuttaṁ:

Āyatiṁ[12] dosaṁ nâññāya[13] yo kāme paṭisevati
vipākante hananti naṁ kimpakkam iva bhakkhitan ti

yathā vā visarukkho niccaphalito[14] sadā anattā va[15] hoti evam etâpi sīlādivināsavasena[16] yathā visarukkhassa mūlam pi taco pi pattam pi puppham pi phalam pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṁ[17] rūpam pi -pe- poṭṭhabbaṁ pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaran[18] ti gāthābandhanena tam atthaṁ pākaṭataraṁ[19] kātuṁ evam āha, ta. ratanāntakaritthiyo[20] ti sāmikehi dukkhasambhatānaṁ ratanānaṁ antarāyakarā itthiyo tāni paresaṁ datvā anācāraṁ caranti.

Itoparaṁ nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṁ dassento āha, cattār' imāni samma P-kha yāni kicce jāte anatthacarāni[21] bhavanti tāni[22] parakule na vāsetabbāni: goṇaṁ dhenuṁ yānaṁ bhariyaṁ cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsaye[23]

[1] Bds padarapaṭi-. [2] Cks omit ca. [3] Bd -māro. [4] Ck -a. [5] Bd -āva. [6] Bd -kārā. [7] Cks va. [8] Bd ekāpi, omitting evaṁ. [9] Bds -didassanavasena. [10] Bd -latāya. [11] Cks apā-. [12] Ck ayati, Bd āyati. [13] Cks na añ-. [14] Bds -lattā. [15] Ck anantā va, Cs anatthā vaho, Bd an attā ca. [16] Bd -sanavasena. [17] Bd tathevatāsu. [18] Bds punamaru-. [19] Bd -ṭaṁ. [20] Bd -nantika-. [21] Bd anatthakāri. [22] Cks omit kicce jāte anatthakāri tāni. Cks gharāni nippa-.

6. Goṇaṁ dhenuṁ ca yānañ ca[1]
bhariyaṁ ñātikule na vāsaye,
bhajanti[2] rathaṁ ajānakā[3],
ativāhena hananti puṅgavaṁ, 293.
7. Dohena hananti vacchakaṁ,
bhariyā ñātikule padussatîti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni[4] kicce jāte anatthacarāni bhavanti: aguṇaṁ dhanum ñātikule[5] ca bhariyā cāraṁ[6] nāvā[7] akkhabhaggañ ca[8] yānaṁ dūremitto pāpasahāyako[9] ca kicce jāte anatthacarāni[10] bhavantîti. Aṭṭhahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṁ avajānāti[11]: daliddatā āturatā jiṇṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā[12] pamattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhanamaṁ[13] anuppādanena[14], imehi khalu s. P-kha aṭṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṁ avajānāti. Bhavati ca pan' uttar' ettha[15] vākyaṁ:

8. Daliddaṁ āturañ câpi jiṇṇakaṁ surasoṇḍakaṁ
pamattaṁ muddhapattañ ca[16] rattaṁ[17] kiccesu[18] hāpanaṁ
sabbakāmapadānena[19] avajānanti sāmikan ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṁ āharati[20]: ārāmagamanasīlā ca hoti uyyānasīlā[21] ca hoti nadītitthagamanasīlā ca hoti ñātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussamaṇḍanānuyogam[22] anuyuttasīlā ca hoti majjapāyinī ca hoti nillokanasīlā ca hoti padvāraṭṭhāyinī[23] ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi itthi padosam āharatîti. Bhavati ca pan' uttar' ettha[24] vākyaṁ:

9. Ārāmasīlā[25] uyyānaṁ[26] nadī ñātiparakulaṁ[26]
dussamaṇḍanam[27] anuyuttā yā c' itthi majjapāyinī[28] 296.
10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvāraṭhāyinī[29]
navahi etehi ṭhānehi padosam āharat' itthiyo[30]. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṁ accāvadati[31] vijambhati vinamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṁ ghaṭṭeti pādena pādaṁ akkamati[32] kaṭṭhena paṭhaviṁ likhati dārakaṁ ullaṁgheti

[1] read: gavañ ca - - yāna ca? [2] Bd bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? [3] Bd ayā. [4] Bd adds vatthūni. [5] Cks -lā. [6] so Ck for cārā? Bd vāraṁ, Cs pāraṁ [7] Cks nāvaṁ. [8] Bd arikkha bhañgañca. [9] Cs pāpāsbhācako. [10] Bds -karāni. [11] Bds add bhavati ca manuttarettha vākyaṁ. [12] Bd muṭhatā, Bs muddatā [13] Bds sabbadhane. [14] so Bds; Ck anuppāpadena, Cs anuppapāna. [15] Cks panu-. [16] Bd -ttarañca. [17] Ck rathanaṁ. [18] Bd sabbaki-. [19] so Cks; Bd paṇidhānena. [20] Bd -anti. [21] Bds -gamanasīlā. [22] Bd ādāya-. [23] Cs pañcadvā-, Bd padvārayini. [24] Bd ma-. [25] Bd add ca hoti. [26] so all three MSS. [27] Bd ādāyadu-. Bs adāsadu-. [28] Bd -na- [29] Cks -ṭṭhā-, [30] Bd -rant- [31] Bd ajjhārati. [32] Bd -mi.

olaṁgheti[1] kīḷati kīḷāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti[2] dadāti[3] āyācati[4] katam anukaroti uccaṁ bhāsati nīcaṁ bhāsati aviccaṁ bhāsati viviccaṁ bhāsati naccena gītena vāditena roditena vilasitena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakaṁ sañcāleti ūruṁ vivarati ūruṁ pidahati thanaṁ dasseti kacchaṁ dasseti nābhiṁ dasseti akkhiṁ nikhanati[5] bhamukaṁ ukkhipati oṭṭhaṁ palikhati[6] jivham palikhati[7] jivhaṁ nillāḷeti[8] dussaṁ muñcati dussaṁ bandhati[9] sirasaṁ muñcati sirasaṁ[10] bandhati, imehi khalu s. P-kha cattālīsāhi[11] ṭhānehi itthi purisaṁ accāvadati[12]. Pañcavīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsaṁ vaṇṇeti pavutthaṁ[13] na-ssarati āgataṁ nâbhinandati avaṇṇaṁ tassa bhaṇati vaṇṇaṁ[14] tassa na bhaṇati anatthaṁ tassa carati atthaṁ tassa na carati akiccaṁ tassa karoti kiccaṁ tassa na karoti paridahitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā[15] kho pana hoti kuṁkumiyajātā[16] dīghaṁ assasati dukkhaṁ vediyati uccārapassāvaṁ abhiṇhaṁ gacchati vilomam ācarati parapurisasaddaṁ sutvā kaṇṇasotaṁ vivarati tam odahati[17] nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi santhavaṁ karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārinī aticārinī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasaṁkappā[18], imehi khalu s. P-kha pañcavīsāhi[19] ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavatîti[20]. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyaṁ:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṁ nânusocati,
disvā patiṁ āgataṁ nâbhinandati,
bhattāra[21] vaṇṇaṁ na kadāci bhāsati,
ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.

12. Anatthaṁ tassa[22] caratī[23] asaññatā,
atthañ ca hāpeti akiccakārinī,
paridahitvā sayatī[23] paraṁmukhī,
ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

[1] Bd ulaṁghāpesu. [2] Ck bhojā-, Cs bhujā-. [3] Cks dadati. [4] Bds yā-. [5] Ck -ṇati, Bd nikkhaṇati. [6] Bd upalikkhati. [7] Bd omits jivhaṁ pa-. [8] Bd nillelati. [9] Bd paṭib-. [10] Cks siraṁsaṁ. [11] Bd -sehi. [12] Bd aghācarati. [13] Bds -ṭṭhaṁ, Cs pavussaṁ, Ck pavuccasaṁ. [14] Ck omit tassa bh. v. [15] Cks parā-. [16] Bd kukupiya-, Bs kukammiya-. [17] Cks omit tita. [18] Bd adds abhiṇhaṁ dvāre tiṭṭhati kacchāni aṅgāni thanāni dasseti disodisaṁ gaṁtvā pekkhati. [19] Bds -vīsati. [20] Bds -antīti. [21] so all three MSS. [22] so Cks for anatthamassa, Bd anatthaṁ tasseva. [23] all three MSS. -ti.

13. Parivattakājātā[1] ca bhavati[2] kuṁkumī,
dīghañ ca assasati dukkha vediti[3],
uccārapassāvaṁ abhiṇha[4] gacchati, ete etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccakārinī[5],
saddaṁ nisāmeti parassa bhāsato,
nihatabhogā ca karoti santhavam, ete etc. 301.
15. Kicchena laddhaṁ kasirābhataṁ dhanaṁ
vittaṁ vināseti dukkhena sambhataṁ,
paṭivissakehi ca karoti santhavaṁ, ete etc. 302.
16. Nikkhantapādā visikhānucārinī
niccaṁ sasāmimhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravā[6], ete etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṁ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca[7] dassayantī,
disodisaṁ pekkhati bhantacittā, ete etc. 304.
18. Sabbā nadī vaṁkagatī[8] sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpaṁ labhamāne[9] nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṁ vā raho vā
nivātakaṁ[10] vâpi labhetha tādisaṁ
sabbā ca itthī kareyyuṁ no[11] pāpaṁ
aññaṁ aladdhā[12] pīṭhasappinâpi [saddhiṁ]. 306.
20. Narānam ārāmakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā[13] pītikarâpi vesiyā[14],
na vissase, titthasamā hi nāriyo ti. 307.

Ta. goṇaṁ dhenun ti liṅgavipallāsena vuttaṁ, ñātikule padussatîti ta. sā nibbhayā hutvā taruṇakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhiṁ anācāraṁ carati, ñātakā ñatvâpi niggahaṁ na karonti attano akittiṁ pariharamānā ajānantā viya honti, anatthacārinîti[15] anāsiṁsitabbaatthā[16], akiccakārinîti[17]a., aguṇan ti jiyārahitaṁ, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti daliddatāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alaṁkārādīnaṁ abhāvato kilesena saṁgaṇhituṁ na sakkotîti taṁ avajānātîti[18], gilāno pi[19] vatthukāmakilesakāme[20] saṁgaṇhituṁ na sakkotîti. jarājiṇṇo kāyikavācasikakhiḍḍāratisamattho na hoti,

[1] Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā-, Bd parivattaka-. [2] read: hoti. [3] Bds vedayati. [4] read: -ha. [5] Ck Bds atikicca-. [6] Bds apetagā. [7] Cks vi. [8] Ck -ta, Bds -natī. [9] Cks -nā. [10] Cks -kā. [11] so Bd; Cks omit no. [12] Cks alattha. [13] Bds -tthanā. [14] Bds cesiyā. [15] so all three MSS. for anatthacarāni-? [16] so Cs for -atthāni?; Ck -attāni, Bd anācaritabbāni anattāni. [17] so all three MSS. for -karāṇîti? [18] Bd -nāti. [19] Bd ti, Cks piya. [20] Bd adds hi

surāsoṇḍo tassā hatthe[1] pilandhanādīni pi surāgharaṁ ñeva paveseti, muddho[2] andhabālo ratikusalo[3] na hoti, pamatto dāsisoṇḍo[4] hutvā gharadāsīhi[5] saddhiṁ saṁvasati, bhariyaṁ pana akkosati paribhāsati tena taṁ[6] avajānāti[7] sabbakiccesu anuvattantaṁ ayaṁ nittejo mam eva anuvattatîti taṁ akkosati paribhāsati, yo pana[8] sabbadhanaṁ anuppādeti kuṭumbaṁ paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhanasāraṁ hatthe katvā taṁ dāsaṁ viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti gharato pi taṁ nikkaḍḍhissati[9], muddhapattan ti muddhabhāvappattaṁ, rattan ti pamattaṁ, padosamāharatîti sāmike padosaṁ āharati dussati pāpakammaṁ karotîti a., ārāmagamanasīlā ti sāmikaṁ[10] anāpucchā va abhiṇhaṁ pupphārāmādīsu aññataraṁ gantvā ta. anācāraṁ caritvā ajja mayā ārāmarukkhadevatāya[11] balikammaṁ katan ti ādīni vatvā bālasāmikaṁ saññapeti, paṇḍito pana addhā esā ta. anācāraṁ caratîti puna tassā gantuṁ na deti, evaṁ sabbattha attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnaṁ gehaṁ, taṁ sā[12] asukakule me vaḍḍhi payojitā atthi tāvakālikaṁ dinnaṁ[13] atthi taṁ sodhemîti ādīni vatvā gacchati, nillokanasīlā ti vātapānantarādīhi olokanasīlā[14], padvāraṭṭhāyinîti attano aṅgapaccaṅgāni dassentī padvāre tiṭṭhati, accāvadatîti[15] atikkamma carati atikkamma vadati[16] sāmikassa santike ṭhitā ca[17] aññassa nimittaṁ dassetîti a., vijambhatîti[18] ahaṁ taṁ disvā vijambhissāmi[18] tāya saññāya okāsassa atthitaṁ vā natthitaṁ vā[19] jāneyyāsîti paṭhamam eva katasaṁketā vā hutvā akatasaṁketā vâpi evaṁ esa mayi bajjhissatîti sāmikassa passe ṭhitā va vijambhati[20] vijambhanaṁ[20] dasseti, vinamatîti kiñcid eva bhūmiyaṁ pātetvā taṁ ukkhipantī viya onamitvā piṭṭhiṁ dasseti, vilasatîti gamanādīhi iriyāpathehi alaṁkārena vilāsaṁ dasseti, vilajjatîti vilajjantī viya vatthena sarīraṁ chādeti kavāṭaṁ vā bhittaṁ vā allīyati, nakhenā 'ti pādanakhena pādanakhaṁ hatthanakhena hatthanakhaṁ[21] ghaṭṭeti, kaṭṭhenā 'ti daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttaṁ aññassa vā puttaṁ gahetvā ukkhipati vā ukkhipāpeti vā, kīḷatîti sayaṁ kīḷati dārakaṁ kīḷāpeti, cumbanādīsu pi es' eva nayo, dadātîti tassa kiñcid eva phalaṁ vā pupphaṁ vā deti, yācatîti taṁ eva paṭiyācati, anukarotîti dārakena kataṁ anukaroti, uccan ti mahāsaddavasena vā thomanavasena[22] vā uccaṁ, nīcan ti mandasaddavasena[23] vā amanāpavacanena vā[24] paribhavavacanavasena[25] vā nīcaṁ, aviccan ti bahujanamajjhe apaṭicchanne[26], viviccan ti raho paṭicchannaṁ, naccenā 'ti etehi naccādīhi nimittaṁ karoti, ta. roditena nimittakaraṇena[27] rattiṁ deve vassante vātapānena hatthiṁ āropetvā seṭṭhiputtena nītāya purohitabrāhmaṇiyā vatthuṁ kathetabbaṁ, jagghatîti mahāhasitaṁ hasati[28], evam pi nimittaṁ

[1] Bd -a. [2] Ck -e, Bd adds ti. [3] Ck -le. [4] Bd -isu soṇḍo. [5] Cks aṁ-. [6] Bd naṁ. [7] Bd -jānāni. [8] Cks so, omitting pana. [9] Bd naṁ nikaḍhati. [10] Bd adds āpucchā vā. [11] Bds -me-. [12] Bd tassā. [13] Bd dvinnakaṁ. [14] Bd ullo-. [15] Bd accācaratîti. [16] Bd omits a. vadati. [17] Bd va. [18] Cks vijamh-. [19] Bd atthibhāvam vā in the place of atthitaṁ --. [20] Ck vijamh-. [21] Bd omits hattha--. [22] Cs thomasavanena. [23] Cs mandasavanavasena. [24] Cks omit amanāpa--. [25] Cks -bhavanavasena, Bs -bhāsavacana-. [26] Bd -aṁ. [27] Cks -kāraṇe. [28] Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakaṁ, palikhatîti[1] dantehi likhati sirasan ti kesavaṭṭim eva, kesānaṁ mocanabandhane pi[2] parapurisānaṁ nimittam karoti[3] aniyāmetvā vā[3] kocid eva sārajjissatîti pi karoti[4] yeva[5], veditabbā bhavatîti[6] ayaṁ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhitvā pana micchā caratîti paṇḍitena veditabbā bhavati[7], pavāsan ti asukagāme payuttadhanaṁ nassati gaccha taṁ sādhehi vyavahāraṁ[8] karohîti ādīni vatvā tasmiṁ gate anācāraṁ caritukāmā pavāsaṁ vaṇṇeti, anatthan ti avaḍḍhiṁ, akiccan ti akattabbayuttakaṁ, paridahitvā ti gāḷhaṁ nivāsetvā, parivattakajātā[9] ti ito c' ito ca parivattamānā, kuṁkumiyajātā ti kolāhalajātā pādamūle nipanne upaṭṭhāpeti dīpaṁ jālāpeti nānappakārakaṁ kolāhalaṁ karoti tassa kilesaratiṁ nāseti dukkhaṁ vedayatîti sīsaṁ me rujjatîti ādīni vadati, vilomamācaratîti āhāraṁ sītaṁ icchantassa uṇhaṁ detîti ādīnaṁ vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkhaṁ[10] sambhatānaṁ bhogānaṁ surālolatādīhi vināsikā, santhavan[11] ti kilesavasena santhavaṁ[11] karoti, nikkhantapādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhantapādā, sāmike patimhi agāraven' eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārinī hoti, sabbitthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpaṁ kareyyuṁ, labhamāne ti[12] labhamāne saṁvijjamāne ti a., nivātake ti raho mantanake paribhedake khaṇaṁ[13] vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsaṁ vā paṭicchannaṭṭhānaṁ vā kareyya[14], no ti ettha no ti nipātamattaṁ, alatthā[15] ti aladdhā ayam eva vā pāṭho, aññaṁ sampannapurisaṁ[16] alabhitvā pīṭhasappinâpi tato patikiṭṭhatarenâpi[17] pāpakaṁ kareyy' eva, ārāmakarāsū ti[18] abhiratikārikāsu[19], aniggahāsū 'ti niggahena vinetuṁ asakkuṇeyyāsu, titthasamā ti yathā titthaṁ uttamādhamesu na kiñci[20] nahāyantaṁ vāreti tathā etâpi raho va khaṇe vā nivātake vā sati na kiñci[20] patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasiyaṁ Kaṇḍari[21] nāma rājā uttamarūpadharo, tassa devasikaṁ amaccā[22] gandhakaraṇḍakasahassaṁ āharanti, ten' assa nivesane paribhaṇḍaṁ katvā gandhakaraṇḍake phāletvā gandhadārūni katvā āhāraṁ pacanti[23], bhariyā pan' assa[24] abhirūpā ahosi nāmena Kinnarā[25] nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcālacaṇḍo nāma buddhisampanno[26] ahosi, rañño pana pāsādaṁ nissāya antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākhā pākāramatthake olambanti, tassa chāyāya jegucchо dussaṇṭhāno pīṭhasappī vasati, ath' ekadivasaṁ Kinnarā devī vātapānena olokentī taṁ disvā patibaddha-

---

[1] Bd upalikkh-. [2] Bd hi. [3] Bds omit niyāmetvā vā. [4] Ck piyakaroti. [5] Bds add paduṭṭhā. [6] Bd -antîti. [7] Bd -anti. [8] Bds voh-. [9] Cks parā-. [10] Cs Bd -a. [11] Bd saṇṭha-. [12] Ck -no pi, Cs -no ti. [13] Ck mattanakkhataṁ, Cs mantaṇakkhaṇa. [14] Bds -yyuṁ. [15] Bd aladdhā. [16] Cs Bd -nnaṁ. [17] Bds paṭikkūlata-. [18] Ck adds ārāmakārāsu, Cs -karāsu. [19] Bds anabhi-. [20] so all three MSS. for kañci? [21] Bd kinnaro. [22] Bd -ccasahassaṁ. [23] Bds paccati. [24] Bd pissa. [25] Bd -rī. [26] Cks vuddhi-.

cittā hutvā rattiṁ rājānaṁ ratiyā saṁgaṇhitvā tasmiṁ niddaṁ okkante saṇikaṁ uṭṭhāya nānaggarasabhojanaṁ suvaṇṇasarake pakkhipitvā ucchaṅge[1] katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambuṁ āruyha sākhāya oruyha pīṭhasappiṁ bhojetvā pāpaṁ katvā āgatamaggen' eva pāsādaṁ āruyha gandhehi sarīraṁ ubbaṭṭetvā raññā saddhiṁ nipajji, eten' upāyena nibaddhaṁ ten' eva saddhiṁ pāpam karoti, rājâpi na jānāti. So ekadivasaṁ nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā nivesanaṁ pavisanto jambucchāyāya sayitaṁ paramakāruññappattaṁ pīṭhasappiṁ disvā purohitaṁ āha: „pass' etaṁ[2] manussapetan" ti. „Āma devā" 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṁ paṭikkūlaṁ kāci itthi chandarāgavasena upagaccheyyā" 'ti. Taṁ kathaṁ sutvā pīṭhasappī mānaṁ janetvā „ayaṁ rājā kiṁ kathesi, attano deviyā mama santikaṁ āgamanaṁ na jānāti maññe" ti jamburukkhassa añjalim paggahetvā „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā taṁ[3] añño etaṁ kāraṇaṁ na jānātîti" ā. Purohito tassa kiriyaṁ disvā cintesi: „addhā rañño aggamahesi jamburukkhenâgantvā[4] iminā saddhiṁ pāpaṁ karotîti" so rājānaṁ pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasamphasso kīdiso hotîti". „Samma aññaṁ na passāmi, majjhimayāme pan' assā sarīraṁ sītalaṁ hotîti"[5]. „Tena hi deva tiṭṭhatu aññā itthi, aggamahesi te Kinnarā devī iminā saddhiṁ pāpaṁ karotîti". „Samma kiṁ vadesi, evarūpā paramavilāsappattā[6] kiṁ iminā paramajegucchena saddhiṁ abhiramissatîti". „Tena hi naṁ deva pariganhāhîti". So „sādhū" 'ti rattiṁ bhuttasāyamāso tāya saddhiṁ nipajjitvā „pariganhissāmi tan" ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato viya ahosi, sâpi uṭṭhāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadaṁ yeva gantvā jambucchāyaṁ nissāya aṭṭhāsi. Pīṭhasappī deviyā kujjhitvā „tvaṁ[7] aticirāyitvā āgatā" ti[8] hatthena kaṇṇasakkhaliyam[9] pahari, atha naṁ „mā[10] kujjhi sāmi, rañño niddūpagamanaṁ olokesin" ti vatvā tassa gehe pādaparicārikā viya ahosi, tena[11] pan' assā pahārena sīhamukhakuṇḍalaṁ kaṇṇato galitvā rañño pādamūle pati, rājā „vaṭṭissati[12] ettakan" ti taṁ gahetvā gato, sâpi tena saddhiṁ aticaritvā purimaniyāmen' eva gantvā raññā saddhiṁ nipajjituṁ ārabhi. Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnaṁ[13] sabbālaṁkāraṁ alaṁkaritvā etū" 'ti āṇāpesi, sā „sīhakuṇḍalaṁ me suvaṇṇakārassa santike" ti vatvā nâgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

[1] all three MSS. ucca-. [2] Bd ekaṁ. [3] Bd hitaṁ. [4] Bd -na-. [5] Cks hoti. [6] Bd -sasampannā. [7] Bd adds ajja. [8] Bd āgacchati. [9] Bds -saṅkha-. [10] Bd adds maṁ. [11] Cks te. [12] Bd vatt-. [13] Cks -a.

āgamāsi,, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvaṇṇakārassa santike“ ti suvaṇṇakāraṁ pakkositvā[1] „kiṁkāraṇā imassā[2] kuṇḍalaṁ na desîti[3]“ ā., „nâhaṁ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍāli[4] mādisena te suvaṇṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṁ kuṇḍalaṁ purato khipitvā purohitaṁ ā.: „samma saccaṁ tayā vuttaṁ, gaccha sīsam assā chedāpehîti“. So taṁ rājagehe yeva ekasmiṁ padese ṭhapetvā rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā[5] kujjhi[6], sabbā itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthīnaṁ dussīlabhāvaṁ passitukāmo[7] dassessāmi te etāsaṁ pāpakaṁ c' eva bahumāyābhāvañ ca, ehi aññātakavesena janapadaṁ carāmā“ 'ti. Rājā „sādhū“ 'ti mātaraṁ r. paticchāpetvā tena saddhiṁ cārikaṁ pakkāmi, te saṁyojanamaggaṁ gantvā mahāmagge nisinnānaṁ eko kuṭimbiko puttass' atthāya maṅgalaṁ katvā ekaṁ kumārikaṁ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena parivārena gacchati, taṁ disvā purohito[8] ā.: „sace icchasi imaṁ kumārikaṁ tayā saddhiṁ pāpaṁ kāretuṁ sakkā[9]“ ti, „kiṁ kathesi, mahāparivārā na sakkā sammā“ 'ti, purohito „tena hi passa devā“ 'ti purato gantvā[10] maggato avidūre sāṇiṁ[11] parikkhipitvā rājānaṁ antosāṇiyaṁ katvā sayaṁ maggapasse rodanto nisīdi, atha naṁ kuṭimbiko disvā „tāta kasmā rodasîti“ pucchi, „bhariyā me garubhārā, taṁ kulagharaṁ netuṁ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho cali, esā antosāṇiyaṁ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayâpi ta. gantuṁ na sakkā, na jānāmi kiṁ bhavissatîti“, „ekaṁ itthiṁ ladhuṁ vaṭṭatîti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatîti“, „tena hi ayam eva kumārikā gacchatu, etissâpi maṅgalam. bhavissatîti“, so cintesi: „saccaṁ vadati, suṇisāya pi maṅgalam eva iminā nimittena, sā puttadhītāhi vaḍḍhissatîti“ tam eva pāpesi[12], sā ta. pavisitvā rājānaṁ disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpam akāsi, rājâpi 'ssā aṅgulimuddikaṁ adāsi, atha naṁ katakiccaṁ nikkhamitvā āgataṁ pucchiṁsu: „kiṁ vijātā“ ti, „suvaṇṇavaṇṇaṁ puttan“ ti, kuṭumbiko taṁ ādāya pāyāsi, purohito pi rañño santikaṁ gantvā „diṭṭhā[13] te deva kumārikâpi evaṁ pāpā kimaṅga pana aññâpi, api pana te kiñci dinnan“ ti, „āma aṅgulimuddikā dinnā“ ti, „nâssa taṁ dassāmîti“ vegena gantvā yānakaṁ gaṇhitvā „kiṁ etan“ ti vutte „ayaṁ me[14] brāhmaṇiyā ussīsake ṭhapitamuddikaṁ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikan“ ti, sā taṁ

[1] Bd -sāpetvā. [2] Bd imissā. [3] Bd detīti. [4] Bd -le. [5] Cks -iṁ. [6] Bd -ittha. [7] Bds ñātukāmo. [8] Bd adds rājānaṁ. [9] Bd sakkomi. [10] Bd gaṁtvā, Cks omit gantvā. [11] Ck sāṇiṁ, Bd sādhaṇa. [12] Bds pesesi. [13] Cks -an. [14] Bd ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṁ hatthe[1] nakhena vijjhitvā „gaṇha corā“ 'ti adāsi. Evaṁ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo rañño dassetvā „idha tāva ettakaṁ hoti[2], aññattha gamissāma devā“ 'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bhavissanti: kin no etāhi, nivattāmā“ 'ti[3] Bārāṇasim eva paccāgantvā „evaṁ[4] mahārāja itthiyo nāma, evaṁ pāpadhammā pakati etāsaṁ, khama[5] deva Kinnarādeviyā“ ti purohitena yācito khamitvā rājanivesanato naṁ[6] nikkaḍḍhāpesi, ṭhānato pana taṁ[7] apanetvā aññaṁ aggamahesiṁ akāsi, tañ ca pīṭhasappiṁ nikkaḍḍhāpetvā jambusākhaṁ[8] chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahosi, iti attanā diṭṭhakāraṇam eva[9] āharitvā dassento

21. Yaṁ ve[10] disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṁ[11]
sabbitthiyo na ramantī agāre
taṁ tādisaṁ maccaṁ cajitvā bhariyā[12]
aññaṁ disvā purisaṁ pīṭhasappin ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṁ ve Kaṇḍarissa[13] rañño Kinnarāya ca deviyā ti imesaṁ Kaṇḍarī-Kinnarānaṁ virāgakāraṇaṁ ahosi taṁ disvā jānitabbaṁ sabbitthiyo attano sāmikānaṁ na ramanti agāre, tathā hi aññaṁ pīṭhasappipurisaṁ disvā taṁ rājānaṁ tādisaṁ ratikusalaṁ maccaṁ cajitvā[14] bhariyā tena manussapetena saddhiṁ pāpaṁ akāsîti

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahosi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṁ madditvā gehe bhittiṁ limpati, ath' eko paccekabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍakaraṇatthaṁ „kahaṁ mattikaṁ labhissāmîti“ cintetvā „Bārāṇasiyaṁ laddhuṁ sakkā“ ti[15] pārupitvā pattahattho nagaraṁ pavisitvā tassā avidūre aṭṭhāsi, sā kujjhitvā olokentī[16] „samaṇa mattikam pi na labhasîti“ vatvā[17] mahantaṁ mattikāpiṇḍaṁ āharitvā patte ṭhapesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍam akāsi[18], tassā mattikāpiṇḍa-

[1] Bd -ṇahatthaṁ. [2] Bd hotu. [3] Cks nivattitvā, [4] Cs imā, Bd omits evaṁ. [5] Bd -atha. [6] Cks omit naṁ. [7] Cks omit taṁ. [8] Cks add agge. [9] Ck -katheva, Cs -kameva, Bs -karaṇameva. [10] Bd yañca. [11] Bd kinnarī-. [12] read: -ttha bharyā. [13] Bd yañca kinnarikassa. [14] so all three MSS. [15] Bd adds cīvaraṁ. [16] Bds add paduṭhena manasā mattikampi bhikkhatîti avoca paccekabuddho niccalo va ahosi atha sā paccekabuddhaṁ niccalitaṁ disvā puna cittaṁ pasādetvā oloketvā. [17] Bd adds sukhumaṁ. [18] Bds add sā nacirasseva tato cavitvā tasmiṁ yeva nagare bahidvāragāme duggatitthiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchito nikkhami.

phalena sarīraṁ phassasampannaṁ ahosi, kujjhitvā olokitattā pana hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṁ, tena naṁ Pañcapāpā t' eva[1] saññāniṁsu. Ath' ekadivasaṁ Bārāṇasirājā rattiṁ aññātakavesena nagaraṁ pariganhanto taṁ padesaṁ gato, sâpi gāmadārikāhi saddhiṁ kīḷantī ajānitvā va rājānaṁ hatthe ganhi, so tassā hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātuṁ[2] nâsakkhi, dibbaphassena[3] puṭṭho viya ahosi, so phassarāgaratto tathārūpam|[4] pi taṁ hatthe gahetvā „kassa dhītâsîti" pucchitvā „dvāravāsino" ti vutte assāmikabhāvaṁ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitaro anujānāpehîti" ā., sā mātāpitaro upagantvā „eko maṁ puriso icchatîti" vatvā „so pi duggato bhavissati[5] sace tādisam pi icchati, sādhū" 'ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṁ ārocesi, so tasmiṁ yeva gehe tāya saddhiṁ vasitvā pāto va rājanivesanaṁ pāvisi, tato paṭṭhāy' eva rājā aññātakavesena nibaddhaṁ ta. gacchati aññaṁ itthiṁ oloketuṁ na icchati. Ath' ekadivasaṁ tassā pitu lohitapakkhandikā uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa[6] bhesajjaṁ, taṁ te daliddatāya uppādetuṁ na sakkonti, tato Pañcapāpāya mātā dhītaraṁ ā.: „kiṁ amma tava sāmiko pāyāsaṁ uppādetuṁ sakkhissatîti", „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bhavitabbaṁ, evaṁ sante pi pucchissāmi naṁ, mā cintayîti" vatvā tassâgamanavelāya dummanā[7] hutvā nisīdi, atha naṁ rājā āgantvā „kiṁ dummanâsîti" pucchitvā tam atthaṁ sutvā „bhadde idaṁ atiissarabhesajjaṁ kuto labhissāmîti" vatvā cintesi: „na sakkā mayā niccakālaṁ evaṁ carituṁ, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho pana etaṁ antepuraṁ nessāmi etissā phassasampadaṁ ajānantā 'amhākaṁ rājā yakkhiniṁ gahetvā āgato' ti keliṁ karissanti, sakalanagaravāsino etissā samphassaṁ jānāpetvā garahaṁ mocessāmîti", atha naṁ ā.: „bhadde mā cintayi, āharissāmi te pitu pāyāsan" ti vatvā tāya saddhiṁ abhiramitvā rājanivesanaṁ gantvā punadivase tādisaṁ pāyāsaṁ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā[8] dve puṭe katvā ekasmiṁ[9] pāyāsaṁ pakkhipitvā ekasmiṁ cūḷāmaṇiṁ ṭhapetvā bandhitvā rattibhāge gantvā „bhadde mayaṁ daliddā, kicchena sampāditaṁ, tava pitaraṁ 'ajja imamhā puṭā pāyāsaṁ bhuñja[10] sve imamhā' ti vadeyyāsîti" ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā pāyāsassa thokam eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṁ mātu datvā sayam

[1] Bd tveva-. [2] Bd sandhāretuṁ. [3] Bd -samphassena. [4] Bd tathāvirū- [5] Bds -tīti. [6] Bds va etassa. [7] Cks -no. [8] Bds āharāpetvā. [9] Cks omit ek-. [10] Bd -atu.

pi bhuñji, tayo pi sukhitā ahesuṁ, cūḷāmaṇipuṭaṁ punadivasatthāya ṭhapesuṁ, rājā nivesanaṁ gantvā mukhaṁ dhovitvā „cūḷāmaṇiṁ me āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaraṁ vicinathā“ 'ti ā., vicinitvā na passiṁsu, „tena hi bahinagare dalidda-gehesu bhattapaṇṇapuṭe upādāya vicinathā“ 'ti vicinitvā[1] tasmiṁ ghare cūḷāmaṇiṁ disvā „tassā mātāpitaro corā[2]“ ti bandhitvā nayiṁsu, ath' assā pitā „sāmi na mayaṁ corā, aññenâyaṁ maṇi ābhato“ ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me[3]“ ti ācikkhitvā „kahaṁ so“ ti pucchite „dhītā me jānātîti ā., tato tāya saddhiṁ kathesi: „amma sāmikan[4] te jānāsîti“, „na jānāmîti“, „evaṁ sante amhākaṁ jīvitaṁ n' atthîti[5]“, „tāta so andhakāre āgantvā[6] andhakāre yeva yāti, ten' assa rūpaṁ na jānāmi, hatthasamphassena pana naṁ jānituṁ sakkomîti“, so rājapurisānaṁ ārocesi, te pi rañño ārocesuṁ, rājā ajānanto viya hutvā „tena hi taṁ itthiṁ rājaṅgaṇe[7] antosāṇiyaṁ ṭhapetvā sāṇiyā hatthappamāṇaṁ chiddaṁ katvā nagaravāsino sannipātetvā hatthasamphassena coraṁ gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātuṁ tassā santikaṁ gantvā rūpaṁ disvā va vippaṭisārino hutvā āhaṁsu[8]: „ayaṁ[9] pisācîti[10]“ jigucchitvā phusituṁ[11] na ussahiṁsu, ānetvā pana[12] rājaṅgaṇe antosāṇiyaṁ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipātesuṁ, sā āgatāgatassa chiddena pasāritaṁ hatthaṁ gahetvā va „no eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadise phasse bajjhitvā apagantuṁ na sakkhiṁsu, „sac' āyaṁ daṇḍārahā daṇḍaṁ datvâpi dāsakammakarabhāvaṁ upagantvâpi etaṁ ghare karissāmā“ 'ti cintayiṁsu, atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesuṁ[13], uparājaṁ ādikatvā sabbe ummattakā viya ahesuṁ, atha[14] rājā: „kiñci[15] ahaṁ bhaveyyan“ ti hatthaṁ pasāresi, taṁ hatthe gahetvā va „coro me gahīto“ ti mahāsaddaṁ kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya hatthe gahitā kiṁ cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtaṁ ārocesuṁ, atha ne rājā ā.: „ahaṁ[16] attano gehaṁ ānetuṁ evaṁ kāresiṁ[17], etissā phassaṁ[18] ajānantā maṁ paribhaveyyun[19]“ ti vatvā[20] „tasmā[21] mayā sabbe tumhe jānāpitā, vadatha[22] idāni kass' esā gehe bhavituṁ yuttā“ ti, „tumhākaṁ devā“ 'ti, atha naṁ abhisiñcitvā aggamahesiṁ aññāsi[23],

---

[1] B*d* C^{s} -nantā. [2] B*d* -ro. [3] C^{ks} -ro, B*d* me jānamatarā. [4] C^{ks} yan. [5] C^{ks} natthi. [6] C^{k} āgañjitvā, C^{s} agañchitvā. [7] C^{k} adds sā, C^{s} sa. [8] C^{ks} ahaddhi. [9] B*ds* dhidhi. [10] C^{k} jisā-, C^{s} pisāmīti, B*d* phisācāti. [11] C^{ks} phusitaṁ, B*d* phassi-. [12] B*ds* add naṁ. [13] B*ds* palāpesuṁ. [14] B*d* adds naṁ. [15] C^{ks} kañci. [16] B*ds* add etaṁ. [17] B*ds* evamakāsi. [18] C^{s} -ā, C^{k} omits ph-. [19] C^{ks} -bhā-. [20] B*ds* cintetvā. [21] C^{ks} tassa. [22] B*d* -etha. [23] B*d* akāsi.

mātāpitunnaṁ pi 'ssā issariyaṁ dāpesi, tato paṭṭhāya pana[1] sammatto n' eva vinicchayaṁ paṭṭhapesi na aññaṁ itthiṁ oloketi, tā tassā[2] antaraṁ pariyesiṁsu, sā ekadivasaṁ dvinnaṁ[3] aggamahesibhāvassa supine nimittaṁ disvā rañño ārocesi, rājā supinapāṭhake pakkosāpetvā „evarūpe supine diṭṭhe kiṁ hotîti“ pucchi, te itarāsaṁ itthīnaṁ santikā lañcaṁ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino khandhe nisinnabhāvo tumhākaṁ maraṇassa pubbanimittaṁ hatthikkhandhagatāya candaparāmasanaṁ tumhākaṁ paccāmittarājānayanassa[4] pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṁ kātabban“ ti vutte „deva imaṁ māretuṁ na sakkā, nāvāya pana naṁ ṭhapetvā nadiyaṁ vissajjetuṁ vaṭṭatîti“ vadiṁsu, rājā āhāravatthālaṁkārehi saddhiṁ rattibhāge[5] naṁ nāvāyaṁ ṭhapetvā nadiyaṁ vissajjāpesi, sā nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīḷaṁ kīḷantassa Pāvāriyarañño abhimukhaṁ[6] pattā, tassa senāpati nāvaṁ disvā „ayaṁ nāvā mayhan“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṁ mayhan“ ti vatvā āgatāya nāvāya taṁ disvā „kā nāma tvaṁ pisācisadisā[7]“ ti pucchi, sā sitaṁ katvā Bakassa rañño aggamahesibhāvaṁ kathetvā taṁ[8] sabbaṁ pavattiṁ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pākaṭā[9], atha naṁ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇen' eva phassarāgaratto aññāsu itthīsu[10] itthisaññam pi akatvā taṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā tassa pāṇasamā ahosi, Bako taṁ pavattiṁ sutvā „nâhaṁ tassa aggamahesiṁ[11] kātuṁ dassāmîti“ senaṁ saṁkaḍḍhitvā[12] tassa paṭititthe[13] nivesanaṁ katvā paṇṇaṁ pesesi: „bhariyaṁ vā me detu yuddhaṁ vā“ ti, so[14] yuddhasajjo ahosi, ubhinnaṁ amaccā „mātugāmaṁ nissāya maraṇakiccaṁ n' atthi, purimasāmikattā esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa[15], tasmā ekekassa gehe sattasattadivasāni hotū“ 'ti mantetvā dve pi rājāno saññāpesuṁ, te ubho pi attamanā hutvā titthapaṭititthe[16] nagarāni māpetvā vasiṁsu, sā dvinnam pi tesaṁ mahesittaṁ[17] kāresi, dve pi tassā sammattā[18] ahesuṁ, sā pana ekassa ghare sattāhaṁ vasitvā nāvāya itarassa gharaṁ gacchati[19], nāvaṁ pājetvā nentena ekena mahallakakhañjakena[20] vattena saddhiṁ nadimajjhe pāpaṁ karoti. Tadā K.

---

[1] Bds add tāya. [2] Cs tātassaṁ, Cks tā yassā. [3] Bds add rājūnaṁ. [4] Bd -rājassa. [5] Cks -gāya. [6] Bd -khathānaṁ. [7] Bd -ca-. [8] Cks omit taṁ. [9] Cks add ahesuṁ. [10] Cks omit itthīsu [11] all three MSS. -si. [12] Bds -ḍḍhi. [13] Bds tassa pana nadītitthe. [14] Bds add yuddhaṁ dassāmi na bhariyan ti vatvā. [15] Ck -riyayassa, Bds riyassāti. [16] Bds tiṭṭhapatiṭṭhena. [17] Bd aggamahesitaṁ. [18] Cks samaggā. [19] Bd ghare gacchanti. [20] Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakuṇarājā Bako ahosi, tasmā idaṁ attanā diṭṭhakaṁ[1] āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca[2] Pāvārikassa rañño
accantakāmānugatassa bhariyā
avācarī[2] baddhavasānugassa[3].
kaṁ vā itthī[4] nâticare tadaññan ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantaṁ kāmaṁ anugatassa, avācarîti[5] anācāraṁ cari, baddhavasānugassā[3] 'ti baddhassa[6] attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karanatthe vā[7] sāmivacanaṁ. tena saddhiṁ pāpam akāsîti vuttaṁ hoti, tadaññan ti kataraṁ[8] aññaṁ purisaṁ nâticareyyā 'ti a.

Aparam[9] pi: atīte Brahmadattassa bhariyā Piṅgiyānī[10] nāma[11] sīhapañjaraṁ vivaritvā olokentī maṅgalassagopakaṁ disvā rañño niddokkamanakāle[12] vātapānena oruyha tena saddhiṁ aticaritvā puna pāsādaṁ abhiruya gandhehi sarīraṁ ubbaṭṭetvā raññā saddhiṁ nipajji, ath' ekadivasaṁ rājā „kin nu kho deviyā aḍḍharattasamaye niccaṁ sarīraṁ sītalaṁ hoti, parigaṇhissāmi nan" ti ekadivasaṁ niddūpagato viya hutvā taṁ uṭṭhāya gacchantiṁ anugantvā assabandhena saddhiṁ aticarantiṁ disvā nivattitvā sayanaṁ abhirūhi[13], sâpi aticaritvā āgantvā cullasayane[14] nipajji, punadivase rājâmaccamajjhe yeva taṁ pakkosāpetvā taṁ kiccaṁ āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā" ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahaṁ dosaṁ[15] khamitvā ṭhānā cāvetvā aññaṁ aggamahesiṁ akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmadatto ahosi, tena taṁ attanā diṭṭhakaṁ āharitvā dassento pi:

23. Piṅgiyānī[16] sabbalokissarassa
rañño piyā Brahmadattassa bhariyā
avācarī baddhavasānugassa[17],
taṁ vâpi sā nâjjhaga kāmakāminîti g. ā. 310.

Ta. taṁ ti sā evaṁ aticarantī taṁ va assabandhaṁ taṁ vā[18] aggamahesiṭhānan ti ubhayam pi na ajjhaga[19]. ubhayato bhaṭṭhā ahosi, kāmakāminîti kāme patthayamānā, evaṁ pāpadhammā itthiyo ti.

[1] Bd diṭhaṁ. [2] Bds anācāri. [3] Bd paṭhavasānugata-. [4] so Cs; Ck kaṁ vāsi itthi, Bd kaṁ vāpi itthi, read: kaṁ vāpi thī? [5] Bds anācārīti. [6] Bd paṭhassa. [7] Bds taṁ. [8] Bd adds taṁ. [9] Bd -rā. [10] Cs piṅgiyāti, Ck pigiyāti, Bd piyaṅgayāni. [11] Bd adds aggamahesi. [12] so Cks; Bd niddupagamana-. [13] Bd -rūyhi. [14] Ck tulla-, Bd cūḷasayanake. [15] Ck -bandhanajje bhejjārahaṁñosaṁ, Bd -bandhachajjabhajjā-, Cs -raharaṁ-. [16] Bd piyaṅgayāni. [17] Bds anācāri paṭha vasānugatassa. [18] Cks omit assa - -. [19] Bd nājhagamā.

Atītavatthumhi itthīnaṁ dosaṁ kathetvā aparena pi pariyāyena tāsaṁ dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṁ lahucittānaṁ akataññuna dūbhinaṁ[1]
nâdevasatto puriso thīnaṁ saddhātum arahati. 311.

25. Na tā[2] pajānanti kataṁ na kiccaṁ
na mātaraṁ pitaraṁ bhātaraṁ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sass' eva[3] cittassa vasaṁ vajanti. 312.

26. Cirānuvuttham[4] pi piyaṁ manāpaṁ
anukampakaṁ[5] pāṇasamam pi santaṁ[6]
āvāsu[7] kiccesu ca naṁ jahanti,
tasmâham itthīnaṁ na vissasāmi. 313.

27. Thīnaṁ hi cittaṁ yathā vānarassa[8]
kannappakannaṁ yathā rukkhachāyā,
calācalaṁ hadayaṁ itthiyānaṁ[9]
cakkassa[10] nemi viya[11] parivattati. 314.

28. Yadā tā passanti samekkhamānā[12]
ādeyyarūpaṁ[13] purisassa vittaṁ[14]
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṁ[15]
kambojakā jalajenêva assaṁ. 315.

29. Yadā na passanti samekkhamānā[12]
ādeyyarūpaṁ[16] purisassa vittaṁ[14]
samantato naṁ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṁ. 316.

30. Silesūpamā sikhi-r-iva[17] sabbabbhakkhā
tikkhāmayā[18] nadi-r-iva[19] sīghasotā
sevanti h' etā piyam appiyañ ca[20]
nāvā yathā orakūlaṁ parañ ca. 317.

31. Na tā[21] ekassa na dvinnaṁ āpaṇo va[22] pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṁ jālena bādhaye[23]. 318.

[1] Bd -naṁ mittadubbhinaṁ. [2] Cks taṁ. [3] Cks sassāva. [4] Ck -nnuttam, Bd -vuṭhaṁ. [5] Bd -kammaṁ. [6] Bd bhattaṁ, Ck santa, Cs santiṁ. [7] Cs Bd avāsu. [8] Bd bārāṇassa, Bs vāra-. [9] Bd itthinaṁ. [10] Cks omit ca-. [11] so Bd; Ck nevivara, Cs nemiva. [12] Bds sapekkha-. [13] Cks a-. [14] Cks ci-. [15] Cs Bd enam. [16] Cs a-. [17] read: sikhîva? [18] so Ck; Cs tikkhamayā, Bd tikkhamānā. [19] Cs Bd nadīriva; read: nadîva? [20] so Cs; Ck yamampiyañca, Bds yamappiyanti. [21] Bds etā. [22] Cks so. [23] Bds bandhaye.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṁ sabhā papā
evaṁ lokitthiyo nāma, velā tāsaṁ na vijjati[1]. 319.

83. Ghatāsanasamā h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitiṇassêva[2] omasanti varaṁ varaṁ. 320

84. Ghatāsanaṁ kuñjaraṁ kaṇhasappaṁ
muddhābhisittaṁ pamadā ca sabbā
ete na so[3] niccayatto bhajetha,
tesaṁ bhave[4] dubbidu sabbabhāvo. 321.

85. Nâccantavaṇṇā na bahūna[5] kantā
na dakkhiṇā pamadā sevitabbā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitabbā ti. 322.

Ta. khuddānan[6] ti khuddānaṁ[6], Kaṇaverajātake[7] viya baddhacore pi sārajjanaṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ, lahucittānan ti taṁ muhuttam eva parivattanacittānaṁ, Culladhanuggahajātaken' etaṁ kathetabbaṁ[8], akataññutā pana etāsaṁ Ekanipāte Takkāriyajātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto devena asatto anāsatto[9] ayakkhagahitako abhūtāvaṭṭhito[10] puriso thīnaṁ sīlavantataṁ[11] saddhātuṁ[12] nârahati[13] bhūtāvaṭṭo[14] pana saddaheyya, katan ti attano kataṁ upakāraṁ, kiccan ti attanā kātabbakiccaṁ, na mātaran ti sabbe pi ñātake chaḍḍetvā yasmiṁ paṭibaddhacittā honti taṁ ñeva anubandhanato ete mātādayo na jānanti[15] nāma mahāpanthakamātā[16] viya, anaryā ti nillajjā, sassā 'ti sakassa, avāsū[18] 'ti āpadāsu[17], kiccesū 'ti tesu tesu karaṇīyesu, kannappakannan ti otiṇṇotiṇṇaṁ, yathā hi visame padese rukkhacchāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati[18] tathā etāsam pi cittaṁ na kiñci uttamādhamaṁ vajjeti, calācalan ti ekasmiṁ yeva apatiṭṭhitaṁ, nemîti sakaṭassa gacchato cakkanemi viya. ādeyyarūpan[19] ti gahetabbajātikaṁ, vittan ti dhanaṁ, nayantîti attano vasaṁ nenti, jalajenā 'ti jalajātasevālena, Kambojakaraṭṭha-vāsino kira yadā aṭavito asse gaṇhitukāmā honti tadā ekasmiṁ ṭhāne vatiṁ parikkhipitvā dvāraṁ yojetvā assānaṁ udakapānatitthe sevālaṁ madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni[20] tīre[21] tiṇāni ādiṁ katvā yāva parikkhepadvārā makkhenti, assā pānīyaṁ pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni tiṇāni carantā[22] anukkamena taṁ ṭhānaṁ pavisanti, iti te[23] yathā jalajena

[1] in Bd the second hemistich comes before the first. [2] Cks bahu-. [3] Cks Bd ro, Bs yo. [4] Bds have. [5] Ck bahunā, Bd bahuuna. [6] Bds luddā-. [7] Cks -ru-, Bs kajavedā-. [8] Bd dīpetabbaṁ. [9] so Cks; Bds na devasattoti na devasatto devena anāsatto. [10] so Cs; Ck abhuttāvaṭṭito, Bd abhūtapavattito. [11] Bds -vantatavādaṁ. [12] Bd sandhā-. [13] so all three MSS. [14] Ck -e, Bd bhūta vitto. [15] Bds -āti. [16] Cks -patthaka-? Bd -paṇhaka. [17] Ck Bd apa-. [18] Bds -rūyhati. [19] Cks a-. [20] Ck -savaddhāni, Cs -saṁvaddhāni, Bd sambandhāni, Bs -sambandhanā. [21] Bd omits tīre. [22] Bds khādantā. [23] Ck se, Bd yathā te.

palobhetvā asse[1] vasaṁ[2] nenti tathā etâpi dhanaṁ disvā tassa gahaṇatthāya saṇhāhi vācāhi purisaṁ vasaṁ nentîti a., kullan ti taraṇatthāya gahitaṁ yaṁ kiñci, silesūpamā ti purisānaṁ cittabandhanena silesasadisā, tikkhāmayā ti tikhiṇamayā[3], sīghasotā nadīr iva 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā[4] ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṁ mūlaṁ atthi tesaṁ yeva upakāro tath' etâpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhaye[5] ti yo vātam pi jālena bādheyya[6], velā tāsaṁ na vijjatîti yathā etāsaṁ nadīnaṁ asukavelāyam ev' ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divâpi icchiticchitakkhaṇe upagantabbā n' eva asuken' evā[7] 'ti pi mariyādā n' atthi atthikatthikena upagantabbā n' eva (– ?) tathā etâpîti a., ghatāsanasamā ti yathā aggi indhanena tappati etâpi kilesaratiyā, kaṇha- - ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya mittadūbhitāyā 'ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahularāgatāya ghoravisatā pisuṇatāya dūjivhatā[8] aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo bahi tiṇassā[9] 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṁ chaḍḍetvā bahimanāpassa[10] tiṇassa varaṁ varaṁ omasanti khādanti evam etâpi niddhanaṁ chaḍḍetvā aññaṁ sadhanam eva gacchantîti[11] a., muddhābhisittan ti rājānaṁ, pamadā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete[12] ti ete pañca jane, niccayatto[13] ti niccaṁ saṁñato upaṭṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dujjāno, sabbabhāvo ti ajjhāsayo, ciraparicinno pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi kuñjaro ghāteti ciraparicito pi sappo ḍasati ciravissāsiko pi rājā anatthakāro[14] hoti, evaṁ ciraparicinnâpi itthiyo vikāraṁ dassentîti, naccantavaṇṇā ti abhirūpavatī, na bahūna[15] kantā ti aḍḍhakāsigaṇikā viya na bahunnaṁ piyā manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi[16] bahumittā honti tasmā na sevitabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā apariggahâpi na sevitabbā, sā hi dhanaṁ alabhamānā kujjhati.

Evaṁ vutte mahājano M-assa „aho sukathitan" ti sādhukāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṁ aguṇaṁ kathetvā tuṇhi ahosi.

Taṁ sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham pi attano ñāṇabalena itthīnaṁ aguṇaṁ kathessāmîti" vatvā aguṇakathaṁ ārabhi.

Taṁ dassento Bhagavā[17] āha: Atha khalu bho A. gijjharājā K-ssa sakuṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṁ[18] viditvā tāyaṁ velāyaṁ imā gāthāyo abhāsi:

---

[1] Ck -ā, Cs -a, Bd -aṁ. [2] Bd -e. [3] all three MSS. tikkhamāyā ti tikkhiṇamāyā. [4] Ck sīghamayā, Bd Cs add evaṁ sīghamāyā. [5] Bds bandh-. [6] Ck baddh-, Bds bandh-. [7] Cks -kenavā. [8] Cs -tāya. [9] Cks bahu-. [10] Cks -manāpamanāpassa. [11] Bds bhaj-. [12] Cks etā. [13] Cs -yanto, Ck niccaṁ yatto, Bd -yato. [14] Cs Bd -karo. [15] Ck bahu, Bd bahunnaṁ. [16] Cs Bd add bahūhi patthitā. [17] Bds satthā. [18] Bd -gāthā pari-.

36. Puṇṇam pi ce 'maṁ paṭhaviṁ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṁ atimaññeyya tam pi,
tāsaṁ vasaṁ asatīnaṁ na gacche. 323.
37. Uṭṭhāhakañ ce pi alīnavuttiṁ
komārabhattāraṁ piyaṁ manāpaṁ
āvāsu[1] kiccesu ca naṁ jahanti,
tasmā hi itthīnaṁ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchati man ti poso,
na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyam appiyañ ca
nāvā yathā orakūlaṁ parañ ca. 325.
39. Na vissase sākhapurāṇasanthataṁ,
na vissase mittapurāṇacoraṁ,
na vissase rājā sakhā[2] maman ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṁ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasīlāsu asaññatāsu,
accantapemānugat' assa bhariyā
na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu[3] chindeyyum pi chedayeyyuṁ[4]
kaṇṭham[5] pi chetvā[6] rudhiraṁ pipeyyuṁ[7],
mā dīnakāmāsu[8] asaññatāsu
bhāvaṁ kare Gaṅgatitthūpamāsu. 328.
42. Musā tāsaṁ yathā saccaṁ saccaṁ tāsaṁ tathā[9] musā,
gāvo bahitiṇasseva[10] omasanti varaṁ varaṁ. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena[11] ca
atho pi dunnivatthena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭhinā h' etā vāḷā ca lapasakkharā[12],
na tā kiñci na jānanti yaṁ manussesu vañcanaṁ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṁ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṁ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyam appiyañ ca
nāvā yathā orakūlaṁ parañ ca. 333.

---

[1] Cks apassu. [2] Cks rāja-, Bd rājā sukhā. [3] Cks -uṁ, Bds -umpi. [4] Bds chindāpeyyumpi. [5] Bds -e [6] Ck jatvā. [7] Bds piveyyuṁ. [8] Bds dīnna-. [9] Bds yāthā. [10] Cks bahu-. [11] Bd mitena, read: smitena or mhitena. [12] Bs capala.

47. N' atth' itthīnaṁ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṁ assabandhaṁ gopurisañ ca caṇḍālaṁ[1]
chavaḍāhakaṁ [pupphachaḍḍakaṁ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṁ chavakasamaṁ[2]
sadisam api[3] gacchanti [anupatanti] dhanahetu[4] nāriyo ti. 336.

Ta. ādimajjhakathāpariyosānan[5] ti kathāya[6] ādimajjhapariyosānaṁ, laddhā khaṇan ti okāsaṁ labhitvā, icchati man ti maṁ esā icchatîti pi puriso itthīnaṁ na vissaseyya, sākhapurāṇasanthatan ti hiyyo vā pare vā santhataṁ purāṇapaṇṇasanthataṁ[7] na vissase, appoṭhetvā[8] apaccavekkhitvā na paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṁ nikkhipeyya, mittapurāṇacoran ti panthadūbhanaṭṭhāne ṭhitaṁ coraṁ purāṇamitto me ti[9] na vissaseyya, corā[10] hi ye[11] saṁjānanti te yeva mārenti, sakhā maman ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṁ sakhā me ti na vissase, dasannamātaran ti ayaṁ mahallikā idāni maṁ na aticarissati attānaṁ rakkhissatîti[12] na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṁ ratikarāsu, accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsu, accanta--gatassâpîti sace pi accantaanugatapemā assa tathâpi naṁ na vissase, kiṁkāraṇā: titthasamā hi nāriyo ti sambandho, titthaṁ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā aññapurisasārattā vā hutvā sabbesaṁ taṁ hananādikaṁ kareyyuṁ, mā dīnakāmāsū[13] 'ti hīnajjhāsayāsu[14] kiliṭṭhaāsayāsu, bhāvan ti evarūpāsu sinehaṁ mā kari[15], Gaṅgātitthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇaṭṭhena Gaṅgātitthasadisāsu, musā ti musāvādo tāsaṁ saccasadiso va, gatenā 'ti ādisu pekkhitena palobhanena[16] Ummadantijātakaṁ dunnivatthena Naḷinijātakaṁ mañjunā bhaṇitena 'tuvaṭam kho ayyaputta āgaccheyyāsîti' Nandattherassa vatthuṁ kathetabbaṁ, coriyo ti sambhatassa[17] vināsanena coriyo, kaṭhinā ti thaddhahadayā, vāḷā ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā, lapasakkharā[18] ti niratthakalapanena sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā[19], pagabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikhī sabbaghaso evaṁ tâpi sabbaghasā, pativellantîti parissajanti upagūhanti veṭhenti, latā vā 'ti yathā latā rukkhanissitā rukkhaṁ veṭheti evam etā purisaṁ parissajantiyo pi dhanaṁ[20] parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako, chavaḍāhakan ti chavānaṁ ḍāhakaṁ susānagopānan[21] ti vuttaṁ hoti, pupphachaḍḍakan ti vaccaṭṭhānasodhakaṁ, sadhanan ti etesu pi sadhanaṁ anu-

[1] so all three MSS. [2] so Bs; Bd chavakasama, Cks caṭaka. [3] read: abhi? [4] add va? [5] Bds -gāthāpari-. [6] Bds gāthāya. [7] Bd sākhā in the place of paṇṇa. [8] so Cks; Bd -ṭetvā. [9] Bds add taṁ. [10] Bd -o. [11] Cks yene, Bs yeye? [12] Cks -sīti. [13] Ck Bd dina-. [14] Ck lita-, Cs līna-, Bd hina-. [15] Cks tare. [16] Cks -ne. [17] Bd adds dhanassa. [18] Bds lapanasa-. [19] Cks -dārattā. [20] Bd omits pari--. [21] Bds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanaṁ, chavakasaman[1] ti sunakhamaṁsakhādakacaṇḍālena samaṁ sadisaṁ tena nibbisevam pi purisaṁ bhajanti gacchanti[2], kasmā[3]: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evaṁ attano ñāṇe ṭhatvā Ānando gijjharājā itthīnaṁ aguṇaṁ kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanaṁ sutvā Nārado pi attano ñāṇe ṭhatvā tāsaṁ aguṇam kathesi.

Taṁ dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado devabrāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānaṁ[8] viditvā tāyaṁ velāyaṁ imā gāthāyo abhāsi:

50. Cattāro 'me na pūrenti, te me suṇātha[5] bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi câpi dijampati. 337.

51. Saritā sāgaraṁ yanti yā kāci pathaviṁ sitā[6]
tā samuddaṁ na pūrenti, ūnattā[7] hi na pūrati. 338.

52. Brāhmaṇo ca adhiyānaṁ vedam akkhānapañcamaṁ[8]
bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūrati. 339.

53. Rājā ca paṭhaviṁ sabbaṁ sasamuddaṁ sapabbataṁ
ajjhāvase vijinitvā anantaratanocitaṁ,
pāraṁ samuddaṁ pattheti, ūnattā hi na pūrati. 340.

54. Ekamekāya itthiyā aṭṭhaṭṭha patino siyā
sūrā ca balavantā[9] ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandaṁ, ūnattā hi na pūrati. 341.

55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānaṁ[10] pasākhā,
sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.

56. Vātaṁ jalena[11] paro[12] parāmase
osiñciyā[13] sāgaraṁ ekapāṇinā
sakena tālena[14] haneyya ghosanaṁ
yo sabbabhāvaṁ pamadāsu ossajeyya[15]. 343.

57. Corīnaṁ bahubuddhīnaṁ yāsu saccaṁ sudullabhaṁ ($^{94}_{23}$)
thīnaṁ bhāvo durājāno macchassèvòdake gataṁ. 344.

[1] Ck caṭakasan, Cs vaṭakasadisan, Bd chavakasama sadisan. [2] Ck bhaga-, read: abhig-? [3] Cks tasmā. [4] Bds gāthāpariyosāne. [5] Bd suṇātha mama. [6] Bd -vissitā. [7] Cks ūnantā. [8] Bds -ānaṁ-, Cks -kkhāma-. [9] Bd -to. [10] Cs kaṇṭa-. [11] Bd jā-; read: jaleneva? [12] Bds naro. [13] Bds -ceyya, Cks -ciyasa. [14] Bds hatthena. [15] Cks bbassajeyya. Bd uyujje; read ossaje.

58. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{18}$, IV $\frac{471}{21}$)
sīdanti, naṁ viditvāna ārakā parivajjaye. 345.

59. Avaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{380}{10}$, IV $\frac{471}{19}$)
sīdanti, naṁ viditvāna ārakā parivajjaye. 346.

60. Yaṁ etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇ ṭhānaṁ khippaṁ anuḍahanti nau ti. 347.

Ta. dijampatîti dijaseṭṭhakaṁ[1] Kuṇālaṁ ālapati, saritā ti ādi ṭhapitamātikāya bhājanattaṁ vuttaṁ, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā ūnā yeva, adhiyāṅan ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapañcaman[2] ti itihāsapañcamaṁ vedacatukkaṁ, ūnattā ti so hi ajjhāsayamahantatāya sikkhitabbassa na pūrati, ratanocitan ti nānāratanehi citaṁ paripuṇṇaṁ, ūnattā ti so hi taṇhāmahantatāya na pūrati, siyā ti siyuṁ, ayam eva vā pāṭho, sabbakāmarasāharā ti sabbesaṁ kāmarasānaṁ āharaṇakā, navame ti aṭṭhahi atittibhāvadassanatthaṁ vuttaṁ, sā pana dasame pi[3] tato uttaritare pi chandaṁ karot' eva, ūnattā ti sā hi kāmataṇhāmahantatāya na pūrati, kaṇṭakānaṁ pasākhā ti sambādhamagge[4] kaṇṭakasākhāsadisā, yathā hi sākhā laggitvā ākaḍḍhati evaṁ etâpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākhā hatthādīsu vijjhitvā dukkhaṁ uppādeti evaṁ etâpi puṭṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhitvā mahāvināsaṁ pāpenti, vajantîti parapurisaṁ vajanti, parāmase ti gaṇheyya, osiñciyā ti nahāyituṁ otiṇṇo ekena pāṇinā sakalasamudde[5] udakaṁ osiñceyya[6] gahetvā chaḍḍeyya, sakenā 'ti ekena attano hatthena tam eva hatthaṁ hanitvā[7] ghosaṁ uppādeyya, sabbabhāvan ti tvaṁ me[8] iṭṭho kanto piyo manāpo ti vuccamāno yo[9] puriso evam ev' etan ti saddahanto attano ajjhāsayaṁ pamadāsu ossajjeyya[10] so jālādīhi vātagahaṇādīni kareyyā 'ti a., gatan ti gamanaṁ, analā ti tīhi dhammehi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadī udakena evaṁ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti naṁ--nā ti tattha[11] nan ti nipātamattaṁ, itthiyo allīnā catūsu apāyesu sīdantîti viditvā, āvaṭṭanîti yathā āvaṭṭanī mahājanassa hadayaṁ mohetvā attano vase vatteti evam etâpîti[12] a., vikopanā ti nāsanatthena ca garahanatthena ca brahmacariyassa kopikā, chandasā vā[13] ti piyasaṁvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā. saṇṭhānan ti yathā jātavedo attano ṭhānaṁ yaṁ yaṁ padesaṁ allīyati taṁ taṁ[14] ḍahati tathā etâpi yaṁ yaṁ purisaṁ kilesavasena allīyanti taṁ taṁ anuḍahanti mahāvināsaṁ pāpenti.

Evaṁ Nāradena itthīnaṁ aguṇe pakāsite puna M. visesetvā tāsaṁ aguṇaṁ pakāsesi.

---

[1] Bd -jeṭhakaṁ. [2] Bd bedamakkhāna-, Cks devakkhāmanap-. [3] Bds add vīsatime pi. [4] Ck sakhādha-, Bd sampāva-. [5] Bd -a. [6] Ck -eyyā, Bd -eyyuṁ. [7] Bd haritvā. [8] Bd tvam eva. [9] Bd so. [10] Bd uss-. [11] Bds ettha. [12] Cks -pi attho. [13] Ck chandavāsāvā. [14] Cks only one taṁ.

Taṁ dassetuṁ Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāradassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imā gāthāyo abhāsi:

61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā.
uggatejauragam[1] pi āside,
eko ekapamadaṁ[2] hi nâlape[3]. 348.

62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā[4],
bādhayanti anupaṭṭhitāsatī
dīpe rakkhasigaṇo va[5] vāṇije. 349.

63. N' atthi tāsaṁ vinayo na saṁvaro.
majjamaṁsaniratā asaññatā
tā gilanti purisassa pābhataṁ
sāgare va makaran timiṅgilo. 350.

64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaññatā
osaranti pamadā pamādinaṁ
loṇatoyavatiyaṁ va āpakā[6]. 351.

65. Yaṁ naraṁ uparamanti[7] nāriyo
chandasā ca[8] ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṁ
rāgadosavatiyo[9] ḍahanti naṁ. 352.

66. Aḍḍhaṁ[10] ñatvā purisaṁ mahaddhanaṁ
osaranti sadhanaṁ sah' attanā,
rattacittaṁ ativeṭhayanti naṁ[11]
sāla[12] māluvalatā kānane. 353.

67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṁkatā.
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṁvaro va sati[13] māyakovidā. 354.

68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

[1] B^{d} -aṁ ura-. [2] C^{ks} ekaṁ-, B^{ds} ekāya-. [3] C^{ks} pamadā hi-, B^{d} ekāya pamudāya nālape, B^{s} ekāya pamadā hi-. [4] so C^{s} for -tamhi- or -tasmi-, C^{k} -haṇitamihita udhā, B^{d} -tapita-. [5] C^{k} gaṇeva? B^{d} gaṇāva. [6] B^{d} āpagaṁ, B^{s} āpagā. [7] B^{d} upalāpenti. [8] B^{ds} vā. [9] B^{d} -vadhiyo. [10] B^{d} uddhaṁ, read: aḍḍha ñatva? [11] C^{ks} nā. [12] B^{d} -aṁ. [13] so C^{k}; C^{s} e sati? B^{d} va saṁtataṁ

rakkhitā aticaranti sāmikaṁ
dānavaṁ va hadayantarassitā[1]. 355.
69. Tejavâpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujanassa pūjito
nārinaṁ vasagato na bhāsati
Rāhunā upagato va candimā. 356.
70. Yaṁ kareyya kupito diso disaṁ
duṭṭhacitto vasam āgataṁ ari
tena bhiyyo vyasanaṁ nigacchati
nārinaṁ vasagato apekkhavā. 357.
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatāḷitā[2]
hīnam eva[3] upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā
rājadhāninigamesu vā puna
oḍḍitaṁ Namucipāsavākaraṁ
cakkhumā parivajje sukhatthiyo[4]. 359.
73. Ossajitva[5] kusalaṁ tapoguṇaṁ
yo anariyacaritāni-m-ācari[6]
devatāhi nirayaṁ nimissati
chedagāmimaṇiyaṁ va vāṇijo. 360.
74. So idha[7] garahito parattha ca
dummatī[8] upagato sakammunā
gacchatī aniyato gaḷāgaḷaṁ
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayaṁ Patāpanaṁ
sattisimbalivanañ ca-m-āyasaṁ[9]
āvasitvā[na] tiracchānayoniyaṁ[10]
petarājavisayaṁ na muñcati[11]. 362.
76. Dibbakhiḍḍaratiyo ca[12] Nandane
cakkavatticaritañ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinaṁ
duggatiñ ca paṭipādayanti naṁ. 363.

---

[1] *Bds* -yantanissitā. [2] all three MSS. -kasā-. [3] read: ev'. [4] Bds -jjeyya sukhattiko, Cs -jje sukhanayo. [5] all three MSS. ossajjitvā. [6] Cks omit yo, Bds have yo anariyesu ca-. [7] read: idhā. [8] Bd dummedho. [9] Bd ayasaṁ, Bs āyasaṁ, Ck mānasayaṁ, Cs māsayaṁ. [10] Cks -yo. [11] Cks muccati. [12] Cks va

77. Dibbakhiḍḍaratiyo na dullabhā
cakkavatticaritañ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā[1] va[2] accharā
ye caranti pamadāh' anatthikā. 364.

78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgavisayūpapattiyā
ye caranti pamadāh' anatthikā. 365.

79. Sabbadukkhasamatikkamaṁ sivam
accantaṁ acalitaṁ asaṁkhataṁ
nibbutehi sucihī[3] na dullabhaṁ[4]
ye caranti pamadāh' anatthikā ti. 366.

Ta. sallape ti sace maya saddhiṁ sallapessasi sīsaṁ te pātessāmîti[5] vatvā khaggaṁ ādāya ṭhitenâpi[6] sallapitamatte yeva taṁ khāditvā jīvitavināsaṁ pāpessāmîti dosinā hutvā ṭhitena pisācenâpi saddhiṁ sallape, upagataṁ ḍasitvā[7] nāsessāmîti ṭhitaṁ[8] uggatejaṁ uragaṁ[9] āside va, eko pana hutvā raho ekāya[10] pamadāya na hi sallape[11], lokacittamathanā ti lokassa cittaghātikā[12], dīpe rakkhasigano[13] ti yathā yakkhadīpe rakkhasigano[13] manussena[14] vesena[15] vāṇije palobhetvā[17] attano vasagate katvā khādanti evaṁ imâpi kāmaguṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṁ pāpentîti a., vinayo ti ācāro, saṁvaro ti mariyādā, pābhatan ti dukkhasambhataṁ dhanaṁ gilanti nāsenti, aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyan ti loṇatoyavantaṁ samuddan[17] ti a., āpakā[18] ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṁ nadiyo osaranti evaṁ pamādinaṁ pamadā ti a., chandasā ti pemena, ratiyā ti pañcakāmaguṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasadisan ti guṇasampattiyā aggim iva jalantam[19] pi, rāgadosavatiyo ti rāgadosehi vadhikā, rājadosagatiyo[20] ti pi pāṭho, osarantîti madhuravacanena taṁ bandhantiyo upagacchanti, sadhanan[21] ti sadhanā[22], ayam eva vā pāṭho, vatthālaṁkāratthāya kiñci attano dhanaṁ datvâpi otarantîti a, sahattanā[23] 'ti attabhāvena saddhiṁ attano[24] bhāvam pi tass' eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭhayantîti dhanagahaṇatthāya ativiya veṭhenti pīḷenti, vividhena chandasā ti nānāvidhena ākārena, citrabimbamukhiyo ti alaṁkāraṇavasena citrasarīrā vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantîti mahāhasitaṁ hasanti, pahasantîti mandahasitaṁ hasanti, Saṁvaro vā[24] 'ti māyākārapuriso viya asurindo viya

[1] Ck -vyamhi-, Bd suvaṇṇabyamhi-. [2] Bds ca [3] Cks -ihi, Bd -ibhi, Bs -īhi. [4] Cks -ā. [5] Bds phāle-, Ck pāthe-. [6] Bd adds sallape. [7] Ck taḍayitvā. [8] Bd taṁ. [9] Cks omit uragaṁ. [10] Cks ekāya. [11] Cks ālape. [12] Bd lokacittassāghāṭakā. [13] Bd -ā. [14] Cks manuṁñena. [15] Bd veseva, Cks omit vesena. [16] Bds upalāpetvā. [17] Ck vatta-. [18] Bds āpagan, Cks -kan. [19] Bds jalitam. [20] Cks -dosavā. [21] Cks -nā. [22] Cks -naṁ. [23] Bd Cs atta. [24] Cks cā.

ca[1], dānavaṁ va hadayantarassitā[2] ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo janā ti Karaṇḍakajātake[3] hadayantarassitā[3] antoudaragatâpi[4] dānavaṁ aticāri evaṁ aticaranti, arakkhiyo[5] h' etā ti dīpeti, na bhāsatîti na virocati Hārita-Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā 'ti tato[6] amittena katavyasanā atirekatara-vyasanan ti a., apekkhavā ti sataṇho, kesa--tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna-kesā[7] nakhehi chinnagattā[8] tajjitā pādādīhi ca tāḷitā va hutvā yo[9] keḷivasena[10] ete pi vippakāre karoti[11] tādisaṁ hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na[12] ete vippakāre pariharanti madhurasamācāre[13], kiṁkāraṇā: ramanti kuṇape va makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādimhi makkhikā viya tā hīne yeva ramantîti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu ṭhānesu Namucino Kilesamārassa migapakkhigahaṇatthaṁ luddakehi oḍḍitaṁ pāsañ ca vākarañ cā 'ti[14] maññamāno paññācakkhunā ca[15] cakkhumā[16] dibbamānusakena[17] sukhena atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidāyakaṁ tapoguṇaṁ chaḍḍetvā[18] yo puriso anariyesu[19] pañcasu kāmaguṇesu kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayaṁ nimissatîti[20] so sadevalokena parivattetvā[21] nirayaṁ gaṇhissati, chedagāmimaṇiyaṁ va vāṇijo ti yathā bālavāṇijo mahagghabhaṇḍaṁ datvā chedagāmilāmakaṁ maṇikaṁ gaṇhati tathārūpo ayaṁ hotîti a, so ti so itthīnaṁ vasaṁ gato, aniyato ti ettakaṁ kālaṁ apāyesu paccissati, gaḷāgaḷan ti devalokā ca[22] manussalokā ca[22] galitvā apāyam eva gacchatîti[23] a., yathā kiṁ: duṭṭha--uppathe ti yathā kūṭagadrabhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbalivanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttaṁ āyasasimbalivanaṁ, petarājavisayan ti petavisayañ ca kālakañjakaasuravisayañ ca[24], pamādinan ti pamattānaṁ, te hi pamadāsu pamattā tāsaṁ sampattīnaṁ mūlabhūtaṁ kusalaṁ na karonti, iti tesaṁ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nan ti tathāvidhaṁ purisaṁ tā pamādavasen' eva akusalaṁ kāretvā duggatiṁ paṭipādenti nāma, sovaṇṇavyamhanilayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadāhanatthikā ti ye[25] purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyaṁ caranti, samatikkamā ti kāmadhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti yo kāmadhātusamatikkamagatisaṁkhāto rūpadhātusambhavo[26] tesaṁ na dullabho, vītarāgavisayūpapattiyā ti yā[27] vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti sâpi tesaṁ na dullabhā ti a., accantan ti anatītaṁ[28] avināsadhammakaṁ[29], acalitan ti kilesehi akampitaṁ, nibbutehîti nibbutakilesehi, sucīhîti parisuddhehi evarūpaṁ nibbānam pi na dullabhaṁ.

---

[1] Cks yeva vā. [2] Bd -yantanissitā. [3] = Samugga- Vol. III p. 527. [4] Cks attano. [5] Bds -itā. [6] Bd tamhā. [7] Cks -sa. [8] Ck jiṇṇa-. [9] Cks ye. [10] Bd kilesa-. [11] Cks -onti. [12] so Cks; Bd naṁ. [13] Bds add ti. [14] Cks vākarajjañcāti, Bd vākuñce. [15] Ck ma, Bd omits paññā-. [16] Bd adds puriso. [17] Bd omits dibba [18] Bd adds yo ti. [19] Bds add aparisuddhesu. [20] Cks -atia. [21] Bds niva-. [22] Bd vā. [23] Bds -issatîti. [24] Bd asurā ca petañca. [25] Cks yo. [26] Bds -tuyā bhāvo. [27] Ck sā, Bd omits yā. [28] Cks antātītaṁ. [29] Bd -taṁ.

Evaṁ M. amatamahānibbānam pāpetvā desanaṁ niṭṭhapesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ṭhitadevatā ca „aho Buddhalīḷhāya kathitan" ti sādhukāram adaṁsu. Ānando gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo attano attano parisaṁ ādāya yathāṭhānam eva gamiṁsu. M. sakaṭṭhānam eva gato. Itare pana antarantarā[1] āgantvā[2] Mahāsattassa santike ovādaṁ gahetvā tasmiṁ ovāde ṭhatvā saggaparāyanā ahesuṁ.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

80. Kuṇāḷo 'haṁ tadā āsiṁ, Udāyi phussakokilo,
Ānando gijjharājâsi, Sāriputto ca Nārado,
evaṁ dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamanakāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesaṁ S. mahāvane kammaṭṭhānaṁ kathesi, te taṁ divasam eva arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Mahā devatāsamāgamo ahosi, atha[3] Bh. Mahāsamayasuttaṁ kathesîti. Kuṇālajātakaṁ. Asītinipātaṁ[4].

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idaṁ S. J. v. Aṅgulimālattheraṁ ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca[5] Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vuttanayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyāya mūḷhagabbhāya itthiyā sotthibhāvaṁ katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam anubrūhanto aparabhāge arahattaṁ patvā abhiññāto asītimahātherānaṁ abbhantaro[6] ahosi. Tasmiṁ kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā tathārūpaṁ luddaṁ lohitapāṇiṁ mahācoraṁ Aṅgulimālaṁ adaṇḍena asatthena dametvā nibbisevanaṁ karontena dukkaraṁ kataṁ, aho Buddhā nāma dukkarakārikā" ti. S. Gandhakuṭiyaṁ nisinno[7] va dibbasotena kathaṁ sutvā „ajja mama gamanaṁ bahūpakāraṁ bhavissati, mahādhammadesanā pavattissatîti" ñatvā anopamāya Buddhalīḷhāya dhammasabhaṁ[8] gantvā paññattāsane nisīditvā „k. n. bh. e. k. s." ti p. „ i. n." ti v. „anacchariyaṁ bhi. idāni paramābhisam-

[1] Bd anantarantā. [2] Bd gaṁtvā. [3] Bd athassa. [4] Cks omit asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. [5] Bds add upasampadā ca. [6] Bds -re yeva. [7] Bds ṭhito. [8] Bd -bhāyaṁ.

bodhiṁ pattena mayā etassa vinayanaṁ, sv-āhaṁ pubbacariyaṁ caranto padesañāṇe ṭhito pi etaṁ damesin" ti vatvā[1] a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi[2]. B. tassa aggamahesiyā kucchismiṁ nibbatti[3], sutavittakatāya[4] pana taṁ Sutasomo ti sañjāniṁsu, tam enaṁ rājā vayappattaṁ[5] disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ gahaṇatthāya Takkasilaṁ pesesi, so ācariyabhāgaṁ ādāya nikkhamitvā maggaṁ paṭipajji. Bārāṇasiyaṁ[6] Kāsirañño putto Brahmadattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṁ paṭipajji. Sutasomo[7] maggaṁ gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmadattakumāro pi gantvā tena saddhiṁ ekaphalake nisīdi. Atha naṁ Sutasomo paṭisanthāraṁ karonto „samma maggakilanto kuto āgacchasîti" pucchitvā „Bārāṇasito" ti vutte „kassa putto" ti[8] „Brahmadattassā" 'ti[9] „konāmo" ti[8] „Brahmadattakumāro nāmā" 'ti[10] „kena kāraṇena āgato sîti" pucchi. So „sippagahaṇāyā[11]" 'ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṁ pucchi. So pi sabbaṁ ācikkhi. Te ubho pi „mayaṁ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya[12] gacchāmā" 'ti aññamaññaṁ mittabhāvaṁ katvā nagaraṁ pavisitvā ācariyakulaṁ gantvā ācariyaṁ abhivādetvā attano jātiṁ āvikatvā sippagahaṇāya[12] āgatabhāvaṁ kathesuṁ. So „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Te ācariyabhāgaṁ datvā sippaṁ paṭṭhapesuṁ, na kevalañ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṁ gaṇhanti[13]. Sutasomo tesaṁ jeṭṭhantevāsiko[14] hutvā sippaṁ upadisanto nacirass' eva nipphattiṁ pāpuṇi, so aññesaṁ[15] santikaṁ agantvā[16] „sa-

[1] Bd[s] add tuṇhi ahosi tehi yacito. [2] Bd[s] add tadā amhākaṁ [3] Bd[s] add dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi. [4] Bd[s] -vittatāya. [5] Bd[s] add disvā nikkhasahassaṁ datvā. [6] Bd[s] tadā Bā-. [7] Bd[s] atha Su-. [8] Bd siti. [9] Ck[s] -assa, omitting ti, Bd[s] read: kāsirañño putto ti. [10] Bd[s] nāma, omitting ti. [11] Ck[s] -ṇayā, Bd[s] sippuggahaṇatthāya. [12] Bd[s] sippuggahṇatthāya. [13] Bd[s] -tā āgacchanti. [14] Ck[s] jeṭṭhācariyo. [15] Bd[s] -assa. [16] Ck[s] āg-.

hāyo me" ti vatvā Brahmadattakumāram eva gantvā[1] tassa piṭṭhiācariyo hutvā khippaṁ sikkhāpesi, itaresam pi kamena[2] sippaṁ niṭṭhitaṁ. Te anuyogaṁ datvā ācariyaṁ vanditvā Sutasomaṁ parivāretvā nikkhamiṁsu, atha ne Sutasomo maggadhure[3] ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṁ sippaṁ dassetvā rajjesu patiṭṭhahessatha[4], patiṭṭhitā pana mam' ovādaṁ kareyyāthā" 'ti ā. „Kiṁ ācariyā" 'ti. „Pakkhadivasesu uposathikā hutvā mā ghātaṁ[5] kareyyāthā" 'ti. Te „sādhū" ti sampaṭicchiṁsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā[6] „anāgate Bārāṇasikumāraṁ[7] nissāya mahābhayaṁ uppajjissatîti" ñatvā ca te evaṁ[8] ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano attano janapadaṁ gantvā pitunnaṁ sippaṁ dassetvā rajje patiṭṭhāya patiṭṭhitabhāvañ c' eva ovāde vattanabhāvañ ca jānāpetuṁ paṇṇākārena saddhiṁ paṇṇāni pahiṇiṁsu. M. taṁ pavattiṁ ñatvā „appamattā hothā[9]" ti paṇṇāni pahiṇi. Tesu Bārāṇasirājā maṁsena vinā bhattaṁ na bhuñjati, uposathadivasatthāya pi 'ssa maṁsaṁ gahetvā ṭhapenti[10], ath' ekadivasaṁ evaṁ ṭhapitamaṁsaṁ bhattakārakassaṁ pamādena rājagehe koleyyasunakhā khādiṁsu, bhattakārako maṁsaṁ adisvā kahāpaṇamuṭṭhiṁ ādāya caranto maṁsaṁ uppādetuṁ asakkonto „sace amaṁsakabhattaṁ upanāmessāmi jīvitaṁ me n' atthi, kin nu kho karissāmîti" cintetvā „atth' eso upāyo" ti vikāle[11] āmakasusānaṁ gantvā taṁmuhuttamatassa[12] purisassa ūrumaṁsaṁ āharitvā supakkaṁ pacitvā bhattaṁ upanāmesi, rañño maṁsakhaṇḍaṁ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇisahassāni phari, sakalasarīraṁ khobhetvā aṭṭhāsi, kiṁkāraṇā: pubbe[13] sevitatāya[14], so kira atītānantare attabhāve yakkho hutvā bahuṁ manussamaṁsaṁ khādi[15], ten' assa taṁ piyaṁ

[1] Cks omit gantvā, Bds read brahmadattassa kumārasseva santikaṁ gantvā. [2] Bds anukka-. [3] Bds maggantare. [4] Bd paṭiṭṭhahissanti. [5] Bd ghāṭanaṁ. [6] Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā [7] Bds -ṇasiyaṁ brahmadattakumāraṁ. [8] so Cks; Bds tesaṁ in the place of ca te evaṁ. [9] Cks hontū. [10] Bds -eti. [11] Bd kāle. [12] Cks -mattassa, Bds muhuttaṁ matassa. [13] Cks -ā. [14] Bd sevanatāya. [15] Bd khāditapubbo.

ahosi, so „sac' āhaṁ tuṇhi yeva paribhuñjissāmi na me ayaṁ imaṁ maṁsaṁ kathessatîti“ cintetvā saha kheḷena bhūmiyaṁ pātesi[1], „niddosaṁ deva khādāhîti“ ca vutte manusse paṭikkamāpetvā „aham etassa niddosabhāvaṁ jānāmi, kiṁ maṁsam etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṁsam eva devā“ 'ti „nanu aññasmiṁ kāle ayaṁ raso n' atthîti“ „ajja supakkaṁ devā“ 'ti „nanu pubbe pi evam eva pacasîti“, atha naṁ tuṇhibhūtaṁ ñatvā „sabhāvaṁ vā kathehi[2] jīvitaṁ vā te n' atthîti“ ā., so abhayaṁ yācitvā yathābhūtaṁ kathesi, rājā „mā saddam akāsi, pakatiyā pacanamaṁsaṁ tvaṁ[3] khāditvā mayhaṁ manussamaṁsam eva pacāhîti“ ā., „nanu dukkaraṁ devā“ 'ti, „mā bhāyi. na dukkaran“ ti, „nibaddhaṁ[4] kuto labhissāmîti“, „nanu bandhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparabhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiṁ karomîti“ ā., „antarāmagge sahassabhaṇḍikaṁ khipitvā yo taṁ gaṇhati[5] taṁ 'coro' ti gahetvā mārehîti“, so tathā katvā[6] aparabhāge sahassabhaṇḍikaṁ olokentam pi adisvā „idāni kiṁ karomîti“ ā., „yāmabherivelāya[7] nagaraṁ ākulaṁ hoti, tvaṁ ekasmiṁ gharasandhimhi vā[8] catukke vā ṭhatvā manussaṁ paharitvā[9] maṁsaṁ gaṇhā“ 'ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṁsaṁ ādāya gacchati, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatîti“ manussānaṁ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītatasitā hutvā „ime manusse sīho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho nu kho“ ti olokentā pahāramukhaṁ disvā „eko manusso khādati maññe“ ti[10] mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosi[11], rājā „kiṁ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṁ nagare manussakhādako coro atthi, gaṇhāpethā“ 'ti, „ahaṁ kathaṁ jānissāmi, kiṁ ahaṁ nagaraṁ rakkhanto carāmîti“, mahājano „rājā

[1] Bd pādesi. [2] Bds add no ce kathesi. [3] Cks taṁ. [4] Ck khaṇḍaṁ, Bd nibandhaṁ. [5] Bd -hissati. [6] Bds akāsi. [7] Bds paṭhamapacchimayāme yadā majjhimayāme-. [8] Bds add vīthiyaṁ vā [9] Bds -sse māretvā. [10] Bd -tīti paññanti. [11] Bd -sisu.

nagarena anatthiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā" 'ti vatvā[1] tassa kathetvā „coraṁ pariyesituṁ vaṭṭatîti" vadiṁsu, so „sattāhaṁ āgametha, pariyesitvā coraṁ dassāmîti" mahājanaṁ uyyojetvā purise āṇāpesi „tātā nagare kira manussakhādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu nilīyitvā taṁ gaṇhathā" 'ti, te „sādhū" 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṁ pariganhanti, bhattakārako pi ekasmiṁ gharasandhimhi paṭicchanno hutvā ekaṁ itthiṁ māretvā ghanaghanamaṁsaṁ ādāya pacchiṁ pūretuṁ ārabhi, atha naṁ te purisā gahetvā pothetvā[2] pacchābāhaṁ bandhitvā „gahito manussakhādako coro" ti mahāsaddaṁ kariṁsu, mahājano[3] parivāresi, atha naṁ suṭṭhu vadhitvā[4] maṁsapacchiṁ gīvāya bandhitvā senāpatissa dassesuṁ, senāpati[5] disvā „kin nu kho esa imaṁ maṁsaṁ khādati udāhu aññena maṁsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa vacanena māretîti[6]" cintetvā tam atthaṁ pucchanto[7] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṁ rasaka edisāni
karosi kammāni sudāruṇāni,
hanāsi[8] itthī purise ca mūḷho
maṁsassa hetu adu[9] dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. rasakā 'ti bhattakārakaṁ ālapati, itoparaṁ uttānasambandhāni vacanapaṭivacanāni Pālivasen' eva veditabbāni[10].

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
na puttadārassa sahāyañātinaṁ,
bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
so khādatī[11] maṁsaṁ bhadante[12] edisaṁ[13]. 369.

3. Sace tuvaṁ bhattur atthe payutto
karosi kammāni sudāruṇāni

[1] Bd gaṁtvā. [2] Cks poṭh-. [3] Bd atha naṁ mahā-. [4] Cks vadi-, Bds bandhi. [5] Bds add taṁ. [6] Bds -sīti. [7] Bds add sutasomajātake. [8] Ck hanāti, Bd hanasi. [9] Cks ā-. [10] Bds add bhattakārako āha. [11] all three MSS. -ti. [12] Ck bhante, Bd bhaddante. [13] Bds -santi atha naṁ senāpati āha.

pāto va antepuraṁ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṁ[1]. 370.
4. Tathā karissāmi ahaṁ bhadante[2]
yathā[3] tuvaṁ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṁ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe tan ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṁ, sace tuvan ti saccaṁ nu kho bhaṇati[4] udāhu maraṇamukhena[5] musā ti[6] vīmaṁsanto evam ā., ta. sudāruṇānîti manussaghātakammāni, sammukhetan ti sammukhe ṭhatvā evaṁ vadeyyāsîti so sampaticchanto g. ā.

Atha naṁ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vibhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṁ mantetvā sabbesu ekavādesu[7] jātesu sabbaṭṭhānesu ārakkhaṁ ṭhapetvā nagaram hatthagataṁ katvā rasakassa pi gīvāya maṁsapacchiṁ bandhitvā ādāya rājanivesanaṁ pāyāsi, sakalanagaraṁ viravi[8], rājā hiyyo[9] bhuttapātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako idāni āgacchissati idāni āgacchissatîti" nisinno va rattiṁ vītināmetvā „ajjâpi rasako nâgacchati[10], nāgarānañ ca mahāsaddo suyyati, kin nu kho etan" ti vātapānena olokento taṁ tathārūpaṁ ānīyamānaṁ disvā „pākaṭaṁ idaṁ kāraṇaṁ jātan" ti cintetvā dhitiṁ[11] upaṭṭhapetvā pallaṁke nisīdi, Kālahatthi pi naṁ upasaṁkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

5. Tato ratyā vivasane[12] suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṁ upasaṁkami,
upasaṁkamitvā rājānaṁ idaṁ vacanam abravi[13]: 372.
6. Saccaṁ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti[14] itthī purise tuvaṁ maṁsāni khādasi[15]. 373.

[1] Bds tanti atha naṁ rasako āha. [2] Bd bhadd-. [3] Ck yameva, Cs yame. [4] Ck bhaneti, Cs bhati, Bd bhaṇasi. [5] Bds -bhayena. [6] Bd musā bhaṇasīti. [7] Bds -chandesu. [8] Bd vivari. [9] Bds hiyo, Cs bhiyo. [10] Bd -tīti. [11] Bd sati. [12] Ck rattā-. [13] Bd -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyuggamanaṁ pati kāḷo rassakaṁ ādāya rājānaṁ upasaṅkamitvā idaṁ vacanaṁ abravi avoca. [14] Bd hanati. [15] Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito saccaṁ ayaṁ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṁ maṁsāni manussamaṁsāni khādasi saccaṁ kira tato rājā āha.

7. Evam evaṁ[1] tathā Kāḷa rasako pesito mayā,
mama atthaṁ karontassa kiṁ etaṁ paribhāsasīti. 374.

Ta. Kālā 'ti Kāḷahatthi, evam evan ti tejavantena senāpatinā anuyutto[2] musā vattuṁ asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṁ purimass' eva vevacanaṁ, mamatthan ti mama vaḍḍhim, karontassā 'ti karontaṁ, kimetan ti kasmā evaṁ paribhāsasi aho dukkaraṁ karosi tvaṁ nāma aññaṁ coraṁ agahetvā mama pesanakārakaṁ[3] gaṇhāsîti tassa bhayaṁ janento kathesi[4].

Taṁ sutvā senāpati „ayaṁ saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakaṁ nāma kāḷaṁ manussā[4] etena khāditā[5], vāressāmi nan" ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṁ kari, mā[7] manussamaṁsaṁ khādîti[8]". „Kāḷahatthi kiṁ kathesi, nâhaṁ ito viramituṁ sakkomîti[9]". „Mahārāja[10] sace na viramissasi attānañ ca raṭṭhañ ca nāsessasîti[11]". „Evaṁ nassante[12] pi ahaṁ n' eva viramituṁ sakkomîti". Tato senāpati tassa saññāpanāya[13] vatthuṁ āharitvā dassesi[14]: atītasmiṁ hi mahāsamudde cha mahāmacchā ahesuṁ, tesu Ānando Timando[15] Ajjhohāro[16] ti ime tayo janā[17] pañcayojanasatikā, Tītimīti[18] Miṅgalo Timirapiṅgalo[19] ti ime[20] sahassayojanikā[21], te sabbe pi pāsāṇasevālabhakkhā[22] ahesuṁ, tesu Ānando samuddassa ekapasse vasati, taṁ[23] bahū macchā dassanāya upasaṁkamanti, ekadivasaṁ „sabbesaṁ dipadacatuppadānaṁ rājā paññāyati, amhākaṁ rājā[24] n' atthi, mayam p' etaṁ[25] rājānaṁ karissāmā" 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṁ rājānaṁ kariṁsu. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātaṁ[26] upaṭṭhānaṁ gacchanti. Ath' ekadīvasaṁ Ānando ekasmiṁ pabbate pāsāṇasevālaṁ khādanto ajānitvā sevālo[27] ti saññāya eka-

[1] Bd eva. [2] Cs -ė [3] Cs -ṇa-. [4] Bd tattha bho kālahatthi evameva tathā rassako me mayā pesito mama atthaṁ karontassa rassakassa etaṁ rassakaṁ kiṁ paribhāsasi in the place of tattha - - kathesi. [5] Bd -ssamaṁsaṁ. [6] Bd -taṁ. [7] Cks omit mā. [8] Bd khādasiti. [9] Cks -mi. [10] Cks omit ma-. [11] Cks -tīti, Bd nassissasīti. [12] Bd -o. [13] Bds -natthāya. [14] Bds add mahārāja [15] Bds panando. [16] Cs ajjhoro, Ck ajjhāro. [17] Bds macchā. [18] Ck timiti. [19] Bd piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. [20] Bd adds tayo macchā [21] Bds add honti. [22] Ck -na-. [23] Cks omit taṁ. [24] Cks omit rājā. [25] Cks pekaṁ. [26] Bd sāyaṁ pato. [27] Bds -laṁ.

macchaṁ[1] khādi, tassa taṁ maṁsaṁ chādesi, so[2] „kin nu kho idaṁ ativiya madhuran“ ti nīharitvā olokento macchakhaṇḍaṁ disvā „ettakaṁ kālaṁ ajānitvā na khādin[3]“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṁ upaṭṭhānaṁ katvā[4] gamanakāle ekadve[5] macche khādissāmi, pākaṭaṁ katvā khādiyamānesu hi[6] eko pi maṁ na upasaṁkamissati, sabbe palāyissantîti“ paṭicchanno hutvā pacchā[7] osakkitosakkitaṁ paharitvā[8] khādi, macchā parikkhayaṁ gacchantā[9] cintayiṁsu: „kuto nu kho ñātīnaṁ bhayaṁ uppajjissatîti“, ath' eko paṇḍitamaccho[10] „mayhaṁ Ānandassa kiriyaṁ[11] na ruccati, pariganhissāmi[12] nan“ ti macchesu upaṭṭhānaṁ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno aṭṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante[13] khādi, so maccho taṁ disvā itaresaṁ ārocesi, te sabbe pi bhītā[14] palāyiṁsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasalobhena[15] aññaṁ gocaraṁ na gaṇhāti, so jighacchāya[16] kilamanto[17] „kahaṁ nu kho gatā“ ti[18] te macche pariyesanto ekaṁ pabbataṁ disvā „mama bhayena imaṁ pabbataṁ nissāya vasanti maññe[19], pabbataṁ parikkhipitvā upadhāressāmîti“ naṅguṭṭhena sīsena ca ubho passāni[20] parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti[21] palāyissantîti“ pabbataṁ parikkhipantaṁ attano naṅguṭṭhaṁ disvā „ayaṁ maccho maṁ vañcetvā pabbataṁ nissāya vasatîti“ kuddho paṇṇāsayojanamattaṁ naṅguṭṭhaṁ gaṇhi[22], aññaṁ macchan ti[23] saññāya[24] gahetvā murumurāyanto[25] khādi, dukkhā[26] vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā[27] khādantā[28] yāvasīsam āgamiṁsu,

[1] Bds ekaṁ-. [2] Bds khādantassa in the place of ch. so. [3] Bd khādāmī. [4] Bd āgantvā. [5] Bd ekaṁ-. [6] Bd -ne, omitting hi. [7] Bds macchaṁ. [8] Bds add khādissāmīti tathā katvā [9] Bds viditvā. [10] Bd -to-. [11] Bd kāraṇaṁ, Bs karaṇaṁ. [12] Cks omit pari. [13] Bd -taṁ. [14] Bds bītatasitā. [15] Bd -rassagiddhena. [16] Ck tigacchasāyaṁ, Cs jigacchāsāyaṁ. [17] Ck kilento, Cs kilanto. [18] Bd adds jigacchāya pīḷito. [19] Bd adds ti taṁ. [20] Bd passesu, Bs ubhosu passesu. [21] Bds vasanti. [22] Bd khaṇḍaṁ. [23] Cks maccha, omitting ti. [24] Bd adds daḷhaṁ. [25] Bd muruṁmurāpento. [26] Bd dukkha. [27] Bd omits l. l. [28] Bd adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattituṁ asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi, pabbatākāro[1] aṭṭhirāsi ahosi, ākāsacārino tāpasaparibbājikā manussānaṁ kathayiṁsu, sakala-Jambudīpe manussā jāniṁsu. Taṁ vatthuṁ āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

8. Ānando sabbamacchānaṁ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṁ khādiyā mato[2]. 375.

9. Evaṁ pamatto rasagārave rato
bālo yadī āyatiṁ nâvabujjhati
vidhamma putte caji[3] ñātake ca
parivattiyā[4] attānam eva khādati. 376.

10. Idan te sutvāna vihetu[5] chando,
mā bhakkhasī[6] rāja manussamaṁsaṁ,
mā tvaṁ imaṁ kevalaṁ vārijo va
dipadādhipa suññam akāsi raṭṭhan ti. 377.

Ta. sabbamacchānan ti sabbesaṁ macchānaṁ jeṭṭhako, khāditvā ti so attano parisaṁ khādi[7], khādiyā ti pacchā attānaṁ khāditvā mato, āyatin[8] ti yadi anāgate uppajjanadukkhaṁ na jānāti, vidhammā 'ti vidhamitvā nāsetvā, putte cā 'ti puttadhītaro caji[9], ñātake cā 'ti sesañātake caji, vidhamma putte cajitvā ñātake cā 'ti a., parivattiyā ti aññaṁ alabhanto nivattitvā attānam eva khādati, vihetū 'ti vigacchatu, kevalan ti sakalaraṭṭhaṁ, vārijo vā 'ti Ānandamaccho viya[10].

[1] Bd[s] pabbatarāsiviya. [2] Bd khādiyamako. [3] Bd only ca. [4] C[k] -vattatiya, C[s] -vattiya, Bd -vattaya. [5] Bd vigetu. [6] Bd bhikkhayi, C[ks] -si. [7] C[k] omits khādi. [8] C[ks] -tī. [9] C[k] capi. [10] Bd tattha mahārāja atitasmiṁ kāle mahāsamudde pañcasatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṁj macchānaṁ rājā mahāsamuddassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṁ macchānaṁ rasagiddhimā macche khāditvā parikkhiṇā ti macchaparisāya khayaṁ pattāya attanan ti aññaṁ gocaraṁ agahetvā pappataṁ parikkhīpento paṇṇāsayojanamattaṁ attano naṅguṭhakhaṇḍaṁ macchasaññāya khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata matto atthi rāsi ahosi, evaṁ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando evaṁ tathā tvaṁ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādabhāvappatto, rasagārave ratto ti manussamaṁsaṁsassa rasagārave ratto atirattacitto hoti, bālo ti yadi tvaṁ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṁ nāvabujhati na jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca, ñātake cā ti sesañātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṁ āhāraṁ alabhitvā jighacchāya piḷito sakalanagaraṁ parivattaya manussamaṁsaṁ alabhitvā attānaṁ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvānā ti mahārāja te tuyhaṁ mayā ānitaṁ idaṁ udātaraṇaṁ sutvāna chando manussa-

Taṁ sutvā rājā „Kāḷahatthi tvam eva upamaṁ jānāsi aham pi jānāmîti“ manussamaṁsagiddhatāya porāṇakavatthuṁ āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso[1]
jambupesiṁ aladdhāna mato so tassa[2] saṁkhaye. 378.
12. Evam eva ahaṁ Kāḷa bhuttā[3] bhakkhaṁ rasuttamaṁ
aladdhā mānusaṁ maṁsaṁ maññe hassāmi[4] jīvitan ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa[5]; atīte kira Bārāṇasiyaṁ Sujāto nāma kuṭimbiko loṇambilasevanatthāya Himavantā[6] āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi[7], ghare niccapaññattā[8] va bhikkhā ahosi, te pana tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti[9], mahājambupesī pi āharitvā khādanti, tesaṁ jambupesiṁ āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṁ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṁ kahan nu kho gatā ti so puttakaṁ aṅguliyā[10] gāhāpetvā tesaṁ bhattakiccakāle tattha agamāsi, tasmiṁ samaye mahallakānaṁ mukhavikkhālanaudakaṁ[11] datvā sabbanavako[12] jambupesiṁ khādati, Sujāto tāpase vanditvā nisinno: kiṁ bhante khādathā 'ti pucchi, mahājambupesiṁ āvuso ti, taṁ sutvā kumāro pipāsaṁ uppādesi, ath' assa gaṇajeṭṭhako[13] thokaṁ dāpesi, so tam khāditvā vararase bajjhitvā: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammaṁ suṇanto[14]: mā viravi[15] gehaṁ gantvā khādissatîti[16] naṁ vañcetvā imaṁ nissāya bhadantā ukkaṇṭheyyun ti taṁ samassāsento taṁ isigaṇaṁ āpucchitvā[17] va gehaṁ gato, gatakālato paṭṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi[18] ciraṁ vutth' amhā[19] 'ti vatvā Himavantam eva gatā, ārāme isayo apassantā[20] tassa ambajambupanasamocādīnaṁ pesiyo sakkharācuṇṇasaṁyuttā[21] adaṁsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavisasadisā honti, so sattāhaṁ nirāhāro hutvā[22] jīvitakkhayaṁ pāpuṇi; rājā idaṁ

maṁsaṁ khādanachando, vigetū ti vigacchatu viramatu, mā bhakkhayiti mahārāja manussamaṁsaṁ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvaṁ imaṁ kevalanti mahāsamuddaṁ suññaṁ karonto vārijo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhipadādhipa dvipadānaṁ manussānaṁ issara mā tvaṁ kevalaṁ saccato imaṁ tvaṁ kāsikaraṭhaṁ nagaraṁ suññaṁ mā akāsiti attho. [1] B^{ds} oraso tassa atrajo. [2] B^{ds} -ā. [3] so C^{ks}; B^{d} bhuttaṁ. [4] B^{ds} hissāmi. [5] B^{d} tattha kāḷahatthi kuṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jampupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jampupesiyā saṁkhayo so kutumpikaputto mato yathā ahaṁ evameva rasuttamaṁ aññarasānañca uttamaṁ manussānaṁ maṁsaṁ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṁsaṁ jivitaṁ hissāmīti maññe maññāmi. [6] B^{d} -tato. [7] B^{d} upaṭhāsi. [8] B^{d} niccaṁpañcasatamattā. [9] B^{d} adds kadāci. [10] B^{d} -yaṁ. [11] B^{d} -nakāle u-. [12] B^{d} saṁghana-. [13] B^{d} adds tāpaso. [14] B^{d} adds putta. [15] B^{d} vivari. [16] so all three MSS. for -sîti? [17] B^{d} anāp-. [18] B^{ds} add idha. [19] C^{k} vutthāya, C^{s} vatthumhā, B^{d} vatthamhā. [20] B^{ds} -o. [21] B^{ds} -e. [22] C^{ks} omit hu-.

kāraṇaṁ āharitvā dassento evam āha, tassa saṁkhaye ti tassa jambupesiyā khaye aññaṁ āhāraṁ anāharitvā mato, bhakkhan ti khādaniyaṁ, rasuttaman ti uttamaṁ rasaṁ, hassāmîti jahissāmi, hasāmî 'i pi pāṭho[1].

Tato Kāḷahatthi „ayaṁ rājā ativiya rasagiddho, aparāni[2] udāharaṇāni āharissāmîti“ cintetvā „mahārāja viramā[3]“ 'ti ā., „na sakkomîti[4],“ „sace na viramissasi ñātimaṇḍalato c' eva rajjasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṁ pi[5] idh' eva Bārāṇasiyaṁ pañcasīlarakkhakaṁ sotthiyakulaṁ[6] ahosi, tassa kulassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṁ piyo manāpo paṇḍito[7] tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṁ gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṁsādīni khādantā suraṁ pivanti, māṇavo maṁsādīni na khādati suram pi na pivati, te cintayiṁsu[8]: „ayaṁ surāya apivanato amhākaṁ mūlaṁ na deti, upāyena naṁ suraṁ pāyessāmā“ 'ti[9] te sannipatitvā „samma chaṇaṁ kīḷissāmā“ 'ti āhaṁsu, „tumhe[10] suraṁ pivatha ahaṁ na pivāmi, tumhe va gacchathā“ 'ti, „samma tava pānatthāya[11] khīraṁ gaṇhāpessāmā“[12] 'ti, so „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, dhuttā uyyānaṁ gantvā paduminipaṇṇesu tikkhiṇaṁ suraṁ bandhāpetvā ṭhapayiṁsu, atha nesaṁ pānakāle māṇavassa khīraṁ upanayiṁsu[13], eko dhutto „pokkharamadhuṁ bho āharā“ 'ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṁ heṭṭhā[14] chiddaṁ katvā[15] mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṁ itare pi āharāpetvā piviṁsu, māṇavo „kim etan“ ti pucchi, „pokkharamadhusaññāya suraṁ pivi, ath' assa aṅgāre pakkamaṁsaṁ adaṁsu, tam pi khādi[16], evam assa punappunaṁ pivantassa mattakāle „na etaṁ pokkharamadhu, surā esā“ ti vadiṁsu, so „ettakaṁ kālaṁ[17] madhurarasaṁ na jāniṁ[18], āharatha bho suran“ ti ā., āharitvā[19] puna pi adaṁsu, pipāsā mahatī ahosi,

[1] C^{k} jahessumi, C^{s} jahessāmi, tassa saṁkhaye - - - pāṭho wanting in B^{d}. [2] B^{ds} add pissa. [3] Bd -māhi. [4] B^{d} adds so manussamaṁsaṁ viramitumna. [5] B^{d} -ṁ hi. [6] C^{ks} sotti-. [7] B^{d} adds byatto. [8] B^{d} mantayisu. [9] B^{d} adds vatvā. [10] samma tu-. [11] B^{ds} pivana-. [12] C^{k} -pesahi, C^{s} -pehī, B^{s} -pemā. [13] B^{ds} add atha. [14] so C^{ks}; B^{d} -pattapuṭaṁ gahetvā. [15] B^{d} adds aṅguli, B^{s} aggaṁ? [16] Bd -dati. [17] B^{ds} add evaṁ. [18] B^{d} jānāmi. [19] C^{ks} omit ā-.

ath' assa puna yācentassa[1] „khīṇā“ ti vadiṁsu, so „handa taṁ bho[2] āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṁ adāsi, tato[3] sakaladivasaṁ tehi saddhiṁ pivitvā matto rattakkho kampanto[4] vippalapanto gehaṁ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya pītabhāvaṁ[5] ñatvā vigate made[6] „tāta ayuttan te kataṁ sotthiyakule jātena suraṁ pivantena[7], mā puna evam akāsîti“ ā., „tāta ko mayhaṁ doso“ ti, „surāya pītabhāvo[8]“, „tāta kiṁ kathesi, mayā evarūpaṁ madhurarasaṁ ettakaṁ kālaṁ aladdhapubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā[9] viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṁ sante amhākaṁ kulavaṁso ca ucchijjissati dhanañ ca nassissatîti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṁ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṁ -- ti abhakkhitabbayuttakaṁ bhakkhituṁ[10].

Evañ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi ahaṁ vā[11] ito gehā nikkhamissāmi tava vā[12] raṭṭhā pabbājaniyakammaṁ karissāmîti“ ā., māṇavo „evaṁ sante pi ahaṁ suraṁ jahituṁ na sakkomîti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṁ aññataraṁ etaṁ yasmā[13] maṁ tvaṁ nivāraye,
so 'haṁ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṁ. 381.

15. So vâhaṁ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṁ nâbhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānan ti loṇambilatittakaṭukakhārikamadhurakasāvānaṁ[14] sattannaṁ[15] aññataraṁ, uttamarasabhūtam etaṁ majjan nāma, so vāhan ti so aham eva, nippatissāmîti nikkhamissāmi.

Evañ ca pana vatvā „nâhaṁ surāpānā viramissāmi, yan te ruccati taṁ karohîti“ ā., atha brāhmaṇo „tayi amhe pariccajante mayam pi taṁ pariccajissāmā“ 'ti vatvā

[1] Bd yāca-. [2] Cks tha, omitting bho. [3] Bds so. [4] Cks -ento. [5] Bd pivita-. [6] Bds matte. [7] Bds add na vaṭṭati. [8] Bds pivitabhāvenāti. [9] Cs Bd -o. [10] Bds -ayituṁ. [11] Bd tāta. [12] Bd tañ ca. [13] Bds kasmā. [14] Bds -kasāvasaṅkhātānaṁ. [15] Bds add rasānaṁ.

16. Addhā aññe[1] pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattaṁ na [taṁ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattan ti yattha gataṁ taṁ[2] asukaṭṭhāne nāma vasatîti na suṇāma tattha gacchā 'ti a.

Atha naṁ vinicchayaṁ netvā aputtabhāvaṁ katvā nīharāpesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikaṁ[3] nivāsetvā kapālahattho piṇḍāya caranto aññataraṁ kuḍḍaṁ nissāya kālam akāsi. — Idaṁ kāraṇaṁ āharitvā Kāḷahatthi rañño dassetvā „mahārāja sace tvaṁ amhākaṁ vacanaṁ na karissasi pabbājaniyakamman te karissantîti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvaṁ rāja[4] dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti taṁ raṭṭhā soṇḍamāṇavakaṁ yathā ti. 384.

Evaṁ Kāḷahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṁ asakkonto aparam pi udāharaṇaṁ dassetuṁ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṁ kāmayanto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakam[5] ādāya samudde udakaṁ mine
evaṁ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20. Evam eva ahaṁ Kāḷa bhutvā bhakkhaṁ rasuttamaṁ
aladdhā mānusaṁ maṁsaṁ maññe hessāmi jīvitan ti. 387.

Vatthuṁ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānan ti bhāvitacittānaṁ tesaṁ pañcannaṁ isisatānaṁ, accharaṁ kāmayanto ti, so kira[6] isīnaṁ mahājambupesikhādanakāle[7] anāgamanaṁ viditvā[8] kena nu kho kāraṇena na[9] āgacchanti sace katthaci gatā jānissāmi noce atha nesaṁ santike dhammaṁ suṇissāmîti uyyānaṁ gantvā[10] gaṇajeṭṭhakassa santikā dhammaṁ suṇanto[11] suriye atthaṁgate uyyojiyamāno pi ajja idh' eva vasissāmîti vatvā isigaṇaṁ vanditvā paṇṇasālaṁ pavisitvā nipajji, rattibhāge Sakko devarājā devasaṁghaparivuto saddhiṁ attano paricārikāhi isigaṇaṁ vandituṁ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahosi, Sujāto kin nu kho etan ti uṭṭhāya paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkaṁ isigaṇaṁ vandituṁ āgataṁ devaccharā-

[1] Cks -am. [2] Bd omits taṁ. [3] Bds jiṇṇapi-. [4] Bds mahārāja, Cks tuvaṁ rājā. [5] so Cks for dakaṁ, Bds kusaggenudakaṁ. [6] Bds add tesaṁ. [7] Cs -siṁ-, Bd -siyā-. [8] Bd disvā. [9] Bds kinnu kāraṇam na, Cks omit na. [10] Bds add isayo vanditvā. [11] Bds add nisinno va.

parivutaṁ disvā accharānaṁ sahadassanen' eva rāgaratto ahosi, Sakko nisīditvā dhammakathaṁ sutvā sakaṭṭhānam eva gato, kuṭimbiko punadivase isigaṇaṁ vanditvā pucchi: bhante ko nām' esa raṭṭhibhāge tumhākaṁ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṁ parivāretvā nisinnā katamā[1] ti, devaccharā nām' etā ti, so isigaṇaṁ vanditvā gehaṁ gantvā gatakālato paṭṭhāya accharam me detha accharam me dethā ti vilapi, ñātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho[2] nu kho ti accharaṁ paharimsu, so nâhaṁ etaṁ[3] accharaṁ kathemi devaccharaṁ kathemîti vatvā ayaṁ accharā ti alaṁkaritvā ānītaṁ bhariyam pi gaṇikam pi oloketvā[4] nâyaṁ accharā yakkhinī esā ti devaccharam me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro[5] jīvitakkhayaṁ pāpuṇi, tena vuttaṁ: accharaṁ kāmayanto va na so bhuñji na so pivîti, samudde udakaṁ mine ti samma Kāḷahatthi yo kusaggena udakaṁ gahetvā ettakaṁ siyā[6] samudde udakan ti tena saddhiṁ upamāya mineyya so kevalaṁ mineyy' eva kusagge[7] udakaṁ pana ativiya parittam eva yathā taṁ evaṁ mānusakā kāmā dibbakāmānaṁ santike, tasmā so Sujāto aññaṁ itthiṁ na olokesi, accharam eva patthento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmaṁ alabhanto jīvitaṁ jahi evaṁ aham pi uttamarasaṁ manussamaṁsaṁ alabhanto jīvitaṁ[8] jahissāmîti vadati.

Taṁ sutvā Kāḷahatthi „ayaṁ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi nan" ti, „sakajātimaṁsaṁ[9] khāditvā ākāsacarasuvaṇṇahaṁsâpi tāva naṭṭhā" ti dassetuṁ gāthādvayam āha:

21\. Yathâpi te dhataraṭṭhā haṁsā vehāsayaṁgamā[10]
avuttiparibhogena[11] sabbe abbhatthataṁ gatā 388.

22\. Evam eva tuvaṁ rāja dipadinda suṇohi me:
abhakkhaṁ rāja bhakkhesi tasmā pabbājayanti tan ti. 389.

Ta. avuttiparibhogenā[12] 'ti attano anājīvabhūtena[13] paribhogena, abbhatthatan ti sabbe maraṇaṁ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvaṇṇaguhāya navutihaṁsasahassāni vasanti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṁ udakapuṇṇehi pakkhehi[14] āhiṇḍetuṁ[15] asakkontā samudde yeva pateyyuṁ[16], tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassarato sayañjātasāliṁ āharitvā guhaṁ[17] pūretvā sāliṁ khādantā vasanti, tesaṁ pana guhaṁ paviṭṭhakāle guhādvāre eko rathacakkapamāṇo uṇṇanābhimakkaṭako[18] ekekasmiṁ māse ekekaṁ jālaṁ[19] bandhati[20], tassa ekekaṁ suttaṁ gorajjuppamāṇaṁ[21], haṁsā naṁ[22] jālaṁ chindissatîti[23] ekassa taruṇahaṁsassa dve

[1] Cks nisinno, Bds nisinnā kā nāmetā. [2] Ck bhūtāvaṭṭbo, Bs -āvaṭṭo. [3] Bd evaṁ. [4] Bds -ento. [5] Bds add hutvā tattheva. [6] Bds mahā. [7] Bd -ena. [8] Cks omit jī-. [9] Bds -jātikānaṁ maṁsaṁ. [10] Bd vehāyasaṁ-. [11] Ck ā-, Bd atutta-, Bs abhutta-. [12] Bds abhutta- [13] Bds sajātibhū-. [14] Cks sapattehi. [15] Bds uppatituṁ. [16] Cks pā-. [17] Bds guhāyaṁ. [18] Bds uṇṇā-. [19] Bd adds na. [20] Cks vinati for vinamati?. [21] Bds add hoti. [22] Bd taṁ. [23] Bds -ssantîti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā[1] jālaṁ chindati, ten' eva maggena sesā gacchanti, ath' ekasmiṁ kāle pañca māse vassāratto[2] ahosi, haṁsā khīṇagocarā kin nu kho kattabban ti mantetvā[3] jīvantā aṇḍāni labhissāmā 'ti paṭhamaṁ aṇḍāni khādiṁsu tato potake tato jiṇṇahaṁse, pañcamāsaccayena vassaṁ apagataṁ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati[4], haṁsā sakajātikānaṁ maṁsaṁ khāditvā appatthāmā jātā, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇahaṁso[5] jālaṁ[6] paharitvā cattāri bhindi[7], pañcamaṁ bhindituṁ nâsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṁ chinditvā[8] makkaṭo lohitaṁ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṁ pahari, so pi tatth' eva laggo ti evaṁ sabbesaṁ makkaṭako lohitaṁ pivi, tadā dhataraṭṭhakulaṁ ucchinnan ti vadanti[9], tena vuttaṁ: sabbe abbhatthataṁ gatā ti, evam-evan[10] ti yathā te haṁsā abhakkhaṁ sajātimaṁsaṁ khādiṁsu tathā tvam pi khādasi sakalanagaraṁ bhayappattaṁ virama mahārājā 'ti, tasmā pabbājayanti tan ti yasmā abhakkhaṁ sajātimaṁsaṁ bhakkhesi tasmā[11] nagaravāsino taṁ raṭṭhā pabbājenti.

Rājā aparam pi upamaṁ vattukāmo ahosi, nāgarā pana uṭṭhāya „sāmi senāpati kiṁ karosi[12], kiṁ manussamaṁsakhādakacoraṁ gahetvā carasi[13], sace na viramati raṭṭhato naṁ pabbājehîti[14]" nâssa kathetuṁ adaṁsu, rājā bahunnaṁ kathaṁ sutvā bhīto pana[15] vattuṁ nâsakkhi, puna pi naṁ senāpati „kiṁ mahārāja viramituṁ sakkhissasîti" vatvā „na sakkomîti" vutte sabbaṁ[16] orodhajanañ ca[17] puttadhītaro ca sabbālaṁkārapaṭimaṇḍitaṁ[18] passe ṭhapetvā „mahārāja imaṁ ñāṭimaṇḍalam eva amaccagaṇañ ca rajjasiriñ ca olokehi, mā nassi, virama manussamaṁsato" ti ā., rājā „na mayhaṁ etaṁ[19] manussamaṁsato piyataran[20]" ti vatvā „tena hi mahārāja imamhā nagarā ca raṭṭhā ca nikkhamathā" 'ti vutte[21] „Kāḷahatthi, na me rajjen' attho[22], nikkhamāmi, ekaṁ pana[23] khaggañ ca rasakañ ca[24] dehîti" ā., ath' assa khaggañ ca manussamaṁsapacanabhājanañ ca pacchiñ ca ukkhipāpetvā rasakañ ca datvā raṭṭhā pabbājaniyakammaṁ kariṁsu. So[25]

[1] Bds gantvā. [2] Bs -vuttho, Bd -vuṭho. [3] Bds add mayaṁ. [4] Bs vinandhati, Cks vini. [5] Bd -ṇaṁkoṭhāsaṁ. [6] Bds -le. [7] Bd -ati. [8] Bd vijhitvā. [9] Bd omits va-. [10] Cks -etan. [11] Bds add ime. [12] Bds -oma. [13] Bd vicarissasi. [14] Bds add vutte. [15] Cs Bd pu-. [16] Bds sabbesaṁ. [17] Bds -dhānañca. [18] so Cks; Bd -te, Bs -to. [19] Bds ete. [20] Bd -rā. [21] Bds add rājā āha. [22] Bds add nagarā. [23] Bds add me. [24] Bds add bhājanañca. [25] Bds add khaggañca.

rasakaṁ[1] ādāya nagarā nikkhamitvā araññaṁ pavisitvā ekasmiṁ nigrodhamūle vasanaṭṭhānaṁ katvā ta. vasanto aṭavimagge ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa maṁsaṁ pacitvā[2] upanāmeti, evaṁ ubho pi jīvanti[3], „ahaṁ are[4] coro porisādo“ ti vatvā tasmiṁ pakkhante koci sakabhāvena saṇṭhātuṁ[5] na sakkoti, sabbe bhūmiyaṁ patanti, tesu yaṁ icchati taṁ uddhapādaṁ vā[6] adhopādaṁ[7] vā katvā[8] rasakassa deti, so ekadivasaṁ araññe kañci manussaṁ alabhitvā āgato rasakena „kiṁ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhaliṁ āropehîti“ ā., „maṁsaṁ kahaṁ devā“ 'ti, „labhissām' ahaṁ maṁsan“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitan“ ti kampamāno uddhane aggiṁ katvā ukkhaliṁ āropesi, atha naṁ porisādo asinā paharitvā māretvā maṁsaṁ pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako jāto sayam eva pacitvā khādi[9]. „Porisādo maggaṁ paṭipanne[10] hanatîti“ sakala-Jambudīpe pākaṭaṁ[11] ahosi. Tadā eko sampannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi vohāraṁ karonto pubbantato aparantaṁ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma kira coro magge[12] manusse māreti, dhanaṁ datvā[13] aṭaviṁ atikkamissāmîti“ so aṭavimukhavāsinaṁ manussānaṁ[14] „maṁ aṭaviṁ[15] atikkamethā“ 'ti sahassaṁ datvā tehi saddhiṁ maggaṁ paṭipajji, gacchanto ca[16] sabbasatthaṁ[17] purato katvā nahātānulitto sabbālaṁkārapatimaṇḍito setagoṇayutte sukhayānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto[18] sabbapacchato agamāsi[19], porisādo rukkhaṁ āruyha purise upadhārento „sesamanussesu kim imesu[20] khāditabbaṁ atthîti[21]“ vigatacchando hutvā brāhmaṇadiṭṭhakālato[22] paṭṭhāya taṁ khāditukāmatāya upagaḷitakhelo[23] ahosi, so tasmiṁ attano santikaṁ āgate[24]

---

[1] Bds -añca. [2] Bds add rājānaṁ. [3] Bds add manussagahaṇakāle. [4] Ck māre, Bd arañña, Bs araññaṁ. [5] Bd sandhāretuṁ. [6] Bds omit vā. [7] Bd adhosisaṁ, Bs -siraṁ. [8] Bds add āharitvāva. [9] Bds -ati. [10] Cks omit pa-, Bd reads magge maggapaṭippanne, Bs maggapanne. [11] Bds -o. [12] Bds antarāmagge. [13] Bd adds taṁ. [14] Bds add āha tumhe. [15] Bd -ito. [16] Bds add brahmaṇo. [17] Bd -sakaṭaṁ. [18] Bds add sayaṁ. [19] Ck Bd ā-. [20] Bds add mayā. [21] Bds add sabbesu. [22] Cks omit brāhmaṇa. [23] Bds paggharita-. [24] Bds add rukkato oruyha.

„aham are[1] coro porisādo“ ti nāmaṁ[2] sāvetvā khaggaṁ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi, eko pi uṭṭhātuṁ[3] samattho nāma nâhosi, sabbe urena bhūmiyaṁ nipajjiṁsu, so sukhayānake nisinnaṁ brāhmaṇaṁ pāde gāhetvā piṭṭhiyaṁ adhosīsakaṁ olambetvā sīsaṁ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi[4], purisā uṭṭhāya „bho purisa cara[5], mayaṁ brāhmaṇassa hatthato sahassaṁ[6] gaṇhimha, ko nāma amhākaṁ purisākāro[7] sakkonto vā asakkonto vā, thokaṁ anubandhāmā“ 'ti[8] anubandhiṁsu, porisādo pi nivattitvā olokento kiñci adisvā saṇikaṁ pāyāsi, tasmiṁ khaṇe eko sūrapuriso vegena taṁ pāpuṇi, so taṁ disvā ekaṁ vatiṁ laṁghento[9] khadirakhānukaṁ akkamitvā khānuṁ piṭṭhipādena nikkhami, so[10] lohitena gaḷantena[11] laṁghamāno yāti, atha naṁ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṁ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan“ ti ā., te dubbalabhāvaṁ ñatvā taṁ anubandhiṁsu, so tehi anubandhanabhāvaṁ ñatvā brāhmaṇaṁ vissajjetvā attānaṁ sotthim akāsi, ativāhikā[12] brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kiṁ amhākaṁ corenā“ 'ti tato nivattiṁsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṁ gantvā pārohantaraṁ[13] pavisitvā nipanno „ayyo rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṁ phāsukaṁ kātuṁ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṁ galalohitena te khandhaṁ dhovitvā[14] antehi parikkhipitvā[15] pañcamadhuramaṁsena balikammaṁ karissāmîti“ āyācanaṁ akāsi[16], tassa pana annapānaṁ alabhantassa sarīraṁ sukkhi[17], antosattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena[18] tassa phāsukabhāvaṁ sallakkhesi, so katipāhaṁ manussamaṁsaṁ khāditvā bale[19] gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanā[20] muccissāmîti[21]“ so khaggaṁ ādāya rukkhamūlato

[1] Ck ahaṁ māre, Cs āmare, Bd ahaṁ hare. [2] Bds add tikkhāttuṁ. [3] Bds ṭhātuṁ. [4] Bds add tadā. [5] so Bd; Cks bho tissa pussa. [6] Bds kahāpaṇa-. [7] so Cks; Bd asappurisakaro. [8] Bds add vatvā. [9] Bds -anto. [10] Cks omit so. [11] Bds paggharantena. [12] Bds -kapurisā. [13] so Cs; Ck pa-, Bd po-. [14] Bds dhovissāmi. [15] Bds -pāpetvā. [16] Bds kari. [17] Bds sussetva. [18] Bd so deva-. [19] Bds -aṁ. [20] Bds -namassā. [21] Bd muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmîti“ pāyāsi, atha naṁ purimabhave yakkhakāle ekato manussamaṁsakhādako sahāyako yakkho anuvicaranto taṁ disvā „ayaṁ mama atītabhave sahāyo“ ti ñatvā „samma maṁ sañjānāsîti“ pucchi, „na jānāmîti[1]“, ath' assa purimabhave katakāraṇaṁ[2] kathesi, so[3] sañjānitvā paṭisanthāram akāsi, „kuhiṁ[4] nibbatto sîti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānañ ca raṭṭhato[5] pabbājitakāraṇañ ca idāni vasanaṭṭhānañ ca[6] khānuviddhakāranañ ca[7] devatāya āyācanamocanatthaṁ[8] gamanakāraṇañ ca ārocetvā[9] „tayâpi mama taṁ[10] kiccaṁ nittharitabbaṁ, ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma[11] gaccheyyāma[12], ekaṁ pana me kammaṁ atthi, ahaṁ kho pana agghapadalakkhaṇaṁ[13] nāma mantaṁ jānāmi, so balañ ca javañ ca tejussattañ ca[14] karoti[15], taṁ mantaṁ gaṇhā“ 'ti ā., so „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, yakkho pi 'ssa taṁ datvā pakkāmi, porisādo mantaṁ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo atisūro ahosi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānādīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā[16] nāmaṁ sāvetvā vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire[17] katvā paṇhiyā sīsaṁ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu chiddāni katvā rajjuyā[18] nigrodharukkhe olambesi, aggapādaṅgulīhi bhūmiyaṁ phusamānāhi[19] vāte paharante milātakaraṇḍakadāmāni[20] viya parivattantā[21] olambiṁsu, Sutasomaṁ pana „piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahosîti“ pi nâṇesi, so[22] „balikammaṁ karissāmîti“ aggiṁ katvā sūlaṁ tacchento[23] nisīdi, rukkhadevatā[24] disvā „mayhaṁ kir' esa balikammaṁ karoti, vaṇo pi 'ssa mayā[25] phāsukaṁ kataṁ n' atthi, idāni

---

[1] Bd sañjā-, Bs mayaṁ jānāmīti. [2] Bd kataṁ-. [3] Bds add taṁ. [4] Bds ka-. [5] Bd raṭhā. [6] Ck adds devatānañca. [7] Bds khāṇunā-. [8] Bd āyācanā-. [9] Bds add samma. [10] Bds mametaṁ. [11] Bds add na. [12] Bds -mahaṁ. [13] Bds Cs anagghaṁ-. [14] so Cks; Bd tejussadattañca. [15] Bd -hi. [16] Bds add ahaṁ are porisādo ti. [17] Bd -sise. [18] Bd adds āuuṇetvā, Bs ādhunetvā. [19] Ck Bds -nehi; Bds add te. [20] Bd -kor-. [21] Cks -entā. [22] Bd sutasomo pana mama piṭṭhi ācariyo hoti sace gaṇhissāmi sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṁ nānesiti so imehi. [23] Bd sūle tacchanto. [24] Bds add taṁ kiriyaṁ. [25] Bds add kiñci.

mahāvināsaṁ karissati, kin nu kho kattabban“ ti cintetvā „ahaṁ etam vāretuṁ na sakkhissāmîti“ cātummahārājikānam santikaṁ gantvā[1] kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi[2] „na mayaṁ[3] sakkhissāmā“ 'ti vutte[4] Sakkaṁ upasaṁkamitvā tam atthaṁ kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nâhaṁ sakkomi nivāretuṁ, samatthaṁ pana ācikkhissāmîti“ vatvā „ko nāmā“ 'ti vutte „sadevake loke[5] añño n' atthi, Kururaṭṭhe pana Indapattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṁ nibbisevanaṁ damessati rājūnañ ca jīvitaṁ dassati, tañ ca manussamaṁsā[6] oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṁ[7] abhisiñcissati, sace pi rājūnaṁ[8] jīvitaṁ dātukāmo Sutasomaṁ ānetvā balikammaṁ kātuṁ vadehîti[9]“, so „sādhū“ 'ti[10] khippaṁ āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena „rājā nu kho koci palāto“ ti[11] olokento taṁ disvā „pabbajitā nāma khattiyā va, imaṁ gahetvā ekasataṁ pūretvā balikammaṁ karissāmîti“ uṭṭhāya asihattho[12] anubandhi, tiyojanaṁ anubandhitvâpi pāpuṇituṁ nâsakkhi, gattehi[13] sedā muccimsu[14], so cintesi: „ahaṁ pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhāvantaṁ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj' imaṁ pabbajitaṁ sakāya gatiyā[15] gacchantaṁ sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na sakkomi, kin nu kho kāraṇan“ ti, tato „pabbajitā[16] nāma vacanakārakā hontîti[17] tiṭṭhā“ 'ti naṁ[18] vatvā „ṭhitaṁ gahessāmîti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ 'ti ā., „ahaṁ tāva ṭhito, tvaṁ pana ṭhātum vāyamā 'ti ā.[19], atha naṁ „bho pabbajitā[20] nāma jīvitahetu pi alikaṁ na bhaṇanti[21], tvaṁ pana musā kathesîti“ vatvā g. ā.:

[1] Bds add tamatthaṁ. [2] Cks te. [3] Bds add porisādassa kammaṁ nivāretuṁ. [4] Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. [5] Bds add sadiso. [6] Cks -saṁ. [7] Bds add viya dhammaṁ. [8] Cks -ānaṁ. [9] Bds vaṭṭatīti vadehīti āha. [10] Bds add sampaṭicchitvā. [11] Bds bhavissatīti. [12] Bd āvudha-. [13] Cks gatte. [14] Bd muñc-. [15] Bds pakatiyā. [16] Bd so p-to. [17] Bd -karo hoti. [18] Bd vacanaṁ. [19] Bd dhāvituṁ vāyamamakāsati. [20] Bd -to. [21] Bd -ati.

23. Tiṭṭhāhîti mayā vutto so tvaṁ gacchasi yammukho[1],
aṭhito ṭhito 'mhîti[2] lapasi
brahmacāri[3] idaṁ te samaṇa ayuttaṁ,
asiñ ca me maññasi kaṁkapattan ti[4]. 390.

Tattha sammukho ti parammukho[5].

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
na nāmagottaṁ parivattayāmi,
corañ ca loke aṭhitaṁ vadanti
apāyikaṁ nerayikaṁ ito cutaṁ[6]. 391.

25. Sace pi sahasi[7] rāja sutaṁ gaṇhāhi khattiya,
tena yaññaṁ yajitvāna evaṁ saggaṁ gamissasîti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammapathesu[8], na nāmagottan ti yathā tvaṁ pubbe[9] Brahmadatto hutvā[10] taṁ nāmaṁ jahitvā porisādo hutvā idāni kammāsapādo jāto khattiyakule[11] jāto[12] abhakkhaṁ[13] bhakkhesi nâhaṁ tathā nāmagottaṁ parivattayāmi, corañcā 'ti akusalakammapathesu ṭhitaṁ coraṁ aṭhitaṁ nāma vadanti, ito cutan ti ito cutaṁ hutvā apāye niraye nibbattamānaṁ, so hi niraye patanto na patiṭṭhānaṁ labhati nāma, sutan ti[14] bho porisāda musāvādi tayā mayhaṁ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā balikammaṁ karissāmîti paṭissutaṁ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudīpatale jeṭṭhakaṁ Sutasomarājānaṁ sace tvaṁ nânessasi vacanan te musā nāma hoti tasmā Sutasomaṁ gaṇhāhîti.

Evaṁ vatvā devatā pabbajitavesaṁ antaradhāpetvā sakena vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṁ sutvā rūpaṁ ca oloketvā „kâsi tvan" ti ā., „imasmiṁ rukkhe nibbattadevatā" ti, so „diṭṭhā me attano devatā" ti tussitvā „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

[1] Bds pammu-. [2] so Cks; Bd aṭhito tvaṁ ṭhito smiti. [3] so Cks; Bd -rini. [4] Cks asiñca me vaṁñaṁsi-, Bd kaṅkha-. [5] Bd tattha samaṇa tiṭṭhāhīti tiṭṭhāhi idam vacanaṁ mayā vutto so tvaṁ pamukho, paraṁmukho hutvā gacchasi brahmacarini aṭhito tvaṁ ṭhito amhi iti lapasi me asiñca kaṅkhaṁ pattaṁ maññasi. [6] Bd -o. [7] Bds sace tvaṁ saddahasi. [8] Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. [9] Bds add daharakāle. [10] Bd adds pitari kālaṅkate bārāṇasīrajjaṁ labhitvā bārāṇasīrājā jāto. [11] Cks omit khattiya. [12] Bd adds pi. [13] Bd manussamaṁsaṁ. [14] the wording of the previous passages is quite different in Bds.

khaṁ pavisā“ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṁ pāvisi, tasmiṁ khaṇe suriyo atthaṁgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāraṁ jānāti, so nabhaṁ oloketvā „sve Phussanakkhattaṁ bhavissati, Sutasomo nahāyituṁ uyyānaṁ gamissati, tattha taṁ gaṇhissāmi, ārakkho pana[1] mahā bhavissati, samantā tiyojanaṁ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṁvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṁ[2] gantvā maṅgalapokkharaṇiṁ otaritvā ṭhassāmîti[3]“ cintetvā[4] gantvā pokkharaṇiṁ oruyha paduminipattena[5] sīsaṁ paṭicchādetvā aṭṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṁsu, „kuto pan' assâyaṁ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṁ upaṭṭhāpesi[6], tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṁ kāretvā bhikkhusaṁghaṁ sītavinodanatthaṁ aggiñ ca dārūni ca dārucchedanavāsīpharasuñ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṁ tasmiṁ antouyyānaṁ[7] gate yeva balavapaccūse[8] samantā tiyojane ārakkhaṁ gaṇhiṁsu, rājâpi pāto va bhuttapātarāso alaṁkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya[9] nagarā nikkhami, tasmiṁ khaṇe[10] Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā[11] ādāya vīsaṁyojanasataṁ[12] maggaṁ atikkamma taṁ nagaraṁ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṁ pavisanto rājānaṁ pācīnadvārena nikkhamantaṁ disvā hatthaṁ ussāpetvā[13] jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unnatappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṁ disvā hatthinā taṁ[14] upasaṁkamitvā evam āha[15]:

26\. Kasmin nu raṭṭhe tava jātibhūmi,
atha kena atthena idhânupatto,

---

[1] Bds panassa. [2] Bds migājinaṁ-. [3] Bds vasissāmīti. [4] Bd adds tattha. [5] Bd paduma-. [6] Bd paṭhapesi. [7] Bd -ne. [8] Bds -sasamaye. [9] Bds add parivuto. [10] Bds tadā in the place of t. kh. [11] Bds -āyo. [12] Bd vīsati-, Bs visaṁti-. [13] Bds pasāretvā. [14] Bds hatthināgaṁ. [15] Bds pucchi, omitting evaṁ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṁ,
kim icchasī demi tay-ajja patthitan ti[1]. 393.

Atha naṁ so[2] āha:

87. Gāthā catasso dharaṇīmahessara[3]
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva[4] atthāya idhâgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasaṁhitā ti[5] 394.

vatvā[6] „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satārahā gāthā[7], tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṁ desetuṁ āgato mhîti“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te kataṁ[8], mayā pana nivattituṁ na sakkā[9], ajja Phussayogena sīsaṁ nahāyitudivaso[10], āgantvā sossāmi, tvaṁ mā ukkaṇṭhîti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṁ paññāpetvā ghāsacchādanam saṁvidahathā“ 'ti amacce āṇāpetvā uyyānaṁ pāvisi, taṁ aṭṭhārasahatthena pākārena parikkhittaṁ ahosi, taṁ aññamaññaṁ ghaṁsantā[11] hatthī parikkhipiṁsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattîti khubhitamahāsamuddo[12] viya uttiṇṇabalakāyo[13] ahosi, rājā oḷārikāni ābharaṇāni muñcitvā[14] massukammaṁ kāretvā ubbaṭṭitasarīro pokkharaṇiyā[15] rājavibhavena nahātvā paccuttaritvā udakagahaṇasāṭake[16] nivāsetvā aṭṭhāsi, ath' assa gandhamālālaṁkāre[16] upahariṁsu[17], so porisādo cintesi: „rājā alaṁkatakāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṁ gaṇhissāmîti“

[1] Bd adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena tvaṁ payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anuppatto bho brahmaṇa mayā pucchito so tvaṁ etamatthaṁ etaṁ payojanaṁ me mayhaṁ akkhāhi, kathehi tayā paṭhitaṁ vatthuṁ te tuyhaṁ dadāmi kiṁ vatthuṁ icchasiti taṁ bhagavantaṁ pucchāmi. [2] Bd adds gātham. [3] Bd Cs mahi-. [4] Cks tameva [5] Bds add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatārahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava eva atthāya idha ṭhāne anuppatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā paramatthasaṁhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. [6] Bd adds ca pana. [7] Bd -āyo. [8] Bds āgataṁ. [9] Bds sakkomi. [10] Bd nhāyituṁ āgatomhiti ahaṁ punadivase. [11] Bds saṁghaṭṭantā samantā. [12] Bds saṁkh-. [13] Bds unnādetvā ba-. [14] Bd om-. [15] Bds add auto. [16] Bd -ena. [17] Bds upanayiṁsu.

so nadanto vagganto vijju[1] viya matthakupari khaggaṁ parivattento[2] „aham are[3] coro porisādo“ ti nāmaṁ sāvetvā aṅguliṁ nalāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami[4], tassa saddaṁ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā[5] rathehi[6] bhassiṁsu, balakāyo gahitāni[7] āvudhāni chaḍḍetvā udarena[8] nipajji, porisādo Sutasomaṁ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde gahetvā adhosiraṁ[9] katvā paṇhiyā sīsaṁ paharanto gacchati, Bodhisattaṁ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisīdāpesi[10], so „dvārena gamanaṁ papañco“ ti[11] sammukhaṭṭhānen' eva[12] aṭṭhārasahatthaṁ pākāraṁ laṁghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe[13] okkamitvā[14] pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni[15] assaratanāni[15] piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare[16] rathasīse[17] akkamitvā bhamarikam bhamanto viya nīlaphalakāni[18] nigrodhapattāni maddanto viya ekavegen' eva[19] tiyojanamattaṁ[20] gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci[21] adisvā saṇikaṁ gacchanto Sutasomassa kesehi udabindūni attano upari patantāni[22] disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe[23]“ ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino, (cfr. IV $\frac{467}{312}$)
dīpaṁ hi etaṁ paramaṁ narānaṁ
yaṁ paṇḍitā sokanudā bhavanti. 395.

29. Attānaṁ ñāti[24] uda[25] puttadāraṁ
dhaññaṁ[25] dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ

1 Cks macchaṁ. 2 Bd matthake khaggaṁ paribhamanto. 3 Bd hare. 4 Bds uttari. 5 Bd rathārohā. 6 Bd adds sabbe. 7 Bds gahitagahitāni. 8 Bds urena, adding bhūmiyaṁ. 9 Bd -sisakaṁ. 10 Cks -petvā. 11 Bds bhavissatīti. 12 Bd -neyeva. 13 Bd paggalitapāde matta-. 14 Bds ak- 15 Bds -naṁ. 16 Bds -dhure. 17 Bd -sesu. 18 Cks -kā. 19 Bd ekaṁ-. 20 Bd adds maggaṁ. 21 Bd ki-. 22 Bds ure patitāni. 23 Bd omits maññe. 24 so all three MSS. for attāna ñāti? 25 Bds udāhu.

kimo nu[1] tvaṁ Sutasomânutappe,
Koravyaseṭṭha vacanaṁ suṇoma te[2] ti. 396.

Ta. yaṁ paṇḍitā ti yaṁ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā bhavanti evaṁ sokavinodanaṁ aññesam pi dīpaṁ samudde bhinnanāvānaṁ dīpo viya patiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantîti a., kimo nu tvan ti samma Sutasoma tumhādise maraṇabhayena rodante aññe andhabālā kiṁ karissanti api ca taṁ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṁ Sutasomānutappe ti kim eva anusocasi kiṁ cintesîti a.[3]

Sutasomo āha:

30. Na[4] vâham attānam anutthunāmi[5]
na puttadāraṁ na dhanaṁ na raṭṭhaṁ,
satañ ca dhammo carito purāṇo,
taṁ saṁgaraṁ[6] brāhmaṇassâṇutappe. 397.

31. Kato mayā saṁgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhitena,
taṁ saṁgaraṁ brāhmaṇassa-ppadāya[7] (supra p. 24,16.)
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 398.

Ta. anutthunāmîti ahaṁ na[8] te[9] rudāmi, imesam pi puttādīnaṁ atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṁ paṇḍitānaṁ carito purāṇadhammo atthi, saṁgaraṁ katvā saddhānuppattaṁ nām' etaṁ saṁgaraṁ brāhmaṇassa aham anusocāmîti a., saccānurakkhîti saccaṁ anurakkhanto[10], so brāhmaṇo Takkasilato Kassapadasabalena[11] desitā catasso gāthāyo ādāya āgato, tassâhaṁ āgantukavattaṁ kāretvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamâgamanā āgamehîti saṁgaraṁ katvā āgato, tvaṁ tā gāthā sotuṁ adatvā va maṁ gaṇhi, sace maṁ vissajjesi taṁ dhammaṁ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vâhaṁ[12] etaṁ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṁ punar āvajeyya[13],
Koravyaseṭṭha na hi maṁ upehi. 399.

[1] Bd kimiva. [2] Bds -metaṁ. [3] so Cks; the comment in Bd is more diffuse and quite different from the above. [4] Bd nevā-, Ck tāvā-. [5] Bds anuttarāmi. [6] Bds saṁkaraṁ. [7] Bd -ṇaṁ sampadāya. [8] Cs tā va. [9] Cs ne. [10] The comment in Bd is quite different. [11] Bs -lassa. [12] Bd nevā-. [13] Ck -deyya.

83. Mutto tuvaṁ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25,27.)
gantvā sakaṁ mandiraṁ kāmakāmi
madhuraṁ piyam jīvitaṁ laddha rāja
kuto tuvaṁ ehisi me sakāsan ti. 400.

Ta. sukhîti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṁ upehîti[1] na hi maṁ upagamissasi, mandiran ti rājadhānigehaṁ gantvā, kāmakāmîti ālapanam etaṁ, kāmaṁ kāmayamāno ti a, kuto ti kena nāma kāraṇena[2].

Taṁ sutvā Mahāsatto sīho viya asambhīto āha:

84. Mataṁ vareyya[3] parisuddhasīlo
na[4] jīvitaṁ garahito pāpadhammo,
na hi taṁ naraṁ tāyate duggatībhi[5]
yassâpi hetū alikaṁ bhaṇeyya. 401.

85. Sace pi vāto giriṁ āvaheyya (IV $\frac{462}{16}$)
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṁ
sabbā va najjo paṭisotaṁ vajeyyuṁ
na tv-ev' ahaṁ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṁ vareyyā 'ti maraṇaṁ iccheyya, icchatu[6] patthetū 'ti a., na hi jīvitan ti pāpadhammo pana garahito jīvitaṁ na vareyya mā icchatu, jīvitaṁ hi tassa anāyatabhadrakattā[7] dujjīvitaṁ nāma, yassā 'ti yassa attādino atthāya dussīlo alikaṁ bhaṇeyya etaṁ attādivatthuṁ na taṁ purisaṁ duggatīhi na tāyate[8] na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhiṁ ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayaṁ[9] jīvitahetu musā na kathetîti[10], kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto uṭṭhāya mahantaṁ pabbataṁ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṁ saddhātabbaṁ ahaṁ ca musā na bhaṇeyyan ti idaṁ pana na tv-eva saddhātabbaṁ[11].

Evaṁ vutte pi so na saddhahi yeva, atha[12] Bodhisatto „ayaṁ mayhaṁ na saddahati[13], sapathena[14] pi naṁ saddahāpessāmîti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṁ otārehi, sapatham pi katvā taṁ saddahāpessāmîti“ vutte tena[15] otāretvā bhūmiyaṁ ṭhapito sapathaṁ karonto āha:

---

[1] Cks upesīti. [2] The comment in Bd very different. [3] Ck -yyaṁ. [4] Cks add hi. [5] Bd -tibhi. [6] Cks icchetu. [7] Cs -tì-. [8] Ck nānārayate, Cs natārayate. [9] Bd ahaṁ. [10] Bd emīti. [11] The comment quite different in Bd. [12] Bds add kho. [13] Bd -hì. [14] Cks -the. [15] Bd adds taṁ.

86. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
sapatham pi te samma ahaṁ karomi,
tayā pamutto anaṇo[1] bhavitvā
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṁvihitārakkhe khattiyakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asiṁ vā sattiṁ vā parāmasāmi aññaṁ vā yaṁ icchasi taṁ sapatham pi te samma ahaṁ karomi yathā ahaṁ tayā mutto gantvā brāhmaṇassa anaṇo hutvā saccam anurakkhanto punâgamissan[2] ti.

Tato porisādo „ayaṁ Sutasomo khattiyehi akattabbaṁ sapathaṁ karoti, kim me iminā, etamhā[3] aham pi khattiyarājā, mam' eva bāhulohitaṁ[4] gahetvā devatāya balikammaṁ karissāmi, ayaṁ ativiya kilamatîti" cintetvā āha:

87. Yo[5] te kato saṅgaro[6] brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhitena
taṁ saṁgaraṁ[6] brāhmaṇassa-ppadāya[7]
saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha naṁ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satārahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjaṁ katvā pāto vâgamissan[2]" ti vatvā g. ā.:

88. Yo[8] me kato saṅgaro[6] brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhitena
taṁ saṅgaraṁ brāhmaṇassa-ppadāya
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha naṁ porisādo „mahārāja tumhe[9] khattiyehi akattabbaṁ sapathaṁ karittha, taṁ[10] anusareyyāthā" 'ti vatvā „samma porisāda, tvaṁ maṁ daharakālato paṭṭhāya jānāsi[11], hassena[12] pi me musā na kathitapubbaṁ, sv-āhaṁ[13] idāni rajje ṭhito[14] dhammādhammaṁ jānanto kiṁ musā kathessāmi, saddaha

---

[1] all three MSS. an-. [2] Bd -ssāmi. [3] so Cks; Bd esa etu gāmā, Bs esa etu vā mā vā. [4] so Cks; Bd bahu-. [5] Ck so. [6] Bd saṅka-. [7] Bd -naṁ sap-. [8] Cs so. [9] Cks tvaṁ. [10] Cks -ritvā tvaṁ. [11] Ck Bd ja-. [12] Bds hāsena. [13] Ck suvāhaṁ, Bd sohaṁ. [14] Bds pati-.

mayhaṁ, ahaṁ te balikammaṁ pāpuṇissāmîti" saddahāpito „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṁ na bhavissati, devatâpi tumhehi vinā na sampaṭicchati, mā me balikammassa antarāyaṁ karitthā" 'ti M-aṁ uyyojesi, so Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno khippam eva nagaraṁ pāpuṇi, senâpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito madhuradhammakathiko ekadvekathā kathetuṁ labhanto porisādaṁ dametvā sīhamukhā muttamattavāraṇo[1] viya āgamissatîti" ca[2] „rājānaṁ porisādassa datvā āgatā ti no[3] garahissatîti" ca cintetvā bahinagare yeva niviṭṭhā[4] naṁ[5] dūrato va āgacchantaṁ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha[6] mahārāja porisādena na kilamitthā[7]" 'ti paṭisanthāraṁ katvā „porisādena mayhaṁ mātāpitūhi pi dukkarataraṁ kataṁ, tathārupo nāma caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṁ sutvā maṁ vissajjesîti" vutte rājānaṁ alaṁkaritvā hatthikkandhaṁ āropetvā parivāretvā[8] nagaraṁ pavisiṁsu[9], taṁ disvā sabbe nāgarā tussiṁsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitaro adisvā va „pacchâpi ne[10] passissāmîti" rājanivesanaṁ pavisitvā rājāsane nisajja[11] brāhmaṇaṁ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṁ kappitakesamassuṁ nahātānulittaṁ vatthālaṁkārapatimaṇḍitaṁ katvā ānetvā dassitakāle[12] sayaṁ pacchā nahātvā tassa attano bhojanaṁ dāpetvā tasmiṁ bhutte sayaṁ bhuñjitvā taṁ mahārahe pallaṁke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa[13] gandhamālādīhi pūjaṁ katvā sayaṁ nīcāsane[14] nisīditvā „tumhehi mayhaṁ ābhatā gāthā suṇāma[15] ācariyā" 'ti yāci.

Tam atthaṁ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā
gantvāna taṁ brāhmaṇaṁ etad avoca[16]:

[1] Bd -pattaṁ vā-. [2] Bds ime. [3] Bds mahājano. [4] Bds yeva khandhavāraṁ katvā aṭṭhāsi. [5] Bds taṁ. [6] so Cks; Bd kiñci. [7] Bd -ito. [8] Bd omits pari-. [9] Bd pāvīsi. [10] Bds nesaṁ. [11] Bd nisīditvā. [12] so Ck; Cs assita-, Bs desita-. [13] Bd -gurutā. [14] Bd nivesane. [15] Bd suṇo-. [16] so all three MSS. for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṁ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ubbaṭṭetvā pasibbakā manoramaṁ potthakaṁ nīharitvā ubhohi hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā rāgamadādinimmadanā[1] ālayasamugghātavaṭṭupacchedataṇhakkhayatthāya[2] virāganirodhaamatamahānibbānasampāpikā[3] catasso satārahā gāthā suṇāhîti[4]“ vatvā potthakaṁ olokento āha:

40. Sakid eva[5] Sutasoma sabbhi hotu[6] samāgamo,
sā naṁ[7] saṁgati pāleti nâsabbhi bahusaṁgamo. 407.

41. Sabbhir eva samāsetha
sabbhi kubbetha santhavaṁ, (Saṁyuta-N. I p. 17.)
sataṁ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṁyutta-N. I. p. 71.)
atho sarīram pi jaraṁ upeti,
satañ ca dhammo na jaraṁ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā[8] ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṁ samuddassa tad āhu dūre,
tato have dūrataraṁ vadanti
satañ ca dhammaṁ[9] asatañ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā[5] 'ti ekavāram eva, sabbhîti sappurisehi, sā nan ti sā sabbhi saṁgati samāgamo ekavāraṁ[10] pavatto[11] pi taṁ puggalaṁ pāleti rakkhati, nāsabbhîti asappurisehi pana bahuṁ[12] suciram pi kato saṁgamo ekaṭṭhāne nivāso[13] na pāleti, na thāvaro hotîti a., samāsethā 'ti saddhiṁ nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṁ pavatteyyā 'ti a., santhavan ti mittasanthavaṁ, sataṁ saddhamman ti paṇḍitānaṁ Buddhādīnaṁ sattatiṁsabodhapakkhiyadhammasaṁkhātaṁ saddhammaṁ seyyo hoti[14], etaṁ dhammaṁ ñatvā vaḍḍhi yeva hotîti, hāni nāma n' atthîti a., rājarathā

[1] so C^k B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā. [2] C^s omits tthāya. [3] ālaya - - nirodha wanting in B^d. [4] B^d -ṇo-. [5] B^{ds} sakiṁ deva. [6] B^{ds} -ti. [7] C^k sa taṁ. [8] B^{ds} -aṁ. [9] B^d -o. [10] C^k -ra. [11] B^{ds} pavattento. [12] C^k -u. [13] B^d -e. [14] B^d ti.

ti rājūnaṁ ārohaniyarathā, sucittā ti[1] suparikammakatā, sabbhi pavedayāntîti Buddhādayo santo sabbhîti saṁkhaṁ gataṁ sobhanaṁ uttamaṁ nibbānaṁ pavedenti[2], so nibbānasaṁkhâto santadhammo[3] jaraṁ na upeti na jīrati, nabhā[4] ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatiṭṭhā[5] saṅgahaṇā[6] ākāso nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhâpi[7] visaṁyogaṭṭhena anupalittaṭṭhena ca[8] dūre nāma honti, pāran ti orimatīrato paratīraṁ, tadāhū ti taṁ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā[9] sutvā M. „saphalaṁ me āgamanan" ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvakabhāsitā na isibhāsitā na kavikatā[10], sabbaññunā va bhāsitā, kin nu kho agghantîti[11]" cintetvā „imāsaṁ sakalam pi cakkavāḷaṁ yāva Brahmalokā sattaratanapuṇṇaṁ katvā dadamāno n' eva anucchavikaṁ kātuṁ sakkoti, ahaṁ kho pan' assa tiyojanasate Kuruṛaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam dātuṁ pahomi, atthi[12] khv-assa rajjaṁ kāretum bhāgyan" ti aṅgavijjānubhāvena olokento nâddasa, tato senāpatiṭṭhānādīni[13] cintetvā[14] ekagāmabhojanam pi tassa[15] bhāgyaṁ adisvā dhanalābhassa olokento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṁ kahāpaṇasahassānaṁ bhāgyaṁ disvā „ettakena naṁ pūjessāmîti" catasso sahassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aññesaṁ khattiyānaṁ imā gāthā desetvā kiṁ[16] labhathā" 'ti pucchi, „ekekāya[17] sataṁ sataṁ mahārāja, ten' eva[18] satārahā nāma jātā" ti āha, atha naṁ Mahāsatto „ācariya tvaṁ attanā[19] gahetvā vicaraṇabhaṇḍassa[20] anagghaṁ[21] na jānāsi, ito paṭṭhāya tā[22] sahassārahā nāma hontū" 'ti vatvā gātham āha:

44. Sahassiyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,
cattāri tvaṁ sahassāni khippaṁ gaṇhāhi brāhmaṇā 'ti[23]. 411.

Ath' assa ekaṁ sukhayānakaṁ datvā „brāhmaṇaṁ sotthinā

---

[1] C^{ks} omit ti. [2] B^d adds thomenti. [3] B^{ds} sataṁdh-. [4] B^{ds} -an. [5] B^d sampa-. [6] so B^{ds}; C^k yagaganaṁ, C^s yagahaṇaṁ. [7] B^d bandh-. [8] C^{ks} vi. [9] B^d taṁ. [10] B^d na kenaci bhāsitā. [11] B^d agghanti, C^{ks} agghatīti. [12] B^{ds} add nu. [13] C^k -dinaṁ. [14] B^{ds} olokento. [15] B^d -bhojanassāpi. [16] B^d kittakaṁ dhanaṁ. [17] B^d adds gāthāya. [18] B^d add tā. [19] so C^{ks}; B^d -no dhanaṁ [20] so C^{ks}; B^d vikiṇitabh-. [21] so C^{ks}; B^d agghaṁ. [22] B^d ekekā gāthā. [23] B^{ds} add an explanation of this verse.

gehaṁ pavesethā[1]" 'ti purise āṇāpetvā taṁ uyyojesi, tasmiṁ khaṇe Sutasomena raññā satārahā yathā sahassārahā katvā pūjitā[2], sādhū sādhū 'ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa mātāpitaro taṁ saddaṁ sutvā „kiṁsaddo nām' eso" ti pucchitvā yathābhūtaṁ sutvā[3] dhanalolatāya[4] Mahāsattassa[5] kujjhiṁsu, so pi brāhmaṇaṁ uyyojetvā tesaṁ santikaṁ gantvā vanditvā aṭṭhāsi, ath' assa pitā[6] „tāta evarūpassa sāhasikacorassa hatthato mutto sîti" paṭisanthāram pi akatvā attano dhanalolatāya[4] „saccaṁ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā cattāri sahassāni dinnānîti" pucchitvā „saccan" ti vutte

45. Asītiyā[7] navutiyā ca gāthā,
satārahā câpi bhaveyyu[8] gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
sahassiyo nāma kuth' atthi[9] gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā 'ti attanā jānāhi, kudh|atthîti kuhiṁ atthi[10].

Atha naṁ Mahāsatto „nāhaṁ tāta dhanena vaddhiṁ icchāmi sutena icchāmîti" saññāpento āha:

46. Icchāmi vo 'haṁ sutavuddhim attano,
santo ca maṁ suppurisā bhajeyyuṁ,
ahaṁ savantīhi mahodadhîva
na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.

47. Aggi yathā tiṇakaṭṭhaṁ ḍahanto
na tappatī sāgaro vā nadīhi[11]
evam pi te paṇḍitā rājaseṭṭha
sutvā na tappanti subhāsitena 414.

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṁ atthavatī janinda

[1] Bd sampādethā, Cks sampāpethā. [2] Bds add ti nagaravāsino. [3] Bd adds attano. [4] Bd -lobhatāya. [5] Ck mahāsaddantassa. [6] Bd adds kathaṁ. [7] Cks add vā. [8] Cks -uṁ, Bd -yya. [9] Ck kuthātthi, Bds kā atthi. [10] Ck hatthi; Bd tattha tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhaveyya, tāta sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, sahassārāhā nāma gāthā kā kassa puggalassa santike atthīti. [11] Ck nadihi, Bd nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittîti. 415.

Ta. vo ti nipātamattaṁ, santo ti ete ca maṁ bhajeyyun ti icchāmi, savantīhîti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahaṁ attano dāsassâpi[1] suṇomi[2].

Evañ ca pana vatvā „mā maṁ tāva[3] dhanahetu paribhāsi[4], ahaṁ 'dhammam sutvā āgamissāmîti' sapathaṁ katvā āgato, idān' āhaṁ porisādassa santikaṁ gamissāmi[5]. idaṁ vo rajjaṁ gaṇhathā" 'ti niyyādento

40. Idaṁ te raṭṭhaṁ sadhanaṁ sayoggam ($\frac{280}{10}$)
sakāyuraṁ sabbakāmūpapannaṁ,
kiṁ kāmahetu paribhāsase maṁ,
gacchām' ahaṁ porisādassa kante[6] ti g. ā. 416.

Ta. kante[6] ti santike.

Tasmiṁ samaye pitu rañño hadayaṁ uṇham ahosi, so „tāta Sutasoma kin nām' etaṁ kathesi, caturaṅginiyā senāya coraṁ gahessāmîti" vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
assārohā yeva dhanuggahāse,
senaṁ payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evaṁ payojitā[7] senā taṁ gahetuṁ na sakkonti atha naṁ sakalaraṭṭhavāsino gahetvā gantvā hanāma sattuṁ māremā[8] taṁ attano[9] paccāmittan ti a.

Atha naṁ mātāpitaro assupuṇṇamukhā „tāta mā[10] gantuṁ[11] labbhā" ti yāciṁsu, soḷasasahassā nāṭakitthiyo pi sesaparijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṁ gacchasi devā" 'ti parideviṁsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātuṁ[12] asakkonto „porisādassa kira[13] paṭiññaṁ datvā āgato, idāni

[1] Bds add santike. [2] Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. [3] Bd tāta. [4] Bds -sasi. [5] Ck -iti. [6] so Cks for ñatte? cfr. p. 26.6; Bd unte, Bs ante? [7] Ck -kaṁ, Cs -kā. [8] Bd hanema. [9] Bds amhākaṁ. [10] Bd adds gaccha. [11] Bds add na. [12] Bds sandhāretuṁ. [13] Bd pana kira ahaṁ.

catasso satārahā[1] gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṁ katvā mātāpitaro vanditvā puna kira corassa santikaṁ gamissatîti" sakalanagaraṁ ekakolāhalaṁ ahosi, so mātāpitunnaṁ vacanaṁ sutvā

51. Sudukkaraṁ porisādo akāsi:
jīvaṁ gahetvāna avassajī maṁ,
taṁ tādisaṁ pubbakiccaṁ saranto
dubbhe ahaṁ tassa kathaṁ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṁ gahetvānā 'ti jīvagāhaṁ[2] gahetvā, taṁ tādisaṇ ti taṁ tena kataṁ tathārūpaṁ[3], pubbakiccan ti purimaupakāraṁ, janindā 'ti pitaraṁ ālapati.

So mātāpitaro assāsetvā[4] „amma tāta tumhe mayhaṁ mā cintayittha, katakalyāṇo ahaṁ, chakāmaggissariyaṁ[5] na dullabhan" ti mātāpitaro vanditvā sesajanaṁ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā gātham āha:

52. Vanditvā[6] so pitaraṁ mātarañ ca
anusāsetvā negamañ [ca] balañ ca
saccavādī saccānurakkhamāno[7]
agamāsi so yena[8] so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṁ anurakkhamāno, agamāsîti taṁ rattiṁ nivesane yeva sayitvā[9] punadivase aruṇuggamanavelāya mātāpitaro vanditvā sesajanaṁ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṁ paridevantena itthāgārādijanena anugato nagarā nikkhamma taṁ janaṁ nivattetuṁ asakkonto mahāmagge daṇḍakena tiriyaṁ lekhaṁ katvā „imaṁ[10] mayi sasnehā[11] mā[12] atikkamiṁsū" 'ti āha, mahājano tejavato sīlavantassa āṇaṁ atikkamituṁ asakkonto mahāsaddena paridevamāno taṁ sīhavijambhitena gacchantaṁ olokento[13] ṭhatvā tasmiṁ dassanūpacāraṁ atikkamante ekarāvaṁ ravanto nagaraṁ pāvisi, so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṁ gato, tena vuttaṁ: agamāsi so yattha so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi[14]: „sace mama sahāyo Sutasomo āgantukāmo āgacchatu vā mā vā[15] rukkhadevatā me yaṁ[16]

[1] Bd sahassārahā. [2] Bd jīvamānaṁ. [3] Cks tathānurū-. [4] Bds anusāsetvā. [5] Bd -masaggissariyaṁ. [6] so all three MSS. [7] read: saccānurakkhamāno saccavādī? [8] Bds yattha. [9] Bds vasitvā. [10] Bd adds sace. [11] Bd sineho atthi. [12] Ck maṁ. [13] Bds -etvā. [14] Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi. [15] Bd omits vā mā vā. [16] Bd yaṁ mayhaṁ.

icchatu taṁ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṁsena balikammaṁ karissāmîti" citakaṁ katvā aggiṁ jāletvā „aṁgāraṁ tāva hotū" 'ti tassa sūlaṁ tacchantassa nisinnakāle[1] āgato[2], atha naṁ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā kattabbakiccaṁ te katan" ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā[3], dhammakathikassa sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṁ nāma hotîti" dassetuṁ gātham āha:

53. Kato mayā saṁgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhitena,
taṁ saṁgaraṁ brāhmaṇassa-ppadāya[4]
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṁ hantvāna mama maṁsaṁ[5]
khādāhi vā maṁ samma porisādā[6] 'ti. 420.

Ta. yajassū 'ti maṁ māretvā devatāya vā yaññaṁ yajassu maṁsaṁ vā me khādāhîti a.

Taṁ sutvā porisādo „ayaṁ rājā na bhāyati, vigatamaraṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo" ti cintetvā „aññaṁ n' atthi: ayaṁ 'Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā' ti vadati, tāsaṁ etenânubhāvena bhavitabbaṁ, aham p' etaṁ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṁ aham pi nibbhayo bhavissāmîti" sanniṭṭhānaṁ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khādituṁ[7] mayhaṁ pacchā,
citakā ayaṁ tāva sadhūmikā va[8],
niddhūmake pacitaṁ sādhu pakkaṁ,
suṇāma[9] gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādituṇ[10] ti khādanaṁ, tava khādanaṁ[11] mayhaṁ pacchā vā pure vā na parihāyati, pacchâpi[12] hi tvaṁ mayā khāditabbo va, pacitan ti nidhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṁsaṁ sādhupakkaṁ nāma hoti.

---

[1] Bd[s] add sutasomo. [2] Ck[s] gato. [3] Bd sutvā. [4] Bd -ṇasampadāya. [5] so Bd[s]; Ck[s] omit hantvāna mama maṁsaṁ; read: hantvāna me maṁsaṁ yajassu yaññaṁ? [6] Ck[s] khāda maṁ porisādā. [7] Bd -taṁ. [8] Bd ca. [9] Bd -ṇo. [10] Bd -tan. [11] Bd tāva khādeyyaṁ. [12] Ck paccāya pi.

Taṁ sutvā Mahāsatto „ayaṁ porisādo pāpadhammo, imaṁ thokaṁ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmîti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṁ porisādak' āsi
raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,
dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,
dhammo adhammo ca kuhiṁ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṁ lohitapāṇino
n' atthi saccaṁ kuto dhammaṁ[1], kiṁ sutena karissasîti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā navalokuttaradhammaṁ abhivadanti, kuhiṁ sametîti kattha samāgacchati[2], dhammo hi sugatiṁ vā agatiṁ[3] vā pāpeti adhammo duggatiṁ, kuto dhamman[1] ti vacīsaccamattam[4] pi n' atthi kuto dhammo, kiṁ sutenā 'ti tvaṁ etena sutena kiṁ karissasi, mattikābhājanaṁ viya sīhavasāya abhājanaṁ tvaṁ dhammassa.

So evaṁ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena[5] mahantena, atha naṁ „kiṁ puna samma Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṁsahetu migavaṁ careyya
yo câhane[6] purisaṁ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kasmā no adhammikaṁ brūsi[7] maṁ tvan ti. 424.

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṁkatapaṭiyattā mahābalaparivārā rathavaragatā migavaṁ carantā tikhiṇehi sarehi mige vijjhitvā mārenti te avatvā kasmā tvaṁ maṁ yeva adhammikaṁ vadesi[8], yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Taṁ sutvā Mahāsatto laddhiṁ bhindanto gātham āha:

58. Pañca pañca na khā[9] bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhaṁ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvan ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda[10] khattiyadhammaṁ jānantena pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṁsamayena[11] na kho[12] bhakkhā na kho[13] khāditabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṁ jānantena pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho[13] sāmi[14] kummo

[1] Bd -o. [2] Cks -si. [3] Bds nibbānaṁ. [4] Ck -saccaṁ tampi. [5] Bds mettābhāvanāya. [6] Bd gāhane. [7] Cks brūhi. [8] Bd -asi. [9] so all three MSS. [10] Bds add khattiyena nāma. [11] so Cks; Bd maṁsavasena. [12] Bd omits kho. [13] Cks -ā. [14] so Cks; Bds sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṁ pana abhakkhaṁ purisamaṁsaṁ bhakkhesi, tenâpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṁ patvā aññaṁ nissaraṇaṁ adisvā attano pāpaṁ paṭicchādento gātham āha:

59. Mutto tuvaṁ porisādassa hatthā
gantvā sakaṁ mandiraṁ kāmakāmī
amittahatthaṁ punar āgato si,
nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

Ta. nakkhattadhamme ti tvaṁ nakkhatthadhammasaṁkhāte nītisatthe[1] na kusalo si[2], attano atthānatthaṁ na jānāsi, akāraṇen' eva te loke paṇḍito ti kitti patthaṭā[3], ahaṁ pana te paṇḍitabhāvaṁ na passāmi[4], atibālo sîti vadati.

Atha naṁ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena nāma mādisen' eva bhavitabbaṁ, ahaṁ taṁ jānāmi, na puna tathattāya[5] paṭipajjāmîti" vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
pāyena[6] te nerayikā bhavanti,
tasmā ahaṁ khattadhammaṁ pahāya
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṁ khāda maṁ porisādā[7] 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyenā 'ti yebhuyyena nerayikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṁ[8]
kāmitthiyo kāsikacandanañ ca
sabbaṁ tahiṁ labbhati sāmitāya[9],
saccena kiṁ passasi ānisaṁsan ti. 428.

Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikā dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssan[10] ti paṭhavī ca gāvo ca assā ca bahū, kāmitthiyo ti kāmavatthubhūtā itthiyo, kāsikacandanañ

---

[1] Bd natti-. [2] Bds yo. [3] Cks -patthavā, Bd patthaṭo. [4] Bd adds na jānāmi. [5] Cks only tāya. [6] Cks pāse. [7] read: maṁ khāda posāda yajassu yaññaṁ? [8] Bds -ā. [9] Bd labhasī sāmikāya. [10] Bd -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitacandanañ ca. sabbaṁ tahin ti etañ[1] ca aññañ ca upabhogaparibhogaṁ sabbaṁ tahiṁ[2] attano nagare sāmitāya labhasi. sāmī hutvā yathā icchasi tathā paribhuñjituṁ labhasi, so tvaṁ sabbaṁ etaṁ pahāya saccānurakkhī idhâgacchanto saccena kim ānisaṁsaṁ[3] passasi.

Bodhisatto āha:

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccaṁ tesaṁ sādhutaraṁ rasānaṁ,
sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaraṇassa pāran ti. 429.

Ta. sādhutaran ti yasmā sabbe pi rasā sattānaṁ saccakāle yeva paṇītā honti tasmā saccaṁ tesaṁ sādhutaraṁ[4], yasmā vā viratisaccavacīsacce ṭhitā jātimaraṇasaṁkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pāraṁ amatamahānibbānaṁ taranti pāpuṇanti tasmā taṁ sādhutaran ti.

Evaṁ assa Mahāsatto sacce ānisaṁsaṁ kathesi, tato porisādo vikasitapadumapuṇṇacandasassirīkam ev' assa mukhaṁ oloketvā „ayaṁ Sutasomo[5] aṅgāracitakaṁ maṁ sasūlaṁ[6] tacchantaṁ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu kho esa[7] satārahānaṁ gāthānaṁ ānubhāvo udāhu saccassa aññass' eva vā kassacîti“ cintetvā „pucchissāmi tāva nan“ ti pucchanto gātham āha:

63. Mutto tuvaṁ porisādassa hatthā
gantvā sakaṁ mandiraṁ kāmakāmī
amittahatthaṁ punar āgato si,
na ha[8] nūna te maraṇabhayaṁ janinda,
alīnacitto c' asi[9] saccavādîti. 430.

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yiṭṭhā[10] ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme ṭhito ko maraṇassa bhāye. 431.

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yiṭṭhā ye vipulā pasatthā,

[1] Ck[s] evañ. [2] Ck taṇhi, Bd hi. [3] Ck[s] -anusaṁsaṁ. [4] Bds add rasānaṁ. [5] Ck[s] omit oloketvā ayaṁ sutasomo. [6] Bd maṁsasulaṁ. [7] Bd assa. [8] Bd hi. [9] Bd asi. [10] Bd diṭhā.

anānutappaṁ paralokaṁ[1] gamissaṁ,
yajassu yaññaṁ khāda maṁ porisāda. 432.
66. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṁ pasatthaṁ,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme ṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.
67. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṁ pasatthaṁ,
anānutappaṁ paralokaṁ gamissaṁ,
yajassu yaññaṁ khāda maṁ porisādo. 434.
68. Ñātīsu mittesu katā me kārā',
dhammena me issariyaṁ pasatthaṁ -pe-. 435.
69. Ñātīsu mittesu katā me kārā[2],
dhammena me issariyaṁ pasatthaṁ,
anānutappaṁ -pe- 436.
70. Dinnaṁ me dānaṁ bahudhā bahunnaṁ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.
71. Dinnaṁ me dānaṁ bahudhā bahunnaṁ,
santappitā samaṇā brāhmanā ca,
anānutappaṁ paralokaṁ gamissaṁ,
yajassu yaññaṁ khāda maṁ porisādā 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena[3] nekavidhā, yaññā ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā yaññâpi yiṭṭhā pavattitā, dhamme ṭhito ti evaṁ dhamme patiṭṭhito mādiso ko nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappan ti ananutappamāno, dhammena me issariyaṁ pasatthan ti dasavidharājadhammaṁ akopetvā dhammen' eva mayā rajjaṁ pasaṁsitaṁ[4], kārā[5] ti ñātisu ñātikiccāni mittesu ca mittakiccāni, dānan ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnan ti na pañcannaṁ na dasannaṁ satassa pi sahassassa pi[6] dinnam eva, santappitā ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā[7].

---

[1] so all three MSS. [2] B^{ds} katūpakārā. [3] B^d annādi-. [4] B^{ds} pasāsi-. [5] B^{ds} katūpakārā, C^s karo. [6] C^{ks} sahassam pi, B^d adds satasahassassa pi. [7] B^d santa-.

Taṁ sutvā porisādo „ayaṁ Sutasomarājā sappuriso ñāṇasampanno[1], sac' āhaṁ[2] etaṁ khādeyyaṁ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṁ dadeyyā" 'ti bhītatasito „samma na tvaṁ mayā khāditabbayuttarūpo" ti vatvā gātham āha:

72\. Visaṁ pajānaṁ puriso adeyya
āsīvisaṁ jalitaṁ uggatejaṁ,
muddhâpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṁ saccavādiṁ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visan ti tatth' eva māraṇasamatthaṁ[3] halāhalavisaṁ, jalitan ti attano visatejen' eva jalitaṁ tena uggatejaṁ aggikkhandhaṁ viya vicarantaṁ āsīvisaṁ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṁ „halāhalavisasadiso me tvaṁ, ko taṁ khādissatîti" vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṁ yācitvā tena dhammagāravajananatthaṁ „evarūpānaṁ anavajjadhammānaṁ[4] gāthānaṁ tvaṁ abhājanan" ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṁ nāma mama hatthā muñcitvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṁ katvā nalāṭena maccuṁ ādāya punâgato, ativiya sādhurūpā gāthā bhavissantîti" suṭṭhutaraṁ sañjātasavanādaro hutvā yācanto gātham āha:

73\. Sutvā dhammaṁ[5] vijānanti narā kalyāṇapāpakaṁ,
api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṁ sutvā kalyāṇam pi pāpam pi jānanti, app-eva[6] tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme[7] mano rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan" ti cintetvā „tena hi samma sādhukaṁ suṇāhîti" taṁ ohitasotaṁ katvā Nandabrāhmaṇena kathitaniyāmen' eva gāthānaṁ thutiṁ katvā chakāmāvacaradevesu[8] ekakolāhalaṁ

[1] Bds add madhuradhammakathiko. [2] Cks svāhaṁ. [3] Cks Bd ma-. [4] Bd omits dhammānaṁ. [5] Cks -a. [6] Bds add nāma. [7] Bd kusalakammapatha. [8] Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhukāraṁ dadamanāsu[1] Mahāsatto porisādassa dhammaṁ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu[2] samāgamo,
sā naṁ saṁgati pāleti nâsabbhi bahusaṁgamo. 441.
75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṁ,
sataṁ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṁ upeti,
satañ ca dhammo na jaraṁ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā[3] ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṁ samuddassa tad āhu dūre,
tato have[4] dūrataraṁ vadanti
satañ ca dhammaṁ asatañ ca rājā 'ti. 444.

Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca „gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakalasarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā phari[5], Bodhisatte muducittaṁ ahosi, setacchattadāyakaṁ pitaram viya naṁ amaññi, so „ahaṁ Sutasomassa[6] dātabbahiraññasuvaṇṇe[7] na passāmi, ekekāya pan' assa[8] gāthāya ekekaṁ[9] varaṁ dassāmîti“ cintetvā gātham āha:

78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsitā tuyhaṁ janinda sutvā
ānandicitto[10] sumano patīto,
cattāri te samma vare dadāmîti. 445.

Ta. ānandîti ānandajāto[11], sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h' ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṁ Mahāsatto „kiṁ nāma tvaṁ varaṁ dassasîti“ apasādento āha:

[1] Cs Bd -deve. [2] Bds hoti. [3] Bds -aṁ. [4] Cks bhave. [5] Cs pūri, Bds paripūri. [6] Cks sutasomo massa. [7] Bds dātabbaṁ kiñci hivaṇṇaṁ. [8] Bd pana. [9] Cks -kā. [10] Bd ānantivitto, Cks ānandacitto. [11] Cks -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṁ bujjhasi tvaṁ
hitāhitaṁ vinipātañ ca saggaṁ
giddho rase duccarite niviṭṭho
kiṁ tvaṁ[1] varaṁ passasi pāpadhamma[2]. 446.

80. Ahañ ca taṁ dehi varan ti vajjaṁ
tvañ câpi datvāna avākareyya,
sandiṭṭhikaṁ kalaham imaṁ vivādaṁ
ko paṇḍito jānam upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṁ maraṇadhammo aham asmîti attano maraṇaṁ na jānāsi[3] na bujjhasi[4] pāpadhammam eva karosi, hitāhitan ti idaṁ me kammaṁ hitaṁ idaṁ ahitaṁ idaṁ vinipātaṁ nessati[5] idaṁ saggan ti na jānāsi, rase ti manussamaṁsarase, vajjan ti vadeyyaṁ[6], avākareyyā 'ti vācāya datvā dehi me varan ti vuccamāno[7] avākareyyāsi na dadeyyāsi[8], upabbajeyyā 'ti ko imaṁ kalahaṁ paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nâyaṁ mayhaṁ saddahati, saddahāpessāmi nan" ti gātham āha:

81. Na taṁ varaṁ arahati jantu dātuṁ
yaṁ vâpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṁ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448.

Ta. avikampamāno ti anolīyamāno

Atha Mahāsatto „ayaṁ ativiya sūro hutvā kathesi[9], karissati me vacanaṁ gaṇhissāmi[10], sace pana 'manussamaṁsaṁ na khāditabban' ti paṭhamam eva varaṁ varissaṁ[11] ativiya kilamissati, paṭhamaṁ aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṁ gaṇhissāmîti" cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi[12]
paññassa paññāṇavatā[13] sameti,
passeyya taṁ vassasataṁ arogaṁ,
etaṁ varānaṁ paṭhamaṁ varāmîti. 449.

[1] Bd taṁ. [2] Bd -o, Bs -e. [3] Ck omits na, Bd omits jānāsi. [4] Bd adds na jānā. [5] Bd omits nessati. [6] Bds add na. [7] Bd adds na. [8] Bd omits na da-. [9] Bd -eti. [10] Bd -miti. [11] Bds vārayissaṁ. [12] Bd sakhi. [13] Cks -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāraariyassa, sakkhîti[1] sakkhidhammo ti[2] mittadhammo, paññāṇavatā[3] ti ñāṇasampannena[3], sametîti Gaṅgodakaṁ viya Yamunodakena saṁsandati dhātuso[5] hi sattā saṁsandanti, passeyya tan ti porisādassa ciraṁ jīvitaṁ icchanto[5] paṭhamaṁ attano jīvitavaraṁ yācati paṇḍitassa hi pana[6] mama jīvitaṁ dehîti vattuṁ ayuttaṁ api ca so mayham eva[7] ārogyaṁ icchatîti cintetvā tussissatîti[8] pi evam āha.

So taṁ sutvā va „ayaṁ issariyā dhaṁsetvā[9] idāni maṁsaṁ khāditukāmassa evaṁ mahāanatthakārassa mahācorassa mayham eva jīvitaṁ icchati, aho mama hitakāmo" ti tuṭṭhamānaso taṁ[10] vañcetvā varassa gahitabhāvaṁ ajānitvā va taṁ varaṁ dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi[11]
paññassa paññāṇavatā sameti,
passe pi[12] maṁ vassasataṁ arogaṁ[13],
etaṁ varānaṁ paṭhamaṁ dadāmîti. 450.

Ta. varānan ti catunnaṁ varānaṁ paṭhamaṁ.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye[14] idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipatī adesi,
etaṁ varānaṁ dutiyaṁ varāmîti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittattā[15] va muddhābhisittā katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādîti.

Iti so dutiyaṁ varaṁ gaṇhanto parosatānaṁ khattiyānaṁ jīvitavaraṁ gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye[16] idha bhūmipālā
muddhābisittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipatī ademi[17],
etaṁ varānaṁ dutiyaṁ dadāmîti. 452.

[1] Bd sakhiti. [2] Bds omit ti. [3] Bd ñāna-. [4] Bd -yo. [5] Bd adds viya. [6] Ck pi, Bd omits pana. [7] Bds add esa. [8] Cks -sīti. [9] Bds -yaṁ ṭhapetvā. [10] Cks omit taṁ. [11] Bd sakkhi. [12] Bd passapi. [13] Bd ārogyaṁ. [14] Bd se. [15] Cks -ttatā. [16] Bds se. [17] Cks adesi.

Kiṁ pana te tesaṁ saddaṁ suṇanti na[1] suṇantîti na[2] sabbaṁ suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddavabhayena[3] paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhiṁ kathesi, tasmā sabbaṁ asutva upaḍḍhupaḍḍham suṇiṁsu, te „idāni Sutasomo porisādaṁ damessati, mā bhāyathā“ 'ti aññamaññaṁ samassāsesuṁ, tasmiṁ khaṇe Mahāsatto imaṁ gātham āha:

86. Parosataṁ khattiyā te gahītā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te[4] raṭṭhe paṭipādayāhi,
etaṁ varānaṁ tatiyaṁ varāmîti. 453.

Ta, parosataṁ ti atirekasataṁ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṁ[5] varaṁ gaṇhanto tesaṁ khattiyānaṁ sakaraṭṭhaṁ[6] niyyātanavaraṁ gaṇhi, kiṁkāraṇā: so akhādanto pi verabhayena[7] sabbe te dāse katva araññe yeva vāsāpeyya[8] māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṁ vā netvā vikkiṇeyya, tasmā tesaṁ sakaraṭṭhaniyyātanavaraṁ gaṇhi, itaro pi 'ssa[9] dadamāno imaṁ[10] gātham āha:

87. Parosataṁ khattiyā me gahītā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te[4] raṭṭhe paṭipādayāmi,
etaṁ varānaṁ tatiyaṁ dadāmîti. 454.

Catutthaṁ pana gaṇhanto Bodhisatto imaṁ gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭhaṁ vyādhitaṁ[11] bhayāhi,
puthū narā leṇam anuppaviṭṭhā,
manussamaṁsaṁ viramehi rāja[12],
etaṁ varānaṁ catutthaṁ varāmîti. 455.

---

[1] Ck omits suṇanti na. [2] Ck taṁ. [3] Cks -lā-. [4] Cks na. [5] Bd -ya. [6] Bd -e. [7] Bd veri-. [8] Bd vāseyya. [9] Cks omit ssa. [10] Cks idaṁ. [11] Cs vya-, Bd byādhikāya. [12] Ck Bd -jā.

Ta. chiddan ti na[1] ghanāvāsaṁ[2], tattha gāmādīnaṁ uṭṭhitattā savivaraṁ, vyādhitaṁ[3] bhayāhîti porisādo idāni āgamissatîti tava bhayena kampamānā[4], lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tiṇagahanādinilīyanaṭṭhānaṁ[5] paviṭṭhā, manussamaṁsan ti duggandhajegucchapaṭikkūlaṁ manussamaṁsaṁ pajaha nissakkatthe[6] vā upayogaṁ, manussamaṁsato viramāhîti attho.

Evaṁ vutte porisādo pāṇiṁ paharitvā hasanto „samma Sutasoma, kin nām' etaṁ kathesi, kath' ahaṁ tuyhaṁ[7] etaṁ varaṁ dadeyyāmi[8], sace pi gaṇhitukāmo aññaṁ gaṇhā" 'ti vatvā[9] gātham āha:

89. Addhā hi so bhakkho mamaṁ manāpo,
etassa hetum pi[10] vanaṁ paviṭṭho,
so 'haṁ kathaṁ etto upārameyyaṁ,
aññaṁ varānaṁ catutthaṁ varassū 'ti. 456.

Ta. vanan ti rajjaṁ pahāya imaṁ vanaṁ paviṭṭho.

Atha naṁ Mahāsatto „tvaṁ manussamaṁsassa piyattā[11] 'tato viramituṁ na sakkomîti' vadasi, yo hi piyaṁ nissāya pāpaṁ karoti ayaṁ bālo" ti vatvā gātham āha:

90. Na ve piyaṁ[12] me ti janinda tādiso (III $\frac{288}{3}$)
attaṁ[13] niraṁkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idaṁ nāma me piyan ti piyavatthūh' ālaggo[14] attānaṁ niraṁkatvā sabbasugatīhi c' eva sukhavisesehi ca nuditvā[15] niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo ti purisassa hi paramhā[16] piyavatthumhā attā va varataro[17], labbhā piyā ti piyā nāma visayavasena[18] c' eva puññena ca ocitatthena vaḍḍhitatthena diṭṭhadhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṁ patvā sakkā laddhuṁ.

Evaṁ vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṁ[19] Sutasomena gahitavaraṁ vissajjāpetum pi manussamaṁsato vira-

---

[1] Bds omit na. [2] Bds gharā-. [3] Bd byādhitā, Cks vyadhitaṁ. [4] Bd kampitā. [5] all three MSS. gahaṇā-. [6] Cks nissakkanatthe. [7] Bd tumhākaṁ. [8] Bds dassāmi. [9] Ck pavatvā, Bd gaṇhāhi ti vatvā. [10] Bds hetumhi. [11] Bds piyatarattā. [12] Ck navesiyaṁ. [13] Bds attānaṁ. [14] Cs -ūhi laggo, Bd -vatthulo tena tattha. [15] Bd cavetvā. [16] Bd omits pa-. [17] Bds add kiṁkāraṇā. [18] Cks visayāyasena. [19] Cs Bd add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmîti“ assupuṇṇehi nettehi gātham āha:

91. Piyaṁ me mānusaṁ maṁsaṁ
Sutasoma vijānahi[1],
n' amhi sakko nivāretuṁ
aññaṁ tuvaṁ[2] samma varaṁ varassū 'ti. 458.

Ta. vijānāhîti tvam pi jānāhi[3]

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyaṁ me ti piyānukaṁkhī[4]
attaṁ niraṁkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa[5] thālaṁ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459.

93. Yo c' īdha saṁkhāya piyāni hitvā
kicchena pi[6] sevati ariyadhammaṁ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460.

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyan ti pāpakiriyāya attānaṁ niraṁkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemena visamissaṁ suraṁ pītvā[7] soṇḍo viya tena pāpakammena parattha nirayādīsu dukkhī hoti, saṁkhāyā 'ti jānitvā tuletvā piyāni hitvâpi[8] adhammapaṭisaṁyuttāni piyāni chaḍḍetvā.

Evaṁ vutte porisādo kapaṇaṁ paridevanto[9] gātham āha:

94. Ohāy' ahaṁ pitaraṁ mātarañ ca
manāpike kāmaguṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṁ paviṭṭho,
tan te varaṁ kin ti-m-ahaṁ dadāmîti. 461.

Ta. etassā 'ti manussamaṁsaṁ dasseti[10], kintimahan ti kiṁ katvā[11] ahaṁ taṁ varaṁ demi.

Tato Mahāsatto imaṁ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṁ[12] āhu vākyaṁ,
saccappaṭiññā ca[13] bhavanti santo,

---

[1] Bd -nāhi. [2] Cks tvaṁ. [3] Cks jānāsi. [4] Bds -nurakkhī. [5] Bds visamissa. [6] so all three MSS. [7] Ck pitvā, Bs pivitvā. [8] Bds hitvāti. [9] Bd kaluṇaṁ. [10] Ck dasse, Bd manussamaṁsassa. [11] Bd kinti vatvā. [12] Bd dvi-. [13] Cks -ññāya.

varassu samma iti maṁ avoca,
icc-abravī tvaṁ na hi te samêtîti. 462.

Ta. diguṇan[1] ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekaṁ vatvā puna taṁ visaṁvādento dutiyaṁ vacanaṁ na vadanti[2], iti maṁ avocā 'ti samma Sutasoma varassu varan ti evaṁ maṁ avocā 'ti[3], iccabravîti tasmā[4] yaṁ tvaṁ iti abravi te idāni na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhaṁ ayasaṁ akittiṁ
pāpaṁ bahuṁ duccaritaṁ kilesaṁ
manussamaṁsassa kate[5] upāgā,
tan te varaṁ kin ti-m-ahaṁ dadeyyan ti. 463.

Ta. pāpan ti kammapathaṁ apattaṁ[6], duccaritan ti kammapathappattaṁ, kilesan ti dukkhaṁ, manussamaṁsassa kate[5] ti manussamaṁsassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tan te ti taṁ tuyhaṁ, kath' āhaṁ varaṁ demi, mā maṁ mārayi, anukampaṁ kāruññaṁ mayi karohi, aññaṁ varaṁ gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na taṁ varaṁ arahati jantu dātuṁ
yaṁ vâpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṁ jahitvāna[7] pi dassam evā 'ti. 464.

Evaṁ tena paṭhamaṁ vuttagāthaṁ āharitvā dassetvā varadāne ussāhaṁ janento[8] gātham āha:

98. Pāṇañ cajanti santo nâpi dhammaṁ[9],
saccappaṭiññā ca[10] bhavanti santo,
datvā varaṁ khippam avākarohi[11]
etena sampajja surājaseṭṭha. 465.

99. Caje dhanaṁ yo pana aṅgahetu[12]
aṅgaṁ caje jīvitaṁ rakkhamāno,

[1] B^{d} dvi-. [2] B^{d} kathenti. [3] B^{d} abhāsi, B^{s} abhāsasi. [4] B^{d} kasmā. [5] B^{ds} bhavo. [6] so C^{ks}; B^{d} appattaṁ. [7] C^{ks} jahe-, B^{ds} cajitvāna. [8] B^{d} ussāhento. [9] C^{ks} sata nesa dhammo. [10] B^{d} va. [11] B^{d} khippamevāk-. [12] B^{d} dhanaṁ aṅgavarassa hotu, C^{s} omits yo pana.

aṅgadhanaṁ[1] jīvitaṁ câpi sabbaṁ
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jīvitaṁ, santo tañ ca[2] api jīvitaṁ cajanti, na dhammaṁ khippamavākarohîti idha khippaṁ mayhaṁ dehîti attho, etenā 'ti etena dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surājaseṭṭhā 'ti taṁ saṁgaṇhanto[3] ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇḍito puriso hatthapādādimhi aṅge chejjamāne[4] tassa rakkhanatthāya[5] bahum pi dhanaṁ cajeyya, dhammamanussaranto ti aṅgadhanajīvitaṁ pariccajanto pi satam dhammaṁ na vītikkamissāmîti evaṁ dhammaṁ anussaranto.

Evaṁ Mahāsatto imehi kāraṇehi taṁ sacce patiṭṭhāpento idāni attano garubhāvaṁ dassetuṁ

100. Yassāpi[6] dhammaṁ puriso vijaññā
ye c' assa kaṁkhaṁ vinayanti santo
taṁ hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca
na tena mittiṁ jarayetha[7] pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhamman ti kusalākusalajotakaṁ kāraṇaṁ, vijaññā ti jāneyya[8], taṁ hissā 'ti taṁ ācariyakulaṁ etassa puggalassa patiṭṭhānaṭṭhena[9] dīpaṁ uppanne bhaye gantabbaṭhānaṭṭhena[10] parāyanañ ca, na tena mittin ti tena ācariyapuggalena saha[11] paṇḍito kenaci kāraṇena mettiṁ na jarayetha[12] na vināseyya.

Evañ ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa ācariyassa vacanaṁ nāma bhindituṁ na vaṭṭati, ahañ ca taruṇakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahuṁ[13] sikkhāpesiṁ, idāni Buddhalīḷhāya satārahā gāthā kathesiṁ, tena me vacanaṁ kātuṁ arahasîti" āha, taṁ sutvā porisādo[14] „Sutasomo mayhaṁ ācariyo c' eva paṇḍito ca[15], varo c' assa mayā dinno, kiṁ sakkā kātuṁ, ekasmiṁ attabhāve maraṇaṁ nāma dhuvaṁ, manussamaṁsaṁ na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan" ti assudhārāhi pavattamānāhi uṭṭhāya Sutasomanarindassa pādesu patitvā varaṁ dadamāno imaṁ gātham āha:

---

[1] Ck aham dhanaṁ. [2] Bds nāma in the place of tañca. [3] Bd paggaṇhanto. [4] Bd chijj-. [5] Ck -ṇatthāya. [6] Cks yassāhi. [7] Bds ji-. [8] Bd vijā-. [9] Cks -ṭṭhaṭṭhena. [10] Cks gantabbaṭṭhena, Bd gandhappaṭhāna-. [11] Ck sahāsaha, Bds sahaso. [12] Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. [13] Bd adds sikkhā, Bs sikkhaṁ. [14] Bd adds ayaṁ. [15] Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamaṁ manāpo,
etassa hetum pi vanaṁ paviṭṭho,
sace va[1] maṁ yācasi etam atthaṁ
etam pi te samma varaṁ dadāmîti. 468.

Atha naṁ Mahāsatto „evam atthu[2] samma, sīle patiṭṭhitassa maraṇam pi nāma varaṁ, gaṇhāmi mahārāja tayā dinnaṁ varaṁ, ajja[3] paṭṭhāya ācariyapathe[4] patiṭṭhito 'si, evaṁ sante pi taṁ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni gaṇha mahārājā" 'ti āha, „sādhu samma dehi me sīlānîti", „gaṇha mahārājā" 'ti, so Mahāsattaṁ pañcapatiṭṭhitena vanditvā ekamantaṁ nisīdi, Mahāsatto pi taṁ sīle[5] patiṭṭhāpesi, tasmiṁ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte pītiṁ janento[6] Avīcito yāva bhavaggā añño porisādaṁ manussamaṁsato nivāretuṁ samattho nāma n' atthi, aho Sutasomena dukkaraṁ[7] katan" ti mahantena saddena vanaghaṭaṁ unnādento sādhukāram adaṁsu, tesaṁ saddaṁ sutvā cātummahārājikā ti evaṁ yāva Brahmalokā ekakolāhalaṁ ahosi, rukkhe laggitarājāno pi taṁ devatānaṁ sādhukārasaddaṁ suṇiṁsu, rukkhadevatâpi vimāne[8] ṭhitā va sādhūkāraṁ adāsi, iti devatānaṁ saddo sūyati rūpaṁ na dissati, devatānaṁ sādhukārasaddaṁ sutvā rājāno cintayiṁsu: „Sutasomaṁ nissāya[9] jīvitaṁ laddhaṁ, dukkaraṁ kataṁ Sutasomena porisādaṁ damento" ti Bodhisattassa thutiṁ kariṁsu, porisādo Mahāsattassa pāde vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, atha naṁ Mahāsatto „samma khattiye mocehîti" āha, so cintesi: „ahaṁ etesaṁ paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti maṁ hiṁseyyum pi, mayā jīvitaṁ cajantenâpi na sakkā Sutasomassa hatthato gahitaṁ sīlaṁ bhindituṁ, iminā saddhiṁ yeva gantvā mocessāmi, evaṁ me abhayaṁ bhavissatîti", atha Bodhisattaṁ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye mocessāmā" ti[10] gātham āha:

[1] Bd Cs ca. [2] Bds āha. [3] Bd ajjato. [4] Bd bhariya. [5] Bd naṁ sīlesu. [6] Bd -etvā. [7] Bds -rataraṁ. [8] Bd sakavi-. [9] Bds add no. [10] Bd adds vatvā.

102. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahaṁ akāsiṁ,
tuvam[1] pi me samma karohi vākyaṁ,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, taruṇakālato paṭṭhāya sakhā[2] ca.

Atha naṁ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṁ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyaṁ,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti[3] vatvā 470.

te upasaṁkamitvā āha:

104. Kammāsapādena viheṭhitattā[4]
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño,
saccappaṭiññaṁ me paṭissuṇāthā 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idaṁ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamocayāmā ti sampaṭicchitvā khattiyā nāma mānatthaddhā honti muttamattā iminā viheṭhit' amhā 'ti porisādaṁ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan' esa tesu dubbhissati ahaṁ ekako va gantvā paṭiññaṁ tāva nesaṁ gaṇhāmîti cintetvā tattha gantvā te hatthatale āvuṇitvā aggapādaṅgulīhi[5] bhūmiyaṁ[6] phusamānāsu rukkhasākhāsu olambite[7] vātappahāraṇakāle nāgadantesu[8] olambitakaraṇḍakadumāni[9] viya samparivattante addasa, te pi taṁ disvā idāni 'mha arogā ti ekappahāren' eva mahāravaṁ raviṁsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā[10] ti assāsetvā mayā porisādato[11] tumhākaṁ abhayaṁ gahitaṁ tumhe pana me vacanaṁ karothā 'ti vatvā evam āha, tattha na[12] jātū 'ti ekaṁsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhaṁsu:

105. Kammāsapādena viheṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño,
saccappaṭiññan te paṭissuṇāmā[13] 'ti. 472.

[1] all three MSS. tvaṁ. [2] Cks -āya. [3] Bds add evaṁ. [4] so Cks for viheṭhit' attha? Bd vihedhitamhā, Bs viheṭhayitthamha. [5] Bd -lisu. [6] Bd bhūmi. [7] Cks -tesu, Bd olaggite. [8] Bd -dante. [9] Bd olaggitakor-. [10] Bd -yitthā. [11] Bd -do damito. [12] Ck pana. [13] Bd paṭisuṇomā.

Ta. paṭissuṇāmā[1] 'ti evaṁ paṭiññaṁ adhivāsema sampaṭicchāma api ca kho pana mayaṁ kilantā kathetuṁ na sakkoma tumhe sabbasattānaṁ saraṇaṁ tumhe va kathetha mayaṁ vo vacanaṁ sutvā paṭiññaṁ dassāmā 'ti.

Atha naṁ[2] Bodhisatto „tena hi me[3] paṭiññaṁ dethā“ 'ti vatvā[4]

106. Yathā pitā vā athavâpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṁ
evam eva no[5] hotu ayañ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā[6] ti. 473.

Te pi sampaṭicchamānā imaṁ gātham āhaṁsu:

107. Yathā pitā vā athavâpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṁ
evam eva no hotu ayañ ca rājā,
mayam pi heššāma tath' eva puttā ti. 474.

Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṁ.

Iti Mahāsatto tesaṁ paṭiññaṁ gahetvā porisādaṁ pakkositvā „ehi[7], khattiye mocehîti“ āha, so khaggaṁ gahetvā ekassa rañño bandhanaṁ chindi, rājā sattāhaṁ nirāhāro vedanāmatto[8] sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṁ pati, taṁ disvā Mahāsatto kāruññaṁ katvā „samma porisāda, mā evaṁ chindîti“ ekaṁ rājānaṁ ubhohi hatthehi daḷhaṁ gahetvā ure katvā „idāni bandhanaṁ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṁ ure nipajjāpetvā orasaputtaṁ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṁ nipajjāpesi, evaṁ sabbe pi te bhūmiyaṁ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dārakānaṁ kaṇṇato suttaṁ viya saṇikaṁ rajjuyo nikkaḍḍhitvā pubbalohitaṁ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda, ekaṁ rukkhatacaṁ pāsāṇe ghaṁsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā saccakiriyaṁ katvā tesaṁ hatthatalāni makkhesi, taṁ khaṇaṁ yeva vaṇo phāsukaṁ[9] ahosi, porisādo taṇḍule[10] gahetvā vāra-

[1] Bd paṭisuṇomā. [2] Bd ne. [3] Bd omits me. [4] Bd adds gāthamāha. [5] Bd no. [6] Bd mayaṁ pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - -. [7] Bds add samma. [8] Bds -patto. [9] so all three MSS. [10] Bds -laṁ.

ṇaṁ[1] paci, ubho janā parosataṁ khattiye vāraṇaṁ[1] pāyesuṁ[2], iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṁgato, punadivase pi pāto ca majjhantike ca sāyañ ca vāraṇam[1] eva pāyetvā tātiyadivase sasitthakaṁ yāguṁ pāyesuṁ, tāvatā[3] arogā[4] ahesuṁ, atha te Mahāsatto „gantuṁ sakkhissathā" 'ti pucchitvā „gacchāmā" 'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṁ gacchāmā" 'ti āha, so rodamāno tassa pādesu patitvā „tvaṁ samma rājāno gahetvā gaccha, ahaṁ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissāmîti" āha, „samma idha kiṁ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṁ, Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ karohîti[5]", „samma kiṁ kathesi, na sakkā mayā tattha gantuṁ, sakalanagaravāsino pi[6] me verikā[7], te 'mayhaṁ iminā mātā khāditā mayhaṁ pitā' ti maṁ paribhāsissanti, 'gaṇhath' imaṁ coran' ti ekaleḍḍunā[8] va[9] maṁ jīvitā voropessanti, ahañ ca tumhākaṁ santike sīle patiṭṭhito, jīvitahetum pi na sakkā mayā paraṁ māretuṁ, nâhaṁ gacchāmi, ahaṁ manussamaṁsato viratattā[10] kittakaṁ jīvissāmi, idāni mama tumhākaṁ dassanaṁ n' atthîti" roditvā „gacchatha tumhe" ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṁ parimajjitvā[11] „samma[12] Sutasomo nāmâhaṁ, mayā hi tādiso kakkhaḷo[13] vinīto, Bārāṇasivāsikesu kiṁ vattabbaṁ[14] atthi, ahaṁ taṁ tattha patiṭṭhāpessāmi[15], attano rajjaṁ dvidhā bhinditvā dassāmîti", „tumhākam pi nagare mama verino atthi yevā" 'ti vutte „iminā mama vacanaṁ karontena dukkaraṁ kataṁ, yena ten' upāyena porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā" ti cintetvā tassa palobhanatthāya nagarasampattiṁ vaṇṇento āha:

108. Catuppadaṁ sakuṇañ câpi maṁsaṁ
sūdehi randhaṁ sukataṁ suniṭṭhitaṁ
sudhaṁ va Indo paribhuñjiyāna[16]
hitvā kath' eko ramasī araññe. 475.

[1] Cks taraṇaṁ. [2] so Cks; Bd pāhesuṁ. [3] Bd yāvatā. [4] Ck -ā. [5] Ck kare-, Bd kāre-. [6] Bds hi. [7] Bds verino. [8] Bds ekeka-. [9] Cs Bd vā. [10] Bd -maṁsassa viramitattā. [11] Ck -manditvā, Cs -madditvā. [12] Bd adds porisāda mā cintayi. [13] Bds add pharuso. [14] Cks omit vattabbaṁ. [15] Bds add sace. [16] Ck -sāna, Bs -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā[1]
alaṁkatā samparivārayitvā
Indaṁ va devesu pamodayiṁsu
hitvā kath' eko ramasī araññe. 476.

110. Tambūpadhāne[2] bahugoṇakamhi
sucimhi[3] sabbasayanamhi saññate[4]
sayanassa majjhamhi sukhaṁ sayitvā
hitvā kath' eko ramasī araññe. 477.

111. Pāṇissaraṁ kumbhathūnaṁ nisīthe
atho pi ve[5] nippurisam hi turiyaṁ
bahuṁ sugītañ ca suvāditañ ca
hitvā kath' eko ramasī araññe. 478.

112. Uyyānasampannaṁ[6] pahūtamalyaṁ[7]
migācirūpetapuraṁ[8] surammaṁ
hayehi nāgehi ratheh' upetaṁ
hitvā kath' eko ramasī araññe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi suṭṭhukataṁ, suniṭṭhitan ti sambhārayojanena[9] taṁ[10] suṭṭhuyojitaṁ, katheko ti kathaṁ eko, ramasîti mūlaphalāni khādanto kathaṁ ramissasi, ehi mahārāja gamissāmā 'ti, vellivilākamajjhā[11] ti ettha vellîti[11] rāsi[12] vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghanasuvaṇṇarāsippabhā c' eva[13] tanudīghamajjhā ca[14] 'ti dasseti, devesū 'ti devaloke accharā Indaṁ va ramaṇīye Bārāṇasinagare pubbe taṁ pamodayiṁsu 'ti, tā hitvā idha kiṁ karissasi, ehi samma gacchāmā 'ti, tambupadhāne[15] ti rattupadhāne sabbasayanamhîti sabbattharaṇatthate sayane, saññate[16] ti anekabhūmike[17] dassetvā attharattālaṁkatayutte[18] tuvaṁ[19] pubbe sayîti attho, sukhan ti tādisassa sayanassa majjhamhi sukhaṁ sayitvā idāni kathaṁ araññe ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge[20], hitvā ti evarūpaṁ sampattiṁ chaḍḍetvā, uyyānasampannaṁ pahūtamalyan[21] ti mahārāja tava uyyānasampannaṁ nānāvidhapupphaṁ[22], migācirūpetapuran[8]

---

[1] Bd veli-. [2] Bd kambupadāne. [3] Bd subhamhi. [4] Bd saṁgo. [5] Bd atho nisive, Bs nisipe. [6] Cks -nna. [7] Ck pahuta-, Cs bahūta-, Bd bahuta-. [8] Bds Bds migājinūpetaṁ-. [9] Bds nānāsambh-. [10] Bds omit taṁ. [11] Bd veli-. [12] so Bd; Cks raṁsi. [13] Cks -bhāvova, Bd -suvaṇṇarāsīvaṇṇarāsīpabhā ceva. [14] Cks vā. [15] Bd kampu-. [16] Bd sañge. [17] Cks -kā. [18] so Bs; Cs atthaṭhattāaṁkayutte, Ck attharantāaṁkayutte, Bd addharatālañkata-. [19] Bds tatthatuvaṁ. [20] Bds add nisīde ti pi pāṭho. [21] Bd bahuta-, Bs uyyānaṁ-. [22] Cks nānāvidhehi pupphaṁ.

surammam ti taṁ uyyānaṁ Migāciran[1] nāma nāmena upetaṁ puram pi te suṭṭhu rammaṁ hitvā ti evarūpaṁ manoramaṁ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupabhogarasaṁ[2] saritvā gantukāmo bhaveyyā“ 'ti paṭhamaṁ bhojanena palobhesi dutiyaṁ kilesena[3] tatiyaṁ sayanena catutthaṁ naccagītavāditena pañcamaṁ uyyānena c' eva nagarena cā 'ti imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṁ taṁ ādāya gantvā Bārāṇasiyaṁ patiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭhaṁ gacchāmi[4], sace Bārāṇasirajjaṁ na labhissāma[5] upaḍḍharajjan te dassāmi, kiṁ te araññavāsena, mama vacanaṁ karohîti“ āha, so tassa kathaṁ[6] sutvā gantukāmo hutvā „Sutasomo[7] mayhaṁ atthakāmo anukampako paṭhamaṁ kalyāṇe patiṭṭhāpetvā 'idāni porāṇakayase[8] patiṭṭhāpessāmîti' vadati, sakkhissati c' esa patiṭṭhāpetuṁ, iminā saddhiṁ yeva gantuṁ vaṭṭati, kiṁ me araññenā[9]“ 'ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇaṁ nissāya vaṇṇaṁ kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṁsaggato sādhutaraṁ pāpamittasaṁsaggato ca pāpataram nāmā n' atthîti“ vatvā āha:

113. Kāḷapakkhe yathā cando hāyat' eva suve suve
kāḷapakkhūpamo rāja asataṁ hoti samāgamo. 480.
114. Yathâhaṁ rasakam āgamma[10] sūdakaṁ[11] purisādhamaṁ[12]
akāsiṁ pāpakaṁ kammaṁ yena gacchāmi duggatiṁ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat' eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṁ hoti samāgamo. 482.
116. Yathâhaṁ tavam āgamma Sutasoma vijānahi[13]
kāhāmi kusalaṁ kammaṁ yena gacchāmi suggatiṁ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭaṁ[14]
anaddhaneyyaṁ aciraṭṭhitīkaṁ[15]

---

[1] Bds migājinaṁ. [2] Bd -paribhoga-. [3] Bd -savasena [4] Bds gamissāmi. [5] Bd labhissasi. [6] Bd vacanaṁ. [7] Ck -ma. [8] Bds add ca. [9] Bds -avāsenā. [10] Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. [11] Bd suddhaṁkā. [12] Ck purisāda-. [13] Bd pajānāhi. [14] Bds vuṭṭhaṁ. [15] Ck Bd -itikaṁ, Cs -ītikaṁ.

evam pi ce hoti asataṁ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṁ thale va. 484.
118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṁ[1]
ciraṭṭhitīkaṁ[2] naraviriyaseṭṭha
evam pi ce hoti sataṁ samāgamo
ciraṭṭhitīko udakaṁ sare va. 485.
119. Avyāyiko hoti sataṁ samāgamo,
yāvam pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṁ hi veti asataṁ samāgamo,
tasmā sataṁ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṁ, sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṁ sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṁ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvam pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṁ kālaṁ jīvitaṁ tiṭṭheyya tattakaṁ kālaṁ tath' eva hoti, na jīrati sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṁ kathesi, so porisādañ ca te rājāno ca gahetvā paccantagāmaṁ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṁ disvā nagaraṁ gantvā[3] ācikkhiṁsu, amaccā balakāyaṁ ādāya gantvā parivārayiṁsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṁ agamāsi, antarāmagge janapadavāsino[4] paṇṇākāraṁ datvā anugamaṁsu[5], mahanto parivāro ahosi, tena saddhiṁ Bārāṇasiṁ sampāpuṇi, tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kāḷahatthi yeva, nāgarā rañño ārocayiṁsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṁ dametvā ādāya idhâgacchati, nagaram assa[6] pavisituṁ na dassāmā" 'ti sīghaṁ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā aṭṭhaṁsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṁ ñatvā porisādañ ca parosatañ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhiṁ āgantvā „ahaṁ Sutasomo[7] rājā, dvāraṁ vivarathā" 'ti āha, purisā gantvā rañño ārocesuṁ, so „khippaṁ vivarathā" 'ti vivarāpesi, Mahāsatto nagaraṁ pāvisi, rājā ca Kāḷahatthi ca[8] paccug-

---

[1] Bds vuṭṭhaṁ. [2] Ck Bd -ikaṁ [3] Bds add amaccānaṁ. [4] Bd adds bodhisattassa. [5] Cs -miṁsu, Bd gacchiṁsu. [6] Cks nagarassa. [7] Bd -ma. [8] Bd cassa.

gamanaṁ katvā ādāya pāsādam āropayiṁsu, so rājāsane nisīditvā porisādassa aggamahesiñ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā Kāḷahatthim āha: „Kāḷahatthi kasmā rañño nagaraṁ pavisituṁ na dethā“ 'ti, „so rajjaṁ karonto imasmiṁ nagare bahumanusse khādi, khattiyehi akattabbaṁ kari, sakala-Jambudīpaṁ chiddam akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā 'ti, idāni so evarūpaṁ karissatîti“, „mā cintayittha, ahaṁ taṁ dametvā sīlesu patiṭṭhāpesiṁ, jīvitahetu pi kañci[1] na viheṭṭhessati, n' atthi vo tato bhayaṁ, evaṁ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā[2] hi saggaṁ gacchanti, itare nirayaṁ“, evaṁ so nīcāsane nisinnassa puttarājassa ovādaṁ datvā „Kāḷahatthi tvaṁ rañño sahāyo c' eva sevako ca, raññâsi[3] mahante issariye patiṭṭhāpito, tayâpi rañño atthañ carituṁ vaṭṭatîti“ senāpatim pi anusāsitvā „devi tuvam pi kulagehā āgantvā tassa santikā[4] mahesiṭṭhānaṁ[5] patvā puttadhītāhi vuddhippattā, tayâpi tassa atthaṁ carituṁ vaṭṭatîti“ deviyā ovādaṁ datvā tam eva vatthuṁ matthakaṁ pāpetuṁ dhammaṁ desento āha:

120. Na so rājā[6] yo ajeyyaṁ jināti,
na so sakhā yo sakhāraṁ[7] jināti,
na sā bhariyā[8] yā patino vibheti[9],
na te puttā[10] ye na bharanti jiṇṇaṁ. 487.

121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
na te santo[11] ye na bhaṇanti dhammaṁ,
rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaṁ
dhammaṁ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.

122. Nâbhāsamānaṁ[12] jānanti missaṁ bālehi paṇḍitaṁ,
bhāsamānañ ca jānanti desentaṁ amataṁ padaṁ. 489.

123. Bhāsaye jotaye dhammaṁ, paggaṇhe isinaṁ dhajaṁ,
subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinaṁ dhajo ti. 490.

---

[1] Bd kiñci. [2] Bd -tuposakā. [3] Bds raññāpi. [4] Bd -ke. [5] Bds aggama-. [6] read: rājā na so? [7] Bd sakhāna. [8] read: bharyā na sā? [9] Bs viroti, Cks pihoti. [10] read: puttā na te? [11] read: santo na te? [12] Cks nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṁ pitu santakaṁ rajjaṁ labhitvā tassa paṭisattu hosi[1] akiccakārī nāma bhavissasi, sakhāraṁ[2] jināti ti kuṭaṭṭena jināti, sace tvaṁ Kāḷahatthi raññā saddhiṁ mittadhammaṁ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na vibhetîti[3] na bhāyati[4], sace tvaṁ rañño na bhāyasi ariyadhamme[5] ṭhitā nāma na hosi[6], jinnan ti mahallakaṁ, tasmiṁ kāle abharantā[7] puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhamman ti ye pucchitā sabhāvaṁ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṁ bhaṇantā ti ete rāgādayo pahāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṁ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti, nābhāsamānan[7] ti na abhāsamānaṁ, amataṁ padan ti amatamahānibbānaṁ desentaṁ paṇḍitan ti jānanti, ten' eva porisādo maṁ ñatvā pasanno[8] cattāro vare datvā pañcasu sīlesu patiṭṭhito, bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṁ bhāseyya joteyya[9], Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesaṁ dhajo subhāsitadhajā nāma, subhāsitaṁ gaṇhanti[10], bālā pana subhāsitaṁ gaṇhantā nāma n' atthîti.

Imassa dhammakathaṁ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṁ[11] ānessāmā[12]“ 'ti[13] nagare bheriñ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā[14], rājā kira dhamme patiṭṭhito, etha[15] naṁ ānemā“ 'ti mahājanaṁ ādāya Mahāsattaṁ purakkhatvā[16] rañño santikam gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṁ nahātapasādhitaṁ[17] rājānaṁ ratanarāsimhi patiṭṭhāpetvā abhisiñcitvā nagaraṁ pavesesuṁ, porisādarājā parosatānaṁ khattiyānaṁ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṁ kāresi, „Sutasomanarindena kira porisādo[18] dametvā rajje patiṭṭhāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṁ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū[19]“ 'ti dūtaṁ pahiṇiṁsu, so tattha māsamattaṁ vasitvā „samma gacchāma mayaṁ, tvaṁ appamatto hohi[20], nagaradvāre[21] ca nivesanadvāre[22] cā 'ti pañca dānasālā[23] kārehi[24], dasarājadhamme[25] akopetvā agatigamanaṁ pariharā“ 'ti porisādam ovadi, parosatāhi rājadhānīhi balakāyo yebhuyyena

[1] Bd ahosi. [2] Bd nakhānaṁ. [3] Cks viheti. [4] Cks bhāsati. [5] Cks bhari-. [6] Bd hoti, adding akiccakārī nāma bhavissati. [7] Ck arahantā, Cs aharantā. [8] Bds -acitto. [9] Bd katheyya. [10] Bd paggaṇhanti. [11] Bds -ja, omitting naṁ. [12] Bds ānemā. [13] Bd adds vatvā. [14] Bd -ittha. [15] Bd atha. [16] Bd purato katvā. [17] Ck -ditaṁ, Bd nhātānulittā pasobhitaṁ. [18] Bd -daṁ. [19] Bds -atū. [20] Bd hohiti. [21] Bd -resu. [22] Ck nivāsana-. [23] Bd -lāyo. [24] Cks -esi. [25] Bd -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami, porisādo pi nikkhamitvā upaḍḍhapathā nivatti, Mahāsatto avāhanānaṁ rājūnaṁ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi[1] tena saddhiṁ sammoditvā yathārahaṁ[2] vandanāliṅganādīni katvā attano attano janapadaṁ[3] gamiṁsu, Mahāsatto pi nagaraṁ patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṁ viya alaṁkatanagaram pavisitvā mātāpitaro vanditvā paṭisanthāraṁ[4] katvā mahātalaṁ abhirūhi[5], so dhammena rajjaṁ kārento[6] cintesi: „rukkhadevatā mayhaṁ bahūpakārā, balikammalābham assā[7] karissāmîti" so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṁ taḷākaṁ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṁ nivesesi, gāmo mahā ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamūlaṁ sākhantatato paṭṭhāya samatalaṁ kāretvā parikkhittaṁ vedikaṁ toraṇadvārayuttaṁ akāsi, devatā pasīdi[8], kammāsapādassa damitaṭṭhāne niviṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo[9] nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṁ[10] pūrayiṁsu.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā „nâhaṁ bhikkhave idān' eva Aṅgulimālaṁ damemi, pubbe p' esa mayā damito yevā" 'ti vatvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kāḷahatthi Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Ānando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisā, mātāpitaro mahārājakulāni, Sutasomarājā kira aham evā" 'ti. Mahāsutasomajātakaṁ[11]. Asītinipātavaṇṇanā niṭṭhitā[12].

---

[1] Bd adds rājāno. [2] Bds mahāsattaṁ. [3] Bds -de. [4] Bds madhurapa-. [5] Bd -rūyhi. [6] Bd karonto. [7] Cks assa. [8] Bds abhippasīdati. [9] Ck -dhamma-. [10] Bd saggapūraṁ. [11] Bd omits mahā and adds niṭṭhitaṁ. [12] Cs adds paṭisandhimānusīho bhogavāsanāpiṭakattaye dānasīlamayā puññā mama hotu bhavābhave, iminā puññakammena yāva Buddho bhavāmahaṁ mahosadho va ñāṇena jotisetthīva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayhaṁ bhāvabhave. Bd adds an index of all the Jātakas contained in Vīsatinipāta — Asītinipāta.